68
6 B
5

M

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
IV. 9. 8

R. II ed. To. I p. 353 n. 6

32. 3. 8.

Digitized by Google

Esemplare integro

M. TVLLII CICERONIS ORATIONVM. PARS I.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CORRIGENTE PAVLO MANVTIO, ALDI FILIO.

VENETIIS, M. D. L.

32.3.8

REVERENDISSIMO, ET ILLVSTRIS=
SIMO S. R. E. PRESBYTERO, CAR=
DINALI RAVENNAE, BENE=
DICTO ACCOLTO PAV=
LVS MANVTIVS
ALDI F. S. D.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

M A X I M E *eſſet optandum Accolte
clariſſime, ut, quæ olim à doctiſſimis
uiris magno labore, magniſq; uigilijs
ſunt elucubrata, ea noſtrã ad ætatem
omnia peruenire potuiſſent. artiũ plu=
rimarum ſcientia, quarum adiumento ad uitam recte
inſtituendam indigemus, non deſideraretur. uerum ita
caſu neſcio quo accidit, ut ex ijs ſcriptis, quæ ueteres
illi, homines ſapientiſſimi, reliquerunt, non ſolum mul=
ta prorſus interierint, ſed etiam, quæ in hunc diem ſer=
uata ſunt, ita deprauata, ita mutila legantur, ut ſæ=
piſſime uix, aut ne uix quidem intelligi poſſint. hoc in=
commodum pater olim meus magna ex parte ſuſtulit.
cuius induſtria multos excitauit, ut eandem rem aggreſ
ſi, iacentem literarum laudem pro ſuis quiſque uiribus
ſubleuaret. quod ſi alij fecerunt tantum æmulatione
gloriæ permoti, certe, cur ego id faciam, hoc plus ha=
beo cauſæ, quòd cum pater ſtudioſis id, quod in hoc
genere promiſerat, morte præuentus præſtare non po=
tuerit, hoc me nomine ita appellant, quaſi ad filios ſo=
leat non paternæ ſolum rei, ſed uoluntatis etiam hære
ditas peruenire. hæc me res, ut debet, multum mouet,
ſed auctoritas tua plurimum: quam ego tanti ſoleo fa=*

cere, ut quamcunque tu probas rationem, ea demum & utilis mihi, & honeſta uideatur eſſe. tu igitur cum nos ad hoc poſteritatis adiuuandæ ſtudium & uehemẽter, & ſæpe ſis cohortatus, effeciſti, ut in eam rem tanto alacrius incumbamus, quanto pluris apud me tua, quàm reliquorum omnium, conſilia ſunt. quòd ſi labore, ſtudio, diligentia profici in hoc genere quidquam poteſt, ut certe poteſt: magnopere ſpero fore, ut neque officij tui in me admonendo, neque liberalitatis in adiuuando pœniteat. cuius rei quaſi ſpecimem erit hæc prima Ciceronis orationum pars, quam ex ueterum exemplarium collatione diligenter emendatam, in manus hominũ ſub tuo nomine emittimus. nàm cum uſu, & conſuetudine ita comparatum ſit, ut, quibus rebus principes uiri delectentur, in ijs rebus multi ſuum ſtudium probare uelint, ex quo fit, ut ab alijs canes, ab alijs equos, aut aues nobiles dono dari uideamus: commode me facturum exiſtimaui, ſi quid ego eius generis ad te mitterem, quod omnibus te præferre uoluptatibus intellexiſſem: ſoles enim quotidie ferè à grauiſſimarum artium tractatione, in hæc ſtudia, quæ ſibi ab humanitate nomen aſciuerunt, quaſi in hortum amœniſſimum diuertere: ubi te modo oratorum & poetarum flores, modo dulcium amicorum colloquium mirifice delectant: ut præter id temporis, quod ualetudini dare ſoles, quod ſanè puſillum eſt, hora nulla ſit, quam non in literis, & cum uirtute traducas. quam tuæ uitæ rationem qui ignorant, mirantur ſcilicet, unde illa tibi in aduerſis rebus fortitudo tanta, unde animi robur illud inuicti, quod ne illa quidem ipſa, quæ in

rebus humanis Fortuna dominatur, ullo pacto poterit infringere, contra cuius uim duplici te præſidio muni=ueris, artium maximarum cognitione, & mentis opti=mæ conſcientia. hæc eſt aliarum uirtutum, quæ in te ſunt multæ, quaſi princeps & regina quædam; ut in alijs neminem tibi anteponere, in hac ne conferre qui=dem poſſim. nam de prudentia, de pietate, de iuſtitia, ne uidear aſſentari, nihil dicam: ne de liberalitate qui=dem; quæ tamen ita nota eſt, ut nõ, qui eã laudet, aſſen=tator, ſed, qui non laudet, maleuolus exiſtimetur: cum enim hæc dandi beneficij ratio eiuſmodi ſit, ut nulla cer tior ad laudem, nulla item magis lubrica uideatur uia, propterea quòd in beneficijs collocandis plerique fortu=nam hominum ſpectare ſolent, ut eandem gratiam, aut etiam cum fœnore recipiant: non eſt, quòd in hoc te labi quiſquam arbitretur, cum & rariſſime contin=gat, cuiuſquam opera ut egere uidearis, & tu tamen quamplurimis ob eximiã naturæ tuæ liberalitatem, at=que amplitudinem benigne facere & ſoleas, & poſſis. & cum de omnibus ad bene merendum natura es ma=xime propenſus, tum uero ipſa te ratio atque doctrina ita conformauit, ut ad eos honeſtandos, qui ſe ijs arti=bus, in quibus ipſe excellis, dedidere, tuum ſoleas ſtu=dium libentiſſime conferre. quæ quidem humanitas & beneficentia tua non ſanè uideo qui poſſit in ullo ma=ior eſſe, quàm in me tuendo fuit. quæ eſt enim à te res, quæ ad meum commodum attineret, prætermiſſa? quis diligentius eſt adhortatus, ut hanc reſtituendæ antiqui=tatis laudem, qua pater meus olim excelluit, penè affli=ctã excitarem? quis eam ipſam ad rem perficiendã plura

contulit? cum etiam magnis principibus, tui ſimillimis, ita me commendaris, ut iudicij tui teſtimonio per moti, non minimis ad ſe præmijs euocarint. quæ cum recordor, etſi me ipſum probe noui, tamen interdum mihi aſſentor, & mihi aliquid uideor eſſe, quòd à te ſim ornatus. hæc me inanis ambitio ita delectat, ut illum dolorem, quem ex difficultate capio remunerandi, ſi non tollat, minuat quidem certe. quanquam tu is es, qui te ſatis ſuperq; remuneratum exiſtimas, ſi modo id, quod dediſti, ab eo, qui accepit, intelligis memoria teneri. quo in officio præſtando noli credere quenquam eſſe qui me uincat. & huius quidem rei confido fore ut aliquãdo eiuſmodi à me ſigna dentur, quæ nullum cuiquam de mea in te uoluntate dubitandi locum relinquant. nunc earum rerum, quas ipſi quidem hoc tempore poſſumus, maxima, primum, ut dixi, Ciceronis orationum uolumen in tuo nomine apparebit. omnino neque amplitudine tua, neque ijs officijs, quæ in me contuliſti, digna res uidetur, ſed, ut ſpero, muneris noſtri tenuitatem humanitatis tuæ magnitudo ſubleuabit. Vale.

M. TVLLII CICERONIS ORATIONVM, QVAE PRIMO VOLVMINE CONTINENTVR.

INDEX.

Pro P. Quintio, oratio prima, c.	1
Pro Sex. Roſcio Amerino, oratio II.	18
Pro Q. Roſcio Comœdo, oratio III.	45
Diuinatio in C. Verrem, oratio IIII.	55
In C. Verrem liber II. oratio V.	66
In C. Verrem liber III. oratio VI.	76
In C. Verrem liber IIII. oratio VII.	109
In C. Verrem liber V. oratio VIII.	148
In C. Verrem liber VI. oratio IX.	200
In C. Verrem liber VII. oratio X.	236
Pro M. Fonteio, oratio XI.	276
Pro A. Cæcina, oratio XII.	284

M. TVLLII CICERONIS PRO P. QVINTIO, ORATIO I.

q VAE RES in ciuitate duæ plurimũ poſſunt, eæ contra nos ambæ faciunt in hoc tempore, ſumma gratia, & eloquentia. quarũ alteram C. Aquili uereor, alteram metuo. eloquẽtia Q. Hortenſij ne me dicendo impediat, non nihil cõmoueor. gratia Sex. Neuij ne P. Quintio noceat, id uero non mediocriter pertimeſco. neq; hoc tãtopere querendum uideretur, hæc ſumma in illis eſſe, ſi in nobis eſſent ſaltẽ mediocria. uerũ ita ſe res haberet, ut ego, qui neq; uſu ſatis, & ingenio parũ poſſum, cũ patrono diſertiſſimo comparer; P. Quintius, cui tenues opes, nullæ facultates, exiguæ amicorũ copiæ ſunt, cũ aduerſario gratioſiſſimo cõtendat. illud quoq; nobis accedit incommodum, quòd M. Iunius, qui hãc cauſam Aquili aliquoties apud te egit, homo & in alijs cauſis exercitatus, & in hac multũ & ſæpe uerſatus, hoc tẽpore abeſt, noua legatione impeditus: & ad me uentũ eſt, qui ut ſumma haberem cætera, tẽporis quidem certe uix ſatis habui, ut rem tantam, tot controuerſijs implicatum, poſſem cognoſcere. ita, quod mihi cõſueuit in cæteris cauſis eſſe adiumento, id quoq; in hac cauſa deficit: nam quo minus ingenio poſſum, ſubſidio mihi diligentiã comparaui: quæ quanta ſit, niſi tẽpus, et ſpatium datum ſit, intelligi non poteſt. Quæ quo plura ſunt C. Aquili, eo te, & hos, qui tibi in conſilio adſunt, meliori mente noſtra uerba audire oportebit, ut multis

incommodis ueritas debilitata, tandem æquitate talium uirorum recreetur. quòd ſi tu iudex nullo præſidio fuiſſe uidebere cōtra uim, & gratiam ſolitudini, atque inopiæ; ſi apud hoc conſilium ex opibus, nō ex ueritate cauſa pendetur: profectò nihil eſt iam ſanctum, atque ſincerum in ciuitate; nihil, quod humilitatem cuiuſquā grauitas & uirtus iudicis conſoletur. certe aut apud te, & eos, qui tibi adſunt, ueritas ualebit: aut ex hoc loco repulſa ui, & gratia, locum, ubi conſiſtat, reperire non poterit. non eo dico C. Aquili, quo mihi ueniat in dubium tua fides, & cōſtantia: aut quo non in ijs, quos tibi aduocaſti, uiris electiſſimis ciuitati ſpem ſummam habere P. Quintius debeat. quid ergo eſt? primum magnitudo periculi ſummo timore hominem afficit, quòd uno iudicio de fortunis omnibus decernit. idq; dum cogitat, non minus ſæpe ei uenit in mentē poteſtatis, quàm æquitatis tuæ: propterea quòd omnes, quorū in alterius manu uita poſita eſt, ſæpius illud cogitant, quid poſſit is, cuius in ditione ac poteſtate ſunt, quàm quid debeat facere. deinde habet aduerſarium P. Quintius uerbo Sex. Neuium, re uera huiuſce ætatis homines diſertiſſimos, fortiſſimos, ornatiſſimos noſtræ ciuitatis, qui cōmuni ſtudio ſummis opibus Sex. Neuium defendūt; ſi id eſt defendere, cupiditati alterius obtemperare, quo is facilius, quē uelit, iniquo iudicio opprimere poſſit: nā quid hoc iniquius, aut indignius C. Aquili dici, aut cōmemorari poteſt, quàm me, qui caput alterius, famam, fortunasq; defendam, priore loco cauſam dicere? cum præſertim Q. Hortenſius, qui hoc iudicio partes accuſatoris obtinet, cōtra me ſit dicturus, cui ſummam copiam facultatemq; dicendi

natura largita eſt. ita fit, ut ego, qui tela depellere, & uulneribus mederi debeã, tum id facere cogar, cũ etiam telum aduerſarius nullum iecerit: illis autem id tempus impugnandi detur, cum & uitandi illorum impetus po teſtas adempta nobis erit, &, ſi qua in re, id quod parati ſunt facere, falſum crimẽ, quaſi uenenatũ aliquod telũ, iecerint, medicinæ faciendæ locus non erit. id accidit Prætoris *iniquitate, & iniuria: primum, quòd contra omniũ cõſuetudinem iudiciũ prius de probro, quàm de re maluit fieri: deinde, quòd ita cõſtituit id ipſum iudicium, ut reus, ante quàm uerbũ accuſatoris audiſſet, cau ſam dicere cogeretur. quod eorũ gratia, & potentia factum eſt, qui, quaſi ſua res, aut honos agatur, ita diligen ter* Sex. Neuij *ſtudio & cupiditati morem gerũt, & in eiuſmodi rebus opes ſuas experiũtur, in quibus quo plus propter uirtutẽ nobilitatemq́; poſſunt, eo minus, quantũ poſſint, debent oſtendere. cũ tot tantisq́; difficultatibus affectus atque afflictus, in tuam* C. Aquili *fidem, ueritatem, miſericordiam* P. Quintius *confugerit; cũ adhuc ei propter uim aduerſariorum non ius par, non agendi poteſtas eadem, non magiſtratus æquus reperiri potuerit; cum ei ſummam per iniuriam omnia inimica, atq; infeſta fuerint: te* C. Aquili*, uosq́;, qui in cõſilio adeſtis, orat, atq; obſecrat, ut multis iniurijs iactatam atq; agitatã æquitatem, in hoc tandem loco conſiſtere, & confir mari patiamini. id quo facilius facere poſſitis, dabo ope ram, ut, à principio res quemadmodum geſta & cõtracta ſit, cognoſcatis.* C. Quintius *fuit* P. Quintij *huius frater, ſanè cæterarum rerum paterfamilias & prudens, & attentus, una in re paulo minus conſideratus,*

qui ſocietatem cum Sex. Neuio fecerit, uiro bono, uerũtamen nõ ita inſtituto, ut iura ſocietatis, & officia certi patrisfamilias noſſe poſſet: nõ quo ei deeſſet ingenium: (nam neq; parum facetus ſcurra Sex. Neuius, neq; inhumanus præco eſt unquam exiſtimatus) quid ergo eſt? cum ei natura nihil melius, quàm uocem, dediſſet, pater nihil præter libertatem reliquiſſet: uocẽ in quæſtum contulit, libertate uſus eſt, quo impunius dicax eſſet. quare, quòd ſociũ tibi eũ uelles adiungere, nihil erat, niſi ut in tua pecunia condiſceret, qui pecuniæ fructus eſſet. tamẽ inductus conſuetudine, ac familiaritate Quintius fecit, ut dixi, ſocietatem earum rerum, quæ in Gallia comparabãtur. erat ei pecuaria res ampla, & ruſtica ſanè bene culta, & fructuoſa. tollitur ab atrijs Licinijs, atque à præconum conſeſſu in Galliam Neuius, & trans alpes uſq; transfertur. fit magna mutatio loci, nõ ingenij: nã qui ab adoleſcentulo quæſtum ſibi inſtituiſſet ſine impẽdio; poſteaquam neſcio quid impendit, & in commune contulit, mediocri quæſtu contentus eſſe nõ poterat: nec mirũ, ſi is, qui uocẽ uenalẽ habuerat, ea, quæ uoce quæſiuerat, magno ſibi quæſtui fore putabat. itaque hercule haud mediocriter de cõmuni, quidquid poterat, ad ſe in priuatam domum ſeuocabat. qua in re ita diligens erat, quaſi ij, qui magna ſide ſocietatẽ gererent, arbitriũ pro ſocio cõdemnari ſolerent. uerũ his de rebus non neceſſe habeo dicere ea, quæ me P. Quintius cupit commemorare. tametſi cauſa poſtulat, tamen, quia poſtulat, nõ flagitat, præteribo. cum annos iam complures ſocietas eſſet, & cum ſæpe ſuſpectus Quintio Neuius fuiſſet, neq; ita commode poſſet rationem reddere earũ rerum, quas

libidine, non ratione geſſerat: moritur in Gallia Quin-*tius, cum adeſſet* Neuius, *& moritur repentino. hæredem teſtamento reliquit hunc* P. Quintium, *ut ad quẽ ſummus mœror morte ſua ueniebat, ad eundem ſummus honos quoque perueniret. quo mortuo, nec ita multo poſt, in* Galliam *proficiſcitur* Quintius*: ibi cum iſto* Neuio *familiariter uiuit: annum ferè unà ſunt, cum & de ſocietate inter ſe multa communicarent, & de tota illa ratione atque re* Gallicana*: neq; interea uerbum ullum interpoſuit* Neuius, *aut ſocietatem ſibi quippiam debere, aut priuatim* Quintium *debuiſſe. cum æris alieni aliquantulum eſſet relictum, quibus nominibus pecuniam* Romæ *curari oporteret; auctionem in* Gallia P. *hic* Quintius Narbone *ſe facturum eſſe proſcribit earum rerum, quæ ipſius erant priuatæ. ibi tum uir optimus* Sex. Neuius *hominem multis uerbis deterret, ne auctionetur: eum non ita commode poſſe eo tempore, quæ proſcripſiſſet, uendere:* Romæ *ſibi nummorum facultatem eſſe, quam, ſi ſaperet, communem exiſtimaret pro fraterna illa neceſſitudine, & pro ipſius affinitate: nam* P. Quintij *conſobrinam habet in matrimonio* Neuius, *& ex ea liberos. quia, quod uirum bonum facere oportebat, id loquebatur* Neuius, *credidit* Quin-*tius, eum, qui orationem bonorum imitaretur, facta quoq; imitaturum. auctionem uelle facere deſiſtit:* Ro-*mam proficiſcitur: decedit ex* Gallia Romam *ſimul* Ne-*uius. cum pecuniam* C. Quintius P. Scapulæ *debuiſſet; per te* C. Aquili *decidit* P. Quintius, *quod liberis eius diſſolueret. hoc eo per te agebatur, quòd propter ærariam rationem non ſatis erat in tabulis inſpexiſſe quan*

tum deberetur, niſi à Quæſtoribus quæſiſſet quantũ ſol ueretur, decidis, ſtatuiſq; tu propter neceſſitudinẽ, quæ tibi cum Scapulis eſt, quid ijs ad denarium ſolueretur. hæc omnia Quintius agebat auctore, & conſuaſore Neuio: nec mirum, ſi eius utebatur cõſilio, cuius auxilium ſibi paratum putabat: non modo enim pollicitus erat in Gallia, ſed Romæ quotidie, ſimul atque ſibi hic annuiſſet, numeraturũ ſe dicebat. Quintius porrò iſtũ poſſe facere uidebat: debere, intelligebat: mentiri, quia cauſa, cur mentiretur, non erat, nõ putabat. quaſi domi nummos haberet, ita conſtituit Scapulis ſe daturũ: Neuium certiorem facit: rogat, ut curet, quod dixiſſet. tum iſte uir optimus (uereor, ne ſe derideri putet, quòd iterum iam dico optimus) qui hunc in ſummas anguſtias adductum putaret; ut eum ſuis conditionibus in ipſo articulo temporis aſtringeret, aſſem ſeſe negat daturum, niſi prius de rebus rationibuſq; ſocietatis omnibus decidiſſet, & ſciſſet ſibi cum Quintio controuerſiæ nihil futurum. poſterius, inquit, iſta uidebimus, Quintius: nunc hoc uelim cures, ſi tibi uidetur, quod dixiſti. negat ſe alia ratione facturum: quod promiſiſſet, non plus ſua referre, quã ſi, cum auctionem uenderet, domini iuſſu quippiã promiſiſſet. deſtitutione illa perculſus Quintius, à Scapulis paucos dies aufert, in Galliam mittit, ut ea, quæ proſcripſerat, uenirent. deteriore tempore abſens auctionatur: Scapulis difficiliore conditione diſſoluit. tunc appellat ultro Neuium, ut, quoniã ſuſpicaretur aliqua de re fore controuerſiam, uideret, ut quamprimum, & quam minima cũ moleſtia tota res tranſigeretur. dat iſte amicum M. Trebellium: nos cõmunem neceſſariũ, qui iſtiu

domi erat educatus, & quo utebatur iſte plurimũ, propinquum noſtrum Sex. Alphenum. *res conuenire nullo modo poterat: propterea quòd hic mediocrẽ iacturã facere cupiebat, iſte mediocri præda cõtentus nõ erat. itaq; ex eo tempore res eſſe in uadimonium cœpit. cum uadimonia ſæpe dilata eſſent, & cum aliquãtũ temporis in ea re eſſet conſumptum, neq; quidquam perfectũ eſſet: uenit ad uadimonium* Neuius. *obſecro* C. Aquili, *uoſq;, qui adeſtis in conſilio, ut diligenter attendatis, ut ſingulare genus fraudis, & nouam rationem inſidiarum cognoſcere poſſitis. ait ſe auctionatum eſſe in* Gallia: *quod ſibi uideretur, ſe uendidiſſe: curaſſe, ne quid ſibi ſocietas deberet: ſe iã neque uadari amplius, neq; uadimonium promittere: ſi quid agere ſecum uelit* Quintius, *non recuſare. hic, cum rem* Gallicanam *cuperet reuiſere, hominem in præſentia nõ uadatur. ita ſine uadimonio diſceditur. deinde* Romæ *dies* XXX *ferè* Quintius *commoratur: cum cæteris, quæ habebat, uadimonia differt, ut expeditus in* Galliam *proficiſci poſſet. proficiſcitur:* Roma *egreditur ante diem* IIII. Cal. Februarij Scipione & Norbano Coss. *quæſo, ut eum diem memoriæ mandetis.* L. Albius Sex. *filius* Quirina, *uir bonus, & cumprimis honeſtus, unà profectus eſt. cum ueniſſent ad* Vada Volaterrana *quæ nominantur, uident perfamiliarem* Neuij, *qui ex* Gallia *pueros uenales iſti adducebat,* L. Publicium. *qui ut* Romam *uenit, narrat* Neuio, *quo in loco uiderit* Quintium. *quod niſi ex* Publicio *narratum* Neuio *eſſet, non tam cito res in contẽtionem ueniſſet. tum* Neuius *ipſe pueros circum amicos dimittit: ipſe ſuos neceſſarios ab atrijs* Licinijs, *& à*

ſaucibus macelli corrogat, ut ad tabulam Seſtiam ſibi adſint hora ſecunda poſtridie. ueniũt frequentes: teſtificantur iſti P. Quintium non ſtetiſſe, et ſe ſtetiſſe. tabulæ maxime ſignis hominum nobilium conſignantur. diſceditur. poſtulat à Burrieno Prætore Neuius, ut ex edicto bona poſſidere liceat. iuſſit bona proſcribi eius, quicum familiaritas fuerat, ſocietas erat, affinitas liberis iſtius uiuis diuelli nullo modo poterat. qua ex re intelligi facile potuit, nullum eſſe officiũ tam ſanctum, atq̃ue ſolenne, quod non auaritia cõminuere, atque uiolare ſoleat. etenim ſi ueritate amicitia, fide ſocietas, pietate propinquitas colitur: neceſſe eſt, iſte, qui amicum, ſocium, affinem ſama ac fortunis ſpoliare conatus eſt, uanum ſe, & perfidioſum, et impium eſſe fateatur. libellos Sex. Alphenus procurator P. Quintij, familiaris & propinquus Sex. Neuij, deijcit: ſeruulum unum, quem iſte prehenderat, abducit: denunciat, ſeſe procuratorem eſſe, iſtum æquũ eſſe famæ fortunisq; P. Quintij conſulere, & aduentũ eius expectare. quod ſi facere nolit, atque inhibue * *rit eiuſmodi rationibus illum ad ſuas conditiones perducere: ſeſe nihil precari, &, ſi quid agere uelit, iudicio deſendere. hæc dũ Romæ geruntur, Quintius interea contra ius & conſuetudinẽ edicto Prætoris de ſaltu agroq́; communi à ſeruis communibus ui detruditur. exiſtima C. Aquili id, modo, & ratione omnia Romæ Neuium feciſſe, ſi hoc, quod per literas iſtius in Gallia geſtũ eſt, recte, atque ordine factũ uidetur. expulſus atq; eiectus è prædio Quintius, accepta inſigni iniuria, confugit ad C. Flaccũ imperatorem, qui tum erat in prouincia: quem, ut ipſius dignitas poſcit, honoris gratia nomino. is eam*

rem

rem quàm uehementer uindicandam putarit, ex decretis eius poteritis cognoſcere. Alphenus interea Romæ cum iſto gladiatore uetulo quotidie pugnabat: utebatur populo ſanè ſuo, propterea quòd iſte caput petere non deſinebat. iſte poſtulat, ut procurator iudicatum ſolui ſatiſdaret. negat Alphenus æquum eſſe procuratorem ſatiſdare, quod reus ſatiſdare non deberet, ſi ipſe adeſſet. appellantur Tribuni: à quibus cum eſſet certum auxilium petitum, ita tamen diſceditur, ut Idibus Sept. P. Quintium ſiſti Sex. Alphenus promitteret. uenit Romam Quintius, uadimonium ſiſtit: iſte, homo acerrimus, bonorum poſſeſſor, expulſor, ereptor, annum & ſex menſes nihil petit, quieſcit, conditionibus hunc, quoad poteſt, producit: à Cn. Dolabella denique Prætore poſtulat, ut ſibi Quintius iudicatum ſolui ſatiſdet, ex formula, quòd ab eo petat, cuius ex edicto Prætoris Romani bona dies XXX poſſeſſa ſint. non recuſabat Quintius, quin ita ſatiſdare iuberet, ſi bona poſſeſſa eſſent ex edicto. decernit: quàm æquum, nihil dico: unum hoc dico, nouũ: & hoc ipſum tacuiſſe mallem, quoniam utrunque quiuis intelligere potuiſſet. iubet P. Quintium ſponſionem cum Sex. Neuio facere, ſi bona ſua ex edicto P. Burrieni Prætoris dies XXX poſſeſſa eſſent: recuſabant, qui aderant tum Quintio: demonſtrabant, de re iudicium fieri oportere, ut aut uterque inter ſe, aut neuter ſatiſdaret: non neceſſe eſſe famam alterius in iudicium uenire. clamabat porrò ipſe Quintius, ſeſe idcirco nolle ſatiſdare, ne uideretur iudicaſſe, bona ſua ex edicto poſſeſſa eſſe: ſponſionem porrò ſi iſtiuſmodi faceret, ſe, id quod nunc euenit, de capite ſuo priore lo=

co cauſam eſſe dicturum. Dolabella (quemadmodum ſolent homines nobiles: ſeu recte, ſeu perperā facere cœperunt, ita in utroque excellunt, ut nemo noſtro loco natus aſſequi poſſet) iniuriā facere fortiſſime perſeuerat; aut ſatiſdare, aut ſponſionem iubet facere, & interea recuſantes noſtros aduocatos acerrime ſubmoueri. conturbatus ſanè diſcedit Quintius: neque mirū, cui hæc optio tā miſera tam'q; iniqua daretur, ut aut ipſe ſe capitis damnaret, ſi ſatiſdediſſet: aut cauſam capitis, ſi ſponſioné feciſſet, priore loco diceret. cū in altera re cauſæ nihil eſſet, quin ſecus iudicaret ipſe de ſe, quod iudicium grauiſſimū eſt; in altera ſpes eſſet ad talem tamen uirū iudicem ueniendi, unde eo plus opis auferret, quo minus attuliſſet gratiæ: ſponſioné facere maluit, fecit, te iudicem C. Aquili ſumpſit, ex ſponſo egit. in hoc ſumma iudicij, cauſa'q; tota conſiſtit. iudiciū eſſe C. Aquili nó de re pecuniaria, ſed de fama fortunis'q; P. Quintij uides. cum maiores ita conſtituerint, ut, qui pro capite diceret, is poſteriore loco diceret: nos, inaudita criminatione accuſatorū, priore loco cauſam dicere intelligis: eos porrò, qui defendere conſuerunt, uides accuſare, & ea ingenia cóuerti ad perniciē, quæ antea uerſabātur in ſalute atque auxilio ferendo. illud etiam reſtiterat, quod heſterno die fecerūt, ut te in ius adducerēt, ut nobis tépus, quā diu diceremus, præſtitueres: quam rem facile à Prætore impetraſſent, niſi tu, quod eſſet tuū ius, & officium, partes'q;, docuiſſes. neque nobis adhuc præter te quiſquam fuit, ubi noſtrū ius contra illos obtineremus: neque illis unquā ſatis fuit illud obtinere, quod probari omnibus poſſet: ita ſine iniuria potentiā leuē, atque inopem eſſe arbitrātur.

*uerum quoniam tibi inſtat Hortenſius, ut eas in conſi-
lium; à me poſtulat,ne dicendo tempus abſumã; queri-
tur, priore patrono cauſam defendente, nunquam per-
orari potuiſſe: non patiar iſtam manere ſuſpicionẽ, nos
rem iudicari nolle. nec illud mihi arrogabo, me poſſe
cauſam cõmodius demonſtrare,quàm antea demõſtrata
ſit:neque tamẽ tã multa uerba faciam: propterea quòd
& ab illo,qui ante dixit, informata iam cauſa eſt; & à
me,qui neque excogitare,neque pronunciare multa poſ-
ſum, breuitas poſtulatur, quæ mihimet ipſi amiciſſima
eſt. faciam, quod te ſæpe animaduerti facere Hortenſi:
totam cauſæ meæ dictionem certas in partes diuidam.
tu id ſemper facis, quia ſemper potes: ego in hac cauſa
faciã,propterea quòd in hac uideor poſſe facere. quod ti
bi natura dat ut ſemper poſſis,id mihi cauſa dat ut ho-
die poſſim. certos mihi fines, terminosq́; conſtituã, extra
quos egredi non poſſim,ſi maxime uelim: ut & mihi ſit
propoſitum de quo dicã; & Hortenſius habeat expoſi-
ta, ad quæ reſpõdeat; & tu C. Aquili iam ante animo
proſpicere poſſis, quibus de rebus auditurus ſis. Nega-
mus, te bona P. Quintij Sexte Neui poſſediſſe ex edicto
Prætoris. in eo ſpõſio facta eſt. oſtendam, primũ cauſam
non fuiſſe,cur à Prætore poſtulares, ut bona P. Quintij
poſſideres: deinde ex edicto te poſſidere non potuiſſe: po
ſtremo,nõ poſſediſſe. quæſo C. Aquili, uosq́; qui eſtis in cõ
ſilio,ut,quid pollicitus ſim,diligẽter memoriæ mandetis:
etenim rẽ facilius totã accipietis, ſi hæc memineritis: et
me facile ueſtra exiſtimatione reuocabitis,ſi extra hos cã
cellos egredi conabor,quos mihi ipſe circũdedi. nego fuiſ
ſe cauſã,cur poſtularet: nego,ex edicto poſſidere potuiſſe:*

nego, poſſediſſe. hæc tria cũ docuero, perorabo. non fuit cauſa, cur poſtulares. qui hoc intelligi poteſt? quia Sex. Neuio neque ex ſocietatis ratione, neque priuatim quidquã debuit Quintius. quis huic rei teſtis eſt? idẽ, qui acerrimus aduerſarius. in hac re te, te inquã teſtẽ Neui citabo. annũ, & eo diutius poſt mortẽ C. Quintij fuit in Gallia tecum ſimul Quintius. doce, te petiſſe ab eo iſtam neſcio quam innumerabilem pecuniam. doce, aliquando mentionem feciſſe, dixiſſe deberi: debuiſſe concedã. moritur C. Quintius, qui tibi, ut ais, certis nominibus grandem pecuniam debuit: hæres eius P. Quintius in Galliã ad te ipſum uenit, in agrum cõmunem, eò denique, ubi non modo res erat, ſed ratio quoque omnis, & omnes literæ. quis tam diſſolutus in re familiari fuiſſet, quis tam negligens, quis tam tui Sexte diſſimilis, qui, cum res ab eo, qui contraxiſſet, receſſiſſet, & ad hæredem perueniſſet, non hæredem, cum primum uidiſſet, certiorem faceret? appellaret? rationem afferret? ſi quid in controuerſiam ueniret, aut intra parietes, aut ſummo iure experiretur? ita ne eſt? quod uiri optimi faciunt, ſi qui ſuos propinquos ac neceſſarios caros et honeſtos eſſe atque haberi uolunt, id Sex. Neuius nõ faceret? qui uſque eò feruet, ferturq; auaritia, ut de ſuis commodis nolit aliquã partem amittere, ne quam partem huic propinquo ſuo ullius ornamenti relinquat. & is pecuniam, ſi qua deberetur, nõ peteret, qui, quia, quod debitum nunquam eſt, id datum non eſt, non pecuniam modo, uerum etiam hominis propinqui ſanguinem, uitamq; eripere conatur? huic tu moleſtus eſſe uidelicet noluiſti, quẽ nunc reſpirare libere non ſinis. quem nunc interficere nefarie cupis,

eum tum pudenter appellare nolebas. ita credo, hominem propinquum, tui obſeruantem, uirum bonum, pudẽtem, maiorem natu, nolebas, aut non audebas appellare. ſæpe, ut fit, cum ipſe te confirmaſſes, cum ſtatuiſſes de pecunia mentionem facere, cũ paratus meditatusq; ueniſſes, homo timidus, uirginali uerecundia, ſubito ipſe te retinebas, excidebat repente oratio; cum cuperes appellare, non audebas, ne inuitus audiret. id erat profecto. credamus hoc, Sex. Neuiũ, cuius caput oppugnet, eius auribus pepercisse. ſi debuiſſet Sexte, petiſſes ſtatim: ſi non ſtatim, paulo quidem poſt: ſi non paulo, at aliquando, ſex quidem illis menſibus profecto, anno uertente ſine controuerſia. anno et ſex menſibus uero, cum tibi quotidie poteſtas hominis fuiſſet admonendi, uerbum nullum facis: biennio iam confecto ferè, appellas. quis tam perditus ac profuſus nepos, non adeſa iam, ſed abũdanti pecunia ſic diſſolutus fuiſſet, ut fuit Sex. Neuius? cum hominẽ nomino, ſatis mihi uideor dicere. debuit tibi C. Quintius: nunquam petiſti. mortuus eſt ille, res ad hæredem uenit: cum eũ quotidie uideres, poſt bienniũ denique appellas. dubitabitur, utrum ſit probabilius, Sex. Neuium ſtatim, ſi quid deberetur, petiturũ fuiſſe, an ne appellaturum quidem biennio? appellandi tempus non erat? at tecum anno plus uixit. in Gallia agi non potuit? at & in prouincia ius dicebatur, et Romæ iudicia fiebant. reſtat, ut aut ſumma negligentia tibi obſtiterit, aut unica liberalitas. ſi negligentiã dices, mirabimur: ſi bonitatem, ridebimus: neque, præterea quid poſſis dicere, inuenio. Satis eſt argumẽti, nihil eſſe, debitum Neuio, ꝙ tã diu nihil petiuit. quid, ſi hoc ipſum, quod nunc facit, oſtẽdo teſtimonio eſſe, nihil

deberi?quid enim nunc agit Sex. Neuius? qua de re controuerſia eſt?quod eſt hoc iudicium, in quo iam bienniũ uerſamur? quid negotij geritur, in quo ille tot et tales uiros defatigat? pecuniam petit:nunc denique? ueruntamen petit:audiamus. de rationibus et controuerſijs ſocietatis uult dijudicari, ſero, uerum aliquando tamen: concedamus. non, inquit, id ago C. Aquili, neque in eo nunc laboro:pecunia mea tot annos utitur P. Quintius:utatur ſanè, nõ peto. quid igitur pugnas?an, quod ſæpe multis in locis dixiſti, ne in ciuitate ſit?ne locũ ſuum, quem adhuc honeſtiſſime defendit, obtineat?ne numeretur inter uiuos?decernat de uita, et ornamentis ſuis omnibus? apud iudicem cauſam priore loco dicat? &, eam cum orarit, tum denique uocẽ accuſatoris audiat?quid?hoc quò pertinet?ut ocyus ad tuum peruenias?at ſi id uelles, iam pridem actum eſſe poterat. ut honeſtiore iudicio conflictere?at ſine ſummo ſcelere P. Quintium propinquum tuũ iugulare non potes. ut facilius iudicium ſit?at neque C. Aquilius de capite alterius libenter iudicat, & Q. Hortenſius contra caput non didicit dicere. quid à nobis autem C. Aquili refertur? pecuniã petit:negamus deberi: iudicium fiat ſtatim:non recuſamus. nũ quid præterea? ſi ueretur ut res iudicio facto parata ſit, iudicatum ſolui ſatis accipiat. quibus à me uerbis ſatis accipiet, iiſdem ipſe, quod peto, ſatiſdet. actum iam poteſt eſſe C. Aquili: iam tu potes diſcedere liberatus moleſtia propè dicã non minore, quàm Quintius. quid agimus Hortenſi? quid de hac conditione dicimus? poſſumus aliquãdo depoſitis armis, ſine periculo fortunarum, de re pecuniaria diſceptare? poſſumus ita rem noſtrã perſequi, ut hominis propin=

qui caput incolume eſſe patiamur? poſſumus petitoris perſonam capere, accuſatoris deponere? immo, inquit, abs te ſatis accipiam, ego autem tibi non ſatisdabo. quis tandem nobis iſta iura tam æqua deſcribit? quis hoc ſtatuit, quod æquũ ſit in Quintium, id iniquũ eſſe in Neuium? Quintij bona, inquit, ex edicto Prætoris poſſeſſa ſunt. ergo, id ut confitear, poſtulas: ut, quod nunquam factũ eſſe iudicio defendimus, id, perinde quaſi factũ ſit, noſtro iudicio confirmemus. inueniri ratio C. Aquili non poteſt, ut ad ſuũ quiſque quãprimũ ſine cuiuſquã dedecore, infamia, pernicieq; perueniat? profecto, ſi quid deberetur, peteret: nõ omnia iudicia fieri mallet, quã unũ illud, unde hæc omnia naſcuntur. qui inter tot annos ne appellarit quidẽ Quintiũ, cũ poteſtas eſſet agẽdi quotidie; qui, quo tẽpore primũ male agere cœpit, in uadimonijs differẽdis tempus omne cõſumpſerit, qui poſtea quoque uadimoniũ miſſum fecerit, hunc per inſidias ui de agro cõmuni deiecerit; qui, cũ de re agendi nullo recuſante poteſtas fuiſſet, ſponſionẽ de probo facere maluerit; qui, cum reuocetur ad id iudicium, unde hæc nata ſunt omnia, conditionem æquiſſimã repudiet; fateatur, ſe non pecuniam, ſed uitam et ſanguinem petere: is non hoc palàm dicit? mihi ſi quid deberetur, peterẽ, atque adeo iam pridem abſtuliſſem: nihil hoc tanto negotio, nihil tam inuidioſo iudicio, nihil tã copioſa aduocatione uterer, ſi petendũ eſſet: extorquendum eſt inuito atque ingratis, quod non debet; eripiẽdum, atque exprimendũ eſt: de fortunis omnibus P. Quintius deturbandus eſt: potentes, diſerti, nobiles omnes aduocãdi ſunt: adhibẽda uis eſt ueritati: minæ iactentur: pericula intẽdãtur: formidines opponantur, ut

his rebus aliquando uictus, & perterritus ipſe cedat. quæ me hercule omnia, cum, qui contra pugnent, uideo, et cum illū conſeſſum conſidero, adeſſe atque impendere uidentur, neque uitari ullo modo poſſe. cum autem ad C. Aquili oculos animumq́; retuli; quo maiore conatu ſtudioq́; aguntur, eo leuiora infirmioraq́; exiſtimo. nihil igitur debuit, ut tu ipſe prædicas. quid, ſi debuiſſet? continuo ne cauſa fuiſſet, cur à Prætore poſtulares, ut bona poſſideres? nō opinor id quidē neque ius eſſe, neq; cuiquam expedire. quid igitur demonſtrat? uadimoniū ſibi ait eſſe deſertum. antequā doceo id factum nō eſſe, libet mihi C. Aquili ex officij ratione, atque ex omniū conſuetudine rem ipſam, & factum ſimul Sex. Neuij cōſiderare. ad uadimonium non uenerat, ut ais, is, quicum tibi affinitas, ſocietas, omnes denique cauſæ, & neceſſitudines ueteres intercedebant: ilico ne ad Prætorem ire conuenit? continuo ne uerum fuit poſtulare, ut ex edicto bona poſſidere liceret? ad hæc extrema & inimiciſſima iura tam cupide decurrebas, ut tibi nihil in poſterum, quod grauius atque crudelius facere poſſes, reſeruares? nam quid homini poteſt turpius, quid uiro miſerius, aut acerbius uſu uenire? quod tantum euenire dedecus? quæ tanta calamitas inueniri poteſt? pecuniam ſi cuipiā fortuna ademit, aut ſi alicuius eripuit iniuria, tamē, dū exiſtimatio eſt integra, facile conſolatur honeſtas egeſtatem. at non nemo aut ignominia affectus, aut iudicio turpi conuictus, bonis quidem ſuis utitur, alterius opes, id quod miſerrimum eſt, non expectat: hoc tamen in miſerijs adiumento & ſolatio ſubleuatur. cuius uero bona uenierunt, cuius non modo illæ ampliſſimæ fortunæ; ſed

etiam uictus ueſtituſq́; neceſſarius ſub præcone cum de=decore ſubiectus eſt; is non modo ex numero uiuorum exturbatur, ſed, ſi fieri poteſt, infra etiam mortuos amã=datur: etenim mors honeſta ſæpe uitam quoque turpem exornat, uita turpis ne morti quidem honeſtæ locum re=linquit. ergo hercule cuius bona ex edicto poſſidentur, huius omnis fama & exiſtimatio cum bonis ſimul poſſi detur: de quo libelli in celeberrimis locis proponuntur, huic ne perire quidem certe tacite obſcureq́; cõceditur. cui magiſtri fiunt, et domini conſtituuntur, qui, qua le=ge & qua conditione pereat, pronuncient, de quo homi=ne præconis uox prædicat, et pretium conficit; huic acer=biſſimum uiuo uidentiq́; funus ducitur; ſi funus id ha=bendum ſit, quò non amici conueniũt ad exequias coho=neſtandas, ſed bonorum emptores, ut carnifices, ad reli=quias uitæ lacerandas & diſtrahendas. itaque maiores noſtri raro id accidere uoluerunt; Prætores, ut conſide=rate fieret, comparauerunt. uiri boni cum palàm frau=dantur, cum experiundi poteſtas non eſt, timide tamen & pedetentim iſtuc deſcendunt, ui ac neceſſitate coacti, inuiti, multis uadimonijs deſertis, ſæpe illuſi ac deſtituti: conſiderant enim, quid et quãtum ſit, alterius bona pro=ſcribere. iugulare ciuem ne iure quidem quiſquam bo=nus uult: mauult enim commemorare, ſe, cum poſſet perdere, peperciſſe, quàm, cum parcere potuerit, perdi=diſſe. hæc in homines alieniſſimos, denique inimiciſſimos uiri boni faciunt & hominum exiſtimationis, & com=munis humanitatis cauſa, ut, cum ipſi nihil alteri ſcien=tes incommodarint, nihil ipſis iure incõmodi cadere poſ=ſit. ad uadimonium non uenit: quis? propinquus. ſi

res iſta grauiſſima ſua ſponte uideretur, tamen eius atrocitas neceſſitudinis nomine leuaretur. ad uadimonium non uenit: quis? ſocius. etiam grauius aliquid ei deberes concedere, quicum te aut uoluntas congregaſſet, aut fortuna coniunxiſſet. ad uadimonium non uenit: quis? is, qui tibi præſto ſemper fuit. ergo in eum, qui ſemel hoc commiſit, ut tibi præſto non eſſet, omnia tela conieciſti, quæ parata ſunt in eos, qui permulta male agendi cauſa fraudandiq; fecerunt? ſi de prædijs tuis ageretur Sex. Neui, ſi in paruula re captionis aliquid uerere re, non ſtatim ad C. Aquilium, aut ad eorum aliquem, qui conſuluntur, concurriſſes? cum ius amicitiæ, ſocietatis, affinitatis ageretur, cum officij rationem atque exiſtimationis duci conueniret, eo tempore tu non modo ad C. Aquilium, aut L. Lucullum, ſed ne ipſe quidem te conſuluiſti, ſed ne ipſe quidem ad te retuliſti, ne hæc quidem tecum locutus es: horæ duæ fuerunt: Quintius ad uadimonium non uenit: quid ago? ſi mehercule hæc tecum duo uerba feciſſes, quid ago? reſpiraſſet cupiditas, atque auaritia paululum: aliquid loci rationi & conſilio dediſſes: tu te collegiſſes non in eam turpitudinem ueniſſes, ut hoc tibi eſſet apud tales uiros confitendum, quia tibi uadimonium non ſit obitum, eadem te hora conſilium cepiſſe, hominis propinqui fortunas funditus euertere. ego pro te nunc hoc conſulo poſt tempus in aliena re, quod tu in tua re, cum tempus erat, conſulere oblitus es. quæro abs te C. Aquili, L. Lucull, P. Quintili, M. Marcelle, uadimonium mihi non obijt quidam ſocius & affinis meus, quicum mihi neceſſitudo uetus, controuerſia de re pecuniaria recens intercedit. poſtulo ne

à Prætore, ut eius bona mihi poſſidere liceat? an, cum Romæ domus eius, uxor, liberi ſint, domum potius denũciem? quid eſt, quod hac tandem de re uobis poſſit uideri? profectò, ſi rectè ueſtram bonitatem atque prudentiam cognoui, non multum me fallit, ſi conſulamini, quid ſitis reſponſuri. primum, expectare: deinde, ſi latitare, ac diutius ludificare uideatur, amicos conuenire; quærere, quis procurator ſit; domum denunciare. dici uix poteſt, quàm multa ſint, quæ reſpondeatis ante fieri oportere, quàm ad hanc rationem extremã neceſſariam deuenire. quid ad hæc Neuius? ridet ſcilicet noſtram amentiam, qui in uita ſua rationẽ ſummi officij deſideremus, & inſtituta bonorum uirorum requiramus. quid mihi, inquit, cum iſta ſumma ſanctimonia ac diligentia? uiderint iſta officia uiri boni, de me autem ita conſiderent: non quid habeam, ſed quibus rebus inuenerim, quærant, et quemadmodum natus, & quo pacto educatus ſim. memini: uetus eſt de ſcurra, multo facilius diuitem, quàm patrẽ familias fieri poſſe. hæc ille ſi uerbis nõ audet, re quidẽ uera palàm loquitur: etenim ſi uult uirorum bonorum inſtituto uiuere, multa oportet diſcat atque dediſcat: quorũ illi ætati utrũque difficile eſt: non dubitaui, inquit, cum uadimonium deſertum eſſet, bona proſcribere. improbe: uerum, quoniam tu id tibi arrogas, et cõcedi poſtulas, concedamus. quid, ſi nũquam deſeruit? ſi iſta cauſa abs te tota per ſummam fraudem et malitiam ficta eſt? ſi uadimonium omnino tibi cum P. Quintio nullum fuit, quo te nomine appellemus? improbum? at etiam ſi deſertum uadimonium eſſet, tamen in iſta poſtulatione & proſcriptione bonorum

improbiſſimus reperiebare. num malitioſum? negas. fraudulentum? iam id quidem arrogas tibi, & praeclarum putas. audacem? cupidum? perfidioſum? uulgaria et obſoleta ſunt, res autem noua & inaudita. quid ergo eſt? uereor mehercule, ne aut grauioribus utar uerbis, quàm natura fert, aut leuioribus, quàm cauſa poſtulat. ais eſſe uadimonium deſertum. quaeſiuit à te ſtatim, ut Romam rediјt, Quintius, quo die uadimonium iſtuc factum eſſe diceres. reſpondiſti ſtatim, Nonis Febr. diſcedens in memoriam rediјt Quintius, quo die Roma in Galliam profectus ſit: ad ephemeridem reuertitur: inuenitur dies profectionis, pridie Cal. Febr. Nonis Febr. ſi Romae fuit, cauſae nihil dicimus, quin tibi uadimonium promiſerit. quid? hoc inueniri qui poteſt? profectus unà L. Albius, homo in primis honeſtus. dicet teſtimonium. profecti ſunt familiares & Albij & Quintij. dicent hi quoque teſtimonium. literae P. Quintij, teſtes tot. quibus omnibus cauſa iuſtiſſima eſt cur ſcire potuerint, nulla cur mentiantur: cum adſtipulatore tuo comparabuntur. & in hac eiuſmodi cauſa P. Quintius laborabit? & diutius in tanto metu miſer, periculoq́; uerſabitur? & uehementius eum gratia aduerſarij perterrebit, quàm fides iudicis conſolabitur? uixit enim ſemper inculte atque horride: natura triſti ac recondita fuit: non ad ſolarium, non in campo, non in conuiuijs uerſatus eſt: id egit, ut amicos obſeruantia, rem parſimonia retineret: antiquam officij ratioñe dilexit, cuius ſplendor omnis his moribus obſoleuit. at ſi in cauſa pari diſcedere inferior uideretur, tamen eſſet nõ mediocriter conquerendum. nunc in cauſa ſuperiore, ne ut par

quidem ſit, poſtulat: inferiorem eſſe patitur, duntaxat uſque eò, ne cum bonis, fama, fortunisq; omnibus Sex. Neuij cupiditati crudelitatiq; dedatur. Docui, quod primum pollicitus ſum, C. Aquili, cauſam omnino, cur poſtularet, nõ fuiſſe: quòd neq; pecunia debebatur, et, ſi maxime deberetur, cõmiſſum nihil eſſe, quare ad iſtam rationem perueniretur. attende nunc, ex edicto Prætoris bona P. Quintij poſſidere nullo modo potuiſſe. recita edictum. QVI FRAVDATIONIS CAVSA LATITARIT. non eſt is Quintius: niſi latitant, qui ad negotium ſuum relicto procuratore proficiſcuntur. CVI HAERES NON EXTABIT. ne is quidem. QVI EXILII CAVSA SOLVM VERTERIT.

*

quo tempore exiſtimas oportuiſſe Neui abſentem Quintium defendi? aut quo modo? tum, cùm poſtulabas, ut bona poſſideres? nemo affuit: neque enim quiſquã diuinare poterat te poſtulaturũ: neque quenquã attinebat id recuſare, quod Prætor, ſed ex edicto ſuo iubebat. qui locus igitur abſentis defendendi procuratori primus datus eſt? cum proſcribebas. ergo affuit, non paſſus eſt, libellos deiecit Sex. Alphenus: qui primus erat officij gradus, ſeruatus eſt à procuratore ſumma cum diligentia. uideamus, quæ deinde ſint conſecuta. hominem P. Quintij deprehendis in publico, conaris abducere: non patitur Alphenus, ui tibi adimit, curat ut domum reducatur ad Quintium. hic quoque ſumme conſtat procuratoris diligentis officium. debere tibi dicis Quintium, procurator negat: uadari uis, promittit: in ius uocas,

ſequitur: iudicium poſtulas, non recuſat. quid aliud ſit abſentem defendi, ego non intelligo. at quis erat procurator? credo aliquem eiectum hominem, egentem, litigioſum, improbum, qui poſſet ſcurræ diuitis quotidianum conuicium ſuſtinere. nihil minus. eques R. locuples, ſui negotij bene gerens, denique is, quem, quoties Neuius in Galliam profectus eſt, procuratorem Romæ reliquit. & audes Sex. Neui negare abſentem defenſum eſſe Quintium, cum eum defenderit idem, qui te ſolebat? & cum is iudicium acciperet pro Quintio, cui tu & rem & famam tuam commendare proficiſcens, & concredere ſolebas: conaris hoc dicere, neminem extitiſſe, qui Quintium iudicio defenderet? poſtulabam, inquit, ut ſatiſdaret: iniuria poſtulabas, ita uidebare. recuſabat Alphenus. ita: uerum Prætor decernebat. Tribuni igitur appellabantur. hic te, inquit, teneo: non eſt iſtud iudicium pati, neque iudicio defendere, cum auxilium à Tribunis petas. hoc ego, cum attendo qua prudentia ſit Hortenſius, dicturum eſſe eum non arbitror: cum autem antea dixiſſe audio, & cauſam ipſam conſidero, quid aliud dicere poſſit, non reperio: fatetur enim libellos Alphenum deieciſſe, uadimonium promiſiſſe, iudicium quin acciperet in ea ipſa uerba, quæ Neuius edebat, non recuſaſſe, ita tamen, more & inſtituto per eum magiſtratum, qui auxilij cauſa conſtitutus eſt. aut hæc facta non ſint, neceſſe eſt; aut C. Aquilius talis uir iuratus hoc ius in ciuitate conſtituat; cuius procurator non omnia iudicia acceperit, quæ quiſque in uerba poſtularit; cuius procurator à Prætore ad Tribunos appellare auſus ſit, eum non defendi, eius bona recte poſſi-

deri poſſe; ei miſero, abſenti, ignaro fortunarum ſuarum, omnia uitæ ornamenta per ſummum dedecus & ignominiam diripi conuenire. quod ſi probari nemini poteſt, illud certe probari omnibus neceſſe eſt, defenſum eſſe iudicio abſentem Quintium. quod cum ita eſt, ex edicto bona poſſeſſa non ſunt. at enim Tribuni *pl. ne audierunt quidem. fateor, ſi ita eſt, procuratorem decreto* Prætoris R. *oportuiſſe parere. quid, ſi* M. Brutus *interceſſurum ſe dixit palàm, niſi quid inter ipſum* Alphe*num &* Neuiũ *conueniret? uidetur ne interceſſiſſe appellatio* Tribunorum *non more, ſed auxilij cauſa? quid deinde fit?* Alphenus, *ut omnes intelligere poſſent iudicio defendi* Quintium, *ne qua ſubeſſe poſſet aliena aut ipſius officio, aut huius exiſtimatione ſuſpicio, uiros bonos complures aduocat: teſtatur iſto audiente, ſe pro cõmuni neceſſitudine id primum petere, ne quid atrocius in* P. Quintium *abſentem ſine cauſa facere conetur: ſin autem inimiciſſime atque infeſtiſſime contendere perſeueret, ſe paratum eſſe omni recta atque honeſta ratione defendere: quod petat, nõ deberi: ſe iudicio id, quod edat, accipere. eius rei, conditionisq; tabellas obſignauerũt uiri boni complures. res in dubium uenire nõ poteſt. fit rebus omnibus integris, neque proſcriptis, neque poſſeſſis bonis, ut* Alphenus *promittat* Neuio *ſiſti* Quintiũ. *uenit ad uadimonium* Quintius*: iacet res in controuerſijs iſto calũniante bienniũ, uſque dum inueniretur, qua ratione res ab uſitata cõſuetudine recederet, & in hoc ſingulare iudicium cauſa omnis concluderetur. quod officium* Aquili *commemorari procuratoris poteſt, quod ab* Alpheno *prætentum eſſe uideatur? quid affertur, quare*

P. Quintius abſens negatur eſſe defenſus? an uero id, quod Hortenſiũ, quia nuper iniecit, & quia Neuius ſem per id clamitat, dicturum arbitror, non fuiſſe Neuio pa rem certationem cum Alpheno, illo tempore, illis domi= nãtibus? quod ſi uelim confiteri, illud opinor concedent, non procuratorem P. Quintij neminem fuiſſe, ſed gra= tioſum fuiſſe. mihi autem ad uincendum ſatis eſt, fuiſ= ſe procuratorem, quicum experiri poſſet. qualis is fue= rit, ſi modo abſentem defendebat per ius & magiſtra= tum, nihil ad rem arbitror pertinere. erat, inquit, illa= rum partium. quid ni? qui apud te eſſet educatus, quem tu à puero ſic inſtituiſſes, ut nobili ne gladiatori quidem hæreret. ſicut tu ſemper ſumme concupiſti, idem uole= bat Alphenus: ea re tibi cum eo par contentio erat. Bru ti, inquit, erat familiaris, itaque is intercedebat. tu contra Burrieni, qui iniuriam decernebat; omnium denique il= lorum, qui tum & poterãt per uim & ſcelus plurimũ, &, quod poterant, id audebant. an omnes tu iſtos uince re uolebas, qui nunc, tu ut uincas, tantopere laborant? aude id dicere, non palàm, ſed his ipſis, quos aduocaſti: tametſi nolo eam rem commemorando renouare, cuius omnino rei memoriã omnem tolli funditus ac deleri ar bitror oportere. unum illud dico, ſi propter partium ſtu diũ potens erat Alphenus, potentiſſimus Neuius: ſi fre= tus gratia poſtulabat aliquid iniquius Alphenus, multo iniquiora Neuius impetrabat: neque enim inter ſtudiũ ueſtrũ quidquã, ut opinor, interfuit: ingenio, uetuſtate, artificio tu facile uiciſti. ut alia omittã, hoc ſatis eſt: Al= phenus cum ijs, & propter eos perijt, quos diligebat. tu, poſtquã, qui tibi erãt amici, nó poterãt uincere; ut amici

tibi

tibi eſſent, qui uincebant, effeciſti. quòd ſi tum par tibi ius cum Alpheno fuiſſe non putas, quia tamen aliquem contra te aduocare poterat; quia magiſtratus aliquis reperiebatur, apud quē Alpheni cauſa cōſiſteret: quid hoc tempore Quintio ſtatuendum eſt? cui neq; magiſtratus adhuc æquus inuentus eſt; neq; iudiciū redditū eſt uſitatum; non conditio, non ſponſio, non deniq; ulla unquā interceſſit poſtulatio, mitto æqua, uerum ante hoc tēpus ne fando quidem audita. de re pecuniaria cupio contēdere: non licet. at ea controuerſia eſt: nihil ad me attinet: cauſam capitis dicas, oportet. accuſa, ubi ita neceſſe eſt: non, inquit, niſi tu ante nouo modo priore loco dixeris: dicendum neceſſario eſt: præſtituendæ horæ ad arbitrium noſtrum: iudex ipſe arceſſetur. quid tum? tu aliquem patronum inuenies hominem antiqui officij, qui ſplendorem noſtrum & gratiam negligat? pro me pugnabit L. Philippus, eloquentia, grauitate, honore florentiſſimus ciuitatis: dicet Hortenſius, excellens ingenio, nobilitate, exiſtimatione: aderunt autem homines nobiliſſimi, ac potentiſſimi, quorum frequentiam & conſeſſum nō modo P. Quintius, qui de capite decernit, ſed quiuis, qui extra periculum ſit, perhorreſcat. hæc eſt iniqua certatio, nō illa, qua tu contra Alphenum uelitabaris. huic, ne ubi conſiſteret quidem cōtra te, locū reliquiſti. quare aut doceas oportet, Alphenum negaſſe ſe procuratorem eſſe, nō deieciſſe libellos, iudicium accipere noluiſſe: aut, cum hæc facta ſint, ex edicto te bona P. Quintij nō poſſediſſe cōcedas. etenim, ſi ex edicto poſſediſti; quæro, cur bona non uenierint? cur cæteri ſponſores, & creditores conuenerint? nemo ne fuit, cui deberet Quintius? fue=

runt,& complures fuerunt: propterea quòd Caius frater aliquantum æris alieni reliquerat. quid ergo eſt? homines erant ab hoc omnes alieniſſimi,& ijs debebatur, neq; tamen quiſquã inuentus eſt tam inſignite improbus: qui uiolare P. Quintij exiſtimationẽ abſentis auderet. unus fuit, affinis, ſocius, neceſſarius Sex. Neuius, qui, cum ipſe ultro deberet, quaſi eximio præmio ſceleris expoſito, cupidiſſime contenderet, ut per ſe afflictum atq; euerſum propinquum ſuũ non modo honeſte partis bonis: uerum etiam cõmuni luce priuaret. ubi erãt cæteri creditores? deniq; hoc tempore ubi ſunt? quis eſt, qui fraudationis cauſa latuiſſe dicat? quis, qui abſentẽ defenſum neget eſſe Quintium? nemo inuenitur. at cõtra omnes, quibuſcũ ratio huic aut eſt, aut fuit, adſunt, defendũt; fides huius multis locis cognita ne perfidia Sex. Neuij derogetur, laborant. in huiuſmodi ſponſionem teſtes dare oportebat, ex eo numero qui hæc dicerent: uadimonium mihi deſeruit: me fraudauit: à me nominis eius, quod inficiatus eſſet, diem petiuit: ergo experiri nõ potui, latitauit, procuratorẽ nullum reliquit. horum nihil dicitur. parantur teſtes, qui hæc dicant. uerum opinor uiderimus, cum dixerint. unum tamen hoc cogitẽt, ita ſe graues eſſe, ut, ſi ueritatem uolent retinere, grauitatem poſſint obtinere; ſi eam negligẽt, ita leues ſint, ut omnes intelligant, nõ ad obtinendum mendaciũ, ſed ad uerum probãdum auctoritatem adiuuare. ego hæc duo quæro: primum, qua ratione Neuius ſuſceptum negotiũ non tranſegerit, hoc eſt cur bona, quæ ex edicto poſſidebat, non uendiderit: deinde, cur ex tot creditoribus alijs ad iſtam rationem nemo acceſſerit: ut neceſſario

confiteare, neq; eorum tam temerarium quenquam fuiſſe, neq; te ipſum id, quod turpiſſime ſuſcepiſſes, perſeuerare & tranſigere potuiſſe. quid, ſi tu ipſe Sex. Neui ſtatuiſti bona P. Quintij ex edicto poſſeſſa non eſſe? opinor, tuum teſtimonium, quod in aliena re leue eſſet, id in tua, quoniam contra te eſt, grauiſſimum debet eſſe. emiſti bona Sex. Alpheni L. Sylla Dictatore uendente: ſocium tibi in his bonis edidiſti Quintium. plura non dico. cum eo tu uoluntariam ſocietatem coibas, qui te in hæreditaria ſocietate fraudarat: & eum iudicio tuo comprobabas, quem ſpoliatum fama fortunisq́; omnibus arbitrabare. Diffidebam mehercule C. Aquili ſatis animo certo & confirmato me poſſe in hac cauſa conſiſtere: ſic cogitabam, cum contra dicturus eſſet Hortenſius, & cum eſſet attente auditurus Philippus, fore, uti permultis in rebus timore prolaberer. dicebam huic Q. Roſcio, cuius ſoror eſt cum P. Quintio, cum à me peteret, & ſumme contenderet, ut propinquum ſuum defenderem, mihi perdifficile eſſe contra tales oratores non modo tantam cauſam perorare, ſed omnino uerbum facere conari. cum cupidius inſtaret, homini pro amicitia familiarius dixi, mihi uideri ore duriſſimo eſſe, qui præſente eo geſtum agere conaretur; qui uero cum ipſo contenderet, eos, etiã ſi quid antea recti aut uenuſti habere uiſi ſunt, id amittere: ne quid mihi eiuſmodi accideret, cum contra talem artificem dicturus eſſem, me uereri. tũ mihi Roſcius & alia multa confirmandi mei cauſa dixit: & mehercule ſi nihil diceret, tacito ipſo officio & ſtudio, quod adhibebat ergo propinquum ſuum, quemuis

commoueret. etenim cum artifex eiuſmodi ſit, ut ſolus dignus uideatur eſſe, qui in ſcena ſpectetur: tum uir eiuſmodi eſt, ut ſolus dignus uideatur, qui eò non accedat. ueruntamen, quid ſi, inquit, habes eiuſmodi cauſam, ut hoc tibi planum ſit faciendum, neminem eſſe, qui poſſit biduo, ad ſummũ triduo ſeptingenta millia paſſuum ambulare? tamen ne uereris, ut poſſis hæc contra Hortenſium cõtendere? minime, inquã. ſed quid id ad rem? nimium, inquit, in eo cauſa conſiſtit. quo modo? docet me eiuſmodi rem, & factum ſimul Sex. Neuij: quod ſi ſolũ proferretur, ſatis eſſe deberet. quod abs te C. Aquili, & à uobis, qui adeſtis in cõſilio, quæſo, ut diligenter attendatis. profecto intelligetis, illinc ab initio cupiditatem pugnaſſe & audaciam; hinc ueritatem & pudorem, quoad potuerit, reſtitiſſe. Bona poſtulas ut ex edicto poſſidere liceat: quo die? te ipſum Neui uolo audire: uolo inauditum facinus ipſius, qui id cõmiſit, uoce conuinci. dic Neui diem. ante V. Cal. intercalares. bene agis. quàm longe eſt hinc in ſaltum ueſtrum Gallicanum? Neui te rogo. D C C millia paſſuum. optime. de ſalto deijcitur Quintius, quo die? poſſumus hoc quoq; ex te audire: quid taces? dic inquam diem. pudet dicere. intelligo: uerum & ſero, & nequidquam pudet. deijcitur de ſaltu C. Aquili pridie Cal. intercalares. biduo poſt, aut, ut ſtatim de iure aliquis cucurrerit, non toto triduo D C C millia paſſuum conficiuntur. ò rem incredibilem: ò cupiditatem inconſideratam: ò nuncium uolucrem. adminiſtri & ſatellites Sex. Neuij Roma trans alpes in Sebuſianos biduo ueniunt. ò hominem fortunatum, qui eiuſmodi nũcios, ſeu potius pegaſos habeat.

hic ego,ſi Craſſi *omnes cũ* Antonijs *exiſtãt, ſi tu* L.Phi=*lippe,qui inter illos florebas,hãc cauſam uoles cum* Hor*tenſio dicere,tamen ſuperior ſim neceſſe eſt : non enim, quemadmodum putatis,omnia ſunt in eloquentia : eſt quædam tamen ita perſpicua ueritas,ut eam infirmare nulla res poſſit.an,antequã poſtulaſti ut bona poſſideres, miſiſti,qui curarent ut dominus de ſuo fundo à ſua fa=milia ui deijceretur ? utrunlibet elige.alterum incredi=bile eſt,alterum nefarium,& ante hoc tempus utrũque inauditum.*D C C *millia paſſuũ uis eſſe decurſa biduo? dic.negas ? ante igitur miſiſti.malo : ſi.n.illud diceres, improbe mentiri uiderere:cum hoc confiteris , id te ad=miſiſſe concedis,quod ne mẽdacio quidem tegere poſſis. hoc conſilium* Aquilio *& talibus uiris tam cupidũ,tam audax,tã temerarium probabitur ? quid hæc amentia? quid hæc feſtinatio?quid hæc immaturitas tanta ſigni=ficat ? nõ uim ? nõ ſcelus ? nõ latrocinium ? nõ denique omnia potius,quàm ius,quàm officium,quàm pudorẽ ? mittis iniuſſu* Prætoris: *quo conſilio? iuſſurum ſciebas? quid? cum iuſſiſſet,tum mittere non ne poteras? poſtu=laturus eras : quando? poſt dies* X X X: *nempe ſi te ni=hil impediret, ſi uolũtas eadem maneret, ſi ualeres,de=nique ſi uiueres.*Prætor *iuſſiſſet : opinor ſi uellet,ſi ua=leret,ſi ius diceret,ſi nemo recuſaret,qui ex ipſius decre to & ſatiſdaret,& iudiciũ accipere uellet. nã per deos immortales ſi* Alphenus *procurator* P.Quintij *tibi tum ſatiſdaret,& iudiciũ accipere uellet,deniq; omnia,quæ poſtulares,facere uoluiſſet,quid ageres?reuocares eum, quem in* Galliam *miſeras? at hic quidem iam de fundo expulſus , iam à ſuis dijs penatibus præceps eiectus ,*

iam,quod indigniſſimum eſt,ſuorum ſeruorum manibus,nuncio atq; imperio tuo uiolatus eſſet. corrigeres hæc ſcilicet tu poſtea. de cuiuſquam uita dicere audes, qui hoc concedas neceſſe eſt,ita te cæcum cupiditate & auaritia fuiſſe,ut,cum,poſtea quid futurum eſſet,ignorares, (accidere autem multa poſſent) ſpem maleficij præſentis in incerto reliqui temporis euentu collocares? atq; hæc perinde loquor,quaſi ipſo illo tempore,cum te Prætor *iuſſiſſet ex edicto poſſidere,ſi in poſſeſſionẽ miſiſſes,debueris aut potueris* P. Quintium *de poſſeſſione deturbare.omnia ſunt* C. Aquili *eiuſmodi,quiuis ut perſpicere poſſit,in hac cauſa improbitatem et gratiam cũ inopia & ueritatẽ cõtendere.*Prætor *te quemadmodum poſſidere iuſſit? opinor,ex edicto.ſponſio quæ in uerba facta eſt? ni ex edicto* Prætoris *bona* P. Quintij *poſſeſſa non ſint.redeamus ad edictum.id quidem quemadmodum iubet poſſidere? nũ quid eſt cauſæ* C. Aquili, *quin, ſi lõge aliter poſſedit,quàm* Prætor *edixit,iſte ex edicto non poſſederit,ego ſponſione uicerim? nihil,opinor.cognoſcamus edictum.* QVI EX EDICTO MEO IN POSSESSIONEM VENERIT. *de te loquitur* Neui, *quemadmodum tu putas: ais enim te ex edicto ueniſſe: tibi, quid facias, deſinit,te inſtituit, tibi præcepta dat.* EOS ITA VIDETVR IN POSSESSIONE ESSE OPORTERE, *quo modo?* QVOD IBIDEM RECTE CVSTODIRE POTERVNT, ID IBIDEM CVSTODIANT: QVOD NON POTERVNT, ID AVFERRE ET ABDVCERE LICEBIT. *quid tũ?* DOMINVM, *inquit,* INVITVM

DETRVDERE NON PLACET. *eum ipſum, qui fraudandi cauſa latitet; eum ipſum, quem iudicio nemo defendat; eum ipſum, qui cum omnibus creditoribus ſuis male agat, inuitum de prædio detrudi uetat. proficiſcenti tibi in poſſeſſionem* Prætor *ipſe* Sex.Neui *palàm dicit, ita poſſideto, ut tecum ſimul poſſideat* Quintius*: ita poſſideto, ut* Quintio *ius non auferatur.quid? tu id quemadmodum obſeruas? mitto illud dicere, eum, qui non latitarit, cui* Romæ *domus,uxor, liberi, procurator eſſet; eum, qui tibi uadimonium non deſeruiſſet: hæc omnia mitto,illud dico, dominum expulſum eſſe de prædio, domino à familia ſua manus allatas eſſe ante ſuos lares familiares.hoc dico,*

*

Neuium *ne appellauiſſe quidem* Quintium,*cum ſimul eſſet,experiri poſſet quotidie:deinde quòd omnia iudicia difficillima cum ſumma ſua inuidia,maximoq́; periculo* P.Quintij *fieri mallet, quàm illud pecuniarium iudicium,quod uno die tranſigi poſſet:ex quo uno hæc omnia nata, & profecta eſſe concedit.quo in loco conditionem tuli, ſi uellet pecuniam petere,* P. Quintium *iudicatum ſolui ſatiſdaturum, dum ipſe, ſi quid peteret, pari conditione uteretur. oſtendi, quàm multa ante fieri conuenerit, quàm hominis propinqui bona poſſideri poſtularentur, præſertim cum* Romæ *domus eius, uxor, liberi eſſent, & procurator æque utriuſque neceſſarius. docui, cum deſertum eſſe dicat*

uadimonium,omnino uadimonium nullum fuiſſe:quo die hũc ſibi promiſiſſe dicat,eò die ne Romæ *quidẽ eum fuiſſe, id teſtibus me pollicitus ſum planum facturum, qui & ſcire deberent,& cauſam,cur mentirentur,non haberẽt.ex edicto autem nõ potuiſſe bona poſſideri, de monſtraui:quòd neq; fraudandi cauſa latitaſſet, neque exilij cauſa ſolum uertiſſe diceretur. reliquũ eſt,ut eũ nemo iudicio defenderit: quod contra copioſiſſime de= fenſum eſſe contendi,nõ ab homine alieno,neque ab ali quo calumniatore atque improbo,ſed ab equite* R. *pro= pinquo & neceſſario ſuo,quem ipſe* Sex.Neuius *procu= ratorem relinquere antea cõſueſſet:neque eũ,ſi* Tribu= *nos appellarit, iccirco minus iudicio pati paratũ fuiſſe, neque potentia procuratoris* Neuio *ius ereptum: cõtra, iſtum potentia ſua tum tantummodo ſuperiorẽ fuiſſe, nunc nobis uix reſpirandi poteſtatem dare.quæſiui,quæ cauſa fuiſſet,cur bona non ueniſſent,cũ ex edicto poſſi derẽtur. deinde illud quoque requiſiui,qua ratione ex tot creditoribus nemo neque tũ idem fecerit,neq; nunc cõtra dicat,omneſq; pro* P.Quintio *pugnent, præſertim cum in tali iudicio teſtimonia creditorum exiſtimẽtur ad rem maxime pertinere. poſtea ſum uſus aduerſarij teſtimonio,qui ſibi eum nuper edidit ſocium,quẽ, quo modo nũc intendit,ne in uiuorum quidem numero tũ demonſtrat fuiſſe. tum illam incredibilem celeritatem, ſeu potius audaciam protuli: cõfirmaui neceſſe eſſe aut biduo* DCC *millia paſſuũ eſſe decurſa,aut* Sex. Neuiũ *diebus cõpluribus ante in poſſeſſionem miſiſſe,quàm po ſtularet,ut ei liceret bona poſſidere.poſtea recitaui edi= ctum, quod aperte dominũ de prædio detrudi uetaret:*

in quo conſtitit Neuium *ex edicto nõ poſſediſſe,cũ con= fiteretur ex prædio ui detruſum eſſe* Quintium:*omnino autem bona poſſeſſa nõ eſſe conſtitui,quòd bonorũ poſ= ſeſſio ſpectetur nõ in aliqua parte,ſed in uniuerſis,quæ teneri ac poſſideri poſſint . dixi ,* Romæ *domum fuiſſe, quò iſte ne aſpirarit quidem ; ſeruos complures,ex qui= bus iſte poſſederit neminem,ne attigerit quidem;unum fuiſſe,quẽ attingere conatus ſit,prohibitum fuiſſe, quie uiſſe.in ipſa* Gallia *cognoſtis in prædia priuata* Quintij Sex.Neuium *nõ ueniſſe:deniq; ex hoc ipſo ſaltu, quem per uim expulſo ſocio poſſedit , ſeruos priuatos* Quintij *non omnes eiectos eſſe. ex quo,& ex cæteris dictis, fa= ctis,cogitatiſq;* Sex.Neuij *quiuis poteſt intelligere , iſtũ nihil aliud egiſſe,neq; nunc agere,niſi uti per uim,per iniuriam,per iniquitatem iudicij totum agrum,qui cõ= munis eſt,ſuum facere poſſit.* Nunc,*cauſa perorata, res ipſa et periculi magnitudo* C.Aquili *cogere uidetur, ut te,atq; eos,qui tibi in conſilio ſunt, obſecret,obteſte= turq́;* P. Quintius *per ſenectutem, ac ſolitudinem ſuã, nihil aliud,niſi ut ueſtræ naturæ bonitatiq; obſequami ni : ut , cum ueritas cum hoc faciat , plus huius inopia poſſit ad miſericordiam , quàm illius opes ad crudelita tem.quo die ad te iudicem uenimus,eodem die illorum minas,quas ante horrebamus,negligere cœpimus.ſi cau ſa cum cauſa contenderet , nos noſtram perfacile cuiuis probaturos ſtatuebamus . quòd uitæ ratio cum ratione uitæ decerneret,iccirco nobis etiam magis te iudice opus eſſe arbitrati ſumus. ea res enim nunc in diſcrimen uer ſatur,utrum ne poſſit ſe contra luxuriem, ac licentiam ruſticana illa atque inculta parſimonia defendere ; an*

deformata, atq; ornamentis omnibus ſpoliata, nuda cupiditati, petulantiæq; addicatur. non comparat ſe tecum gratia P. Quintius Sex. Neui, non opibus, non facultate contendit: omnes tuas artes, quibus tu magnus es, tibi concedit. fatetur ſe non belle dicere, non ad uoluntatem loqui poſſe, non ab afflictā amicitia transfugere, atque ad florentem aliam deuolare, non profuſis ſumptibus uiuere, non ornare magnifice ſplēdideq; conuiuium, non habere domum clauſam pudori & ſanctimoniæ, patentem atq; adeo expoſitā cupiditati & uoluptatibus: contra, ſibi officium, fidem, diligentiam, uitam omnino ſemper horridam atq; aridam cordi fuiſſe. iſta ſuperiora eſſe, ac plurimum poſſe his moribus, ſentit. quid ergo eſt? non uſq; eò tamen, ut in capite fortunisq; hominum honeſtiſſimorum dominentur ij, qui, relicta bonorū uirorū diſciplina, & quæſtum, & ſumptum Gallonij ſequi maluerūt, atq; etiam, quod in illo non fuit, cum audacia perfidiaq; uixerūt. ſi licet uiuere eum, quem Sex. Neuius nō uult, ſi eſt homini honeſto locus in ciuitate inuito Neuio, ſi fas eſt reſpirare P. Quintium contra nutum ditionēq; Neuij, ſi, quæ pudore ornamēta ſibi peperit, ea poteſt cōtra petulantiam te defendente obtinere: ſpes eſt, & hūc miſerum, atq; infelicem aliquando tamen poſſe cōſiſtere. ſin & poterit Neuius id, quod libet; et ei libebit, quod nō licebit: quid agēdum eſt? qui deus appellandus eſt? cuius hominis fides imploranda eſt? qui deniq; queſtus, qui mœror dignus inueniri calamitate tanta poteſt? miſerum eſt, exturbari fortunis omnibus: miſerius eſt, iniuria. acerbum eſt, ab aliquo circunueniri: acerbius, à propinquo

κλίμαξ.

calamitoſum eſt,bonis euerti: calamitoſus:cum dedecore.funeſtum eſt,à forti atq; honeſto uiro iugulari: funeſtius,ab eo,cuius uox præconio quæſtu proſtitit. indignum eſt,à pari uinci,aut ſuperiore:indignius,ab inferiore,atq; humiliore. luctuoſum eſt,tradi alteri cũ bonis: luctuoſius,inimico.horribile eſt,cauſam capitis dicere: horribilius,priore loco dicere.omnia circunſpexit Quintius,omnia periclitatus eſt C. Aquili: non Prætorẽ modo,à quo ius impetraret,inuenire nõ potuit, atq; adeo ne unde arbitratu quidem ſuo poſtularet; ſed ne amicos quidem Sex.Neuij,quorum ſæpe & diu ad pedes iacuit ſtratus,obſecrans per deos immortales,ut aut ſecum iure contenderent,aut iniuriam ſine ignominia ſibi imponerent. deniq; ipſius inimici uultum ſuperbiſſimum ſubijt: ipſius Sex. Neuij lacrymans manum apprehendit,in propinquorum bonis proſcribendis exercitatam: obſecrauit per fratris ſui mortui cinerem, per nomen propinquitatis, per ipſius coniugem & liberos, quibus propior P.Quintio nemo eſt,ut aliquando miſericordiã caperet;aliquã,ſi non propinquitatis, at ætatis ſuæ,ſi nõ hominis,at humanitatis rationẽ haberet;ut ſecum aliquid integra ſua fama,qualibet,dũmodo tolerabili,conditione tranſigeret.ab ipſo repudiatus,ab amicis eius non ſubleuatus,ab omni magiſtratu agitatus atq; perterritus,quẽ præter te appellet,habet neminẽ.tibi ſe, tibi ſuás omnes opes,fortunaſq; cõmendat:tibi cõmittit exiſtimationẽ ac ſpẽ reliquæ uitæ:multis uexatus cõtumelijs,plurimis iactatus iniurijs, nõ turpis ad te,ſed miſer cõfugit.è fundo ornatiſſimo deiectus,ignominijs omnibus appetitus, cũ illũ in ſuis paternis bonis dominari

uideret, ipſe filiæ nubili dotē conficere nō poſſet, nil alie nū tamen uita ſuperiore cōmiſit. itaque te hoc obſecrat C. Aquili, ut quā exiſtimationem, quā honeſtatem in iudiciū tuū propè acta iā ætate decurſaq́; attulit, eā liceat ei ſecū ex hoc loco efferre; ne is, de cuius officio nemo unquā dubitauit, ſexageſimo denique anno dedecore, macula, turpiſſimaq́; ignominia notetur; ne ornamentis eius omnibus Sex. Neuius pro ſpolijs abutatur; ne per te ferat, quo minus quæ exiſtimatio P. Quintiū uſq; ad ſenectutē perduxit, eadem uſque ad rogum proſequatur.

PRO SEX. ROSCIO AMERINO. ORATIO II.

CREDO ego uos iudices mirari, quid ſit, quòd, cum tot ſummi oratores hominesq́; nobiliſſimi ſedeant, ego potiſſimum ſurrexerim, is, qui neque ætate, neq; ingenio, neque auctoritate ſim cum his, qui ſedeant, comparandus. omnes enim hi, quos uidetis adeſſe in hac cauſa, iniuriam nouo ſcelere cōflatā putant oportere defendi, defendere ipſi propter iniquitatem temporū non audent. ita fit, ut adſint, propterea quòd officium ſequūtur; taceant autem iccirco, quia periculum metuūt. quid ergo? audaciſſimus ego ex omnibus? minime. at tāto officioſior, quàm cæteri? ne iſtius quidem laudis ita ſum cupidus, ut alijs eam præreptam uelim. quæ me igitur res præter cæteros impulit, ut cauſam Sex. Roſcij reciperem? quia, ſi quis iſtorum dixiſſet, quos uidetis adeſſe, in quibus ſumma auctoritas eſt, atq;

amplitudo; ſi uerbũ de Rep. feciſſet, id quod in hac cauſa fieri neceſſe eſt; multo plura dixiſſe, quàm dixiſſet, putaretur: ego etiam ſi omnia, quæ dicenda ſunt, libere dixero, nequaquam tamẽ ſimiliter oratio mea exire, atq; in uulgus emanere poterit: deinde, quòd cæterorum neque dictum obſcurum poteſt eſſe propter nobilitatem, & amplitudinem, neque temere dicto concedi propter ætatem, & prudentiam; ego ſi quid liberius dixero, uel occultum eſſe propterea, quòd non dum ad Remp. acceſſi, uel ignoſci adoleſcentiæ meæ poterit. tametſi non modo ignoſcendi ratio, uerum etiam cognoſcendi cõſuetudo iã de ciuitate ſublata eſt. accedit illa quoque cauſa, quòd à cæteris forſitan ita petitum ſit, ut dicerent, ut utrumuis ſaluo officio ſe facere poſſe arbitrarentur: à me autem ij contenderunt, qui apud me & amicitia, & beneficijs, & dignitate plurimum poſſunt: quorũ ego neq; beneuolentiã erga me ignorare, nec auctoritatem aſpernari, nec uoluntatem negligere debeã. his de cauſis ego huic cauſæ patronus extiti: non electus unus, qui maximo ingenio; ſed relictus ex omnibus, qui minimo periculo poſſem dicere: neq; uti ſatis firmo præſidio defenſus Sex. Roſcius, uerũ uti ne omnino deſertus eſſet. forſitan quæratis, qui iſte terror ſit, & quæ tanta formido, quæ tot ac tales uiros impediat, quo minus pro capite & fortunis alterius, quemadmodum conſueuerũt, cauſam uelint dicere. quod adhuc uos ignorare nõ mirum eſt, propterea ꝙ conſulto ab accuſatoribus eius rei, quæ conflauit hoc iudiciũ, mentio facta non eſt. quæ res ea eſt? bona patris huiuſce Sex. Roſcij, quæ ſunt ſexagies, quæ de uiro fortiſſimo & clariſſimo L. Sylla, quem

honoris cauſa nomino, duobus millibus nummũ ſeſe dicit emiſſe adoleſcens uel potẽtiſſimus hoc tẽpore noſtræ ciuitatis L. Cornelius Chryſogonus. *is à uobis iudices hoc poſtulat, ut, quoniam in alienam pecuniam tã plenam, atq; præclaram nullo iure inuaſerit, quoniamq́; ei pecuniæ uita* Sex. Roſcij *obſtare, atq; officere uideatur, deleatis ex animo ſuo ſuſpicionem omnẽ, metumq́; tollatis. ſeſe hoc incolumi nõ arbitratur huius innocentis patrimoniũ tã amplũ, et copioſum poſſe obtinere: dãnato & eiecto ſperat ſe poſſe, quod adeptus eſt per ſcelus, id ꝑ luxuriã effundere, atq; cõſumere. hũc ſibi ex animo ſcrupulum, qui ſe dies nocteſq́; ſtimulat ac pungit, ut euellatis poſtulat: ut ad hanc ſuã prædã tam nefariam adiutores uos profiteamini. ſi uobis æqua & honeſta poſtulatio uidetur iudices; ego cõtra breuẽ poſtulationem affero, &, quomodo mihi perſuadeo, aliquãto æquiorẽ.* Primũ *à* Chryſogono *peto, ut pecunia fortuniſq́; noſtris cõtentus ſit, ſanguinẽ et uitã ne petat: deinde à uobis iudices, ut audaciũ ſceleri reſiſtatis, innocentiũ calamitatem leuetis, & in cauſa* Sex. Roſcij *periculũ, quod in omnes intenditur, propulſetis. ꝙ ſi aut cauſa criminis, aut facti ſuſpicio, aut quælibet deniq; uel minima res reperietur, quamobrẽ uideantur illi nõ nihil tamen in deferendo nomine ſecuti; poſtremo ſi præter eam prædã, quã dixi, quidquã aliud cauſæ inueneritis: nõ recuſamus, quin illorũ libidini* Sex. Roſcij *uita dedatur. ſin aliud agitur nihil, niſi ut his ne quid deſit, ꝗbus ſatis nihil eſt; ſi hoc ſolum hoc tẽpore pugnatur, ut ad illã opimã præclaramq́; prædam dãnatio* Sex. Roſcij, *uelut cumulus, accedat: nõne cum multa indigna, tum uel hoc indigniſſimum eſt,*

uos idoneos habitos,per quorũ ſentẽtias,iuſq; iurãdũ id aſſequantur,quod antea ipſi ſcelere & ferro aſſequi cõſuerunt?qui ex ciuitate in ſenatũ propter dignitatẽ,ex ſenatu in hoc conſiliũ delecti eſtis propter ſeueritatẽ.ab his hoc poſtulare homines ſicarios atq; gladiatores, non modo ut ſupplicia uitẽt, quæ à uobis pro maleficijs ſuis metuere atq; horrere debẽt,uerũ etiã ut ſpolijs Sex. Roſcij hoc iudicio ornati auctiq; diſcedãt?his de rebus tantis, tãq́; atrocibus neq; ſatis me cõmode dicere,neq; ſatis grauiter cõqueri,neq; ſatis libere uociferari poſſe intelligo:nã cõmoditati ingeniũ,grauitati ætas, libertati tẽpora ſunt impedimẽto.huc accedit ſummus timor:quẽ mihi natura pudorq́; meus attribuit,et ueſtra dignitas,& uis aduerſariorũ,et Sex. Roſcij pericula.quapropter uos oro atq; obſecro iudices,ut attẽte bonaq́; cũ uenia uer=ba mea audiatis.fidę ſapiẽtiaq́; ueſtra fretus,plus oneris ſuſtuli,q̃ ferre me poſſe intelligo.hoc onus ſi uos aliqua ex parte alleuabitis,ferã,ut potero,ſtudio & induſtria iudices.ſin a uobis,id quod nõ ſpero,deſerar, tamẽ ani=mo nõ deficiã,& id,quod ſuſcepi,quoad potero, perfe=rã.ꝙ ſi perferre nõ potero, opprimi me onere officij malo,q̃ id,quod mihi cum fide ſemel impoſitũ eſt,aut pro=pter perfidiã abijcere,aut propter infirmitatẽ animi deponere.te quoq; magnopere M.Fãni quæſo,ut,qualẽ te iã antea populo R.præbuiſti,cum huic idẽ quæſtioni iudex præeſſes,talẽ te & nobis,& populo R.hoc tempore impertias. quãta multitudo hominũ cõuenerit ad hoc iudiciũ,uides:quæ ſit omniũ mortaliũ expectatio, quæ cupiditas,ut acria ac ſeuera iudicia fiãt,intelligis lõgo interuallo iudiciũ inter ſicarios hoc primũ cõmittitur,

cum interea cædes indigniſſimæ maximæq́; factæ ſint. omnes hanc quæſtionẽ te Prætore de manifeſtis maleficijs, quotidianoq́; ſanguine haud remiſſius ſperant futurã. qua uociferatione in cæteris iudicijs accuſatores uti conſueuerũt, ea nos hoc tempore utimur, qui cauſam dicimus. petimus abs te M. Fãni, à uobisq́; iud. ut quãacerrime maleficia uindicetis, ut quamfortiſſime hominibus audaciſſimis reſiſtatis, ut hoc cogitetis, niſi in hac cauſa, qui ueſter animus ſit, oſtẽdetis, eò prorumpere hominum cupiditatem, & ſcelus, & audaciam, ut nõ modo clàm, uerum etiam hic in foro, ante tribunal tuum M. Fanni, ante pedes ueſtros iudices, inter ipſa ſubſellia cædes futuræ ſint: etenim quid aliud hoc iudicio tẽtatur, niſi ut id fieri liceat? accuſant ij, qui in fortunas huius inuaſerũt: cauſam dicit is, cui præter calamitatem nihil reliquerũt. accuſant ij, quibus occidi patrem Sex. Roſcij bono fuit: cauſam dicit is, cui non modo luctum mors patris attulit, uerum etiam egeſtatem. accuſant ij, qui hunc ipſum iugulare ſumme cupierunt: cauſam dicit is, qui etiã ad hoc ipſum iudiciũ cum præſidio uenit, ne hic ibidẽ ante oculos ueſtros trucidetur. deniq; accuſant ij, quos populus poſcit: cauſam dicit is, qui unus relictus ex illorum nefaria cæde reſtat. atq; ut facilius intelligere poſſitis iudices, ea, quæ facta ſunt, indigniora eſſe, q̃ hæc ſunt, quæ dicimus: ab initio res quemadmodum geſta ſit, uobis exponemus, quo facilius & huius hominis innocentiſſimi miſerias, & illorum audaciam cognoſcere poſſitis, & Reip. calamitatem. Sex. Roſcius pater huiuſce, municeps Amerinus, fuit cum genere, & nobilitate, & pecunia non modo ſui municipij, uerum etiam eius uicini-

tatis facile primus, tum gratia atq; hoſpitijs florens ho=
minum nobiliſſimorum : nam cum Metellis *,* Seruilijs*,*
Scipionibus *erat ei non modo hoſpitium, uerum etiam*
domeſticus uſus, & conſuetudo: quas, ut æquum eſt, fa=
milias honeſtatis amplitudinisq́; gratia nomino . itaq;
ex ſuis omnibus commodis hoc ſolum filio reliquit: nam
patrimonium domeſtici prædones ui ereptum poſſidẽt :
fama & uita innocẽtis ab hoſpitibus, amicisq́; paternis
defenditur . hic cum omni tempore nobilitatis fautor
fuiſſet, tum hoc tumultu proximo, cũ omnium nobiliũ
dignitas, & ſalus in diſcrimẽ ueniret, præter cæteros in
ea uicinitate eam partem, cauſamq́; opera, ſtudio, aucto
ritate defendit: etenim rẽctum putabat, pro eorum ho=
neſtate ſe pugnare, propter quos ipſe honeſtiſſimus inter
ſuos numerabatur. poſteaquam uictoria conſtituta eſt,
ab armisq́; receſſimus ; cum proſcriberentur homines,
atq; ex omni regione caperentur ij, qui aduerſarij fuiſ=
ſe putabãtur, erat ille Romæ *frequens, atq; in foro , &*
in ore omnium quotidie uerſabatur, magis ut exultare
uictoria nobilitatis uideretur , q̃ timere ne quid ex ea
calamitatis ſibi accideret. erãt ei ueteres inimicitiæ cum
duobus Roſcijs Amerinis*, quorũ alterũ ſedere in accuſa*
torum ſubſellijs uideo, alterũ tria huiuſce prædia poſſi=
dere audio . quas inimicitias ſi tam cauere potuiſſet , q̃
metuere ſolebat, uiueret: neq; enim iud. iniuria metue=
bat: nam duo iſti ſunt T. Roſcij*, quorum alteri* Capito=
ni cognomen eſt, iſte, qui adeſt, Magnus *uocatur: homi=*
nes eiuſmodi, alter plurimarum palmarum uetus ac no
bilis gladiator habetur, hic autem nuper ſe ad eum la=
niſtã contulit, qui, cũ ante hanc pugnã tyro eſſet ſcien=

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

tia, facile ipſum magiſtrū ſcelere, audaciaq́; ſuperauit. nā cum hic Sex. Roſcius eſſet Ameriæ, T. autē iſte Roſcius Romæ; cū hic filius aſſiduus in prædijs eſſet, cumq́; ſe uolūtate patris rei familiari, uitæq́; ruſticæ dediſſet, iſte autē frequēs Romæ eſſet: occiditur ad balneas Palatinas rediēs à cœna Sex. Roſcius. ſpero ex hoc ipſo nō eſſe obſcurū, ad quē ſuſpicio maleficij pertineat. uerū id, quod adhuc eſt ſuſpicioſum, niſi perſpicuū res ipſa fecerit, hūc affinem culpæ iudicatote. Occiſo Sex. Roſcio primus Ameriā nunciat M. ilius Glaucia quidā, homo tenuis, libertinus, cliens, & familiaris iſtius T. Roſcij: & nunciat domū, nō filij, ſed T. Capitonis inimici. & cum poſt horam primam noctis occiſus eſſet, primo diluculo nūcius hic Ameriā uenit. decē horis nocturnis ſex & quinquaginta millia paſſuū ciſijs peruolauit; nō modo ut exoptatum inimico nuncium primus afferret, ſed etiā cruorē inimici quārecētiſſimum, telumq́; paulo ante è corpore extractū oſtenderet. quatriduo, quo hæc geſta ſunt, res ad Chryſogonum in caſtra L. Syllæ Volaterras defertur: magnitudo pecuniæ demōſtratur: bonitas prædiorū, (nā fundos decem & tres reliquit, qui Tyberim ferè omnes tangunt) huius inopia & ſolitudo cōmemoratur. demōſtrant, cū pater huiuſce Sex. Roſcius, homo tā ſplendidus & gratioſus, nullo negotio ſit occiſus, perfacile hunc, hominē incautum, & ruſticū, & Romæ ignotū, de medio tolli poſſe. ad eā rem operam ſuā pollicentur. ne diutius uos teneam iud. ſocietas coitur. cum iam proſcriptionis mentio nulla fieret, & cū, etiam qui antea metuerāt, redirent, ac iam defunctos ſeſe periculis arbitrarentur: hominis ſtudioſiſſimi nobilitatis manceps fit Chryſogonus:

tria prædia uel nobiliſſima Capitoni propria tradũtur, quæ hodie poſſidet: in reliquas omnes fortunas iſte T. Ro*ſcius nomine* Chryſogoni, *quẽadmodum ipſe dicit, impetum facit. hæc bona ſexagies* HS, *emuntur duobus millibus nummũ. hæc omnia iud. imprudẽte* L. Sylla *facta eſſe certe ſcio. neque. n. mirum, cũ eodem tẽpore & ea, quæ præterita ſunt, & ea; quæ uidentur inſtare, præparet; cũ & pacis cõſtituendæ rationẽ, & belli gerendi poteſtatẽ ſolus habeat; cũ omnes in unum ſpectẽt, unus omnia gubernet; cũ tot tantiſq; negotijs diſtẽtus ſit, ut reſpirare libere nõ poſſit; ſi aliquid non animaduertat; cũ præſertim tã multi occupationem eius obſeruẽt, tẽpuſq; aucupẽtur, ut, ſimul atque ille deſpexerit, aliquid huiuſcemodi moliantur. huc accedit, ꝙ quamuis ille felix ſit, ſicut eſt, tamen tanta felicitate nemo poteſt eſſe in magna familia, qui neminẽ neq; ſeruũ, neque libertũ improbũ habeat. interea iſte,* T. Roſcius *uir optimus, procurator* Chryſogoni, Ameriã *uenit, in prædia huius inuadit, hunc miſerũ, luctu perditum, qui non dum etiã paterno funeri iuſta ſoluiſſet, nudum eijcit domo, atq; focis patrijs dijſq; penatibus præcipitem iudices exturbat: ipſe ampliſſimæ pecuniæ fit dominus: q in ſua re fuiſſet egentiſſimus, erat, ut fit, inſolẽs in aliena: multa palàm domum ſuã auferebat, plura clã de medio remouebat: non pauca ſuis adiutoribus large effuſeq; donabat, reliqua cõſtituta auctione uendebat. quod* Amerinis *uſque eò uiſum eſt indignũ, ut urbe tota fletus gemituſq; fieret: etenim multa ſimul ante oculos uerſabantur; mors hominis florentiſſimi* Sex. Roſcij *crudeliſſima; filij autem eius egeſtas indigniſſima, cui de tanto patrimonio*

prædo iſte nefarius ne iter quidem ad ſepulcrũ patrium reliquiſſet:bonorum emptio, flagitioſa poſſeſſio,furta, rapinæ,donationes.nemo erat,q non ardere omnia mallet,q̃ uidere in Sex.Roſcij uiri optimi, atq; honeſtiſſimi bonis iactantem ſe,ac dominantem T.Roſcium.itaq; decurionum decretũ ſtatim fit,ut Decemprimi proficiſcantur ad L.Syllam;doceantq; eũ,qui uir Sex.Roſcius fuerit;cõquerantur de iſtorũ ſcelere, & iniurijs;orent , ut & illius mortui famam, & filij innocentis fortunas cõſeruatas uelit.atque ipſum decretum quæſo cognoſcite. DECRETVM DECVRIONVM. Legati in caſtra ueniunt.intelligitur iud.id quod iam ante dixi, imprudente L. Sylla ſcelera hæc & flagitia fieri : nam ſtatim Chyſogonus & ipſe ad eos accedit,et homines nobiles allegat ijs,qui peterent,ne ad Syllam adirent, & omnia Chryſogonũ,quæ uellent,eſſe facturum pollicerentur.uſq; adeo autẽ ille pertimuerat,ut mori mallet, q̃ de his rebus Syllam doceri. homines antiqui , qui ex ſua natura cæteros fingerẽt , cũ ille confirmaret ſeſe nomen Sex.Roſcij de tabulis exempturũ,prædia uacua filio traditurũ,cumq; id ita futurũ T.Roſcius Capito,qui in X.legatis erat,adpromitteret,crediderunt,Ameriam re inorata reuerterunt.ac primo rem differre quotidie ac procraſtinare iſti cœperunt,deinde aliquanto lentius, nihil agere atq; deludere,poſtremo, id quod facile intellectũ eſt,inſidias uitæ huiuſce Sex. Roſcij parare,neque ſeſe arbitrari poſſe diutius alienã pecuniã domino incolumi obtinere.quod is ſimul atq; ſenſit,de amicorum cognatorumq; ſententia Romam cõfugit,& ſeſe ad Cæciliam Nepotis filiam,quã honoris cauſa nomino,cõtulit,

qua pater uſus erat plurimũ. in qua muliere iud. etiam
nunc, id quod omnes ſemper exiſtimauerunt, quaſi exẽ=
pli cauſa ueſtigia antiqui officij remanent. ea Sex. Ro=
ſcium inopem, eiectum domo, atq; expulſum ex ſuis bo
nis, fugientem latronum tela & minas, recepit domũ,
hoſpitiq́; oppreſſo iã, deſperatoq́; ab omnibus opitulata
eſt. eius uirtute, fide, diligentia factum eſt, ut hic potius
uiuus in reos, q̃ occiſus in proſcriptos referretur. nam
poſtquã iſti intellexerunt, ſumma diligentia uitã Sex.
Roſcij cuſtodiri, neq; ſibi ullã cædis faciundæ poteſtatem
dari: cõſilium ceperunt plenum ſceleris, & audaciæ, ut
nomen huius de parricidio deferrent, ut ad eam rẽ ali=
quem accuſatorem ueterem compararent, qui de ea re
poſſet dicere aliquid, in qua re nulla ſubeſſet ſuſpicio,
deniq;, ut, quoniã crimine nõ poterant, tempore ipſo pu
gnarent: ita loqui homines, ꝙ iudicia tam diu facta nõ
eſſent, condemnari eum oportere, qui primus in iudiciũ
adductus eſſet: huic autem patronos propter Chryſogo
ni gratiam defuturos: de bonorum uenditione, & de
iſta ſocietate uerbum eſſe facturum neminem: ipſo no=
mine parricidij, & atrocitate criminis, fore, ut hic nullo
negotio tolleretur, cum ab nullo defenſus eſſet. hoc con
ſilio atq; adeo hac amentia impulſi, quem ipſi, cũ cupe=
rent, nõ potuerunt occidere, eũ iugulandum uobis tra=
diderunt. quid primum quærar? aut unde potiſſimum
exordiar iud? aut quod, aut à quibus auxilium petam?
deorũ ne immortalium? populi ne Romani? ueſtrã ne,
qui ſummam poteſtatem habetis, hoc tempore fidem im
plorem? pater occiſus nefarie, domus obſeſſa, ab inimicis
bona adẽpta, poſſeſſa, direpta: filij uita infeſta, ſæpe ferro

atque inſidijs appetita. quid ab his tot maleficijs ſceleris abeſſe uidetur? tamen hæc alijs nefarijs cumulant, atq; adaugent: crimẽ incredibile cõfingunt. teſtes in hunc & accuſatores huiuſce pecunia cõparant: hanc cõditionem miſero ferunt, ut optet utrũ malit, ceruices Roſcio dare, an inſutus in culeum ſuppliciũ parricidarum, per ſummũ dedecus uitã amittere. patronos huic defuturos putauerũt: deſunt: qui libere dicat, qui cũ fide defendat, id quod in hac cauſa eſt ſatis, quoniã quidẽ ſuſcepi, nõ deeſt profecto iudices. et forſitã in ſuſcipiẽda cauſa temere impulſus adoleſcẽtia fecerim: quoniã quidẽ ſemel ſuſcepi, licet hercules undiq; omnes terrores, minæ, periculáq; impendeant omnia, ſuccurrã, atq; ſubibo. certũ eſt, deliberatũq;, quæ ad cauſam pertinere arbitror, omnia non modo dicere, uerũ etiam libenter, audacter, libereq; dicere. nulla res tãta exiſtat iudices, ut poſſit uim mihi maiorem adhibere metus, q̃ fides: etenim quis tam diſſoluto animo eſt, q, hæc cũ uideat, tacere, ac negligere poſſit? patrẽ meũ, cum proſcriptus nõ eſſet, iugulaſtis: occiſum in proſcriptorũ numerum retuliſtis: me domo mea per uim expuliſtis: patrimonium meũ poſſidetis: quid uultis amplius? etiã ne ad ſubſellia cũ ferro atq; telis ueniſtis, ut hic aut iuguletis, aut cõdemnetis Sex. Roſcium? hominẽ longe audaciſſimum nuper habuimus in ciuitate C. Fimbriã, &, quod inter omnes conſtat, niſi inter eos qui ipſi quoq; inſaniunt, inſaniſſimũ. is cũ curaſſet in funere C. Marij, ut Q. Scæuola uulneraretur, uir ſanctiſſimus atque ornatiſſimus noſtræ ciuitatis, de cuius laude neq; hic locus eſt ut multa dicãtur, neque plura tamen dici poſſunt, q̃ populus R. memoria retinet: diẽ Scæuolæ

dixit, poſteaquam cõpetit eum poſſe uiuere. cum ab eo quæreretur, quid tandẽ accuſaturus eſſet eum, quẽ pro dignitate ne laudare quidẽ quiſquam ſatis cõmode poſſet: aiunt hominem, ut erat furioſus, reſpondiſſe, ꝙ non totum telum corpore recepiſſet. quo populus R. nihil uidit indignius, niſi eiuſdẽ uiri mortẽ: quæ tãtum potuit, ut omnes ciues ſuos perdiderit, & afflixerit: quos quia ſeruare per cõpoſitionem uolebat, ipſe ab iis interemptus eſt. eſt ne hoc illi dicto atq; facto Fimbriæ nõ ſimillimũ? accuſatis Sex. Roſciũ: quid ita? quia de manibus ueſtris effugit, quia ſe occidi paſſus nõ eſt. illud, quia in Scæuola factũ eſt, magis indignũ uidetur: hoc, quia fit à Chryſogono, nõ eſt ferendum, nã per deos immortales, quid eſt in hac cauſa, quod defenſionis indigeat? qui locus ingeniũ patroni requirit, aut oratoris eloquẽtiã magnopere deſiderat? totã cauſam iud. explicemus, atq; ante oculos expoſitã cõſideremus. ita facillime, quæ res totum iudicium cõtineat, et quibus de rebus nos dicere oporteat, et quid uos ſequi cõueniat, intelligetis. Tres ſunt res, quãtum ego exiſtimare poſſum, quæ obſtẽt hoc tẽpore Sex. Roſcio, crimẽ aduerſariorum, & audacia, et potẽtia. criminis cõfictionẽ accuſator Erutius ſuſcepit: audaciæ partes Roſcij ſibi popoſcerunt: Chryſogonus autem, is, qui plurimũ poteſt, potentia pugnat. de hiſce omnibus rebus me dicere oportere intelligo. quid igitur eſt? non eodem modo de omnibus: ideo ꝙ prima illa res ad meum officium pertinet, duas autem reliquas uobis populus R. impoſuit. ego crimen oportet diluam: uos & audaciæ reſiſtere, & hominum eiuſmodi pernicioſam atque intolerandã potentiã primo quoque tempore extinguere,

atq; opprimere debetis. occidiſſe patrem Sex. Roſcius ar guitur. ſceleſtū dij immortales ac nefarium facinus, atq; eiuſmodi, quo uno maleficio ſcelera omnia complexa eſſe uideātur. etenim ſi, id quod præclare à ſapientibus dicitur, uultu ſæpe læditur pietas: quod ſupplicium ſatis acre reperietur in eū, qui mortem obtulerit parēti? pro quo mori ipſum, ſi res poſtularet, iura diuina atq; humana cogebāt; in hoc tāto, tā atroci, tā ſingulari maleficio, quod ita raro extitit, ut, ſi quādo auditum ſit, portenti ac prodigij ſimile numeretur, quibus tādem te C. Eruti argumentis accuſatorem cenſes uti oportere? nonne & audaciam eius, qui in crimen uocetur, ſingularē oſtendere, & mores feros, immanemq; naturā, & uitā uitijs flagitijsq; omnibus deditam, & deniq; omnia ad perniciem profligata atq; perdita? quorum tu nihil in Sex. Roſcium, ne obijciendi quidem cauſa, cōtuliſti. patrem occidit Sex. Roſcius: qui homo? adoleſcentulus corruptus, & ab hominibus nequā inductus? annos natus magis quadraginta. uetus uidelicet ſicarius, homo audax & ſæpe in cæde uerſatus? at hoc ab accuſatore ne dici quidē audiſtis. luxuries igitur hominē nimirū, et æris alieni magnitudo, & indomitæ animi cupiditates ad hoc ſcelus impulerūt. de luxuria purgauit Erutius, cum dixit hunc ne in conuiuio quidem ullo ferè interfuiſſe. nihil autē unquam debuit. cupiditates porrò quæ poſſunt eſſe in eo, qui, ut ipſe accuſator obiecit, ruri ſemper habitarit, & in agro colēdo uixerit? quæ uita maxime diſiuncta à cupiditate, & cum officio coniuncta. quæ res igitur tantū iſtum furorē Sex. Roſcio obiecit? patri, inquit, non placebat. patri non placebat? quam ob cau=

ſam? neceſſe eſt enim eã quoq; iuſtam, & magnam, & perſpicuam fuiſſe. nam ut illud incredibile eſt, mortem oblatã eſſe patri à filio ſine plurimis & maximis cauſis: ſic hoc uériſimile non eſt, odio fuiſſe parenti filium ſine cauſis multis, & magnis, & neceſſarijs. rurſus igitur eodem reuertamur, & quæramus, quæ tanta uitia fuerint in unico filio, quare is patri diſpliceret. at perſpicuum eſt, nullum fuiſſe. pater igitur amens, qui odiſſet eum ſine cauſa, quem procrearat. at is quidem fuit omnium cõſtantiſſimus. ergo illud iam perſpicuum profecto eſt, ſi neq; amens pater, neq; perditus filius fuerit, neq; odij cauſam patri, neq; ſceleris filio fuiſſe. neſcio, inquit, quæ cauſa odij fuerit: fuiſſe odiũ intelligo, quia antea, cum duos filios haberet, illum alterum, qui mortuus eſt, ſecum omni tempore uolebat eſſe, hunc in prædia ruſtica relegarat. quod Erutio accidebat in mala nugatoriáq; accuſatione, idẽ mihi uſu uenit in cauſa optima. illa, quo modo crimen cõmentitium cõfirmaret, non inueniebat: ego, res tam leues qua ratione infirmem ac diluam, reperire nõ poſſum. quid ais Eruti? tot prædia, tam pulchra, tam fructuoſa Sex. Roſcius filio ſuo relegationis ac ſupplicij gratia colenda ac tuenda tradiderat? quid hoc? patresfamilias, qui liberos habẽt, præſertim homines illius ordinis, ex municipijs ruſticanis, nõ ne optatiſſimum ſibi putant eſſe, filios ſuos rei familiari maxime ſeruire, & in prædijs colendis operæ plurimum ſtudijq; cõſumere? at amandarat hũc ſic, ut eſſet in agro, ac tãtummodo aleretur ad uillam, ut cõmodis omnibus careret. quid, ſi cõſtat, hunc non modo colendis prædijs præfuiſſe, ſed certis fundis patre uiuo frui ſolitum eſſe?

tamen ne hæc attenta uita & ruſticana, relegatio atq; amandatio appellabitur? uides Eruti, quantũ diſtet argumentatio tua ab re ipſa, atq; à ueritate. quod cõſuetudine patres faciunt, id quaſi nouũ reprehendis: quod beneuolẽtia fit, id odio factũ criminaris. quod honoris cauſa pater filio ſuo conceſſit, id eum ſupplicij cauſa feciſſe dicis. neq; hæc tu nõ intelligis, ſed uſq; eò, quid arguas, nõ habes, ut non modo tibi contra nos dicendũ putes, uerũ etiam contra rerũ naturam, contráq; cõſuetudinem hominũ, contráq; opiniones omniũ. at. n. cum duos filios haberet, alterũ à ſe nõ dimittebat, alterũ ruri eſſe patiebatur. quæſo Eruti, ut hoc in bonã partem accipias: non enim exprobrãdi cauſa, ſed cõmouendi gratia dicã. ſi tibi fortuna nõ dedit, ut patre certo naſcerere, ex quo intelligere poſſes, qui animus patrius in liberos eſſet: at natura certe dedit, ut humanitatis nõ parũ haberes. eò acceſſit ſtudiũ doctrinæ, ut ne à literis quidẽ alienus eſſes. ecquid tãdẽ, tibi uidetur (ut ad fabulas ueniamus) ſenex ille Cæcilianus minoris facere Eutychũ filiũ ruſticũ, ꝗ illũ alterũ Chereſtratũ? (nã, ut opinor, hoc nomine eſt) alterũ in urbe ſecũ honoris cauſa habere, alterũ rus ſupplicij cauſa relegaſſe? ꝗd ad iſtas ineptias abis, inquies? quaſi uero mihi difficile ſit ꝗuis multos nominatim proferre (ne lõgius abeã) uel tribules, uel uicinos meos, ꝗ ſuos liberos, quos plurimi faciũt, agricolas aſſiduos eſſe cupiũt. uerũ homines notos ſumere odioſum eſt: ũ et illud incertũ ſit, uelintne hi ſeſe nominari; et nemo uobis magis notus futurus ſit, ꝗ eſt hic Eutychus; & certe ad rẽ nihil interſit, utrũ hunc ego comicũ adoleſcentẽ, an aliquem ex agro Veiente nominẽ: etenim hæc cõficta ar=

bitror à poetis eſſe,ut effictos noſtros mores in alienis ꝑſonis,expreſſamq́; imaginẽ noſtram uitæ quotidianæ uideremus.age nunc,refer animũ,ſis,ad ueritatẽ,& conſidera,nõ modo in Vmbria *atque in ea uicinitate,ſed in his ueteribus municipijs quæ ſtudia à patribusfamilias maxime laudentur:iam profecto te intelliges inopia criminum ſummã laudẽ* Sex.Ro*ſcio uitio et culpæ dediſſe. at nõ modo hoc patrũ uolũtate liberi faciunt,ſed ꝑmultos & ego noui,&,niſi me fallit animus, unuſquiſque ueſtrũ,qui et ipſi incenſi ſunt ſtudio,quod ad agrũ colẽdũ attinet , uitãq́; hãc ruſticã,quã tu probro et crimini putas eſſe oportere,et honeſtiſſimã et ſuauiſſimã eſſe arbitrãtur.quid cẽſes hũc ipſum* Sex.Ro*ſciũ,quo ſtudio,et qua intelligẽtia eſſe in ruſticis rebus? ut ex his propinq̄s eius,hominibus honeſtiſſimis,audio,nõ tu in iſto artificio accuſatorio callidior es,q̃ hic in ſuo.uerũ, ut opinor, quoniã ita* Chry*ſogono uidetur, qui huic nullũ prædiũ reliquit,& artificium obliuiſcatur, & ſtudiũ deponat, licebit . quod tametſi miſerum , & indignum eſt,feret tamen æquo animo iudices,ſi per uos uitam & famam poteſt obtinere.hoc uero eſt,quod ferri non poteſt, ſi & in hanc calamitatẽ uenit propter prædiorum bonitatẽ & multitudinem,&,ꝙ ea ſtudioſe coluit,id erit ei maxime fraudi : ut parum miſeriæ ſit , ꝙ alijs coluit, non ſibi;niſi etiam , ꝙ omnino coluit, crimini fuerit . næ tu* Eruti *accuſator eſſes ridiculus , ſi illis temporibus natus eſſes,cum ab* Aratro *arceſſebantur,qui* Con*ſules fierent: etenim, qui præeſſe agro colendo flagitium putes,profecto illum* Atilium,*quem ſua manu ſpargentem ſemen, qui miſſi erant,cõuenerunt,hominẽ turpiſſimum, atq;*

inhoneſtiſſimum iudicares. at hercule maiores noſtri lõge aliter & de illo, & de cæteris talibus uiris exiſtimabãt: itaq; ex minima tenuiſſimáq; Rep. maximã & florentiſſimã nobis reliquerunt: ſuos, n. agros ſtudioſe colebãt, nõ alienos cupide appetebãt: quibus rebus, et agris, & urbibus, & nationibus Remp. atq; hoc imperium, et populi R. nomẽ auxerunt. neq; ego hæc eo profero, quo cõferenda ſint cũ hiſce, de quibus nũc quærimus; ſed ut illud intelligatur, cũ apud maiores noſtros ſummi uiri, clariſſimiq; homines, qui omni tẽpore ad gubernacula Reip. ſedere debebant, tamẽ in agris quoque colẽdis aliquantũ operæ, temporiſq; conſumpſerint; ignoſci oportere ei homini, qui ſe fateatur eſſe ruſticum, cũ ruri aſſiduus ſemper uixerit; cũ præſertim nihil eſſet, quod aut patri gratius, aut ſibi iucũdius, aut re uera honeſtius facere poſſet. odium igitur acerrimum patris in filium ex hoc opinor oſtẽditur Eruti, ꝙ hunc ruri eſſe patiebatur. nunquid eſt aliud? immo uero, inquit, eſt: nam iſtum exhæredare in animo habebat. audio. nũc dicis aliquid, quod ad rem pertineat. nã illa opinor tu quoq; cõcedis leuia eſſe atq; inepta. conuiuia cum patre non inibat: quippe qui ne in oppidũ quidẽ niſi perraro ueniret. domũ ſuã iſtũ non ferè quiſquã uocabat: nec mirũ, quem neq; in urbe uideret, neq; rure uocaturus eſſet. uerum hæc quoq; tu intelligis eſſe nugatoria. illud, quod cœpimus, uideamus, quo certius argumẽtũ odij reperiri nullo modo poteſt. exhæredare pater filium cogitabat. mitto quærere, qua de cauſa: quæro, qui ſcias? tametſi te dicere atq; enumerare cauſas omnes oportebat: et id erat certi accuſatoris officium, qui tanti ſceleris argueret,

explicare omnia uitia, atq; peccata filij, quibus incenſus parens potuerit animū inducere, ut naturā ipſam uinceret, ut amorē illum penitus inſitū eijceret ex animo, ut deniq; patrem eſſe ſeſe obliuiſceretur: quæ ſine magnis huiuſce peccatis accidere potuiſſe nō arbitror. uerū concedo tibi, ut ea prætereas, quæ cū taces, nulla eſſe cōcedis. illum quidem uoluiſſe exhæredare, certe tu planū facere debes. quid ergo affers, quare id factum putemus? uere nihil potes dicere. finge aliquid ſaltem cōmode, ut ne planè uidearis id facere, quod aperte facis, huius miſeri fortunis, et horū uirorum talium dignitati illudere. exhæredare filium uoluit: quā ob cauſam? neſcio. exhæredauit ne? non. quis prohibuit? cogitabat. cogitabat? cui dixit? nemini. quid eſt aliud, iudicio, ac legibus, ac maieſtate ueſtra abuti ad quæſtū, atq; ad libidinem, niſi hoc modo accuſare, atq; id obijcere, quod planū facere nō modo nō poſſis, uerū ne coneris quidē? nemo noſtrū eſt Eruti, quin ſciat tibi inimicitias cū Sex. Roſcio nullas eſſe: uident omnes, qua de cauſa huic inimicus uenias: ſciunt huiuſce pecunia te adductum eſſe. quid ergo eſt? ita tamē quæſtus te cupidū eſſe oportebat ut horum exiſtimationem, & legem Memmiā putares aliqd ualere oportere. accuſatores multos eſſe in ciuitate utile eſt, ut metu contineatur audacia. uerūtamē hoc ita eſt utile, ut ne planè illudamur ab accuſatoribus. innocens eſt quiſpiā: uerūtamen, quāquā abeſt à culpa: ſuſpicione tamē non caret. tametſi miſerum eſt, tamen ei, qui hunc accuſet, poſſim aliquo modo ignoſcere: cum enim aliquid habeat, quod poſſit criminoſe ac ſuſpicioſe dicere, aperte ludificari, & calumniari ſciēs nō uidea

tur. quare facile omnes patimur eſſe quãplurimos accuſatores; ꝙ innocẽs, ſi accuſatus ſit, abſolui poteſt; nocens, niſi accuſatus fuerit, cõdẽnari nõ poteſt. utilius eſt autẽ abſolui innocentem, quàm nocentẽ cauſam non dicere. anſeribus cibaria publice locantur, & canes aluntur in Capitolio, ut ſignificent, ſi fures uenerint. at fures internoſcere nõ poſſunt, ſignificãt tamen, ſi qui noctu in Capitolium uenerint: et quia id eſt ſuſpicioſum, tametſi beſtiæ ſunt, tamen in eã partẽ potius peccant, quæ eſt cautior. ꝙ ſi luce quoque canes latrẽt, cum deos ſalutatũ aliqui uenerint: opinor, ijs crura ſuffringantur, quòd acres ſint etiã tũ, cũ ſuſpicio nulla ſit. ſimillima eſt accuſatorũ ratio. alij ueſtrum anſeres ſunt, qui tantũmodo clamãt, nocere nõ poſſunt: alij canes, qui & latrare, & mordere poſſunt. cibaria uobis præberi uidemus: uos autẽ maxime debetis in eos impetũ facere, qui merentur. hoc populo gratiſſimum eſt. deinde ſi uoletis, etiam tum, cũ uериſimile erit aliquẽ cõmiſiſſe, in ſuſpicione latratote. id quoq; cõcedi poteſt. ſin autem ſic agetis, ut arguatis aliquem patrẽ occidiſſe, neq; dicere poſſitis aut quare, aut quo modo, ac tãtũmodo ſine ſuſpicione latrabitis: crura quidem uobis nemo ſuffringet; ſed, ſi ego hos bene noui, literam illam, cui uos uſq; eò inimici eſtis, ut etiã eas omnes oderitis, ita uehementer ad caput affigent, ut poſtea neminẽ aliũ niſi fortunas ueſtras accuſare poſſitis. quid mihi ad defendẽdum dediſti bone accuſator? quid hiſce autem ad ſuſpicandum? ne exhæredaretur, ueritus eſt. audio: ſed qua de cauſa uereri debuerit, nemo dicit. habebat pater in animo: planũ fac. nihil eſt, nõ, qui cum deliberarit, quẽ certiorem fecerit, unde iſtud uobis ſuſpi

cari in mentem uenerit. cũ hoc modo accuſas Eruti, nonne hoc palã dicis? ego, quid acceperim, ſcio: quid dicã, neſcio. unũ illud ſpectaui, quod Chryſogonus aiebat, neminẽ iſti patronũ futurũ: de bonorũ emptione, deq́; ea ſocietate neminẽ eſſe, qui uerbũ facere hoc tempore auderet. hæc te opinio falſa in iſtã fraudẽ impulit. nõ mehercule uerbũ feciſſes, ſi tibi quẽquam reſpõſurũ putaſſes. operæpretiũ erat, ſi animaduertiſtis iudices, negligentiã eius in accuſando cõſiderare. credo, cũ uidiſſet, qui homines in hiſce ſubſellijs ſederẽt, quæſiſſe, num ille, aut ille defenſurus eſſet; de me ne ſuſpicatũ quidẽ, ꝙ antea cauſam publicã nullã dixerim. poſteaquã inuenit, neminẽ eorum, qui poſſunt, & ſolẽt: ita negligẽs eſſe cœpit, ut, cum in mentẽ ueniret ei, reſideret, deinde ſpatiaretur, nõnunquã etiã puerũ uocaret, credo cui cœnã imperaret, prorſus ut ueſtro conſeſſu, & hoc conuẽtu pro ſumma ſolitudine abuteretur. perorauit aliquando, aſſedit. ſurrexi ego. reſpirare uiſus eſt, quòd non alius potius diceret. cœpi dicere. uſq; eò animaduerti iudices eum iocari, atq; alias res agere, antequam Chryſogonũ nominaui. quẽ ſimul atque attigi, ſtatim homo ſe erexit, mirari uiſus eſt. intellexi, quid eũ pupugiſſet. iterũ, ac tertio nominaui. poſtea homines curſare ultro & citro nõ deſtiterunt, credo, qui Chryſogono nunciarent, eſſe aliquẽ in ciuitate, qui contra uoluntatem eius dicere auderet; aliter cauſam agi, atq; ille exiſtimaret; aperiri bonorũ emptionẽ, uexari peſſime ſocietatẽ, gratiã potentiáq; eius negligi, iudices diligenter attendere; populo rẽ indignã uideri. quæ quoniam te fefellerunt Eruti; quoniamq́; uides uerſa eſſe omnia; cauſam pro Sex. Roſcio ſi

nõ commode, at libere dici; quem dedi putabas, defendi intelligis; quos tradituros ſperabas, uides iudicare: reſtitue nobis aliquando ueterem tuã illã calliditatem, atq; prudentiam: cõfitere huc ea ſpe ueniſſe, ꝙ putares hic latrocinium, nõ iudicium futurũ. de parricidio cauſa dicitur. ratio ab accuſatore reddita non eſt, quã ob cauſam patrem filius occiderit. quod in minimis noxis, et in his leuioribus peccatis, quæ magis crebra, & iam propè quotidiana ſunt, maxime, & primũ quæritur, quæ cauſa maleficij fuerit; id Erutius in parricidio quæri nõ putat oportere. in quo ſcelere iudices, etiam cũ multæ cauſæ conueniſſe unum in locũ, atq; inter ſe congruere uidentur; tamen non temere creditur, neq; leui cõiectura res penditur, neq; teſtis incertus auditur, neq; accuſatoris ingenio res iudicatur; cum multa antea cõmiſſa maleficia, tũ uita hominis perditiſſima, tã ſingularis audacia oſtẽdatur, neceſſe eſt, neq; audacia ſolũ, ſed ſummus furor, atq; amẽtia. hæc cũ ſint omnia, tamẽ extent oportet expreſſa ſceleris ueſtigia, ubi, qua ratione, per quos, quo tempore maleficium ſit admiſſum. quæ niſi multa, & manifeſta ſunt, profecto res tam ſceleſta, tã atrox, tam nefaria credi nõ poteſt: magna eſt.n. uis humanitatis. multũ ualet cõmunio ſanguinis: reclamitat iſtiuſmodi ſuſpicionibus ipſa natura: portentũ atq; monſtrũ certiſſimum eſt, eſſe aliquem humana ſpecie, & figura, qui tantum immanitate beſtias uicerit, ut, propter quos hãc ſuauiſſimam lucem aſpexerit, eos indigniſſime luce priuarit, cũ etiam feras inter ſeſe partus, atq; educatio, et natura ipſa cõciliet. nõ ita multis ante annis aiũt T. Clœlium quendã Terracinẽſem, hominẽ nõ obſcurũ,

cum

cum cœnatus cubitum in idem conclaue cũ duobus ado leſcentibus filijs iſſet, inuẽtum eſſe mane iugulatum. cũ neq; ſeruus quiſquam reperiretur, neq; liber, ad quem ea ſuſpicio pertineret; id ætatis autem duo filij propter cubantes ne ſenſiſſe quidẽ ſe dicerent: nomina filiorum de parricidio delata ſunt. quid poſtea? erat ſanè ſuſpi-cioſum. neutrum ſenſiſſe? auſum autem eſſe quenquam ſe in id conclaue cõmittere, eo potiſſimum tẽpore, cũ ibi-dem eſſent duo adoleſcentes filij, qui & ſentire, & de-fendere facile poſſent? erat porrò nemo, in quem ea ſu-ſpicio conueniret. tamen cum planum iudicibus eſſet fa ctum, aperto oſtio dormientes eos repertos eſſe: iudicio abſoluti adoleſcentes, & ſuſpicione omni liberati ſunt: nemo enim putabat quenquam eſſe, qui, cum omnia di uina atque humana iura ſcelere nefario polluiſſet, ſo-mnum ſtatim capere potuiſſet: propterea ꝙ qui tantum facinus cõmiſerunt, non modo ſine cura quieſcere, ſed ne ſpirare quidẽ ſine metu poſſunt. uidetis ne, quos no bis poetæ tradiderunt patris ulciſcẽdi cauſa ſupplicium de matre ſumpſiſſe, cum præſertim deorum immortaliũ iuſſis atq; oraculis id feciſſe dicãtur; tamẽ ut eos agitent furiæ, neque conſiſtere uſquã patiantur? ꝙ ne pij quidẽ ſine ſcelere eſſe potuerunt. ſic ſe res habet iudices, ma-gnam uim, magnã neceſſitatem, magnã poſſidet religio nem paternus, maternusq; ſanguis. ex quo ſi qua macu la cõcepta eſt, nõ modo elui nõ poteſt, uerum uſq; eò per manat ad animum, ut ſummus furor, atq; amẽtia cõſe quatur. nolite. n. putare, quẽadmodum in fabulis ſæpe numero uidetis, eos, qui aliquid impie ſcelerateq; cõmiſe rint, agitari, & perterreri furiarũ tedis ardentibus. ſua

quenq; fraus,tt ſuus terror maxime uexat:ſuum quēq; ſcelus agitat,amētiaq́; afficit:ſuæ malæ cogitationes,cō= ſcientiæq; animi terrent.hæ ſunt impijs aſſiduæ domeſti cæq́; furiæ,quæ dies noćteſq; parētum pœnas à cōſcelera tiſſimis filijs repetant.hæc magnitudo maleficij facit,ut, niſi penè manifeſtum parricidiū proferatur,credibile nō ſit;niſi turpis adoleſcentia,niſi omnibus flagitijs uita in quinata,niſi ſumptus effuſi cū probro atq; dedecore,niſi prorupta audacia,niſi tāta temeritas,ut nō procul abhor reat ab inſania.accedat huc oportet odium parētis,ani= maduerſionis paternæ metus,amici improbi,ſerui cōſcij, tēpus idoneum,locus opportune captus ad eā rē:penè di cam,reſperſas manus ſanguine paterno iudices uideāt, oportet,ſi tantū facinus,tā immane,tā acerbum creditu ri ſunt.quare hoc quo minus eſt credibile,niſi oſtēditur; eo magis eſt,ſi cōuincitur,uindicādum.itaque cū multis ex rebus intelligi poteſt,maiores noſtros nō modo armis plus,quā cæteras nationes, uerum etiā cōſilio ſapiētiaq́; potuiſſe;tum ex hac re uel maxime,ꝙ in impios ſingu= lare ſuppliciū inuenerunt.qua in re quātum prudentia præſtiterint ijs,qui apud cæteros ſapiētiſſimi fuiſſe dicū tur,cōſiderate.prudētiſſima ciuitas Athenienſium,dum ea rerū potita eſt,fuiſſe traditur.eius porrò ciuitatis ſa= piētiſſimum Solonē dicūt fuiſſe,eū,qui leges,quibus ho die quoq; utuntur,ſcripſerit.is cum interrogaretur,cur nullum ſupplicium cōſtituiſſet in eum,qui parentē ne= caſſet:reſpondit,ſe id neminē facturum putaſſe.ſapien= ter feciſſe dicitur,cum de eo nihil ſanxerit, quod antea cōmiſſum non erat; ne non tam prohibere,quā admo= nere uideretur.quāto maiores noſtri ſapiē tius,qui,cum

intelligerent, nihil eſſe tam ſanctum, quod non aliquando uiolaret audacia, ſupplicium in parricidas ſingulare excogitauerunt: ut, quos natura ipſa retinere in officio nõ potuiſſet, ij magnitudine pœnæ maleficio ſummouerentur: inſui uoluerunt in culeũ uiuos, atque ita in flumen deijci. ò ſingularem ſapientiam iudices. non ne uidẽtur hunc hominem ex rerum natura ſuſtuliſſe et eripuiſſe, cui repente cœlum, ſolem, aquam, terramq́; ademerunt? ut, qui eum necaſſet, unde ipſe natus eſſet; careret ij rebus omnibus, ex quibus omnia nata eſſe dicuntur. noluerunt feris corpus obijcere, ne beſtijs quoq;, quæ tantum ſcelus attigiſſent, immanioribus uteremur: non ſic nudos in flumen deijcere, ne, cum delati eſſent in mare, ipſum polluerent, quo cætera, quæ uiolata ſunt, expiari putantur. denique nihil tam uile, neque tam uulgare eſt, cuius partem ullam reliquerint: etenim quid tam eſt commune, quã ſpiritus uiuis? terra mortuis? mare fluctuantibus? litus eiectis? ita uiuunt, dum poſſunt, ut ducere animam de cœlo non queant: ita moriuntur, ut eorum oſſa terra non tangat: ita iactantur fluctibus, ut nunquam abluantur: ita poſtremo eijciũtur, ut ne ad ſaxa quidẽ mortui conquieſcant. tãti maleficij crimẽ, cui maleficio tã inſigne ſupplicium eſt conſtitutum, probare te Eruti cenſes poſſe talibus uiris, ſi ne cauſam quidẽ maleficij protuleris? ſi hũc apud bonorum emptores ipſos accuſares, eiq́; iudicio Chryſogonus præeſſet, tamẽ diligentius paratiusq́; ueniſſes. utrũ, quid agatur, nõ uides; an, apud quos agatur? agitur de parricidio: quod ſine multis cauſis ſuſcipi non poteſt. apud homines autem prudentiſſimos agitur: qui intelligunt neminem ne

minimum quidẽ maleficium ſine cauſa admittere. eſto: cauſam proferre non potes. tametſi ſtatim uiciſſe debeo, tamen de meo iure decedam, et tibi, quod in alia cauſa non concederem, in hac concedam, fretus huius innocentia. non quæro abs te, quare patrem Sex. Roſcius occiderit: quæro, quo modo occiderit. ita quæro abs te C. Eruti quo modo, et ſic tecum agam, ut in eo loco uel reſpondẽdi, uel interpellandi tibi poteſtatem faciam, uel etiam, ſi quid uoles, interrogãdi. quo modo occidit? ipſe percuſſit, an alijs occidendum dedit? ſi ipſum arguis, Romæ non fuit. ſi per alios feciſſe dicis: quæro, ſeruos ne, an liberos? quos homines? indidem ne Ameria, an hoſce ex Vrbe ſicarios? ſi Ameria, qui ſunt hi? cur non nominantur? ſi Roma, unde eos nouerat Roſcius? qui Romã multis annis non uenit, neq; unquã plus triduo fuit. ubi eos cõuenit? quicum locutus eſt? quo modo perſuaſit? pretium dedit? cui dedit? per quem dedit? unde, aut quantum dedit? nõ ne his ueſtigijs ad caput maleficij perueneri ſolet? & ſimul tibi in mẽtem ueniat facito, quẽadmodum uitã huiuſce depinxeris: hunc hominẽ ferum, atq; agreſtẽ fuiſſe: nunquã cum homine quoquã collocutum eſſe: nunq̃ in oppido cõſtitiſſe. qua in re prætereo illud, quod mihi maximo argumento ad huius innocentiã poterat eſſe: in ruſticis moribus, in uictu arido, in hac horrida, incultáq; uita, iſtiuſmodi maleficia gigni nõ ſolere. ut non omnẽ frugẽ neq; arborẽ in omni agro reperire poſſis: ſic nõ omne facinus in omni uita naſcitur. in urbe luxuries creatur: ex luxuria exiſtat auaritia neceſſe eſt, ex auaritia erumpat audacia: inde omnia ſcelera ac maleficia gignuntur. uita autẽ hæc ruſtica, quam tu agreſtem uo=

cas,parſimoniæ,diligentiæ, iuſtitiæ magiſtra eſt.uerum hæc miſſa facio: illud quæro,is homo,qui, ut tute dicis, nunquã inter homines fuerit,per quos homines hoc tãtũ facimus,tã occultũ,abſẽs præſertim,cõficere potuerit. multa ſunt falſa iudices,quæ tamẽ argui ſuſpicioſe poſſunt:in his rebus ſi ſuſpicio reperta erit,culpã ineſſe cõcedam.Romæ Sex. *Roſcius occiditur,cum in agro Amerino eſſet filius.literas,credo,miſit alicui ſicario,qui* Ro*mæ nouerat neminẽ. arceſſiuit aliquẽ:at quãdo? nuncium miſit:quẽ? aut ad quem?prætio,gratia,ſpe,promiſſis induxit aliquẽ: nihil horum ne confingi quidem poteſt:& tamẽ cauſa de parricidio dicitur. reliquum eſt, ut per ſeruos id admiſerit.ò dij immortales,rem miſerã & calamitoſam.quod in tali crimine innocẽti ſaluti ſolet eſſe,ut ſeruos in quæſtionẽ polliceatur:id* Sex.*Roſcio facere nõ licet:uos,qui hunc accuſatis,omnes eius ſeruos habetis:unus puer uictus quotidiani adminiſter ex tãta familia* Sex.*Roſcio relictus nõ eſt.te nunc appello* P.Sci*pio,te* Metelle:*uobis aduocatis,uobis agẽtibus,aliquoties duos ſeruos paternos in quæſtionẽ ab aduerſarijs* Sex.Ro*ſcius poſtulauit.meminiſtis ne* T. Ro*ſciũ recuſare?quid? ij ſerui ubi ſunt?*Chry*ſogonũ iudices ſectantur,apud eũ ſunt in honore,et in pretio.etiã nũc,ut ex his quæratur, ego poſtulo,hic orat,atq; obſecrat.quid facitis?cur recuſatis?dubitate etiã nũc iudices,ſi poteſtis, à quo ſit* Sex. Ro*ſcius occiſus:ab eo ne, qui propter illius mortẽ in egeſtate & inſidijs uerſatur, cui ne quærẽdi quidẽ de morte patris poteſtas permittitur; an ab ijs,qui quæſtionem fugitãt,bõa poſſidẽt,in cæde,atq; ex cæde uiuũt.omnia iudices in hac cauſa ſunt miſera,atq; indigna,tamẽ hoc*

nihil neq; acerbius, neque iniquius proferri poteſt. mortis paternæ de ſeruis paternis quæſtionẽ habere filio nõ licet. ne tandiu quidem dominus erit in ſuos, dum ex ijs de patris morte quæratur. ueniam, neq; ita multo poſt, ad hunc locum: nam hoc totum ad Roſcios *pertinet: de quorum audacia tum me dicturum pollicitus ſum, cum* Eruti *crimina diluiſſem.* Nũc Eruti *ad te uenio. conueniat mihi tecum, neceſſe eſt; ſi ad hũc maleficiũ iſtud pertinet, aut ipſum ſua manu feciſſe, id quod negas; aut per aliquos liberos, aut ſeruos. liberos ne? quos neque ut conuenire potuerit, neque qua ratione inducere, neque ubi, neq; ꝑ quos, neq; qua ſpe, aut quo pretio, potes oſtẽdere. ego cõtra oſtendo, nõ modo nihil eorũ feciſſe* Sex. Roſcium, *ſed ne potuiſſe quidem facere, quòd neque* Romæ *multis annis fuerit, neque de prædijs unquã temere diſceſſerit. reſtare tibi uidebatur ſeruorum nomen, quò, quaſi in portum reiectus à cæteris ſuſpicionibus, confugere poſſes: ubi ſcopulum offendis eiuſmodi, ut non modo ab hoc crimẽ reſilire uideas, uerum omnem ſuſpicionẽ in uoſmet ipſos recidere intelligas. quid eſt ergo, quò tandem accuſator inopia argumentorum confugerit? eiuſmodi tempus erat, inquit, ut homines uulgo impune occiderentur. quare tu hoc, propter multitudinẽ ſicariorum, nullo negotio facere potuiſti. interim mihi uideris* Eruti *una mercede duas res aſſequi uelle, nos iudicio perfundere, accuſare autẽ eos ipſos, à quibus mercedẽ accepiſti. quid ais? uulgo occidebantur? per quos? et à quibus? nõ ne cogitas te à ſectoribus huc adductũ eſſe? quid poſtea? neſcimus, per iſta tempora eoſdem ferè ſectores fuiſſe collorum, & bonorũ? ij denique, qui tum armati*

dies noctesq; concurſabant, qui Romæ *erant aſſidui, qui omni tempore in præda & ſanguine uerſabantur,* Sex. Roſcio *temporis illius acerbitatē iniquitatemq; obijciēt? & illam ſicariorum multitudinem, in qua ipſi duces ac principes erant, huic crimini putabunt fore? qui nō modo* Romæ *nō fuit, ſed omnino, quid* Romæ *ageretur, neſciret, propterea ꝙ ruri aſſiduus, quemadmodum tute cōfiteris, fuit.* Vereor, *ne aut moleſtus ſim uobis iudices, aut ne ingenijs ueſtris uidear diffidere, ſi de tam perſpicuis rebus diutius differā.* Erutij *criminatio tota, ut arbitror, diſſoluta eſt: niſi forte expectatis, ut illa diluā, quæ de peculatu, ac de eiuſmodi rebus cōmentitijs, inaudita nobis ante hoc tēpus ac noua, obiecit. quæ mihi iſte uiſus eſt ex alia oratione declamare, quā in aliū reū cōmētaretur: ita neq; ad crimē parricidij, neq; ad eum, qui cauſam dicit, pertinebant. de quibus quoniā uerbo arguit, uerbo ſatis eſt negare. ſi quid eſt, quod ad teſtes reſeruet; ibi nos quoq;, ut in ipſa cauſa, paratiores reperiet, quā putabat.* Venio *nūc eò, quò me nō cupiditas ducit, ſed fides: nam ſi mihi liberet accuſare, accuſarē alios potius, ex quibus poſſem creſcere: quod certū eſt nō facere, dum utrumuis licebit: is. n. mihi uidetur ampliſſimus, qui ſua uirtute in altiorē locū peruenit, nō qui aſcēdit per alterius incōmodum et calamitatem. deſinamus aliquādo ea ſcrutari, quæ sūt inania: quæramus, ubi maleficiū et eſt, et inueniri poteſt. iam intelliges* Eruti, *certum crimen ꝗ multis ſuſpicionibus coarguatur. tametſi neq; omnia dicā, et leuiter unumquodq; tangam, neq;. n. id facerē, niſi neceſſe eſſet: et id erit ſigni me inuitū facere, ꝙ nō proſequar lōgius, quàm ſalus huius, et mea fides poſtulabit.*

cauſam tu nullã reperiebas in Sex. Roſcio: at ego in T. Roſcio reperio: tecũ.n. mihi res eſt T. Roſci, quoniã iſtic ſedes, ac te palã aduerſarium eſſe profiteris. de Capitone poſt uiderimus, ſi quẽadmodũ paratum eſſe audio, teſtis prodierit. tũ alias quoq; ſuas palmas cognoſcet, de quibus me ne audiſſe quidẽ ſuſpicatur. L. Caſſius ille, quẽ populus R. ueriſſimũ et ſapiẽtiſſimũ iudicẽ putabat, idẽtidem in cauſis quærere ſolebat, cui bono fuiſſet. ſic uita hominũ eſt, ut ad maleficiũ nemo conetur ſine ſpe, atq; emolumẽto accedere. hunc quæſtorẽ, ac iudicẽ fugiebãt, atq; horrebãt ij, quibus periculum creabatur. ideo ꝙ, tametſi ueritatis erat amicus, tamẽ natura nõ tam propẽſus ad miſericordiã, ꝗ inclinatus ad ſeueritatem uidebatur. ego, quãquã præeſt huic quæſtioni & cõtra audaciã fortiſſimus, et ab innocẽtia clemẽtiſſimus, tamẽ facile me paterer, uel illo ipſo acerrimo iudice quærẽte, uel apud Caſſianos iudices, quorũ etiã nunc ij, quibus cauſa dicẽda eſt, nomẽ ipſum reformidãt, pro Sex. Roſcio dicere: in hac.n. cauſa cũ uiderent illos ampliſſimã pecuniã poſſidere, hunc in ſumma mẽdicitate eſſe, illud quidẽ nõ quærerent, cui bono fuiſſet; ſed eò perſpicuum crimẽ, & ſuſpicionẽ potius ad prædã adiũgerẽt, ꝗ ad egeſtatẽ. quid, ſi accedit eodẽ, ut tenuis antea fueris? quid, ſi, ut auarus? quid, ſi, ut audax? quid, ſi, ut illius, qui occiſus eſt, inimiciſſimus? num quærẽda cauſa, quæ te ad tantum facinus adduxerit? quid ergo horum negari poteſt? tenuitas hominis eiuſmodi eſt, ut diſſimulari nõ queat, atq; eo magis eluceat, quo magis occultatur. auaritiã præfers, qui ſocietatẽ coieris de municipis, cognatiq; fortunis cum alieniſſimo. quàm ſis audax (ut alia obliuiſcar) hinc omnes

intelligere potuerunt, q ex tota ſocietate, hoc eſt ex tot ſicarijs, ſolus tu inuẽtus es, qui cũ accuſatoribus ſederes, atq; os tuũ non modo oſtenderes, ſed etiã offerres. inimicitias tibi fuiſſe cũ Sex. Roſcio, et magnas rei familiaris cõtrouerſias, cõcedas neceſſe eſt. reſtat iudices, ut hoc dubitemus, uter potius Sex. Roſciũ occiderit: is, ad quẽ morte eius diuitiæ uenerint; an is, ad quẽ mendicitas: is, qui antea tenuis fuerit; an is, qui poſtea factus ſit egentiſſimus: is, qui ardens auaritia feratur infeſtus in ſuos; an is, qui ſemper ita uixerit, ut quæſtum noſſet nullũ, fructum autẽ eũ ſolum, quẽ labore peperiſſet: is, qui omniũ ſectorum audaciſſimus ſit; an is, qui propter fori iudiciorumq; inſolẽtiã nõ modo ſubſellia, uerum etiã urbẽ ipſam reformidat: poſtremo iudices, id quod ad rẽ mea ſententia maxime pertinet, utrum inimicus potius, an filius. hæc tu Eruti tot et tãta ſi nactus eſſes in reo, quã diu diceres? quo te modo iactares? tẽpus hercule te citius, quã oratio deficeret: etenim in ſingulis rebus eiuſmodi materies eſt, ut dies ſingulos poſſis cõſumere: neq; ego nõ poſſum: nõ enim mihi tãtum derogo, tametſi nihil arrogo, ut te copioſius, q̃ me, putem poſſe dicere. uerum ego forſitã propter multitudinẽ patronorum in grege annumerer: te pugna Cannẽſis accuſatorẽ ſat bonum facit. multos cæſos nõ ad Thraſimenũ lacũ, ſed ad Seruilium uidimus. quis ibi nõ eſt uulneratus ferro Phrygio nõ neceſſe eſt omnes cõmemorare, Curtios, Marios, denique Mamercos, quos iã ætas à prælijs auocabat: poſtremo Priamum ipſum, ſenem Antiſtium, quem nõ modo ætas, ſed etiã leges pugnare prohibebant. iam quos nemo propter ignobilitatem nominat, ſexcenti ſunt, qui inter ſica-

rios,& de ueneficijs accuſabăt. qui omnes (quod ad me attinet) uellem uiuerent: nihil. n. mali eſt, canes ibi quă plurimos eſſe, ubi permulti obſeruandi, multáq; ſeruanda ſunt. uerum (ut fit) multa ſæpe imprudentibus imperatoribus uis belli, ac turba molitur. dum is in alijs rebus erat occupatus, qui ſummă rerũ adminiſtrabat: erăt interea, qui ſuis uulneribus mederentur, qui, tanquam ſi offuſa Reip. *ſempiterna nox eſſet, ita ruebant in tenebris, omniáq; miſcebant. à quibus miror, ne quod iudiciorum eſſet ueſtigium, nõ ſubſellia quoq; eſſe cõbuſta: nam & accuſatores, & iudices ſuſtulerunt. hoc cõmodi eſt, ꝙ ita uixerunt, ut teſtes omnes, ſi cuperent, interficere non poſſent: nă, dum hominum genus erit; qui accuſet eos, nõ deerit: dum ciuitas erit, iudicia fient. uerum, ut cœpi dicere, &* Erutius, *hæc ſi haberet in cauſa, quæ cõmemoraui, poſſet ea quăuis diu dicere, & ego iudices poſſum: ſed in animo eſt (quẽadmodum ante dixi) leuiter trăſire, ac tantũmodo perſtringere unamquăq; rẽ; ut omnes intelligăt, me nõ ſtudio accuſare, ſed officio defendere.* Video *igitur cauſas eſſe permultas, quæ iſtum impellerent. uideamus nunc, ecquæ facultas ſuſcipiendi maleficij fuerit. ubi occiſus eſt* Sex. Roſcius? Romæ. *quid tu* R*oſci ubi tunc eras?* Romæ. *uerum quid ad rem? & alij multi. quaſi nunc id agatur, qui ex tanta multitudine occiderit, ac non hoc quæratur, eum, qui* Romæ *ſit occiſus, utrum uériſimilius ſit ab eo eſſe occiſum, qui aſſiduus eo tempore* Romæ *fuerit; an ab eo, qui multis annis* Romam *omnino non acceſſerit. age nunc, cæteras facultas quoque conſideremus. erat tum multitudo ſicariorum, id quod commemorauit* Erutius: *et homines im*

pune occidebantur. quid? ea multitudo quæ erat? opinor, aut eorum, qui in bonis erant occupati, aut eorum, qui ab ijs cõducebantur, ut aliquem occiderent. ſi eos putas, qui alienũ appetebãt; tu es in eo numero, qui noſtra pecunia diues es: ſin eos, quos, qui leuiore nomine appellãt, percuſſores uocãt; quære, in cuius fide ſint et cliẽtela: mihi crede, aliquẽ de ſocietate tua reperies. et quidquid tu cõtra dixeris, id cum defenſione noſtra cotendito. ita facillime cauſa Sex. Roſcij cum tua cõferetur. dices, quid poſtea, ſi Romæ aſſiduus fui? reſpondebo: at ego omnino non fui. fateor me ſectorem eſſe, uerum et alij multi: at ego (ut tute arguis) agricola et ruſticus. non continuo, ſi me in gregẽ ſicariorũ contuli, ſum ſicarius: at ego profecto, qui ne noui quidẽ quenquã ſicarium, lõge abſum ab eiuſmodi crimine. permulta ſunt, quæ dici poſſunt, quare intelligatur ſummã tibi facultatẽ fuiſſe maleficij ſuſcipiẽdi: quæ nõ modo iccirco prætereo, quòd te ipſum nõ libenter accuſo; uerum eo magis etiã, quòd, ſi de illis cædibus uelim cõmemorare, quæ tum factæ ſunt iſta eadẽ ratione, qua Sex. Roſcius occiſus eſt, uereor ne ad plures oratio mea pertinere uideatur. uideamus nũc ſtrictim, ſicut cætera, quæ poſt mortem Sex. Roſcij abs te T. Roſci facta ſunt: quæ ita aperta et manifeſta ſunt, ut mediusfidius iudices inuitus ea dicam: uereor enim, cuiusmodi es Roſci, ne ita hunc uidear uoluiſſe ſeruare, ut tibi omnino nõ perceperim. cum hoc uereor, et cupio tibi aliqua ex parte, quod ſalua fide poſſim, parcere, rurſus immuto uoluntatem meam: uenit enim mihi in mẽtem oris tui. te'ne, cum cæteri ſocij tui fugerent ac ſe occultarent, ut hoc iudicium non de illorum præda, ſed de

huius maleficio fieri uideretur; potiſſimum tibi partes īſtas depopoſciſſe, ut in iudicio uerſarere, et ſederes cum accuſatore? qua in re nihil aliud aſſequeris, niſi ut ab omnibus mortalibus audacia tua cognoſcatur, & impudentia. occiſo Sex. Roſcio, qui primus Ameriam nunciat? Mallius Glaucia, quē iam antea nominaui, tuus cliēs et familiaris. quid attinuit eum potiſſimū nunciare, quod, ſi nullum iā ante cōſilium de morte, ac de bonis eius inieras, nullamq; ſocietatē neq; ſceleris, neq; præmij cum homine ullo coieras, ad te minime omniū pertinebat? ſua ſponte Mallius nunciat? quid, quæſo, eius intererat? an cum Ameriā non huiuſce rei cauſa ueniſſet, caſu accidit, ut id, quod Romæ audierat, primus nunciaret? cuius rei cauſa uenerat Ameriā? nō poſſum, inquit, diuinare. eò rem iā adducā, ut nihil diuinatione opus ſit. qua ratione Roſcio Capitoni primum nunciauit? cum Ameriæ Sex. Roſcij domus, uxor, liberiq; eſſent, cū tot propinqui cognatiq; optime cōueniētes, qua ratione factum eſt, ut iſte tuus cliens, ſceleris tui nuncius T. Roſcio Capitoni potiſſimum nunciaret? occiſus eſt à cœna rediens. nōdum lucebat, cum Ameriæ ſcitū eſt. quid hic incredibilis curſus? quid hæc tanta celeritas, feſtinatioq; ſignificat? non quæro, quis percuſſerit. nihil eſt Glaucia, quod metuas: nō excutio te, ſi quid forte ferri habuiſti, nō ſcrutor: nihil ad me arbitror pertinere. quoniā, cuius conſilio occiſus ſit, inuenio; cuius manu ſit percuſſus, nō laboro. unū hoc ſumo, quod mihi apertum tuū ſcelus, reſq; manifeſta dat: ubi, aut unde audiuit Glaucia, qui tam cito ſciuit? fac audiſſe ſtatim. quæ res eum nocte una tantū itineris cōtendere coegit? quæ neceſſitas eū tāta premebat, ut, ſi

ſua ſponte iter Ameriam faceret,id tẽporis Roma proficiſceretur?nullam partẽ noctis requieſceret?etiã ne in tam perſpicuis rebus argumẽtatio quærenda,aut coniectura capiẽda ſit? nõ ne uobis hæc,quæ audiſtis,cernere oculis uidemini iudices?nõ illum miſerum,ignarũ caſus ſui,redeuntẽ à cœna uidetis? nõ poſitas inſidias?non impetum repẽtinum?nõ uerſatur ante oculos uobis in cæde Glaucia?non adeſt iſte T. Roſcius?nõ ſuis manibus in curru collocat Autumedontẽ illum,ſui ſceleris acerbiſſimi,nefariæq; uictoriæ nuncium?nõ orat,ut eã noctẽ ꝑuigilet ? ut honoris ſui cauſa laboret? ut Capitoni quãprimum nunciet ? quid erat,quod Capitonẽ primũ ſcire uoluerit?neſcio:niſi hoc uideo,Capitonẽ in his bonis eſſe ſocium:de tribus et decẽ fundis tres nobiliſſimos fundos eum uideo poſſidere.audio præterea,nõ hanc ſuſpicionẽ nunc primum in Capitonẽ cõferri,multas eſſe infames palmas,hãc primã eſſe tamẽ lemniſcatã,quæ Romæ deferatur:nullum modum eſſe hominis occidendi,quo ille nõ aliquot occiderit:multos ferro,multos ueneno.habeo etiã dicere,quẽ,contra morem maiorum,minorẽ annis LX,de ponte in Tyberim deiecerit.quæ,ſi prodierit,atq; adeo cum prodierit,ſcio.n.proditurũ eſſe,audiet. ueniat modo,explicet ſuum uolumẽ illud:quod ei planũ facere poſſum Erutiũ cõſcripſiſſe:quod aiunt illum Sex.Roſcio intentaſſe,& minitatum eſſe,ſe omnia illa pro teſtimonio eſſe dicturum.ò præclarum teſtẽ iudices:ò grauitatẽ dignã expectatione:ò uitã honeſtã,atq; eiuſmodi,ut libẽtibus animis ad eius teſtimoniũ ueſtrum iuſiurãdum accõmodetis.profecto nõ tã perſpicue iſtorum maleficia uideremus,niſi ipſos cæcos redderet cupiditas,et auaritia

& audacia. alter ex ipſa cæde uolucrem nuncium Ameriam ad ſocium, atq; ad magiſtrum ſuum miſit, ut, ſi diſſimulare omnes cuperēt ſe ſcire ad quem maleficium pertineret, tamē ipſe apertum ſuum ſcelus ante omniū oculos poneret. alter (ſi dijs immortalibus placet) teſtimonium etiam in Sex. Roſcium dicturus eſt: quaſi uero id nunc agatur, utrū id, quod dixerit, credendum, an, quod fecerit, uindicādum ſit. itaq; more maiorum cōparatum eſt, ut in minimis rebus homines ampliſſimi teſtimoniū de ſua re nō dicerent. Africanus, qui ſuo cognomine declarat tertiā partē orbis terrarum ſe ſubegiſſe, tamen, ſi ſua res ageretur, teſtimonium non diceret. nā illud in talē uirum nō audeo dicere: ſi diceret, nō crederetur. uidete nūc, quā uerſa et mutata in peiorē partē ſint omnia. cum de bonis, & de cæde agatur, teſtimonium dicturus eſt is, qui & ſector eſt, & ſicarius, hoc eſt, qui et illorum ipſorum bonorū, de quibus agitur, emptor atq; poſſeſſor eſt, & eum hominē occidēdum curauit, de cuius morte quæritur. quid tu uir optime? ecquid habes, quod dicas? mihi auſculta, uide ne tibi deſis: tua quoq; res permagna agitur. multa ſcelerate, multa audacter, multa improbe feciſti, unū ſtultiſſime, profecto tua ſpōte, non de Erutij ſentētia. nihil opus fuit te iſti credere: neq;.n. accuſatore muto, neq; teſte quiſquam utitur eo, qui de accuſatoris ſubſellio ſurgit. huc accedit, quòd paulo tamē occultior, atq; tectior ueſtra iſta cupiditas eſſet. nūc quid eſt, quod quiſquā ex uobis audire deſideret? cum, quæ facitis, eiuſmodi ſint, ut ea dedita opera à uobis cōtra uoſmet ipſos facere uideamini. Age, nunc illa uideamus iudices, quæ ſtatim cōſecuta ſunt: ad Volaterras in caſtra L. Syllæ

mors Sex. Roſcij quatriduo, quo is occiſus eſt, Chryſogo= no nunciatur. quæritur etiam nunc, quis eum nũcium miſerit: non ne perſpicuum eſt, eundẽ, qui Ameriã? cu= rat Chryſogonus, ut eius bona uaneãt ſtatim. qui nõ no rat hominẽ, aut rem? atqui ei uenit in mentẽ prædia cõ cupiſcere hominis ignoti, quẽ omnino nunquã uiderat. ſoletis, cum aliquid huiuſmodi auditis iudices, cõtinuo dicere, neceſſe eſt aliquẽ dixiſſe municipẽ, aut uicinũ. ij plerunque indicant, per eos plerique produntur. hic ni= hil eſt, quòd ſuſpicionem hanc putetis. non enim ego ita diſputabo: uериſimile eſt Roſcios iſtam rem ad Chryſo= gonum detuliſſe: erat enim eis cum Chryſogono iã an= tea amicitia: nam cum multos ueteres à maioribus Ro= ſcij patronos, hoſpitesq; haberent, omnes eos colere atq; obſeruare deſtiterunt, ac ſe in Chryſogoni fidem et clien telam contulerunt. hæc poſſum omnia uere dicere: ſed in hac cauſa coniectura nihil opus eſt: ipſos certo ſcio non negare, ad hæc bona Chryſogonum acceſſiſſe impul ſu ſuo. ſi eum, qui indicij partem acceperit, oculis cer= netis: poteritis ne dubitare iudices, qui indicarit? qui ſunt igitur in iſtis bonis, quibus partem Chryſogonus dederit? duo Roſcij. num quiſnam præterea? nemo eſt iudices. num ergo dubium eſt, quin ij obtulerint hanc prædam Chryſogono, qui ab eo partem prædæ tule= runt? Age, nunc ex ipſius Chryſogoni iudicio Roſcio= rum factum conſideremus. ſi nihil in iſta pugna Ro= ſcij, quod operæpretium eſſet, fecerant, quam ob cau= ſam à Chryſogono tantis præmijs donabantur? ſi nihil aliud fecerunt, niſi rem detulerunt; non ne ſatis fuit his gratias agi? denique, ut perliberaliter ageretur,

honoris aliquid haberi? cur tria prædia, tantæ pecuniæ ſtatim Capitoni dantur? cur, quæ reliqua ſunt, iſte Roſcius omnia cũ Chryſogono cõmuniter poſſidet? non ne perſpicuũ eſt iudices, has manubias Roſcijs Chryſogonũ re cognita cõceſſiſſe? uenit in Decẽprimis Legatus in caſtra Capito. totã uitã, naturã, moresq; hominis ex ipſius legatione cognoſcite. niſi intellexeritis iudices, nullũ eſſe officiũ, nullũ ius tã ſanctum, atq; integrũ, quod nõ eius ſcelus, atq; perfidia uiolarit, & imminuerit: uirum optimum eſſe eũ iudicatote. impedimento eſt, quõ minus de his rebus Sylla doceatur: cæterorũ Legatorũ conſilia, & uoluntatẽ Chryſogono enũciat: monet, ut prouideat, ne palã res agatur: oſtendit, ſi ſublata ſit uẽditio bonorum, illum pecuniã grãdẽ amiſſurum, ſeſe capitis periculum aditurum: illum acuere, hos, qui ſimul erant miſſi, fallere: illum identidem monere, ut caueret; hiſce inſidioſe ſpem falſam oſtẽdere: cum illo contra hos inire conſilia, horum conſilia illi enunciare: cum illo partẽ ſuam depaciſci, hiſce, aliqua fretus hora ſemper, omnes aditus ad Syllam intercludere. poſtremo iſto hortatore, auctore, interceſſore ad Syllam Legati non adierunt: iſtius fide, ac potius perfidia decepti, id quod ex ipſis cognoſcere poteritis, ſi accuſator uoluerit teſtimonium eis denũciare: pro re certa ſpẽ falſam domum retulerunt. in priuatis rebus ſi qui rem mandatam nõ modo malitioſus geſſiſſet ſui quæſtus, aut cõmodi cauſa, uerum etiam negligẽtius, eũ maiores ſummũ admiſiſſe dedecus exiſtimabãt: itaq; mãdati cõſtitutum eſt iudiciũ, nõ minus turpe quã furti, credo propterea, ꝙ quibus in rebus ipſi intereſſe non poſſumus, in his operæ noſtræ uicaria fides amico=

rum

rum ſupponitur: quã qui lędit, oppugnat omnium commune præſidium, &, quantum in ipſo eſt, diſturbat uitæ ſocietatem: non.n. poſſumus omnia per nos agere: alius in alia eſt re magis utilis: iccirco amicitiæ cõparantur, ut cõmune commodum mutuis officijs gubernetur. quid recipis mandatũ, ſi aut neglecturus, aut ad tuum cõmodum conuerſurus es? cur mihi te offers, ac meis cõmodis oficio ſimulato officis, et obſtas? recede de medio, per aliũ tranſigam. ſuſcipis onus officij, quod te putas ſuſtinere poſſe: quod minime uidetur graue ijs, qui minime ipſi leues ſunt. ergo iccirco turpis hæc culpa eſt, quòd duas res ſanctiſſimas uiolat, amicitiã, & fidem. nã neq; mandat quiſquam ferè, niſi amico: neq; credit, niſi ei, quẽ fidelem putat. perditiſſimi eſt igitur hominis ſimul & amicitiã diſſoluere, et fallere eũ, qui læſus nõ eſſet, niſi credidiſſet. ita ne eſt? in minimis rebus, qui mandatum neglexerit, turpiſſimo iudicio condẽnetur neceſſe eſt: in re tanta, cũ is, cui fama mortui, fortunæ uiui cõmendatæ ſunt, atq; concreditæ, ignominia mortuũ affecerit, is inter honeſtos homines, atq; adeo inter uiuos numerabitur? in minimis
* priuatiſq; rebus etiam negligentia in crimẽ mandati iudiciumq; infamia reuocatur, propterea quòd, ſi recte fiat, illũ negligere oporteat, qui mãdarit, nõ illũ, qui mãdatũ receperit: in re tanta, quæ publice geſta, atq; commiſſa ſit, qui non negligẽtia priuatũ aliquod cõmodum læſerit; ſed perfidia, legationis ipſius cerimoniã polluerit, maculaq; affecerit; qua is tandem pœna afficietur? aut quo iudicio dãnabitur? ſi hanc ei rem priuatim Sex. Roſcius mandauiſſet, ut cum Chryſogono trãſigeret, atque decideret; inq; eam rẽ fidem ſuã, ſi quid opus eſſe putaſ

ret,interponeret:ille,qui ſeſe facturum recepiſſet,nõ ne, ſi ex eo negotio tantulũ in rem ſuã cõuertiſſet,damnatus per arbitrum,& rẽ reſtitueret, & honeſtatẽ omnẽ amitteret? nunc non hanc ei rem Sex. Roſcius mandauit:ſed,id quod multo grauius eſt,ipſe Sex. Roſcius cum fama,uita,boniſq; omnibus à decurionibus publice Roſcio mãdatus eſt:& ex eo T.Roſcius non paulum neſcio quid in rem ſuã conuertit,ſed hunc funditus euertit bonis:ipſe tria prædia ſibi depactus eſt,uoluntatẽ decurionum ac municipum omnium tãtidem,quanti fidẽ ſuã, fecit.uidete iam porrò cætera iudices,ut intelligatis fingi maleficiũ nullum poſſe,quo iſte ſeſe nõ contaminarit. in rebus minoribus ſociũ fallere turpiſſimum eſt,æqueq; turpe,atq; illud,de quo ante dixi:neq; iniuria, propterea ꝙ auxilium ſibi ſe putat adiunxiſſe, qui cum altero rem cõmunicauit.ad cuius igitur fidem confugiet, cum per eius fidẽ læditur,cui ſe cõmiſerit?atqui ea ſunt animaduertẽda peccata maxime,quæ difficillime præcauentur.tecti eſſe ad alienos poſſumus:intimi multa apertiora uideant neceſſe eſt: ſociũ uero cauere qui poſſumus? quẽ etiam ſi metuimus,ius officij lædimus. recte igitur maiores eum,qui ſociũ fefelliſſet, in uirorum bonorum numero nõ putarunt haberi oportere.at uero T.Roſcius nõ unũ rei pecuniariæ ſociũ fefellit (quod tametſi graue eſt,tamen aliquo modo poſſe ferri uidetur)uerũ nouem homines honeſtiſſimos,eiuſdem muneris,legationis, officij,mãdatorumq; ſocios induxit,decepit,deſtituit,aduerſarijs tradidit, omni fraude & perfidia fefellit. qui de eius ſcelere ſuſpicari nihil potuerunt,ſociũ officij metuere nõ debuerunt:eius malitiam nõ uiderunt, oratio-

ni uanæ crediderunt. itaq; nūc illi homines honeſtiſſimi propter iſtius inſidias parū putātur cauti, prouidiq́; fuiſſe. iſte, qui initio proditor fuit, deinde perfuga, qui primo ſociorū conſilio aduerſarijs enūciauit, deinde ſocietatē cū ipſis aduerſarijs coijt; terret etiam nos, ac minatur, tribus prædijs, hoc eſt præmijs ſceleris, ornatus. in eiuſmodi uita iudices, in his tot tantisq́; flagitijs hoc quoq; maleficium. de quo iudicium eſt, reperietis. etenim quærere ita debetis: ubi multa auare, multa audacter, multa improbe, multa perfidioſe facta uidetis, ibi ſcelus quoq; latere inter illa tot flagitia putatote. tametſi hoc quidē minime latet, quod ita promptū, & propoſitum eſt, ut nō ex illis maleficijs, quæ in illo conſtat eſſe, hoc intelligatur; uerū ex hoc, etiā ſi quod illorum forte dubitabitur, conuincatur. quid tandē quæſo iudices? nū aut ille laniſta omnino iam à gladijs receſſiſſe uidetur, aut is diſcipulus magiſtro tātulum de arte cōcedere? par eſt auaritia, ſimilis improbitas, eadem impudentia, gemina audacia: etenim quoniam fidem magiſtri cognoſtis, cognoſcite nunc diſcipuli æquitatem. dixi iam antea, ſæpe numero poſtulatos eſſe ab iſtis duos ſeruos in quæſtionē: tu ſemper T. Ro*ſci recuſaſti. quæro abs te, ij ne, qui poſtulabant, indigni erant, qui impetrarēt; an iſte non commouebat, pro quo poſtulabant? an res ipſa tibi iniqua uidebatur? poſtulabant homines nobiliſſimi, atq; integerrimi noſtræ ciuitatis, quos iam antea nominaui: qui ita uixerunt, taleſq́; à populo* Ro.*putantur, ut, quidquid dicerent, nemo eſſet, qui non æquum putaret. poſtulabant autem pro homine miſerrimo, atq; infeliciſſimo, qui uel ipſe ſeſe in cruciatum dari cuperet, dum de patris morte*

quæreretur. res porrò abs te eiuſmodi poſtulabatur, ut nihil intereſſet, utrum eam rem recuſares, an de maleficio confiterere. quæ cũ ita ſint, quæro abs te, quã ob cauſam recuſaris. cũ occiditur Sex. Roſcius, ibidem fuerunt. ſeruos ipſos, quod ad me attinet, neq; arguo, neq; purgo. quòd à uobis hoc pugnari uideo, ne in quæſtionem detur, ſuſpicioſum eſt: quòd uero apud uos ipſos in honore tanto ſunt, profecto neceſſe eſt, ſciant aliquid, quod ſi dixerint, pernicioſum uobis futurũ ſit. in dominos quæri de ſeruis, iniquum eſt. an ne quæritur? Sex. enim Roſcius reus eſt: neq; .n. cum de hoc quæritur, uos dominos eſſe dicitis. cũ Chryſogono ſunt. ita credo: literis eorũ, & urbanitate Chryſogonus ducitur, ut inter ſuos omniũ deliciarum atq; omnium artium puerulos, ex tot elegãtiſſimis familijs lectos, uelit hos uerſari, homines penè operarios ex Amerina diſciplina patrisfamiliæ ruſticani. non eſt ita profecto iudices, non eſt ueriſimile, ut Chryſogonus horum literas adamarit, aut humanitatẽ; nõ, ut rei familiaris negotio diligentiã cognorit eorum, et fidẽ. eſt quiddam, quod occultatur: quod quo ſtudioſius ab ipſis opprimitur, & abſconditur, eo magis eminet, & apparet. quid igitur? Chryſogonus ſui maleficij occultandi cauſa quæſtionẽ de his haberi non uult? minime iudices. nõ in omnes arbitror omnia cõuenire. ego in Chryſogono, quod ad me attinet, nihil eiuſmodi ſuſpicor, neq; hoc mihi nunc primum in mẽtẽ uenit dicere. meminiſtis me ita diſtribuiſſe initio cauſam; in crimẽ, cuius tota argumentatio permiſſa Erutio eſt; et in audaciã, cuius partes Roſcijs impoſitæ ſunt. quidquid maleficij, ſceleris, cædis erit, proprium id Roſciorũ eſſe debebit. nimiã gratiã po=

tentiamq; Chryſogoni dicimus & nobis obſtare, et perferri nullo modo poſſe, & à uobis, quoniã poteſtas data eſt, nõ modo infirmari, uerũ etiã uindicari oportere. ego ſic exiſtimo; qui quæri uelit ex ijs, quos cõſtat, cum cædes facta ſit, affuiſſe, eũ cupere uerũ inuenire; qui recuſet, eũ profecto, tametſi uerbo non audet, tamen re ipſa de maleficio ſuo confiteri. dixi initio iudices, nolle me plura de iſtorum ſcelere dicere, q̃ cauſa poſtularet, ac neceſſitas ipſa cogeret: nã et multæ res afferri poſſunt, & unaquæq; earum multis cũ argumẽtis dici poteſt. uerum ego, quod inuitus ac neceſſario facio, neq; diu, neq; diligẽter facere poſſum. quæ præteriri nullo modo poterãt, ea leuiter iudices attigi. quæ poſita ſunt in ſuſpicionibus, de quibus ſi cœpero dicere, pluribus uerbis ſit diſſerendũ; ea ueſtris ingenijs coniecturæq; cõmitto. Venio nũc ad illud nomen aureũ Chryſogoni: ſub quo nomine tota ſocietas ſtatuitur: de quo iudices neq; quo modo dicã, neq; quo modo taceã, reperire poſſum: ſi.n. taceo, uel maximã partẽ relinquo: ſi autẽ dico, uereor ne nõ ille ſolus, id quod ad me nihil attinet, ſed alij quoq; plures læſos ſe eſſe putẽt. tametſi ita res ſe habet, ut mihi in cõmunem cauſam ſectorum dicendũ nihil magnopere uideatur: hæc.n. cauſa noua profecto & ſingularis eſt. bonorũ Sex. Roſcij emptor eſt Chryſogonus. primum hoc uideamus, eius hominis bona qua ratione uenierũt, aut quo modo uenire potuerunt. atq; hoc nõ ita quærã iudices, ut id dicã, eſſe indignũ hominis innocentis bona ueniſſe: ſi.n. hæc audientur, ac libere dicentur, nõ fuit tantus homo Sex. Roſcius in ciuitate, ut de eo potiſſimum cõqueramur. uerum ego hoc quæro: qui potuerunt iſta ipſa lege, quæ de proſcri-

ptione eſt, ſiue Valeria eſt, ſiue Cornelia (non.n. noui, nec ſcio) uerum eſt ipſa lege bona Sex. Roſcij uenire qui potuerunt? ſcriptũ.n. ita dicunt eſſe, ut eorũ bona ueneant, qui proſcripti ſunt: quo in numero Sex. Roſcius nõ eſt: aut eorum, qui in aduerſariorum præſidijs occiſi ſunt. dũ præſidia ulla fuerunt, in Syllæ præſidijs fuit. poſtea quam ab armis receſſerunt, in ſummo otio rediens a cœna Romæ occiſus eſt. ſi lege, bona quoq; lege ueniſſe fateor. ſin autem conſtat cõtra omnes nõ modo ueteres leges, uerũ etiã nouas occiſum eſſe: bona quo iure, aut quo modo, aut qua lege uenierint, quæro: in quẽ hoc dicam, quæris Eruti? non in eum, quem uis, & putas: nam Syllam & oratio mea ab initio, & ipſius eximia uirtus omni tempore purgauit. ego hæc omnia Chryſogonum feciſſe dico, ut ementiretur, ut malum ciuẽ Roſciũ fuiſſe fingeret, ut eum apud aduerſarios occiſum eſſe diceret, ut his de rebus à legatis Amerinorum doceri L. Syllam paſſus nõ ſit. deniq; etiam illud ſuſpicor, omnino hæc bona non ueniſſe: id quod poſtea, ſi per uos iudices licitum erit, aperietur: opinor.n. eſſe in lege, quam ad diem proſcriptiones, nenditionesq́; fiant, nimirum ad Cal. Iun. aliquot poſt menſes & homo occiſus eſt, & bona ueniſſe dicũtur. profectò aut hæc bona in tabulas publicas nullas redierunt, nosq́; ab iſto nebulone facetius eludimur, quàm putamus: aut, ſi redierunt, tabulæ publicæ corruptæ aliqua ratione ſunt: nã lege quidẽ bona uenire non potuiſſe conſtat. intelligo, me ante tẽpus iudices hæc ſcrutari, & propemodum errare, qui, cum capiti Sex. Roſcij mederi debeam, reduuiam curem: non.n. laborat de pecunia, non ullius rationem ſui cõmodi ducit: facile ege-

ſtatē ſuā ſe laturum putat, ſi hac indigna ſuſpicione, & ficto crimine liberatus ſit. uerum quæſo à uobis iudices, ut hæc pauca, quæ reſtant, ita audiatis, ut partim me dicere pro me ipſo putetis, partim pro Sex. Roſcio: quæ. n. mihi ipſi indigna & intolerabilia uidētur, quæq; ad omnes, niſi prouidemus, arbitror pertinere; ea pro me ipſo, ex animi mei ſenſu ac dolore pronūcio: quæ ad huius uitæ caſum, cauſamq; pertineāt, & quid hic pro ſe dici uelit, & qua cōditione cōtentus ſit, iam in extrema oratione noſtra iudices audietis. Ego hæc à Chryſogono mea ſponte remoto Sex. Roſcio quæro: primum, quare ciuis optimi bona uenierint: deinde, quare hominis eius, qui neq; apud aduerſarios occiſus eſt, bona uenierint, cū in eos ſolos lex ſcripta ſit: deinde, quare aliquādo poſt eā diē uenierint, quæ dies in lege præfinita eſt: deinde, cur tantulo uenierint. quæ omnia ſi, quemadmodum ſolent liberti nequam, & improbi facere, in patronū ſuum uoluerit cōferre, nihil egerit: nemo eſt. n. qui neſciat, propter magnitudinē rerū multa multos partim cōniuēte, partim imprudente L. Sylla commiſiſſe. placet igitur in his rebus aliquid imprudentia præteriri? nō placet iudices, ſed neceſſe eſt. etenim ſi Iupiter Optimus Maximus, cuius nutu & arbitrio cœlū, terra, mariaq; regūtur, ſæpe uētis uehemētioribus, aut immoderatis tēpeſtatibus, aut nimio calore, aut intolerabili frigore hominibus nocuit, urbes deleuit, fruges perdidit, quorū nihil pernicie cauſa diuino cōſilio, ſed ui ipſa, & magnitudine rerum factum putamus; at contra, cōmoda, quibus utimur; lucemq;, qua fruimur; ſpiritumq;, quē ducimus, ab eo nobis dari, atq; impertiri uidemus: quid miramur, L. Syllā,

cum ſolus Remp. regeret, orbemq́; terrarum gubernaret, imperijq́; maieſtatem, quam armis receperat, legibus confirmaret, aliqua animaduertere non potuiſſe? niſi hoc mirum eſt, quod uis diuina aſſequi non poſſit, ſi id mens humana adepta non ſit. uerum ut hæc miſſa faciam, quæ iam facta ſunt: ex ijs, quæ nunc maxime fiunt, non ne quiuis poteſt intelligere, omnium architectum, & machinatorem unum eſſe Chryſogonum, qui Sex. Roſcij nomen deferendum curauit? hoc iudicium, cuius honoris cauſa accuſare dixit Erutius.

deſunt non pauca.

aptam, et ratione diſpoſitam ſe habere exiſtimãt, qui in Salẽtinis aut in Brutijs habẽt, unde uix ter in anno audire nuncium poſſunt. alter tibi deſcendit de Palatio, et ædibus ſuis: habet animi relaxãdi cauſa rus amœnum & ſuburbanum, plura præterea prædia, neq; tamen ullum niſi præclarum & propinquum: domus referta uaſis Corinthijs et Deliacis, in quibus eſt authepſa illa, quã tanto pretio nuper mercatus eſt, ut, qui prætereũtes pretiũ enumerari audiebant, fundũ uenire arbitrarentur. quid præterea cælati argẽti? quid ſtragulæ ueſtis? quid pictarũ tabularũ? quid ſignorũ? quid marmoris apud illum putatis eſſe? tantũ ſcilicet, quantũ è multis ſplendidisq́; familijs, in turba et rapinis coaceruari una in do=

mo potuit. familiã uero quantam, & q̃ uarijs cum artificijs habeat, quid ego dicam? mitto haſce artes uulgare, coquos, piſtores, lecticarios: animi & aurium cauſa tot homines habẽt, ut quotidiano cantu uocũ, & neruorũ, et tibiarum, nocturniſq; cõuiuijs tota uicinitas perſonet. in hac uita iudices quos ſumptus quotidianos, quas effuſiones fieri putatis? quæ uero cõuiuia? honeſta, credo, in eiuſmodi domo. ſi domus hæc habẽda eſt potius, q̃ officina nequitiæ, & diuerſoriũ flagitiorum omnium. ipſe uero quẽadmodum cõpoſito & delibuto capillo paſſim per forum uolitet cum magna caterua togatorũ, uidetis iudices; ut omnes deſpiciat, ut hominẽ præ ſe neminẽ putet, ut ſe ſolum beatum, ſolum potẽtẽ putet. quæ uero efficiat, & quæ conetur, ſi uelim cõmemorare, uereor iudices, ne quis imperitior exiſtimet me cauſam nobilitatis uictoriamq; uoluiſſe lædere. tametſi meo iure poſſum, ſi quid in hac parte mihi nõ placeat, uituperare: nõ enim uereor, ne quis alienum me animũ habuiſſe à cauſa nobilitatis exiſtimet. ſciunt ij, qui me norũt, me pro illa tenui infirmáq; parte, poſteaquã id, quod maxime uolui, fieri nõ potuit, ut cõponeretur; id maxime defendiſſe, ut ij uincerẽt, qui uicerunt: quis. n. erat, qui nõ uideret humilitatem cũ dignitate de amplitudine contendere? quo in certamine perditi ciuis erat nõ ſe ad eos iungere, quibus incolumibus, & domi dignitas, & foris auctoritas retineretur. quæ perfecta eſſe, & ſuũ cuique honorẽ, & gradum redditum, gaudeo iudices, uehementerq; lætor: eáq; omnia deorũ uolũtate, ſtudio populi R. conſilio, & imperio, & felicitate L. Syllæ geſta eſſe intelligo. q animaduerſum eſt in eos, qui contra omni ratione pugna=

runt:non debeo reprehendere.ꝙ uiris fortibus, quarum opera eximia in rebus gerẽdis extitit,honos habitus eſt: laudo.quæ ut fierent,iccirco pugnatũ eſſe arbitror,meq́; in eo ſtudio partium fuiſſe confiteor. ſin autẽ id actum eſt,et iccirco arma ſumpta ſunt,ut homines poſtremi pecunijs alienis locupletarentur, & in fortunas uniuſcuiuſq; impetum facerẽt,& id nõ modo re prohibere non licet,ſed ne uerbis quidem uituperare : tum uero in iſto bello non recreatus,neq; reſtitutus,ſed ſubactus oppreſſusq́; populus R.eſt. uerum lõge aliter eſt : nihil horũ eſt iudices:nõ modo nõ lædetur cauſa nobilitatis,ſi iſtis hominibus reſiſtetis,uerum etiã ornabitur:etenim qui hæc uituperare uolunt,Chryſogonũ tãtum poſſe queruntur: qui laudare uolunt,conceſſum ei non eſſe cõmemorant. ac iam nihil eſt,quod quiſquã aut tam ſtultus,aut tam improbus ſit,qui dicat:uellem quidem liceret,hoc dixiſſem:dicas licet.hoc feciſſem:facias licet , nemo prohibet. hoc decreuiſſem:decerne, modo recte : omnes approbabũt.hoc iudicaſſem laudabunt omnes,ſi recte & ordine iudicaris.dũ neceſſe erat,resq́; ipſa cogebat, unus omnia poterat.qui poſteaquã magiſtratus creauit,legesq́; cõſtituit:ſua cuiq; procuratio auctoritasq́; eſt reſtituta. quã ſi retinere uolunt ij,qui receperũt: in perpetuũ poterũt obtinere.ſin has cædes & rapinas,& hos tantos , tamq́; profuſos ſumptus aut facient,aut approbabunt: nolo in eos grauius quidquã ne ominis quidẽ cauſa dicere: unũ hoc dico,nõſtri iſti nobiles,niſi uigilãtes,& boni,& fortes,& miſericordes erunt,ijs hominibus , in quibus hæc erunt,ornamenta ſua concedant neceſſe eſt. quapropter deſinant aliquãdo dicere,male aliquem locutum eſſe, ſi

quis uere ac libere locutus ſit: deſinant ſuam cauſam cũ Chryſogono cõmunicare: deſinãt, ſi ille læſus ſit, de ſe aliquid detractum arbitrari: uideant, ne turpe miſerumq́; ſit, eos, qui equeſtrem ſplendorẽ pati non potuerunt, ſerui nequiſſimi dominationẽ ferre poſſe. quæ quidẽ dominatio iudices in alijs rebus antea uerſabatur; nunc uero quã uiam muniet, quò iter affectet, uidetis: ad fidẽ, ad iuſiurandum, ad iudicia ueſtra, ad id, quod ſolum propè in ciuitate ſincerum, ſanctumq́; reſtat. hic ne etiam ſeſe putat aliquid poſſe Chryſogonus? hic etiã potẽs eſſe uult? ò rem miſeram, atq; acerbam. neq; mehercules hoc indigne fero, quòd uerear, ne quid poſſit: uerum, quòd auſus eſt, quòd ſperauit ſeſe apud tales uiros aliquid ad perniciem poſſe innocẽtis, id ipſum queror: iccirco ne experrecta nobilitas, armis, atq; ferro Remp. recuperauit, ut ad libidinem ſuam liberti ſeruuliq́; nobiliũ, bona, fortunas ueſtras, noſtrasq́; uexare poſſent? ſi id actũ eſt, fateor me erraſſe, qui hoc maluerim: fateor inſaniſſe, qui cum illis ſenſerim: tametſi inermis iudices ſenſi. ſin autem uictoria nobilium ornamento, atq; emolumento Reip. populoq́; R. debet eſſe: tum uero optimo, & nobiliſſimo cuique meam orationem gratiſſimam eſſe oportet. quòd ſi quis eſt, qui & ſe, & cauſam lædi putet, cum Chryſogonus uituperetur: is cauſam ignorat, ſe ipſum propè non nouit: cauſa enim ſplendidior fiet, ſi nequiſſimo cuique reſiſtetur: ille improbiſſimus Chryſogoni fautor, qui ſibi cum illo rationem communicatam putat, læditur, cum ab hoc ſplendore cauſæ ſeparatur. uerum hæc omnis oratio, ut iam ante dixi, mea eſt: qua me uti Reſp. & dolor meus, & iſtorum iniuria coegit. ſed Roſcius ho-

rum nihil indignum puta: neminem accuſat: nihil de ſuo patrimonio queritur: putat homo imperitus morũ, agricola, & ruſticus, iſta omnia, quæ uos per Syllam geſta eſſe dicitis, more, lege, iure gentiũ facta: culpa liberatos, & crimine nefario ſolutus, cupit à uobis diſcedere: ſi hac indigna ſuſpicione careat, animo æquo ſe carere ſuis omnibus cõmodis dicit. rogat, oratq́; te Chryſogone ſi nihil de patris fortunis ampliſſimis in ſuam rem conuertit, ſi nulla in re te fraudauit, ſi tibi optima fide ſua omnia conceſſit, adnumerauit, appendit, ſi ueſtitum, quo ipſe tectus erat, annulũq́; dedit, os ſuum tibi tradidit, ſi ex omnibus rebus ſe ipſum nudum, neq; præterea quid quã, excepit; ut ſibi per te liceat innocẽti amicorũ opibus uitã in egeſtate degere. prædia mea tu poſſides: ego aliena miſericordia uiuo. cõcedo; et quòd animus æquus eſt, et quia neceſſe eſt. mea domus tibi patet, mihi clauſa eſt. fero. familia mea maxima uteris: ego ſeruũ habeo nullũ. patior, et ferendũ puto. quid uis amplius? quid inſequeris? quid oppugnas? qua in re tuã uoluntatem lædi à me putas? ubi tuis cõmodis officio? quid tibi obſto? ſi ſpoliorum cauſa uis hominem occidere, ſpoliaſti. quid quæris amplius? ſi inimicitiarum, quæ ſunt tibi inimicitiæ cũ eo, cuius antea prædia poſſediſti, quam ipſum cognoſti? ſin metuis: ab eo ne aliquid metuis, quẽ uides ipſum ab ſeſe tam atrocem iniuriam propulſare nõ poſſe? ſin ꝙ bòna, quæ Roſcij fuerũt, tua facta ſunt, iccirco hunc illius filiũ ſtudes perdere: nõ ne oſtendis id te uereri, quod præter cæteros tu metuere nõ debeas, ne quando liberis proſcriptorum bona patria reddantur? facis iniuriã Chryſogone, ſi maiorem ſpem emptionis tuæ in huius exitio po

nis, quã in ijs rebus, quas L. Sylla *geſſit. ꝙ ſi tibi cauſa nul la eſt, cur hunc miſerum tanta calamitate affici uelis; ſi tibi omnia ſua præter animũ tradidit, nec ſibi quidquã paternũ, ne monumẽti quidẽ cauſa, reſeruauit: per deos immortales, quæ iſta tanta crudelitas eſt? quæ tam fera immanisq́; natura? quis unquã prædo fuit tã nefarius, quis pirata tam barbarus, ut, cum integram prædã ſine ſanguine habere poſſet, cruenta ſpolia detrahere mallet? ſcis hũc nihil habere, nihil audere, nihil poſſe, nihil unꝗ cõtra rẽ tuam cogitaſſe: & tamẽ oppugnas eũ: quẽ neq; metuere potes, neq; odiſſe debes, nec quidquã habere iã reliqui uides, quod ei detrahere poſſis: niſi hoc indignũ putas, ꝙ ueſtitum ſedere in iudicio uides, quẽ tu è patrimonio tanquã è naufragio nudũ expuliſti. quaſi uero neſcias hunc & ali, & ueſtiri à* Cæcilia Balearici *filia,* Nepotis *ſorore, ſpectatiſſima fœmina: quæ cũ patrẽ clariſſimũ, ampliſſimos patruos, ornatiſſimum fratrẽ haberet, tamen, cũ eſſet mulier, uirtute perfecit, ut, quãto honore ipſa ex illorũ dignitate afficeretur, non minora illis ornamẽta ex ſua laude redderet. an quòd diligenter defenditur, id tibi indignũ facinus uidetur? mihi crede, ſi pro patris eius hoſpitijs, & gratia uellẽt oẽs huius hoſpites adeſſe, et auderẽt libere defendere, ſatis copioſe defenderetur: ſin autem pro magnitudine iniuriæ, proq́; eo, ꝙ ſumma* Reip. *in huius periculo tentatur, hæc omnes uindicarent, conſiſtere mehercule uobis iſto in loco non liceret. nunc ita defenditur, non ſanè ut moleſte ferre aduerſarij debeant, neq; ut ſe potentia ſuperari putent. quæ domi gerenda ſunt, ea per* Cæciliam *tranſiguntur. fori iudicijq́; rationem* Meſſala, *ut uidetis iudices, ſuſce-*

pit. qui ſi iam ſatis ætatis atq; roboris haberet, ipſe pro Sex. Roſcio diceret. quoniã ad dicendũ impedimento eſt ætas, et pudor, qui ornat ætatẽ; cauſã mihi tradidit, quẽ ſua cauſa cupere ac debere intelligebat. ipſe aſſiduitate, cõſilio, auctoritate, diligentia perfecit, ut Sex. Roſcij uita erepta de manibus ſectorũ, ſententijs iudicũ permitteretur. nimirũ iudices pro hac nobilitate pars maxima ciuitatis in armis fuit: hæc acta res eſt, uti nobiles reſtituerentur in ciuitatẽ, qui hoc facerẽt, quod facere Meſſalã uidetis, qui caput innocẽtis defenderent, qui iniuriæ reſiſterent, qui, quantum poſſent, in ſalute alterius, quã in exitio, mallent oſtendere. quod ſi omnes, qui eodẽ loco nati ſunt, facerent: & Reſp. ex illis, & ipſi ex inuidia minus laborarẽt. uerũ ſi à Chryſogono iudices nõ impetramus, ut pecunia noſtra contentus ſit, uitã ne petat; ſi ille adduci non poteſt, ut, cũ ademerit nobis omnia, quæ noſtra erant propria, ne lucem quoq; hanc, quæ cõmunis eſt, eripere cupiat; ſi nõ ſatis habet auaritiã ſuã pecunia explere, niſi etiam crudelitate ſanguinis perlitus ſit: unũ perfugium iudices, una ſpes reliqua eſt Sex. Roſcio, eadẽ quæ Reip. ueſtra priſtina bonitas, & miſericordia. quæ ſi manet, ſalui etiam nunc eſſe poſſumus. ſin ea crudelitas, quæ hoc tempore in Rep. uerſata eſt, ueſtros quoq; animos, id quod fieri profecto non poteſt, duriores acerbioresq; reddidit: actum eſt iudices: inter feras ſatius eſt ætatem degere, quàm in hac tanta immanitate uerſari. ad eam ne rem uos reſeruati eſtis, ad eam ne rem delecti, ut eos condemnaretis, quos ſectores, ac ſicarij iugulare non potuiſſent? ſolent hoc boni Imperatores facere, cum prælium cõmittunt, ut in eo loco, quo fugam

*hoſtium ſorte arbitrentur, milites collocēt, in quos, ſi qui
ex acie fugerint, de improuiſo incidant. nimirum ſimili
ter arbitrantur iſti bonorum emptores, uos hic tales ui=
ros ſedere, qui excipiatis eos, qui de ſuis manibus effuge
rint. dij prohibeāt iudices, ut hoc, quod maiores cōſilium
publicum uocari uoluerunt, præſidium ſectorum exiſti
metur. an uero iudices uos nō intelligitis, nihil aliud agi,
niſi ut proſcriptorum liberi quauis ratione tollantur? &
eius rei initium in ueſtro iureiurando atq; in* Sex. Ro=
*ſcij periculo quæri? dubium eſt, ad quem maleficium per
tineat, cum uideatis ex altera parte ſectorem, inimicum,
ſicarium, eundemq; accuſatorē hoc tempore; ex altera
egentem, probatum ſuis filium, in quo non modo cul=
pa nulla, ſed ne ſuſpicio quidem potuit conſiſtere? nun
quid hic aliud uidetis obſtare* Roſcio, *niſi ꝙ patris bo=
na uenierunt? ꝙ ſi id uos ſuſcipitis, & eadem in re ope=
ram ueſtram profitemini; ſi iccirco ſedetis: ut ad uos ad=
ducantur eorum liberi, quorum bona uenierunt: ca=
uete per deos immortales iudices, ne noua, & multo cru
delior per uos proſcriptio inſtaurata eſſe uideatur. il=
lam priorem, quæ facta eſt in eos, qui arma capere po=
tuerunt, tamen ſenatus ſuſcipere noluit, ne quid acrius,
quàm more maiore comparatum eſt, publico conſi=
lio factum uideretur. hanc uero, quæ ad eorum libe=
ros, atq; infantium puerorum incunabula pertinet, niſi
hoc iudicio à uobis reijcitis, & aſpernamini: uidete per
deos immortales, quem in locum* Rempub. *peruen=
turam putetis. homines ſapientes, & iſta auctoritate,
& poteſtate præditos, qua uos eſtis, ex quibus rebus
maxime* Reſp. *laborat, ijs maxime mederi conuenit.*

ueſtrum nemo eſt, quin intelligat populum R. *qui quõdam in hoſtes leniſſimus exiſtimabatur, hoc tempore domeſtica crudelitate laborare. hanc tollite ex ciuitate iudices: hanc pati nolite diutius in hac* Rep. *uerſari: quæ non modo id habet in ſe mali, quòd tot ciues atrociſſime ſuſtulit; uerum etiam hominibus leniſſimis ademit miſericordiam conſuetudine incommodorum: nam cum omnibus horis aliquid atrociter fieri uidemus, aut audimus, etiam qui natura mitiſſimi ſumus, aſſiduitate moleſtiarum ſenſum omnem humanitatis ex animis amittimus.*

Deſit fortaſſe quippiam.

PRO Q. ROSCIO COMOEDO: ORATIO III.

Multa,quæ deſunt,quærenda.

malitiam naturæ,crederetur. is ſcilicet uir optimus, & ſingulari fide præditus,qui ſuo iudicio tabulis ſuis teſtibus uti conatur. ſolent ferè dicere qui per tabulas hominis honeſti pecuniam expenſam tulerunt: ego ne talem uirum corrumpere potui, ut mea cauſa falſum in codicē referret? expecto,quàm mox Cherea hac oratione utatur. ego ne hanc manum plenā perfidiæ. & hos digitos meos impellere potui, ut falſum perſcriberēt nomen? quòd ſi ille ſuas proferet tabulas, proferet ſuas quoque Roſcius. erit in illius tabulis hoc nomen: at in huius nō erit. cur potius illius,quā huius credetur? ſcripſiſſet ille, ſi nō iuſſu huius expēſum tuliſſet? nō ſcripſiſſet hic,quod ſibi expenſum ferri iuſſiſſet? nā quēadmodum turpe eſt ſcribere,quod non debeatur: ſic improbū eſt nō referre,quod debeas: æque enim tabulæ condemnantur eius,qui uerum non retulit; et eius, qui falſum perſcripſit. ſed ego copia et facultate cauſæ confiſus, uide,quò progrediar. ſi tabulas C. Fannius accepti & expenſi profert ſuas,in ſuam rem, ſuo arbitratu ſcriptas: quo minus ſecundum illum iudicetis, non recuſo. quis hoc frater fratri,quis parens filio tribuit,ut, quodcūque

retuliſſet, id ratum haberet? ratū habebit Roſcius, proſer. quod tibi fuerit perſuaſum, huic erit perſuaſum: quod tibi fuerit probatum, huic erit probatum. paulo ante à M. Perpenna P. Saturi tabulas poſcebamus, nūc tuas C. Fanni Cherea ſolius flagitamus: & quo minus ſecundū eas lis detur, nō recuſamus. quid ita non profers? nō conficit tabulas? immo diligentiſſime. nō refert parua nomina in codices? immo oēs ſummas. leue, et tenue hoc nomē HS CCCIↃↃↃ ſunt? quo modo tibi tanta pecunia extraordinaria iacet? quo modo HS CCCIↃↃↃ in codice accepti & expenſi nō ſunt? prò dij immortales, eſſe ne quenquam tanta audacia præditū, qui, quod nomen referre in tabulas timeat, id petere audeat? quod in codicē iniuratus referre noluit, id iurare in litē non dubitet? quod ſibi probare nō poſſit, id perſuadere alteri conetur? nimiū cito ait me indignari de tabulis: non habere ſe hoc nomen in codice accepti et expenſi relatū cōfitetur, ſed in aduerſarijs patere cōtendit. uſque eò ne te diligis, et magnifice circunſpicis, ut pecuniam non ex tuis tabulis, ſed aduerſarijs petas? ſuū codicem teſtis loco recitare, arrogantiæ eſt: ſuarum perſcriptionum, & liturarū aduerſaria proferre, non amentia eſt? quòd ſi eandem uim, diligentiā, auctoritatemq; habent aduerſaria, quam tabulæ: quid attinet codicem inſtituere, conſcribere? ordinē conſeruare? memoriæ tradere literarū uetuſtatē? ſed ſi, quòd aduerſarijs nihil credimus, iccirco codicē ſcribere inſtituimus: quod etiam apud omnes leue & infirmum eſt, id apud iudicem graue et ſanctum eſſe ducetur? quid eſt, quòd negligēter ſcribamus aduerſaria? quid eſt, quòd diligēter conficiamus tabulas? qua

de cauſa? quia hæc ſunt menſtrua, illæ ſunt æternæ: hæc delentur ſtatim, illæ ſeruantur ſanctè: hæc parui temporis memoriam, illæ perpetuæ exiſtimationis fidem & religionem ampleƈtuntur: hæc ſunt deiecta, illæ in ordinẽ confectæ. itaque aduerſaria in iudicium protulit nemo: codicem protulit, tabulas recitauit. tu C. Piſo, *tali fide, uirtute, grauitate, auctoritate ornatus, ex aduerſarijs pecuniã petere non auderes. ego, quæ clara ſunt conſuetudine, diutius dicere nõ debeo: illud uero, quod ad rem uehementer pertinet, quæro: quàm pridem hoc nomen* Fanni *in aduerſaria retuliſti? erubeſcit: quid reſpondeat, neſcit: quid fingat extemplo, non habet. ſunt duo menſes iam, dices: tamen in codicem acceptum & expenſum referri debuit. amplius ſunt ſex menſes: cur tandiu iacet hoc nomẽ in aduerſarijs? quid, ſi tandem amplius triennium eſt? quo modo, cum omnes, qui tabulas conficiant, menſtruas penè rationes in tabulas transferant, tu hoc nomen triennium amplius in aduerſarijs iacere pateris? utrum cætera nomina in codicem accepti & expenſi digeſta habes, an non? ſi non, quo modo tabulas conficis? ſi etiam: quamobrem, cum cætera nomina in ordinem referebas, hoc nomen triennio amplius, quod erat in primis magnum, in aduerſarijs relinquebas? nolebas ſciri, debere tibi* Roſcium: *cur ſcribebas? rogatus eras, ne referres: cur in aduerſarijs ſcriptum habebas? ſed hæc quanquam firma eſſe uideo: tamen ipſe mihi ſatisfacere non poſſum, niſi à* C. Fannio *ipſo teſtimonium ſumo, hanc pecuniam ei non deberi. magnum eſt, quod conor: difficile eſt, quod polliceor: niſi eundem et aduerſarium,*

& teſtem habuerit Roſcius, nolo uincat. pecunia tibi debebatur certa, quæ nunc petitur per iudicẽ, in qua legitimæ partis ſponſio facta eſt. hic tu ſi amplius HS nũmo petiſti, quàm tibi debitum eſt: cauſam perdidiſti: propterea quòd aliud eſt iudiciũ, aliud eſt arbitrium. iudicium eſt pecuniæ certæ, arbitriũ incertæ. ad iudicium hoc modo uenimus, ut totam litem aut obtineamus, aut amittamus. ad arbitrium hoc animo adimus, ut neque nihil, neque tantũ, quantũ poſtulauimus, cõſequamur. eius rei ipſa uerba formulæ teſtimonio ſunt. quid eſt in iudicio? directum, aſperum, ſimplex. ſi peteret HS I ↃↃↃ dari: hic, niſi planũ facit HS I ↃↃↃ ad libellam ſibi deberi, cauſam perdit. quid eſt in arbitrio? mite, moderatũ, quãtum æquius et melius ſit dari. ille tamen confitetur plus ſe petere, quàm debeatur: ſed ſatis ſuperq; habere dicit, quod ſibi ab arbitro tribuatur. itaque alter cauſæ confidit, alter diffidit. quæ cũ ita ſint, quæro abs te, quid ita de hac pecunia, de his ipſis HS I ↃↃↃ, de tuarũ tabularũ fide compromiſſum feceris, arbitrũ ſumpſeris, quantum æquius et melius ſit dari repromitti ue, ſi pateret. quis in hanc rẽ fuit arbiter? utinã is quidem Romæ eſſet: Romæ eſt. iam utinã adeſſet in iudicio: adeſt. utinam ſederet in conſilio C. Piſonis: ipſe C. Piſo eſt. eundẽ ne tu arbitrum, & iudicẽ ſumebas? eidem & infinitam largitionem remittebas, & eũdem in anguſtiſſimam formulam ſponſionis concludebas? quis unquã ad arbitrũ, quantum petijt, tantũ abſtulit? nemo: quantũ. n. æquius eſſet ſibi dari, petijt. de quo nomine ad arbitrum adiſti, de eo ad iudicẽ ueniſti. cæteri cũ ad iudicem cauſam labefactari animaduertunt, ad arbitrum confugiunt: hic ab

arbitro ad iudicem uenire eſt auſus: qui cum de hac pe=cunia, de tabularũ fide arbitrũ ſumpſit, iudicauit ſibi pecuniã nõ deberi. iã duæ partes cauſæ ſunt confectæ: adnumeraſſe ſeſe negat: expenſum tuliſſe nõ dicit, cũ tabulas nõ recitat, reliquũ eſt, ut ſtipulatũ ſe eſſe dicat: præterea enim quẽadmodum certã pecuniã petere poſſit, non re=perio. ſtipulatus es? ubi? quo die? quo tempore? quo præſente? quis ſpopondiſſe me dicit? nemo: hic ego ſi finem faciã dicendi ſatis fidei & diligentiæ meæ, ſatis cauſæ & controuerſiæ, ſatis formulæ & ſponſioni, ſatis etiã iudici fe=ciſſe uidear, cur ſecũdum Roſciũ *iudicari debeat, pecunia petita eſt certa, cũ tertia parte ſponſio facta eſt. hæc pecunia, neceſſe eſt, aut data, aut expenſa lata, aut ſtipulata ſit. datam non eſſe,* Fannius *cõfitetur: expenſam latã non eſſe, codices* Fanniȷ *cõfirmant: ſtipulatã non eſſe, taciturnitas teſtiũ concedit. quid ergo eſt? quòd & reus is eſt, cui & pecunia leuiſſima, & exiſtimatio ſanctiſſima fuit ſemper; & iudex eſt is, quẽ nos non minus bene de nobis exiſtimare, quàm ſecũdũ nos iudicare uelimus; & aduocatio ea ẽ, quã propter eximiũ ſplendorẽ, ut iudicem unum, uereri debeamus: perinde ac ſi in hanc formulã omnia iudicia legitima, õnia arbitria honoraria, omnia officia domeſtica concluſa, & comprehenſa ſint, pinde dicemus. illa ſuperior fuit oratio neceſſaria, hæc erit uo=luntaria: illa ad iudicem, hæc ad* C. Piſonem: *illa pro reo, hæc pro* Roſcio, *illa uictoriæ, hæc bonæ exiſtimationis cauſa comparata. pecuniam petis* Fanni *à* Roſcio, *quàm? dic audacter, & aperte: utrum quæ tibi ex ſocietate de=beatur, an, quæ ex liberalitate huius promiſſa ſit, & oſ=tentata? quorum alterum eſt grauius, & odioſius: alterũ*

leuius,& facilius.quæ ex ſocietate debeatur? quid ais? hoc iam non leuiter ferendũ eſt, neque negligẽter defendendũ:ſi qua.n. ſunt priuata iudicia ſummæ exiſtimationis,& penè dicam capitis,tria hæc ſunt,fiduciæ,tutelæ,ſocietatis:æque.n.perfidioſum & nefarium eſt fidem frangere,quæ continet uitã;& pupillũ fraudare,qui in tutelam peruenit; & ſociũ fallere,qui ſe in negotio coniunxit.quæ cũ ita ſint:qui ſit qui ſocium fraudarit, & fefellerit,conſideremus:dabit.n.nobis iã tacite uita acta in alterutram partem firmum & graue teſtimonium. Q. Roſcius? quid ais?non ne ut ignis in aquam cõiectus cõtinuo reſtinguitur, & refrigeratur: ſic referuens falſum crimen in puriſſimam & caſtiſſimã uitam collatũ ſtatim cõcidit,& extinguitur? Roſcius ſociũ fraudauit? poteſt hoc homini huic hærere peccatũ?qui mediusfidius (audacter dico) plus fidei, quàm artis; plus ueritatis, quàm diſciplinæ poſſidet in ſe:quẽ P. R. meliorẽ uirum, quàm hiſtrionem eſſe arbitratur:qui ita digniſſimus eſt ſcena propter artificium, ut digniſſimus ſit curia propter abſtinentiam. ſed quid ego ineptus de Roſcio apud Piſonem dico?ignotum hominem ſcilicet pluribus uerbis commẽdo.eſt ne quiſquam omnium mortalium,de quo melius exiſtimes tu?eſt ne quiſquam, qui tibi purior,prudentior,humanior,officioſior, liberalior uideatur? quid tu Saturi, qui contra hunc uenis, exiſtimas aliter? non ne,quotieſcũque in cauſa in nomen huius incidiſti,toties hunc & uirum bonum eſſe dixiſti,& honoris cauſa appellaſti?quod nemo niſi aut honeſtiſſimo,aut amiciſſimo facere conſueuit.qua in re mihi ridicule es uiſus eſſe inconſtans,qui eundem & læderes,& laudares;& uirum

optimum,& hominē improbiſſimū eſſe diceres. eundem tu & honoris cauſa appellabas,& uirum primariū eſſe dicebas,& ſociū fraudaſſe arguebas. ſed, ut opinor, laudē ueritati tribuebas; crimē gratiæ concedebas: de hoc, ut exiſtimabas, prædicabas; Chereæ arbitratu cauſam agebas. fraudauit Roſcius. *eſt hoc quidem auribus, animiq́; hominū abſurdū. quid, ſi tandē aliquē timidū, dementē, diuitem, inertē nactus eſſet, qui experiri non poſſet? tamen incredibile eſſet. ueruntamen, qui fraudarit, uideamus.* C. Fanniū Cheream Roſcius *fraudauit. oro, atque obſecro, uos, qui noſtis, uitā inter ſe utriuſque conferte: qui non noſtis, faciem utriuſque conſiderate. non ne ipſum caput, & ſupercilia illa penitus abraſa olere malitiam, & clamitare calliditatē uidentur? non ne ab imis unguibus uſque ad uerticē ſummū, ſi quā coniecturā affert hominibus tacita corporis figura, ex fraude, fallacijs, mendacijs conſtare totus uidetur? qui iccirco capite & ſupercilijs ſemper eſt raſis, ne ullum pilum uiri boni habere dicatur. cuius perſonam præclare* Roſcius *in ſcena tractare conſueuit. neq; tamen pro beneficio ei par gratia refertur: nam* Ballionem *illum improbiſſimum, & periuriſſimum lenonem cum agit, agit* Cheream. *perſona illa, lutulenta, impura, inuiſa, in huius moribus, natura, uitaq́; eſt expreſſa. qui quamobrem* Roſcium *ſimilem ſui in fraude & malitia exiſtimarit, nihil uidetur: niſi forte, quòd præclare hunc imitari ſe in perſona lenonis animaduertit. quamobrem etiam atque etiam conſidera* C. Piſo, *quis quem fraudaſſe dicatur:* Roſcius Fannium? *quid eſt hoc? probus improbum, pudens impudentem, periurum caſtus, callidum imperitus, liberalis*

auidum.incredibile eſt.quemadmodũ ſi Fannius Roſciũ fraudaſſe diceretur. utrũque ex utriuſque perſona ueri ſimile uideretur, & Fãniũ per malitiã feciſſe, & Roſciũ per imprudentiã deceptũ eſſe: ſic, cũ Roſcius Fãniũ fraudaſſe arguatur, utrũq; incredibile eſt, et Roſciũ quidquã per auaritiã appetiſſe, & Fanniũ quidquã per ſe bonitate amiſiſſe. principia ſunt huiuſmodi: ſpectemus reliqua. HS I Ↄ Ↄ Ↄ Q. *Roſcius fraudauit Fanniũ, qua de cauſa? ſubridet Saturius ueterator, ut ſibi uidetur. ait, propter ipſa* HS I Ↄ Ↄ Ↄ. *uideo: ſed tamẽ, cur ipſa* HS I Ↄ Ↄ Ↄ *tam uehementer cõcupierit, quero. nã tibi M. Perpenna, C. Piſo certe tanti non fuiſſet, ut ſocium fraudaretis. Roſcio cur tanti fuerit, cauſam requiro. egebat? immo locuples erat. debebat? immo in ſuis nummis uerſabatur. auarus erat? immo etiam ante, quàm locuples, ſemper liberaliſſimus munificentiſſimusq; fuit. prò deum hominũq; fidẽ, qui* HS C C C I Ↄ Ↄ Ↄ C C C I Ↄ Ↄ Ↄ C C C I Ↄ Ↄ Ↄ *quæſtus facere noluit (nã certe* HS C C C I Ↄ Ↄ Ↄ C C C I Ↄ Ↄ Ↄ C C C I Ↄ Ↄ Ↄ *merere & potuit, & debuit, ſi poteſt Dionyſia* HS C C C I Ↄ Ↄ Ↄ C C C I Ↄ Ↄ Ↄ *merere) is ꝑ ſummã fraudẽ & malitiã, & ꝑfidiã* HS I Ↄ Ↄ Ↄ *appetijt? & illa fuit pecunia immanis, hæc paruula: illa honeſta, hæc ſordida: illa iucunda, hæc acerba: illa propria, hæc in cauſa, & in iudicio collocata. decẽ his annis proximis* HS *ſexagies honeſtiſſime conſequi potuit, noluit: laborẽ quæſtus recepit, quæſtum laboris reiecit: populo R. adhuc ſeruire non deſtitit, ſibi ſeruire iam pridem deſtitit. hoc tu unquam Fanni faceres? ſed ſi hos quæſtus recipere poſſes, non eodem tempore & geſtum & animam ageres? dic nunc te ab Roſcio* HS I Ↄ Ↄ Ↄ *circunſcriptum eſſe:*

qui tantas, & tam infinitas pecunias non propter iner=tiam laboris,ſed propter magnificentiam liberalitatis re pudiarit.quid ego nunc illa dicam, quæ uobis in mentē uenire certo ſcio?fraudabat te in ſocietate Roſcius. *ſunt iura,ſunt formulæ de omnibus rebus conſtitutæ, ne quis aut in genere iniuriæ,aut ratione actionis errare poſſit: expreſſæ ſunt.n.ex uniuſcuiuſq; damno,dolore, incómo do, calamitate, iniuria publicæ à* Prætore *formulæ, ad quas priuata lis accommodatur.quæ cum ita ſint;cur nó arbitrium pro ſocio adegeris* Q. Roſcium,*quæro.formu lá non noras? notiſſima erat. iudicio graui experiri nole bas?quid ita? propter familiaritatem ueterem? cur ergo lædis? propter integritatem hominis? cur igitur inſimu=las?propter magnitudinem criminis?ita ne uero,quem ꝑ arbitrum circumuenire nó poſſes, cuius de ea re propri=um erat iudicium; hunc ꝑ iudicem condemnabis, cuius de ea re nullū eſt arbitriū? quin tu hoc crimen aut obij=ce,ubi licet agere:aut iacere noli,ubi non oportet.tamet ſi iam hoc tuo teſtimonio crimen ſublatū eſt: nā quo tu tēpore illa formula uti noluiſti,nihil hunc in ſocietatem fraudis feciſſe oſtendiſti. fecit pactionem:nū tabulas ha=bet, an nó?ſi non habet,quēadmodū pactio eſt? ſi habet, cur nó nominas?dic nūc,*Roſciū *abs te petiſſe, ut familia rē ſuū ſumeres arbitrū:nó petijt.dic pactionem feciſſe,ut abſolueretur:nó pepigit.quære quare ſit abſolutus: quòd erat ſumma innocētia, & integritate. quid.n.factū eſt? ueniſti domū ultro* Roſcij:*ſatisfeciſti: quòd temere com=miſiſſes in iudiciū ut denunciaret,rogaſti ut ignoſceret: te affuturum negaſti: deberi tibi ex ſocietate nihil,cla=mitaſti.iudici hic denūciauit:abſolutus eſt. tamen frau=*

diſs ac furti mentionem facere audes?perſtat in impudé=
tia:pactionem enim,inquit,mecum fecerat. iccirco uide
licet,ne condemnaretur? quid erat cauſæ,cur metueret
ne condemnaretur?res erat manifeſta: furtum erat aper
tum. cuius rei furtum factum erat? exorditur magna
cũ expectatione ueteris hiſtrionis exponere ſocietatem.
Panurgus,inquit,fuit Fannij. is fuit ei cum Roſcio com=
munis.hic primum queſtus eſt nõ leuiter Saturius,com=
munem factũ eſſe gratis cũ Roſcio, qui pretio proprius
fuiſſet Fannij.largitus eſt ſcilicet homo liberalis,& diſſo
lutus,& bonitate affluens Fannius Roſcio. ſic puto.quo
niam ille hic conſtitit pauliſper, mihi quoq; neceſſe eſt
paulũ cõmorari. Panurgũ tu Saturi propriũ Fannij dicis
fuiſſe:at ego totum Roſcij fuiſſe cõtendo.quid erat enim
Fãnij?corpus:quid Roſcij?diſciplina.facies non erat,ars e
rat pretioſa.ex qua parte erat Fãnij ,nõ erat HS IↃↃↃ:
ex qua parte erat Roſcij,amplius erat HS CCCIↃↃↃ.
nemo enim illum ex trunco corporis ſpectabat, ſed
ex arrificio comico æſtimabat. nam illa membra mere=
re per ſe non amplius poterant duodecim æris: diſcipli=
na, quæ erat ab hoc tradita, locabat ſe non minus HS
CCCIↃↃↃ.ò ſocietatem captioſam & indignam, ubi al
ter HS IↃↃↃ,alter,CCCIↃↃↃ quod ſit,in ſocietatem af=
fert.niſi iccirco moleſte pateris,quod HS IↃↃↃ tu ex ar
ca proferebas,HS CCCIↃↃↃ ex diſciplina & artificio
Roſcius promebat:quã enim rem,& expectationem, ꝙ
ſtudium, & quem fauorem ſecum in ſcenam attulit Pa
nurgus?quòd Roſcij fuit diſcipulus.qui diligebant hunc,
illi fauebant:qui admirabantur hunc,illum probabant:
qui denique huius nomen audierant,illum eruditum et

*perfectum exiſtimabant. ſic eſt uulgus, ex ueritate pau=
ca, ex opinione multa æſtimat. quid ſciret ille, perpauci
animaduertebant: ubi didiciſſet, omnes quærebant: ni=
hil ab hoc prauum & peruerſum produci poſſe arbitra
bantur. ſi ueniret ab* Statilio, *tametſi artificio* Roſcium
*ſuperaret, aſpicere nemo poſſet: nemo enim, ſicut ex im=
probo patre probum filium naſci, ſic ex peſſimo hiſtrio=
ne bonum comœdum fieri poſſe exiſtimaret. quia uenie
bat à* Roſcio, *plus etiam ſcire, quàm ſciebat, uidebatur.
quod item nuper in* Erote *comœdo uſu uenit: qui poſtea
quàm è ſcena non modo ſibilis, ſed etiam conuitio ex=
plodebatur, ſicut in aram confugit in huius domum, di
ſciplinã, patrocinium, nomen. itaque perbreui tempore,
qui ne in nouiſſimis quidem erat hiſtriõibus, ad primos
peruenit comœdos. quæ res extulit eum? una commen=
datio huius: qui tamen* Panurgum *illum non ſolum, ut*
Roſcij *diſcipulus fuiſſe diceretur, domum recepit, ſed
etiam ſummo cum labore, ſtomacho, miſeriaq́; erudijt:
nam quo quiſque eſt ſolertior, & ingenioſior, hoc docet
iracundius, & laborioſius: quod enim ipſe celeriter arri=
puit, id cum tarde percipi uidet, diſcruciatur. paulo lon
gius oratio mea prouecta eſt hac de cauſa, ut conditio=
nem ſocietatis diligenter cognoſceretis. quæ deinde con
ſecuta?* Panurgum, *inquit, hunc ſeruum communem*
Q. Flauius Tarquinienſis *quidem interfecit. in hanc
rem, inquit, me cognitorem dediſti? lite conteſtata,
iudicio damni iniuria conſtituto, tu ſine me cum* Flauio
*decidiſti: utrum pro dimidia parte, an pro tota ſocie=
tate? planius dicam: utrum pro me, an pro me, &
pro te? pro me? potui. exemplo multorum licitum*

eſt: iure fecerunt multi : nihil in ea re tibi iniuriæ feci: pete tu tuum: exige, & aufer quod debetur: ſuũ quiſq; partem iuris poſſideat, ac perſequatur. at enim tu tuum negotium geſſiſti bene : gere & tu tuum bene . magno tuam dimidiam partem decidiſti : magno & tu tuam partem decide. HS CCCIↃↃↃ *tu abſtuliſti : ſi ſit hoc uero,* HS CCCIↃↃↃ *tu quoque aufer. ſed hanc deciſionem* Roſcij, *oratione, & opinione augere licet, re & ueritate mediocrem & tenuem eſſe inuenietis : accepit enim agrum temporibus ijs, cum iacerent pretia prædiorũ: qui ager neque uillã habuit, neque ex ulla parte fuit cultus: qui nunc multo pluris eſt, quàm tunc fuit: neque id eſt mirũ: tum enim propter* Reip. *calamitates omnium poſſeſſiones erant incertæ; nunc, deum immortalium benignitate, omnium fortunæ ſunt certæ: tum erat ager incultus ſine tecto, nunc eſt cultiſſimus cum optima uilla. ueruntamen, quoniã natura tam maleuolus es, nunquam iſta te moleſtia & cura liberabo. præclare ſuum negotium geſſit* Roſcius, *fundum fructuoſiſſimum abſtulit: quid ad te? tuam partem dimidiam, quemadmodum uis, decide. uertit hic rationem, & id, quod probare non poteſt, fingere conatur. de tota re, inquit, decidiſti, ergo huc uniuerſa cauſa deducitur, utrum* Roſcius *cum* Flauio *ſua de parte, an de tota ſocietate fecerit pactionem. nam ego* Roſcium, *ſi quid cõmuni nomine tetigit. confiteor præſtare debere ſocietati. ſocietatis, non ſuas lites redemit, cum fundum à* Flauio *accepit. quid ita ſatis non dedit, amplius à ſe neminem petiturum? qui de ſua parte decidit, reliquis integram relinquit actionem. qui pro ſocijs tranſigit, ſatisdat neminem eorũ poſtea petiturum.*

quid ita Flauio ſibi cauere non uenit in mentẽ? neſciebāt uidelicet Panurgum fuiſſe in ſocietate: ſciebat. neſciebat Fanniũ Roſcio eſſe ſociũ: præclare: nam iſte cum eo litem cõteſtatam habebat. cur igitur decidit, et nõ reſtipulatur, neminẽ amplius petiturũ? cur de fundo decidit, & iudicio nõ abſoluitur? cur tam imperite facit, ut nec Roſciũ ſtipulatione alliget, neque à Fannio iudicio ſe abſoluat? eſt hoc primum & ex conditione iuris, & ex conſuetudine cautionis grauiſſimũ, & firmiſſimũ argumentũ: quod ego pluribus uerbis amplecterer, ſi nõ alia certiora & clariora teſtimonia in cauſa haberẽ. & ne forte me hoc fruſtra pollicitũ eſſe prædices, te, te inquã Fanni ab tuis ſubſellijs contra te teſtem ſuſcitabo. criminatio tua quæ eſt? Roſcium cũ Flauio pro ſocietate deciſſe: quo tẽpore? abhinc annis XV. defenſio mea quæ eſt? Roſciũ pro ſua parte cũ Flauio tranſegiſſe. repromittis tu abhinc trienniũ Roſcio. quid? recita iſtã reſtipulationẽ clarius: attende quæſo Piſo: Fanniũ inuitũ, & huc atque illuc tergiuerſantẽ, teſtimoniũ contra ſe dicere cogo. quid enim reſtipulatio clamat? QVOD À FLAVIO ABSTVLERO, PARTEM DIMIDIVM INDE ROSCIO ME SOLVTVRVM SPONDEO. tua uox eſt Fanni. quid tu auferre potes à Flauio, ſi Flauius nihil debet? quid hic porrò nunc reſtipulatur, quod iãpridem ipſe exegit? quid uero Flauius tibi daturus eſt, qui Roſcio omne, quod debuit, diſſoluit? cur in re tã ueteri, in negotio tã cõfecto, in ſocietate diſſoluta, noua hæc reſtipulatio interponitur? quis eſt huius reſtipulationis ſcriptor? teſtis? arbiter? quis tn Piſo: tu.n. Q. Roſciũ pro opera, pro la-

bore, quòd cognitor fuiſſet, ꝙ uadimonia obiſſet, rogaſti ut Fannio daret HS CCCIↃↃↃ hac cõditione, ut, ſi quid ille exegiſſet à Flauio, partem eius dimidiam Roſcio diſſolueret. ſatis ne iſta reſtipulatio dicere tibi uidetur aperte, Roſcium pro ſe decidiſſe? at enim forſitan hoc tibi ueniat in mentẽ, repromiſiſſe Fannium Roſcio, ſi quid à Flauio exegiſſet, eius partẽ dimidiã; ſed omnino exegiſſe nihil. quid? tu nõ exitũ exactionis, ſed initiũ repromiſſionis ſpectare debes: neq;, ſi ille perſequi noluit, non, quod in ſe fuit, iudicauit Roſcium ſuas, non ſocietatis lites redemiſſe. quid, ſi tãdem planum facio, poſt deciſionem ueterem Roſcij, poſt repromiſſionem recentẽ hanc Fannij, HS CCCIↃↃↃ Fãnium à Q. Flauio Panurgi nomine abſtuliſſe? tamẽ diutius illudere uiri optimi exiſtimationi Q. Roſcij audebit? paulo ante quærebam, id quod uehementer ad rem pertinebat, qua de cauſa Flauius cũ de tota lite faceret pactionẽ, neque ſatis acciperet à Roſcio neque iudicio abſolueretur à Fannio. nunc uero, id quod mirũ & incredibile eſt, requiro, quãobrẽ, cũ de tota re decidiſſet cũ Roſcio, HS CCCIↃↃↃ ſeparatim Fãnio diſſoluit. hoc loco Saturi quid pares reſpõdere, ſcire cupio; utrũ, omnino Fanniũ à Flauio HS CCCIↃↃↃ non abſtuliſſe, an alio nomine, & alia de cauſa abſtuliſſe? ſi alia de cauſa, quæ ratio tibi cũ eo interceſſerat? nulla. addictus erat tibi? non. fruſtra tempus cõtero: omnino, inquit, HS CCCIↃↃↃ à Flauio non abſtulit neq; Panurgi nomine, neque cuiuſquã. ſi planũ facio, poſt hanc recentẽ ſtipulationẽ Roſcij HS CCCIↃↃↃ à Flauio te abſtuliſſe: nũquid cauſæ eſt, quin ab iudicio abeas turpiſſime uictus? quo teſte igitur hoc planũ faciam? uenerat,

ut opinor, hæc res in iudicium? certe. quis erat petitor? Fannius. quis reus? Flauius. quis iudex? Cluuius. ex his unus mihi teſtis eſt producendus, qui pecuniã datam dicat. quis eſt ex his grauiſſimus? ſine cõtrouerſia, qui omnium iudicio comprobatus eſt, iudex. quẽ igitur ex his tribus à me teſtẽ ſpectabis? petitorem? Fannius eſt: contra ſe nunquam teſtimonium dicet. reum? Flauius eſt: is iampridem eſt mortuus: ſi uiueret, uerba eius audiretis. iudicem? Cluuius eſt. quid is dicit? HS CCCIↃↃↃ *Panurgi nomine Flauium Fannio diſſoluiſſe. quem tu ſi ex cenſu ſpectas, eques R. eſt: ſi ex uita, homo clariſſimus eſt: ſi ex te, iudicem ſumpſiſti: ſi ex ueritate, id, quod ſcire potuit & debuit, dixit. nega, nega nunc, equiti R. homini honeſto, iudici tuo credi oportere. circũſpicit, æſtuat negat nos Cluuij teſtimonium recitaturos. recitabimus: erras: inani, & tenui ſpe te conſolaris. recita teſtimoniũ T. Manilij, & C. Luſcij Ocreæ, duorũ ſenatorum, hominum ornatiſſimorum, qui ex Cluuio audierunt. utrum dicis, Luſcio & Manilio, an & Cluuio non eſſe credendum? planius atque apertius dicã: utrũ Luſcius et Manilius nihil de* HS CCCIↃↃↃ *ex Cluuio audierunt, an Cluuius falſum Luſcio & Manilio dixit? hoc ego loco, ſoluto & quieto ſum animo: &, quorſum recidat reſponſum tuum, non magnopere laboro: firmiſſimis enim, & ſanctiſſimis teſtimonijs uirorum optimorum cauſa Roſcij communita eſt. ſi iam tibi deliberatum eſt, quibus abroges fidem iuriſiurandi: reſponde. Manilio & Luſcio negas eſſe credendum? dic, aude. eſt tuæ contumaciæ, arrogantiæ, uitæq; uniuerſæ uox. quid expectas, quàm mox ego Luſcium & Manilium di-*

cā ordine eſſe ſenatores, ætate grādes natu, natura ſanctos & religioſos, copijs rei familiaris locupletes, & pecūnioſos? nō faciā: nihil mihi detrahā, cum illis exactæ ætatis ſeueriſſime fructū, quē meruerūt, retribuā. magis me a adoleſcentia indiget illorū bona exiſtimatione, ꝙ illorū ſeueriſſima ſenectus deſiderat meā laudē. tibi uero Piſo diu deliberandū, et cōcoquēdū eſt, utrū potius Chereæ iniurato in ſua lite, an Manilio et Luſcio iuratis in alieno iudicio credas. Reliquū eſt, ut Cluuiū falſum dixiſſe Luſcio & Manilio contendat. quod ſi facit, qua impudētia eſt? eum ne teſtē improbabit, quē iudicem probarit? ei negabit credi oportere, cui ipſe crediderit? eius teſtis ad iudicē fidem infirmabit, cuius propter fidē et religionē iudicis teſtes cōparabat? quē ego ſi ferrē iudicē, refugere nō deberet: cū teſtē producā, reprehēdere audebit? dixit. n. inquit, iniuratus Luſcio & Manilio. ſi diceret iuratus, crederes? at quid intereſt inter periurū, & mendacē? qui mētiri ſolet, peierare conſueuit. quem ego, ut mentiatur, inducere poſſum; ut peieret, exorare facile potero: nā qui ſemel a ueritate deflexit, hic nō maiore religione ad ꝑiurium, ꝙ ad mendacium ꝑduci conſueuit: quis .n, deprecatione deorum, non cōſcientiæ fide cōmouetur? propterea, quæ pœna ab dijs immortalibus periuro, hæc eadem mēdaci cōſtituta eſt: nō. n. ex pactione uerborum, quibus iuſiurandum cōprehenditur, ſed ex ꝑfidia et malitia, per quā inſidiæ tenduntur alicui, dij immortales hominibus iraſci, & ſuccenſere cōſueuerūt. at ego hoc ex cōtrario cōtēdo. leuior eſſet auctoritas Cluuij, ſi diceret iuratus, quā nunc eſt, cum dicit iniuratus: tum enim forſitan improbis nimis cupidus uideretur, qui, qua de re

iudex

iudex fuiſſet, teſtis eſſet: nūc omnibus inimicis neceſſe eſt caſtiſſimus, & cōſtantiſſimus eſſe uideatur, qui id, quod ſcit, familiaribus ſuis dicit. dic nunc, ſi potes, ſi res, ſi cauſa patitur, Cluuium *eſſe mentitum. mentitus eſt* Cluuius? *ipſa mihi ueritas manum iniecit, & pauliſper conſiſtere, & commorari cogit. unde hoc totum ductum, & conflatum mendacium eſt?* Roſcius *eſt uidelicet homo callidus & uerſutus: hoc initio cogitare cœpit: quoniā* Fannius *à me petit* HS IↃↃↃ, *petam à* C. Cluuio *equite* R. *ornatiſſimo homine, ut mea cauſa mentiatur: dicat deciſionem factam eſſe, quæ facta non eſt;* HS CCCIↃↃↃ *à* Flauio *data eſſe* Fannio, *quæ data non ſunt. eſt hoc principium improbi animi, miſeri ingenij, nullius cōſilij. quid deinde? poſteaquam ſe præclare confirmauit, uenit ad* Cluuium, *quem hominē? leuem? immo grauiſſimum: mobilem? immo cōſtantiſſimum: familiarem? immo alieniſſimum. hunc poſteaquam ſalutauit, rogare cœpit, blande & concinne ſcilicet: mentire mea cauſa, uiris optimis tuis familiaribus præſentibus dic* Flauium *cum* Fānio *de* Panurgo *decidiſſe, qui nihil tranſegit: dic* HS CCCIↃↃↃ *dediſſe, qui aſſem nullum dedit. quid ille? ego uero cupide & libenter mentiar tua cauſa: &, ſi quando me uis peierare, ut paululum tu compendij facias, paratum fore ſcito. non fuit cauſa, cur tantum laborem caperes, & ad me uenires: per nūcium hoc, quod erat tam leue, tranſigere potuiſti. prò deū hominumq́; fidem: hoc aut* Roſcius *unquam à* Cluuio *petijſſet, ſi* HS *millies in iudicium haberet: aut* Cluuius Roſcio *petenti cōceſſiſſet, ſi uniuerſæ prædæ particeps eſſet? uix mediusfidius tu* Fanni *à* Ballione, *aut aliquo eius ſimili*

hoc poſtulare auderes,& impetrare poſſes:quod cum eſt ueritate falſum,tū ratione quoque eſt incredibile.obliuiſcor.n.Roſciū & Cluuium uiros eſſe primarios : improbos,temporis cauſa eſſe fingo . falſum ſubornauit teſtem Roſcius Cluuium : cur tam ſero ? cur,cum altera penſio ſoluenda eſſet, nō tum,cum prima? nam iam antea HS IↃↃↃ diſſoluerat. deinde, ſi iam perſuaſum erat Cluuio ut mentiretur : cur potius HS CCCIↃↃↃ,quā CCCIↃↃↃ CCCIↃↃↃ CCCIↃↃↃ , data dixit Fannio à Flauio, cum ex reſtipulatione pars eius dimidia Roſcij eſſet ? iam intelligis C.Piſo,ſibi ſoli,ſocietati nihil Roſcium petiſſe.hoc cum ſentit Saturius eſſe apertum,reſiſtere,& repugnare contra ueritatem nō audet: aliud fraudis & inſidiarum in eodem ueſtigio diuerticulum reperit. petiſſe,inquit,ſuam partem Roſcium à Flauio cōfiteor: uacuā,& integram reliquiſſe Fānij,concedo: ſed quod ſibi exegit, id cōmune ſocietatis factum eſſe cōtendo . quo nihil captioſus,neque indignius poteſt dici.quæro.n.potuerit ne Roſcius ex ſocietate ſuam partem petere,nec ne:ſi nō potuit,quēadmodum abſtulit ? ſi potuit, quēadmodum nō ſibi exegit? nam quod ſibi petitur,certe alteri non exigitur.an ita eſt?ſi,quod uniuerſæ ſocietatis fuiſſet,petiſſet: quod tū exactū eſſet,æqualiter omnes partirentur.nunc cum petierit quod ſuæ partis eſſet : nō,quod tū abſtulit, ſoli ſibi exegit ? quid intereſt inter eum qui per ſe litigat , & qui cognitor eſt datus ? qui per ſe litem conteſtatur,ſibi ſoli petit.alteri nemo poteſt, niſi qui cognitor eſt factus.ita ne uero?cognitor ſi fuiſſet tuus;quod uiciſſet iudicio,ferres tuum:ſuo nomine petijt;quod abſtulit, tibi,non ſibi exegit?quod ſi quiſquam petere poteſt alte=

ri,qui cognitor non eſt factus: quæro,quid ita,cum Panurgus eſſet interfectus, & lis conteſtata cum Flauio damni iniuria eſſet, tu in eam litem cognitor Roſcij ſis factus? cum præſertim ex tua oratione,quodcunque tibi peteres,huic peteres:quodcunque tibi exigeres,id in ſocietatem recideret. quòd ſi ad Roſciũ nihil eius perueniret,quod tu à Flauio abſtuliſſes, niſi te in ſuam litem dediſſet cognitorem: ad te peruenire nihil debet,quod Roſcius pro ſua parte exegit, quoniam tuus cognitor non eſt factus. quid enim huic rei reſpondere poteris Fãni? cum de ſua parte Roſcius tranſegit cum Flauio, actionem tibi tuam reliquit,an non? ſi non reliquit,quemadmodum HS CCCIↃↃↃ ab eo poſtea exegiſti? ſi reliquit, quid ab hoc petis,quod per te perſequi & petere debes? ſimillima enim, & maxime gemina ſocietas hæreditatis eſt. quemadmodum ſocius in ſocietate habet partem: ſic hæres in hæreditate habet partem. ut hæres ſibi ſoli,non cohæredibus petit: ſic ſocius ſibi ſoli, non ſocijs petit: & quemadmodum uterque pro ſua parte petit,ſic pro ſua parte diſſoluit; hæres ex ſua parte,qua hæreditatẽ adijt; ſocius ex ea, qua ſocietatem coijt. quemadmodum ſuam partem Roſcius ſuo nomine condonare potuit Flauio, ut eam tu non peteres: ſic cum exegit ſuam partem, & tibi integram petitionem reliquit, tecum partiri non debet. niſi forte tu peruerſo more, quod huius eſt, ab alio extorquere non potes, huic eripere potes. perſtat in ſententia Saturius; quodcunque ſibi petat ſocius,id ſocietatis fieri. quod ſi ita eſt: qua,malum, ſtultitia fuit Roſcius, qui ex iuris peritorum conſilio & auctoritate reſtipularetur à Fannio diligenter, ut,quod

is exegiſſet à Flauio, dimidiam partem ſibi diſſolueret, ſiquidem ſine cautione, & repromiſſione nihilo minus id Fannius ſocietati, hoc eſt Roſcio, debebat?

deſiderantur non pauca.

ACCVSATIONIS IN C. VERREM LIBER PRIMVS, QVI DIVINATIO DICITVR. ORATIO IIII.

I QVIS ueſtrum iudices, aut eorũ, qui adſunt, forte miratur, me, qui tot annos in cauſis iudicijsq́; publicis ita ſim uerſatus, ut defenderim multos, læſerim neminem, ſubito nũc mutata uoluntate ad accuſandũ deſcendere: is, ſi mei conſilij cauſam rationemq́; cognouerit, unà & id, quod facio, probabit, & in hac cauſa profecto neminem mihi eſſe præponendum actorem putabit. Cum Quæſtor in Sicilia fuiſſem iudices, itáq; ex ea prouincia deceſſiſſem, ut Siculis omnibus iucundam diuturnamq́; memoriam Quæſturæ nominisq́; mei relinquerem: factũ eſt, uti cũ ſummum in ueteribus patronis multis, tum nonnullum etiã in me præſidium ſuis fortunis conſtitutum eſſe arbitrarentur. qui nũc populati, atque uexati, cuncti ad me publice ſæpe uenerunt, ut ſuarum fortunarum omnium cauſam defenſionemq́; ſuſciperem. me ſæpe eẽ pollicitũ, ſæpe oſtendiſſe dicebãt, ſi quod tempus accidiſſet, quo tẽpore aliquid à me requirerent, commodis eorum me nõ defuturum. ueniſſe tempus aiebant, non iam ut cõmoda ſua, ſed ut uitã ſalutemq́; totius prouinciæ defenderem: ſeſe iam ne deos quidem in ſuis urbibus, ad quos cõfugerent, habere, quòd eorum ſimulacra ſanctiſſima C. Verres ex delubris religioſiſſimis ſuſtuliſſet: quas res luxuries in flagitijs, crudelitas in ſupplicijs, auaritia in ra=

pinis,ſuperbia in cõtumelijs efficere potuiſſet, eas omnes ſeſe hoc uno Prætore per triennium pertuliſſe:rogare,et orare, ne illos ſupplices aſpernarer, quos me incolumi nemini ſupplices eſſe oporteret. tuli grauiter, & acerbe iudices,in eum me locum adductum,ut aut eos homines ſpes falleret,qui opem à me, atq; auxiliũ expectaſſent; aut ego, qui me ad defendendos homines ab ineũte ado leſcentia dediſſem, tempore atq; officio coactus ad accuſandum traducerer: dicebam, habere eos actorem Q. Cæcilium, qui præſertim Quæſtor in eadem prouincia poſt me Quæſtorem fuiſſet. quo ego adiumento ſperabam hanc à me moleſtiam poſſe dimoueri, id mihi erat aduerſarium maxime: nam illi multo mihi hoc facilius remiſiſſent,ſi iſtum nõ noſſent, aut ſi iſte apud eos Quæſtor non fuiſſet. adductus ſum iudices officio,fide, miſericordia,multorum bonorum exemplo,ueteri conſuetudine,inſtitutoq; maiorum,ut onus hoc laboris,atq; officij non ex meo,ſed ex meorum neceſſariorum tempore mihi ſuſcipiendum putarem. quo in negotio tamen illa me res iudices conſolatur, quòd hæc, quæ uidetur eſſe, accuſatio mea,non potius accuſatio, quàm defenſio eſt exiſtimanda: defendo enim multos mortales,multas ciuitates, prouinciam Siciliam totam. quam ob rem ſi mihi unus eſt accuſandus, propemodum manere in inſtituto meo uideor, & non omnino à defendendis hominibus ſubleuandisq; diſcedere. quòd ſi hanc cauſam tam idoneam, tam illuſtrem, tam grauem non haberem; ſi aut hoc à me Siculi non petiſſent, aut mihi cum Siculis cauſa tantæ neceſſitudinis non intercederet, & hoc, quod facio, me Reipub. cauſa fa-

cere profiterer, ut homo ſingulari cupiditate, audacia, ſcelere præditus, cuius furta atq; flagitia non in Sicilia ſolum, ſed in Achaia, Aſia, Cilicia, Pamphylia, Romæ deniq; ante oculos omnium maxima turpiſſimaq́; noſſemus, me agente in iudicium uocaretur: quis tandē eſſet, qui meum factum aut conſilium poſſet reprehendere? quid eſt, prò deum hominumq́; fidem, in quo ego Reip. plus hoc tempore prodeſſe poſſim? quid eſt, quod aut populo R. gratius eſſe debeat, aut ſocijs exteriſq́; nationibus optatius eſſe poſſit, aut ſaluti fortuniſq́; omnium magis accommodatum ſit? populatæ, uexatæ, funditus euerſæ prouinciæ: ſocij, ſtipendiarijq́; populi R. afflicti, miſeri, iam non ſalutis ſpem, ſed exitij ſolatium quærunt. qui iudicia manere apud ordinem ſenatorium uolunt, queruntur accuſatores ſe idoneos non habere. qui accuſare poſſunt, iudiciorum ſeueritatem deſiderant. populus R. interea, tametſi multis incommodis difficultatibusq́; affectus eſt, tamen nihil æque in Rep. atque illam ueterem iudiciorum uim grauitatemq́; requirit. iudiciorum deſiderio tribunitia poteſtas efflagitata eſt. iudiciorum leuitate ordo quoq; alius ad res iudicandas poſtulatur. iudicum culpa atq; dedecore etiam cenſorium nomen, quod aſperius antea populo uideri ſolebat, id nunc poſcitur, id iam populare, atque plauſibile factum eſt. in hac libidine hominum nocentiſſimorum, in populi R. quotidiana quærimonia, iudiciorum infamia, totius ordinis offenſione, cum hoc unum his tot incommodis remedium eſſe arbitrarer, ut homines idonei, atque integri cauſam Reipub. legumq́; ſuſciperent: fateor me ſalutis omnium cauſa ad eam partem

acceſſiſſe Reip. ſubleuandæ, quæ maxime laboraret. nūc, quoniam, quibus rebus adductus ad cauſam acceſſerim, demonſtraui, dicendum neceſſario eſt de contentione noſtra, ut in conſtituendo accuſatore, quod ſequi poſſitis, habeatis. Ego ſic intelligo iudices: cū de pecunijs repetundis nomen cuiuſpiam deferatur, ſi certamen inter aliquos ſit, cui potiſſimum delatio detur, hæc duo in primis ſpectari oportere; quem maxime uelint actorem eē ij, quibus factæ eſſe dicantur iniuriæ; & quem minime uelit is, qui eas iniurias feciſſe arguatur. in hac cauſa iudices, tametſi utrūque eſſe arbitror perſpicuum, tamē de utroque dicam, & de eo prius, quod apud uos plurimū debet ualere, hoc eſt de uoluntate eorum, quibus iniuriæ factæ ſunt, quorum cauſa iudicium de pecunijs repetundis eſt conſtitutum. Siciliam prouinciam C. Verres per triēnium depopulatus eſſe, Siculorum ciuitates uaſtaſſe, domos exinaniſſe, fana ſpoliaſſe dicitur. adſunt, queruntur Siculi uniuerſi: ad meam fidem, quā habent ſpectatam iam, & diu cognitam, cōfugiunt: auxilium ſibi per me à uobis atque à populo R. legibus petūt: me defenſorem calamitatū ſuarū, me ultorem iniuriarū, me cognitorem iuris ſui, me actorem cauſæ totius eſſe uoluerunt. utrum Q. Cæcili hoc dices, me nō Siculorum rogatu ad cauſam accedere, an optimorū fideliſſimorumq; ſociorū uolūtatem apud hos grauē eſſe nō oportere? ſi id audebis dicere, quod C. Verres, cui te inimicū eſſe ſimulas, maxime exiſtimari uult, Siculos hoc à me non petiſſe: primū cauſam inimici tui ſubleuabis: de quo nō præiudicium, ſed planè iudicium iam factū putatur, quòd ita percrebuit, Siculos omnes actorem ſuæ cauſæ contra illius in=

iurias quæſiſſe.hoc ſi tu,inimicus eius, factum negabis,
quod ipſe,cui maxime hæc res obſtat,negare non audet:
uideto,ne nimiũ familiariter inimicitias exercere uidea
re.deinde ſunt teſtes uiri clariſſimi noſtræ ciuitatis:quos
omnes à me nominari nõ eſt neceſſe.eos,qui adſunt, ap
pellabo : quos, ſi mentirer,teſtes eſſe impudẽtiæ meæ mi
nime uellem.ſcit is,qui eſt in cõſilio,C.Marcellus : ſcit is,
quem adeſſe uideo,Cn.Lentulus Marcellinus:quorũ fide
atq; præſidio Siculi maxime nitũtur,quòd omnino Mar
cellorũ nomini tota illa prouincia adiũcta ẽ.hi ſciũt,hoc
nõ modo à me petitũ eſſe,ſed ita ſæpe,et ita uehemẽter
eſſe petitũ,ut aut cauſa mihi ſuſcipienda fuerit,aut offi
cium neceſſitudinis repudiãdũ. ſed quid ego his teſtibus
utor?quaſi res dubia,aut obſcura ſit. adſunt homines ex
tota prouincia nobiliſſimi,qui præſentes uos orãt atque
obſecrãt iudices,ut in actore cauſæ ſuæ deligendo ueſtrũ
iudiciũ à ſuo iudicio ne diſcrepet . omniũ ciuitatũ totius
Siciliæ legationes adſunt,præter duas ciuitates: quarum
duarũ ſi adeſſent,duo crimina uel maxima minuerẽtur,
quæ cum his ciuitatibus C.Verri cõicata ſunt.at.n.cur à
me potiſſimũ hoc præſidiũ petiuerũt?ſi eſſet dubiũ, petiſ
ſent à me præſidiũ,nec ne:dicerẽ,cur petiſſent.nũc uero,
cũ id ita perſpicuũ ſit,ut oculis iudicare poſſitis : neſcio,
cur hoc mihi detrimẽto eſſe debeat,ſi id mihi obijciatur,
me potiſſimum eſſe delectum.uerum id mihi non ſumo
iudices,& hoc non modo in oratione mea non pono,ſed
ne in opinione quidem cuiuſquã relinquo, me omnibus
patronis eſſe præpoſitum.non ita eſt:ſed uniuſcuiuſque,
temporis,ualetudinis, facultatis ad agendum,ducta ra=
tio eſt.mea fuit ſemper hæc in hac re uoluntas, & ſen=

tentia, quẽuis ut hoc mallent, de ijs qui eſſent idonei, ſuſcipere, quàm me; me ut mallent, quàm neminem. Reliquum eſt iam, ut illud quæramus: cum hoc conſtet, Siculos à me petiſſe; ecquid hãc rem apud uos, animosq; ueſtros ualere oporteat, ecquid auctoritatis apud uos in ſuo iure repetundo ſocij populi R. ſupplices ueſtri habere debeant. de quo quid ego plura cõmemorem? quaſi uero dubium ſit, quin tota lex de pecunijs repetundis ſociorum cauſa conſtituta ſit. nam ciuibus cum ſunt ereptæ pecuniæ, ciuili ferè actione, & priuato iure repetuntur. hæc lex ſocialis eſt: hoc ius nationũ exterarum eſt: hanc habent arcem, minus aliquanto nũc quidem munitam, quàm antea; ueruntamẽ, ſi qua reliqua ſpes eſt, quæ ſociorum animos conſolari poſſit, ea tota in hac lege poſita eſt. cuius legis non modo à populo R. ſed etiam ab ultimis nationibus iampridem ſeueri cuſtodes requiruntur. quis igitur eſt, qui neget oportere eorum arbitratu lege agi, quorum cauſa lex ſit conſtituta? Sicilia tota, ſi una uoce loqueretur, hoc diceret: quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus, ſedibus, delubris fuit, quod in unaquaq; re beneficio ſenatus populiq; R. iuris habui, id mihi tu C. Verres eripuiſti, atque abſtuliſti. quo nomine abs te ſeſtertium millies ex lege repeto. ſi uniuerſa, ut dixi, prouincia loqui poſſet, hac uoce uteretur. quoniã id nõ poterat, harũ rerũ actorem quem idoneum eſſe arbitrata eſt, ipſa delegit. in huiuſmodi re quiſquam tam impudens reperietur, qui ad alienã cauſam inuitis ijs, quorum negotium eſt, accedere, aut aſpirare audeat? tibi Q. Cæcili hoc Siculi dicerent; te non nouimus; neſcimus, qui ſis; nunquã te antea uidi-

mus; ſine nos per eum noſtras fortunas defendere, cuius fides eſt nobis cognita: non ne id dicerent, quod cuiuis probare deberent? nunc hoc dicunt, utrunq; ſe noſſe, alterum ſe cupere defenſorem eſſe fortunarum ſuarum, alterum planè nolle. cur nolint, etiam ſi tacent, ſatis dicũt. uerum non tacent. tamen his inuitiſſimis te offeres? tamen in aliena cauſa loquere? tamen eos defendes, qui ſe ab omnibus deſertos potius, quàm abs te defenſos eſſe malunt? tamen his operam tuam pollicebere, qui te neq; uelle ſua cauſa, nec, ſi cupias, poſſe arbitrantur? cur eorum ſpem exiguam reliquarum fortunarum, quã habent in legis & iudicij ſeueritate poſitam, ui extorquere conaris? cur te interponis inuitiſſimis ijs, quibus maxime lex conſultum eſſe uult? cur, de quibus in prouincia non optime es meritus, eos nunc planè fortunis omnibus conaris euertere? cur ijs non modo perſequendi iuris ſui, ſed etiam deplorandæ calamitatis adimis poteſtatem? nam te actore quem eorum affuturum putas, quos intelligis, non ut per te alium, ſed ut per aliquem te ipſum ulciſcantur, laborare? At enim ſolum id eſt, ut me Siculi maxime uelint: alterum illud credo obſcurum eſt, à quo Verres minime ſe accuſari uelit. ecquis unquam tam palàm de honore, tam uehementer de ſalute ſua contendit, quàm ille atq; illius amici, ut ne hæc mihi delatio detur? ſunt multa, quæ Verres in me eſſe arbitratur, quæ ſcit in te Q. Cæcili nõ eſſe: quæ cuiuſmodi in utroq; noſtrum ſunt, paulo poſt commemorabo. nunc tantum id dicam, quod tacitus tu mihi aſſentiare: nullam rẽ in me eſſe, quã ille contẽnat; nullã in te, quã pertimeſcat. itaq; magnus ille defenſor,

et amicus eius tibi Hortẽſius ſuffragatur, me oppugnat: aperte ab iudicibus petit, ut tu mihi anteponare: & ait, hoc ſe honeſte, ſine ulla inuidia, ac ſine ulla offenſione cõtendere: nõ enim, inquit, illud peto, quod ſoleo, cũ uehementius cõtendi, impetrare; reus ut abſoluatur, nõ peto: ſed ut ab hoc potius, quàm ab illo accuſetur, id peto. da mihi hoc: cõcede, quod facile eſt, quod honeſtum, quod non inuidioſum: quod cum dederis, ſine ullo tuo periculo, ſine infamia illud dederis, ut is abſoluatur, cuius ego cauſa laboro. & ait idem, ut aliquis metus adiunctus ſit ad gratiam; certos eſſe in cõſilio, quibus oſtendi tabellas uelit: id eſſe perfacile: non.n. ſingulos ferre ſententias, ſed uniuerſos cõſtituere: ceratam unicuique tabellam dari cera legitima, nõ illa infami ac nefaria. atq; is nõ tam propter Verrem laborat, quàm quòd eũ minime res tota delectat: uidet enim, ſi à pueris nobilibus, quos adhuc eluſit, ſi à quadruplatoribus, quos non ſine cauſa cõtempſit ſemper, ac pro nihilo putauit, accuſandi uoluntas ad uiros fortes, ſpectatosq; homines translata ſit, ſe in iudicijs dominari nõ poſſe. huic ego homini iam ante denũcio: ſi à me cauſam hanc uos agi uolueritis, rationem illi defendendi totam eſſe mutandam, & ita tamẽ mutãdam, ut meliore & honeſtiore cõditione ſit, quàm qua ipſe eſſe uult, ut imitetur homines eos, quos ipſe uidit, ampliſſimos, L. Craſſum, & M. Antonium, qui nihil ſe arbitrabãtur ad iudicia cauſasq; amicorũ præter fidem, & ingenium afferre oportere. nihil erit, quòd me agẽte arbitretur iudicium ſine magno multorum periculo poſſe corrũpi. ego in hoc iudicio mihi Siculorum cauſam receptam, populi R. ſuſceptam eſſe arbitror: ut mihi non unus homo im=

probus opprimendus ſit, id quod Siculi petiuerunt, ſed omnino omnis improbitas, id quod populus R. iãdiu flagitat, extinguẽda atque delenda ſit. in quo ego quid eniti, aut qd efficere poſſim, malo in aliorũ ſpe relinquere, quã in oratione mea ponere. Tu uero Cæcili quid potes? quo tẽpore, aut qua in re non modo ſpecimen cæteris aliquod dediſti, ſed tute tui periculum feciſti? in mẽtem tibi nõ uenit, quid negotij ſit, cauſam publicam ſuſtinere? uitã alterius totã explicare? atque eã nõ modo in animis iudicum, ſed etiam in oculis, conſpectuq; omnium exponere? ſociorum ſalutem, cõmoda prouinciarum, uim legum, grauitatem iudiciorũ defendere? cognoſce ex me, quoniam hoc primũ tempus diſcendi nactus es, ꝙ multa eſſe oporteat in eo, qui alterũ accuſet: ex quibus ſi unum aliquod in te cognoueris, ego iam tibi ipſe iſtuc, quod expetis, mea uoluntate concedam. primũ integritatẽ, atque innocentiam ſingularem: nihil eſt enim, quod minus ferẽdum ſit, ꝙ rationem ab altero uitæ repoſcere eum, qui nõ poſſit ſuæ reddere. hic ego de te plura nõ dicã: unum illud credo omnes animaduertere, te adhuc ab nullis niſi à Siculis potuiſſe cognoſci: Siculos hoc dicere, cum eidem ſint irati, cui tu te inimicum eſſe dicis, ſeſe tamẽ te actore ad iudicium non affuturos. quare negent, ex me non audies: hos patere id ſuſpicari, quod neceſſe eſt. illi quidem, ut eſt hominum genus nimis acutum & ſuſpiciosum, nõ te ex Sicilia literas in Verrem deportare uelle arbitrantur, ſed, cum iiſdem literis illius Prætura, & tua Quæſtura conſignata ſit, aſportare te uelle ex Sicilia literas ſuſpicantur. deinde accuſatorem firmũ, uerumq; eſſe oportet. eum ego ſi te putem cupere eſſe, facile intel

ligo eſſe non poſſe. nec ea dico, quæ, ſi dicam, tamen infir mare non poſſis : te, antequã de Sicilia deceſſeris, in gra tiam rediſſe cum Verre : Potamonem, ſcribam, & fami liarem tuum, retẽtum eſſe à Verre in prouincia, cum tu decederes : M. Cæcilium fratrem tuum, lectiſſimũ, atq; ornatiſſimũ adoleſcentem, nõ modo nõ adeſſe, neque te= cum tuas iniurias perſequi, ſed eſſe cum Verre, cum illo familiariſſime atque amiciſſime uiuere. ſunt hæc, et alia in te falſi accuſatoris ſigna permulta: quibus ego nũc nõ utor. hoc dico, te, ſi maxime cupias, tamen uerum accu= ſatorem eſſe non poſſe : uideo enim permulta eſſe crimi na, quorum tibi ſocietas cum Verre eiuſmodi eſt, ut ea in accuſando attingere non audeas. Queritur Sicilia tota C. Verrem ab aratoribus, cum frumentum ſibi in cellam imperauiſſet, et cum eſſet tritici modius HS II, pro fru= mento in modios ſingulos duodenos ſeſtertios exegiſſe. magnum crimen, ingens pecunia, furtum impudens, in= iuria nõ ferenda. ego hoc uno crimine illum cõdemnem neceſſe eſt. tu Cæcili quid facies ? utrum hoc tantum cri men prætermittes, an obijcies ? ſi obijcies: id ne alteri cri= mini dabis, quod eodem tempore in eadem prouincia tu ipſe feciſti ? audebis ita accuſare alterum, ut, quo minus tute cõdemnere, recuſare nõ poſſis ? ſi prætermittes, qua= lis erit iſta tua accuſatio ? quæ domeſtici periculi metu, certiſſimi et maximi criminis nõ modo ſuſpicionem, ue= rum etiã mentionem ipſam pertimeſcat. Emptũ eſt ex S. C. frumentum ab Siculis Prætore Verre, pro quo fru= mento pecunia omnis ſoluta nõ eſt. graue eſt hoc crimen in Verrem, graue me agente, te accuſante nullum : eras enim tu Quæſtor: pecuniã publicã tu tractabas: ex qua,

etiã ſi cuperet Prætor, tamen, ne qua deductio fieret, magna ex parte tua poteſtas erat. huius quoq; igitur criminis te accuſante mẽtio nulla fiet. ſilebitur toto iudicio de maximis, & notiſſimis illius furtis, & iniurijs. mihi crede Cæcili, non poteſt in accuſãdo, ſocios uere defendere is, qui cũ reo criminũ ſocietate coniunctus eſt. Mancipes à ciuitatibus pro frumento pecuniã exegerũt. quid? hoc Verre Prætore factum eſt. ſolum? non, ſed etiam Quæſtore Cæcilio. quid igitur? daturus es huic crimini, quod & potuiſti prohibere ne fieret, & debuiſti? an totum id relinques? ergo id omnino Verres in iudicio ſuo nõ audiet, quod cum faciebat, quemadmodũ defenſurus eſſet, non reperiebat. atque ego hæc, quæ in medio poſita ſunt, cõmemoro. ſunt alia magis occulta furta: quæ ille, ut iſtius credo animos, atq; impetus retardaret, cũ Quæſtore ſuo benigniſſime cõmunicauit. hæc tu ſcis ad me eſſe delata: quæ ſi uelim proferre, facile omnes intelligẽt, uobis inter uos nõ modo uoluntatem fuiſſe coniunctã, ſed ne prædam quidem adhuc eſſe diuiſam: quapropter ſi tibi iudicium poſtulas dari, ꝙ tecum unà fecerit: concedo, ſi id lege permittitur. ſin autem de accuſatione dicimus: cõcedas oportet ijs, qui nullo ſuo peccato impediũtur, quo minus alterius peccata demonſtrare poſſint. ac uide, quãtũ interfuturũ ſit inter meã, atq; tuã accuſationem. ego, etiã quæ tu ſine Verre cõmiſiſti, Verri crimini daturus ſum, ꝙ te nõ prohibuerit, cum ſummã ipſe haberet poteſtatẽ. tu cõtra, ne quæ ille quidẽ fecit, obijcies, ne qua ex parte cõiunctus cũ eo reperiare. Quid illa Cæcili? contẽnenda ne tibi uidentur eſſe? ſine quibus cauſa ſuſtineri, præſertim tanta, nullo modo poteſt. aliqua

facultas agendi,aliqua dicendi conſuetudo, aliqua in fo ro,iudicijs,legibus aut ratio,aut exercitatio . intelligo, q̃ ſcopuloſo , difficiliq́; in loco uerſer:nã cum omnis arrogantia odioſa eſt,tum illa ingenij, atq; eloquẽtiæ multo moleſtiſſima.quãobrem nihil dico de meo ingenio ; neq; eſt,quod poſſim dicere ; neque, ſi eſſet,dicerẽ : aut enim id mihi ſatis eſt,quod eſt de me opinionis,quidquid eſt : aut, ſi id parũ eſt,ego maius id cõmemorando facere nõ poſſum. de te Cæcili iam mehercule hoc extra hãc cõtentionem certamenq́; noſtrum familiariter tecum loquar. tu ipſe quemadmodum exiſtimes,uide etiam atque etiã: & tu te collige:&,qui ſis,& quid facere poſſis, conſidera.putas ne te poſſe de maximis,acerbiſſimisq́; rebus, cũ cauſam ſociorũ, fortunasq́; prouinciæ,ius populi R.grauitatem iudicij,legumq́; ſuſceperis, tot res , tam uarias, uoce,memoria,cõſilio,ingenio ſuſtinere? putas ne te poſſe,quæ C.Verres in Quæſtura,quæ in Legatione,quæ in Prætura,quæ Romæ,quæ in Italia,quæ in Achaia, Aſia, Pamphyliaq́; patrarit,ea,quemadmodum locis, temporibusq́; diuiſa ſint , ſic criminibus & oratione diſtinguere ? putas ne poſſe,id quod in eiuſmodi reo maxime neceſſarium eſt, facere,ut,quæ ille libidinoſe , quæ crudeliter fecerit , ea æque acerba & indigna uideantur eſſe ijs,qui audient , atque illis uiſa ſunt,qui ſenſerunt?magna ſunt ea,quæ dico. mihi,mihi crede,noli hæc contẽnere.dicenda,demonſtranda, explicãda ſunt omnia : cauſa nõ ſolum exponenda, ſed etiam grauiter copioſeq́; agenda eſt : perficiendũ eſt, ſi quid agere aut perficere uis,ut homines te nõ ſolum audiant,uerum etiã libẽter ſtudioſeq́; audiãt.in quo ſi te multũ natura adiuuaret,ſi optimis à

mis à pueritia diſciplinis atque artibus ſtuduiſſes, & in his elaboraſſes, ſi literas græcas Athenis, nõ Lilybæi, latinas Romæ, nõ in Sicilia didiciſſes: tamen eſſet magnum, tantã cauſam, tam expectatam & diligẽtia conſequi, et memoria cõplecti, & oratione exponere, & uoce, & uiribus ſuſtinere. fortaſſe dices: quid? ergo hæc in te ſunt omnia? utinã quidẽ eſſent: ueruntamen, ut eſſe poſſent, magno ſtudio mihi à pueritia eſt elaboratũ. quod ſi ego hæc propter magnitudinem rerũ, ac difficultatẽ aſſequi nõ potui, qui in omni uita nihil aliud egi: quã lõge tu te ab his rebus abeſſe arbitrare, quas nõ modo antea nunquã cogitaſti, ſed ne nunc quidem, cũ in eas ingrederis, quæ & quantæ ſint, ſuſpicari potes? ego, qui, ſicut omnes ſciunt, in foro iudicijsq; ita uerſer, ut eiuſdem ætatis aut nemo, aut pauci plures cauſas defenderint, & qui omne tempus, quod mihi ab amicorũ negotijs datur, in his ſtudijs, laboribusq; conſumã, quo paratior ad uſum forenſem, promptiorq; eſſe poſſim: tamen ita deos mihi uelim propitios, ut, cũ illius diei mihi uenit in mentem, quo die citato reo mihi dicẽdum ſit, non ſolũ cõmoueor animo, ſed etiam toto corpore perhorreſco. iam nunc mente, & cogitatione proſpicio, quæ tum ſtudia hominũ, qui concurſus futuri ſint, quantã expectationem magnitudo iudicij ſit allatura, quantã auditorũ multitudinẽ C. Verris infamia concitatura, quantã deniq; audientiam orationi meæ improbitas illius factura ſit. quæ cũ cogito, iã nũc timeo, quidnã pro offenſione hominũ, qui illi inimici, infenſiq; ſunt, et expectatione omniũ, et magnitudine rerum dignũ eloqui poſſim. tu horũ nihil metuis, nihil cogitas, nihil laboras: &, ſi quid ex uetere aliqua oratio-

ne; IOVEM ego Optimū Maximū, aut, VELLEM
ſi fieri potuiſſet iudices; aut aliquid eiuſmodi ediſcere po
tueris; præclare te paratū in iudicium uenturū arbitra=
ris. ac ſi nemo tibi reſpōſurus eſſet, tamē ipſam cauſam,
ut ego arbitror, demonſtrare nō poſſes. nūc ne illud qui=
dem cogitas, tibi cū homine diſertiſſimo, & ad dicēdum
paratiſſimo futurū eſſe certamen? quicū modo diſſeren=
dū, modo omni ratione pugnandū, certandumq; ſit. cu=
ius ego ingeniū ita laudo, ut nō pertimeſcā: ita probo, ut
me ab eo delectari facilius, quā decipi putem poſſe. nun
quā ille me opprimet conſilio, nunquā ullo artificio per=
uertet: nunquā ingenio me ſuo labefactare atq; infirma
re conabitur: noui omnes hominis petitiones, rationesq;
dicendi: ſæpe in ijſdē, ſæpe in contrarijs cauſis uerſati ſu=
mus. ita cōtra me ille dicet, quāuis ſit ingenioſus, ut nō=
nullum etiā de ſuo ingenio iudicium fieri arbitretur. te
uero Cæcili quemadmodū ſit eluſurus, quā omni ratione
iactaturus, uidere iam uideor: quoties ille tibi poteſtatē
optionemq; facturus ſit, ut eligas utrū uelis; factū eſſe,
nec ne; uerū eſſe, an falſum: utrū dixeris, id cōtra te fu=
turum. qui tibi æſtus, qui error, quæ tenebræ dij immor=
tales erūt, homini minime malo? quid, cum accuſationis
tuæ membra diuidere cœperit, & in digitis ſuis ſingulas
partes cauſæ cōſtituere? quid, cū unumquodque tranſi=
gere, expedire, abſoluere? ipſe profecto metuere incipies,
ne innocenti periculum faceſſeris. quid, cum commiſera
ri, conqueri, & ex illius inuidia deonerare aliquid, et in
te traijcere cœperit? commemorare Quæſtoris cum præ=
tore neceſſitudinem conſtitutam? morē maiorum? ſor=
tis religionem? poteris ne eius orationis ſubire inuidiā?

uide modo, etiã atque etiam conſidera: mihi.n.uidetur periculũ fore, ne ille non modo uerbis te obruat, ſed geſtu ipſo ac motu corporis præſtringat aciem ingenij tui, teq; ab inſtitutis tuis, cogitationibusq; abducat. atq; huiuſce rei iudiciũ iam continuo uideo futurũ. ſi.n. mihi hodie reſpondere ad hæc, quæ dico, potueris; ſi ab iſto libro, quem tibi magiſter ludi neſcio quis ex alienis orationibus compoſitũ dedit, uerbo uno diſceſſeris: poſſe te et illi quoque iudicio nõ deeſſe, & cauſæ atq; officio tuo ſatisfacere arbitrabor. ſin mecum in hac proluſione nihil fueris, quem te in ipſa pugna cum acerrimo aduerſario fore putemus? eſto: ipſe nihil eſt, nihil poteſt: at uenit paratus cũ ſubſcriptoribus exercitatis & diſertis. eſt tamen hoc aliquid, tametſi non eſt ſatis: omnibus.n. rebus is, qui princeps in agendo eſt, ornatiſſimus et paratiſſimus eſſe debet. uerũtamen L. Apuleium eſſe uideo proximũ ſubſcriptorem, hominẽ nõ ætate, ſed uſu forenſi atq; exercitatione tyronem. deinde, ut opinor, habet Allienũ, hunc tamẽ à ſubſellijs: qui quid in dicendo poſſit, nunquam ſatis attendi: in clamando quidem uideo eum eſſe bene robuſtum atque exercitatũ. in hoc ſpes tuæ ſunt omnes. hic, ſi tu eris actor conſtitutus, totum iudicium ſuſtinebit. ac ne is quidem tantum contendet in dicendo, quãtum poteſt, ſed conſulet laudi et exiſtimationi tuæ, et ex eo, quod ipſe poteſt in dicendo, aliquantum remittet, ut tu tamen aliquid eſſe uideare. ut in actoribus Græcis fieri uidemus; ſæpe illũ, qui eſt ſecundarum, aut tertiarum partium, cum poſſit aliquanto clarius dicere, quàm ipſe primarum, multum ſummittere, ut ille princeps quã maxime excellat: ſic faciet Allienus, tibi ſeruiet, tibi

lenocinabitur: minus aliquanto contendet, quã poteſt. iã hoc conſiderate, cuiuſmodi accuſatores in tãto iudicio ſimus habituri, cũ & ipſe Allienus ex ea facultate, ſi quã habet, aliquantum detracturus ſit, & Cæcilius tum denique ſe aliquid futurum putet, ſi Allienus minus uehemens fuerit, & ſibi primas in dicẽdo partes conceſſerit. quartum quem ſit habiturus, non uideo, niſi quẽ forte ex illo grege oratorũ, qui ſubſcriptionẽ ſibi poſtularunt, cuicunq; uos delitionẽ dediſſetis. ex quibus alieniſſimis hominibus ita paratus uenis, ut tibi hoſpes aliquis ſit recipiendus. quibus ego non ſum tantũ honorẽ habiturus, ut ad ea, quæ dixerint, certò loco, aut ſingulatim unicuique reſpondeã. ſic breuiter, quoniam nõ conſulto, ſed caſu in eorũ mentionẽ incidi, quaſi præteriens ſatisfaciã uniuerſis. tanta ne uobis inopia uideor eſſe amicorum, ut mihi non ex his, quos mecum adduxerim, ſed de populo ſubſcriptor addatur? uobis autẽ tanta inopia reorũ eſt, ut mihi cauſam præripere conemini potius, quàm aliquos à columna Menia ueſtri ordinis reos reperiatis? cuſtodẽ, inquit, Tullio me apponite. quid? mihi quã multis cuſtodibus opus erit, ſi te ſemel ad meas capſas admiſero? qui, non ſolum ne quid enuncies, ſed etiam ne quid auferas, cuſtodiendus ſis. ſed de iſto cuſtode toto ſic uobis breuiſſime reſpondebo: non eſſe hos tales uiros cõmiſſuros, ut ad cauſam tantam à me ſuſceptam, mihi creditam quiſquam ſubſcriptor me inuito aſpirare poſſit: etenim fides mea cuſtodem repudiat, diligentia ſpeculatorem reformidat. uerum ut ad te Cæcili redeam, quàm multa te deficiant, uides: quàm multa ſint in te, quæ reus nocens in accuſatore ſuo cupiat eſſe, profecto iam in=

telligis.quid ad hæc dici poteſt?non enim quæro,quid tu dicturus ſis.uideo,mihi non te, ſed hunc librum eſſe reſpõſurum,quem monitor tuus hic tenet.qui ſi recte monere uolet,ſuadebit tibi,ut hinc diſcedas,neq; mihi uerbum ullum reſpondeas:quid enim dices? an id,quod dictitas,iniuriam tibi feciſſe Verrem? arbitror:neq; enim eſſet ueriſimile,cum omnibus Siculis faceret iniurias, te illi unum eximium,cui conſuleret,fuiſſe.ſed cæteri Siculi ultorem ſuarum iniuriarum inuenerunt: tu, dũ tuas iniurias per te,id quod nõ poteſt,perſequi conaris, id agis,ut cæterorum quoq; iniuriæ ſint impunitæ,atq; inultæ. & hoc te præterit,non id ſolum ſpectari ſolere, qui debeat;ſed etiam illud,qui poſſit ulciſci:in quo utrunq; ſit,eum ſuperiorem eſſe:in quo alterum,in eo,non quid is uelit,ſed quid facere poſſit,quæri ſolere.quòd ſi ei potiſſimũ cenſes permitti oportere accuſandi poteſtatẽ, cui maximam C. Verres iniuriam fecerit: utrum tandem cenſes hos iudices grauius ferre oportere,te ab illo eſſe læſum,an prouinciam Siciliã eſſe uexatam, ac perditam? opinor,concedis,multo hoc eſſe grauius, & ab omnibus ferri grauius oportere. concede igitur,ut tibi anteponatur in accuſando prouincia:nam prouincia accuſat, cũ is agit cauſam,quem ſibi illa defenſorem ſui iuris, ultorem iniuriarum,actorem totius cauſæ adoptauit. at eã tibi C. Verres fecit iniuriam, quæ cæterorum quoque animos poſſet alieno incommodo cõmouere.minime:nam id quoq; ad rem pertinere arbitror,qualis iniuria dicatur,quæ cauſa inimicitiarum proferatur. cognoſcite ex me:nam iſte eã profecto,niſi planè nihil ſapit, nunquã proferet. Agonis eſt quædam Lilybætana,liberta Ve=

rebus eſſes, te hanc unã ob cauſam accuſatorẽ repudiari putarem oportere: ſic.n. à maioribus noſtris accepimus, Prætorem Quæſtori ſuo parentis loco eſſe oportere, nullã neq; iuſtiorẽ, neq; grauiorẽ cauſam neceſſitudinis poſſe reperiri, quàm cõiunctionem ſortis, quàm prouinciæ, quàm officij, quàm publicã muneris ſocietatẽ. quã ob rẽ ſi iure eum poſſis accuſare, tamen, cum is tibi parẽtis numero fuiſſet, id pie facere non poſſes. cum uero neq; iniuriam acceperis, & Prætori tuo periculum crees: fateâris, neceſſe eſt, te illi iniuſtum impiumq; bellum inferre conari. etenim iſta Quæſtura ad eam rem ualet, ut elaborandum tibi in ratione reddenda ſit, quamobrem, qui Quæſtor eius fueris, accuſes: non ut ob eam ipſam cauſam poſtulandũ ſit, ut tibi potiſſimum accuſatio detur. neque ferè unquã uenit in contentionem de accuſando qui Quæſtor fuiſſet, quin repudiaretur. itaque neq; L. Philoni in C. Seruilium nominis deferẽdi poteſtas eſt data, neq; M. Aurelio Scauro in L. Flaccum, neq; Cn. Pompeio in T. Albutium: quorum nemo propter indignitatem repudiatus eſt, ſed ne libido uiolandæ neceſſitudinis auctoritate iudicum comprobaretur. atq; ille Cn. Pompeius ita cum C. Iulio contendit, ut tu mecum: Quæſtor enim Albutij fuerat, ut tu Verris. Iulius hoc ſecum auctoritatis ad accuſandum afferebat, quòd ut hoc tempore nos ab Siculis, ſic tum ille ab Sardis rogatus ad cauſam acceſſerat. ſemper hæc cauſa plurimum ualuit: ſemper hæc ratio accuſandi fuit honeſtiſſima, pro ſocijs, pro ſalute prouinciæ, pro exterarum nationum commodis inimicitias ſuſcipere, ad periculum accedere, operam, ſtudium laborem interponere. etenim ſi probabilis eſt eorũ

cauſa, qui iniurias ſuas perſequi uolunt, qua in re dolori ſuo, non Reip. *commodis ſeruiunt: quanto illa cauſa honeſtior, quæ nõ ſolum probabilis uideri, ſed etiam grata eſſe debet; nulla priuatim accepta iniuria, ſociorum atque amicorũ populi* R. *dolere atq; iniurijs cõmoueri? nuper cum in* P. Gabinium *uir fortiſſimus & innocentiſſimus* L. Piſo *delationem nominis poſtularet, & contra* Q. Cæcilius *peteret, iſq́; ſe ueteres inimicitias iãdiu ſuſceptas perſequi diceret: cum auctoritas & dignitas* Piſonis *ualebat plurimum, tum illa erat cauſa iuſtiſſima, quòd eum ſibi* Achæi *patronũ adoptarant: etenim cum lex ipſa de pecunijs repetundis ſociorum, atq; amicorum populi* R. *cauſa comparata ſit; iniquum eſt, non eum legis iudicijſq́; actorem idoneum maxime putari, quem actorẽ cauſæ ſuæ ſocij, defenſoremq́; fortunarum ſuarum potiſſimum eſſe uoluerunt. an quod ad cõmemorandum eſt honeſtius, id ad probandum non multo uideri debet æquius? utra igitur eſt ſplẽdidor, utra illuſtrior commemoratio? accuſaui eum, quicum* Quæſtor *fueram, quicum me ſors cõſuetudoq́; maiorum, quicum me deorum hominumq́; iudicium cõiunxerat: an, accuſaui rogatu ſociorum atq; amicorum; delectus ſum ab uniuerſa prouincia, qui eius iura fortunaſq́; defenderẽ? dubitare quiſquam poteſt, quin honeſtius ſit, eorum cauſa, apud quos* Quæſtor *fueris, quàm eum, cuius* Quæſtor *fueris, accuſare? clariſſimi uiri noſtræ ciuitatis, temporibus optimis, hoc ſibi ampliſſimum pulcherrimumq́; ducebant, ab hoſpitibus clientibuſq́; ſuis, ab exteris nationibus, quæ in amicitiã populi* R. *ditionemq́; eſſent, iniurias propulſare, eorumq́; fortunas defendere.* M. Cato=

nem illum ſapientem, clariſſimũ uirũ, & prudẽtiſſimũ, cũ multis graues inimicitias geſſiſſe accepimus propter Hiſpanorum, apud quos Conſul fuerat, iniurias. nuper Cn. Domitium ſcimus Decimo Silano diem dixiſſe propter unius hominis Egritomari paterni amici, atq; hoſpitis iniurias: neq;.n. magis animos hominũ nocẽtium res unquã ulla cõmouit, quàm hæc maiorũ cõſuetudo lõgo interuallo repetita, atq; relata. ſociorũ querimoniæ delatæ ad hominẽ nõ inertiſſimũ: ſuſceptæ ab eo, qui uidebatur eorum fortunas fide, diligentiaq́; ſua poſſe defendere. hoc timent homines: hoc laborant: hoc inſtitui, atq; adeo inſtitutũ referri, ac renouari moleſte ferunt. putãt fore, uti, ſi paulatim hæc conſuetudo ſerpere, ac prodire cœperit, per homines honeſtiſſimos uirosq́; fortiſſimos, nõ imperitos adoleſcẽtulos, aut illiuſmodi quadruplatores, leges iudiciaq́; adminiſtrentur. cuius conſuetudinis, atq; inſtituti patres maioresq́; noſtros nõ pœnitebat, tũ, cũ P. Lẽtulus, is, qui princeps ſenatus fuit, accuſabat M. Aquiliũ ſubſcriptore C. Rutilio Ruſo; aut cum P. Africanus, homo uirtute, fortuna, gloria, rebus geſtis ampliſſimus, poſteaquã bis Conſul & Cẽſor fuerat, L. Cottam in iudiciũ uocabat. iure tum florebat populi R. nomẽ: iure auctoritas huius imperij, ciuitatisq́; maieſtas grauis habebatur. nemo mirabatur in Africano illo, quod in me nũc homine paruis opibus, ac facultatibus prædito ſimulant ſeſe mirari: cũ moleſte ferant: quid ſibi iſte uult? accuſatorẽ ne ſe exiſtimari, qui antea defendere cõſueuerat? nunc præſertim, ea iam ætate, cũ Aedilitatẽ petat. ego uero ætatis non modo meæ, ſed multo etiã ſuperioris, & honoris ampliſſimi puto eſſe, & accuſare impro=

bos,& miſeros calamitoſosq́; defendere. & profecto aut hoc remediũ eſt ægrotæ, ac propè deſperatæ Reip. iudiciisq́; corruptis, ac cõtaminatis paucorũ uitio ac turpitudine, homines ad legũ defenſionẽ iudiciorũq́; auctoritatem quã honeſtiſſimos, et integerrimos, diligentiſſimosq́; accedere: aut, ſi ne hoc quidem prodeſſe poterit, profecto nulla unquã medicina his tot incõmodis reperietur. nulla ſalus Reip. maior eſt, quàm eos, qui alterum accuſant, nõ minus de laude, de honore, de fama ſua, q̃ illos, qui accuſantur, de capite, ac fortunis ſuis pertimeſcere. itaque ſemper ij diligẽtiſſime, laborioſiſſimeq́; accuſarũt, qui ſe ipſos in diſcrimen exiſtimationis uenire arbitrati ſunt. quãobrẽ hoc ſtatuere iudices debetis, Q. Cæciliũ, de quo nulla unquã opinio fuerit, nullaq́; in hoc ipſo iudicio expectatio futura ſit, qui neq;, ut ante collectã famã cõſeruet, neque, uti reliqui tẽporis ſpem cõfirmet, laborat; nõ nimis hãc cauſam ſeuere, nõ nimis accurate, nõ nimis diligenter acturũ: habet enim nihil, quod in offenſione deperdat, ut turpiſſime flagitioſiſſimeq́; diſcedat: nihil de ſuis ueteribus ornamentis requiret. à nobis multos obſides habet populus R. quos ut incolumes cõſeruare, tueri, confirmare, ac recuperare poſſimus, omni ratione erit dimicãdũ. habet honorẽ, quem petimus: habet ſpem, quam propoſitam nobis habemus: habet exiſtimationem multo ſudore, labore, uigilijs collectam: ut, ſi in hac cauſa noſtrũ officiũ, ac diligentiam probauerimus, hæc, quæ dixi, retinere per populum R. incolumia, ac ſalua poſſimus: ſi tantulum offenſum titubatumq́; ſit, ut ea, quæ ſingulatim ac diu collecta ſunt, uno tempore uniuerſa perdamus. quapropter iudices ueſtrum eſt, deligere quem

exiſtimetis facillime poſſe magnitudinem cauſæ, ac iudicij ſuſtinere fide, diligentia, cõſilio, auctoritate. uos ſi mihi Q. Cæcilium antepoſueritis; ego me dignitate ſuperatum non arbitrabor; populus R. ne tam honeſtã, tam ſeueram, diligentemq́; accuſationem neq; uobis placuiſſe, neque ordini ueſtro placere arbitretur, prouidete.

ACCVSATIONIS IN C. VERREM LIBER II. ORATIO V.

QVOD erat optandum maxime iudices, & quod unum ad inuidiam ueſtri ordinis, infamiamq́; iudiciorum ſedandam maxime pertinebat; id nõ humano conſilio, ſed propè diuinitus datum, atque oblatũ uobis ſummo Reip. tempore uidetur: inueterauit enim iam opinio pernicioſa Reip. uobisq́; pericu loſa, quæ nõ modo Romæ, ſed & apud exteras nationes omnium ſermone percrebruit, his iudicijs, quæ nũc ſint, pecunioſum hominem, quamuis ſit nocens, neminẽ poſſe damnari. nunc in ipſo diſcrimine ordinis iudiciorumq́; ueſtrorum; cum ſint parati qui concionibus & legibus hanc inuidiam ſenatus inflammare conentur: reus in iudicium adductus eſt C. Verres, homo uita atque factis, omnium iam opinione damnatus, pecuniæ magnitudine, ſua ſpe, ac prædicatione abſolutus. huic ego cauſæ iudices cum ſumma uoluntate, & expectatione populi R. actor acceſſi; non ut augerem inuidiam ordinis, ſed ut infamiæ cõmuni ſuccurrerem: adduxi enim hominem,

in quo reconciliare exiſtimationē iudiciorū amiſſam, redire in gratiā cum populo R. ſatisfacere exteris nationibus poſſetis; depeculatorem ærarij, uexatorē Aſiæ, atque Pamphyliæ, prædonē iuris urbani, labem atque perniciē prouinciæ Siciliæ. de quo ſi uos ſeuere, religioſeq; iudicaueritis: auctoritas ea, quæ in uobis remanere debet, hærebit. ſin iſtius ingētes diuitiæ iudiciorū religionē, ueritatemq; perfregerint: ego hoc tamē aſſequar, ut iudiciū potius Reip. quàm aut reus iudicibus, aut accuſator reo defuiſſe uideatur. equidem, ut de me cōfitear iudices, cū multæ mihi à C. Verre inſidiæ terra mariq; factæ ſint, quas partim mea diligentia deuitarim, partim amicorū ſtudio, officioq; repulerim: nunquā tamen neq; tantū periculū mihi adire uiſus ſum, neq; tantopere pertimui, ut nūc in ipſo iudicio. neq; tantū me expectatio accuſationis meæ, cōcurſusq; tantæ multitudinis, quibus ego rebus uehemētiſſime perturbor, cōmouet; quantū iſtius inſidiæ nefariæ, quas uno tēpore mihi, uobis, M. Glabrioni Prætori, ſocijs, exteris nationibus, ordini, nomini denique ſenatorio facere conatur. qui ita dictitat, ijs eſſe metuendū, qui, quod ipſis ſolis ſatis eſſet, ſurripuiſſent: ſe tātum rapuiſſe, ut id multis ſatis eſſe poſſit: nihil eſſe tā ſāctū, quod nō uiolari; nihil tam munitū, quod non expugnari pecunia poſſit. quòd ſi, quā audax eſt ad conandū, tā eſſet obſcurus in agendo: fortaſſe aliqua in re nos aliquando fefelliſſet. uerum hoc adhuc percommode cadit, quòd cū incredibili eius audacia ſingularis ſtultitia coniuncta eſt: nam ut apertus in corripiendis pecunijs fuit, ſic in ſpe corrumpendi iudicij perſpicua ſua conſilia, conatusq; omnibus fecit. ſemel ait ſe in uita pertimuiſſe,

tum, cum primum reus à me factus ſit: quòd, cũ è prouincia recens eſſet, inuidiaq; & infamia non recẽti, ſed uetere ac diuturna flagraret, tum ad iudiciũ corrũpendum tẽpus alienũ offenderet. itaque cũ ego diem in Siciliã inquirendi perexiguam poſtulauiſſem, inuenit iſte qui ſibi in Achaiam biduo breuiorem diem poſtularet: non ut idem conficeret diligentia, et induſtria ſua, quod ego meo labore, & uigilijs conſecutus ſum: etenim ille Achaicus inquiſitor ne Brunduſiũ quidem peruenit: ego Siciliam totam quinquaginta diebus ſic obij, ut omniũ populorũ, priuatorumq; literas, iniuriasq; cognoſcerem: ut perſpicuũ cuiuis eſſe poſſit, hominem ab iſto quæſitũ eſſe, nõ qui reũ ſuũ adduceret, ſed qui meũ tempus obſideret. nũc homo audaciſſimus, atq; amẽtiſſimus hoc cogitat. intelligit me ita paratũ, atque inſtructũ in iudiciũ uenire, ut non modo in auribus ueſtris, ſed in oculis omniũ ſua furta, atq; flagitia defixurus ſim: uidet ſenatores multos eſſe teſtes audaciæ ſuæ: uidet multos equites R. frequẽtes, præterea ciues atque ſocios, quibus ipſe inſignes iniurias fecerit: uidet etiam tot graues ab amiciſſimis ciuitatibus legationes cũ publicis auctoritatibus, ac teſtimonijs conueniſſe. quæ cũ ita ſint: uſq; eò de omnibus bonis male exiſtimat, uſque eò ſenatoria iudicia perdita profligataq; eſſe arbitratur, ut hoc palàm dictitet, non ſine cauſa ſe cupidum pecuniæ fuiſſe, quoniam tantum in pecunia præſidiũ experiatur eſſe: ſeſe (id quod difficillimũ fuerit) tẽpus ipſum emiſſe iudicij ſui, quo cætera facilius emere poſſet, ut, quoniã criminũ uim ſubterfugere nullo modo poterat, procellã tẽporis deuitaret. quòd ſi nõ modo in cauſa, uerũ in aliquo honeſto præſi-

dio, aut in alicuius eloquētia aut gratia ſpem aliquam collocaſſet, profecto non hæc omnia colligeret, atque aucuparetur, non uſque eò deſpiceret, contemneretq́; ordinem ſenatorium, ut arbitratu eius deligeretur ex ſenatu qui reus fieret, qui, dum hic, quæ opus eſſent, cōpararet, cauſam interea ante eum diceret. quibus ego rebus quid iſte ſperet, & quò animum intendat, facile perſpicio. quamobrem uero ſe confidat aliquid perficere poſſe hoc Prætore, & hoc cōſilio, intelligere non poſſum. unum illud intelligo, quod populus R. in reiectione iudicum iudicauit: ea ſpe iſtum fuiſſe præditum, ut omnem rationem ſalutis in pecunia poneret; hoc erepto præſidio ut nullam ſibi rem adiumento fore arbitraretur: etenim quod eſt ingenium tantum, quæ tanta facultas dicendi, & copia, quæ iſtius uitam tot uitijs flagitijsq́; conuictam, iampridem omnium uoluntate, iudicioq; damnatum, aliqua ex parte poſſit defendere? cuius ut adoleſcentiæ maculas ignominiasq́; præteream, Quæſtura primus gradus honoris quid aliud habet in ſe, niſi Cn. Carbonem ſpoliatum à Quæſtore ſuo pecunia publica? nudatum & proditum Conſulem? deſertum exercitum? relictam prouinciam? ſortis neceſſitudinem, religionemq́; uiolatam? cuius Legatio exitium fuit Aſiæ totius, & Pamphyliæ. quibus in prouincijs multas domos, plurimas urbes, omnia fana depeculatus eſt, cum in Cn. Dolabellam ſcelus ſuum illud priſtinum renouauit & inſtaurauit quæſtorium, cum eum, cui Legatus, & Proquæſtore fuiſſet, & in inuidiam ſuis maleficijs adduxit, & in ipſis periculis nō ſolum deſeruit, ſed etiam oppugnauit, ac prodidit. cuius

Prætura urbana ædium ſacrarũ fuit, publicanorũq; operum depopulatio: ſimul in iure dicendo bonorũ poſſeſſionumq́; contra omnium inſtituta addictio, & cõdonatio. iam uero omnium uitiorũ ſuorum plurima et maxima cõſtituit monumẽta, & indicia in prouincia Sicilia: quã iſte per trienniũ ita uexauit, ac perdidit, ut ea reſtitui in antiquũ ſtatum nullo modo poſſit, uix autem per multos annos, innocentesq́; Prætores aliqua ex parte recreari aliquãdo poſſe uideatur. hoc Prætore Siculi neq; ſuas leges, neq; noſtra S. C. neq; communia iura tenuerunt. tantũ quiſq; habet in Sicilia, quantũ hominis auariſſimi, & libidinoſiſſimi aut imprudẽtiam ſubterfugit, aut ſatietati ſuperfuit. nulla res per triẽniũ, niſi ad nutũ iſtius, iudicata eſt: nulla res cuiuſquã tã patria, atque auita fuit, quæ non ab eo, imperio iſtius abiudicaretur. innumerabiles pecuniæ ex aratorũ bonis nouo nefarioq́; inſtituto coactæ: ſocij fideliſſimi in hoſtiũ numero exiſtimati: ciues Romani ſeruilem in modum cruciati, & necati: homines nocentiſſimi propter pecuniã iudicio liberati, honeſtiſſimi, atque integerrimi abſentes rei facti, indicta cauſa damnati, & eiecti: portus munitiſſimi, maximæ tutiſſimæq́; urbes piratis, prædonibusq́; patefactæ: nautæ, militesq́; Siculorũ, ſocij noſtri, atque amici fame necati: claſſes optimæ, atque opportuniſſimæ cũ magna ignominia populi R. amiſſæ et perditæ. idem iſte Prætor monumẽta antiquiſſima partim Regum locupletiſſimorum, quæ illi ornamento urbibus eſſe uoluerunt, partim etiam noſtrorum imperatorum, quæ uictores ciuitatibus Siculis aut dederunt, aut reddiderunt, ſpoliauit, nudauitq́; omnia. neque hoc ſolum in ſtatuis publicis,

blicis ornamentisq; fecit: ſed etiam delubra omnia ſanctiſſimis religionibus conſecrata depeculatus eſt: deũ deniq; nullum Siculis, qui ei paulo magis affabre, atq; antiquo artificio factus uideretur, reliquit. in ſtupris uero, & flagitijs nefarias eius libidines commemorare, pudore deterreor: ſimul illorum calamitatem cõmemorando augere nolo, quibus liberos coniugesq; ſuas integras ab iſtius petulantia conſeruare non licitũ eſt. at enim hæc ita cõmiſſa ſunt ab iſto, ut non cognita ſint ab omnibus. hominem eſſe arbitror neminẽ, qui nomen iſtius audierit, quin facta quoq; eius nefaria commemorare poſſit: ut mihi magis timendũ ſit, ne multa crimina prætermittere, quã ne qua in iſtũ fingere exiſtimer: neq;. n. mihi uidetur hæc multitudo, quæ ad audiendũ cõuenit, cognoſcere ex me causã uoluiſſe, ſed ea, quæ ſcit, mecũ recognoſcere. quæ cum ita ſint: iſte homo amens ac perditus alia mecum ratione pugnat: non id agit, ut alicuius eloquẽtiam mihi opponat: nõ gratia, nõ auctoritate cuiuſquã, non potentia nititur: ſimulat, his ſe rebus confidere. ſed uideo, quid agat: neq; enim agit occultiſſime: proponit inania mihi nobilitatis, hoc eſt hominum arrogantiũ, nomina: qui nõ tam me impediunt, quòd nobiles ſunt; quã adiuuant, ꝙ noti ſunt: ſimulat ſe eorum præſidio confidere, cũ interea aliud quiddam iandiu machinetur. quã ſpem nũc habeat in manibus, et quid moliatur, breuiter iam iudices exponã: ſed prius, ut ab initio res ab eo conſtituta ſit, quæſo cognoſcite. Vt primum è prouincia redijt, redemptio eſt huius iudicij facta grandi pecunia: manſit in conditione atque pacto uſque ad eum finem, dum iudices reiecti ſunt. poſteaquã reiectio iudicũ facta

eſt: quòd & in ſortitione, iſtius ſpem fortuna populi R. *& in reijciendis iudicibus mea diligẽtia iſtorũ impuden tiam uicerat; renuntiata eſt tota conductio. præclare ſe res habebat: libelli nominum ueſtrorum conſilijq; huius in manibus erant omniũ: nulla nota, nullus color, nullæ ſordes uidebantur his ſententijs allini poſſe: cum iſte re= pẽte ex alacri, atque læto ſic erat humilis, atque demiſ= ſus, ut non modo populo* R. *ſed etiam ſibi ipſe condẽna= tus uideretur. ecce autẽ repẽte, his diebus paucis, comitijs conſularibus factis, eadem illa uetera conſilia pecunia maiore repetuntur, eademq; ueſtræ famæ, fortuniſq; omnium inſidiæ per eoſdem homines comparantur. quæ res primoiudices pertenui nobis argumẽto, indicioq; pa tefacta eſt: poſt aperto ſuſpicionis introitu ad omnia in= tima iſtorum conſilia ſine ullo errore peruenimus: nam ut* Hortẽſius Cos. *deſignatus domum reducebatur è cam po, cum maxima frequentia, à multitudine; fit obuiam caſu ei multitudini* C. Curio: *quem ego hominem hono= ris potius, quàm contumeliæ cauſa nominatum uolo: et= enim ea dicam, quæ ille ſi commemorari noluiſſet, non tanto in conuentu, tam aperte, palamq; dixiſſet: quæ tamẽ à me pedetentim cauteq; dicentur, ut amicitiæ no ſtræ, & dignitatis illius habita ratio eſſe intelligatur. ui det ad ipſum fornicem* Fabianum *in turba* Verrem: *ap= pellat hominem, & ei uoce maxima uictoriam gratula tur: ipſi* Hortenſio, *qui* Conſul *erat factus, propinquis neceſſarijſq; eius, qui tum aderant, uerbũ nullum facit: cum hoc conſiſtit, hunc amplexatur, hunc iubet ſine cu= ra eſſe. renuntio, inquit, tibi, te hodiernis comitijs eſſe ab ſolutum. quod cum tam multi homines honeſtiſſimi au=*

diſſent, ſtatim ad me defertur, immo uero,ut quiſque me uiderat,narrabat. alijs illud indignum, alijs ridiculum uidebatur : ridiculum ijs, qui iſtius cauſam in teſtium fide, in criminum ratione, in iudicum poteſtate, non in comitijs conſularibus poſitam arbitrabantur: indignum ijs, qui altius perſpiciebant, & hanc gratulationem ad iudiciũ corrumpendum ſpectare arbitrabantur:etenim ſic ratiocinabantur, ſic honeſtiſſimi homines inter ſe,& mecum loquebãtur,aperte iam & perſpicue nulla eſſe iudicia;qui reus pridie iam ipſe ſe condemnatũ putabat,is, poſteaquã defenſor eius Conſul eſt factus,abſoluitur.quid igitur? quòd tota Sicilia, quòd omnes Siculi,omnes negotiatores,omnes publicæ priuatæq; literæ Romæ ſunt,nihil ne id ualebit? nihil,inuito Conſule deſignato.quid iudices?non crimina,non teſtes, non exiſtimationem populi R. ſequentur?non:omnia in unius poteſtate,ac moderatione uertẽtur.uere loquar iudices uehementer me hæc res cõmouebat: optimus enim quiſq; ita loquebatur:iſte quidem tibi eripietur, ſed nos non tenebimus iudicia diutius:etenim quis poterit Verre abſoluto de transferẽdis iudicijs recuſare? erat omnibus moleſtum: neq; eos tam iſtius perditi ſubita lætitia, quàm hominis ampliſſimi noua gratulatio cõmouebat. cupiebam diſſimulare,me id moleſte ferre:cupiebam animi dolorem uultu tegere,& taciturnitate cælare. ecce autem illis ipſis diebus,cum Prætores deſignati ſortirentur,& M.Metello obtigiſſet, ut is de pecunijs repetundis quæreret : nuntiatur mihi, tantam iſti gratulationem eſſe factam, ut is quoque domum mitteret, qui uxori ſuæ nuntiarét. ſanè ne hæc quidem res mihi pla-

cebat:neque tamen,quid tantopere in hac ſorte metuē=dum mihi eſſet,intelligebam:unum illud ex hominibus certis,ex quibus omnia comperi,reperiebam, fiſcos com=plures cum pecunia Sicilienſi à quodam ſenatore ad equitem Romanum eſſe translatos: ex his quaſi X fiſcos ad ſenatorē illum relictos eſſe comitiorum meorū nomi ne:diuiſores omnium tribuū noctu ad iſtum uocatos.ex quibus quidam,qui ſe omnia mea cauſa debere arbitra=batur,eadem illa nocte ad me uenit, demōſtrat qua iſte oratione uſus eſſet:commemoraſſe iſtum,quā liberaliter eos tractaſſet,& iam antea,cū ipſe Præturā petiſſet,& proximis cōſularibus,prætorijsq; comitijs:deinde eſſe pol licitum quantum uellent pecuniæ, ſi me Aedilitate deie ciſſent:hic alios negaſſe audere;alios reſpondiſſe,non pu tare perfici poſſe: inuentū tamē eſſe fortem amicum,ex eadem familia Q. Verrem Romilia,ex optima diuiſorū diſciplina,patris iſtius diſcipulum,atque amicū,qui, HS quingentis millibus depoſitis,id ſe perfecturum pollicere tur:& fuiſſe tamen nonnullos, qui ſe unà facturos eſſe dicerent.quæ cū ita eſſent:ſanè beneuolo animo me, ut magnopere cauerē, præmonebat.ſollicitabar rebus ma=ximis uno,atque eo perexiguo tempore.urgebant comi=tia:& his ipſis oppugnabar grandi pecunia. inſtabat iu diciū:ei quoq; negotio fiſci Sicilienſes minabantur. age=re,quæ ad iudiciū pertinebāt,libere,comitiorū metu de=terrebar:petitioni toto animo ſeruire,propter iudiciū nō licebat.minari deniq; diuiſoribus,ratio non erat, propte rea ꝙ eos intelligere uidebam, me hoc iudicio diſtrictū, atq; obligatum futurum.atque hoc ipſo tempore Siculis denuntiatum eſſe audio,primum ab Hortenſio,domum

ad illũ ut uenirent: Siculos ſanè in eo liberos fuiſſe, qui, quam obrem accerſerentur, cum intelligerent, nõ uenijſſent. interea comitia noſtra, quorũ iſte ſe, ut cæterorum hoc anno comitiorũ, dominum eſſe arbitrabatur, haberi cœpta ſunt. curſare iſte homo potens cũ filio blando & gratioſo circum tribus: paternos amicos, hoc eſt diuiſores, appellare omnes, & cõuenire. quod cum eſſet intellectũ, & animaduerſum: fecit animo libentiſſimo populus R. ut cuius diuitiæ me de fide deducere non potuiſſent, ne eiuſdem pecunijs de honore deijcerer. poſteaquam illa petitionis magna cura liberatus ſum, animo cœpi multo magis uacuo, ac ſoluto nihil aliud niſi de iudicio agere, & cogitare. reperio iudices hæc ab iſtis conſilia inita, & conſtituta, ut, quacunq; opus eſſet ratione, res ita duceretur, ut apud M. Metellũ Prætorẽ cauſa diceretur: in eo eſſe hæc commoda, primum M. Metellũ amiciſſimũ, deinde Hortenſium Cõſulem, nõ ſolum, ſed etiã Q. Metellũ: qui quàm iſti ſit amicus, attẽdite: dedit enim prærogatiuam ſuæ uoluntatis eiuſmodi, ut iſti pro prærogatiuis iã reddidiſſe uideatur. an me taciturum tãtis de rebus exiſtimauiſtis? & in tanto Reip. exiſtimationiſq; meæ periculo cuiquã conſulturũ potius, quàm officio & dignitati meæ? accerſit alter Conſul deſignatus Siculos: ueniunt nonnulli, propterea ꝙ L. Metellus eſſet Prætor in Sicilia: cum ijs ita loquitur, ſe Conſulem eſſe, fratrẽ ſuum alterũ Siciliam prouinciam obtinere, alterũ eſſe quæſiturũ de pecunijs repetundis: Verri ne noceri poſſit, multis rationibus eſſe prouiſum. quid eſt quæſo Metelle iudicium corrumpere, ſi hoc non eſt? teſtes, præſertim Siculos, timidos homines, & afflictos, non ſolum auctoritate deter-

rere,ſed etiam conſulari metu, & duorum Prætorum poteſtate?quid faceres pro homine innocente,& propinquo,cum propter hominem perditiſſimum atq; alieniſſimū de officio,ac dignitate decedis,& cōmittis, ut quod ille dictitat,alicui,qui te ignorat,uerum eſſe uideatur? nam hoc Verrem dicere aiebant:te non fato, ut cæteros ex ueſtra familia,ſed opera ſua Conſulem factum. duo igitur Conſules, & Quæſitor erant ex illius uoluntate. non ſolum effugiemus,inquit,hominem in quærēdo nimium diligentem, nimium ſeruientem populi exiſtimationi, M.Glabrionē:accedet nobis etiam illud: iudex eſt M.Cæſonius collega noſtri accuſatoris, homo in rebus iudicandis ſpectatus,& cognitus: quem minime expediat eſſe in eo conſilio,quod conemur aliqua ratione corrumpere:propterea ꝙ iam antea, cum iudex in Iuniano conſilio fuiſſet,turpiſſimū illud facinus non ſolum grauiter tulit, ſed etiam in medium protulit. hunc iudicem ex Cal.Ian.nō habebimus.Q. Manlium,& Q. Cornificiū duos ſeueriſſimos,atq; integerrimos iudices,quòd Tribuni pl.tum erunt,iudices non habebimus P.Sulpitius,iudex triſtis,& integer,magiſtratum ineat neceſſe eſt Nonis Dec.M.Crepereius,ex acerrima illa equeſtri familia, & diſciplina; L.Caſſius,ex familia tum ad cæteras res, tum ad iudicandum ſeueriſſima; Cn.Tremellius, homo ſumma religione, & diligentia;tres hi homines ueteres Tribuni militares ſunt deſignati,ex Cal.Ian. nō iudicabunt.ſubſortiemur etiam in M.Metelli locum,quoniam is huic ipſi quæſtioni præfuturus eſt. ita ſecundum Cal. Ian.& Prætore,& propè toto conſilio commutato,magnas accuſatoris minas, magnamq; iudicij expectatio=

nem ad noſtrum arbitrium, libidinemq; eludemus. Nonæ ſunt hodie Sextiles: hora nona conuenire cœpiſtis. hunc diem iam ne numerant quidem. decem dies ſunt ante ludos uotiuos, quos Cn. Pompeius facturus eſt. hi ludi dies quindecim auferent: deinde continuo Romani conſequentur. ita propè XL diebus interpoſitis, tum denique ſe ad ea, quæ à nobis dicta erunt, reſponſuros eſſe arbitrantur: deinde ſe ducturos & dicendo, & excuſando facile ad ludos Victoriæ: cum his plebeios eſſe coniunctos, ſecundum quos aut nulli, aut pauci dies ad agendum futuri ſunt: ita defeſſa, ac refrigerata accuſatione rem integram ad M. Metellum prætorem eſſe uenturam. quem ego hominem, ſi eius fidei diffiſus eſſem, iudicem non retinuiſſem. nunc tamen eo animo ſum, ut eo iudice, quàm Prætore, hanc rem tranſigi malim, & iurato ſuam, quàm iniurato aliorum tabellas committere. nunc ego iudices iam uos conſulo, quid mihi faciendũ putetis: id enim conſilij mihi profecto taciti dabitis, quod egomet mihi neceſſario capiendum intelligo. ſi utar ad dicendum meo legitimo tempore: mei laboris, induſtriæ, diligentiæq; capiam fructum, & ex accuſatione perficiam, ut nemo unquam poſt hominum memoriã paratior, uigilantior, compoſitior ad iudicium ueniſſe uideatur. ſed in hac laude induſtriæ meæ reus ne elabatur, ſummũ periculum eſt. quid eſt igitur, quod fieri poſſit? non obſcurum, opinor, neque abſconditum. fructum iſtum laudis, qui ex perpetua oratione percipi potuit, in alia tempora reſeruemus. nũc hominem tabulis, teſtibus, priuatis, publicisq; literis, auctoritatibusq; accuſemus. res omnis mihi tecũ erit Hortẽſi. dicam aperte.

ſi te mecum dicēdo, ac diluendis criminibus in hac cauſa cōtendere putarē, ego quoq; in accuſando, atq; in explicandis criminibus operam conſumerem. nunc quoniã pugnare cōtra me inſtituiſti nō tam ex tua natura, quàm ex iſtius tempore, & cauſa, malitioſe: neceſſe eſt iſtiuſmodi rationi aliquo conſilio obſiſtere. tua ratio eſt, ut ſecundū binos ludos mihi reſpondere incipias: mea, ut ante primos ludos comperēdinem. ita fiet, ut tua iſta ratio exiſtimetur aſtuta, meum hoc cōſiliū neceſſariū. uerum illud, quod inſtitueram dicere, mihi rem tecū eſſe, huiuſmodi eſt. ego cū hanc cauſam Siculorū rogatu recepiſſem, idq; mihi amplū, & præclarū exiſtimaſſem, eos uelle meæ fidei diligentiæq; periculū facere, qui innocentiæ, abſtinētiæq; feciſſent: tum ſuſcepto negotio maius mihi quiddã propoſui, in quo meã in Remp. uoluntatē populus R. perſpicere poſſet. nã illud mihi nequaquam dignum induſtria, conatuq; meo uidebatur, iſtū à me in iudicium iã omniū iudicio condēnatum uocari, niſi iſta tua intolerabilis potētia, & ea cupiditas, qua per hoſce annos in quibuſdam iudicijs uſus es, etiam in iſtius hominis deſperati cauſa interponeretur. nunc uero, quoniam hæc te omnis dominatio regnumq; iudiciorum tãtopere delectat; & ſunt homines, quos libidinis, infamiæq; ſuæ neq; pudeat, neq; tædeat, qui quaſi de induſtria in odiū offenſionēq; populi R. irruere uideantur: hoc me profiteor ſuſcepiſſe, magnum fortaſſe onus, & mihi periculoſum,ueruntamē dignū in quo omnes neruos ætatis, induſtriæq; meæ contenderem. quoniam totus ordo paucorum improbitate, et audacia premitur, et urgetur infamia iudiciorū: profiteor, huic generi hominū me inimicum, accuſatorē,

odioſum, aſſiduum, acerbum aduerſarium. hoc mihi ſumo: hoc mihi depoſco: quod agam in magiſtratu, quod agam ex eo loco, ex quo me populus R. ex Cal. Ian. ſecũ agere de Rep. ac de hominibus improbis uoluit. hoc munus Aedilitatis meæ populo R. ampliſſimum, pulcherrimumq́; polliceor. moneo, prædico, ante denuncio: qui aut deponere, aut accipere, aut recipere, aut polliceri, aut ſequeſtres, aut interpretes corrumpendi iudicij ſolent eſſe, quiq́; ad hanc rẽ aut potentiam, aut impudẽtiam ſuam profeſſi ſunt, abſtineant in hoc iudicio manus, animosq́; ab hoc ſcelere nefario. erit tum Conſul Hortenſius cum ſummo imperio, & poteſtate, ego autem Aedilis, hoc eſt paulo amplius, quàm priuatus: tamẽ hæc huiuſmodi res eſt, quã me acturum eſſe polliceor, ita populo R. grata atq; iucunda, ut ipſe Conſul in hac cauſa præ me minus, etiam, ſi fieri poſſit quàm priuatus eſſe uideatur. omnia non modo cõmemorabuntur, ſed etiã expoſitis certis rebus agentur, quæ intra decẽ annos, poſteaquam iudicia ab ſenatum tranſlata ſunt, in rebus iudicandis nefarie, flagitioſeq́; facta ſunt. cognoſcet ex me populus R. quid ſit, quamobrem, cum equeſter odio iudicaret, annos propè quinquaginta cõtinuos nullo iudice equite R. iudicãte ne tenuiſſima quidẽ ſuſpicio acceptæ pecuniæ ob rem iudicandam conſtituta ſit: quid ſit, quòd iudicijs ad ſenatorium ordinẽ tranſlatis, ſublataq́; populi R. in unũquẽq; noſtrum poteſtate, Q. Calidius damnatus dixerit, minoris HS XXX M prætorium hominem honeſte non poſſe damnari: quid ſis, quòd P. Septimio ſenatore damnato, Q. Hortenſio Prætore, de pecunijs repetundis, lis æſtimata ſit eo nomine, quòd ille ob rem iudi-

candã pecuniã accepiſſet: quòd in C. Herennio, quòd in C. Popilio ſenatoribus, qui ambo peculatus dãnati ſunt; quòd in M. Attilio, qui de maieſtate damnatus eſt, hoc planũ factũ eſt, eos pecuniam ob rem iudicandam accepiſſe: quòd inuenti ſunt ſenatores, qui C. Verre Præt. urbano ſortiẽte, exirent in eum reum, quẽ incognita cauſa condẽnarent: quòd inuentus eſt ſenator, qui cum index eſſet, in eodem iudicio ab reo pecuniam acciperet, quã iudicibus diuideret, & ab accuſatore, ut reum damnaret. iam uero quo modo illam labem, ignominiam, calamitatemq; totius ordinis conquerar? hoc factum eſſe in hac ciuitate, cum ſenatorius ordo iudicaret, ut diſcoloribus ſignis, iuratorum hominum ſententiæ notarẽtur. hæc omnia me diligenter, ſeuereq; acturum eſſe polliceor. quo me tandem animo fore putetis, ſi quid in hoc ipſo iudicio intellexero ſimili aliqua ratione eſſe uiolatum, atq; commiſſum? cum præſertim planum facere multis teſtibus poſſim, C. Verrem in Siciliæ multis audientibus ſæpe dixiſſe, ſe habere hominem potentem, cuius fiducia prouinciam ſpoliaret: neq; ſibi ſoli pecuniã quærere, ſed ita triẽnium illud Præturæ Siciliẽſis diſtributum habere, ut ſecũ præclare agi diceret, ſi unius anni quæſtum in rem ſuam cõuerteret, alterũ patronis, & defenſoribus ſui traderet, tertiũ illum uberrimũ quæſtuoſiſſimũq; annũ totum iudicibus reſeruaret. ex quo mihi uenit in mentẽ illud dicere, quod apud M. Glabrionẽ nuper cum in reijciendis iudicibus cõmemoraſſem, intellexi uehemẽter populum R. cõmoueri: me arbitrari fore, uti nationes exteræ legatos ad populum R. mitterent, ut lex de pecunijs repetũdis iudiciũq; tolleretur. ſi enim iudicia nulla ſint,

tantum unumquéq; ablaturum putant, quantũ ſibi ac liberis ſuis ſatis eſſe arbitretur: nunc quòd eiuſmodi iudicia ſint, tantum unumquéq; auferre, quantũ ſibi, patronis, aduocatis, Prætoribus, iudicibus ſatis futurũ ſit: hoc profecto infinitum eſſe: ſe auariſſimi hominis cupiditati ſatisfacere poſſe, nocentiſſimæ uictoriæ nõ poſſe. ò cõmemoranda iudicia, præclaramq́; exiſtimationẽ noſtri ordinis, cum ſocij populi R. iudicia de pecunijs repetundis fieri nolunt, quæ à maioribus noſtris ſociorũ cauſa comparata ſunt. an iſte unquã de ſe bonã ſpẽ habuiſſet, niſi de uobis malam opinionẽ animo imbibiſſet? quo maiore etiam, ſi fieri poteſt, apud uos odio eſſe debet, quàm eſt apud populum R. cum in auaritia, ſcelere, periurio uos ſui ſimiles eſſe arbitretur. cui loco per deos immortales iudices cõſulite, ac prouidete. moneo, prædicoq́; id, quod intelligo, tempus opportuniſſimũ uobis hoc diuinitus datum eſſe, ut odio, inuidia, infamia, turpitudine totum ordinem liberetis. nulla in iudicijs ſeueritas, nulla religio, nulla deniq; iam exiſtimãtur eſſe iudicia. itaq; à populo R. contemnimur, deſpicimur, graui, diuturnaq́; iam flagramus infamia: neq; enim ullam aliam ob cauſam populus R. tribunitiam poteſtatem tanto ſtudio requiſiuit: quam cum poſcebat, uerbo illam poſcere uidebatur, re uera iudicia poſcebat. neq; hoc Q. Catulum, hominem ſapientiſſimum, atq; ampliſſimum fugit: qui, Cn. Pompeio uiro fortiſſimo, & clariſſimo de tribunitia poteſtate referente, cum eſſet ſententiam rogatus, hoc initio eſt ſumma cum auctoritate uſus: patres conſcriptos iudicia male & flagitioſe tueri: quòd ſi in rebus iudicandis populi R. exiſtimationi ſatisfacere uoluiſſent, non tantopere

homines ſuiſſe tribunitiam poteſtatem deſideraturos. ipſe denique Cn. Pompeius, cum primum concionem ad Vrbem Conſul deſignatus habuit; ubi, id quod maxime expectari uidebatur, oſtendit ſe tribunitiam poteſtatem reſtituturum, factus eſt in eo ſtrepitus, & grata cõcionis admurmuratio. idem in eadem concione cum dixiſſet, populatas, uexatasq́; eſſe prouincias, iudicia autẽ turpia, & flagitioſa fieri, ei rei ſe prouidere, ac cõſulere uelle: tum uero non ſtrepitu, ſed maximo clamore ſuam populus R. ſignificauit uoluntatem. nũc autem homines in ſpeculis ſunt: obſeruant, quemadmodum ſe unuſquiſque ueſtrũ gerat in retinenda religione, conſeruandisq́; legibus. uident, adhuc poſt legem tribunitiã unum ſenatorem uel tenuiſſimũ eſſe damnatum. quod tametſi non reprehendunt, tamen magnopere, quod laudent, nõ habent: nulla eſt enim laus, ibi eſſe integrum, ubi nemo eſt, qui aut poſſit, aut conetur corrũpere. hoc eſt iudiciũ, in quo uos de reo, populus R. de uobis iudicabit. in hoc homine ſtatuetur, poſſit ne ſenatoribus iudicantibus homo nocẽtiſſimus, pecunioſiſſimusq́; damnari. deinde eſt huiuſmodi reus, in quo homine nihil ſit, præter ſumma peccata, maximamq́; pecuniam: ut, ſi liberatus ſit, nulla alia ſuſpicio, niſi ea, quæ turpiſſima eſt, reſidere poſſit. nõ gratia, nõ cognatione, nõ alijs recte factis, non deniq; aliquo mediocri uitio tot tantaq́; eius uitia ſubleuata eſſe exiſtimabuntur. poſtremo ego cauſam ſic agam iudices: eiuſmodi res, ita notas, ita teſtatas, ita magnas, ita manifeſtas proferam, ut nemo à uobis, ut iſtum abſoluatis, per gratiam conetur cõtendere. habeo autem certam uiam, atque rationem, qua omnes illorũ conatus inueſti-

gare,& conſequi poſſim.ita res à me agetur, ut in eorum conſilijs omnibus non modo aures hominum, ſed etiam oculi populi R.intereſſe uideantur.uos aliquot iã per annos conceptam huic ordini turpitudinẽ,atque infamiã delere,ac tollere poteſtis.conſtat inter omnes,poſt hæc conſtituta iudicia,quibus nunc utimur,nullum hoc ſplendore,atque hac dignitate conſiliũ fuiſſe.hic ſi quid erit offenſum;omnes homines non iam ex eodem ordine alios magis idoneos, quod fieri non poteſt,ſed aliũ omnino ordinẽ ad res iudicandas quærendũ arbitrabuntur. quapropter primum ab dijs immortalibus,quod ſperare mihi uideor,hoc idem iudices peto,ut in hoc iudicio nemo improbus præter eum, qui iampridem inuentus eſt, reperiatur.deinde, ſi plures improbi fuerint, hoc uobis, hoc populo R. iudices confirmo, uitam mehercule mihi prius,quàm uim perſeuerantiamq́; ad illorum improbitatem perſequendam defuturam.uerum quod ego laboribus,periculis,inimicitijsq́; meis tum,cũ admiſſum erit, dedecus ſeuere me perſecuturum eſſe polliceor;id ne accidat,tu tua ſapientia,auctoritate,diligẽtia M. Glabrio potes prouidere.ſuſcipe cauſam iudiciorum: ſuſcipe cauſam ſeueritatis,integritatis,fidei, religionis: ſuſcipe cauſam ſenatus,ut is hoc iudicio probatus,cum populo R.et in laude,& in gratia eſſe poſſit.cogita,qui ſis,quo loco, quid dare populo R.quid reddere maioribus tuis debeas. fac tibi paternæ legis Aciliæ ueniat in mentem:qua lege populus R. de pecunijs repetundis,optimis iudicijs,ſeueriſſimisq́; iudicibus uſus eſt.circunſtant te ſummæ auctoritates,quæ te obliuiſci laudis domeſticæ non ſinant, quæ te dies noctesq́; cõmoneant, fortiſſimũ tibi patrem,

ſapientiſſimum auum, grauiſſimum ſocerum fuiſſe. quare ſi Glabrionis patris uim, & acrimoniam ceperis ad reſiſtendum hominibus audaciſſimis; ſi aui Scæuolæ prudentiã ad proſpiciendas inſidias, quæ tuæ, atque horum famæ comparantur; ſi ſoceri Scauri conſtantiam, ut ne quis te de uera, & certa poſſit ſententia dimouere: intelliget populus R. integerrimo, atque honeſtiſſimo Prætore, delectoq; conſilio, nocẽti reo magnitudinem pecuniæ plus habuiſſe momenti ad ſuſpicionem criminis, quàm ad rationem ſalutis: mihi certum eſt non cõmittere, ut in hac cauſa Prætor nobis, conſiliumq; mutetur. non patiar rem in id tempus adduci, ut Siculi, quos adhuc ſerui deſignatorum Conſulum non mouerunt, cum eos nouo exemplo uniuerſos arceſſerent, eos tum lictores Conſulum uocent, ut homines miſeri, antea ſocij, atque amici populi R. nunc ſerui ac ſupplices, nõ modo ius ſuũ fortunasq; omnes eorum imperio amittant, uerum etiã deplorandi iuris ſui poteſtatem non habeant. non ſinam profecto, cauſa à me perorata, XI. diebus interpoſitis, tum nobis deniq; reſpondeant, cum accuſatio noſtra in obliuionem diuturnitate adducta ſit. nõ committam, ut tum res iudicetur, cum hæc frequentia totius Italiæ Roma diſceſſerit, quæ conuenit uno tempore undiq;, comitiorum, ludorum, cenſendiq; cauſa. huius iudicij & laudis fructum, & offenſionis periculum, ueſtrum; laborem, ſolicitudinemq;, noſtram; ſcientiam quid agatur, memoriãq; quid à quoque dictum ſit, omniũ puto eſſe oportere. faciam hoc non nouũ, ſed ab ijs, qui nunc principes noſtræ ciuitatis ſunt, ante factũ, ut teſtibus utar ſtatim. illud à me nouũ iudices cognoſcetis, quòd ita teſtes

conſtituam, ut crimen totum explicem: ubi id interrogando, argumentis atque oratione firmauero, tum teſtes ad crimen accommodem, ut nihil inter illam uſitatam accuſationem, atque hanc nouam interſit, niſi quòd in illa tunc, cum omnia dicta ſunt, teſtes dantur, hic in ſingulas res dabuntur, ut illis quoque eadem interrogandi facultas, argumẽtandi, dicendiq́; ſit. ſi quis erit, qui perpetuam orationem, accuſationẽq́; deſideret: altera actione audiet. nunc id, quod facimus, ea ratione facimus, ut malitiæ illorum conſilio noſtro occurramus, neceſſario fieri intelligat. hæc primæ actionis erit accuſatio.

* Dicimus C. Verrem, *cum multa libidinoſe, multa crudeliter in ciues* R. *atque in ſocios, multa in deos, hominesq́; nefarie fecerit, tum præterea quadringenties ſeſtertium* ex Sicilia *contra leges abſtuliſſe. hoc teſtibus, hoc tabulis, priuatis publicisq́; auctoritatibus ita nobis planum faciemus, ut hoc ſtatuatis, etiam ſi ſpatium ad dicẽdum noſtro commodo, uacuosq́; dies habuiſſemus, tamen oratione longa nihil opus fuiſſe.* Dixi.

ACCVSATIONIS IN C. VER= REM LIBER III.
ORATIO VI.

EMINEM ueſtrum ignorare arbi=
tror iudices, hunc per hoſce dies ſermo=
n nem uulgi, atq; hanc opinionē populi
R. fuiſſe, C. Verrem altera actione re=
ſponſurum nō fuiſſe, neq; ad iudicium
affuturū. quæ fama non iccirco ſolum emanarat, quòd
iſte certe ſtatuerat, ac deliberauerat, non adeſſe; uerum
etiam, quòd nemo quenquam tam audacem, tam amen
tem, tam impudentem fore arbitrabatur, qui tam nefa=
rijs criminibus, tam multis teſtibus euictus, ora iudicum
aſpicere, aut os ſuū populo R. oſtendere auderet. eſt idem
Verres, qui fuit ſemper, ut ad audendum proiectus, ſic
paratus ad audiendū: præſto eſt, reſpondet, defenditur:
ne hoc quidem ſibi reliqui fecit, ut in rebus turpiſſimis,
cum manifeſto teneatur, ſi reticeat, & abſit, tamen im=
pudentiæ ſuæ pudentem exitū quæſiſſe uideatur. patior
iudices, & non moleſte fero, me laboris mei, uos uirtutis
ueſtræ fructum eſſe laturos: nam ſi iſte id feciſſet, quod
primo ſtatuerat, ut non adeſſet; minus aliquanto, quàm
mihi opus eſſet, cognoſceretur, quid ego in hac accuſatio
ne cōparanda, conſtituendáq; elaboraſſem: ueſtra uero
laus tenuis planè, atque obſcura iudices eſſet: neq; enim
hoc à uobis populus R. expectat, neque eo poteſt eſſe con
tentus, ſi cōdemnatus ſit is, qui adeſſe noluerit, & ſi for
tes fueritis in eo, quem nemo ſit auſus defendere. immo
uero adſit, reſpondeat, ſummis opibus, ſummo ſtudio

potentiſſimorum

potentiſſimorum hominum defendatur: certet mea diligentia cum illorum omnium cupiditate, ueſtra integritas cum iſtius pecunia, teſtium conſtantia cum illius patronorũ minis, atque potentia. tum demum illa uicta uidebuntur, cũ in contentionem certamenq́; uenerint. abſens ſi iſte eſſet dãnatus, nõ tam ipſe ſibi conſuluiſſe, quã inuidiſſe ueſtræ laudi uideretur: neque enim ſalus ulla maior Reip. *hoc tempore reperiri poteſt, quã populũ* R. *intelligere, diligenter reiectis ab accuſatore iudicibus, ſocios, leges,* Remp. *ſenatorio conſilio maxime poſſe defendi. neq; tanta fortunis omnium pernicies poteſt accidere, quã opinione populi* R. *rationem ueritatis, integritatis, fidei, religionis ab hoc ordine abiudicari. itaque mihi uideor magnam, & maxime ægram, & propè depoſitam* Reip. *partem ſuſcepiſſe, neque in eo magis meæ, quã ueſtræ laudi exiſtimationiq́; ſeruiſſe: acceſſi. n. ad inuidiam iudiciorum leuãdam, uituperationemq́; tollendã, ut, cum hæc res pro uoluntate populi* R. *eſſet iudicata, aliqua ex parte mea diligentia conſtituta auctoritas iudiciorum uideretur: poſtremo; ut eſſet hoc iudicatum, ut finis aliquãdo iudiciariæ cõtrouerſiæ conſtitueretur: etenim ſine dubio iudices in hac cauſa ea res in diſcrimen adducitur: reus eſt enim nocentiſſimus: qui ſi condemnatur, deſinent homines dicere, his iudicijs pecuniam plurimum poſſe; ſin abſoluitur, deſinemus nos de iudicijs trãsferẽdis recuſare. tametſi de abſolutione iſtius neque ipſe iã ſperat, nec populus* R. *metuit. de impudẽtia ſingulari, quòd adeſt, quòd reſpõdet, ſunt qui mirentur: mihi pro cætera eius audacia atque amẽtia ne hoc quidẽ mirandũ uidetur: multa. n. et in deos, & in homines impie*

neſarieq; commiſit. quorũ ſcelerum pœnis agitatur, & à mente conſilioq; deducitur. agunt eũ præcipitem pœnæ ciuiũ R. quos partim ſecuri percuſſit, partim in uinculis necauit, partim implorantes iura libertatis & ciuitatis in crucem ſuſtulit. rapiunt eum ad ſupplicium dij patrij, quòd iſte inuentus eſt, qui è complexu parentũ abreptos filios ad necem duceret, & parentes pretium pro ſepultura liberum poſceret. religiones uero, cerimoniæq; omniũ ſacrorum, fanorumq; uiolatæ, ſimulacraq; deorum, quæ non modo ex ſuis templis ablata ſunt, ſed etiã iacent in tenebris ab iſto retruſa, atque abdita, conſiſtere eius animũ ſine furore atque amentia nõ ſinunt. neque iſte mihi uidetur ſe ad damnationem offerre ſolum, neque hoc auaritiæ ſupplicio cõmuni, qui tot ſceleribus ſe obſtrinxerit, contentus eſſe: ſingularem quandam pœnã iſtius immanis, atque importuna natura deſiderat. nõ id ſolum quæritur, ut iſto damnato bona reſtituantur ijs, quibus erepta ſunt: ſed & religiones deorum immortalium expiandæ, & ciuium R. cruciatus, multorumq; innocentium ſanguis iſtius ſupplicio luẽdus eſt. non enim furem, ſed ereptorem; nõ adulterum, ſed expugnatorem pudicitiæ; non ſacrilegum, ſed hoſtem ſacrorum religionumq; ; non ſicarium, ſed crudeliſſimum carnificem ciuium, ſociorumq; in ueſtrum iudiciũ adduximus: ut ego hunc unum eiuſmodi reum poſt hominum memoriam fuiſſe arbitrer, cui damnari expediret: nam quis hoc nõ intelligit? iſtum abſolutũ dijs hominibusq; inuitis, tamen ex manibus populi R. eripi nullo modo poſſe? quis hoc non perſpicit, præclare nobiſcũ actum iri, ſi populus R. iſtius unius ſupplicio contentus erit? ac non ſic ſtatuerit,

non iſtum maius in ſeſe ſcelus concepiſſe, cum fana ſpoliarit, cũ tot homines innocentes necarit, cũ ciues R. morte, cruciatu, cruce affecerit, cum prædonũ duces accepta pecunia dimiſerit; quã eos, ſi qui iſtũ tot, tantis, tam nefarijs ſceleribus coopertum iurati ſententia ſua liberarent? non eſt, non eſt in hoc homine cuiquã peccandi locus iudices: non is eſt reus, non id tẽpus, non id conſilium (metuo, ne quid arrogantius apud tales uiros uidear dicere) ne actor quidem eſt is, cui reus tam nocens, tã perditus, tam uictus aut occulte ſurripi, aut impune eripi poſſit. his ego iudicibus non probabo C. Verrem contra leges pecunias cepiſſe? ſuſtinebũt tales uiri, ſe tot ſenatoribus, tot equitibus R. tot ciuitatibus, tot hominibus honeſtiſſimis ex tam illuſtri prouincia, tot populorũ, priuatorumq; literis nõ crediſiſſe? tantæ populi R. uolũtati reſtitiſſe? ſuſtineant: reperiemus, ſi iſtum uiuum ad aliud iudicium perducere potuerimus, quibus probemus, iſtum in Quæſtura pecuniam publicam Cn. Carboni Cos. datam auertiſſe: quibus perſuadeamus, iſtum alieno nomine à Quæſtoribus urbanis, quod priore actione didiciſtis, pecuniã abſtuliſſe. erũt, qui & in eo quoq; audaciã eius reprehẽdant, quòd aliquot nominibus de capite, quantũ commodũ fuerit, frumenti decumani detraxerit. erũt etiã fortaſſe iudices, qui illum eius peculatum uel acerrime uindicandũ putẽt, quòd iſte M. Marcelli, & P. Africani monimenta, quæ nomine illorũ; re uera populi R. & erant, & habebantur, ex fanis religioſiſſimis, ex urbibus ſociorũ, atque amicorum non dubitauerit auferre. emerſerit ex peculatus etiam iudicio: meditetur de ducibus hoſtium, quos accepta pecunia liberauit: uideat, quid

de illis reſpondeat, quos in eorum locum ſubditos domi ſuæ reſeruauit. quærat, non ſolum quemadmodũ noſtro crimini, uerũ etiam quo pacto ſuæ confeſſioni poſſit me deri. meminerit, ſe priore actione clamore populi R. infeſto, atque inimico excitatũ, confeſſum eſſe, duces à ſe prædonũ ſecuri non eſſe percuſſos; ſe iam tũ eſſe ueritũ, ne ſibi crimini daretur, eos ab ſe pecunia liberatos. fateatur id, quod negari nõ poteſt, ſe priuatum hominẽ prædonũ duces uiuos, atque incolumes domi ſuæ, poſteaquã Romã redierit, uſque dũ per me licuerit, tenuiſſe. hoc in illo maieſtatis iudicio ſi licuiſſe ſibi oſtenderit, ego oportuiſſe cõcedã. ex hoc quoque euaſerit. proficiſcar eò, quò me iampridem uocat populus R. de iure. n. libertatis, & ciuitatis ſuũ putat eſſe iudicium, & recte putat. cõfringat iſte ſanè ui ſua conſilia ſenatoria, quæſtiones omniũ perrumpat, euolet ex ueſtra ſeueritate. mihi credite, arctioribus apud populum R. laqueis tenebitur. credet ijs equitibus R. populus R. qui ad uos antea producti teſtes, ipſis inſpectãtibus ab iſto ciuem R. qui cognitores homines honeſtos daret, ſublatũ eſſe in crucem dixerunt. credent omnes V & XXX tribus homini grauiſſimo, atque ornatiſſimo M. Annio, qui ſe præſente ciuem R. ſecuri percuſſum eſſe dixit. audietur à populo R. uir primarius eques R. L. Flauius, qui ſuũ familiarem Hereniũ negotiatorem ex Africa, cũ eum Syracuſis amplius centũ ciues R. cognoſcerent, lacrymanteſq; defenderent, pro teſtimonio dixit, ſecuri eſſe percuſſum. probabit fidẽ, & auctoritatẽ, & religionem ſuam L. Suetius, homo omnibus ornamẽtis præditus, qui iuratus apud uos dixit, multos ciues R. in Latumijs iſtius imperio crudeliſſime per

uim morte eſſe mulctatos. hanc ego cauſam cum agam beneficio populi R. de loco ſuperiore, non uereor, ne aut iſtum uis ulla ex populi R. ſuffragijs eripere, aut à me ullũ munus Aedilitatis amplius, aut gratius populo R. eſſe poſſit. quapropter omnes in hoc iudicio conentur omnia: nihil eſt iam, quod in hac cauſa peccare iudices quiſquã, niſi ueſtro periculo, poſſit. mea quidẽ ratio cũ in præteritis eſt rebus cognita, tum in reliquis explorata, atque prouiſa eſt. ego meũ ſtudium in Remp. iam illo tempore oſtendi, cum longo interuallo ueterem conſuetudinem retuli, & rogatu ſociorum, atq; amicorum populi R. meorum autẽ neceſſariorũ, nomẽ hominis audaciſſimi detuli. quod meũ factum lectiſſimi uiri, atq; ornatiſſimi, quo in numero è uobis complures fuere, ita probarunt, ut ei, qui iſtius Quæſtor fuiſſet, & ab iſto læſus inimicitias iuſtas perſequeretur, non modo deferendi nominis, ſed ne ſubſcribendi quidem, cum id poſtularet, facerent poteſtatem. in Siciliam ſum inquirendi cauſa profectus: quo in negotio induſtriam meam celeritas reditionis, diligentiam multitudo literarum, & teſtiũ declarauit: pudorem uero, ac religionem, quòd cum ueniſſem ſenator ad ſocios populi R. qui in ea prouincia Quæſtor fuiſſem, ad hoſpites meos, ac neceſſarios cauſæ communis defenſor diuerti potius, quàm ad eos, qui à me auxilium petiuiſſent. nemini meus aduentus labori aut ſumptui neque publice, neque priuatim fuit. uim in inquirẽdo tantã habui, quantã mihi lex dabat, non quantã habere poterã iſtorũ ſtudio, quos iſte uexarat. Romã ut ex Sicilia redij, cum iſte, atque iſtius amici, homines lauti & urbani, ſermones huiuſcemodi diſſipaſſent, quo

animos teſtium retardaret; me magna pecunia à uera accuſatione eſſe deductum: tametſi probabatur nemini, quòd & ex Sicilia teſtes erant ij, qui Quæſtorem me in prouincia cognouerant, & hinc homines maxime illuſtres, qui ut ipſi noti ſunt, ſic noſtrum unumquéq; optime norunt; tamẽ uſque eò timui, ne quis de mea fide, atque integritate dubitaret, donec ad reijciendos iudices uenimus. ſciebã, in reijciendis iudicibus nõnullos memoria noſtra pactionis ſuſpicionem nõ uitaſſe, cũ in ipſa accuſatione eorũ induſtria, ac diligẽtia probaretur. ita reieci iudices, ut hoc conſtet, poſt hunc ſtatũ Reip. quo nũc utimur, ſimili ſplendore, & dignitate conſilium nullum fuiſſe. quam iſte laudem cõmunem ait ſibi eſſe mecum: qui cum P. Galbam iudicem reieciſſet, M. Lucretium retinuit: & cum eius patronus ex eo quæreret, cur ſuos familiariſſimos Sex. Peduceum, Q. Conſidiũ, Q. Iunium reijci paſſus eſſet, reſpondit, quòd eos in iudicando nimiũm ſui iuris, ſententiæq; cognoſceret. itaque iudicibus reiectis ſperabam iam onus meum uobiſcum eſſe cõmune: putabã, non ſolũ notis, ſed etiam ignotis probatam meã fidem eſſe, & diligentiam. quod me non fefellit: nam comitijs meis, cũ iſte infinita largitione contra me uteretur, populus R. iudicauit iſtius pecuniam, quæ apud me contra fidem meam nihil potuiſſet, apud ſe contra honorem meum nihil poſſe debere. quo quidem die primum iudices citati in hunc reum cõſediſtis, quis tam inimicus huic ordini fuit, quis tam nouarum rerum, iudiciorum, iudicumq; cupidus, qui non conſpectũ, conſeſſuq; ueſtro commoueretur? cum in eo ueſtra mihi dignitas fructũ diligentiæ referret, id ſum aſſecutus, ut una hora, qua

cœpi dicere, reo audaci, pecunioſo, profuſo, perdito ſpem iudicij corrumpendi præciderem: ut primo die teſtium tanto numero citato populus R. iudicaret, ipſo abſoluto Remp. ſtare nõ poſſe: ut alter dies amicis iſtius, & defenſoribus non modo ſpem uictoriæ, ſed etiam uoluntatem defenſionis auferret: ut tertius dies ſic hominem proſterneret, ut morbo ſimulato, nõ quid reſponderet, ſed quemadmodum non reſponderet, deliberaret. deinde reliquis diebus, his criminibus, his teſtibus, & urbanis, & prouincialibus, ſic obrutus, atque oppreſſus eſt, ut his ludorũ diebus interpoſitis, nemo iſtum comperendinatum, ſed condemnatum iudicaret. quapropter ego, quod ad me attinet iudices, uici: non enim ſpolia C. Verris, ſed exiſtimationem populi R. concupiui. meum fuit, cum cauſa accedere ad accuſandum: quæ cauſa fuit iuſtior, quàm à tã illuſtri prouincia defenſorem conſtitui & deligi? Reip. cõſulere: quid iam Reipub. honeſtius, quàm in tanta inuidia iudiciorum adducere hominem, cuius damnatione totus ordo cum populo R. & in laude, & in gratia poſſit eſſe? oſtendere, ac perſuadere, hominem nocentem adductum eſſe: quis eſt in populo R. qui hoc non ex priore actione abſtulerit, omnium ante damnatorum ſcelera, furta, flagitia, ſi in unum locum conferantur, uix cum huius parua parte æquari, cõferriq; poſſe? uos, quod ad ueſtram famã, exiſtimationem, ſalutemq; communem pertinet iudices, proſpicite, atque conſulite. ſplendor ueſter facit, ut peccare ſine ſummo Reip. detrimento, ac periculo non poſſitis: non enim poteſt ſperare populus R. eſſe alios in ſenatu, qui recte poſſint iudicare, uos ſi non potueritis. neceſſe eſt, cum de toto

ordine deſperarit, aliud genus hominũ, atque aliã ratio nem iudiciorum requirat. hoc ſi uobis ideo leuius uide=tur, quòd putatis onus eſſe graue, & incõmodum, iudi=care: intelligere debetis, primum intereſſe, utrũ id onus uoſmet ipſi reieceritis, an, quòd probare populo R. fidem ueſtrã, & religionem non potueritis, eo uobis iudicandi poteſtas erepta ſit. deinde etiam illud cogitate, quãto pe riculo uenturi ſimus ad eos iudices, quos propter odium ueſtri populus R. de uobis uoluerit iudicare. uerum uo=bis dicam id, quod intellexi iudices. homines ſcitote eſſe quoſdam, quos tantum odium ueſtri ordinis teneat, ut hoc palàm iam dictitẽt, ſe iſtum, quem ſciant eſſe homi=nem improbiſſimũ, hoc uno nomine abſolui uelle, ut ab ſenatu iudicia per ignominiã, turpitudinemq; auferan=tur. hæc me iudices pluribus uerbis uobiſcum agere coe=git nõ timor meus de ueſtra fide, ſed ſpes illorum noua: quæ cum Verrem à porta ſubito ad iudicium retraxiſ=ſet, nõnulli ſuſpicati ſunt non ſine cauſa illius conſilium tam repente eſſe mutatũ. nunc ne nouo querimoniæ ge nere uti poſſit Hortenſius, et ea dicere, opprimi reum, de quo nihil dicat accuſator; nihil eſſe tã periculoſum for=tunis innocentiũ, quàm tacere aduerſarios; & ne aliter, quàm ego uelim, meũ laudet ingenium, cũ dicat, me, ſi multa dixiſſem, ſubleuaturum fuiſſe eũ, quem cõtra di cere; quia nõ dixerim, perdidiſſe: morem illi geram: utar oratione perpetua; nõ quoniam hoc ſit neceſſe; uerum ut experiar, utrum ille ferat moleſtius, me tunc tacuiſſe, an nũc dicere. hic tu fortaſſe eris diligens, ne quam ego ho=ram de meis legitimis horis remittam: niſi omni tẽpore, quod mihi lege cõceſſum eſt, abuſus ero, querere, deũ at=

que hominũ fidẽ implorabis, circũueniri C. Verrẽ, quòd accuſator nolit tandiu, quãdiu liceat, dicere. quod mihi lex mea cauſa dedit, eo mihi nõ uti nõ licebit? nã accusãdi mihi tẽpus mea cauſa datũ eſt, ut poſsẽ oratione mea crimina cauſamq; explicare. hoc ſi nõ utor, nõ tibi iniuriã facio, ſed de meo iure aliquid, & cõmodo detraho. cauſam enim, inquit, cognoſci oportet. ea re quidẽ, quòd aliter cõdemnari reus, quãuis ſit nocens, nõ poteſt. id igitur tu moleſte tuliſti, à me aliquid factum eſſe, quo minus iſte condemnari poſſet? nam cauſa cognita poſſunt multi abſolui: incognita quidem condemnari nemo poteſt. adimo enim cõperendinatum: quod habet lex in ſe moleſtiſſimũ: bis ut cauſa dicatur. quod aut mea cauſa potius eſt cõſtitutum, quàm tua: aut nihilo tua potius, quàm mea. nã ſi, bis dicere, eſt cõmodũ: certe utriuſque cõmune eſt. ſi eum, qui poſterius dixit, opus eſt redargui: accuſatoris cauſa, ut bis ageretur, cõſtitutum eſt. uerum, ut opinor, Glaucia primus tulit, ut comperendinaretur reus: antea uel iudicari primo poterat, uel, amplius, pronunciari. utrã igitur putas legem molliorem? opinor, illam ueterem; qua uel cito abſolui, uel tarde condẽnarĩ licebat. ego tibi illam Aciliam legem reſtituo: qua lege multi ſemel accuſati, ſemel dicta cauſa, ſemel auditis teſtibus, cõdẽnati ſunt, nequaquã tã manifeſtis, neque tantis criminibus, quantis tu cõuinceris. puta te nõ hac tam atroci; ſed illa lege mitiſſima cauſam dicere. accuſabo: reſpondebis. teſtibus editis, ita mittã in conſiliũ, ut, etiam ſi lex ampliandi faciat poteſtatẽ, tamẽ iſti turpe ſibi exiſtimẽt, nõ primo iudicare. uerũ ſi cauſam cognoſci opus eſt, parum'ne cognita eſt? diſſimulamus Hortenſi: quod

ſæpe in dicendo experti ſumus. quis nos magnopere attẽdit unquã, in hoc quidem genere cauſarum, ubi aliquid ereptum aut ablatum à quopiam dicitur? non ne aut in tabulis, aut in teſtibus omnis expectatio iudicum eſt? dixi prima actione, me planum eſſe facturũ, C. Verrem HS quadringenties cõtra legem abſtuliſſe. quid? hoc planius egiſſem; ſi ita narraſſem. Dio quidã fuit Haleſinus: qui, cum eius filio Prætore Sacerdote hæreditas à propinquo permagna ueniſſet, nihil habuit neque negotij, neq; cõtrouerſiæ. Verres ſimul ac tetigit prouinciam, ſtatim Meſſanam literas dedit, Dionem euocauit, calumniatores ex ſinu ſuo appoſuit, qui illam hæreditatem Veneri Erycinæ cõmiſſam eſſe dicerent. hac de re oſtendit ſe ipſum cogniturum. poſſum deinceps totam rẽ explicare, deinde ad extremũ id, quod accidit, dicere: Dionem HS decies centena millia numeraſſe, ut cauſam certiſſimã obtineret: præterea greges equarũ eius iſtum abigendos curaſſe: argẽti ueſtisq; ſtragulæ quod fuerit, curaſſe auferendũ. hæc neque cũ ego dicerem, neq; cum tu negares, magni momenti noſtra eſſet oratio. quo tempore igitur aures iudex erigeret, animumq; attẽderet? cum Dio ipſe prodiret, cũ cæteri, qui tum in Sicilia negotijs Dionis interfuiſſent: cum per eos ipſos dies, per quos cauſam Dio diceret, reperiretur, pecunias ſumpſiſſe mutuas, nomina ſua exegiſſe, prædia uendidiſſe: cum tabulæ uirorum bonorũ proferrẽtur: cum, qui pecuniam Dioni dederunt, dicerent ſe iam tum audiſſe, eo nummos ſumi, ut Verri darentur: cum amici, hoſpites, patroni Dionis, homines honeſtiſſimi, hæc eadem ſe audiſſe dicerẽt. opinor, cum hæc fierent, tum uos audiretis, ſicut audiſtis, tum

cauſa agi uideretur. ſic à me ſunt acta omnia priore a=ctione, ut in criminibus omnibus nullum eſſet, in quo quiſquam ueſtrũ perpetuam accuſationẽ requirat. nego eſſe quidquã à teſtibus dictum, quod aut ueſtrũ cuipiã eſſet obſcurũ, aut cuiuſquã oratoris eloquẽtiã quæreret: etenim ſic me ipſum egiſſe memoria tenetis, ut in teſti=bus interrogãdis omnia crimina proponerẽ, & explica=rẽ; ut, cum rẽ totã in medio propoſuiſſem, tum deniq; te ſtẽ interrogarẽ. itaque nõ modo uos, quibus eſt iudican=dũ, noſtra crimina tenetis: ſed etiã populus R. totã accu=ſationẽ cauſamq; cognouit. tametſi ita de meo facto lo=quor, quaſi ego illud mea uolũtate potius, q̃ ueſtra iniu=ria adductus fecerim. interpoſuiſtis accuſatorẽ, q, cũ ego mihi C & X dies ſolos in Siciliã poſtulaſſem, C & VIII ſibi in Achaiã poſtularet: mẽſes mihi tres cũ eripuiſſetis ad agendũ maxime appoſitos, reliquũ omne tẽpus huius anni me uobis remiſſurũ putaſtis: ut, cũ horis noſtris nos eſſemus uſi, tu, binis ludis interpoſitis, quadrageſimo poſt die reſpõderes; deinde ita tẽpus duceretur, ut à M. Gla=brione Præt. & à magna parte horũ iudicũ ad Prætorẽ aliũ, iudicesq; alios ueniremus. hæc ſi ego nõ uidiſſem; ſi me nõ omnes noti ignotiq; monuiſſent, id agi, id cogita ri, in eo laborari, ut res in illud tẽpus reijceretur: credo, ſi meis horis in accusãdo uti uoluiſſem, uererer, ne mihi crimina nõ ſuppeterent, ne oratio deeſſet, ne uox uireſq; deficerẽt, ne, quem nemo prima actione defendere auſus eſſet, eũ ego bis accuſare non poſſem. ego meũ conſiliũ tũ iudicibus, tum populo R. probaui. nemo eſt, qui alia ra=tione iſtorũ iniuriæ, atque impudẽtiæ potuiſſe obſiſti ar bitretur: etenim qua ſtultitia fuiſſem, ſi quam diem qui

iſtum eripiendum redemerunt, in cautione uiderunt, cũ ita cauerent, ſi poſt Cal. Ian. in conſilium iretur; in eam diem ego, cum potuiſſem uitare, incidiſſem? nunc mihi temporis eius, quod mihi ad dicendum datur, quoniam in animo eſt cauſam omnem exponere, habēda ratio eſt diligenter. itaque primum illum actum iſtius uitæ turpiſſimum, & flagitioſiſſimum prætermittam: nihil à me de pueritiæ ſuæ flagitijs, peccatisq; audiet: nihil ex illa impura adoleſcentia ſua: quæ qualis fuerit, aut meminiſtis, aut ex eo, quem ſui ſimillimũ produxit, recognoſcere poteſtis. omnia præteribo, quæ mihi turpia dictu uidebuntur: neq; ſolum, quid iſtum audire, uerum etiam quid me deceat dicere, conſiderabo. uos quæſo date hoc, & concedite pudori meo, ut aliquam partē de iſtius impudētia reticere poſſim. omne illud tēpus, quod fuit antequam iſte ad magiſtratus, remq; publicam acceſſit, habeat per me ſolutũ, ac liberũ. ſileatur de nocturnis eius bacchationibus, ac uigilijs: lenonum, aleatorũ, perductorum nulla mentio fiat: damna, dedecora, quæ res patris eius, ætas ipſius pertulit, prætereantur: lucretur indicia ueteris infamiæ: patiatur eius uita reliqua me hanc tãtam iacturam criminũ facere. Quæſtor Cn. Papirio Cos. fuiſti abhinc annos quatuordecim: ex ea die ad hãc diē quæ feciſti, in iudiciũ uoco. hora nulla uacua à furto, à ſcelere, crudelitate, flagitio reperietur. hi ſunt anni cõſumpti in Quæſtura, & Legatione Aſiatica, & Præturà urbana, & Prætura Sicilienſi. quare hæc eadem erit quadripartita diſtributio totius accuſationis meæ. Quæſtor ex S.C. prouinciam ſortitus es: obtigit tibi cõſularis: ut cum Cos. Cn. Carbone eſſes, eãq; prouinciã obtineres

erat tum diſſenſio ciuium: de qua nihil ſum dicturus, quid ſentire debueris: unum hoc dico, in eiuſmodi tempore ac ſorte ſtatuere te debuiſſe, utrum malles ſentire, atque defendere. Carbo grauiter ferebat, ſibi Quæſtorẽ obtigiſſe hominẽ ſingulari luxuria, atque inertia: uerũ tamẽ ornabat eum beneficijs officijsq; omnibus. ne diutius teneam, pecunia attributa numerata eſt: profectus eſt Quæſtor in prouinciam: uenit in Galliam expectatus ad exercitum cõſularem cũ pecunia: ſimul ac primum ei occaſio uiſa eſt (cognoſcite hominis principium magiſtratuũ gerẽdorũ, & Reip. adminiſtrãdæ) auerſa pecunia publica Quæſtor Cõſulem, exercitũ, prouinciamq; deſeruit. uideo, quid egerim: erigit ſe: ſperat ſibi auram poſſe aliquã afflari in hoc crimine uolũtatis, aſſenſioniſq; eorũ, quibus Cn. Carbonis mortui nomen odio ſit: quibus illã relictionẽ, proditionemq; Conſulis ſui gratã ſperat fore. quaſi uero id cupiditate defendendæ nobilitatis, aut ſtudio partiũ fecerit, ac nõ apertiſſime Conſulẽ, exercitum, prouinciamq; cõpilarit, & propter impudẽtiſſimũ furtũ aufugerit: eſt enim obſcurũ, aut eiuſmodi factum eius, ut poſſit aliquis ſuſpicari, C. Verrem, quòd ferre nouos homines non potuerit, ad nobilitatem, hoc eſt ad ſuos, tranſiſſe, nihil feciſſe propter pecuniã. uideamus, rationes quemadmodũ retulerit: iam ipſe oſtendet, quamobrẽ Cn. Carbonem reliquerit: iam ſe ipſe indicabit. primum breuitatem cognoſcite. ACCEPI, inquit, VICIES DVCENTA TRIGINTA QVINQVE MILLIA QVADRINGENTOS XVII NVMMOS: DEDI STIPENDIO, FRVMENTO, LEGATIS, PROQVAESTO-

RIBVS, COHORTI PRAETORIAE HS MILLE SEXCENTA TRIGINTAQVINQVE MILLIA, QVADRINGENTOS XVII NVMMOS: RELIQVI ARIMINI HS SEXCENTA MILLIA. *hoc eſt rationes referre? hoc modo aut ego, aut tu* Hortenſi, *aut quiſquã hominum retulit? quid hoc eſt? quæ impudentia? quæ audacia? quod exemplum ex tot hominum rationibus relatis huiuſmodi eſt? illa tamen* HS *ſexcenta millia, quæ ne falſo quidẽ potuit, quibus data eſſent, deſcribere, quæ ſe* Arimini *ſcribit reliquiſſe, quæ ipſa* HS *ſexcenta millia reliqua facta ſunt, neq;* Carbo *attigit, neq;* Sylla *uidit, neq; in ærarium relata ſunt. oppidum ſibi elegit* Ariminũ, *quod tum, cum iſte rationes referebat, oppreſſum direptumq; erat. nõ ſuſpicabatur id, quod nũc ſentiet, ſatis multos ex illa calamitate* Ariminenſiũ *teſtes nobis in hanc rem reliquos eſſe. recita denuo.* P. LENTVLO L. TRITARIO QVAESTORIBVS VRBANIS, RATIONVM RES RELATARVM. *recita.* EX S.C. *ut hoc pacto rationes referre liceret, eo* Syllanus *repẽte factus eſt, nõ ut honos, & dignitas nobilitati reſtitueretur. quòd ſi illinc inanis profugiſſes; tamẽ iſta tua fuga, nefaria proditio* Conſulis *tui, ſcelerata iudicaretur. malus ciuis, improbus* Conſul, *ſeditioſus homo* Cn. Carbo *fuit. fuerit alijs: tibi quãdo eſſe cœpit? poſtea quã tibi pecuniã, rem frumentariã, rationes omnes ſuas, exercitumq; commiſit: nã ſi tibi antea diſplicuiſſet, idem feciſſes, quod anno poſt* M. Piſo Quæſtor, *cum* L. Scipioni Conſuli *obtigiſſet: non attigit pecuniam: nõ ad exercitũ profectus eſt; quod de* Rep. *ſenſit, ita ſenſit, ut nec fidem*

ſuam,nec morem maiorũ,nec neceſſitudinẽ ſortis læde=ret.etenim ſi hæc perturbare omnia,& permiſcere uolu=mus,totã uitã periculoſam,infeſtamq; reddemus,ſi nul=lam religionẽ ſors habebit,nullã ſocietatem cõiunctio ſe=cundæ,dubiæq; fortunæ,nullã auctoritatẽ mores,atque inſtituta maiorũ.omniũ eſt communis inimicus,qui fuit hoſtis ſuorũ.nemo unquam ſapiẽs proditori credendũ pu=tauit.ipſe Sylla, cui aduentus iſtius gratiſſimus eſſe de=buit,ab ſe hominẽ,atque ab exercitu ſuo remouit,Bene=uenti eſſe iuſſit apud eos,quos ſuis partibus amiciſſimos eſſe intelligebat,ubi iſte ſummæ rei,cauſæq; nocere nihil poſſet.ei poſtea præmia tamen liberaliter tribuit: bona quædã proſcriptorũ in agro Beneuẽtano diripienda con=ceſſit:habuit honorẽ ut proditori,nõ ut amico fidẽ.nũc, quãuis ſint homines,qui mortuum Cn.Carbonẽ oderint: tamẽ hi debent,nõ quid illi accidere uoluerint,ſed quid ipſis in tali re metuendũ ſit,cogitare.cõmune eſt hoc ma=lum,cõmunis metus,cõmune periculũ.nullæ ſunt occul=tiores inſidiæ,quàm eæ,quæ latẽt in ſimulatione officij, aut in aliquo neceſſitudinis nomine.nam eum, qui pa=làm eſt aduerſarius, facile cauendo uitare poſſis: hoc uero occultum, inteſtinũ,ac domeſticum malum nõ mo=do non exiſtit,uerũ etiam opprimit,antequã perſpicere, atque explorare potueris.ita ne uero?tu,cũ Quæſtor ad exercitũ miſſus ſis,cuſtos non ſolũ pecuniæ,ſed etiã Con=ſulis,particeps omniũ rerum, conſiliorumq; fueris,habi=tus ſis in liberũ loco,ſicut mos maiorum ferebat ;repen=te relinquas? deſeras? ad aduerſarios tranſeas? ò ſce=lus: ò portentũ in ultimas terras exportandũ:non enim poteſt ea natura,quæ tantum facinus cõmiſerit,hoc uno

ſcelere eſſe contenta:neceſſe eſt,ſemper aliquid eiuſmodi moliatur:neceſſe eſt,in ſimili audacia, perfidiaq; uerſetur.itaq; idem iſte,quē Cn. Dolabella poſtea C.Malleolo occiſo pro Quæſtore habuit(haud ſcio,an maior etiā hæc neceſſitudo fuerit,quā illa Carbonis,ac plus iudiciū uolūtatis ualere,quā ſortis debeat) idem in Cn.Dolabellā, qui in Cn.Carbonē,fuit:nā,quæ in iſtū ualebant crimina,cōtulit in illū,cauſamq; illius omnem ad inimicos accuſatoresq; detulit:ipſe in eū,cui Legatus,cui pro Quæſtore fuerat,inimiciſſimū,atq; improbiſſimū teſtimoniū dixit.ille miſer cum eſſet;tum proditione iſtius nefaria, tum improbo,& falſo eiuſdem teſtimonio,tū multo ex maxima parte iſtius futurorū, ac flagitiorū inuidia conflagrauit.quid hoc homine faciatis? aut ad quam ſpem tam perfidioſum,tam importunū animal reſeruetis?qui in Cn.Carbone ſortem,in Cn.Dolabella uoluntatē neglexerit,ac uiolarit,eoſq; ambos non ſolum deſeruerit,ſed etiā prodiderit,atque oppugnarit.nolite, quæſo iudices, breuitate orationis meæ potius,quā rerū ipſarū magnitudine crimina pōderare:mihi.n.properandū neceſſario eſt,ut omnia uobis,quæ mihi cōſtituta ſunt,poſſim exponere.quamobrē Quæſtura iſtius demōſtrata,primiq; magiſtratus & furto,& ſcelere perſpecto,reliqua attendite.in quibus illud tempus Syllanarū proſcriptionū ac rapinarū prætermittā:neque ego iſtum ſibi ullam ex communi calamitate defenſionē ſinam ſumere:ſuis eum certis proprijſq; criminibus accuſabo. quāobrem,hoc omni tempore Syllano ex accuſatione circunſcripto, Legationem eius præclaram cognoſcite. Poſtedquam Cn.Dolabellæ prouincia Cilicia conſtituta eſt,ò dij immortales,

quanta

quanta iſte cupiditate, quibus allegationibus illam ſibi Legationem expugnauit? id quod Cn. Dolabellæ principium maximæ calamitatis fuit. nã ut iſte profectus eſt, quacũque iter fecit, eiuſmodi fuit, nõ ut Legatus populi R. ſed ut quædã calamitas peruadere uideretur. in Achaia (prætermittam minora omnia, quorum ſimile forſitã alius quoque aliquid aliquando fecerit: nihil dicam, niſi ſingulare, niſi quod, ſi in aliũ reum diceretur, incredibile uideretur) magiſtratum Sicyonium nummos popoſcit. ne ſit hoc crimen in Verrem: fecerunt alij. cũ ille non daret, animaduertit. improbum, ſed nõ inauditum. genus animaduerſionis uidete: quæretis, ex quo genere hominem iſtum iudicetis. ignẽ ex lignis uiridibus atq; humidis in loco anguſto fieri iuſſit: ibi hominem ingenuũ, domi nobilẽ, populi R. ſocium, atque amicũ, fumo excruciatũ ſemiuiuũ reliquit. iam quæ iſte ſigna, quas tabulas pictas ex Achaia ſuſtulerit, non dicam hoc loco, eſt alius mihi locus ad hanc cupiditatem demonſtrandã ſeruatus. Athenis audiſtis ex æde Mineruæ grande auri pondus ablatum. dictum hoc eſt in Cn. Dolabellæ iudicio: dictũ? etiam æſtimatum. huius conſilij non modo participem C. Verrem, ſed principem fuiſſe reperietis. Delum uenit: ibi ex fano Apollinis religioſiſſimo noctu clàm ſuſtulit ſigna pulcherrima, atq; antiquiſſima, eaq; in onerariam nauem ſuam conijcienda curauit. poſtridie cum ſpoliatum fanum uiderent ij, qui Delũ incolebant, grauiter ferebãt: eſt enim tanta apud eos eius fani religio, atque antiquitas, ut in eo loco ipſum Apollinẽ natũ eſſe arbitrentur. uerbum tamen facere nõ audebant, ne forte ea res ad Dolabellam ipſum pertineret. tũ

rem teſtimonia denunciaturũ? qui tuæ domi ſæpe fuiſſent, ex quibus quærerem, ſigna ſcirẽt ne fuiſſe, quæ nõ eſſent. quid tum hos de te iudicaturos arbitratus es, cũ uiderent, te iam non contra accuſatorem tuum, ſed contra Quæſtorrm, ſectoremq; pugnare? qua de re Charidemum Chium teſtimonium priore actione dicere audiſtis: ſeſe, cũ eſſet Trierarchus, & Verrẽ ex Aſia decedentem proſequeretur, iuſſu Dolabellæ fuiſſe unà cũ iſto Sami, ſeſeq; tum ſcire ſpoliatum eſſe fanum Iunonis, & oppidum Samum, poſteaq; ſe cauſam apud Chios ciues ſuos Samijs accuſantibus publice dixiſſe, eoq; ſe eſſe abſolutum, ꝙ planũ feciſſet, ea, quæ legati Samiorum dicerent, ad Verrem, non ad ſe pertinere. Aſpendũ uetus oppidum, & nobile in Pamphylia ſcitis eſſe, pleniſſimũ ſignorum optimorum. non dicã illinc hoc ſignum ablatum eſſe, et illud: hoc dico, nullũ te Aſpendi ſignũ Verres reliquiſſe, omnia ex fanis, ex locis publicis, palã, ſpectantibus omnibus, ploſtris euecta, aſportataq; eſſe. atq; etiam illum Aſpẽdium cithariſtam, de quo ſæpe audiſtis id, quod eſt Græcis hominibus in prouerbio, quem omnia intus canere dicebãt, ſuſtulit, et in intimis ſuis ædibus poſuit, etiam illum ipſum artificio ſuo ſuperaſſe uideatur. Pergæ fanũ antiquiſſimum, et ſanctiſſimum Dianæ ſcimus eſſe. id quoque à te nudatum, et ſpoliatũ eſſe, ex ipſa Diana, quod habebat auri, detractum, atq; ablatũ eſſe dico. quæ (malũ) eſt iſta tanta audacia, atque amẽtia? quas enim ſociorum, atque amicorũ urbes adiſti Legationis iure, et nomine; ſi in eas ui cum exercitu, imperioq; inuaſiſſes, tamẽ opinor quæ ſigna, atque ornamenta ex his urbibus ſuſtuliſſes, hæc nõ in tuam domũ,

neque in ſuburbana amicorum, ſed Romam in publicũ deportaſſes. quid ego de M. Marcello loquar? qui Syracuſas urbem ornatiſſimã cepit. quid de L. Scipione? qui bellum in Aſia geſſit, Antiochumq́; Regem potentiſſimum uicit. quid de Flaminio? qui Regem Philippũ, & Macedoniã ſubegit. quid de L. Paulo? qui Regem Perſen, ui ac uirtute ſuperauit. quid de L. Mũmio? qui urbẽ pulcherrimã, atque ornatiſſimam Corinthum, pleniſſimã rerũ omniũ, ſuſtulit, urbesq́; Achaiæ, Bœotiæq́; multas ſub imperiũ populi R. ditionemq́; ſubiũxit. quorum domus cum honore, et uirtute florerent, ſignis, et tabulis pictis erant uacuæ. at uero urbem totã, templa deorũ, omnesq́; Italiæ partes illorum donis, ac monimentis exornatas uidemus. uereor, ne hæc forte cuiquam nimis antiqua, & iam obſoleta uideãtur: ita enim tum æquabiliter omnes erãt huiuſmodi, ut hæc laus eximiæ uirtutis, & innocẽtiæ non ſolũ hominum, uerum etiam temporũ illorum eſſe uideatur. P. Seruilius, uir clariſſimus, maximis rebus geſtis, adeſt, de te ſententiã laturus eſt: Olympũ ui, copijs, cõſilio, uirtute cepit, urbẽ antiquã, & omnibus rebus auctã, & ornatã. recens exemplum fortiſſimi uiri profero: nam poſtea Seruilius imperator populi R. Olympum urbẽ hoſtium cepit, q̃ tu in iјſdem illis locis Legatus quæſtorius oppida pacata ſociorum, atque amicorum diripienda, ac uexanda curaſti. tu quæ fanis religioſiſſimis per ſcelus, & per latrocinium abſtuliſti, ea nos uidere, niſi in tuis, amicorumq́; tuorũ tectis, non poſſumus: P. Seruilius quæ ſigna atq; ornamenta ex urbe hoſtium, & uirtute capta, belli lege, atque imperatorio iure ſuſtulit, ea populo R. apportauit, per triũphũ

animos teſtium retardarēt; me magna pecunia à uera accuſatione eſſe deductum: tametſi probabatur nemini, quòd & ex Sicilia teſtes erant ij, qui Quæſtorem me in prouincia cognouerant, & hinc homines maxime illuſtres, qui ut ipſi noti ſunt, ſic noſtrum unumquēq; optime norunt; tamē uſque eò timui, ne quis de mea fide, atque integritate dubitaret, donec ad reijciendos iudices uenimus. ſciebā, in reijciendis iudicibus nōnullos memoria noſtra pactionis ſuſpicionem nō uitaſſe, cū in ipſa accuſatione eorū induſtria, ac diligētia probaretur. ita reieci iudices, ut hoc conſtet, poſt hunc ſtatū Reip. quo nūc utimur, ſimili ſplendore, & dignitate conſilium nullum fuiſſe. quam iſte laudem cōmunem ait ſibi eſſe mecum: qui cum P. Galbam iudicem reieciſſet, M. Lucretium retinuit: & cum eius patronus ex eo quæreret, cur ſuos familiariſſimos Sex. Peduceum, Q. Conſidiū, Q. Iunium reijci paſſus eſſet, reſpondit, quòd eos in iudicando nimium ſui iuris, ſententiæq; cognoſceret. itaque iudicibus reiectis ſperabam iam onus meum uobiſcum eſſe cōmune: putabā, non ſolū notis, ſed etiam ignotis probatam meā fidem eſſe, & diligentiam. quod me non fefellit: nam comitijs meis, cū iſte infinita largitione contra me uteretur, populus R. iudicauit iſtius pecuniam, quæ apud me contra fidem meam nihil potuiſſet, apud ſe contra honorem meum nihil poſſe debere. quo quidem die primum iudices citati in hunc reum cōſediſtis, quis tam inimicus huic ordini fuit, quis tam nouarum rerum, iudiciorum, iudicumq; cupidus, qui non conſpectu, conſeſſuq; ueſtro commoueretur? cum in eo ueſtra mihi dignitas fructū diligentiæ referret, id ſum aſſecutus, ut una hora, qua

cœpi dicere, reo audaci, pecunioſo, profuſo, perdito ſpem iudicij corrumpendi præciderem: ut primo die teſtium tanto numero citato populus R. iudicaret, ipſo abſoluto Remp. ſtare nõ poſſe: ut alter dies amicis iſtius, & defenſoribus non modo ſpem uictoriæ, ſed etiam uoluntatem defenſionis auferret: ut tertius dies ſic hominem proſterneret, ut morbo ſimulato, nõ quid reſponderet, ſed quemadmodum non reſponderet, deliberaret. deinde reliquis diebus, his criminibus, his teſtibus, & urbanis, & prouincialibus, ſic obrutus, atque oppreſſus eſt, ut his ludorũ diebus interpoſitis, nemo iſtum comperendinatum, ſed condemnatum iudicaret. quapropter ego, quod ad me attinet iudices, uici: non enim ſpolia C. Verris, ſed exiſtimationem populi R. concupiui. meum fuit, cum cauſa accedere ad accuſandum: quæ cauſa fuit iuſtior, quàm à tã illuſtri prouincia defenſorem conſtitui & deligi? Reip. cõſulere: quid iam Reipub. honeſtius, quàm in tanta inuidia iudiciorum adducere hominem, cuius damnatione totus ordo cum populo R. & in laude, & in gratia poſſit eſſe? oſtendere, ac perſuadere, hominem nocentem adductum eſſe: quis eſt in populo R. qui hoc non ex priore actione abſtulerit, omnium ante damnatorum ſcelera, furta, flagitia, ſi in unum locum conferantur, uix cum huius parua parte æquari, cõferriq; poſſe? uos, quod ad ueſtram famã, exiſtimationem, ſalutemq; communem pertinet iudices, proſpicite, atque conſulite. ſplendor ueſter facit, ut peccare ſine ſummo Reip. detrimento, ac periculo non poſſitis: non enim poteſt ſperare populus R. eſſe alios in ſenatu, qui recte poſſint iudicare, uos ſi non potueritis. neceſſe eſt, cum de toto

ordine deſperarit,aliud genus hominũ,atque aliã ratio nem iudiciorum requirat.hoc ſi uobis ideo leuius uidetur,quòd putatis onus eſſe graue,& incõmodum, iudicare:intelligere debetis, primum intereſſe,utrũ id onus uoſmet ipſi reieceritis,an,quòd probare populo R.fidem ueſtrã,& religionem non potueritis,eo uobis iudicandi poteſtas erepta ſit.deinde etiam illud cogitate, quãto pe riculo uenturi ſimus ad eos iudices,quos propter odium ueſtri populus R.de uobis uoluerit iudicare.uerum uobis dicam id,quod intellexi iudices. homines ſcitote eſſe quoſdam,quos tantum odium ueſtri ordinis teneat, ut hoc palàm iam dictitẽt,ſe iſtum,quem ſciant eſſe hominem improbiſſimũ,hoc uno nomine abſolui uelle,ut ab ſenatu iudicia per ignominiã,turpitudinemq; auferantur.hæc me iudices pluribus uerbis uobiſcum agere coegit nõ timor meus de ueſtra fide,ſed ſpes illorum noua: quæ cum Verrem à porta ſubito ad iudicium retraxiſſet,nõnulli ſuſpicati ſunt non ſine cauſa illius conſilium tam repente eſſe mutatũ.nunc ne nouo querimoniæ ge nere uti poſſit Hortenſius,et ea dicere,opprimi reum,de quo nihil dicat accuſator;nihil eſſe tã periculoſum fortunis innocentiũ,quàm tacere aduerſarios; & ne aliter, quàm ego uelim,meũ laudet ingenium,cũ dicat, me, ſi multa dixiſſem,ſubleuaturum fuiſſe eũ,quem cõtra di cere;quia nõ dixerim,perdidiſſe:morem illi geram:utar oratione perpetua;nõ quoniam hoc ſit neceſſe;uerum ut experiar,utrum ille ferat moleſtius,me tunc tacuiſſe,an nũc dicere.hic tu fortaſſe eris diligens,ne quam ego horam de meis legitimis horis remittam:niſi omni tẽpore, quod mihi lege cõceſſum eſt,abuſus ero,querere,deũ at=

que hominũ fidẽ implorabis, circũueniri C. Verrẽ, quòd accuſator nolit tandiu, quãdiu liceat, dicere. quod mihi lex mea cauſa dedit, eo mihi nõ uti nõ licebit? nã accusãdi mihi tẽpus mea cauſa datũ eſt, ut poſſẽ oratione mea crimina cauſamq; explicare. hoc ſi nõ utor, nõ tibi iniuriã facio, ſed de meo iure aliquid, & cõmodo detraho. cauſam enim, inquit, cognoſci oportet. ea re quidẽ, quòd aliter cõdemnari reus, quãuis ſit nocens, nõ poteſt. id igitur tu moleſte tuliſti, à me aliquid factum eſſe, quo minus iſte condemnari poſſet? nam cauſa cognita poſſunt multi abſolui: incognita quidem condemnari nemo poteſt. adimo enim cõperendinatum: quod habet lex in ſe moleſtiſſimũ: bis ut cauſa dicatur. quod aut mea cauſa potius eſt cõſtitutum, quàm tua: aut nihilo tua potius, quàm mea. nã ſi, bis dicere, eſt cõmodũ: certe utriuſque cõmune eſt. ſi eum, qui poſterius dixit, opus eſt redargui: accuſatoris cauſa, ut bis ageretur, cõſtitutum eſt. uerum, ut opinor, Glaucia primus tulit, ut comperendinaretur reus: antea uel iudicari primo poterat, uel, amplius, pronunciari. utrã igitur putas legem molliorem? opinor, illam ueterem; qua uel cito abſolui, uel tarde condẽnari licebat. ego tibi illam Aciliam legem reſtituo: qua lege multi ſemel accuſati, ſemel dicta cauſa, ſemel auditis teſtibus, cõdẽnati ſunt, nequaquã tã manifeſtis, neque tantis criminibus, quantis tu cõuinceris. puta te nõ hac tam atroci; ſed illa lege mitiſſima cauſam dicere. accuſabo: reſpondebis. teſtibus editis, ita mittã in conſiliũ, ut, etiam ſi lex ampliandi faciat poteſtatẽ, tamẽ iſti turpe ſibi exiſtimẽt, nõ primo iudicare. uerũ ſi cauſam cognoſci opus eſt, parum'ne cognita eſt? diſſimulamus Hortenſi: quod

ſæpe in dicendo experti ſumus. quis nos magnopere attẽdit unquã, in hoc quidem genere cauſarum, ubi aliquid ereptum aut ablatum à quopiam dicitur? non ne aut in tabulis, aut in teſtibus omnis expectatio iudicum eſt? dixi prima actione, me planum eſſe facturũ, C. Verrem HS quadringenties cõtra legem abſtuliſſe. quid? hoc planius egiſſem, ſi ita narraſſem. Dio quidã fuit Haleſinus: qui, cum eius filio Prætore Sacerdote hæreditas à propinquo permagna ueniſſet, nihil habuit neque negotij, neq; cõtrouerſiæ. Verres ſimul ac tetigit prouinciam, ſtatim Meſſanam literas dedit, Dionem euocauit, calumniatores ex ſinu ſuo appoſuit, qui illam hæreditatem Veneri Erycinæ cõmiſſam eſſe dicerent. hac de re oſtendit ſe ipſum cogniturum. poſſum deinceps totam rẽ explicare, deinde ad extremũ id, quod accidit, dicere: Dionem HS decies centena millia numeraſſe, ut cauſam certiſſimã obtineret: præterea greges equarũ eius iſtum abigendos curaſſe: argẽti ueſtiſq; ſtragulæ quod fuerit, curaſſe auferendũ. hæc neque cũ ego dicerem, neq; cum tu negares, magni momenti noſtra eſſet oratio. quo tempore igitur aures iudex erigeret, animumq; attẽderet? cum Dio ipſe prodiret, cũ cæteri, qui tum in Sicilia negotijs Dionis interfuiſſent: cum per eos ipſos dies, per quos cauſam Dio diceret, reperiretur, pecunias ſumpſiſſe mutuas, nomina ſua exegiſſe, prædia uendidiſſe: cum tabulæ uirorum bonorũ proferrẽtur: cum, qui pecuniam Dioni dederunt, dicerent ſe iam tum audiſſe, eo nummos ſumi, ut Verri darentur: cum amici, hoſpites, patroni Dionis, homines honeſtiſſimi, hæc eadem ſe audiſſe dicerẽt. opinor, cum hæc fierent, tum uos audiretis, ſicut audiſtis, tum

cauſa agi uideretur. ſic à me ſunt acta omnia priore a=ctione, ut in criminibus omnibus nullum eſſet, in quo quiſquam ueſtrũ perpetuam accuſationẽ requirat. nego eſſe quidquã à teſtibus dictum, quod aut ueſtrũ cuipiã eſſet obſcurũ, aut cuiuſquã oratoris eloquẽtiã quæreret: etenim ſic me ipſum egiſſe memoria tenetis, ut in teſti=bus interrogãdis omnia crimina proponerẽ, & explica=rẽ; ut, cum rẽ totã in medio propoſuiſſem, tum deniq; te ſtẽ interrogarẽ. itaque nõ modo uos, quibus eſt iudican=dũ, noſtra crimina tenetis: ſed etiã populus R. totã accu=ſationẽ cauſamq; cognouit. tametſi ita de meo facto lo=quor, quaſi ego illud mea uolũtate potius, q̃ ueſtra iniu=ria adductus fecerim. interpoſuiſtis accuſatorẽ, q, cũ ego mihi C & X dies ſolos in Siciliã poſtulaſſem, C & VIII ſibi in Achaiã poſtularet: mẽſes mihi tres cũ eripuiſſetis ad agendũ maxime appoſitos, reliquũ omne tẽpus huius anni me uobis remiſſurũ putaſtis: ut, cũ horis noſtris nos eſſemus uſi, tu, binis ludis interpoſitis, quadrageſimo poſt die reſpõderes; deinde ita tẽpus duceretur, ut à M. Gla=brione Præt. & à magna parte horũ iudicũ ad Prætorẽ aliũ, iudiceſq; alios ueniremus. hæc ſi ego nõ uidiſſem; ſi me nõ omnes noti ignotiq; monuiſſent, id agi, id cogitari, in eo laborari, ut res in illud tẽpus reijceretur: credo, ſi meis horis in accusãdo uti uoluiſſem, uererer, ne mihi crimina nõ ſuppeterent, ne oratio deeſſet, ne uox uireſq; deficerẽt, ne, quem nemo prima actione defendere auſus eſſet, eũ ego bis accuſare non poſſem. ego meũ conſiliũ tũ iudicibus, tum populo R. probaui. nemo eſt, qui alia ra=tione iſtorũ iniuriæ, atque impudẽtiæ potuiſſe obſiſti ar=bitretur: etenim qua ſtultitia fuiſſem, ſi quam diem qui

iſtum eripiendum redemerunt,in cautione uiderunt,cū ita cauerent,ſi poſt Cal.Ian.in conſilium iretur; in eam diem ego,cum potuiſſem uitare,incidiſſem? nunc mihi temporis eius,quod mihi ad dicendum datur, quoniam in animo eſt cauſam omnem exponere, habēda ratio eſt diligenter. itaque primum illum actum iſtius uitæ turpiſſimum, & flagitioſiſſimum prætermittam: nihil à me de pueritiæ ſuæ flagitijs, peccatiſq; audiet: nihil ex illa impura adoleſcentia ſua: quæ qualis fuerit,aut meminiſtis,aut ex eo,quem ſui ſimillimū produxit,recognoſcere poteſtis.omnia præteribo,quæ mihi turpia dictu uidebuntur:neq; ſolum,quid iſtum audire, uerum etiam quid me deceat dicere,conſiderabo. uos quæſo date hoc, & concedite pudori meo,ut aliquam partē de iſtius impudētia reticere poſſim.omne illud tēpus,quod fuit antequam iſte ad magiſtratus,remq; publicam acceſſit, habeat per me ſolutū,ac liberū. ſileatur de nocturnis eius bacchationibus,ac uigilijs:lenonum,aleatorū,perductorum nulla mentio fiat:damna,dedecora, quæ res patris eius,ætas ipſius pertulit, prætereantur: lucretur indicia ueteris infamiæ:patiatur eius uita reliqua me hanc tātam iacturam criminū facere. Quæſtor Cn. Papirio Cos.fuiſti abhinc annos quatuordecim: ex ea die ad hāc diē quæ feciſti,in iudiciū uoco. hora nulla uacua à furto,à ſcelere,crudelitate,flagitio reperietur. hi ſunt anni cōſumpti in Quæſtura,& Legatione Aſiatica,& Prætura urbana,& Prætura Sicilienſi. quare hæc eadem erit quadripartita diſtributio totius accuſationis meæ. Quæſtor ex S.C.prouinciam ſortitus es: obtigit tibi cōſularis: ut cum Cos.Cn.Carbone eſſes, eāq; prouinciā obtineres

erat tum diſſenſio ciuium : de qua nihil ſum dicturus, quid ſentire debueris:unum hoc dico,in eiuſmodi tempore ac ſorte ſtatuere te debuiſſe, utrum malles ſentire, atque defendere.Carbo grauiter ferebat, ſibi Quæſtorẽ obtigiſſe hominẽ ſingulari luxuria,atque inertia:uerũtamẽ ornabat eum beneficijs officijsq́; omnibus. ne diutius teneam,pecunia attributa numerata eſt: profectus eſt Quæſtor in prouinciam:uenit in Galliam expectatus ad exercitum cõſularem cũ pecunia:ſimul ac primum ei occaſio uiſa eſt(cognoſcite hominis principium magiſtratuũ gerẽdorũ,& Reip.adminiſtrãdæ)auerſa pecunia publica Quæſtor Cõſulem,exercitũ,prouinciamq́; deſeruit. uideo,quid egerim:erigit ſe:ſperat ſibi auram poſſe aliquã afflari in hoc crimine uolũtatis, aſſenſionisq́; eorũ, quibus Cn. Carbonis mortui nomen odio ſit:quibus illã relictionẽ,proditionemq́; Conſulis ſui gratã ſperat fore. quaſi uero id cupiditate defendendæ nobilitatis,aut ſtudio partiũ fecerit,ac nõ apertiſſime Conſulẽ,exercitum, prouinciamq́; cõpilarit,& propter impudẽtiſſimũ furtũ aufugerit:eſt enim obſcurũ, aut eiuſmodi factum eius, ut poſſit aliquis ſuſpicari, C. Verrem , quòd ferre nouos homines non potuerit,ad nobilitatem , hoc eſt ad ſuos, tranſiſſe,nihil feciſſe propter pecuniã.uideamus , rationes quemadmodũ retulerit:iam ipſe oſtendet,quamobrẽ Cn.Carbonem reliquerit:iam ſe ipſe indicabit. primum breuitatem cognoſcite. ACCEPI, *inquit,* VICIES DVCENTA TRIGINTA QVINQVE MILLIA QVADRINGENTOS XVII NVMMOS: DEDI STIPENDIO, FRVMENTO, LEGATIS, PROQVAESTO-

RIBVS, COHORTI PRAETORIAE HS MILLE SEXCENTA TRIGINTAQVINQVE MILLIA, QVADRINGENTOS XVII NVMMOS: RELIQVI ARIMINI HS SEXCENTA MILLIA. *hoc eſt rationes referre? hoc modo aut ego, aut tu* Hortenſi, *aut quiſquã hominum retulit? quid hoc eſt? quæ impudentia? quæ audacia? quod exemplum ex tot hominum rationibus relatis huiuſmodi eſt? illa tamen* HS *ſexcenta millia, quæ ne falſo quidẽ potuit, quibus data eſſent, deſcribere, quæ ſe* Arimini *ſcribit reliquiſſe, quæ ipſa* HS *ſexcenta millia reliqua facta ſunt, neq; Carbo attigit, neq; Sylla uidit, neq; in ærarium relata ſunt. oppidum ſibi elegit Ariminũ, quod tum, cum iſte rationes referebat, oppreſſum direptumq́; erat. nõ ſuſpicabatur id, quod nũc ſentiet, ſatis multos ex illa calamitate Ariminenſiũ teſtes nobis in hanc rem reliquos eſſe. recita denuo.* P. LENTVLO L. TRITARIO QVAESTORIBVS VRBANIS, RATIONVM RES RELATARVM. *recita.* EX S.C. *ut hoc pacto rationes referre liceret, eo Syllanus repẽte factus eſt, nõ ut honos, & dignitas nobilitati reſtitueretur. quòd ſi illinc inanis profugiſſes; tamẽ iſta tua fuga, nefaria proditio Conſulis tui, ſcelerata iudicaretur. malus ciuis, improbus Conſul, ſeditioſus homo Cn. Carbo fuit. fuerit alijs: tibi quãdo eſſe cœpit? poſtea quã tibi pecuniã, rem frumentariã, rationes omnes ſuas, exercitumq́; commiſit: nã ſi tibi antea diſplicuiſſet, idem feciſſes, quod anno poſt M. Piſo Quæſtor, cum L. Scipioni Conſuli obtigiſſet: non attigit pecuniam: nõ ad exercitũ profectus eſt, quod de Rep. ſenſit, ita ſenſit, ut nec fidem*

ſuam,nec morem maiorũ,nec neceſſitudinẽ ſortis læde=
ret.etenim ſi hæc perturbare omnia,& permiſcere uolu
mus,totã uitã periculoſam,infeſtamq́; reddemus,ſi nul=
lam religionẽ ſors habebit,nullã ſocietatem cõiunctio ſe
cundæ,dubiæq́; fortunæ,nullã auctoritatẽ mores,atque
inſtituta maiorũ.omniũ eſt communis inimicus,qui fuit
hoſtis ſuorũ.nemo unquam ſapiẽs proditori credendũ pu
tauit.ipſe Sylla, cui aduentus iſtius gratiſſimus eſſe de=
buit,ab ſe hominẽ,atque ab exercitu ſuo remouit,Bene=
uenti eſſe iuſſit apud eos,quos ſuis partibus amiciſſimos
eſſe intelligebat,ubi iſte ſummæ rei,cauſæq́; nocere nihil
poſſet.ei poſtea præmia tamen liberaliter tribuit: bona
quædã proſcriptorũ in agro Beneuẽtano diripienda con
ceſſit:habuit honorẽ ut proditori,nõ ut amico fidẽ.nũc,
quãuis ſint homines,qui mortuum Cn.Carbonẽ oderint:
tamẽ hi debent,nõ quid illi accidere uoluerint,ſed quid
ipſis in tali re metuendũ ſit,cogitare.cõmune eſt hoc ma
lum,cõmunis metus,cõmune periculũ.nullæ ſunt occul=
tiores inſidiæ,quàm eæ,quæ latẽt in ſimulatione officij,
aut in aliquo neceſſitudinis nomine.nam eum, qui pa=
làm eſt aduerſarius, facile cauendo uitare poſſis: hoc
uero occultum, inteſtinũ,ac domeſticum malum nõ mo
do non exiſtit,uerũ etiam opprimit,antequã perſpicere,
atque explorare potueris.ita ne uero?tu,cũ Quæſtor ad
exercitũ miſſus ſis,cuſtos non ſolũ pecuniæ,ſed etiã Con
ſulis,particeps omniũ rerum, conſiliorumq́; fueris,habi=
tus ſis in liberũ loco,ſicut mos maiorum ferebat;repen=
te relinquas? deſeras? ad aduerſarios tranſeas? ò ſce=
lus: ò portentũ in ultimas terras exportandũ:non enim
poteſt ea natura,quæ tantum facinus cõmiſerit,hoc uno

ſcelere eſſe contenta:neceſſe eſt,ſemper aliquid eiuſmodi moliatur:neceſſe eſt,in ſimili audacia, perfidiaq; uerſetur.itaq; idem iſte,quẽ Cn. Dolabella poſtea C.Malleolo occiſo pro Quæſtore habuit(haud ſcio,an maior etiã hæc neceſſitudo fuerit,quã illa Carbonis,ac plus iudiciũ uolũtatis ualere,quã ſortis debeat) idem in Cn.Dolabellã, qui in Cn.Carbonẽ,fuit:nã,quæ in iſtũ ualebant crimina,cõtulit in illũ,cauſamq; illius omnem ad inimicos accuſatoresq; detulit:ipſe in eũ,cui Legatus,cui pro Quæſtore fuerat,inimiciſſimũ,atq; improbiſſimũ teſtimoniũ dixit.ille miſer cum eſſet;tum proditione iſtius nefaria, tum improbo,& falſo eiuſdem teſtimonio, tũ multo ex maxima parte iſtius futurorũ, ac flagitiorũ inuidia conflagrauit.quid hoc homine faciatis? aut ad quam ſpem tam perfidioſum,tam importunũ animal reſeruetis?qui in Cn.Carbone ſortem,in Cn.Dolabella uoluntatẽ neglexerit,ac uiolarit,eoſq; ambos non ſolum deſeruerit,ſed etiã prodiderit,atque oppugnarit.nolite, quæſo iudices, breuitate orationis meæ potius,quã rerũ ipſarũ magnitudine crimina põderare:mihi.n.properandũ neceſſario eſt,ut omnia uobis,quæ mihi cõſtituta ſunt,poſſim exponere.quamobrẽ Quæſtura iſtius demõſtrata,primiq; magiſtratus & furto,& ſcelere perſpecto,reliqua attendite.in quibus illud tempus Syllanarũ proſcriptionũ ac rapinarũ prætermittã:neque ego iſtum ſibi ullam ex communi calamitate defenſionẽ ſinam ſumere:ſuis eum certis proprijſq; criminibus accuſabo. quãobrem,hoc omni tempore Syllano ex accuſatione circunſcripto, Legationem eius præclaram cognoſcite. Poſteaquam Cn.Dolabellæ prouincia Cilicia conſtituta eſt,ò dij immortales,

quanta

quanta iſte cupiditate, quibus allegationibus illam ſibi Legationem expugnauit? id quod Cn. Dolabellæ principium maximæ calamitatis fuit. nã ut iſte profectus eſt, quacũque iter fecit, eiuſmodi fuit, nõ ut Legatus populi R. ſed ut quædã calamitas peruadere uideretur. in Achaia (prætermittam minora omnia, quorum ſimile forſitã alius quoque aliquid aliquando fecerit: nihil dicam, niſi ſingulare, niſi quod, ſi in aliũ reum diceretur, incredibile uideretur) magiſtratum Sicyonium nummos popoſcit. ne ſit hoc crimen in Verrem: fecerunt alij. cũ ille non daret, animaduertit. improbum, ſed nõ inauditum. genus animaduerſionis uidete: quæretis, ex quo genere hominem iſtum iudicetis. ignẽ ex lignis uiridibus atq; humidis in loco anguſto fieri iuſſit: ibi hominem ingenuũ, domi nobilẽ, populi R. ſocium, atque amicũ, fumo excruciatũ ſemiuiuũ reliquit. iam quæ iſte ſigna, quas tabulas pictas ex Achaia ſuſtulerit, non dicam hoc loco, eſt alius mihi locus ad hanc cupiditatem demonſtrandã ſeruatus. Athenis audiſtis ex æde Mineruæ grande auri pondus ablatum. dictum hoc eſt in Cn. Dolabellæ iudicio: dictũ? etiam æſtimatum. huius conſilij non modo participem C. Verrem, ſed principem fuiſſe reperietis. Delum uenit: ibi ex fano Apollinis religioſiſſimo noctũ clàm ſuſtulit ſigna pulcherrima, atq; antiquiſſima eaq; in onerariam nauem ſuam conijcienda curauit. poſtridie cum ſpoliatum fanum uiderent ij, qui Delũ incolebant, grauiter ferebãt: eſt enim tanta apud eos eius fani religio, atque antiquitas, ut in eo loco ipſum Apollinẽ natũ eſſe arbitrentur. uerbum tamen facere nõ audebant, ne forte ea res ad Dolabellam ipſum pertineret. tũ

ſubito tempeſtates coortæ ſunt maximæ iudices, ut non modo proficiſci, cũ cuperet, Dolabella non poſſet, ſed uix in oppido conſiſteret: ita magni fluctus eijciebantur. hic nauis illa prædonis iſtius, onuſta ſignis religioſis, expulſa atque eiecta fluctu, frangitur: in litore ſigna illa Apollinis reperiuntur: iuſſu Dolabellæ reponuntur: tẽpeſtas ſedatur: Dolabella Delo proficiſcitur. non dubito, quin, tametſi nullus in te ſenſus humanitatis, nulla ratio unquam fuit religionis, nunc tamen in metu periculoq; tuo tuorũ tibi ſcelerũ ueniat in mentem: poteſt ne tibi ulla ſpes ſalutis cõmoda oſtendi, cum recordaris, in deos immortales q̃ impius, quàm ſceleratus, quàm nefarius fueris? Apollinẽ ne tu Deliũ ſpoliare auſus es? illi ne tu templo, tam antiquo, tam ſancto, tam religioſo manus impias, ac ſacrilegas afferre conatus es? ſi in pueritia non ijs artibus, & diſciplinis inſtitutus eras, ut ea, quæ literis mãdata ſunt, diſceres, atque cognoſceres: ne poſtea quidẽ, cũ in ea ipſa loca ueniſti, potuiſti accipere id, quod eſt proditum memoriæ, ac literis? Latonã ex longo errore, et fuga, grauidam, & iam ad pariendum uicinam, temporibus exactis fugiſſe Delũ, atque ibi Apollinem Dianamq; peperiſſe. qua ex opinione hominum illa inſula eorũ deorum ſacra putatur: tantaq; eius auctoritas religionis et eſt, et ſemper fuit, ut ne Perſæ quidẽ, cum bellũ toti Græciæ, dijs, hominibusq; indixiſſent, et mille numero nauiũ claſſem ad Delum appuliſſent, quidquã conarẽtur aut uiolare, aut attingere. hoc tu fanum depopulari homo improbiſſime, atque amẽtiſſime audebas? fuit ulla cupiditas tanta, quæ tantam extingueret religionẽ? et ſi tũ hæc nõ cogitabas, ne nunc qui=

dem recordaris, nullum eſſe tantum malum, quod non tibi pro ſceleribus tuis iandiu debeatur? in Aſiam uero poſtquam uenit, quid ego aduentu iſtius prādia, cœnas, equos, muneráq; cõmemorem? nihil cum Verre de quo tidianis criminibus acturus ſum. Chio p uim ſigna pulcherrima dico abſtuliſſe: itē Erythris, & Halicarnaſſo. Tenedo (prætereo pecuniam, quam eripuit) Tenē ipſum, qui apud Tenedios ſanctiſſimus deus habetur, qui urbē illam dicitur cõdidiſſe, cuius ex nomine Tenedus nominatur, hũc ipſum inquam Tenem, pulcherrime factum, quē quondã in comitio uidiſtis, abſtulit magno cũ gemitu ciuitatis. illa uero expugnatio fani antiquiſſimi, & nobiliſſimi Iunonis Samiæ quàm luctuoſa Samijs fuit? quàm acerba toti Aſiæ? quàm clara apud omnes? quàm nemini ueſtrum inaudita? de qua expugnatione cum Legati ad C. Neronem in Aſiam Samo ueniſſent, reſpõſum tulerunt; eiuſmodi querimonias, quæ ad Legatum populi R. pertinerent, non ad Prætorem, ſed Romam deferri oportere. quas iſte tabulas illinc, quæ ſigna ſuſtulit? quæ cognoui egomet apud iſtũ in ædibus nuper, cũ obſignandi gratia ueniſſem. quæ ſigna nunc Verres ubi ſunt? illa quæro, quæ apud te nuper ad omnes colũnas, omnibus etiam intercolumnijs, in ſylua deniq; diſpoſita ſub diuo uidimus. cur ea, quandiu alium Prætorē cum ijs iudicibus, quos in horum locum ſubſortitus es, de te in conſilium iturum putaſti, tandiu domi fuerunt: poſteaquam noſtris teſtibus nos, quàm horis tuis, uti malle uidiſti, nullum ſignum domi, reliquiſti, præter duo, quæ in medijs ædibus ſunt, quæ ipſa Samo ſublata ſunt? non putaſti me tuis familiariſſimis in hanc

rem teſtimonia denunciaturũ? qui tuæ domi ſæpe fuiſſent, ex quibus quærerem, ſigna ſcirẽt ne fuiſſe, quæ nõ eſſent. quid tum hos de te iudicaturos arbitratus es, cũ uiderent, te iam non contra accuſatorem tuum, ſed contra Quæſtorrm, ſectoremq́; pugnare? qua de re Charidemum Chium teſtimonium priore actione dicere audiſtis: ſeſe, cũ eſſet Trierarchus, & Verrẽ ex Aſia decedentem proſequeretur, iuſſu Dolabellæ fuiſſe unà cũ iſto Sami, ſeſeq́; tum ſcire ſpoliatum eſſe fanum Iunonis, & oppidum Samum, poſteaq́; ſe cauſam apud Chios ciues ſuos Samijs accuſantibus publice dixiſſe, eoq́; ſe eſſe abſolutum, ꝙ planũ feciſſet, ea, quæ legati Samiorum dicerent, ad Verrem, non ad ſe pertinere. Aſpendũ uetus oppidum, & nobile in Pamphylia ſcitis eſſe, pleniſſimũ ſignorum optimorum. non dicã illinc hoc ſignum ablatum eſſe, et illud: hoc dico, nullũ te Aſpendi ſignũ Verres reliquiſſe, omnia ex fanis, ex locis publicis, palã, ſpectantibus omnibus, ploſtris euecta, aſportataq́; eſſe. atq; etiam illum Aſpẽdium cithariſtam, de quo ſæpe audiſtis id, quod eſt Græcis hominibus in prouerbio, quem omnia intus canere dicebãt, ſuſtulit, et in intimis ſuis ædibus poſuit, etiam illum ipſum artificio ſuo ſuperaſſe uideatur. Pergæ fanũ antiquiſſimum, et ſanctiſſimum Dianæ ſcimus eſſe. id quoque à te nudatum, et ſpoliatũ eſſe, ex ipſa Diana, quod habebat auri, detractum, atq; ablatũ eſſe dico. quæ (malũ) eſt iſta tanta audacia, atque amẽtia? quas enim ſociorum, atque amicorũ urbes adiſti Legationis iure, et nomine; ſi in eas ui cum exercitu, imperioq́; inuaſiſſes, tamẽ opinor quæ ſigna, atque ornamenta ex his urbibus ſuſtuliſſes, hæc nõ in tuam domũ,

neque in ſuburbana amicorum, ſed Romam in publicũ deportaſſes. quid ego de M. Marcello loquar? qui Syracuſas urbem ornatiſſimã cepit. quid de L. Scipione? qui bellum in Aſia geſſit, Antiochumq́; Regem potentiſſimum uicit. quid de Flaminio? qui Regem Philippũ, & Macedoniã ſubegit. quid de L. Paulo? qui Regem Perſen, ui ac uirtute ſuperauit. quid de L. Mũmio? qui urbẽ pulcherrimã, atque ornatiſſimam Corinthum, pleniſſimã rerũ omniũ, ſuſtulit, urbesq́; Achaiæ, Bœotiæq́; multas ſub imperiũ populi R. ditionemq́; ſubiũxit. quorum domus cum honore, et uirtute florerent, ſignis, et tabulis pictis erant uacuæ. at uero urbem totã, templa deorũ, omnesq́; Italiæ partes illorum donis, ac monimentis exornatas uidemus. uereor, ne hæc forte cuiquam nimis antiqua, & iam obſoleta uideãtur: ita enim tum æquabiliter omnes erãt huiuſmodi, ut hæc laus eximiæ uirtutis, & innocẽtiæ non ſolũ hominum, uerum etiam temporũ illorum eſſe uideatur. P. Seruilius, uir clariſſimus, maximis rebus geſtis, adeſt, de te ſententiã laturus eſt: Olympũ ui, copijs, cõſilio, uirtute cepit, urbẽ antiquã, & omnibus rebus auctã, & ornatã. recens exemplum fortiſſimi uiri profero: nam poſtea Seruilius imperator populi R. Olympum urbẽ hoſtium cepit, q̃ tu in ijſdem illis locis Legatus quæſtorius oppida pacata ſociorum, atque amicorum diripienda, ac uexanda curaſti. tu quæ fanis religioſiſſimis per ſcelus, & per latrocinium abſtuliſti, ea nos uidere, niſi in tuis, amicorumq́; tuorũ tectis, non poſſumus; P. Seruilius quæ ſigna atq; ornamenta ex urbe hoſtium, & uirtute capta, belli lege, atque imperatorio iure ſuſtulit, ea populo R. apportauit, per triũphũ

uexit, in tabulas publicas ad ærarium perſcribenda curauit. cognoſcite ex literis publicis hominis ampliſſimi diligentiam. recita. RATIONES RELATAE P. SERVILII. *non ſolum numerum ſignorum, ſed etiam uniuſcuiuſque magnitudinem, figurã, ſtatum literis definiri uides. certe maior eſt uirtutis, uictoriæq; iucũditas, quàm iſta uoluptas, quæ percipitur ex libidine, & cupiditate. multo diligẽtius habere dico* Seruilium *prædam populi* R. *q̃ te tua furta, notata, atque deſcripta. dices, tua quoque ſigna, et tabulas pictas ornamento urbi, foroq́; populi* R. *fuiſſe. memini: uidi ſimul cũ populo* R. *forum, comitiumq́; adornatum ad ſpeciem magnifico ornatu, ad ſenſum, cogitationemq́; acerbo, & lugubri: uidi collucere omnia furtis tuis, præda prouinciarũ, ſpolijs ſociorũ, atque amicorum. quo quidem tẽpore iudices iſte ſpem maximam reliquorum quoque peccatorũ nactus eſt: uidit enim eos, qui iudiciorũ dominos ſe dici uolebant, harum cupiditatum eſſe ſeruos. ſocij uero, nationesq; exteræ ſpem omnium tum primũ abiecere rerum, ac fortunarum ſuarum: propterea ꝙ caſu* Legati *ex* Aſia, *atque* Achaia *plurimi* Romæ *tunc fuerũt, qui deorum ſimulacra ex ſuis fanis ſublata in foro uenerabantur: itemq; cætera ſigna, & ornamenta cũ cognoſcerẽt, alia alio in loco lacrymãtes intuebũtur. quorũ omnium hunc ſermonem tum eſſe audiebamus, nihil eſſe, quod quiſquam dubitaret de exitio ſociorum, atque amicorum, cum quidem uiderent in foro populi* R. *quo in loco antea, qui ſocijs iniurias fecerant, accuſari, & condemnari ſolebant, ibi eſſe palàm poſita ea, quæ ab ſocijs per ſcelus ablata, ereptaq́; eſſent. hic ego nõ ar=*

bitror illum negaturum, ſigna ſeſe plurima, tabulas pi=
ctas innumerabiles habere. ſed, ut opinor, ſolet hæc, quæ
rapuit, et furatus eſt, non nunquã dicere ſe emiſſe, quo
niã quidem in Achaiam, Aſiam, Pamphyliam ſumptu
publico, et Legationis nomine, cũ imperio, & ſecuribus
mercator ſignorum tabularumq́; pictarum miſſus eſt.
habeo & iſtius & patris eius accepti tabulas omnes,
quas diligentiſſime legi, atque digeſſi: patris, quoad ui=
xit: tuas, quoad ais te cõfeciſſe. nã in iſto iudices hoc no
uũ reperietis. audimus aliquem tabulas nunquam con
feciſſe: quæ eſt opinio hominũ de Antonio, falſa: nã fecit
diligentiſſime. uerũ ſit hoc genus aliquod minime pro=
bandum. audimus alium non ab initio feciſſe, ſed ex tẽ=
pore aliquo cõfeciſſe. eſt aliqua etiam huiuſce rei ratio.
hoc uero nouum, & ridiculum eſt, quod hic nobis reſpõ
dit, cum ab eo tabulas poſtularemus; uſq; ad M. Teren=
tium, & C. Caſſium Cõſules confeciſſe, poſtea deſtitiſſe.
alio loco, hoc cuiuſmodi ſit, cõſiderabimus. nunc nihil ad
me attinet: horum enim temporum, in quibus nũc uer
ſor, habeo tabulas & tuas, & patris. plurima ſigna pul
cherrima, plurimas tabulas deportaſſe te, negare non po
tes: atque utinã neges. unum, oſtẽde in tabulis aut tuis,
aut patris tui, emptum eſſe: uiciſti. ne hæc quidem duo
ſigna pulcherrima, quæ nunc ad impluuium tuũ ſtant,
quæ multos annos ad ualuas Iunonis Samiæ ſteterunt,
habes quo modo emeris; hæc inquã duo, quæ in ædibus
tuis ſola iam ſunt, quæ ſectorem expectãt, relicta, ac de
ſtituta à cæteris ſignis. At credo in hiſce ſolis rebus
indomitas cupiditates, atque effrenatas habebat: cæteræ
libidines eius ratione aliqua, aut modo continebantur.

quàm multis iſtum ingenuis: quàm multis matribusfa=
milias in illa tetra atq; impura Legatione uim attuliſ=
ſe exiſtimatis? ecquo in oppido pedem poſuit, ubi non
plura ſtuprorũ, flagitiorumq́; ſuorũ, q̃ aduentus ſui ue=
ſtigia reliquerit? ſed ego omnia, quæ negari poterunt,
prætermittã. etiam hæc, quæ certiſſima ſunt, et clariſſi=
ma, relinquã. unũ aliquod de nefarijs iſtius factis eligã,
quo facilius ad Siciliam poſſim aliquãdo, quæ mihi hoc
oneris, negotijq; impoſuit, peruenire. Oppidum eſt in
Helleſpõto Lampſacũ iudices, in primis Aſiæ prouinciæ
clarum, & nobile: homines autem ipſi Lampſaceni tum
ſumme in omnes ciues Romanos officioſi, tum præterea
maxime ſedati, & quieti, propè præter cæteros ad ſum
mum Græcorũ otium potius, quàm ad ullã uim, aut tu
multum accõmodati. accidit, cum iſte à Cn. Dolabella
efflagitaſſet, ut ſe ad Regẽ Nicomedem, Regemq́; Sada=
lam mitteret, cumq́; iter hoc ſibi magis ad quæſtũ ſuũ,
quàm ad Reip. tempus accõmodatum depopoſciſſet; ut
illo itinere ueniret Lampſacum, cum magna calamita=
te, & propè pernicie ciuitatis. deducitur iſte ad Ianito=
rẽ, quendam hoſpitẽ: comitesq́; eius item apud cæteros
hoſpites collocantur. ut mos erat iſtius, atque ut eũ ſuæ
libidines flagitioſæ facere admonuerant, ſtatim negotiũ
dat illis ſuis comitibus, nequiſſimis, turpiſſimisq́; homi=
nibus, ut uideant, & inueſtigẽt, ecquæ uirgo ſit, aut mu
lier, digna, quamobrem iſte Lampſaci diutius cõmo=
raretur. erat comes eius Rubrius quidam, homo factus
ad iſtius libidines: qui miro artificio, quocunq; uenerat,
hæc inueſtigare omnia ſolebat. is ad eũ rẽ iſtam defert:
Philodamũ eſſe quẽdã genere, honore, copijs, exiſtimatio

ne facile principem Lampſacenorum : eius eſſe filiam , quæ cum patre habitaret, propterea quòd uirũ non haberet, mulierẽ eximia pulchritudine, ſed eam ſumma integritate pudicitiaq́; exiſtimari. homo ut hæc audiuit , ſic exarſit ad id, quod non modo ipſe nunquã uiderat , ſed ne audierat quidẽ ab eo, qui ipſe uidiſſet; ut ſtatim ad Philodamũ migrare ſe diceret uelle. hoſpes Ianitor, ꝗ nihil ſuſpicaretur, ueritus ne quid in ipſo ſe offenderit, hominẽ ſumma ui retinere cœpit. iſte, qui hoſpitis relinquendi cauſam reperire non poſſet, alia ſibi ratione uiã munire ad ſtuprũ cœpit: Rubrium, delicias ſuas, in omnibus eiuſmodi rebus auditorem ſuum, et cõſcium, parum laute diuerſari dicit, ad Philodamum deduci iubet . qđ ubi eſt Philodamo nunciatum: tametſi nõ erat ignarus, quãtum ſibi ac liberis ſuis iam tum mali cõſtitueretur , tamẽ ad iſtum uenit, oſtẽdit munus illud ſuum nõ eſſe: ſe, cum ſuæ partes eſſent hoſpitum recipiendorum, tum ipſos tãtum Prætores et Cõſules, nõ Legatorum aſſeclas , recipere ſolere. iſte, qui una cupiditate raperetur, totum illius poſtulatum cauſamq́; neglexit: ꝑ uim ad eum, qui recipere nõ debebat, Rubrium deduci imperauit. hic Philodamus, poſteaquam ius ſuum obtinere non potuit; ut humanitatem conſuetudinemq́; ſuam retineret, laborabat. homo, qui ſemper hoſpitaliſſimus amiciſſimusq́; noſtrorum hominũ exiſtimatus eſſet, noluit uideri ipſum illũ Rubriũ inuitus in domũ ſuã recepiſſe : magnifice et ornate, ut erat in primis inter ſuos copioſus, conuiuium comparat : rogat Rubrium, ut, quos ei cõmodum ſit, inuitet; locum ſibi ſoli, ſi uideatur, relinquat: ut etiam filium ſuum, lectiſſimũ adoleſcẽtẽ, foras ad propinquum

ſuum quendam mitteret ad cœnam. tum Rubrius iſtius comites inuitat. eos omnes Verres certiores facit, quid opus eſſet. mature ueniunt: diſcumbitur: fit ſermo inter eos, & inuitatio, ut græco more biberetur: hoſpes hortatur: poſcũt maioribus poculis: celebratur omniũ ſermone lætitiaq; cõuiuium. poſteaquã ſatis calere res Rubrio uiſa eſt: quæſo, inquit, Philodame, cur ad nos filiã tuã nõ intro uocari iubes? homo, qui et ſumma grauitate, et iam id ætatis, et parens eſſet, obſtupuit hominis improbi dicto. inſtare Rubrius. tum ille, ut aliquid reſpõderet, negauit moris eſſe Græcorum, ut in conuiuio uirorum accumberẽt mulieres. hic tum alius ex alia parte: enimuero ferẽdum hoc nõ eſt: uocetur mulier. & ſimul ſeruis ſuis Rubrius, ut ianuã clauderẽt, et ipſi ad fores aſſiſterẽt, impat. quod ubi ille intellexit, id agi, atq; id parari, ut filiæ ſuæ uis afferretur, ſeruos ſuos ad ſe uocat, his imperat, ut ſe ipſum negligãt, filiã defendãt, excurrat aliquis, qui hoc tãtum domeſtici mali filio ſuo nunciet. clamor interea fit tota domo inter ſeruos Rubrij, atq; hoſpitis: iactatur domi ſuæ uir optimus, & homo honeſtiſſimus. pro ſe quiſq; manus affert: aqua denique feruẽti à Rubrio ipſo Philodamus pfunditur. hæc ubi filio nũciata ſunt, ſtatim exanimatus ad ædes cõtẽdit, ut et uitæ patris, & pudicitiæ ſororis ſuccurreret. oẽs eodẽ animo Lãpſaceni, ſimul ut hoc audiuerũt, ꝙ eos tũ Philodami dignitas, tũ iniuriæ magnitudo mouebat, ad ædes noctu cõuenerũt. hic lictor iſtius Cornelius, qui cum eius ſeruis erat à Rubrio, quaſi in præſidio, ad auferẽdã mulierẽ collocatus, occiditur: ſerui nõnulli uulnerãtur: ipſe Rubrius in turba ſauciatur. iſte, qui ſua cupiditate

tātos tumultus cōcitatos uideret, cupere aliquà euolare, ſi poſſet. poſtridie mane homines in cōcionē ueniūt: quærūt, quid optimū factu ſit: pro ſe quiſq;, ut in quoq; erat auctoritatis plurimū, ad populum loquebatur: inuētus eſt nemo, cuius nō hæc et ſentētia eſſet, & oratio: non eſſe metuēdum, ſi iſtius nefarium ſcelus Lāpſaceni ulti ui, manuq́; eſsēt, ne ſenatus populusq; R. in eā ciuitatē, animaduertēdum putaret: ꝙ ſi hoc iure Legati populi R. in ſocios, nationesq́; exteras uterētur, ut pudicitiā liberorū ſeruare ab eorū libidine tutā non liceret; quiduis eſſe ꝑpeti ſatius, q̄ in tanta ui, atque acerbitate uerſari. hæc cum oēs ſentirēt, & cum in eā rationē pro ſuo quiſq; ſenſu, ac dolore loqueretur: oēs ad eā domum, in qua iſte diuerſabatur, profecti ſunt. cædere ianuā ſaxis, inſtare ferro, ligna & ſarmēta circundare, ignē ſubijcere cœꝑunt. tum ciues R. qui Lāpſaci negotiabātur, concurrunt, orāt Lāpſacenos, ut grauius apud eos nomē Legationis, quàm iniuria Legati putaretur: ſeſe intelligere, hominē illū eſſe impurū, ac nefarium; ſed quoniam nec ꝑfeciſſet, quod conatus eſſet, neq; futurus eſſet Lāpſaci poſtea, leuius eorum peccatum fore, ſi homini ſcelerato ꝑpeciſſent, quàm ſi Legato non peperciſſent. ſic iſte multo ſceleratior, & nequior, quàm ille Adrianus, aliquāto etiā felicior fuit. ille, ꝙ eius auaritiā ciues R. ferre non potuerant, Vticæ domi ſuæ uiuus exuſtus eſt: idq́; ita illi merito accidiſſe exiſtimatum eſt, ut lætarētur omnes, neque ulla animaduerſio conſtitueretur. hic ſociorum ambuſtus incendio, tamen ex illa flamma, periculoq́; euolauit: neque adhuc cauſam illam excogitare potuit, quamobrem commiſerit, aut quid euene-

rit,ut in tantum periculum ueniret:non enim poteſt dicere,cum ſeditionem ſedare uellem, cum frumẽtum imperarem,cum ſtipẽdium cogerem,cum aliquid denique Reip.cauſa gererem,ꝙ acrius imperaui,ꝙ animaduerti, ꝙ minatus ſum. quæ ſi diceret; tamen ignoſci non oporteret, ſi nimis atrociter imperando socijs,in tantum adductus periculum uideretur. nunc,cum ipſe cauſam illius tumultus neque ueram dicere, neque falſam confingere audeat: homo autem ordinis ſui frugaliſſimus, qui tum accenſus C.Neroni fuit,P. Tettius hæc eadem ſe Lampſaci cognoſſe dixerit; uir omnibus rebus ornatiſſimus C.Varro, qui tũ in Aſia Tribunus militũ fuit, hæc eadem ipſa ſe ex Philodamo audiſſe dicat: poteſtis dubitare, quin iſtum fortuna nõ tã ex illo periculo eripere uoluerit,q̃ ad ueſtrũ iudicium reſeruare? niſi uero illud dicet; quod & in teſtimonio Tettij priore actione interpellauit Hortẽſius: quo tempore quidẽ ſigni ſatis dedit,ſi quid eſſet,quod poſſet dicere,ſe tacere nõ poſſe: ut,q̃ diu in cæteris rebus tacuerit,ſcire omnes poſſemus,nihil habuiſſe quod diceret.hoc tum dixit,Philodamum & eius filium à Cn.Nerone eſſe dãnatos. de quo ne multa diſſeram,tantũ dico,ſecutũ id eſſe Neronẽ,& eius conſilium; ꝙ Corneliũ lictorem occiſum eſſe cõſtaret,putaſſe nõ oportere eſſe cuiq̃,ne in ulciſcenda quidẽ iniuria,hominis occidendi poteſtatẽ. in quo uideo Neronis iudicio non te abſolutũ eſſe improbitatis,ſed illos dãnatos eſſe cædis.uerũ iſta dãnatio tamẽ cuiuſmodi fuit? audite quæſo iudices,& aliquando miſeremini ſociorũ et oſtẽdite aliquid his in ueſtra fide præſidij eſſe oportere.ꝙ toti Aſiæ iure occiſus uidebatur iſtius ille uerbo li-

ctor, re uera miniſter improbiſſimæ cupiditatis: pertimuit iſte, ne Philodamus Neronis iudicio liberaretur. rogat et orat Dolabellam, ut de ſua prouincia decedat, ad Neronẽ proficiſcatur: ſe demõſtrat incolumem eſſe non poſſe, ſi Philodamo uiuere, atque aliquando Romã uenire licuiſſet. cõmotus eſt Dolabella: fecit id, quod multi reprehenderunt, ut exercitum, prouinciã, bellum relinqueret, et in Aſiã hominis nequiſſimi cauſa, in alienam prouinciã, proficiſceretur. poſteaq̃ ad Neronẽ uenit, contendit ab eo, ut Philodami cauſam cognoſceret. uenerat ipſe, qui eſſet in cõſilio, et primus ſententiã diceret: adduxerat etiam præfectos, & Tribunos militares ſuos, quos Nero oẽs in conſiliũ uocauit: erat in cõſilio etiã, æquiſſimus iudex, ipſe Verres: erant nõnulli togati, creditores Græcorũ: quibus ad exigendas pecunias improbiſſimi cuiuſque Legati plurimũ prodeſt gratia. ille miſer defenſorem reperire neminẽ poterat: quis. n. eſſet aut togatus, qui Dolabellæ gratia, aut Græcus, qui eiuſdem ui, et imperio nõ moueretur? accuſator autẽ apponitur ciuis Romanus de creditoribus Lampſacenorũ; qui, ſi dixiſſet quod iſte iuſſiſſet, per eiuſdem iſtius lictores à populo pecuniã poſſet exigere. cũ hæc omnia tãta cõtentione, tãtis copijs agerẽtur; cum illũ miſerũ multi accuſarent, nemo defenderent; cumq; Dolabella cũ ſuis præfectis pugnaret in conſilio; Verres fortunas agi ſuas diceret; idem teſtimoniũ diceret, idem eſſet in conſilio, idẽ accuſatorem paraſſet; hæc cũ omnia fierent; et cũ hominẽ conſtaret occiſum: tamen tanta uis iſtius iniuriæ, tãta in iſto improbitas putabatur, ut de Philodamo, amplius, pronũciaretur. quid ego nũc in altera actione Cn.

Dolabellæ ſpiritus? quid huius lacrymas,& concurſio=
nes proferã? quid C.Neronis,uiri optimi, atque innocẽ
tiſſimi,nõnullis in rebus animũ nimis timidum, atq; de
miſſum? qui,in illa re,quid facere potuerit,nõ habebat:
niſi forte id,quod omnes tum deſiderabãt, ut ageret eã
rẽ ſine Verre,et Dolabella.quidquid eſſet ſine his actũ,
omnes probarent. tũ uero quod pronunciatum eſt, non
per Neronem iudicatũ,ſed per Dolabellam ereptum exi
ſtimabatur. cõdemnatur enim perpaucis ſententijs Phi
lodamus,& eius filius. adeſt,inſtat,urget Dolabella,ut
quamprimum ſecuri feriantur, quo quãminime multi
ex illis de iſtius nefario ſcelere audire poſſent. cõſtitui=
tur in foro Laodiceæ ſpectaculum acerbum,& miſerũ,
& graue toti Aſiæ prouinciæ,grãdis natu parens addu
ctus ad ſupplicium,ex altera parte filius,ille,quòd pudi
citiã liberorum.hic quòd uitam patris,famamq; ſororis
defenderet. flebat uterque,non de ſuo ſupplicio,ſed pa
ter de filij morte,de patris filius. quid lacrymarum ip=
ſum Neronem putatis profudiſſe? quem fletum totius
Aſiæ fuiſſe? quẽ luctum,et gemitũ Lampſacenorum?
ſecuri eſſe percuſſos homines innocentes, nobiles, ſocios
populi R.atque amicos, propter hominis flagitioſiſſimi
ſingularẽ nequitiã,atque improbiſſimã cupiditatẽ. ne=
mo iam Dolabella neq; tui,neq; tuorũ liberũ, quos tu
miſeros in egeſtate,atq; in ſolitudine reliquiſti, miſereri
poteſt.Verres ne tibi tanti fuit,ut eius libidinẽ hominũ
innocentũ ſanguine lui uelles? icc irco ne exercitũ, atq;
hoſtẽ relinquebas,ut tua ui,& crudelitate iſtius homi=
nis improbiſſimi pericula ſubleuares? ꝗ.n.eum tibi Quæ
ſtoris in locũ conſtitueras,iccirco tibi amicũ in perpetuũ

ſore putaſti? neſciebas, ab eo Cn. Carbonem Coſ. cuius re uera Quæſtor fuit, non modo relictum, ſed etiam ſpoliatum auxilijs, nefarie oppugnatum, & proditū? expertus igitur es iſtius perfidiam tum, cū ſe ad inimicos tuos contulit, cum in te homo ipſe nocēs acerrimum teſtimonium dixit, cum rationes ad ærarium niſi dānato te referre noluit. tantæ ne tuæ Verres libidines erunt, ut eas capere, ac ſuſtinere nō prouinciæ populi R. non nationes exteræ poſſint? tu ne quod uideris, quod audieris, qđ concupieris, quod cogitaris, niſi id ad nutum tuū præſto fuerit, niſi libidini tuæ cupiditatiq́; patuerit, immittentur homines? expugnabuntur domus? ciuitates nō modo pacatæ, uerum etiam ſociorum, atque amicorum, ad uim, atque ad arma confugient, ut ab ſe, atque ab liberis ſuis Legati populi R. ſcelus, atque libidinem propulſare poſſint? nam quæro abs te, circunſeſſus ne ſis Lampſaci? cœperit ne domum, in qua diuerſabare, illa multitudo incendere? uoluerint ne Legatum populi R. cōburere uiuum Lampſaceni? negare non potes: habeo enim teſtimonium tuum, quod apud Neronem dixiſti: habeo quas ad eundem literas miſiſti. recita hunc ipſum locum de teſtimonio. TESTIMONIVM C. VERRIS IN ARTEMIDORVM. NON MVLTO POST IN DOMVM. bellum ne populo R. Lampſaceni ciues facere conabantur? deficere ab imperio ac nomine noſtro uolebant? uideo enim, & ex ijs, quæ legi, & audiui, intelligo; in qua ciuitate non modo Legatus populi R. circunſeſſus, non modo igni, ferro, manu, copijs oppugnatus, ſed aliqua ex parte uiolatus ſit, niſi publice ſatisfactum ſit, ei

ciuitati bellum indici, atque inferri ſolere. quæ fuit igitur cauſa, cur cũcta ciuitas Lampſacenorum de concione, quemadmodũ tute ſcribis, domũ tuam concurreret? tu.n. neque in literis, quas Neroni mittis; neque in teſtimonio cauſam tãti tumultus oſtẽdis ullã. obſeſſum te dicis: ignẽ allatũ, ſarmenta circũdata, lictorem tuum occiſum eſſe dicis: prodeundi tibi in publicũ poteſtatẽ factã negas: cauſam huius tãti terroris occultas. nã ſi quam Rubrius iniuriã ſuo nomine, ac nõ impulſu tuo, & tua cupiditate, feciſſet; de tui comitis iniuria queſtum ad te potius, q̃ te oppugnatũ uenirent. cum igitur, quæ cauſa illius tumultus fuerit, teſtes à nobis producti dixerint, ipſe celarit: nõ ne cauſam hanc, quã nos propoſuimus, tũ illorum teſtimonia, tũ iſtius taciturnitas perpetua confirmat? huic homini parcetis igitur iudices? cuius tanta peccata ſunt, ut ij, quibus iniurias fecerit, neq; legitimũ tempus expectare ad ulciſcendum, neque uim tantam doloris in poſterũ differre potuerint. circunſeſſus es. à quibus? à Lampſacenis: barbaris hominibus credo, aut ijs, qui populi R. nomen cõtemnerent: immo uero ab hominibus & natura, et cõſuetudine, et diſciplina leniſſimis: porrò autem populi R. conditione ſocijs, fortuna ſeruis, uoluntate ſupplicibus: ut perſpicuum ſit omnibus, niſi tanta acerbitas iniuriæ, tanta uis ſceleris fuiſſet, ut Lampſaceni moriendum ſibi potius, quàm perpetiendum putarent, nunquã illos in eum locum progreſſuros fuiſſe, ut uehemẽtius odio libidinis tuæ, quàm metu Legationis mouerẽtur. nolite per deos immortales cogere ſocios, atq; exteras nationes hoc uti perfugio: quo, niſi uos uindicatis, utentur neceſſario. Lampſacenos in iſtum nunquam

quam ulla res mitigaſſet, niſi eum pœnas Romæ daturũ crediidiſſent. etſi talem acceperant iniuriam, quàm nulla lege ſatis digne perſequi poterant: tamen incommoda ſua ueſtris committere legibus, & iudicijs, quàm dolori ſuo permittere, maluerunt. tu mihi, cum circunſeſſus à tam illuſtri ciuitate ſis propter tuum ſcelus, atque flagitium; cũ coegeris homines miſeros, & calamitoſos, quaſi deſperatis noſtris legibus, & iudicijs, ad uim, ad manus, ad arma confugere; cũ te in oppidis, & ciuitatibus amicorum non Legatum populi R. ſed tyrannum libidinoſum, crudelemq; præbueris; cum apud exteras nationes imperij, nominisq; noſtri famam tuis probris, flagitijsq; uiolaris; cum te ex ferro amicorum populi Rom. eripueris, atq; è flamma ſociorum euolaris: hic tibi perfugium ſperas futurũ? erras. ut huc incideres, non ut hic conquieſceres, illi te uiuum exire paſſi ſunt. dis; iudicium eſſe factum, te iniuria circunſeſſum eſſe Lampſaci, quòd Philodamus cum filio condemnatus ſit. quid; ſi doceo, ſi planum facio, teſte homine nequam, uerũ ad hanc rem tamen idoneo, (te ipſo inquam teſte docebo) te huius circũſeſſionis tuæ cauſam, & culpam in alios tranſtuliſſe, neque in eos, quos tu inſimularis, eſſe animaduerſum? iã nihil te iudiciũ Neronis adiuuat. recita, quas ad Neronem literas miſit. EPISTOLA C. VERRIS AD NERONEM. THEMISTAGORAS ET THESSALVS. Themiſtagoram, & Theſſalũ ſcribit populum concitaſſe: quem populum? qui te circunſedit, qui te uiuum cõburere conatus eſt. ubi hos perſequeris? ubi accuſas? ubi defendis ius, nomenq; Legati? in Philodami iudicio dices id actum. cedo mihi ipſius Ver=

ris teſtimoniū. uideamus, quid idem iſte iuratus dixerit. recita. AB ACCVSATORE ROGATVS, RESPONDIT: IN HOC IVDICIO NON PERSEQVI: SIBI IN ANIMO ESSE ALIO TEMPORE PERSEQVI. quid igitur te iuuat Neronis iudicium? quid Philodami damnatio? Legatus cum eſſes circunſeſſus, cumq́;, quemadmodum tute ad Neronem ſcripſiſti, populo R. communiq́; cauſæ Legatorum facta eſſet iniuria inſignis: non es perſecutus: dicis tibi in animo eſſe alio tempore perſequi. quod fuit id tempus? quādo es perſecutus? cur imminuiſti ius Legationis? cur cauſam populi R. deſeruiſti, ac prodidiſti? cur iniurias tuas coniunctas cum publicis reliquiſti? nonne te ad ſenatum cauſam deferre, non de tam atrocibus iniurijs conqueri, non eos homines, qui populum concitarant, Conſulum literis euocādos curare oportuit? nuper M. Aurelio Scauro poſtulante, quòd is Epheſi ſe Quæſtorem ui prohibitū eſſe dicebat, quo minus è fano Dianæ ſeruum ſuum, qui in illud aſylum confugiſſet, abduceret; Pericles Epheſius, homo nobiliſſimus, Romam euocatus eſt, quòd auctor iniuriæ illius fuiſſe argueretur. tu, ſi te Legatum ita Lampſaci tractatum eſſe ſenatū docuiſſes, ut tui comites uulnerarentur, lictor occideretur, ipſe circūſeſſus penè incenderere, eius aūt rei duces & auctores, & principes fuiſſe, quos ſcribis, Themiſtagoram, & Theſſalum: quis non commoueretur? quis non ex iniuria, quæ tibi eſſet facta, ſibi prouideret? quis nō in ea re cauſam tuam, periculum commune agi arbitraretur? etenim nomen Legati eiuſmodi eſſe debet, quod nō modo inter ſociorum iura, ſed etiam inter hoſtium tela

incolume uerſetur.magnum hoc Lampſacenum crimen
eſt libidinis,atque improbiſſimæ cupiditatis.accipite nũc
auaritiæ propemodũ in ſuo genere non leuius. Mile=
ſios nauẽ popoſcit:quæ cum præſidij cauſa Myndũ pro=
ſequeretur.illi ſtatim myoparonẽ egregium de ſua claſ=
ſe,ornatũ,atq; armatũ dederunt.hoc præſidio Myndum
profectus eſt.nam quid Mileſijs lanæ publicæ abſtulerit,
item de ſumptu in aduentum,de cõtumelijs,& iniurijs
in magiſtratum Mileſium,tametſi dici tum uere,tũ gra
uiter,& uehementer poteſt,tamẽ dicere prætermittam,
eaq́; omnia teſtibus integra reſeruabo . illud,quod neq;
taceri ullo modo poteſt,neq; dici pro dignitate, cognoſci
te.milites remigesq́; Miletũ Myndo pedibus reuerti iu=
bet:ipſe myoparonẽ pulcherrimũ de decẽ Mileſiorũ na=
uibus electũ,L.Magio,& L.Rabio, ꝗ Myndi habitabãt,
uẽdidit.hi ſunt homines,quos nuper ſenatus in hoſtium
numero cenſuit habendos.hoc illi nauigio ad omnes po=
puli R.hoſtes uſque ab Dianio,quod in Hiſpania eſt,ad
Sinopẽ,quæ in Ponto eſt,nauigauerunt. ò dij immorta=
les,incredibilem auaritiam,ſingularemq́; audaciam. na
uem tu de claſſe populi R.quã tibi Mileſia ciuitas,ut te
proſequeretur,dediſſet,auſus es uẽdere? ſi te magnitudo
maleficij,ſi te hominũ exiſtimatio non mouebat,ne illud
quidẽ cogitabas,huius improbiſſimi furti,huius adeo ne
fariæ prædæ tã illuſtrem,ac tam nobilẽ ciuitatẽ teſtẽ fu
turã?an,quia tũ Cn.Dolabella in eũ , qui ei myoparoni
præfuerat,Mileſijsq́; rẽ geſtã renũciarat,animaduertere
tuo rogatu conatus eſt,renũciationẽq́; eius, quæ erat in
publicas literas relata illorũ legibus,tolli iuſſerat;iccirco
te ex hoc crimine elapſum eſſe arbitrabare?multũ te iſta

ſefellit opinio,& quidẽ multis in locis: ſemper enim exiſtimaſti, & maxime in Sicilia, ſatis cautũ tibi ad defenſionem fore, ſi aut referri aliquid in literas publicas uetuiſſes, aut, quod relatum eſſet, tolli coegiſſes. hoc quàm nihil ſit, tametſi ex multis Siciliæ ciuitatibus priore actione didiciſti, tamen etiam in hac ipſa ciuitate cognoſce. ſunt illi quidem dicto audientes, quandiu adſunt ij, qui imperant. ſimul ac diſceſſerunt, non ſolum illud perſcribunt, quod tum prohibiti ſunt, ſed etiam cauſam adſcribunt, cur non tum in literas relatum ſit. manent iſtæ literæ Mileti: manent, &, dum erit illa ciuitas, manebũt: decem enim naues iuſſu L. Murænæ populus Mileſius ex pecunia uectigali populi R. fecerat, ſicut pro ſua quæque parte Aſiæ cæteræ ciuitates. quamobrem unam ex decẽ non prædonum repentino aduẽtu, ſed Legati latrocinio, non ui tempeſtatis, ſed hac horribili tempeſtate ſociorum amiſſam, in literas publicas retulerunt. ſunt Romæ Legati Mileſij, homines nobiliſſimi, ac principes ciuitatis: qui tametſi menſem Februarium & Conſulum deſignatorũ nomen expectant, tamen hoc tantum facinus non modo negare interrogati, ſed ne producti quidem reticere poterunt. dicent inquam & religione adducti, & legum domeſticarum metu, quid illo myoparone factum ſit. oſtendent, C. Verrem in ea claſſe, quæ contra piratas ædificata ſit, piratã ipſum cõſceleratum fuiſſe. C. Malleolo Quæſtore Cn. Dolabellæ occiſo, duas ſibi hæreditates ueniſſe arbitratus eſt, unam quæſtoriæ procurationis (nam à Dolabella ſtatim Proquæſtore iuſſus eſt eſſe) alteram tutelæ: nã cum pupilli Malleoli tutor eſſet, in bona eius impetum fecit. nã Malleolus in prouinciam ſic

copioſe profectus erat, ut domi prorſus nihil relinque=ret.præterea pecunias occuparat apud populos, & ſyn=graphas fecerat:argenti optime cælati grãde pondus ſe=cũ tulerat(nã ille quoque ſodalis iſtius erat in hoc mor=bo,& cupiditate)grande pondus argenti, familiam ma gnã,multos artifices,multos formoſos homines reliquit. iſte,quod argenti placuit,inuaſit: quæ mancipia uoluit, abduxit:uina,cæteraq;,quæ in Aſia facillime comparan tur,quæ ille reliquerat,aſportauit:reliqua uendidit,pe=cuniam exegit. cum ad HS XX quinquies redegiſſe conſtaret:ut Romã redijt,nullam literam pupillo, nullã matri eius,nullam tutoribus reddidit:ſeruos artifices pu pilli cum haberet domi,circũpedes autẽ homines formo=ſos,& literatos,ſuos eſſe dicebat,ſe emiſſe.cũ ſæpius ma=ter,& auia pueri poſtularent,uti,ſi non redderet pecu=niam,nec rationẽ daret,diceret ſaltem, quantũ pecuniæ Malleoli deportaſſet:multis efflagitatus aliquãdo dixit, HS decies: deinde in codicis extrema cera nomen infi=mum in flagitioſa litura fecit:expẽſa Chryſogono ſeruo HS ſexcẽta millia,accepta pupillo Malleolo retulit.quo modo ex decies HS ſexcenta ſint facta,quo modo DC eodẽ modo quadrarint,(ut illa de Cn. Carbonis pecunia reliqua HS ſexcẽta facta)quo modo Chryſogono expen ſa lata ſint,cur id nomen infimũ,in lituraq; ſit,uos exi=ſtimabitis.tamen HS ſexcenta millia cũ accepta retuliſ=ſet,HS quinq; millia ſoluta nõ ſunt.homines,poſteaquã reus factus eſt,alij redditi,alij etiam nũc retinentur: pe=culia omniũ, uicarijq; retinentur.hæc eſt iſtius præclara tutela. en cui tuos liberos committas,en memoria mor=tui ſodalis,en metus uiuorum exiſtimationis.cum tibi ſe

tota Aſia ſpoliandam ac uexandam tradidiſſet;cum tibi expoſita eſſet omnis ad prædandum Pamphylia: contentus his tam opimis rebus nõ fuiſti? manus à tutela,manus à pupillo,manus à ſodalis filio abſtinere nõ potuiſti? iam te nõ Siculi,non aratores,ut dictitas,circũueniunt, non ij,qui decretis,edictisq; tuis in te concitati,infeſtiq; ſunt: Malleolus à me productus, & mater eius atque auia: quæ miſeræ, flentes,uerſum à te puerum patrijs bonis eſſe dixerunt.quid expectas? an,dũ ab inferis ille Malleolus exiſtat, atque abs te officia tutelæ,ſodalitatis, familiaritatisq; flagitet?ipſum putato adeſſe. homo auariſſime & ſpurciſſime, redde bona ſodalis filio,ſi nõ quæ abſtuliſti,at quæ confeſſus es.cur cogis ſodalis filiũ hanc primam in foro uocẽ cum dolore & querimonia emittere?cur ſodalis uxorem,ſodalis ſocrum, domũ denique totam ſodalis mortui contra te teſtimonium dicere? cur pudentiſſimas,lectiſſimasq; fœminas in tantum uirorũ conuẽtum inſolitas,inuitasq; prodire cogis?recita omniũ teſtimonia. TESTIMONIA MATRIS ET AVIAE. Proquæſtore uero quo modo iſte commune Miliadum uexarit,quomodo Lyciam,Pamphyliam,Piſidiam,Phrygiamq; totam frumento imperando,æſtimãdo hac ſua,quam tũ primum excogitauit, Siciliensi æſtimatione afflixerit, non eſt neceſſe demonſtrare uerbis. hoc ſcitote,his nominibus, quæ res per eum geſtæ ſunt, cum iſte ciuitatibus frumentum,coria,cilicia, ſaccos imperaret,neque ea ſumeret, pro his rebus pecuniam exigeret,his nominibus ſolis Cn. Dolabellæ HS ad tricies litem eſſe æſtimatam.quæ omnia,etiam ſi uolũtate Dolabellæ fiebant,per iſtum omnia tamen gerebantur.conſi-

ſtá in uno nomine: multa ſunt ex eodem genere. recita. DE LITIBVS AESTIMATIS CN. DOLABELLAE PR. POPVLO R. PECVNIAE REDACTAE. QVOD A COMMVNI MILIADVM. te hæc coegiſſe, te æſtimaſſe, tibi pecuniam numeratá eſſe dico: eademq; ui, et iniuria cũ pecunias maximas cogeres, per omnes partes prouinciæ te, tanquam aliquam calamitoſam tempeſtatem, peſtẽq;, peruaſiſſe demóſtro. itaque M. Scaurus, qui Cn. Dolabellam accuſauit, iſtũ in ſua poteſtate ac ditione tenuit. homo adoleſcens, cũ iſtius in inquirendo multa furta, ac flagitia cognoſceret, fecit perite, & callide, uolumen eius rerum geſtarum maximum iſti oſtendit, ab homine, quæ uoluit, in Dolabellam abſtulit, iſtum teſtem produxit: dixit iſte, quæ uelle accuſatorem putauit. quo ex genere mihi teſtium, qui cum iſto furati ſunt, ſi uti uoluiſſem, magna copia fuiſſet, qui, ut ſe periculo litium, coniunctione criminum liberarent, quo ego uellẽ, deſcẽſuros pollicebantur. eorũ ego uoluntatem omnium repudiaui: non modo proditori, ſed ne perfugæ quidem locus in meis caſtris cuiquam fuit. forſitan meliores illi accuſatores habẽdi ſunt, qui hæc omnia fecerunt. ſed ego defenſorem in mea perſona, non accuſatorem maxime laudari uolo. rationes ad ærarium, antequam Dolabella condemnatus eſt, non audet referre. impetrat à ſenatu, ut dies ſibi prorogaretur, quòd tabulas ſuas ab accuſatoribus Dolabellæ obſignatas diceret: perinde quaſi exſcribendi poteſtatem non haberet. ſolus eſt hic, qui nũquam rationes ad ærarium referat. audiſtis quæſtoriá rationẽ tribus uerſiculis relatá: Legationis, non niſi condemnato,

& eiecto eo, qui poſſet reprehendere: nunc deniq; Præturæ: quam ex S.C. ſtatim referre debuit, uſque ad hoc tempus nō retulit, Quæſtorem ſe in ſenatu expectare dixit. perinde quaſi nō, ut Quæſtor ſine Prætore poſſet referre, ut tu Hortēſi, ut omnes, eodē modo ſine Quæſtore Prætor. dixit, idem Dolabellam impetraſſe. omen magis patribus conſcriptis, quàm cauſa placuit. probauerūt. uerū Quæſtores quoque iam pridem uenerūt: cur nō retuliſti? illarū rationum ex ea fece Legationis, quæſtoriæq; tuæ procuratiōis illa ſunt nomina, quæ Dolabellæ neceſſario ſunt æſtimata. EX LITIBVS AESTIMATIS DOLABELLAE PR. ET PRO PR. quòd minus Dolabella Verri acceptū retulit, quàm Verres illi expenſum tulerit, HS quingenta triginta quinque millia: & quòd plus fecit Dolabella Verrem accepiſſe, quàm iſte in ſuis tabulis habuit, HS ducēta triginta duo millia: & quòd plus frumenti fecit accepiſſe iſtū, HS decies & octingenta millia, quòd tu homo caſtiſſimus aliud in tabulis habebas. hinc illæ extraordinariæ pecuniæ, quas nullo duce, tamen aliqua ex particula inueſtigamus, redundarunt. hinc ratio cum Q. & Cn. Poſthumijs, Curtijs, multis nominibus, quorum in tabulis iſte habet nullū. hinc HS quater decies P. Tadio numerata Athenis, teſtibus planū faciā. hinc empta apertiſſime Prætura: niſi forte id etiā dubium eſt, quo modo iſte Prætor factus ſit. homo ſcilicet aut induſtria, aut opera probata, aut frugalitatis exiſtimatione præclara, aut deniq;, id quod leuiſſimū eſt, aſſiduitate, qui ante Quæſturam cum meretricibus lenonibusq; uixiſſet, Quæſturam ita geſſiſſet, quemadmodū cognouiſtis, Romæ poſt Quæ-

ſturam illam nefariam uix triduum conſtitiſſet, abſens nõ in obliuione iacuiſſet, ſed in aſſidua cõmemoratione omnibus omnium flagitiorum fuiſſet; is repente, ut Romam uenit, gratis Prætor factus eſt. alia porrò pecunia, ne accuſaretur, data. cui ſit data, nihil ad me, nihil ad rem pertinere arbitror: datam quidem eſſe, tum inter omnes recenti negotio facile conſtabat. homo ſtultiſſime & amentiſſime, tabulas cum conficeres, & cum extraordinaria pecunia crimẽ ſubterfugere uelles; ſatis te elapſurum omni ſuſpicione arbitrabare, ſi, quibus pecuniã credebas, ijs expenſum non ferres, neq; in tuas tabulas ullũ nomen referres, cum tot tibi nominibus acceptum Curtij referrent? quid proderat tibi te expenſum illis non tuliſſe? an tuis ſolis tabulis te cauſam dicturum exiſtimaſti? Verum ad illam iam ueniamus præclarã Præturam, criminaq; ea, quæ notiora ſunt his, qui adſunt, q̃ nobis, qui meditati ad dicẽdũ paratiq; uenimus. in quibus, nõ dubito, quin offenſionem negligentiæ uitare, atq; effugere nõ poſſim. multi. n. ita dicent: de illo nihil dixit, in quo ego interfui: illam iniuriã non attigit, quæ mihi, aut quæ amico meo facta eſt: quibus ego in rebus interfui. his omnibus, qui iſtius iniurias norũt, hoc eſt populo R. uniuerſo, me uehementer excuſatum uolo, non negligentia mea fore, ut multa præteream, ſed quòd alia teſtibus integra reſeruari uelim, multa autem propter rationem breuitatis, ac tẽporis prætermittenda exiſtimem. fatebor etiam illud inuitus, me prorſus, cum iſte punctũ tẽporis nullũ uacuũ peccato præterire paſſus ſit, omnia, quæ ab iſto cõmiſſa ſunt, nõ potuiſſe cognoſcere. quapropter ita me de Præturæ criminibus auditote, ut ex utro-

que genere,& iuris dicendi,& ſartorum tectorum exi gẽdorum,ea poſtuletis,quæ maxime digna ſunt eo reo, cui paruũ ac mediocre obijci nihil oporteat.nam ut Prætor factus eſt;qui auſpicato à Chelidone ſurrexiſſet,ſortem nactus eſt urbanæ prouinciæ, magis ex ſua & Chelidonis,quàm ex populi R.uoluntate.qui principio qualis in edicto cõſtituẽdo fuerit,cognoſcite.P.Annius Aſellus mortuus eſt C. Sacerdote Prætore. is cũ haberet unicam filiam,neq; cenſus eſſet;quod eum natura hortabatur,lex nulla prohibebat,fecit,ut filiam bonis ſuis hæredem inſtitueret. hæres erat filia:faciebant omnia cũ pupilla,legis æquitas,uoluntas patris,edicta Prætorũ, conſuetudo iuris eius,quod erat tum, cum Aſellus eſt mortuus.iſte Prætor deſignatus(utrum admonitus, an tentatus,an,qua eſt iſte ſagacitate in his rebus,ſine duce ullo ſine iudice peruenerit ad hanc improbitatem,neſcio: uos tantũ hominis audaciam,amentiamq; cognoſcite) appellat hæredem L.Annium,qui erat inſtitutus ſecundum filiam:nõ enim mihi pſuadetur, iſtum ab illo prius appellatum.dicit,ſe poſſe ei cõdonare edicto hæreditatẽ:docet hominem,quid poſſit fieri.illi bona res,huic uẽdibilis uidebatur.iſte tametſi ſingulari eſt audacia, tamen ad pupillæ matrem ſummittebat,malebat pecuniam accipere, ne quid noui ediceret,quàm ut hoc edictũ tam improbũ & inhumanũ interponeret.tutores,pecuniam Prætori ſi pupillæ nomine dediſſent,grandem præſertim, quemadmodum in rationem inducerent, quemadmodum ſine periculo ſuo dare poſſent,non uidebant: ſimul & iſtum fore tam improbum non arbitrabantur. ſæpe appellati, pernegauerunt. iſte ad arbitrium eius, cui condo-

narat hæreditatem ereptam liberis, ꝙ æquum edictum ſcripſerit, quæſo cognoſcite. CVM INTELLIGAM, LEGEM VOCONIAM. quis unquam crederet Verrem mulierũ aduerſarium futurũ? an ideo aliquid contra mulieres fecit, ne totũ edictum ad Chelidonis arbitriũ ſcriptũ uideretur? cupiditati hominũ ait ſe obuiã ire. quid potius nõ modo his tẽporibus, ſed etiã apud maiores noſtros? quis tam remotus fuit à cupiditate? dic quæſo cætera: delectat.n.me hominis grauitas, ſcientia iuris, auctoritas. QVI AB A. POSTHVMIO, Q. FVLVIO CENSORIBVS POST'VE EA, FECIT, FECERIT. fecit, fecerit? quis unquã edixit iſtomodo? quis unquã eius rei fraudem aut periculum propoſuit edicto, quæ neq; poſt edictum, neq; ante edictum prouideri potuit? iure, legibus, auctoritate omnium, qui conſulebãtur, teſtamẽtũ P. Annius fecerat, nõ improbũ, non inofficioſum, non inhumanum. quod ſi ita feciſſet, tamen poſt illius mortem nihil de teſtamẽto illius noui iuris cõſtitui oporteret. Voconia lex te uidelicet delectabat. imitatus eſſes illum ipſum C. Voconium, qui lege ſua hæreditatem ademit nulli neq; uirgini, neq; mulieri: ſanxit in poſterum; qui poſt eos Cẽſores cẽſus eſſet, ne quis hæredem uirginem, ne'ue mulierem faceret. in lege Voconia non eſt, fecit, fecerit: neque in ulla præteritum tempus reprehenditur, niſi eius rei, quæ ſua ſponte ſcelerata ac nefaria eſt, ut, etiam ſi lex non eſſet, magnopere uitanda fuerit. atq; in his rebus multa uidemus ita ſancta eſſe legibus, ut ante facta in iudicium non uocentur. Cornelia, teſtamentaria, nũmaria, cæteræ complures, in quibus nõ ius aliquod nouum

populo cõſtituitur, ſed ſancitur, ut quod ſemper malum facinus fuerit, eius quæſtio ad populum pertineat ex certo tẽpore. de iure uero ciuili ſi quis noui quid inſtituit, omnia, quæ ãte acta ſunt, rata eſſe patitur? cedo mihi leges Atinias, Furias, Fuffias, ipſam, ut dixi, Voconiam, omnes præterea de iure ciuili: hoc reperies in omnibus ſtatui ius, quo poſt eam legẽ populus utatur. qui plurimũ tribuunt edicto, Prætoris edictum legem annuã dicunt eſſe. tu edicto plus cõplecteris, q̃ lege. ſi finem edicto Prætoris afferunt Calẽdæ Ianuarij, cur non initium quoq; edicti naſcitur à Calendis Ianuarij? an in eum annum progredi nemo poterit edicto, quo Prætor alius futurus eſt: in illum, quo alius Prætor fuit, regredietur? ac ſi hoc iuris nõ unius cauſa hominis edixiſſes, cautius cõpoſuiſſes. ſcribis, ſi quis hæredẽ fecit, fecerit. quid, ſi plus legarit, quàm ad hæredẽ, hæredés ue perueniat, quod per legẽ Voconiam ei, qui cenſus ſit, licet? cur hoc, cum in eodẽ genere ſit, nõ caues? quia nõ generis, ſed hominis cauſam uerbis amplecteris: ut facile appareat, te pretio eſſe cõmotũ. atq; hoc ſi in poſterum edixiſſes, minus eſſet nefarium, tamẽ eſſet improbum: ſed tum uituperari poſſet, in dubium uenire non poſſet: nemo. n. cõmitteret: nunc eſt eiuſmodi edictũ, ut quiuis intelligat, non populo eſſe ſcriptum, ſed P. Annij ſecundis hæredibus. itaque cum à te caput illud tam multis uerbis mercenario procœmio eſſet ornatum, ecquis eſt inuentus poſtea Prætor, qui illud idem ediceret? non modo nemo edixit, ſed ne metuit quidem quiſquã, ne quis ediceret: nam poſt te Prætorem multi teſtamenta eodem modo fecerũt, in his nuper Annia ea de multorum propinquorum ſentẽtia, pecunioſa

mulier, quòd cenſa nõ erat, teſtamẽto fecit hæredẽ filiã. itaque hoc magnũ iudicium hominũ de iſtius ſingulari improbitate, quod Verres ſua ſponte inſtituiſſet, id nemi nem metuiſſe, ne quis reperiretur, qui iſtius inſtitutũ ſe= qui uellet: ſolus enim tu inuentus es, cui non ſatis fuerit corrrigere uoluntates uiuorũ, niſi etiam reſcinderes mor tuorum. tu ipſe ex Sicilienſi edicto hoc ſuſtuliſti: uolui= ſti, ex improuiſo ſi quæ res natæ eſſent, ex urbano edicto decernere. quã poſtea tu tibi defenſionẽ relinquebas, in ea maxime offendiſti, cum tuam auctoritatem tute ipſe edicto prouinciali repudiabas. atque ego nõ dubito, quin ut mihi, cui filia maxime cordi eſt, res hæc acerba uidea tur, atque indigna, ſic unicuiq; ueſtrũ, qui ſimili ſenſu, atque indulgẽtia filiarum cõmouemini: quid enim natu ra nobis iucundius, quid charius eſſe uoluit? quid eſt di= gnius, in quo omnis noſtra diligentia, indulgẽtiaq́; cõſu= matur? homo importuniſſime cur tantã iniuriam P. An nio mortuo feciſti? cur hunc dolorẽ cineri eius, atque oſ= ſibus inuſſiſti, ut liberis eius bona patria, uolũtate patris, iure, legibus tradita, eriperes, & cui tibi eſſet cõmodum, condonares? quibuſcum uiui bona noſtra partimur, iјs Prætor adimere nobis mortuis bona, fortunasq́; poterit? nec petitionẽ, inquit, nec poſſeſſionẽ dabo. eripies igitur pupillæ togam prætextam? detrahes ornamenta non ſo= lum fortunæ, ſed etiã ingenuitatis? miramur ad arma contra iſtum hominẽ Lampſacenos iſſe? miramur iſtum de prouincia decedentẽ clàm Syracuſis profugiſſe? nos ſi alienã uicẽ pro noſtra iniuria doleremus, ueſtigiũ iſtius in foro eſſet relictum? pater dat filiæ: prohibes. leges ſi= nunt: tamẽ te interponis. de ſuis bonis ita dat, ut ab iure

non abeat: quid habes, quod reprehendas? nihil opinor. at ego concedo: prohibe, ſi potes, ſi habes qui te audiat, ſi poteſt tibi dicto audiens eſſe quiſquam. eripias tu uoluntatem mortuis? bona uiuis? ius omnibus? hoc populus R. non manu uindicaſſet, niſi te huic tempori, atq; huic iudicio reſeruaſſet? poſteaquam ius prætorium conſtitutum eſt, ſemper hoc iure uſi ſumus, ſi tabulæ teſtamēti non proferrētur, tum uti proximum quēq; potiſſimū hæredem eſſe oporteret: ſi is inteſtato mortuus eſſet, ita ſecūdum eum poſſeſſio daretur. quare hoc ſit æquiſſimū, facile eſt docere: ſed in re tam uſitata, ſatis eſt oſtēdere, omnes antea ius ita dixiſſe, et hoc uetus edictū, trāslatitiūq; eſſe. cognoſcite aliud hominis in re uetere edictū nouū: & ſimul, dū eſt unde ius ciuile diſcatur, adoleſcentes ei in diſciplinā tradite. mirū eſt hominis ingeniū, mira prudētia. Minutius quidā mortuus eſt ante iſtum Prætorem. eius teſtamētum erat nullum: lege hæreditas ad gentē Minutiam ueniebat. ſi habuiſſet iſte edictum, quod ante iſtum, & poſtea omnes habuerunt; poſſeſſio Minutiæ genti eſſet data. ſi quis teſtamento ſe hæredem eſſe arbitraretur, quod tū nō extaret, lege ageret in hæreditatē, aut, pro præde litis uindiciarū cum ſatis accepiſſet, ſponſionem faceret. ita de hæreditate certaret. hoc opinor iure & maiores noſtri, & nos ſemper uſi ſumus. uidete, ut hoc iſte correxerit. cōponit edictū ijs uerbis, ut quiuis intelligere poſſit, unius hominis cauſa conſcriptū eſſe: tantū quòd hominē nō nominat: cauſam quidē totā perſcribit: ius, cōſuetudinē, æquitatē, edicta omniū negligit. EX EDICTO VRBANO. SI DE HAEREDITATE AMBIGITVR, SI POSSES

SOR, SPONSIONEM NON FACIET. *iã quid id ad Prætorẽ, uter poſſeſſor ſit? nõ ne id quæri oportet, utrũ poſſeſſorẽ eſſe oporteat? ergo quia poſſeſſor eſt, nõ moues poſſeſſione: ſi poſſeſſor non eſſet, nõ dares: nusquã. n. ſcribis, neq; tu aliud qdq̃ edicto amplecteris, niſi eam cauſam, pro qua pecuniã acceperas. iã hoc ridiculũ eſt.* SI DE HAEREDITATE AMBIGITVR, ET TABVLAE TESTAMENTI OBSIGNATAE NON MINVS MVLTIS SIGNIS, QVAM È LEGE OPORTEAT, AD ME PROFERENTVR: SECVNDVM TABVLAS TESTAMENTI POTISSIMVM HAEREDITATEM DABO. *hoc translatitium eſt. ſequi illud oportet: ſi tabulæ teſtamenti non proferentur. quid ait? ſe ei daturum, qui ſe dicat heredem eſſe. quid ergo intereſt, proferantur, nec ne? ſi protulerit, uno ſigno ut ſit minus, q̃ ex lege oportet: non des poſſeſſionem: ſi omnino tabulas nõ proferet, dabis. quid nunc dicam? neminem unquam poſtea alium edixiſſe? ualde ſit mirum, neminem fuiſſe, qui iſtius ſe ſimilem dici uellet. ipſe in Sicilienſi edicto hoc non habet: exegerat enim iam mercedem. item, ut illo edicto, de quo ante dixi, in Sicilia de hæreditatum poſſeſſionibus dandis, edixit idem, quod omnes Romæ præter iſtum.* EX EDICTO SICILIENSI. SI DE HAEREDITATE AMBIGITVR. *at per deos immortales quid eſt, quod de hoc dici poſſit? iterum enim iam quæro abs te, ſicut modo in illo capite Anniano de mulierum hæreditatibus, nunc in hoc de hæreditatum poſſeſſionibus, cur ea capita in edictum prouinciale transferre*

nolueris. utrũ, digniores homines exiſtimaſti eos, qui habitabant in prouincia, quã nos, qui æquo iure uteremur: an aliud Romæ æquũ eſt, aliud in Sicilia? non. n. hoc poteſt hoc loco dici, multa eſſe in prouincijs aliter edicenda: non de hæreditatum quidẽ poſſeſſionibus, nõ de mulierum hæreditatibus: nã utroque genere uideo non modo cæteros, ſed te ipſum totidẽ uerbis edixiſſe, quot uerbis edici Romæ ſolet. quæ Romæ magna cũ infamia, pretio accepto edixeras, ea ſola te, ne gratis in prouincia male audires, ex edicto Sicilienſi ſuſtuliſſe uideo. & cũ edictum totum eorum arbitratu, quandiu fuit deſignatus, componeret, qui ab iſto ius ad utilitatem ſuam nundinarentur: tum uero in magiſtratu contra illud edictum ſuum ſine ulla religione decernebat. itaque L. Piſo multos codices impleuit earũ rerũ, in quibus ita interceſſit, quòd iſte aliter, atque ut edixerat, decreuiſſet. quod uos oblitos eſſe non arbitror, quæ multitudo, qui ordo ad Piſonis ſellam iſto Prætore ſolitus ſit conuenire: quem iſte collegã niſi habuiſſet, lapidibus coopertus eſſet in foro. ſed eo leuiores iſtius iniuriæ uidebantur, quòd erat in æquitate, prudentiaq; Piſonis paratiſſimum perfugium, quo ſine labore, ſine moleſtia, ſine impenſa, etiam ſine patrono homines uterentur. nam quæſo redite in memoriam iudices, quæ libido iſtius in iure dicẽdo fuerit, quæ uarietas decretorum, quæ nundinatio, quàm inanes domus eorum omnium, qui de iure ciuili conſuli ſolẽt, quàm plena, atque referta Chelidonis: à qua muliere, cum erat ad eum uentum, & in aurem eius inſuſurratum, aliàs reuocabat eos, inter quos iam decreuerat, decretumq; mutabat; aliàs inter alios contrarium ſine ulla

religiõe decernebat, ac proximis paulo ante decreuerat. hinc illi homines erant, qui etiam ridiculi inueniebãtur ex dolore. quorum alij, ut audiſtis, negabant mirandum eſſe, ius tam nequam eſſe Verrinũ: alij etiam frigidiores erant: ſed quia ſtomachabantur, ridiculi uidebãtur eſſe, cum Sacerdotem execrabantur, qui Verrem tam nequã reliquiſſet. quæ ego non cõmemorarem, (neq;.n. perfacete dicta, neque porrò hac ſeueritate digna ſunt) niſi uos illud uellem recordari, iſtius nequitiam, & iniquitatem tũ in ore uulgi, atque in cõmunibus prouerbijs eſſe uerſatam. In plebem uero Romanam utrum ſuperbiam prius memorem, an crudelitatem? ſine dubio crudelitas grauior eſt, atque atrocior. oblitos ne igitur hos putatis eſſe, quemadmodum ſit iſte ſolitus uirgis plebem Romanam concidere? quã rem etiam Tribunus pl. in concione egit, cum eum, quem uirgis iſte ceciderat, in proſpectum populi R. produxit. cuius rei cognoſcendæ faciam uobis ſuo tempore poteſtatem. ſuperbia uero qua fuerit, quis ignorat? quemadmodũ is tenuiſſimum quenq; cõtempſerit, deſpexerit, liberum eſſe nunquam duxerit. P. Trebonius uiros bonos, & honeſtos complures fecit hæredes: in his fecit ſuum libertum. is A. Trebonium fratrem habuerat proſcriptum. ei cum cautũ uellet, ſcripſit, ut hæredes iurarent, ſe curaturos, ut ex ſua cuiuſque parte ne minus dimidiũ ad A. Trebonium fratrem illum proſcriptũ perueniret. libertus iurat: cæteri hæredes adeũt ad Verrem: docent, nõ oportere ſe iurare facturos eſſe quod cõtra legẽ Corneliã eſſet, quæ proſcriptũ iuuari uetat: impetrant, ut ne iurent. dat his poſſeſſionẽ. id ego nõ reprehendo: etenim erat iniquum, homini proſcripto, egenti,

de fraternisbonis quidquã dari:et ille libertus:niſi ex teſtamẽto patroni iuraſſet,ſcelus ſe facturũ arbitrabatur. itaque ei Verres poſſeſſionem hæreditatis negat ſe daturum,ne poſſet patronum ſuũ proſcriptum iuuare:ſimul ut eſſet pœna,quòd alterius patroni teſtamento obtẽperaſſet.das poſſeſſionem ei,qui nõ iurauit.concedo: prætoriũ eſt.adimis tu ei,qui iurauit? quo exẽplo ? proſcriptum iuuat:lex eſt:pœna eſt.quid ad eum,qui ius dicit? utrũ reprehẽdis,quòd patronum iuuabat eum,qui tum in miſerijs erat:an,quòd alterius patroni mortui uoluntatem conſeruabat,à quo ſummũ beneficium acceperat? utrum horum reprehẽdis?& hoc tum de ſella uir optimus dixit,equiti R.tam locupleti libertinus ſit homo hæres?modeſtũ ordinẽ, quòd illinc uiuus ſurrexit . poſſum ſexcenta decreta proferre,in quibus,ut ego pecuniã non dicam interceſſiſſe, ipſa decretorum nouitas iniquitasq; declarat.uerum ut ex uno de cæteris cõiecturam facere poſſitis,id quod priore actione cognoſtis, audite. C.Sulpitius Olympius fuit.is mortuus eſt C.Sacerdote Prætore,neſcio an ante,quã Verres Præturã petere cœperit. fecit hæredem M.Octauium Ligurem.Ligur hæreditatem adijt, poſſedit Sacerdote Prætore ſine ulla controuerſia. poſteaquam Verres magiſtratum inijt : ex edicto iſtius, quod edictum Sacerdos non habuerat , Sulpitij patroni filia ſextam partem hæreditatis ab Ligure petere cœpit. Ligur non aderat.L.frater eius cauſam agebat:aderant amici,propinqui. dicebat iſte , niſi cum muliere decideretur,in poſſeſſionem ſe ire iuſſurum.L.Gellius cauſam Liguris defendebat:docebat, edictum eius non oportere ad eas hæreditates ualere, quæ ante eum Prætorem ue=

niſſent:ſi hoc tum fuiſſet edictum, fortaſſe Ligurē hæreditatem aditurum non fuiſſe. æqua poſtulatio, ſummā hominum auctoritas pretio ſuperabatur. uenit Romam Ligur: non dubitabat, quin, ſi ipſe Verrem conueniſſet, æquitate cauſæ, & auctoritate ſua cōmouere hominem poſſet: domum ad eum uenit: rem demonſtrat: quā pridem ſibi hæreditas ueniſſet, docet: quod facile in cauſa æquiſſima homini ingenioſo fuit: multa, quæ quēuis mouere poſſent, dixit: ad extremū petere cœpit, ne uſque eò ſuam auctoritatem deſpiceret, gratiamq́; contemneret, ut ſe tanta iniuria afficeret. homo Ligurē accuſare cœpit, qui in re aduentitia, atque hæreditaria tam diligēs, tam attentus eſſet: debere eū aiebat ſuam quoque rationē ducere: multa ſibi opus eſſe, multa canibus ſuis, quos circa ſe haberet. non poſſum illa planius commemorare, quā ipſum Ligurem pro teſtimonio dicere audiſtis. quid enim Verres? utrum ne his quidem teſtibus credetur, an hæc ad rem non pertinent? non M. Octauio? non L. Liguri? quis nobis credet? cui nos? quid eſt Verres, quod planum fieri teſtibus poſſit, ſi hoc non fit? an id, quod dicūt, leue eſt? nihil leuius, quàm Prætorem urb. hoc iuris in ſuo magiſtratu conſtituere, omnibus ijs, quibus hæreditas uenerit, cohæredem Prætorem eſſe oportere. an uero dubitamus, quo ore iſte cæteros homines inferiore loco, auctoritate, ordine, quo ore homines ruſticanos ex municipijs, quo denique ore, quos nunquam liberos putauit, libertinos homines ſolitus ſit appellare, qui ob ius dicendum M. Octauium Ligurem, hominem ornatiſſimum loco, ordine, nomine, uirtute, ingenio, copijs, poſcere pecuniam non dubitarit? In ſartis tectis uero

quemadmodũ ſeſe geſſerit, quid ego dicam? dixerũt, qui ſenſerũt. ſunt alij, qui dicant. notæ res, ac manifeſtæ prolatæ ſunt, & proferuntur. dixit C. Fannius eques R. frater germanus Q. Titinij iudicis tui. tibi ſe pecuniã dediſſe. recita teſtimoniũ C. Fannij. nolite C. Fannio dicenti credere, noli inquam tu Q. Titini C. Fannio fratri tuo credere: dicit enim rem incredibilem, C. Verrem inſimulat auaritiæ, et audaciæ: quæ uitia uidentur in quemuis potius, quã in iſtum conuenire. dixit Q. Tadius, homo familiariſſimus patris iſtius, non alienus à matris eius genere, & nomine: tabulas protulit, quibus pecuniã ſe dediſſe oſtendit. recita nomina Q. Tadij. recita teſtimoniũ Q. Tadij. ne tabulis quidem Q. Tadij, nec teſtimonio credetur. quid igitur in iudicijs ſequemur? quid eſt aliud, omnibus omnia peccata, et maleficia cõcedere, niſi hoc, hominũ honeſtiſſimorum teſtimonijs, & uirorũ bonorum tabulis non credere? nam quid ego de quotidiano ſermone, querimoniaq; populi R. loquar? de iſtius impudentiſſimo furto, ſeu potius nouo ac ſingulari latrocinio? auſum eſſe in æde Caſtoris, celeberrimo, clariſſimoq; monimento, quod templum in oculis, quotidianoq; aſpectu populi R. eſt poſitum, quò ſæpenumero ſenatus conuocatur, quò maximarum rerum frequentiſſimæ quotidie aduocationes fiunt, in eo loco, in ſermone hominum audaciæ ſuæ monimentum æternum relinquere. Aedem Caſtoris iudices P. Iunius habuit tuendam, L. Sylla, Q. Metello Cõſulibus. is mortuus eſt: reliquit pupillum paruum filium. cum L. Octauius, C. Aurelius Coss. ædes ſacras locauiſſent, neque potuiſſent omnia ſarta tecta exigere, neque ij Prætores, quibus erat negotiũ datũ, C.

*Sacerdos, & M. Ceſius: factum eſt. S.C. quibus de ſar-
tis tectis cognitū & iudicatum nō eſſet, uti C. Verres, P.
Celius Prætores cognoſcerent, & iudicarent. qua poteſta
te iſte permiſſa, ut ex C. Fannio, & ex Q. Tadio cogno
uiſtis, ueruntamen, cum eſſet omnibus in rebus apertiſſi
me impudentiſſimeq; prædatus, hoc uoluit clariſſimum
relinquere indicium latrociniorum ſuorum, de quo non
audire aliquādo, ſed uidere quotidie poſſemus: quæſiuit,
quis ædem Caſtoris ſartam tectam deberet tradere. Iu-
nium ipſum mortuū eſſe ſciebat: ſcire uolebat, ad quē il
la res pertineret. audit pupillū eſſe filiū. homo, qui ſem-
per ita palàm dictitaſſet, pupillos, & pupillas certiſſimā
prædam eſſe Prætoribus, optatum negotium ſibi in ſinū
delatum eſſe dicebat. monimētum illa amplitudine, illo
opere quamuis ſartum tectum, integrumq; eſſet, tamen
aliquid ſe inuēturum, in quo moliri, prædariq; poſſet, ar
bitrabatur. L. Rabonio ædem Caſtoris tradi oportebat.
is caſu pupilli Iunij tutor erat teſtamēto patris. cum eo
ſine ullo intertrimēto conuenerat iam, quemadmodum
traderetur. iſte ad ſe Raboniū uocat, quærit, ecquid ſit,
quòd à pupillo traditum nō ſit, quod exigi debeat. cùm
ille id, quod erat, diceret, facilem pupillo traditionem eſ
ſe, ſigna, & dona comparere omnia, ipſum templum o-
mni opere eſſe integrum: indignum iſti uideri cœpit, ex
tanta æde, tantoq; opere ſe non opimum præda, præſer-
tim à pupillo, diſcedere. uenit ipſe in ædem Caſtoris: con
ſiderat templum: uidet undique tectum, pulcherrime la
queatū, præterea cætera noua, atque integra: uerſat ſe:
quærit, quid agat. dicit ei quidam ex illis canibus, quos
iſte Liguri dixerat eſſe circa ſe multos: tu Verres, hic*

quod moliare, nihil habes: niſi forte uis ad perpendiculũ columnas exigere. homo omnium rerum imperitus quæ rit, quid ſit, ad perpendiculum. dicunt ei, ferè nullam eſſe columnam, quæ ad perpendiculũ eſſe poſſit. iam me hercule, inquit, ſic agamus, columnæ ad perpendiculum exigãtur. Rabonius, qui legem noſſet, qua in lege numerus tantum columnarum traditur, perpendiculi mẽtio fit nulla; & qui non putaret ſibi expedire, ita accipere, ne eodem modo reddendũ eſſet: negat, id ſibi deberi: negat, oportere exigi. iſte Rabonium quieſcere iubet: & ſimul ei nonnullam ſpem ſocietatis oſtendit. hominem modeſtum, & minime pertinacem facile coercet: columnas ita ſe exacturũ eſſe confirmat. noua res atq; improuiſa, pupilli calamitas nuntiatur ſtatim C. Muſtio uitrico pupilli, qui nuper eſt mortuus; M. Iunio patruo, P. Potitio tutori, homini frugaliſſimo. hi rem ad uirum primariũ ſummo officio, ac uirtute præditum M. Marcellum, qui erat pupilli tutor, deferunt. uenit ad Verrem M. Marcellus: petit ab eo pro ſua fide, ac diligẽtia pluribus uerbis, ne per ſummam iniuriam pupillũ Iunium fortunis patrijs conetur euertere. iſte, qui iam ſpe, & opinione prædam illam deuoraſſet, neq; ulla æquitate orationis, neq; auctoritate M. Marcelli cõmotus eſt: itaque, quemadmodum oſtendiſſet, ſe id exacturum eſſe reſpondit. cũ ſibi omnes ad iſtum allegationes difficiles, omnes aditus arduos, ac potius interclusos uiderent, apud quem non ius, non æquitas, nõ miſericordia, non propinqui oratio, non amici uoluntas, non cuiuſquam auctoritas pro pretio, non gratia ualeret: ſtatuũt id ſibi optimum eſſe factu, quod cuiuis ueniſſet in mentem; petere auxilium à Che

lidone: quæ iſto Prætore non modo in iure ciuili, priuatorumq; omnium controuerſijs populo R. præfuit, uerum etiam in his ſartis tectis dominata eſt. uenit ad Chelidonem C. Muſtius, eques R. publicanus, homo cum primis honeſtus: uenit M. Iunius patruus pueri, frugaliſſimus homo, & caſtiſſimus: uenit homo ſummo honore, pudore, & ſummo officio, ſpectatiſſimus ordinis ſui P. Potitius tutor. ò multis acerbam, ò miſeram, atq; indignam Præturam tuam. ut mittam cætera, quo tandem pudore tales uiros, quo dolore meretricis domum ueniſſe arbitramini? qui nulla conditione iſtam turpitudinem ſubiſſent, niſi officij, neceſſitudiniſq; ratio coegiſſet. ueniũt, ut dico, ad Chelidoné. domus erat plena: noua iura, noua decreta, noua iudicia petebantur: mihi det poſſeſſioné, mihi ne adimat: in me iudiciũ ne det: mihi bona addicat. alij nummos numerabãt: alij tabulas obſignabant. domus erat non meretricio conuentu, ſed prætoria turba referta. ſimul ac poteſtas primũ data eſt, adeunt hi, quos dixi: loquitur Muſtius: rem demõſtrat: petit auxilium: pecuniam pollicetur. reſpõdet illa, ut meretrix, non inhumane: libẽter ait ſe eſſe facturam, & ſe cũ iſto diligenter ſermocinaturã: reuerti iubet. tum diſcedũt. poſtridie reuertũtur, negat illa poſſe hominẽ exorari, permagnã eũ dicere ex illa re pecuniã confici poſſe. uereor, ne quis forte de populo, qui priore actiõe nõ affuit, hæc, quia propter inſignẽ turpitudinẽ ſunt incredibilia, fingi à me arbitretur. ea uos antea iudices cognouiſtis. dixit iuratus P. Potitius tutor pupilli Iunij, dixit M. Iunius tutor, & patruus. Muſtius dixiſſet, ſi uiueret: ſed pro Muſtio, recẽti re de Muſtio auditũ dixit L. Domitius: qui cũ

ſciret me ex Muſtio uiuo audiſſe, ꝙ eo ſum uſus plurimũ (etenim id iudiciũ, quod propè omnium fortunarum ſuarum C. Muſtius habuit, me uno defendẽte uicit) cum hoc, ut dico, ſciret L. Domitius me ſcire, ad eũ res omnes Muſtium ſolitum eſſe deferre; tamẽ de Chelidone reticuit, quoad potuit; aliò reſponſionẽ ſuam deriuauit. tantus in adoleſcente clariſſimo, ac principe iuuentutis pudor fuit, ut aliquandiu, cum à me premeretur, omnia potius reſpõderet, quàm Chelidonem nominaret. primo neceſſarios iſtius ad eũ allegatos eſſe dicebat: deinde aliquando coactus Chelidonẽ nominauit. non te pudet Verres, eius mulieris arbitratu geſſiſſe Præturam, quàm L. Domitius ab ſe nominari uix ſibi honeſtum eſſe arbitrabatur? reiecti à Chelidone, capiunt conſilium neceſſariũ, ut ſuſcipiant ipſi negotium. cum Rabonio tutore, quod erat uix HS quadraginta millium, tranſigunt HS ducentis millibus. refert ad iſtum rem Rabonius; ut ſibi uidebatur, ſatis grandem pecuniam, & ſatis impudentem eſſe. iſte, qui aliquãto plus cogitaſſet, male accipit uerbis Rabonium, negat eum ſibi illa deciſione ſatisfacere poſſe. ne multa, locaturum ſe eſſe confirmat. tutores hæc neſciunt: quod actũ erat cum Rabonio, putãt id eſſe certiſſimũ: nullam maiorem pupillo metuunt calamitatem. iſte uero non procraſtinat: locare incipit non proſcripta, atq; edicta die, alieniſſimo tempore, ludis ipſis Romanis, foro ornato. itaq; renũciat Rabonius illã deciſionẽ tutoribus: accurrũt tamẽ ad tẽpus tutores: digitũ tollit Iunius patruus. iſti color immutatus eſt; uultus, oratio, mens deniq; excidit: quid ageret, cœpit cogitare. ſi opus pupillo redimeretur, ſi res abiret ab eo mancipe, quẽ ipſe appo=

ſuiſſet, ſibi nullã prædam eſſe. itaque excogitat: quid? nihil ingenioſe, nihil quod quiſquã poſſit dicere improbe, uel callide: nihil ab iſto tectum, nihil ueteratorium expectaueritis: omnia aperta, omnia perſpicua reperientur, impudentia, amẽtia, audacia. ſi pupillo opus redimitur, mihi præda de manibus eripitur. quod eſt igitur remedium? quod? ne liceat pupillo redimere. ubi illa conſuetudo in bonis, prædibus, prædijsq; uẽdundis, omnium Cõſulum, Cenſorum, Prætorum, Quæſtorum deniq; ut optima conditione ſit is, cuia res ſit, cuium periculum? excludit eum ſolum, cui propè dicam ſoli poteſtatem factam eſſe oportebat: quid enim quiſquam ad meam pecuniã me inuito aſpirat? quid accedit? locatur opus id, quod ex mea pecunia reficiatur. ego me refecturũ eſſe dico. probatio futura eſt tua, qui locas: prædibus & prædijs populo cautum eſt. & ſi nõ putas cautum: ſcilicet tu Prætor in mea bona, quos uoles, immittes? me ad meas fortunas defendendas accedere nõ ſinas? operæpretium eſt ipſam legem cognoſcere. dicetis eundem conſcripſiſſe, qui illud edictum de hæreditate. EX OPERE FACIVNDO. QVAE PVPILLI IVNII. dic, dic, quæſo clarius. C. VERRES PRAET. VRB. ADDIDIT. corriguntur leges cenſorie: quod enim uideo in multis ueteribus legibus, Cn. Domitius, L. Metellus, L. Caſſius, Cn. Seruilius Cẽſores addiderunt, uult aliquid eiuſmodi C. Verres. dic quid addidit. QVI DE L. MARTIO, M. PERPENNA CENSORIBVS REDEMERIT, EVM SOCIVM NE ADMITTITO, NÉVE EI PARTEM DATO, NÉVE EI REDIMITO. quid ita? ne

uitioſum opus fieret? at erat probatio tua. ne parũ locu=ples eſſet? at erat, & eſſet amplius, ſi uelles, populo cau=tũ prædibus, et prædijs. hic te ſi res ipſa, ſi indignitas in=iuriæ tuæ nõ commouebat, ſi pupilli calamitas, propin=quorũ lacrymæ, D. Bruti, cuius prædia ſubierant pericu=lũ: M. Marcelli tutoris auctoritas apud te ponderis nihil habebat? ne illud quidem animaduertebas, eiuſmodi fo=re hoc peccatũ tuũ, quod tu neq; negare poſſes (in tabu=las enim retuliſti) nec cum defenſione aliqua confiteri? addicitur id opus HS D L X millibus, cum tutores HS L X X X millibus id opus ad iſtius hominis iniquiſſimi arbitriũ ſe effecturos eſſe clamarent. etenim quid erat operis? id, quod uos uidiſtis. omnes illæ columnæ, quas dealbatas uidetis, machina appoſita, nulla impenſa deie=ctæ, eiſdemq; lapidibus repoſitæ ſunt. hoc tu HS D L X millibus locauiſti. atqui in illis columnis dico eſſe quæ à tuo redemptore cõmotæ non ſint, dico eſſe ex qua tantũ tectoriũ uetus delitũ ſit, & nouum inductum. quòd ſi tãta pecunia columnas dealbari putaſſem, certe nũquã Aedilitatẽ petiuiſſem. at ut uideatur tamen res agi, & non eripi pupillo: SI QVID OPERIS CAV=SA RESCIDERIS REFICITO. quid erat, quod reſcinderet, cum ſuo quenque loco lapidem repo=neret? QVI REDEMERIT, SATISDET DAMNI INFECTI EI, QVI À VETE=RE REDEMPTORE ACCEPERIT. deridet, cum ſibi ipſum iubet ſatiſdare Rabonium. PECV=NIA PRAESENS SOLVATVR. quibus de bonis? eius, qui, quod tu HS D L X millibus loca=ſti, HS L X X X millibus effecturum eſſe clamauit.

quibus de bonis? pupilli. cuius ætatem, & ſolitudinem, etiam ſi tutores non eſſent, defendere Prætor debuit: tutoribus defendentibus, non modo patrias eius fortunas, ſed etiam bona tutorũ ademiſti. HOC OPVS BONO SVO QVOQVE FACITO. lapis aliquis cædendus, & apportandus fuit machina ſua? an illò nõ ſaxum, nõ materies aduecta eſt: tãtum operis ſed in iſta locatione fuit, quantum paucæ operæ fabrorum mercedis tulerunt, & manupretij machinæ? utrum exiſtimatis, minus operis eſſe, unam colũnam efficere ab integro nouã, nullo lapide rediuiuo; an quatuor illas reponere? nemo dubitat, quin multo maius ſit nouam facere. oſtẽdam, in ædibus priuatis, lõga difficiliq; uectura, colũnas ſingulas ad impluuium HS XL millibus non minus magnas locatas. ſed ineptũ eſt de tam perſpicua iſtius impudentia pluribus uerbis diſputare, præſertim cum iſte aperte tota lege omnium ſermonem, atque exiſtimationem contempſerit, qui etiam ad extremum cõſcripſerit, REDIVIVA SIBI HABETO. quaſi quidquã rediuiui ex opere illo tolleretur, ac nõ totũ opus ex rediuiuis conſtitueretur. at enim pupillo redimi non licecebat, non neceſſe erat rem ad ipſum peruenire, poterat aliquis ad id negotiũ de populo accedere. omnes excluſi ſunt non minus aperte, quàm pupillus. diem præſtituit operi faciundo Cal. Dec. locat circiter idus Sept. anguſtijs temporis excluduntur omnes. quid ergo? Rabonius iſtam diem quo modo aſſequitur? nemo Rabonio moleſtus eſt, neq; Cal. Dec. neque Nonis, neq; Idibus. deniq; aliquanto in prouinciã iſte proficiſcitur prius, quã opus effectũ eſt. poſteaquam reus factus eſt, primo negabat opus in

acceptum referre poſſe. cũ inſtaret Rabonius, in me cauſam cõferebat, quòd tum codicẽ obſignaſſem. petit à me Rabonius, & amicos allegat, facile impetrat. iſte, quid ageret, neſciebat. ſi in acceptũ non retuliſſet, putabat ſe aliquid defenſionum habiturum: Rabonium porrò intelligebat rem totam eſſe patefacturũ: tametſi quid poterat eſſe apertius, quàm nunc eſt, ut uno minus teſte haberet Rabonio? opus in acceptum retulit quadriennio poſt, q̃ diem operi dixerat. hac conditione, ſi quis de populo redemptor acceſſiſſet, cũ die cæteros redẽptores excluſiſſet, tum in eius arbitrium ac poteſtatem uenire nolebat, qui ſibi ereptam prædam arbitraretur. nam quid argumẽtamur, quò iſta pecunia peruenerit? fecit iſte indicium. primũ cum uehementius cum eo D. Brutus contenderet, qui de ſua pecunia HS D X L millia numerauit; quòd iam iſte ferre non poterat, opere addicto, prædibus acceptis, de HS D L X millibus remiſit D. Bruto HS C X millia. hoc, ſi aliena res eſſet, certe facere non potuiſſet. deinde nũmi numerati ſunt Cornificio: quem ſcribam ſuum fuiſſe, negare nõ poteſt. poſtremo ipſius Rabonij tabulæ prædam illam iſtius fuiſſe clamant. recita nomina Rabonij: hic etiã priore actione Q. Hortenſius pupillum Iunium ueniſſe prætextatum in ueſtrum conſpectum, & teſtes ſecum, patruo teſtimoniũ dicẽte, queſtus eſt: & me populariter agere, atq; inuidiam commouere, ꝙ puerum producerem, clamitauit. quid erat Hortenſi tandem in illo puero populare? quid inuidioſum? Gracchi credo, aut Saturnini, aut alicuius hominis eiuſmodi produxeram filiũ, ut nomine ipſo, & memoria patris animos imperitæ multitudinis concitarem. P. Iunij

erat,hominis de plebe Romana filius:quē pater moriens tū tutoribus,& propinquis,tū legibus,tum æquitati magiſtratuum,tum iudicijs ueſtris commendandū putauit. hic iſtius ſcelerata locatione, nefarioq́; latrocinio , bonis patrijs fortunisq́; omnibus ſpoliatus, uenit in iudicium, ſi nihil aliud,ſaltem ut eum,cuius opera ipſe multos annos eſt in ſordibus,paulo tamē obſoletius ueſtitū uideret. itaque tibi Hortenſi non illius ætas,ſed cauſa;non ueſtitus,ſed fortuna popularis uidebatur.neque te tam commouebat,ꝙ ille cum toga prætexta,quā quòd ſine bulla uenerat:ueſtitus enim neminem cōmouebat is,quem illi mos,& ius ingenuitatis dabat:quod ornamentum pueritiæ pater dederat,indicium,atq; inſigne fortunæ, hoc ab iſto prædone ereptū eſſe,grauiter & acerbe homines ferebant.neque erant hæ lacrymæ populares magis,quā noſtræ,quā tuæ Q. Hortenſi,quàm horum,qui ſententiā laturi ſunt:ideo quòd cōmunis eſt cauſa,cōmune periculū:communi præſidio talis improbitas,tanquam aliquod incendiū, reſtinguenda eſt : habemus enim liberos paruos:incertum eſt,quā longa noſtrum cuiuſque uita futura ſit:cōſulere uiui ac proſpicere debemus, ut illorū ſolitudo,et pueritia quāfirmiſſimo præſidio munita ſit: quis eſt enim, qui tueri poſſit liberum noſtrorum pueritiam contra improbitatem magiſtratuū ? mater credo. ſcilicet magno præſidio fuit Anniæ pupillæ mater fœmina primaria:minus, illa deos hominesq́; implorante,iſte infanti pupillæ fortunas patrias ademit.tutores ne defenderent?perfacile uero apud iſtiuſmodi Prætorem, à quo M. Marcelli tutoris in cauſa pupilli Iunij & oratio , & uoluntas,& auctoritas repudiata eſt.quæremus etiam;

quid iſte in ultima Phrygia, quid in extremis Pāphyliæ partibus fecerit? qualis in bello prædonum prædo ipſe fuerit? qui in foro populi R. pirata nefarius reperiatur? dubitamus, quid iſte in hoſtium præda molitus ſit, qui manubias ſibi tantas ex L. Metelli manubijs fecerit, qui maiore pecunia quatuor columnas dealbādas, quā ille omnes ædificandas locauerit? expectemus, quid dicant ex Sicilia teſtes? quis unquā templum illud aſpexit, quin auaritiæ tuæ, quin iniuriæ, quin audaciæ teſtis eſſet? quis à ſigno Vertumni in Circū maximum uenit, quin is in unoquoque gradu de auaritia tua commoneretur? quam tu uiam thenſarum, atque pompæ eiuſmodi exegiſti, ut tu ipſe illà ire nō audeas. te putet quiſquā, cum ab Italia freto diſiunctus eſſes, ſocijs temperaſſe, qui ædem Caſtoris teſtem futurorum tuorum eſſe uolueris, quam populus R. quotidie, iudices etiam tum, cum de te ſententiam ferrent, uiderent? atque etiam iudicium in Prætura publicum exercuit: non enim prætereundum eſt ne id quidem. petita mulcta eſt apud iſtum Prætorē à Q. Opimio, qui adductus eſt in iudiciū uerbo, quòd, cum eſſet Tribunus pl. interceſſiſſet cōtra legem Corneliam, quòd in Tribunatu dixiſſet cōtra alicuius hominis nobilis uolūtatem. de quo iudicio ſi uelim dicere omnia, multi appellandi lædendiq; ſunt: quod mihi non eſt neceſſe. tantū dicam, paucos homines arrogantes hoc adiutore Q. Opimium per ludum & iocum fortunis omnibus euertiſſe. is mihi etiā quæritur, quòd à nobis IX ſolis diebus prima actio ſui iudicij tranſacta ſit, cū apud ipſum tribus horis Q. Opimius ſenator populi R. bona, fortunas, ornamenta omnia amiſerit: cuius propter

indignitatem iudicij, ſæpiſſime eſt actum in ſenatu, ut genus hoc totum mulctarum, ac iudiciorum eiuſmodi tolleretur. iam uero in bonis Q. Opimij uendendis quas iſte prædas, quàm aperte, quàm improbe fecerit, longum eſt dicere. hoc dico: niſi uobis id hominum honeſtiſſimorum tabulis planum fecero, fingi à me hoc totum temporis cauſa putatote. iam qui ex calamitate ſenatoris populi R. cum Prætor iudicio eius præfuiſſet, ſpolia domum ſuam referre, & manubias detrahere conatus ſit; is ullam ab ſeſe calamitatem poterit deprecari? nam de ſubſortitione illa Iuniana iudicum nihil dico. quid enim? contra tabulas, quas tu protuliſti, audiam dicere? difficile eſt: non enim me tua ſolum & iudicum auctoritas, ſed etiam annulus aureus ſcribæ tui deterret. non dicam id, quod probare difficile eſt. hoc dicam, quod oſtendam: multos ex te uiros primarios audiſſe, cum diceres, ignoſci tibi oportere, quòd falſum codicem protuleris: nam qua inuidia C. Iunius conflagrarat, ea, niſi prouidiſſes, tibi ipſi tum pereundum fuiſſe. hoc modo iſte ſibi, & ſaluti ſuæ proſpicere didicit, referendo in tabulas & priuatas & publicas quod geſtum non eſſet, tollendo quod eſſet, & ſemper aliquid demendo, mutando, curando ne litura appareat, interpolando: eò enim uſque progreditur, ut ne defenſionem quidem maleficiorum ſuorum ſine alijs maleficijs reperire poſſet. eiuſdem modi ſortitionem homo amentiſſimus ſuorum quoque iudicum fore putauit per ſodalem ſuum Q. Curtium iudicem quæſtionis: cui niſi ego ui populi, & hominum clamore, atque conuitio reſtitiſſem, ex hac decuria noſtra,

cuius mihi copiam quamlargiſſime factam oportebat, erepta eſſet facultas bonorũ, cum is annuerat : in ſuum conſilium ſine cauſa ſubſortiebatur. ✱

Deſideratur quippiam.

ACCVSATIONIS IN C. VERREM LIBER IIII. ORATIO VII.

M VLTA *mihi neceſſario iudices prætermittenda ſunt, ut poſſim aliquo modo de ijs rebus, quæ meæ fidei cõmiſſæ ſunt, dicere: recepi.n. cauſam Siciliæ: ea me ad hoc negotiũ prouincia attraxit. ego tamen hoc onere ſuſcepto, & recepta cauſa Sicilienſi, amplexus animo ſum aliquanto amplius: ſuſcepi enim cauſam totius ordinis: ſuſcepi cauſam populi* R. *ꝙ putabam tum denique recte iudicari poſſe, ſi nõ modo reus improbus adduceretur, ſed etiã diligens, & firmus accuſator ad iudiciũ ueniret. quo mihi maturius ad* Si*ciliæ cauſam ueniendum eſt, relictis cæteris eius furtis, ac flagitijs, ut et uiribus quàm integerrimis agere, et ad dicendũ temporis ſatis habere poſſim. atque adeo antequam de incommodis* Sici*liæ dico, pauca mihi uidentur eſſe de prouinciæ dignitate, uetuſtate, utilitate dicenda: nam cum omnium ſociorum prouinciarumq; rationem diligenter habere debetis, tum præcipue* Sici*liæ iudices, plurimis iuſtiſſimisq; de cauſis: primum, ꝙ omniũ nationum exterarum princeps* Sici*lia ſe ad amicitiam fidemq; populi* R. *applicuit: prima omniũ, id quod ornamentum imperij eſt, prouincia eſt appellata: prima docuit maiores noſtros, quàm præclarum eſſet exteris gentibus imperare: ſola fuit ea fide beneuolẽtiaq; erga populũ* R. *ut ciuitates eius inſulæ, quæ ſemel in amicitiã noſtram ueniſſent, nũquam poſtea deficerent, pleræque*

autem & maximo illuſtres in amicitia perpetuo manerent. itaque maioribus in Africā ex hac prouincia gradus imperij factus eſt: neque.n.tam facile opes Carthaginis tantæ concidiſſent, niſi illud et rei frumētariæ ſubſidium, & receptaculum claſſibus noſtris pateret. quare P. Africanus Carthagine deleta, Siculorum urbes ſignis, monimentisq́; pulcherrimis exornauit, ut, quos uictoria populi R. maxime lætari arbitrabatur, apud eos monimenta uictoriæ plurima collocaret. denique ille ipſe M. Marcellus, cuius in Sicilia uirtutem hoſtes, miſericordiā uicti, fidem cæteri Siculi perſpexerunt, non ſolum ſocijs in eo bello conſuluit, uerū etiam ſuperatis hoſtibus temperauit, urbem pulcherrimam Syracuſas, quæ cum manu munitiſſima eſſet, tū loci natura terra, ac mari claudebatur, cum ui, conſilioq́; cepiſſet, nō ſolum incolumē paſſus eſt eſſe, ſed ita reliquit ornatam, ut eſſet idem monimentū uictoriæ, māſuetudinis, continētiæ, cum homines uiderent, & quid expugnaſſet, & quibus peperciſſet, & quæ reliquiſſet. tantū ille honorem Siciliæ habendum putauit, ut ne hoſtium quidem urbem ex ſociorum inſula tollēdam arbitraretur. itaque ad omnes res Sicilia prouincia ſemper uſi ſumus: ut, quidquid ex ſeſe poſſet efferre, id nō apud eos naſci, ſed domi noſtræ conditum putaremus. quādo illa frumentū, quod deberet, non ad diem dedit? quādo id, quod opus eſſe putaret, nō ultro pollicita eſt? quando id, quod imperaretur, recuſauit? itaque ille M. Cato ſapiens cellā penariā Reip. noſtræ, nutricem plebis Romanæ Siciliam nominauit. nos uero experti ſumus Italico maximo difficillimoq́; bello, Siciliam nobis non pro penaria cella, ſed pro ærario illo

maiorum uetere ac referto fuiſſe: nã ſine ullo ſumptu noſtro corijs, tunicis, frumentoq́; ſuppeditato, maximos exercitus noſtros ueſtiuit, aluit, armauit. quid, illa, quæ forſitan ne ſentimus quidem iudices, quanta ſunt? quòd multis locupletioribus ciuibus utimur: ꝙ habent propinquam, fidelẽ, fructuoſamq́; prouinciam, quò facile excurrant, ubi libenter negotium gerant: quos illa partim mercibus ſuppeditandis cũ quæſtu, compendioq́; dimittit, partim retinet, ut arare, ut paſcere, ut negotiari libeat, ut denique ſedes, ac domiciliũ collocare. quod cõmodum non mediocre populi R. eſt, tantum ciuium R. numerum, tam propè ab domo, tam bonis fructuoſisq́; rebus detineri. et quoniam quaſi quædam prædia populi R. ſunt uectigalia noſtra, atque prouinciæ; quẽadmodũ propinquis uos ueſtris prædijs maxime delectamini, ſic populo R. iucũda ſuburbanitas eſt huiuſce prouinciæ. iam uero hominum ipſorum iudices ea patientia, uirtus, frugalitasq́; eſt, ut proxime ad noſtram diſciplinam illam ueterem, non hanc, quæ nunc increbuit, uideantur accedere. nihil cæterorum ſimile Græcorum, nulla deſidia, nulla luxuria: contra ſummus labor in publicis, priuatisq́; rebus, ſumma parſimonia, ſumma diligentia. ſic porrò noſtros homines diligunt, ut his ſolis neque publicanus, neque negotiator odio ſit. magiſtratuum autem noſtrorum iniurias ita multorum tulerunt, ut nunquam ante hoc tempus ad aram legum præſidiumq́; ueſtrum publico conſilio confugerent. tametſi & illum annum pertulerant, qui ſic eos afflixerat, ut ſalui eſſe non poſſent, niſi C. Marcellus quaſi aliquo fato ueniſſet, ut bis ex eadem familia ſalus

Siciliæ conſtitueretur, poſtq̃ M. Antonij infinitum illud imperiũ ſenſerant. ſic à maioribus ſuis acceperant, tanta populi R. in Siculos eſſe beneficia, ut etiam iniurias noſtrorum hominum perferendas putarẽt. in neminem ciuitates ante hunc teſtimoniũ publice dixerũt. hunc deniq; ipſum ꝑtuliſſent, ſi humano modo, ſi uſitato more, ſi denique uno aliquo in genere peccaſſet. ſed cũ perferre nõ poſſent luxuriem, crudelitatem, auaritiam, ſuperbiam; cum omnia ſua cõmoda, iura, beneficia ſenatus, populiq́; R. unius ſcelere, ac libidine perdidiſſent: hoc ſtatuerunt, aut iſtius iniurias per uos ulciſci, & perſequi, aut, ſi uobis indigni eſſent uiſi, quibus opẽ auxiliumq́; ferretis, urbes, ac ſedes ſuas relinquere, quandoquidem iam ante iſtius iniurijs exagitati reliquiſſent. hoc cõſilio à L. Metello legationes uniuerſæ petiuerunt, ut quãprimum iſti ſuccederet: hoc animo toties apud patronos de ſuis miſerijs deplorarunt: hoc commoti dolore poſtulata Conſulibus, quæ non poſtulata, ſed in iſtum crimina uiderentur eſſe, ediderũt: fecerunt etiam, ut me, cuius fidem, continentiamq́; cognouerãt, propè de uitæ meæ ſtatu, dolore, ac lacrymis ſuis deducerẽt, ut ego iſtum accuſarem, à qua mea longiſſime ratio uoluntasq́; abhorrebat. quanquã in hac cauſa multo plures partes mihi defenſionis, quàm accuſationis ſuſcepiſſe uideor. poſtremo homines ex tota prouincia nobiliſſimi, primiq́;, publice priuatimq́; uenerunt. grauiſſima, atque honeſtiſſima quæque ciuitas uehementiſſime ſuas iniurias perſecuta eſt. at quẽadmodũ iudices uenerũt? uideor. n. mihi liberius apud uos iam pro Siculis loqui debere, quã forſitan ipſi uelint: ſaluti enim eorũ potius conſulam, quàm uo-

luntati. ecquem exiſtimatis unquam ulla in prouincia reum abſentem, contra inquiſitionem accuſatoris, tantis opibus, tanta cupiditate eſſe defenſum? Quæſtores utriuſque prouinciæ, qui iſto Prætore fuerant, cum faſcibus mihi præſto fuerũt: hi porrò, qui ſucceſſerunt, uehementer iſtius cupidi, liberaliter ex iſtius cibarijs tractati, non minus acres contra me fuerũt. uidete, quid potuerit, qui quatuor in prouincia Quæſtores ſtudioſiſſimos defenſores, propugnatoresq́; habuerit, Prætorẽ uero cohortemq́; totam ſic ſtudioſam, ut facile appareret, non tam illis Siciliam, quam inanem offenderant, quàm Verrẽ ipſum, qui plenus deceſſerat, prouinciã fuiſſe minari Siculis, ſi decreſſent Legationẽ, quæ contra iſtũ diceret: minari, ſi qui eſſent profecti: alijs, ſi laudarẽt, benigniſſime promittere: grauiſſimos priuatarum rerũ teſtes, quibus nos præſentibus denunciauimus, eos ui cuſtodijsq́; retinere. quæ cũ omnia facta ſint, tamẽ unã ſolam ſcitote eſſe ciuitatem Mamertinã, quæ publice Legatos, qui iſtũ laudarent, miſerit. eius autem Legationis principem ciuitatis nobiliſſimũ C. Heium iuratum dicere audiſtis, iſti nauem onerariam maximã Meſſanæ eſſe publicæ coactis operis ædificatã. idemq́; Mamertinorũ Legatus, iſtius laudator, non ſolum iſtum bona ſua, uerum etiã ſacra, deosq́; penates à maioribus traditos ex ædibus ſuis eripuiſſe dixit. præclara laudatio, cum duabus in rebus Legatorum una opera conſumitur, in laudando, atq; repetendo. atq; ea ipſa ciuitas qua ratione illi amica ſit, dicetur certo loco: reperietis. n. quæ cauſæ beneuolentiæ ſint Mamertinis erga iſtum, eas ipſas cauſas ſatis iuſtas eſſe dãnationis. alia ciuitas nulla iudices publico cõſilio lau

dat. uis illa ſummi imperij tantũ potuit apud perpau=cos homines,non ciuitates,ut aut leuiſſimi quidá ex miſerrimis,deſertiſſimisq; oppidis inuenirentur,qui iniuſ=ſu populi,ac ſenatus proficiſcerẽtur,aut ij,qui cótra iſtũ Legatos decreuerant,& teſtimoniũ publicum, manda=taq; acceperát,ui ac metu retinerẽtur.quod ego in paucis tamen uſu ueniſſe nó moleſte fero,quo reliquæ tot, & tantæ,& tam graues ciuitates, tota denique Sicilia plus auctoritatis apud uos haberet,cũ uideretis nulla ui retineri,nullo periculo prohiberi poſſe, quo minus experirẽtur,ecquid apud uos querimoniæ ualerẽt antiquiſſimorum,fideliſſimorumq; ſociorum. nam quod fortaſſe non nemo ueſtrum audierit,iſtum à Syracuſanis publi=ce laudari: id tametſi priore actione ex Heraclij Syracuſani teſtimonio,cuiuſmodi eſſet, cognouiſtis; tamẽ uo=bis alio loco,ut ſe tota res habet,quod ad eá ciuitatẽ at=tinet,demóſtrabitur:intelligetis.n.nullis hominibus quẽquam tanto odio,quanto iſtum Syracuſanis,eſſe,et fuiſſe.at enim iſtũ ſoli Siculi perſequuntur, ciues R. qui in Sicilia negotiantur,defendunt,diligunt, ſaluum eſſe cupiunt.primũ, ſi ita eſſet,tamẽ uos in quæſtione de pecunijs repetundis,quæ ſociorũ cauſa cóſtituta eſt,lege iudicioq; ſociali, ſociorum querimonias audire oporteret. ſed intelligere potuiſtis priore actione,ciues R.ex Sicilia plurimos,honeſtiſſimos,maximis de rebus, & quas ipſi accepiſſent iniurias,et quas ſcirent alijs eſſe factas, pro teſtimonio dicere.ego hoc,quod intelligo iudices,ſic confirmo.uideor mihi gratum feciſſe Siculis, ꝙ eorum in=iurias meo labore,inimicitias periculo ſim perſecutus. nó minus hoc gratũ me noſtris ciuibus intelligo feciſſe:ꝗ

hoc exiſtimāt, iuris, libertatis, rerum, fortunarumq; ſuarum ſalutem in iſtius damnatione cōſiſtere. quapropter de iſtius Prætura Siciliēſi, nō recuſo, quin ita me audiatis, ut, ſi cuiquam generi hominū, ſiue Siculorum, ſiue noſtrorum ciuium, ſiue cuiquam ordini, ſiue aratorū, ſiue pecuariorum, ſiue mercatorum probatus ſit, ſi non horum omnium communis hoſtis, prædoq; fuerit, ſi cuiquam denique ulla in re unquam temperauit, ut uos quoque temperetis. Qui, ſimul atque ei ſorte prouincia Sicilia obuenit, ſtatim Romæ, & ad Vrbem, anteq̃ proficiſceretur, quærere ipſe ſecū, & cogitare cū ſuis cœpit, quibuſnam rebus in ea prouincia maximam uno anno pecuniā facere poſſet. nolebat in agēdo diſcere, (tametſi nō prouinciæ rudis erat, & tyro) ſed in Siciliā paratus ad prædam, meditatusq; uenire cupiebat. ò præclare coniectū à uulgo in illam prouinciā omen cōmunis famæ, atq; ſermonis, cū ex nomine iſtius, quid in prouincia facturus eſſet, perridiculi homines augurabātur. etenim quis dubitare poſſet, cum iſtius in Quæſtura fugam, & furtum recognoſceret, cum in Legatione oppidorū fanorumq; ſpoliationes cogitaret, cum uideret in foro latrocinia Præturæ, qualis iſte in quarto actu improbitatis futurus eſſet? atq; ut intelligatis eum Romæ quæſiſſe non modo genera furādi, ſed etiā nomina: certiſſimum accipite argumentum, quo facilius de ſingulari eius impudentia exiſtimare poſſitis. quo die Siciliā tetigit (uidete, ſatis ne paratus ex illo omine urbano ad euerrendam prouinciam uenerit) ſtatim Meſſana literas Haleſam mittit, quas ego iſtum in Italia ſcripſiſſe arbitror: nam ſimul atque è naui egreſſus eſt, dedit

operā, ut Haleſinus ad ſe Dio cōtinuo ueniret, ſe de hæreditate uelle cognoſcere, quæ eius filio à propinquo homine Apollodoro Laphirone ueniſſet. ea erat indices per grādis pecunia. hic eſt Dio indices nūc beneficio Q. Metelli ciuis R. factus: de quo multis uiris primarijs teſtibus, multorumq; tabulis uobis priore actione ſatisfactū eſt, HS undecies numeratū eſſe, ut eam cauſam, in qua ne tenuiſſima quidem dubitatio poſſet eſſe, iſto cognoſcēte obtineret: præterea greges nobiliſſimarum equarū abactos: argēti, ueſtisq; ſtragulæ, domi quod fuerit, eſſe direptum: ita HS undecies Q. Dionem, q̄ hæreditas ei obueniſſet, nullā aliam ob cauſam, perdidiſſe. quid? hæc hæreditas quo Prætore Dionis filio uenerat? eodem, quo P. Annij ſenatoris filiæ; eodē, quo M. Liguri ſenatori; C. Sacerdote Prætore. quid? tū nemo moleſtus Dioni fuerat? nō plus, quàm Liguri Sacerdote Prætore. quid? ad Verrem quis detulit? nemo: niſi forte exiſtimatis ei quadruplatores ad fretum præſto fuiſſe. ad urbem cum eſſet, audiuit, Dioni cuidā Siculo permagnā ueniſſe hæreditatem, hæredem ſtatuas iuſſum eſſe in foro ponere; niſi poſuiſſet, Veneri Erycinæ eſſe mulctatū. tametſi poſitæ eſſent ex teſtamēto; putabat tamen, quoniā Veneris nomen eſſet, cauſam pecuniæ ſe reperturū. itaque apponit qui petat Veneri Erycinæ illā hæreditatē: non. n. Quæſtor petit, ut eſt cōſuetudo, is, qui Erycum montem obtinebat. petit Neuius Turpio, quidam iſtius excurſor & emiſſarius, homo omniū ex illo cōuentu quadruplatorum deterrimus, C. Sacerdote Prætore cōdemnatus iniuriarū. etenim erat eiuſmodi cauſa, ut ipſe Prætor cum quæreret calumniatorem, paulo tamen cōſideratiorem

reperire non poſſet. hunc hominem Veneri *abſoluit, ſibi condẽnat. maluit uidelicet homines peccare, quàm deos: ſe potius à* Dione, *quod nõ licebat, quàm* Venerẽ, *quod nõ debebatur, auferre. quid ego nunc hic* Sex. Pompeij Clori *teſtimonium recitem? qui cauſam egit* Dionis, *qui omnibus rebus interfuit; hominis honeſtiſſimi; tametſi ciuis* R. *uirtutis cauſa iandiu eſt, tamen omniũ* Siculorum *primi, ac nobiliſſimi. quid ipſius* Q. Cæcilij Dionis, *hominis probatiſſimi, ac prudẽtiſſimi? quid* L. Vetecllij Liguris, T. Manlij, L. Caleni? *quorũ omniũ teſtimonijs de hac* Dionis *pecunia confirmatũ eſt. dixit hoc idẽ* M. Lucullus, *ſe de his* Dionis *incõmodis pro hoſpitio, quod ſibi cũ eo eſſet, iam ante cognoſſe. quid?* Lucullus, *qui tũ in* Macedonia *fuit, melius hæc cognouit, quàm tu* Hortẽſi, *qui* Romæ *fuiſti? ad quẽ* Dio *cõfugit: qui de* Dionis *iniurijs grauiſſime per literas cum* Verre *queſtus es. noua tibi hæc ſunt, & inopinata? nunc primum hoc aures tuæ crimen accipiunt? nihil de* Dione, *nihil de ſocru tua, fœmina primaria,* Seruilia, *uetere* Dionis *hoſpita, audiſti? nõ ne multa mei teſtes, quæ tu ſcis, neſciũt? nõ ne te mihi teſtẽ in hoc crimine eripuit nõ iſtius innocẽtia, ſed legis exceptio?* TESTIMONIA M. LVCVLLI, CLORI, DIONIS. *ſatis ne uobis magnã pecuniã* Venerius *homo, qui è* Chelidonis *ſinu in prouinciã profectus eſſet,* Veneris *nomine quæſiſſet uidetur? accipite aliã in minore pecunia nõ minus impudentem calũniam.* Soſippus & Epicrates *fratres ſunt* Agyrinẽſes. *horũ pater ab hinc duos et* XX *annos eſt mortuus. in cuius teſtamento quodã loco, ſi cõmiſſum quid eſſet, multa erat* Veneri. *ipſos* XX *annos, cum tot interea*

Prætores,tot Quæſtores,tot calumniatores in prouincia fuiſſent,hæreditas ab his Veneris nomine petita nõ eſt. cauſam Verres cognoſcit:per Volcatium pecuniam accepit,ferè ad HS CCCC millia ab duobus fratribus.multorum teſtimoniũ audiſtis antea: uicerunt Agyrinenſes fratres,ita,ut egentes inanesq; diſcederẽt.at enim ad Verrem pecunia iſta nũ peruenit. quæ eſt iſta defenſio? utrum,aſſeueratur in hoc,an tentatur?mihi enim noua res eſt.Verres calumniatores apponebat:Verres adeſſe iubebat: Verres cognoſcebat: Verres iudicabat: pecuniæ maximæ dabantur: qui dabant,cauſas obtinebant: tu mihi ita defendas?non eſt iſte Verri numerata pecunia. adiuuo te: mei quoque teſtes idem dicunt: Volcatio dicunt ſeſe dediſſe. quæ uis erat Volcatio tanta, ut HS CCCC millia duobus hominibus auferret?ecquis Volcatio, ſi ſua ſponte ueniſſet,unam libellam dediſſet? ueniat nũc,experiatur,tecto recipiet nemo.at ego amplius dico.HS quadringenties accepiſſe te arguo contra leges: nego,tibi ipſi ullum nummũ eſſe numeratũ: ſed cũ ob tua decreta,ob imperata,ob iudicata pecuniæ dabãtur, non erat quærendum,cuius manu numerarẽtur,ſed cuius iniuria cogerẽtur.comites illi tui delecti,manus erãt tuæ:præfecti, ſcribæ,medici,accenſi,aruſpices,præcones, manus erãt tuæ:quo quiſque te maxime cognatione, affinitate,neceſſitudine aliqua attingebat,ita maxime manus tua putabatur: cohors tota illa tua, quæ plus mali Siciliæ dedit, quàm ſi centum cohortes fugitiuorũ fuiſſent,tua manus ſine cõtrouerſia fuit. quidquid ab horũ quopiam captum eſt,id nõ modo tibi datũ,ſed tua manu numeratum iudicari neceſſe eſt. nam ſi hanc defen=

ſionem probabitis, Non accepit ipſe: licet omnia de pecunijs repetundis iudicia tollatis: nemo unquã tã reus, tam nocens adducetur, qui iſta defenſione nõ poſſit uti. etenim cum Verres utatur, quis erit unquam poſthac reus tam perditus, qui nõ ad Q. Mutij innocentiã referatur, ſi cũ iſto conferatur? neque nũc tam mihi iſti Verrem defendere uidentur, quàm in Verre defenſionis tentare rationẽ. qua de re iudices uobis magnopere prouidendũ eſt. pertinet hoc ad ſummã Reip. & ad exiſtimationem ordinis, ſalutemq́; ſociorum. ſi enim innocentes exiſtimari uolumus, nõ ſolum nos abſtinentes, ſed etiam noſtros comites præſtare debemus. primũ omniũ, opa tanta danda eſt, ut eos nobiſcum ducamus, qui noſtræ famæ, capitiq; cõſulant: deinde, ſi in hominibus eligendis nos ſpes amicitiæ fefellerit, ut uindicemus, miſſos faciamus, ſemper ita uiuamus, ut rationem reddendam nobis arbitremur. Africani eſt hoc, hominis liberaliſſimi, ueruntamen. ea liberalitas eſt probanda, quæ ſine periculo exiſtimationis eſt, ut in illo fuit. cũ ab eo quidam uetus aſſectator ex numero amicorũ nõ impetraret, ut ſe præfectũ in Africã duceret, & id ferret moleſte: noli, inquit, mirari, ſi tu à me hoc nõ impetras: ego iampridem ab eo, cui meam exiſtimationem caram fore arbitror, peto, ut mecum præfectus proficiſcatur, & adhuc impetrare non poſſum. etenim re uera multo magis eſt petẽdum ab hominibus, ſi ſalui eſſe uolumus, ut eãt nobiſcũ in prouinciã, quàm hoc illis in beneficij loco deferẽdũ. ſed tu, cũ et tuos amicos in prouinciã quaſi in prædam inuitabas, ac cum illis, ac per eos prædabare, et eos in cõcione annulis aureis donabas: nõ ſtatuebas, tibi non

ſolum de te, ſed etiã de illorũ factis rationem eſſe reddendã? cum hos ſibi quæſtus conſtituiſſet magnos, atq; uberes ex ijs cauſis, quas ipſe inſtituerat in cõſilio, hoc eſt cum ſua cohorte, cognoſcere; tũ infinitum genus inuenerat ad innumerabilem pecuniã corripiendam. dubiũ nemini eſt, quin omnes omniũ pecuniæ poſitæ ſint in eorum poteſtate, qui iudicia dant, & eorum, qui iudicãt: quin nemo noſtrũ poſſit ædes ſuas, nemo fundũ, nemo bona patria obtinere, ſi, cũ hæc à quopiã ueſtrũ petita ſunt, Prætor improbus, cui nemo interdicere poſſit, det quem uelit iudicem, iudex nequã et leuis, quod Prætor iuſſerit, iudicet. ſi uero illud quoque accedet, ut Prætor in ea uerba iudiciũ det, ut uel Octauius Balbus iudex, homo & iuris & officij peritiſſimus, nõ poſſit aliter iudicare: ſit eiuſmodi L. Octauius iudex. eſto. ſi apparet fundũ Capenatem, quo de agitur, ex iure eũ P. Seruilij eſſe, neq; is fundus Q. Catulo reſtituetur: nõ neceſſe erit L. Octauio iudici cogere P. Seruiliũ Q. Catulo fundũ reſtituere, aut condẽnare eũ, quẽ nõ oporteat? eiuſdẽmodi totũ ius prætoriũ, eiuſdemmodi omnis res iudiciaria fuit in Sicilia per trienniũ Verre Prætore. decreta eiuſmodi. SI NON ACCIPIT QVOD TE DEBERE DICIS, ACCVSES. SI PETIT, DVCAS. C. Fuſicium duci iuſſit petitorem, L. Suetium, L. Racilium. iudicia huiuſmodi. QVI CIVES R. ERANT, SICVLI ESSENT, TVM SI EORVM LEGIBVS DARI OPORTERET. QVI SICVLI, SI CIVES R. ESSENT. uerũm ut totum genus amplectamini iudiciorum, prius iura Siculorum, deinde iſtius

inſtituta cognoſcite. Siculi hoc iure ſunt, ut, quod ciuis cum ciue agat, domi certet ſuis legibus: quod Siculus cum Siculo, non eiuſdem ciuitatis, ut de eo Prætor iudices ex P. Rupilij decreto, quod is de decem Legatorũ ſententia ſtatuit, quam legem Siculi Rupiliam uocant, ſortiatur. quod priuatus à populo petit, aut populus à priuato, ſenatus ex aliqua ciuitate, qui iudicet, datur, cum alternæ ciuitatis reiectæ ſunt: quod ciuis Romanus à Siculo petit, Siculus iudex datur. quod Siculus à ciue Romano, ciuis R. datur. cæterarũ rerum ſelecti iudices ex ciuiũ R. conuentu proponi ſolent. inter aratores & decumanos lege frumentaria, quã Hieronicam appellant, iudicia fiũt. hæc omnia iſto Prætore nõ modo perturbata, ſed planè et Siculis, et ciuibus R. erepta ſunt. primum ſuæ leges, quod ciuis cum ciue ageret, aut eum iudicem, quem cõmodum erat, præconẽ, aruſpicem, medicum ſuum dabat, aut, ſi legibus erat iudicium conſtitutum, & ad ciuẽ ſuum iudicem uenerant, libere ciui iudicare nõ licebat: edictũ. n. hominis cognoſcite: quo edicto omnia iudicia redegerat in ſuã poteſtatem: Si quis perperã iudicaſſet, ſe cogniturũ: cũ cognoſſet, animaduerſurũ. idq; cum faciebat, nemo dubitat, quin cum iudex aliũ de ſuo iudicio putet iudicaturũ, ſeq; in eo capitis periculũ aditurum, uoluntatẽ ſpectet eius, quem ſtatim de capite ſuo putet iudicaturũ. ſelecti è cõuẽtu, aut propoſiti ex negotiatoribus iudices, nulli. hæc copia, quã dico, iudicum, cohors non Q. Scæuolæ, qui tamẽ de cohorte ſua dare nõ ſolebat, ſed C. Verris. cuiuſmodi cohortem putatis hoc principe fuiſſe? ſicuti uidetis edictum.

SI QVID PERPERAM IVDICARIT

SENATVS. eũ quoque oſtendã, ſi quando ſit datus, coactu iſtius, quod non ſenſerit, iudicaſſe. ex lege Rupilia ſortitio nulla, niſi cũ nihil intererat iſtius. lege Hieronica iudicia plurimarũ cõtrouerſiarũ ſublata uno nomine omnia. de cõuentu, ac negotiatoribus nulli iudices. quantã poteſtatẽ habuerit, uidetis: quas res geſſerit, cognoſcite. Heraclius eſt Hieronis filius Syracuſanus, homo in primis domi ſuæ nobilis, & ante hunc Prætorẽ uel pecunioſiſſimus Syracuſanorum, nunc nulla alia calamitate, niſi iſtius auaritia, atq; iniuria pauperrimus. huic hæreditas facile ad HS tricies uenit teſtamẽto propinqui ſui Heraclij: plena domus cælati argenti optimi, multæq; ſtragulæ ueſtis, pretioſiſſimorumq; mãcipiorũ. quibus in rebus iſtius cupiditates, & inſaniã quis ignorat? erat in ſermone res, magnã Heraclio pecuniã ueniſſe, nõ ſolũ Heracliũ diuitẽ, ſed etiã ornatũ ſuppellectili, argẽto, ueſte, mãcipijs futurũ. audit hæc etiã Verres: & primo, illo ſuo leuiore artificio Heracliũ aggredi conatur, ut eũ roget inſpiciẽda, quæ nõ reddat: deinde à quibuſdam Syracuſanis admonetur. hi autem quidã erant affines iſtius, quorũ uxores iſte nunquã alienas exiſtimauit, Cleomenes, et Aeſcrio: qui quantũ apud iſtũ, & quã turpi de cauſa potuerint, ex reliquis criminibus intelligetis. hi, ut dico, hominẽ admonẽt, rem eſſe præclarã, refertã omnibus rebus: ipſum autem Heracliũ hominem eſſe maiorem natu, non prõptiſſimũ; et eũ, præter Marcellos, patronũ, quẽ iure ſuo adire, aut appellare poſſet, habere neminẽ: eſſe in eo teſtamẽto, quo ille hæres eſſet, ſcriptũ, ut ſtatuas in palæſtra deberet ponere. faciemus, ut palæſtritæ negent ex teſtamẽto eſſe poſitas: petãt hæ

reditatem,ꝙ eam palæſtræ cõmiſiſſe dicant. placuit ra=tio Verri:nã hoc animo prouidebat; cũ tanta hæreditas in controuerſiã ueniſſet,iudicioq́; peteretur,fieri nõ poſ ſe,ut ſine præda ipſe diſcederet.approbat cõſiliũ: auctor eſt,ut quamprimũ agere incipiant,hominemq́; id ætatis minime litigioſum quãtumultuoſiſſime adoriãtur.ſcri=bitur Heraclio dica. primo mirãtur omnes improbitatẽ calumniæ.deinde,qui iſtum noſſent, partim ſuſpicaban tur,partim planè uidebant adiectum eſſe oculum hære ditati.interea dies aduenit, quo die ſeſe ex inſtituto, ac lege Rupilia dicas ſortiturũ Syracuſis iſte edixerat: para tus ad hanc dicã ſortiendã uenerat.tum eũ docet Hera=clius nõ poſſe eo die ſortiri,ꝙ lex Rupilia uetaret diebus XXX ſortiri dicam, quibus ſcripta eſſet.dies XXX non dum fuerant.ſperabat Heraclius, ſi illũ diem effu=giſſet,ante alteram ſortitionẽ Q. Arriũ,quem prouin cia tum maxime expectabat,ſucceſſurũ.iſte omnibus iu diciјs diem diſtulit,& eã diem conſtituit, ut hanc Hera cliј dicam ſortiri poſt dies XXX ex lege poſſet. poſtea=quam ea dies uenit,iſte incipit ſimulare ſe uelle ſortiri, Heraclius cum aduocatis adit,et poſtulat, ut ſibi cũ pa=læſtritis,hoc eſt cũ populo Syracuſano, æquo iure diſce=ptare liceat. aduerſariј poſtulant,ut in eam rem iudices dentur ex ijs ciuitatibus,quæ in id forũ cõuenirent,ele=cti qui Verri uiderẽtur:Heraclius cõtra, ut iudices è le=ge Rupilia dentur,ut ab inſtitutis ſuperiorum,ab aucto ritate ſenatus,ab iure omnium Siculorũ ne recedatur, quid ego iſtius in iure dicendo libidinem demonſtrem? quis ueſtrum non ex urbana iuriſdictione cognouit? quis unquam iſto Prætore Chelidone inuita lege agere

potuit? nõ iſtum,ut non neminem,prouincia corrupit: idem fuit,qui Romæ.cũ id,quod omnes intelligebant,diceret Heraclius,ius eſſe certum Siculis,inter ſe quo iure certarẽt; legem eſſe Rupiliam, quã Prætor Rupilius ex S.C.de decem Legatorũ ſententia dediſſet; hoc omnes ſemper in Sicilia Conſules Prætoresq; ſeruaſſe : negauit ſe iudices è lege Rupilia ſortiturũ:quinque iudices,quos cõmodum ipſi fuit,dedit.quid huic homini facias? quod ſupplicium dignum libidini eius inuenies? præſcriptum tibi cum eſſet homo deterrime,& impudẽtiſſime, quẽadmodum inter Siculos iudices dares; cum imperatoris populi R.auctoritas, Legatorũ decem ſummorum hominũ dignitas,S.C.intercederet, cuius cõſulto P. Rupilius Prætor ex Legatorũ ſentẽtia leges in Sicilia cõſtituerat; cũ omnes ante te Prætores Rupilias leges in cæteris rebus,et in iudicijs maxime obſeruaſſent : tu auſus es pro nihilo præ tua præda tot res ſanctiſſimas ducere? tibi nulla lex fuit? nulla religio? nullus exiſtimationis pudor?nullus iudicij metus?nullius apud te grauis auctoritas?nullũ exemplum,quod ſequi uelles?uerũ,ut inſtitui dicere,quinque iudicibus nulla lege,nullo inſtituto,nulla religione,nulla ſorte,ex libidine iſtius datis; non qui cauſam cognoſcerent,ſed qui,quod imperatũ eſſet, iudicarẽt;eo die nihil actũ eſt;adeſſe iubẽtur poſtridie.Heraclius interea,cum omnes inſidias à Prætore fortunis ſuis fieri uideret,capit conſiliũ de amicorum, & propinquorũ ſentẽtia,nõ adeſſe ad iudiciũ : itaq; Syracuſis illa nocte profugit. iſte poſtero die mane,cũ multo maturius, quã unquã antea,ſurrexiſſet,iudices citari iubet:ubi cõperit Heracliũ nõ adeſſe,cogere incipit eos, ut abſentem

Heraclium

Heraclium condemnarent. illi eũ cõmoneſaciunt, ut, ſi ei uideatur, utatur inſtituto ſuo, ne cogat ante horá deci=mam de abſente ſecundũ præſentem iudicare. impetrãt. interea ſanè perturbatus & ipſe, & eius amici, & con=ſiliarij, moleſte ferre cœperunt, Heracliũ profugiſſe: pu=tabant abſentis damnationem, præſertim tãtæ pecuniæ, multo inuidioſiorẽ fore, quã ſi præſens damnatus eſſet. eò accedebat, quòd iudices è lege Rupilia dati non erãt. multo etiam rem turpiorem, & iniquiorem uiſum iri intelligebant. itaque hoc dum corrigere uult, apertior eius cupiditas, improbitasq́; facta eſt: nam illis quinque iudicibus uti ſeſe negat: iubet id, quod initio è lege Ru=pilia fieri oportuerat, citari Heraclium, & eos, qui di=cam ſcripſerant: aitq́; iudices è lege Rupilia uelle ſor=tiri. quod ab eo pridie, cum multis lacrymis eum oraret, atq; obſecraret Heraclius, impetrare non potuerat, id ei poſtera die uenit in mentem, è lege Rupilia ſortiri dicas oportere. educit ex urna tres. ijs, ut abſentem Heraclium condemnent, imperat: itaq; condemnant. quæ (malum) iſta fuit amentia? ecquando te rationẽ factorum tuorũ redditurũ putaſti? ecquando his de rebus tales uiros au=dituros exiſtimaſti? petatur hæreditas ea, quæ nulla de=betur, in prædam Prætoris? interponatur nomen ciuita=tis? imponatur honeſtæ ciuitati turpiſſima perſona calũ=niæ? neq; hoc ſolum, ſed ita res agatur, ut ne ſimulatio quidẽ æquitatis ulla adhibeatur? nã per deos immorta=les, quid intereſt, utrũ Prætor imperet, uiq; cogat aliquẽ de ſuis bonis õnibus decedere; an huiuſmodi iudiciũ det, quo iudicio indicta cauſa fortunis omnibus euerti neceſ=ſe ſit? profecto. n. negare nõ potes, te ex lege Rupilia ſor=

tiri iudicium debuiſſe,cum præſertim Heraclius id po=
ſtularet.ſin illud dices,te Heraclij uoluntate ab lege re=
ceſſiſſe:ipſe te impedies,ipſe tu tua defenſione implicabe
re:quare enim primum ille ipſe adeſſe noluit,cum ex eo
numero iudices haberet,quos poſtularat? deinde tu cur
poſt illius fugam iudices alios ſortitus es,ſi eos, qui erant
antea dati,utriuſque dederas uoluntate? deinde cæteras
dicas omnes illo foro M. Poſthumius Quæſtor ſortitus
eſt:hanc ſolã tu illo conuentu reperiere ſortitus.ergo, in
quiet aliquis,donauit populo Syracuſano illam hæredi=
tatem.primum,ſi id confiteri uelim,tamẽ iſtum cõdem=
netis neceſſe eſt:neque.n.permiſſum eſt, ut impune no=
bis liceat,quod alicui eripuerimus,id alteri tradere. ue=
rum ex iſta reperietis hæreditate ita iſtum prædatum,
ut perpauca occulte fecerit;populum quidem Syracuſa=
num in maximam inuidiã ſua infamia, alieno præmio
perueniſſe;paucos Syracuſanos, eos qui ſe nunc publice
laudationis cauſa ueniſſe dicunt,& tunc participes præ
dæ fuiſſe,& nunc non ad iſtius laudationem,ſed ad cõ=
munem litiũ æſtimationem ueniſſe. poſteaquam dam=
natus eſt abſens: nõ ſolum illius hæreditatis,de qua am=
bigebatur,quæ erat HS tricies,ſed omnium bonorũ pa=
ternorum ipſius Heraclij,quæ non minor erat pecunia,
palæſtræ Syracuſanorum, hoc eſt Syracuſanis, poſſeſſio
traditur.quæ eſt iſta Prætura? eripis hæreditatem, quæ
uenerat à propinquo,uenerat teſtamento,uenerat legi=
bus:quæ bona is,qui teſtamentũ fecit, huic Heraclio an=
te aliquãto,quã eſt mortuus, omnia utenda ac poſſiden
da tradiderat:cuius hæreditatis, cũ ille aliquãto ante te
Prætorem eſſet mortuus,controuerſia fuerat nulla, mẽ=

tionem fecerat nemo. uerũ eſto, eripe hæreditatẽ propinquis, da palæſtritis: prædare in bonis alienis nomine ciuitatis: euerte leges, teſtamenta, uoluntates mortuorum, iura uiuorum: num etiam patrijs Heraclium *bonis exturbare oportuit? qui ſimul ac profugit: quam impudẽter, quàm palàm, quàm acerbe, dij immortales, illa bona direpta ſunt: quàm illa res calamitoſa* Heraclio, *quæſtuoſa* Verri, *turpis* Syracuſanis, *miſerãda omnibus uidebatur: nam illud quidẽ ſtatim curatur, ut, quidquid cælati argenti fuit in illis bonis, ad iſtũ deferatur; quidquid* Corinthiorum *uaſorum, ſtragulæ ueſtis. hæc, nemo dubitabat, quin non modo ex illa domo capta & oppreſſa, uerum ex tota prouincia ad iſtum cõportari neceſſe eſſet. mancipia, quæ uoluit, abduxit: alia diuiſit: auctio facta eſt. in qua cohors iſtius inuicta dominata eſt. uerum illud eſt præclarum.* Syracuſani, *qui præfuerant his* Heraclij *bonis uerbo redigendis, re diſpertiendis, reddebant eorum negotiorum rationem in ſenatu: dicebant, ſcyphorum paria cõplura, hydrias argẽteas, pretioſam ueſtem ſtragulam, multa mancipia pretioſa* Verri *data eſſe: dicebant, quantum cuique eius iuſſu nummorum eſſet datum. gemebant* Syracuſani, *ſed tamen patiebantur. repente recitatur, uno nomine* HS C C L *millia iuſſu* Prætoris *data. fit maximus clamor omnium, nõ modo optimi cuiuſque, neque eorum, quibus indignum ſemper uiſum erat, bona priuati, populi nomine, per ſummam iniuriam erepta: uerum etiam ipſi illi auctores iniuriæ, & ex aliqua particula ſocij prædæ, ac rapinarum clamare cœperunt, ſibi ut haberet hæreditatem. tantus in curia clamor factus eſt, ut populus cõcurreret.*

res ab omni conuentu cognita celeriter domum nunciatur. homo inimicus ijs, qui recitaſſent; hoſtis omnibus, q acclamaſſent; exarſit iracũdia, ac ſtomacho; ueruntamen fuit tum ſui diſſimilis. nŏſtis os hominis: noſtis audaciã: tamen tum rumore populi, & clamore, & furto manifeſto grandis pecuniæ perturbatus eſt. ubi ſe collegit, uocat ad ſe Syracuſanos: quia nõ poſſet negare, ab illis pecuniã datam; non quæſiuit procul alicunde (neque enim probaret) ſed proximum penè alterum filium, quem illam pecuniam dicere abſtuliſſe, oſtendit ſe reddere coacturum. qui poſteaquã id audiuit: habuit dignitatis, & ætatis, & nobilitatis ſuæ rationẽ: uerba apud ſenatum fecit: docuit, ad ſe nihil pertinere: de iſto id, quod omnes uidebant, neq; ille quidem obſcure locutus eſt: itaque illi Syracuſani ſtatuã poſtea ſtatuerunt: & is ubi primũ potuit, iſtũ reliquit, de prouinciaq; deceſſit. & tamẽ aiunt eum queri ſolere nonnunquã, ſe miſerum, quòd nõ ſuis, ſed ſuorum comitum peccatis, & criminibus prematur. trienniũ prouinciam obtinuiſti: gener electus adoleſcens unum annum tecum fuit: ſodales uiri fortes Legati tui primo anno te reliquerunt: unus Legatus P. Tadius, qui erat reliquus, non ita multum tecum fuit: qui ſi ſemper unà fuiſſet, tamen ſumma cura tũ tuæ, tum multo etiã magis ſuæ famæ peperciſſet. quid eſt, quod tu alios accuſes? quid eſt, quamobrem putes te tuã culpam non modo deriuare in aliquem, ſed cõmunicare cũ aliquo poſſe? numerantur illa HS ducenta quinquaginta Syracuſanis. ea quemadmodum ad iſtum poſtea per pſeudotyron reuertãtur, tabulis uobis & teſtibus iudices planum faciam. ex hac iniquitate iſtius, & improbitate iudices,

quòd præda ex illis bonis ad multos Syracuſanos inuito populo ſenatuq; Syracuſano uenerat, et illa ſcelera quo que per Theōnaſtū, & Aeſchrionem, & Dionyſodorū, & Cleomenem inuitiſſima ciuitate facta ſunt: primū ut urbs tota ſpoliaretur: qua de re alius mihi locus ad dicendū eſt cōſtitutus: ut omnia ſigna iſte per eos homines, quos nominaui, omne ebur ex ædibus ſacris, omnes undiq; tabulas pictas, deorum denique ſimulacra, quæ uellet, auferret: deinde ut in curia Syracuſis, quē locum illi Buleuteriū uocāt honeſtiſſimo loco, & apud illos clariſſimo, ſub illius ipſius M. Marcelli, qui cum Syracuſanis locum eum eripere belli ac uictoriæ lege poſſet, conſeruauit & reddidit, ſtatua ex ære facta, ibi inauratam iſti, & alterā filio ſtatuam poſuerint: ut, dum iſtius hominis memoria maneret, ſenatus Syracuſanus ſine lacrymis & gemitu in curia eſſe nō poſſet. per eoſdē iſtius iniuriarum, furtorum, uxorumq; ſocios iſtius imperio Syracuſis Marcellea tolluntur maximo gemitu, luctuq; ciuitatis: quem illi diem feſtum cum recentibus beneficijs M. Marcelli debitū reddebant, tū generi, nomini, familiæ Marcellorum maxima uoluntate tribuebant. Mithridates in Aſia, cum eam prouinciam totam occupaſſet, Mutia nō ſuſtulit. hoſtis, et hoſtis in cæteris rebus nimis ferus & immanis: tamen honorem hominis deorū religione conſecratū uiolare noluit. tu Syracuſanis unū diem feſtum Marcellis impertiri uetuiſti, per quos illi adepti ſunt, ut cæteros dies feſtos agere poſſent. at uero præclarum diem repoſuiſti, Verrea ut agerent, & ut ad eum diem, quæ ſacris epuliſq; opus eſſent, in complures annos locarentur. Iam in tanta iſtius impudētia remit-

cendũ aliquid uidetur,ne omnia cõtendamus,ne omnia cum dolore agere uideamur:nã me dies,uox,latera deficiant,ſi hoc nũc uociferare uelim, quàm miſerũ indignumq́; ſit iſtius nomine apud eos diem feſtum eſſe, qui ſeſe iſtius opera funditus extinctos eſſe arbitrentur. ò Verrea præclara,quoquam ſi acceſſiſti, quò non attuleris tecũ iſtum diem:etenim quam tu domum, quam urbem adijſti,quod fanũ denique,quod non euerſum,atq; exterſum reliqueris?quare appellẽtur ſanè iſta Verrea, quæ non ex nomine,ſed ex manibus,naturaq́; tua conſtituta eſſe uideantur. q̃ facile ſerpat iniuria,& peccandi cõſuetudo,quàm nõ facile reprimatur,uidete iudices. Bidis oppidum eſt tenue ſanè non longe à Syracuſis. huius longe primus ciuitatis eſt Epicrates quidam. huic hæreditas HS quingentorum millium uenerat à muliere quadam propinqua, atque ita propinqua,ut, ea etiam ſi inteſtata eſſet mortua,Epicratem Bidinorũ legibus hæredem eſſe oporteret.recẽs Syracuſana erat illa res, quã ante demõſtraui,de Heraclio Syracuſano, qui bona non perdidiſſet,niſi ei ueniſſet hæreditas.huic quoq; Epicrati uenerat,ut dixi,hæreditas.cogitare cœperũt eius inimici,nihilo minus eodem Prætore hunc euerti bonis poſſe, quo Heraclius eſſet euerſus.rẽ occulte inſtituunt,ad Verrem per eius interpretes deferũt:ita cauſa componitur, ut item palæſtritæ Bidenſes peterent ab Epicrate hæreditatem,quemadmodum palæſtritæ Syracuſani ab Heraclio petiſſent.nunquam uos Prætorem tam palæſtricum uidiſtis.uerum ita palæſtritas defendebat,ut ab illis ipſe unctior diſcederet.qui ſtatim cum præſenſiſſet,iubet cuidam ſuorum amicorum numerari HS LXXX. res

occultari ſatis non poſſe. per quendam eorum, qui interfuerat, fit Epicrates certior. primo negligere, & contēnere cœpit, ꝙ cauſa prorſus, quod dubitari poſſet, nihil habebat. deinde cū de Heraclio cogitaret, & iſtius libidinē noſſet: cōmodiſſimū putauit eſſe, de prouincia clam abire: itaq; fecit: profectus eſt Rhegium. quod ubi auditum eſt: æſtuare illi, qui dederant pecuniam: putare nihil agi poſſe abſente Epicrate: nam Heraclius tamē affuerat, cū primū dati ſunt iudices. de hoc, qui, antequā in ius aditū eſſet, antequā denique mentio cōtrouerſiæ facta eſſet, diſceſſiſſet, putabant nihil agi poſſe. homines Rhegiū proficiſcuntur: Epicratem cōueniunt: demōſtrant id, quod ille ſciebat, ſe HS LXXX dediſſe: rogāt eum, ut, id, quod ab ipſis abiſſet pecuniæ, curet: ab ſeſe caueat, quemadmodum uelit: de illa hæreditate cū Epicrate neminem eſſe acturum. Epicrates homines multis uerbis male à ſe acceptos dimiſit. redeunt illi Rhegio Syracuſas: queri cum multis, ita ut fit, incipiunt, ſeſe HS LXXX nummum fruſtra dediſſe. res percrebuit: in ore, atque ſermone omnium cœpit eſſe. Verres refert illam ſuam Syracuſanā: ait ſeſe uelle de illis HS LXXX cognoſcere: aduocat multos: dicūt Bidini Volcatio ſe dediſſe: illud non addunt, iuſſu iſtius. Volcatium uocat: pecuniam referri imperat. Volcatius animo æquiſſimo nūmos affert, qui nihil amitteret. reddit inſpectantibus multis: Bidini nummos auferunt. dicet aliquis: quid ergo in hoc Verrem reprehendis? qui non modo ipſe fur non eſt, ſed ne alium quidem paſſus eſt eſſe. attendite: iam intelligetis hanc pecuniam, qua uia modo uiſa eſt exire ab iſto, eadem ſemita reuertiſſe. quid enim debuit Prætor? cum

conſilia re cognita,cum comperiſſet ſuum comitem, iuris,decreti,iudicij corrūpendi cauſa,qua in re ipſius Prætoris caput,exiſtimatioq́; ageretur, pecuniam accepiſſe, Bidinos autem contra Prætoris famam,ac fortunas dediſſe;nō & in eum,qui accepiſſet,animaduertiſſe,& in eos,qui dediſſent?tu,qui inſtitueras in eos animaduertere,qui perperā iudicaſſent:quod ſæpe per imprudētiam fit:hos patieris impune diſcedere, qui ob tuū decretum, ob tuū iudiciū pecuniam aut dandam,aut accipiēdam putarāt?Volcatius idē apud te poſtea fuit,eques R. tanta accepta ignominia.nā quid eſt turpius ingenuo,quid minus libero dignum,ꝗ in cōuentu maximo cogi à magiſtratu furtum reddere ?qui ſi eo animo eſſet, quo non modo eques R.ſed quiuis liber debet eſſe; aſpicere te poſtea non potuiſſet:inimicus, hoſtis eſſet tanta cōtumelia accepta,niſi tecū colluſiſſet , & tuæ potius exiſtimationi ſeruiſſet,quàm ſuæ.qui quàm tibi amicus non modo tum fuerit,quandiu tecū in prouincia fuit; uerū etiam nūc ſit,cū iam à cæteris amicis ſis relictus: & tu intelligis,& nos exiſtimare poſſumus. an hoc ſolum argumentum eſt,nihil iſto imprudēte factum,ꝙ Volcatius ei non ſuccenſuit ? ꝙ iſte nec in Volcatium,nec in Bidinos animaduertit?eſt magnum argumentum,uerum illud maximum,quòd illis ipſis Bidinis,quibus iratus eſſe debuit, ut à quibus comperit,quòd iure agere cum Epicrate nihil poſſent,etiam ſi adeſſet,iccirco ſuum decretum pecunia eſſe tentatum: his inquam ipſi non modo illam hæreditatem, quæ Epicrati uenerat,ſed, ut in Heraclio Syracuſano,item in hoc,paulo etiam atrocius,quòd Epicrates appellatus omnino non erat,bona patria, fortunasq́;

eius Bidinis tradidit: oſtendit enim nouo modo, ſi quis quid ab abſente peteret, ſe auditurũ. adeũt Bidini: petũt hæreditatem: procuratores poſtulant, ut ſe ad leges ſuas reijciat, aut ex lege Rupilia dicã ſcribi iubeat. aduerſarij non audebant contradicere: exitus nullus reperiebatur. inſimulant hominem fraudãdi cauſa diſceſſiſſe: poſtulant, ut bona poſſidere liceat. debebat Epicrates ullũ nũmum nemini. amici, ſi quis quid peteret, iudicio ſecũ agi paſſuros, iudicatum ſolui ſatiſdaturos eſſe dicebant. cum omnia conſilia frigerent, admonitu iſtius inſimulare cœperunt, Epicratẽ literas publicas corrupiſſe: à qua ſuſpicione ille aberat plurimum. actionẽ eius rei poſtulãt. amici recuſare, ne quod nouũ iudiciũ, ne qua ipſius cognitio illo abſente de exiſtimatione eius cõſtitueretur: & ſimul idem illud poſtulare nõ deſiſtebãt, ut ſe ad leges ſuas reijceret. iſte amplam occaſionem calumniæ nactus, ubi uidet eſſe aliquid, quòd amici abſentem Epicratem nollent defendere; aſſeuerat ſe eius rei in primis actionẽ eſſe daturum. cũ omnes perſpicerent ad iſtum nõ modo illos nummos, qui per ſimulationem ab iſto exierant, reuertiſſe, ſed multo etiam plures eum poſtea nummos abſtuliſſe: amici Epicratem defendere deſtiterunt. iſte Epicratis bona Bidinos omnia poſſidere, & ſibi habere iuſſit. ad illa HS D millia hæreditaria acceſſit ipſius antiqua HS quindecies pecunia. utrum res ab initio ita ducta eſt, an ad extremum ita perducta eſt? an ita parua eſt pecunia? an is homo Verres, ut hæc, quæ dixi, gratis facta eſſe uideantur? hic nũc de miſeria Siculorũ iudices audite. & Heraclius ille Syracuſanus, & hic Bidinus Epicrates expulſi bonis omnibus Romã uenerũt: ſor=

didati maxima barba,& capillo Romæ biennium prope fuerũt.cum L.Metellus in prouinciã profectus eſt,tũ iſti bene cõmẽdati cũ Metello unà proficiſcũtur.Metellus ſimul ac uenit Syracuſas,utrũq; reſcindit,& de Epicrate, & de Heraclio.in utriuſq; bonis nihil erat,quod reſtitui poſſet,niſi quod moueri loco nõ poterat.fecerat hæc egregie primo aduẽtu Metellus,ut omnes iſtius iniurias,quas modo poſſet,reſcinderet,et irritas faceret. Heracliũ reſtitui iuſſerat:non reſtituebatur : quiſquis erat ductus ſenator Syracuſanus ab Heraclio , duci iubebat:itaq; per multi ducti ſunt. Epicrates quidẽ cõtinuo reſtitutus eſt. alia iudicia Lilybæi,alia Agrigẽti, alia Panormi reſtituta ſunt.cẽſus, qui iſto Prætore ſunt habiti,nõ ſeruaturũ ſe Metellus oſtenderat:decumas,quas iſte cõtra legẽ Hieronicã uendiderat,ſeſe uenditurũ Hieronica lege dixerat.omnia erant Metelli eiuſmodi,ut nõ tam ſuã Præturam gerere,q̃ iſtius Præturam retexere uideretur. ſimul atq; ego in Siciliã ueni,mutatus eſt . uenerat ad eũ illo biduo Letilius quidã,homo nõ alienus à literis : itaq; eo iſte tabellario ſemper uſus eſt.is epiſtolas cõplures attulerat,in his unã domo,quæ totũ immutarat hominem. repente cœpit dicere,ſe omnia Verris cauſa uelle,ſibi cum eo amicitiam,cognationemq́; eſſe.mirabãtur omnes,hoc ei tum deniq; in mentẽ ueniſſe,poſteaquã tum multis eũ factis,decretisq; iugulaſſet.erãt , qui putarẽt Letiliũ legatũ à Verre ueniſſe,qui gratiam,amicitiam, cognationemq́; cõmemoraret.ex illo tẽpore à ciuitatibus laudationẽ petere,teſtes nõ ſolum deterrere uerbis, ſed etiã ui retinere cœpit.quòd ego niſi meo aduẽtu illius conatus aliquantulũ repreſſiſſem,& apud Siculos non Metelli,

ſed Glabrionis literis, ac lege pugnaſſem: tã multos huc euocare non potuiſſem. uerũ, quod inſtitui dicere, miſe=rias cognoſcite Siculorũ. Heraclius ille, & Epicrates lõge mihi obuiã cũ ſuis omnibus proceſſerũt: uenieñti Syracu=ſas egerunt gratias flentes: Romã decedere mecum cu=pierũt. quòd erant mihi oppida cõplura etiam reliqua, quæ adire uellem: cõſtitui cum hominibus, quo die mihi Meſſanæ præſto eſſent. eò mihi nuncium miſerunt, ſe à Prætore retineri. quibus ego teſtimonium denunciaui, quorum nomina edidi Metello, cupidiſſimi ueniẽdi, ma ximis iniurijs affecti, adhuc non uenerunt. hoc iure ſunt ſocij, ut ijs ne deplorare quidẽ de ſuis incõmodis liceat. iam Heraclij Centuripini, optimi, nobiliſſimiq́; adoleſcẽ tis, teſtimonium audiſtis: à quo HS C millia per ca=lumniam malitiamq́; petita ſunt. iſte pœnis, compromiſ=ſisq́; interpoſitis, HS C C C extorquẽda curauit: quodq́; iudicium ſecundum Heraclium de cõpromiſſis factum erat, quòd ciuis Cẽturipinus inter duos ciues iudicaſſet, id irritũ iuſſit eſſe, eumq́; iudicem falſum iudicaſſe iu=dicauit: in ſenatu ne eſſet: locis, cõmodisq́; publicis uti ue tuit: ſi quis eum pulſaſſet, edixit ſeſe iudicium iniuria=rum non daturum: quidquid ab eo peteretur, iudicem de ſua cohorte daturum, ipſi autẽ nullius actionem rei ſeſe daturum. quæ iſtius auctoritas tantũ ualuit, ut ne=que illum pulſaret quiſquam, cum Prætor in prouincia ſua uerbo permitteret, re hortaretur: neq; quiſquã ab eo quidquã peteret, cũ iſte calũniæ licentiã ſua auctoritate præbuiſſet. ignominia autem illa grauis tãdiu in illo ho mine fuit, quãdiu iſte in prouincia manſit. hoc iniecto metu iudicibus, nouo more, nullo exemplo, ecquam rem

putatis eſſe in Sicilia niſi ad nutũ iſtius iudicatũ? utrũ id ſolum uidetur eſſe actum, quod eſt tamen actum, ut Heraclio pecunia eriperetur: an etiã illud, in quo præda erat maxima, ut nomine iudiciorũ, omnium bona, atq; fortunæ in iſtius unius eſſent poteſtate? iam uero in rerum capitaliũ quæſtionibus quid ego unamquanq; rem colligam, & cauſam? ex multis ſimilibus ea ſumam, quæ maxime improbitate excellere uidebuntur. Sopater quidam fuit Halicienſis, homo domi ſuæ cum primis locuples, atq; honeſtus. is ab inimicis ſuis apud C. Sacerdotem Prætorem rei capitalis cum accuſatus eſſet, facile eo iudicio eſt liberatus. huic eidem Sopatro ijdem inimici ad C. Verrem, cum is Sacerdoti ſucceſſiſſet, eiuſdẽ rei nomen detulerunt. res Sopatro facilis uidebatur, & quòd erat innocẽs, & ꝙ Sacerdotis iudicium improbare iſtum auſurũ non arbitrabatur. citatur reus: cauſa agitur Syracuſis: crimina tractantur ab accuſatore, ea, quæ erant antea non ſolũ defenſione, uerũ etiam iudicio diſſoluta. cauſam Sopatri defendebat Q. Minutius eques R. in primis ſplẽdidus, atq; honeſtus, uobiſq; iudices non ignotus. nihil erat in cauſa, quod metuẽdum, aut omnino quod dubitandũ uideretur. interea iſtius libertus, & accenſus idem Timarchides, qui eſt, id quod ex plurimis teſtibus priore actione didiciſtis, rerum huiuſmodi omnium tranſactor, & adminiſter, ad Sopatrum uenit: monet hominem, ne nimis iudicio Sacerdotis, & cauſæ confidat: accuſatores, inimicoſq; eius habere in animo pecuniã Prætori dare: Prætorem tamen ob ſalutem malle accipere: & ſimul malle, ſi fieri poſſet, rẽ iudicatã nõ reſcindere. Sopater, cũ hoc illi improuiſum atq; inopinatũ accidiſ=

ſet, commotus eſt ſanè; neque in præſentia, Timarchidi quid reſponderet, habuit, niſi, ſe conſideraturũ, quid ſibi de ea re eſſet faciendũ: & ſimul oſtẽdit, ſe in ſumma difficultate eſſe nũmaria. poſt ad amicos retulit. qui cum ei fuiſſent auctores redimendæ ſalutis, ad Timarchidẽ uenit: expoſitis ſuis difficultatibus, hominem ad HS LXXX ꝑducit, eamq́; ei pecuniam numerat. poſteaquã ad cauſam dicendam uentũ eſt: tum uero ſine metu, ſine cura omnes erant, qui Sopatrum defendebãt: crimen nullum erat, res iudicata: Verres nummos acceperat. quis poſſet dubitare, quidnam eſſet futurũ? res illo die non peroratur: dimittitur iudiciũ. iterum ad Sopatrum Timarchides uenit: ait accuſatores eius multo maiorem pecuniam Prætori polliceri, quã quantã hic dediſſet: proinde, ſi ſaperet, uideret quid ſibi eſſet faciendum. homo, quanquã erat & Siculus, & reus, hoc eſt & iure iniquo, & tempore aduerſo; ferre tamen, atq; audire diutius Timarchidẽ non potuit. facite, inquit, quod uobis libet: daturus nõ ſum amplius. idemq́; hoc amicis eius, & defenſoribus uidebatur, atq; eo etiam magis, quòd iſte quoquo modò ſe in ea quæſtione præbebat, tamẽ in cõſilio habebat homines honeſtos è conuentu Syracuſano, qui Sacerdotis quoq; in cõſilio fuerãt, tũ cum eſſet idẽ hic Sopater abſolutus. hoc ratiõis habebãt, facere eos nullo modo poſſe, ut eodẽ crimine, ijſdem teſtibus Sopatrum condẽnarent ijdẽ homines, qui antea abſoluiſſent. itaque hac una ſpe ad iudiciũ uenitur. quò poſteaquã uentũ eſt; cũ in conſilium frequẽtes conueniſſent ijdem, qui ſolebant; & hac una ſpe tota defenſio Sopatri niteretur, conſilij frequentia, & dignitate; & ꝙ erant, ut dixi, ijdẽ, qui antea So=

patrum eodem illo crimine liberarant:cognoſcite hominis apertam,ac non modo non ratione,ſed ne diſſimulatione quidem tectam improbitatem,& audaciã.M.Petiliũ equitem R.quem habet in conſilio, iubet operã dare,quòd rei priuatæ iudex eſſet.Petilius recuſabat,quòd ſuos amicos,quos ſibi in cõſilio eſſe uellet, ipſe Verres retineret.iſte,homo liberalis,negat ſe quenquam retinere eorũ,qui Petilio uellent adeſſe:itaque diſcedunt omnes: nã cæteri quoque impetrant,ne retineantur:qui ſe uelle dicebant alterutri eorum,qui tum illud iudicium habebãt,adeſſe.itaque iſte ſolus cũ ſua cohorte nequiſſima relinquitur.nõ dubitabat Minutius,qui Sopatrũ defendebat,quin iſte,quoniam cõſilium dimiſiſſet,illo die rem illam quæſiturus non eſſet,cum repente iubetur dicere. reſpondet,ad quos?ad me,inquit, ſi tibi idoneus uideor, qui de homine Siculo,ac Græculo iudicẽ.idoneus es, inquit:ſed peruellem adeſſent ij, qui affuerãt antea, cauſamq; cognorant.dic,inquit:illi adeſſe nõ poſſunt. nam hercule,inquit Q. Minutius,me quoque Petilius,ut ſibi in conſilio adeſſem,rogauit: & ſimul à ſubſellijs abire cœpit.iſte iratus hominem uerbis uehementioribus proſequitur,atque ei grauius etiã minari cœpit, quòd in ſe tantũ crimen inuidiamq; conflarit.Minutius,qui Syracuſis ſic negotiaretur, ut ſui iuris dignitatiſq; meminiſſet;& qui ſciret,ſe ita in prouincia rem augere oportere, ut ne quid de libertate deperderet:homini,quæ uiſa ſunt,& quæ tempus illud tulit,& cauſa,reſpondit:cauſam ſeſe dimiſſo,atque ablegato cõſilio defenſurũ negauit:itaq; à ſubſellijs diſceſſit: idemq; hoc præter Siculos cæteri Sopatri amici,aduocatiq; fecerunt. iſte quanquã

eſt incredibili importunitate, et audacia, tamẽ ſubito ſolus deſtitutus pertimuit, & cõturbatus eſt. quid ageret, quò ſe uerteret, neſciebat. ſi dimiſiſſet eo tẽpore quæſtionem: poſt illis adhibitis, quos ablegarat, abſolutũ iri Sopatrũ uidebat. ſin autẽ hominem miſerũ, atque innocentem cõdemnaſſet, cum ipſe Prætor ſine conſilio reus autẽ ſine patrono, atque aduocatis fuiſſet; iudiciũq; C. Sacerdotis reſcidiſſet: inuidiam ſe ſuſtinere non poſſe tantam arbitrabatur: itaq; æſtuabat dubitatione: uerſabat ſe in utranq; partem nõ ſolum mente, uerum etiam corpore: ut omnes, qui aderant, intelligere poſſent, in animo eius metum, cupiditatemq; pugnare. erat hominum conuentus maximus. ſummũ ſilentiũ, ſumma expectatio, quonam eſſet eius cupiditas eruptura. crebro dimittebat ſe accenſus ad aurẽ Timarchides. tum iſte aliquando, age dic, inquit. Sopatrus implorare hominũ, atq; deum fidẽ, ut cum conſilio cognoſceret: tum repente iſte teſtes citari iubet. dicit unus, & alter breuiter: nihil interrogatur: præco, dixiſſe, pronũciat. iſte. quaſi metueret, ne Petilius priuato illo iudicio tranſacto, aut dilato, cum cæteris in conſilium reuerteretur, ita properans de ſella exiluit, hominem innocẽtẽ, à Sacerdote abſolutum, indicta cauſa, de ſentẽtia ſcribæ, medici, aruſpicisq; condẽnauit. retinete, retinete hominem in ciuitate iudices: parcite, & conſeruate, ut ſit qui uobiſcũ res iudicet, qui in ſenatu ſine ulla cupiditate de bello, & pace ſententiã ferat. tametſi minus id quidem nobis, minus populo R. laborandũ eſt, qualis iſtius in ſenatu ſententia futura ſit: quæ. n. eius auctoritas erit? quãdo iſte ſententiã dicere audebit, aut poterit? quãdo autem homo tanta luxuria, atq; deſidia,

niſi Februario menſe, aſpirabit in curiam? uerũ ueniat ſanè, decernat bellũ Cretenſibus: liberet Byzantios: Regem appellet Ptolemæũ: quæ uult Hortenſius, omnia dicat, & ſentiat. minus hæc ad nos, minus ad uitæ noſtræ diſcrimen, minus ad fortunarũ noſtrarũ periculũ pertinent. illud, illud eſt capitale, illud eſt formidoloſum, illud optimo cuiq; metuendũ, quòd iſte, ex hoc iudicio ſi aliqua ui ſe eripuerit, in iudicibus ſit neceſſe eſt, ſentẽtiã de capite ciuis R. ferat, ſit in eius exercitu ſignifer, qui imperiũ iudiciorũ tenere uult. hoc populus R. recuſat, hoc ferre nõ poteſt, clamat, permittitq; uobis, ut, ſi iſtis hominibus delectemini, ſi ex hoc genere ſplendorẽ ordini, atq; ornamẽtũ curiæ cõſtituere uelitis, habeatis ſanè uobiſcũ iſtum ſenatorẽ, iſtum de uobis iudicem, ſi uultis, habeatis. de ſe homines, ſi qui extra iſtũ ordinem ſunt, quibus ne reiÿciundi quidem amplius quã trium iudicum præclaræ leges Corneliæ faciunt poteſtatem, hunc hominem tam crudelem, tam ſceleratum, tam nefariũ nolunt iudicare. etenim ſi illud eſt tã flagitioſum (quod mihi omniũ rerum turpiſſimum, maximeq; nefarium uidetur) ob rẽ iudicandã pecuniam accipere, pretio habere addictam fidem, & religionem: quanto illud flagitioſius, improbius, indignius, eum, à quo pecuniam ob abſoluẽdum acceperis, cõdemnare, ut ne prædonum quidem Prætor in fide retinenda conſuetudinem conſeruaret? ſcelus eſt, accipere ab reo: quanto magis, ab accuſatore? quanto etiam ſceleratius, ab utroque? fidem cum propoſuiſſes uenalem in prouincia, ualuit apud te plus is, qui pecuniam maiorem dedit. concedo, forſitan aliquis aliquando eiuſmodi quippiam fecerit. cum uero fidem, ac religionem

tuam

tuam alteri addictā pecunia accepta habuerit, poſt eandem aduerſarijs tradideris maiore pecunia: utrunq; falles? & trades, cui uoles? & ei, quē fefelleris, ne pecuniā quidē reddes? quem mihi tu Bulbum? quē Stalenum? quod unquam huiuſmodi monſtrum, aut prodigiū audiuimus, aut uidimus, qui cum reo tranſigat, poſt cū accuſatore decidat; honeſtos homines, qui cauſam norint, ableget, cōſilioq; dimittat, ipſe ſolus reum abſolutum, à quo pecuniā acceperit, condemnet, pecuniamq; non reddat? hūc hominē iudicum numero habebimus? hic alteram decuriā ſenatoriā iudex obtinebit? hic de capite libero iudicabit? huic iudicialis tabula cōmittetur? quam iſte nō modo cera, uerum etiam ſanguine, ſi uiſum erit, notabit. quid enim horum ſe negat feciſſe? illud uidelicet unū, quod neceſſe eſt, pecuniā accepiſſe. quid ni iſte neget? at eques R. qui Sopatrum defendit, qui omnibus eius cōſilijs, rebusq; interfuit, Q. Minutius iuratus dicit pecuniā datam, iuratus dicit Timarchidē dixiſſe, maiorem ab accuſatoribus pecuniam dari. dicent hoc Siculi omnes, dicent omnes Halicienſes, dicet etiam prætextatus Sopatri filius: qui ab iſto homine crudeliſſimo, patre innocētiſſimo, pecuniaq; patria priuatus eſt. uerū ſi de pecunia teſtibus planū facere non poſſem, illud negare poſſes, aut nunc negabis, te cōſilio tuo dimiſſo, uiris primarijs, qui in conſilio C. Sacerdotis fuerant, tibiq; eſſe ſolebant, remotis, de re iudicata iudicaſſe? teq; eum, quē C. Sacerdos adhibito conſilio, cauſa cognita abſoluiſſet, eundem remoto conſilio, cauſa incognita condēnaſſe? cū hæc confeſſus eris, quæ in foro palā Syracuſis, in ore, atq; oculis prouinciæ geſta ſunt: negato ſanè, ſi uoles, pe

cuniã accepiſſe: reperies, credo, aliquem, qui, cũ hæc, quæ palàm geſta ſunt, uideat, quærat quid tu occulte egeris, aut qui dubitet, utrũ malit meis teſtibus, an tuis defenſoribus credere. dixi iam antea, me nõ omnia iſtius, quæ in hoc genere eſſent, enumeraturum, ſed electurum ea, quæ maxime excellerẽt. accipite nũc aliud eius facinus nobile, & multis locis ſæpe cõmemoratum, & eiuſmodi, ut in uno omnia maleficia ineſſe uideantur: attẽdite enim diligẽter: inuenietis id facinus natũ à cupiditate, auctũ per ſtuprum, crudelitate perfectũ, atque concluſum. Sthenius eſt, is qui nobis aſſidet, Thermitanus, antea multis propter ſummam uirtutem, ſummamq; nobilitatem, nunc propter ſummam calamitatẽ, atq; iſtius inſignem iniuriã omnibus notus. huius hoſpitio Verres cum eſſet uſus, & cum apud eũ non modo Thermis ſæpenumero fuiſſet, ſed etiã habitaſſet: domo eius omnia abſtulit, quæ paulo magis animum cuiuſpiã, aut oculos poſſent cõmouere: etenim Sthenius ab adoleſcẽtia paulo ſtudioſius hæc cõparabat, ſuppellectilem ex ære elegantiorẽ et Deliacã, & Corinthã, tabulas pictas, etiã argẽti bene facti, prout Thermitani hominis facultates ferebãt, ſatis. quæ, cũ eſſet in Aſia adoleſcẽs, ſtudioſe, ut dixi, cõparabat, non tã ſuæ delectationis cauſa, quàm ad inuitationes aduentuſq; noſtrorum hominum, ſuorũ amicorum, atq; hoſpitum. quæ poſteaq̃ iſte omnia abſtulit, alia rogando, alia poſcẽdo, alia ſumendo, ferebat Sthenius ut poterat, tangebatur tamen animi dolore neceſſario, ꝙ domum eius exornatã, atque inſtructã ferè iã iſte reddiderat nudam, atque inanẽ: ueruntamẽ dolorẽ ſuũ nemini impartiebat: Prætoris iniurias tacite, hoſpi=

tis placide ferendas arbitrabatur. interea cupiditate iſte illa ſua nota, atq; apud omnes peruulgata, cũ ſigna quædam pulcherrima, atq; antiquiſſima Thermis in publico poſita uidiſſet, adamauit: à Sthenio petere cœpit, ut ad ea tollẽda operam ſuã profiteretur, ſeq́; adiuuaret. Sthenius uero non ſolum negauit, ſed etiam oſtẽdit id fieri nullo modo poſſe, at ſigna antiquiſſima, monimenta P. Africani, ex oppido Thermitanorum incolumi illa ciuitate, imperioq́; populi R. tollerẽtur. etenim, ut ſimul P. Africani quoque humanitatem cognoſcatis, oppidum Himerã Carthaginenſes quõdam ceperant, quod fuerat in primis Siciliæ clarum & ornatum. Scipio, qui hoc dignum populo R. arbitraretur, bello confecto ſocios ſua per noſtrã uictoriam recuperare; Siculis omnibus, Carthagine capta, quæ potuit, reſtituenda curauit. Himera deleta, quos ciues belli calamitas reliquos fecerat, ij ſeſe Thermis collocarant in eiuſdem agri finibus, neq; lõge ab oppido antiquo. hi ſe patrum fortunã ac dignitatẽ recuperare arbitrabantur, cum illa maiorum ornamenta in eorum oppido collocabantur. erant ſigna ex ære cõplura, in his mira pulchritudine ipſa Himera in muliebrẽ figuram, habitumq́; formata, ex oppidi nomine, & fluminis. erat etiã Steſichori poetæ ſtatua, ſenilis, incurua, cũ libro, ſummo, ut putant, artificio facta ab eo, qui fuit Himeræ, ſed eſt, & fuit tota in Græcia ſummo propter ingenium honore & nomine. hæc iſte ad inſaniã concupierat. etiã, quod penè præterij, capella quædã, ea quidẽ mire, ut etiã nos, qui rudes harũ rerũ ſumus, intelligere poſſumus, ſcite facta, & uenuſte. hæc et alia Scipio non negligenter abiecerat, ut homo intelligens

Verres auferre poſſet:ſed Thermitanis reſtituerat: non quo ipſe hortus,aut ſuburbanũ,aut locum omnino, ubi ea poneret,nullum haberet: ſed domũ abſtuliſſet, non diu Scipionis appellarentur,ſed eorum, ad quoſcũq; ipſius morte ueniſſẽt:nũc ijs locis poſita ſunt,ut mihi ſemper Scipionis fore uideantur,itaq; dicãtur.hæc cum iſte poſceret,ageretúrq; ea res in ſenatu, Sthenius uehementiſſime reſtitit,multaq;,ut in primis Siculorum in dicẽdo copioſus eſt,cõmemorauit:urbem relinquere Thermitanos eſſe honeſtius,q̃ pati tolli ex urbe monimenta maiorum,ſpolia hoſtium,beneficia clariſſimi uiri,indicia ſocietatis populi R.atque amicitiæ.cõmoti animi ſunt omniũ.repertus eſt nemo,quin mori diceret ſatius eſſe.itaque hoc adhuc oppidũ Verres inuenit propè ſolũ in orbe terrarum,unde nihil eiuſmodi rerum de publico per uim,nihil occulte,nihil imperio,nihil gratia, nihil pretio poſſet auferre. ueruntamẽ haſce eius cupiditates exponã alio loco:nũc ad Stheniũ reuertar. itaque iſte uehemẽter Sthenio infenſus,hoſpitium ei renunciat,domo eius emigrat,atq; adeo exit:nã iam ante migrarat.eum autem inimiciſſimi Sthenij domũ ſuam ſtatim inuitãt, ut animum eius in Sthenium inflammarent,ementiẽdo aliquid,et criminando.hi autem erant inimici,Agathinus homo nobilis,& Dorotheus, qui habebat in matrimonio Callidamã Agathini eius filiã,de qua iſte audierat: itaque ad generũ Agathini migrare maluit. una nox interceſſerat,cũ iſte Dorotheũ ſic diligebat, ut diceres omnia inter eos eſſe cõmunia: Agathinum ita obſeruabat,ut aliquem affinem ac propinquum. contẽnere etiam ſignum illud Himeræ iam uidebatur, quòd eum

multo magis figura & liniamēta hoſpitæ delectabant. itaq; hortari homines cœpit, ut aliquid Sthenio periculi crearēt, criminiſq; cōfingerēt. dicebant ſe illi nihil habe=re, quod dicerēt. tum iſte his aperte oſtendit, & confir=mauit, eos, in Sthenium quidquid uellēt dicerēt, ſimul atq; ad ſe detuliſſent, probaturos. ita illi non procraſti=nant: Sthenium ſtatim educūt: aiunt ab eo literas pu=blicas eſſe corruptas. Sthenius poſtulat, ut ſecū ſui ciues agāt de literis publicis corruptis, eiuſq; rei legibus Ther mitanorū actio ſit; cū ſenatus populuſq; R. Thermita=nis, quòd ſemper in amicitia, fideq; manſiſſent, urbes, agros, legeſq; ſuas reddidiſſet; Publiuſq; Rupilius poſtea leges ita Siculis ex S.C. de decem Legatorū ſententia de diſſet, ut ciues inter ſe legibus ſuis agerēt: idemq; hoc ha buerit Verres ipſe in edicto, ut de his omnibus cauſis ſe ad leges reijceret. iſte, homo omnium æquiſſimus, atq; à cupiditate omnium remotiſſimus, ſe cogniturū eſſe cōfir mat: paratū ad cauſam dicendā uenire hora octaua iu=bet. nō erat obſcurū, quid homo improbus, ac nefarius cogitaret: neq;.n. ipſe ſatis occultarat, nec mulier tacere poterat. intellectum eſt id ipſum agere, ut, cū Sthenium ſine ullo argumēto, ac ſine teſte damnaſſet, tū homo ne farius de homine nobili, atq; id ætatis, ſuoq; hoſpite uir gis ſuppliciū crudeliſſime ſumeret. quod cum eſſet per=ſpicuum: de amicorū hoſpitumq; ſuorū ſentētia Ther=mis Sthenius Romā profugit: hiemi fluctibuſq; ſeſe cō mittere maluit, quàm non iſtam cōmunem Siculorum tempeſtatem, calamitatemq; uitare. iſte, homo certus, et diligens, ad horam octauam præſto eſt: Sthenium citari iubet: quē poſteaquā uidet nō adeſſe, dolore ardere, atq;

iracūdia furere cœpit, Venerios in domū Sthenij mittere, equites circū agros eius, uillaſq; dimittere. itaq; cū expectat quidnā ſibi certi afferatur, ante horā tertiam noctis de foro nō diſceſſit. poſtridie mane deſcendit: Agathinū ad ſeſe uocat: iubet eū de literis publicis in abſentē Stheniū dicere. erat eiuſmodi cauſa, ut ille ne ſine aduerſario quidē apud inimicū iudicē reperire poſſet, q̄d diceret: itaq; tantū uerbo poſuit, Sacerdote Prætore Sthenium literas publicas corrupiſſe. uix ille hoc dixerat, cū iſte pronūciat, Sthenium literas publicas corrupiſſe uideri: et hæc præterea addidit homo Venerius nouo modo, nullo exēplo, ob eam rē HS quingēties Veneri Erycinæ de Sthenij bonis exacturū: bonaq; eius ſtatim cœpit uēdere: & uēdidiſſet, ſi tantulū moræ fuiſſet, quo minus ei pecunia illa numeraretur. ea poſtquā numerata eſt, cōtentus hac iniquitate nō fuit: palàm de ſella, ac tribunali pronūciat; ſi quis abſentē Stheniū rei capitalis reū facere uellet, ſeſe eius nomē recepturū: & ſimul, ut ad cauſam accederet, nomenq; deferret, Agathinū nouum affinē, atq; hoſpitē cœpit hortari. tū ille clare, omnibus audiētibus, ſeſe id nō eſſe facturū, neq; ſe uſq; eò Sthenio eſſe inimicū, ut eum rei capitalis affinē eſſe diceret. hic tū repente Pacilius quidā, homo egēs, & leuis, accedit: ait, ſi liceret, nomē abſentis deferre ſe uelle. iſte uero, & licere, & fieri ſolere, et ſe recepturū. itaq; defertur. edicit ſtatim, ut Cal. Dec. adſit Sthenius Syracuſis. hic, qui Romā ueniſſet, ſatiſq; feliciter anni iā aduerſo tēpore nauigaſſet, omniaq; habuiſſet æquiora, et placabiliora, quàm animū Prætoris, atque hoſpitis; rē ad amicos ſuos detulit. quæ ut erant acerba, atque indigna, ſic ui=

debantur omnibus.itaq; in ſenatu continuo Cn. Lentulus,& L.Gellius Coss.faciunt mentionē,placere ſtatui, ſi patribus conſcriptis uideretur, ne abſentes homines in prouincijs rei fierēt rerum capitalium:cauſam Sthenij totā,& iſtius crudelitatē, & iniquitatem ſenatum docēt.aderat in ſenatu Verres pater iſtius, & flēs unūquenque ſenatorem rogabat,ut filio ſuo parceret:neque tamen multū proficiebat: erat enim ſumma uolūtas ſenatus : itaq; ſentētiæ dicebātur:cū Sthenius abſens reus factus eſſet,de abſente iudicium nullum fieri placere;et ſi quod eſſet factū,id ratum eſſe nō placere. eo die trāſigi nihil potuit,ꝙ & id tēporis erat, & ille pater iſtius inuenerat homines, qui dicendo tempus conſumerent. poſtea ſenex Verres defenſores,atq; hoſpites omnes Sthenij conuenit : rogat eos,atque orat, ne oppugnent filiū ſuum,de Sthenio ne laborent:confirmat his,curaturum ſe eſſe,ne quid ei per filium ſuum noceretur,ſe homines certos eius rei cauſa in Siciliam & terra, & mari miſſurum.& erat ſpatium dierum ferè triginta ante Cal. Dec. quo iſte, ut Syracuſis Sthenius adeſſet, edixerat. commouentur amici Sthenij : ſperant fore, ut patris literis, nuncijsq; filius ab incœpto furore reuocetur. in ſenatu poſtea cauſa non agitur. ueniunt ad iſtum domeſtici nuncij, literasq; à patre afferunt ante Calend. Dec. cum iſti etiam tum de Sthenio integra tota res eſſet : eodemq; ei tempore de eadem re literæ complures à multis eius amicis, ac neceſſarijs afferuntur. hic iſte, qui præ cupiditate neque officij ſui, neque periculi, neque pietatis, neque humanitatis rationem habuiſſet unquam, neque in eo, quod monebatur,

auctoritatem patris, nec in eo, quod rogabatur, uoluntatem anteponendam putauit libidini ſuæ. mane Cal. Dec. ut edixerat, Sthenium citari iubet. ſi abs te iſtam rem parens tuus alicuius amici rogatu, benignitate, aut ambitione inductus petiſſet, grauiſſima tamen apud te uoluntas patris eſſe debuiſſet. cum uero abs te tui capitis cauſa peteret, hominesq; certos domo miſiſſet, hiq; eo tempore ad te ueniſſent, cum tibi in integro tota res eſſet: ne tũ quidem te potuit ſi nõ pietatis, at ſalutis tuæ ratio ad officium, ſanitatemq; reducere? citat reũ: non reſpõdet. citat accuſatorẽ (attendite quæſo: uidete, quantopere iſtius amentiæ fortuna ipſa aduerſata ſit: & ſimul uidete, quis Sthenij cauſam caſus adiuuerit) citatus accuſator M. Pacilius neſcio quo caſu non reſpondit, nõ affuit. ſi præſens Sthenius reus eſſet factus, ſi manifeſto in maleficio teneretur: tamen, cum accuſator nõ adeſſet, Stheniũ cõdẽnari nõ oporteret: etenim, ſi poſſet reus abſente accuſatore damnari, non ego à Vibone Veliam paruulo nauigio inter fugitiuorũ, ac prædonũ, ac tua tela ueniſſem: quo tẽpore omnis illa mea feſtinatio fuit, cum periculo capitis, ob eã cauſam, ne tu ex reis eximerere, ſi ego non affuiſſem ad diem. quod igitur erat in tuo iudicio optatiſſimum, me, cũ citatus eſſem, non adeſſe: cur Sthenio non putaſti prodeſſe oportere, cũ eius accuſator nõ affuiſſet? itaq; fecit ut exitus principio ſimillimus reperiretur. quem abſentem reum fecerat, eũ abſente accuſatore cõdemnat. nũciabatur illi primis illis tẽporibus id, qđ pater quoq; ad eũ pluribus uerbis ſcripſerat, agitatã rẽ eſſe in ſenatu, etiã in cõcione Tribunũ pl. de cauſa Sthenij M. Palicanũ eſſe queſtũ, poſtremo me

ipſum apud collegium hoc Tribunorum pl. cum eorum
omniũ edicto non liceret quenquam Romæ eſſe, qui rei
capitalis condẽnatus eſſet,egiſſe cauſam Sthenij,cũ rem
ita expoſuiſſem,quemadmodum nunc apud uos, docuiſ
ſemq́; hãc damnationem duci nõ oportere;Tribunos pl.
hoc ſtatuiſſe,idq́; omniũ ſententia pronunciatũ eſſe, nõ
uideri Sthenium impediri edicto , quo minus ei liceret
Romæ eſſe.cũ hæc ad iſtum afferrentur,timuit aliquan
do,& cõmotus eſt: uertit ſtilum in tabulis ſuis: quo fa=
cto cauſam omnem euertit ſuam : nihil enim ſibi reli=
qui fecit,quod defendi aliqua ratione poſſet. nam ſi ita
defenderet,recipi nomẽ abſentis licet,hoc fieri in prouin
cia nulla lex uetat : mala,& improba defenſione,uerũ
aliqua tamẽ uti uideretur. poſtremo illo deſperatiſſimo
perfugio uti poſſet, ſe imprudentem feciſſe,exiſtimaſſe
id licere.quãquam hæc ꝑditiſſima defenſio eſt,tamẽ ali=
quid dici uideretur.tollit ex tabulis id quod erat,& fa
cit corã delatũ eſſe.hic uidete,in quot laqueos ſe indue=
rit,quorũ ex nullo ſe unquã expediret.primũ ipſe in Si
cilia ſæpe,& palã de loco ſuperiore dixerat , & in ſer=
mone multis demonſtrarat,licere nomen recipere abſen
tis,ſe exemplo feciſſe id,quod feciſſet . hæc eũ dictitaſſe
priore actione,et Sex.Pompeius Chlorus dixit, de cuius
uirtute antea cõmemoraui;& Cn.Põpeius Theodorus ,
homo Cn. Põpeij clariſſimi uiri iudicio plurimis maxi=
miſq́; in rebus probatiſſimus,et omniũ exiſtimatione or
natiſſimus;& Poſides Matro Solentinus, homo ſumma
nobilitate,exiſtimatione,uirtute; & hac actione quàm
uoletis multi dicẽt;et ꝗ ex iſto ipſo audierint,uiri prima
rij noſtri ordinis ; & alij,qui interfuerint,cum abſentis

nomen reciperetur.deinde Romæ cum res eſſet acta in ſenatu,omnes iſtius amici,in his etiã pater eius, hoc de= fendebat licere fieri : ſæpe eſſe factum: iſtum,quod fe= ciſſet,aliorum exẽplo,inſtitutoq́; feciſſe . dicit præterea teſtimonium tota Sicilia:quæ in communibus poſtulatis ciuitatum omnium Cõſulibus edidit,rogare, atq; orare patres cõſcriptos,ut ſtatuerẽt,ne abſentium nomina re= ciperentur.qua de re Cn.Lentulum patronum Siciliæ , clariſſimum adoleſcentem,dicere audiſtis:Siculos,cum ſe cauſam,quæ pro his ſibi in ſenatu agẽda eſſet,docerẽt , de Sthenij calamitate queſtos eſſe , propterq́; hãc iniu= riã,quæ Sthenio facta eſſet,eos ſtatuiſſe,ut, quod dico , poſtularetur.quæ cum ita eſſent;tãta ne amẽtia prædi= tus,atq; audacia fuiſti,ut in re tã clara , tam teſtata,tã abs te ipſo peruulgata tabulas publicas corrumpere au deres ? at quẽadmodum corrupiſti?non ne ita, ut omni bus nobis tacẽtibus ipſæ te tuæ tabulæ condẽnare poſ= ſent?quæſo,codicem circunfer,oſtende.uidetis ne totum hoc nomẽ,coràm ubi facit delatum,eſſe in litura? quid fuit iſtic antea ſcriptum?quod mẽdum iſta litura corre xit? quid à nobis iudices expectatis argumẽta huius cri minis ? nihil dicimus:tabulæ ſunt in medio:quæ ſe cor= ruptas,atque interlitas eſſe clamãt.ex iſtis etiã tu rebus effugere te poſſe cõfidis?cum te nos nõ opinione dubia, ſed tuis ueſtigijs perſequamur, quæ tu in tabulis publi= cis expreſſa,ac recẽtia reliquiſti.is mihi etiã Stheniũ lite ras publicas corrupiſſe cauſa incognita iudicauit,qui de fendere nõ potuerit ſe nõ ex ipſius Sthenij nomine lite= ras publicas corrupiſſe. uidete porrò aliã dementiã:uide te,ut,dum expedire ſeſe uult,induat. cognitorẽ aſcribit

Sthenio: quem? cognatum aliquem, aut propinquũ? nõ: Thermitanũ aliquem honeſtũ hominẽ, ac nobilem? ne id quidem: at Siculum, in quo aliquis ſplendor digni taſq; eſſet? minime: quid igitur? ciuem Romanũ. cui hoc probari poteſt? cum eſſet Sthenius ciuitatis ſuæ nobiliſſimus, ampliſſima cognatione, plurimis amicitijs, cũ præterea tota Sicilia multum auctoritate, et gratia poſſet; inuenire neminẽ Siculum potuit, qui pro ſe cognitor fieret? hoc probabis? an ipſe ciuem Romanũ maluit? cedo, cui Siculo, cũ is reus fieret, ciuis Romanus cognitor factus unquã ſit. omnium Prætorũ literas, qui ante fuerunt, profer, explica: ſi unũ inueneris, ego hoc tibi, quẽadmodum in tabulis ſcriptũ habes, ita geſtum eſſe concedam. at credo Sthenius hoc ſibi amplũ eſſe putauit, eligere è ciuiũ R. numero, ex amicorum, atq; hoſpitum ſuorum copia, quem cognitorem daret. quẽ delegit? quis in tabulis ſcriptus eſt? C. Claudius C. filius Palatina. non quæro, quis hic ſit Claudius, quàm ſplẽdidus, quàm honeſtus, quã idoneus, propter cuius auctoritatẽ et dignitatẽ Sthenius ab omniũ Siculorũ cõſuetudine diſcederet, & ciuẽ Romanum cognitorẽ daret. nihil horum quæro: fortaſſe. n. Sthenius non ſplendorẽ hominis, ſed familiaritatẽ ſecutus eſt. quid, ſi omniũ mortalium Sthenio nemo inimicior, quàm hic C. Claudius tum ſemp, tũ in his ipſis rebus, & temporibus fuit? ſi de literis corruptis contrauenit? ſi cõtra omni ratione pugnauit? utrum potius, pro Sthenio inimicũ cognitorẽ eſſe factũ, an te in Sthenij piculũ inimici eius nomine abuſum eſſe credemus? ac ne quis forte dubitet, cuiuſmodi totũ ſit negotiũ: tãetſi iãdudum omnibus iſtius improbitatẽ perſpicuã eſſe

confido, tamen paululum etiam attendite. uidetis illum ſubcriſpo capillo, nigrum? qui eo uultu nos intuetur, ut ſibi ipſe peracutus eſſe uideatur? qui tabulas tenet? qui ſcribit? qui monet? qui proximus eſt? is eſt C. Clodius, qui in Sicilia ſequeſter iſtius, interpres, confector negotiorum, propè collega Timarchidi numerabatur, nunc obtinet eum locum, ut uix Apronio illi de familiaritate cōcedere uideatur; et qui ſe nō Timarchidis, ſed ipſius Verris collegā, & ſocium eſſe dicebat. dubitare etiānum poteſtis, quin eum iſte potiſſimum ex omni numero delegerit, cui improbā perſonam imponeret, quem et huic inimiciſſimū, et ſibi amicū eſſe arbitraretur? hic uos dubitatis iudices tātam iſtius audaciam, tantam crudelitatem, tantā iniuriam uindicare? dubitatis exemplū iudicum illorū ſequi, qui damnato Cn. Dolabella damnationē Philodami Opuntij reſciderūt, ꝙ is nō abſens reus factus eſſet, quæ res iniquiſſima & acerbiſſima eſt, ſed cum ei legatio Romā à ſuis ciuibus eſſet data? quod illi iudices multo in leuiore cauſa ſtatuerūt, æquitatē ſecuti; uos id ſtatuere in grauiſſima cauſa, præſertim aliorum auctoritate iam cōfirmatum, dubitabitis? at quem hominem C. Verres tanta, tam inſigni iniuria affeciſti? cuius abſentis nomen recepiſti? quem abſentem nō modo ſine crimine, & ſine teſte, uerum etiam ſine accuſatore damnaſti? quem hominem dij immortales: nō dicam amicum tuum, quod apud homines chariſſimū eſt: non hoſpitem, quod ſanctiſſimū eſt: nihil enim minus libenter de Sthenio cōmemoro: nihil aliud in eo, quod reprehendi poſſit, inuenio, niſi ꝙ homo frugaliſſimus, atque integerrimus te hominem plenum ſtupri, flagitij, ſcele=

ris domum ſuam inuitauit; niſi ꝙ qui C. Marij, & Cn. Pōpeij, C. Marcelli, L. Siſennæ, tui defenſoris, cæterorūq; fortiſſimorum hoſpes fuiſſet, atque eſſet, ad eum numerum clariſſimorum hominum tuum quoque nomē aſcripſerit: quare de hoſpitio uiolato, & de iſto tuo nefario ſcelere nihil queror: hoc dico, non ijs, qui Stheniū norunt, hoc eſt nemini eorum, qui in Sicilia fuerunt: nemo enim ignorat, quo hic in ciuitate ſua ſplendore, qua apud omnes Siculos dignitate, atque exiſtimatione ſit: ſed ut illi quoque, qui in ea prouincia non fuerunt, intelligere poſſint, in quo homine tu ſtatueris exemplum eiuſmodi, quod tum propter iniquitatem rei, tum etiā propter hominis dignitatem acerbum omnibus, atq; intolerādum uideretur: eſt ne Sthenius is, qui omnes honores domi ſuæ facillime cum adeptus eſſet, ampliſſime ac magnificētiſſime geſſit? qui oppidum non maximū maximis ex pecunia ſua locis cōmunibus, monimentiſq; decorauit? cuius de meritis in Remp. Thermitanorum, Siculoſq; uniuerſos fuit ænea tabula fixa Thermis in curia? in qua publice erat de huius beneficijs ſcriptū, & inciſum: (quæ tabula tū imperio tuo reuulſa, nūc à me tamen reportata eſt) ut omnes huius honores inter ſuos, & amplitudinē poſſent cognoſcere. eſt ne hic, qui, apud Cn. Pompeiū clariſſimum uirum cum accuſatus eſſet, ꝙ propter C. Marij familiaritatem, & hoſpitium contra Remp. ſenſiſſe eum inimici & accuſatores eius dicerent, cum magis inuidioſo crimine, quàm uero accerſeretur, ita a Cn. Pompeio abſolutus eſt, ut in eo ipſo iudicio Pōpeius hūc hoſpitio ſuo digniſſimū ſtatuerit? ita porrò laudatus defenſuſq; ab omnibus Siculis, ut idem Pompeius

non ab homine ſolum,ſed etiam à prouincia tota ſe huius abſolutione inire gratiam arbitraretur? poſtremo eſt ne hic,qui et animũ in Remp.habuit eiuſmodi,et tãtum auctoritate apud ſuos ciues potuit, ut perficeret in Sicilia ſolus te Prætore,quod nõ modo Siculus nemo, ſed ne Sicilia quidẽ tota potuiſſet, ut ex oppido Thermis nullũ ſignũ,nullũ ornamentũ, nihil ex ſacro, nihil de publico attingeres? cũ præſertim eſſent multa præclara,et tu omnia cõcupiſſes. denique nũc uide,quid inter te,cuius nomine apud Siculos dies feſti agitãtur,et præclara illa Verrea celebrãtur, cui ſtatuæ Romæ ſtãt inauratæ,à cõmuni Sicilia,quemadmodũ inſcriptũ uidemus, datæ;uide inquã,quid inter te,et hũc Siculũ, qui abs te eſt patrono Siciliæ cõdemnatus,interſit. hũc ciuitates ex Sicilia permultæ teſtimonio ſuo, legationibusq; ad eam rem miſſis publice laudant: te omniũ Siculorum patronum una Mamertina ciuitas ſocia furtorũ,ac flagitiorũ tuorũ publice laudat,ita tamẽ nouo more, ut Legati lædant, Legatio laudet:cæteræ quidẽ ciuitas publice literis,legationibus,teſtimonijs accũſant,querũtur,arguũt: ſi tu abſolutus ſis, funditus euerſas ſe eſſe arbitrantur. hoc de homine, ac de huius bonis etiam in Eryce mõte monimentũ tuorum flagitiorũ,crudelitatiſq; poſuiſti:in quo Sthenij Thermitani nomẽ aſcriptũ eſt. uidi argenteum Cupidinẽ cum lãpade. quid tandẽ habuit argumẽti,aut rationis res,quamobrẽ in eo potiſſimũ Sthenianũ præmiũ poneretur? utrum hoc ſignũ cupiditatis tuæ, an tropheũ neceſſitudinis,atq;hoſpitij,an amoris indiciũ eſſe uoluiſti? faciũt hoc homines,quos in ſumma nequitia nõ ſolum libido,& uoluptas,uerum etiam ipſius ne

quitiæ fama delectat, ut multis in locis notas, ac ueſtigia ſcelerum ſuorum relinqui uelint. ardebat amore illius hoſpitæ, propter quã hoſpitij iura uiolarat. hoc nõ ſolũ ſciri tum, uerum etiã cõmemorari ſemper uolebat. itaq; ex illa ipſa re, quã accuſante Agathino geſſerat, Veneri potiſſimum deberi præmium ſtatuit, quæ illã totã accuſationẽ, iudiciumq́; cõflarat. putarẽ te gratum in deos, ſi hoc donum Veneri nõ de Sthenij bonis dediſſes, ſed de tuis: quod facere debuiſti, præſertim cum tibi illo ipſo anno à Chelidone ueniſſet hæreditas. hic ego ſi hãc cauſam nõ omnium Siculorum rogatu recepiſſem, ſi hoc à me muneris non uniuerſa prouincia popoſciſſet, ſi me animus, atq; amor in Rẽp. exiſtimatioq́;, offenſa noſtri ordinis, ac iudiciorum nõ hoc facere coegiſſet, atq; hæc una cauſa fuiſſet, ꝙ amicũ, atq; hoſpitẽ meũ Sthenium, quẽ ego in Quæſtura mea ſingulariter dilexiſſẽ, de quo optime exiſtimaſſẽ, quẽ in prouincia exiſtimatiõis meæ ſtudioſiſſimum, cupidiſſimumq́; cognoſſẽ, tã crudeliter, ſcelerate, nefarieq́; tractaſſes: tamen digna cauſa eſſet, cur inimicitias hominis improbiſſimi ſuſciperẽ, ut hoſpitis ſalutẽ, fortunasq́; defenderẽ. fecerũt hoc multi apud maiores noſtros, fecit etiã nuꝑ homo clariſſimus Cn. Domitius, qui M. Silanum conſularẽ uirum accuſauit propter Egritomari trãſalpini hoſpitis iniurias. putarẽ me idoneum, qui exẽplum ſequerer humanitatis, atq; officij, proponeremq́; ſpẽ meis hoſpitibus, ac neceſſarijs, quo tutiorem uitam ſeſe meo præſidio uicturos eſſe arbitrarẽtur. cum uero in cõmunibus iniurijs totius prouinciæ Sthenij quoque cauſa cõtineatur, multiq́; uno tẽpore à me hoſpites, atq; amici publice, priuatimq́; defendãtur:

profecto uereri non debeo, ne quis hoc, quod facio, non existimet ſummi officij ratione impulſum, coactumq́; ſuſcepiſſe. Atque ut aliquãdo de rebus ab iſto cogni tis, iudicatisq́;, et de iudicijs datis dicere deſiſtamus, & , quoniam facta iſtius in his generibus infinita ſunt, nos modũ aliquẽ, & finẽ orationi noſtræ, criminibusq́; fa=ciamus: pauca ex alijs generibus ſumemus. Audiſtis, ob ius dicendum, Q. Varium dicere, procuratores ſuos iſti centũ & triginta millia nummũ dediſſe: memini=ſtis, Q. Varij teſtimoniũ, remq́; hãc totam C. Sacerdotis hominis ornatiſſimi teſtimonio cõprobari: ſcitis, Cn. Ser=tiũ, M. Modiũ equites R. ſexcẽtos præterea ciues R. mul=tosq́; Siculos dixiſſe, iſti pecuniã ob ius dicundũ dediſſe. de quo crimine quid ego diſputẽ, cũ totũ poſitũ ſit in te ſtibus? quid porrò argumẽter, qua de re dubitare nemo poſſit? an hoc dubitabit quiſquã omniũ, quin is uenalẽ in Sicilia iuriſdictionẽ habuerit, qui Romæ totũ edictũ, atque omnia decreta uendiderit? et quin ab Siculis ob decreta interponẽda pecuniã acceperit, qui M. Octauiũ Ligurẽ ob ius dicundum popoſcerit? quod enim eſt præ=terea genus pecuniæ cogẽdæ, quod præterijt? quod non, ab omnibus alijs præteritũ, excogitauit? ecquæ res apud ciuitates Siculas expetitur, in qua aut honos aliquis ſit, aut poteſtas, aut procuratio, quin eã rẽ tu ad tuũ quæ=ſtum, nundinationemq́; hominũ traduxeris? dicta ſunt priore actione & priuatim, & publice teſtimonia: Le=gati Cẽturipini, Haleſini, Catinẽſes, Panormitaniq́; dixe rũt, multarũ præterea ciuitatũ, iam uero priuatim plu rimi: quorũ ex teſtimonijs cognoſcere potuiſtis, tota Si cilia per triẽnium neminem ulla in ciuitate ſenatorem

factum

factum eſſe gratis; neminem, ut leges eorũ ſunt, ſuffragijs; neminem niſi iſtius imperio, aut literis: atque in his omnibus ſenatoribus cooptandis nõ modo ſuffragia nulla fuiſſe, ſed ne genera quidẽ ſpectata eſſe, ex quibus in eũ ordinẽ cooptari liceret; neque cenſus, neque ætatis, neque cætera Siculorum iura ualuiſſe: quicũq; ſenator uoluerit fieri, quãuis puer, quamuis indignus, quãuis ex eo loco, ex quo nõ liceret; ſi is pretio apud iſtum fieret idoneus ut uinceret, factum eſſe ſemper: non modo Siculorum nihil in hac re ualuiſſe leges, ſed ne ab ſenatu quidẽ populoq; R. datas: quas.n. leges ſocijs amicisq; dat is, qui habet imperium à populo R. auctoritatem legum dandarum à ſenatu, hæ debent & populi R. & ſenatus exiſtimari. Haleſini pro multis & magnis ſuis maiorũq; ſuorũ in Remp. noſtram meritis, atque beneficijs ſuo iure nuper L. Licinio Q. Mutio Coss. cum haberent inter ſe cõtrouerſias de ſenatu cooptando, leges ab ſenatu noſtro petiuerũt. decreuit ſenatus honorifico S. C. ut his C. Claudius Appij filius Pulcher Prætor de ſenatu cooptando leges cõſcriberet C. Claudius adhibitis omnibus Marcellis, qui tum erant, de eorum ſententia leges Haleſinis dedit, in quibus multa ſanxit; de ætate hominũ, ne quis minor triginta annis natu; de quæſtu, quem qui feciſſet, ne legeretur; de cenſu, de cæteris rebus. quæ omnia ante iſtum Prætorem & noſtrorum magiſtratuum auctoritate, & Haleſinorum ſumma uoluntate ualuerunt. ab iſto et præco, qui uoluit, iſtum ordinem pretio mercatus eſt: & pueri annorũ ſenum, ſeptenumq; denũ ſenatoriũ nomen nũdinati ſunt: et quod Haleſini, antiquiſſimi, & fideliſſimi ſocij, atque amici, Romæ impetrarãt, ut apud

ſe ne ſuffragijs quidem fieri liceret,id pretio ut fieri poſ
ſet,effecit. Agrigentini de ſenatu cooptando Scipionis le
ges antiquas habēt : in quibus & eadē illa ſancta ſunt,
& hoc amplius.cum Agrigentinorum duo genera ſint,
unum ueterū,alterū colonorum , quos T. Manlius Præ=
tor ex S.C. de oppidis Siculorum deduxit Agrigentum:
cautum eſt in Scipionis legibus,ne plures eſſent ex colo=
norum numero,quàm ex uetere Agrigentinorum. iſte,
qui omnia iura pretio exæquaſſet,omniumq́; rerum de
lectū,atq; diſcrimen pecunia ſuſtuliſſet, non modo illa,
quæ erant ætatis,ordinis,quæſtusq́;,permiſcuit,ſed etiam
in his duobus generibus,ciuium nouorum,ueterumq́; de
lectum,ordinemq́; turbauit.nam cum eſſet ex ueterum
numero quidam ſenator demortuus, & cum ex utroq;
genere par numerus reliquus eſſet:ueterem cooptari ne
ceſſe erat legibus,ut his amplius numerus eſſet.quæ cum
ita ſe res haberet,tamē ad iſtum uenerunt emptum lo=
cum illum ſenatorium non ſolum ueteres, ſed etiam no
ui.fit,ut pretio nouus uincat , literasq́; à Prætore aufe=
rat. Agrigentini ad iſtum Legatos mittunt, qui eum le=
ges doceant,conſuetudinemq́; omnium annorū demon=
ſtrent,ut iſte intelligeret,ei ſe illum locum uēdidiſſe,cui
ne commercium quidem eſſe oporteret.quorum oratio=
ne iſte,cum pretium iā accepiſſet, ne tantulum quidem
commotus eſt.idem fecit Heracleæ : nam eò quoq; colo=
nos P. Rupilius deduxit,legesq́; ſimiles de cooptando ſe=
natu,ac de numero ueterum,ac nouorum dedit.ibi non
ſolum iſte,ut apud cæteros,pecuniam accepit, ſed etiam
genera ueterum,ac nouorum , numerumq́; permiſcuit.
nolite expectare,dum omnes obeā oratione mea ciuita=

tes:hoc uno cõplector crimine omnia, neminẽ iſto Præ-tore ſenatorem fieri potuiſſe,niſi qui iſti pecuniã dediſ-ſet.hoc idem transfero in magiſtratus,curationes, ſacer-dotia:quibus in rebus nõ ſolum hominum iura,ſed etiã deorum religiones immortalium omnes repudiauit. Syracuſis lex eſt de religione, quæ in annos ſingulos Io-uis ſacerdotẽ ſortito capi iubeat:quod apud illos ampliſ-ſimum ſacerdotium putatur. cum ſuffragijs tres ex tri-bus generibus creati ſunt,res reuocatur ad ſortem. per-fecerat iſte imperio,ut pro ſuffragio Theomnaſtus fami liaris ſuus in tribus illis renunciaretur.in ſorte,cui impe rare nõ poterat,expectabãt homines, quidnam acturus eſſet.homo, id quod erat facillimũ, primo uetat ſortiri: iubet extra ſortem Theomnaſtum renunciari.negant id Syracuſani per religionẽ ſacrorũ ullo modo fieri poſſe, fas denique negãt eſſe.iubet ille ſibi legẽ legi. recitatur: in qua ſcriptũ erat,ut,quot eſſent renunciati,tot in hy-driam ſortes conijcerentur; cuius nomen exiſſet,ut is ha beret ſacerdotium.homo ingenioſus,& peracutus, opti-me,inquit.nẽpe ſcriptum ita eſt,quot renunciati erunt: quot ergo ſunt renunciati?reſponſum,tres.nunquid igi-tur oportet niſi tres ſortes conijci,unã educi?nihil. conij-ci iubet tres,in quibus omnibus ſcriptum eſſet nomen Theomnaſti. fit clamor maximus, cum id uniuerſis in-dignum,atque nefarium uideretur.ita Iouis illud ſacer dotium ampliſſimum per hanc rationẽ Theomnaſto da tur. Cephaledi menſis eſt certus, quo menſe ſacerdotẽ maximum creari oporteat. erat eius honoris cupidus Athenio quidam, Climachias cognomine, homo ſanè locuples, et domi nobilis: ſed is fieri nullo modo poterat,

ſi Herodotus quidam adeſſet.ei locus ille , atq; honos in illum annũ ita deberi putabatur, ut ne Climachias quidem contradiceret.res ad iſtum deſertur, & iſtius more deciditur.toreumata ſanè nota ac pretioſa auferuntur. Herodotus Romæ erat : ſatis putabat ſe ad comitia tẽpore uenturũ,ſi pridie ueniſſet.iſte, ne aut alio mẽſe, ac fas erat,comitia haberentur, aut Herodoto præſenti honos adimeretur,id quod iſte nõ laborabat,Climachias minime uolebat,excogitat(dixi iãdudum:non eſt homo acutior quiſquam,nec fuit)excogitat inquam,quemadmodum menſe illo legitimo comitia haberentur, nec tamen Herodotus adeſſe poſſet.eſt conſuetudo Siculorum, cæterorumq; Græcorũ,quòd ſuos dies menſesq; congruere uolunt cum ſolis lunæq; ratione,ut nonnunquam, ſi quid diſcrepet,eximãt unũ aliquem diem, aut ſummũ, biduum ex menſe:quos illi ἐξαιρεσίμους dies nominant, item nonnunquam uno die longiorem menſem faciũt, aut biduo.quæ iſte cum cognouiſſet , nouus aſtrologus, qui non tam cœli rationem,quàm cœlati argenti duceret,eximi iubet non diem ex menſe,ſed ex anno unũ dimidiatumq; menſem,hoc modo,ut,quo die,uerbi cauſa, eſſe oporteret Idus Ianuarias , eo die Calendas Martias proſcriberet:itaq; fit omnibus recuſantibus, & implorãtibus.dies is erat legitimus comitijs habendis.eo modo ſacerdos Climachias renũciatus eſt. Herodotus cum Roma reuertitur,dies,ut ipſe putabat , quindecim ante comitia:offendit eũ mẽſem comitialem, comitijs iam ab hinc triginta diebus habitis.tunc Cephaleditani decreuerunt intercalarium XLV dies longum,ut reliqui menſes in ſuam rationẽ reuerterẽtur.hoc ſi Romæ fieri poſſet, cer

te aliqua ratione expugnaſſet iſte, ut dies X L V inter binos ludos tollerentur, per quos ſolos iudicium fieri poſſet. Iam uero Cenſores quẽadmodũ in Sicilia iſto Prætore creati ſunt, operæpretiũ eſt cognoſcere: ille enim eſt magiſtratus apud Siculos, qui diligentiſſime mandatur à populo propter hanc cauſam, quòd omnes Siculi ex cẽſu quotannis tributa conferunt, in cenſu habendo poteſtas omnis æſtimationis habendæ, ſummæq́; faciũdæ Cenſori permittitur. itaque eũ populus, cui maximam fidem ſuarũ rerum habeat, maxima cura deligit, & propter magnitudinem poteſtatis hic magiſtratus à populo ſumma ambitione contenditur. in ea re nihil obſcure facere uoluit, nõ in ſortitione fallere, neq; dies de faſtis eximere: nihil ſanè uafre, nec malitioſe facere conatus eſt: ſed, ut ſtudia cupiditatesq́; honorũ, atq; ambitiones ex omnibus ciuitatibus tolleret, quæ res euertendæ Reip. cauſa ſolent eſſe, oſtẽdit ſeſe in omnibus ciuitatibus Cenſores eſſe facturũ. tanto mercatu Prætoris indicto, cõcurritur undique ad iſtũ Syracuſas: flagrabat domus tota prætoria ſtudio hominũ, & cupiditate: nec mirũ, omnibus comitijs tot ciuitatũ unam in domũ reuocatis, tantaq́; ambitione prouinciæ totius in uno cubiculo incluſa. exquiſitis palàm prætijs, & licitationibus factis, deſcribebat Cenſores binos in ſingulas ciuitates Timarchides. is ſuo labore, ſuisq́; acceſſionibus, huius negotij, atque operis moleſtia conſequebatur, ut ad iſtũ ſine ulla ſolicitudine ſumma pecunia referretur. iã hic Timarchides quantã pecuniã fecerit, planè adhuc cognoſcere nõ potuiſtis: uerũtamẽ priore actione, quàm uarie, quàm improbe prædatus eſſet, multorũ ex teſtimonijs cognouiſtis. ſed, ne miremini

qua ratione hic tantum apud iſtum libertus potuerit: exponã uobis breuiter, quid hominis ſit: ut & iſtius nequitiã, qui illum ſecum habuerit, eo præſertim numero, ac loco, & calamitatem prouinciæ cognoſcatis. in mulierũ corruptelis, & in omni eiuſmodi luxuria, atq; nequitia mirandũ in modũ reperiebã hunc Timarchidem ad iſtius flagitioſas libidines, ſingularemq́; nequitiam natũ, atque aptũ fuiſſe: inueſtigare, adire, appellare, corrumpere, quiduis facere in eiuſmodi rebus, quãuis callide, quãuis audacter, quãuis impudenter: eundem mira quædã excogitare genera furandi: nã ipſum Verrem tantũ ſemper auaritia hiante, atq; imminenti fuiſſe, ingenio, et cogitatione nulla, ut, quidquid ſua ſpõte faciebat, item ut uos Romæ cognouiſtis, eripere potius, quàm fallere uideretur. huius uero erat ars, & malitia miranda, quòd acutiſſime tota prouincia, quid cuiq; eſſet neceſſe, indagare, & odorari ſolebat, omniũ inimicos diligenter cognoſcere, colloqui, attentare, ex utraque parte cauſas, uolũtates perſpicere, facultates, et copias; quibus opus eſſet, metũ afferre; quibus expediret, ſpẽ oſtendere: accuſatorum, & quadruplatorum quidquid erat, habebat in poteſtate: quod cuique negotij cõflari uolebat, nullo labore faciebat: iſtius omnia decreta, imperia, literas peritiſſime & callidiſſime uenditabat: ac non ſolũ erat adminiſter iſtius cupiditatũ, uerum etiã ipſe ſui meminerat æque: non ſolũ nummos, ſi qui iſti exciderãt, tollere ſolebat, ex quibus pecuniã maximã fecit, ſed etiam uoluptatũ, flagitiorũq; iſtius ipſe reliquias colligebat. itaque in Sicilia nõ Athenionem, qui nullum oppidum cepit, ſed Timarchidem fugitiuũ omnibus oppidis per triennium ſcitote

regnaſſe,in Timarchidis poteſtate ſociorũ populi R. antiquiſſimorũ,atque amiciſſimorum liberos,matresfamilias,bona,fortunasq́; omnes fuiſſe.is igitur,ut dico, Timarchides in omnes ciuitates accepto pretio Cenſores dimiſit.comitia iſto Prætore Cenſorũ ne ſimulãdi quidem cauſa fuerunt.iam hoc impudentiſſime. palàm (licebat enim uidelicet legibus) ſingulis Cenſoribus denarij trecenti ad ſtatuã Prætoris imperati ſunt.Cenſores CXXX facti ſunt. pecuniã illam ob Cenſurã contra leges clàm dederunt,ac denarium XXXIXM palàm ſaluis legibus cõtulerunt in ſtatuam. primũ,quò tantam pecuniam?deinde,quamobrem Cenſores ad ſtatuã tibi conferebant?ordo aliquis Cẽſorum eſt collegiũ?genus aliquod hominum?nã aut publice ciuitates iſtos honores habent, aut generatim homines,ut aratores, ut mercatores, ut nauicularij.Cenſores quidem qui magis, quàm Aediles? ob beneficium?ergo hoc fatebere,abs te hæc petita:nam erepta non audebis dicere.te eos magiſtratus hominibus beneficij,nõ Reip.cauſa permiſiſſe?hoc autem cũ tute fatebere,quiſquam dubitabit,quin tu iſtam apud populos prouinciæ iſtius inuidiam, atq; offenſionem non ambitionis,neq; beneficiorum collocandorum,ſed pecuniæ cõciliandæ cauſæ ſuſceperis?itaque Cenſores fecerũt idem, quod in noſtra Rep.ſolent ij, qui per largitionem magiſtratus adepti ſunt:dederunt operam, ut ita poteſtatem gererent,ut illam lacunam rei familiaris explerent. ſic cenſus habitus eſt te Prætore,ut eo cẽſu nullius ciuitatis Reſp.poſſet adminiſtrari: nã locupletiſſimi cuiuſq; cenſus extenuarant,tenuiſſimi auxerant:itaque in tributis imperandis tantum oneris plebi imponebatur,ut,etiam

ſi homines tacerent,res ipſa illum cenſum repudiaret. id quod intelligi facillime re ipſa poteſt: nam L. Metellus, qui,poſteaquã ego inquirẽdi cauſa in Siciliã ueni,repẽte Letilij aduẽtũ iſtius nõ modo amicus,uerũ etiã cognatus factus eſt,is,quòd uidebat iſtius cenſum ſtare nullo modo poſſe,eũ cẽſum obſeruari iuſſit, qui uiro fortiſſimo, atq; innocẽtiſſimo Sex. Peduceo Prætore habitus eſſet. erant enim tũ Cenſores legibus facti, delecti à ſuis ciuitatibus:quibus,ſi quid cõmiſiſſent, pœnæ legibus erant cõſtitutæ.te autem Prætore qui Cẽſor aut legem metuerit,qua non tenebatur,quoniã creatus lege nõ erat, aut animaduerſionem tuã,cum id,quod abs te emerat, uendidiſſet ? teneat iã ſanè meos teſtes Metellus:cogat alios laudare , ſicut in multis conatus eſt : modo hæc faciat, quæ fecit: quis enim unquã tanta à quoquã cõtumelia, quis tanta ignominia affectus eſt? quinto quoque anno Sicilia tota cẽſetur.erat cẽſa Prætore Peduceo . quintus annus cũ te Prætore incidiſſet , cenſa denuo eſt. poſtero anno L. Metellus mentionem tui cenſus fieri uetat:Cẽſores dicit de integro ſibi creari placere:interea Peduceanũ cenſum obſeruari iubet.hoc ſi tuus inimicus tibi feciſſet,tamen,ſi animo æquo prouincia tuliſſet,inimici iudiciũ graue uideretur.fecit amicus recens,& cognatus uoluntarius:aliter enim,ſi prouinciã retinere,ſi ſaluus ipſe in prouincia uellet eſſe,facere nõ potuit . expectas etiã, q̃d hi iudicent?ſi tibi magiſtratũ abrogaſſet,minore ignominia te affeciſſet, q̃ cum ea,quæ in magiſtratu geſſiſti, ſuſtulit,atq; irrita iuſſit eſſe.neq; in hac re ſola fuit eiuſ modi,ſed, antequã ego in Siciliã ueni,in maximis rebus ac plurimis: nã & Heraclio Syracuſano tuos illos palæ=

ſtritas bona reſtituere iuſſit, & Epicratis Bidinos, & pupillo Drepanitano A. Claudium; &, niſi mature Letilius in Siciliam ueniſſet cum literis, minus XXX diebus Metellus totam triennij Præturam reſcidiſſet. Et quoniam de ea pecunia, quam tibi ad ſtatuam Cenſores contulerunt, dixi: non mihi prætermittẽdum uidetur ne illud quidem genus pecuniæ cõciliatæ, quam tu à ciuitatibus ſtatuarũ nomine coegiſti: uideo enim eius pecuniæ ſummã eſſe pergrandẽ, ad HS CXX millia. tãtum conficitur ex teſtimonijs, ac literis ciuitatum: & iſte hoc concedit, nec poteſt aliter dicere. quare cuiuſmodi putamus eſſe illa, quæ negat, cũ hæc tam improba ſunt, quæ fatetur? quid enim uis cõſtitui? conſumptam eſſe omnem iſtã pecuniam in ſtatuis? fac ita eſſe: tamen hoc ferendum nullo modo eſt, tãtam ab ſocijs pecuniam auferri, ut omnibus in angiportis prædonis improbiſſimi ſtatuæ ponantur, quà uix tuto tranſire poſſe uideamur. uerum ubi tandem, aut in quibus ſtatuis iſta tanta pecunia cõſumpta eſt? conſumetur, inquies. ſcilicet expectemus legitimũ illud quinquennium: ſi hoc interuallo non conſumpſerit, tum denique nomen eius de repetundis pecunijs ſtatuarum nomine deferemus. reus eſt maximis plurimisq́; criminibus in iudicium uocatus: HS CXX millia ex hoc uno genere capta uidemus. ſi condemnatus eris, non opinor id ages, ut iſta pecunia in quinquennio conſumatur in ſtatuis. ſin abſolutus eris, quis erit tam amens, qui te ex tot tantisq́; criminibus elapſum, poſt quinquennium ſtatuarum nomine accerſat? ita ſi neq; adhuc conſumpta iſta pecunia eſt, & eſt perſpicuum nõ conſumptum iri: licet iam intelligamus inuentam eſſe rationem,

quare & iſte HS CXX millia uno genere conciliarit, et ceperit, & cæteri, ſi à nobis hoc erit comprobatum, quā uolent magnas hoc nomine pecunias capere poſſint, ut iam uideamur non à pecunijs capiendis homines abſterrere, ſed, cum genera quædam pecuniarum capiēdarum cōprobaremus, honeſta nomina turpiſſimis rebus imponere. etenim ſi C. Verres HS CXX millia populum, uerbī grātia, Centuripinum popoſciſſet, eāq; ab his pecuniam abſtuliſſet: nō, opinor, eſſet dubium, quin eum, ſi tum id planū fieret, cōdemnari neceſſe eſſet. quid, ſi eundem populum HS CCC millia popoſcit: eāq; coegit, atq; abſtulit; num iccirco abſoluetur, quòd aſcriptum eſt, eā pecuniam datam ſtatuarū nomine? non, opinor: niſi forte id agimus, non ut magiſtratibus noſtris moram accipiendi, ſed ut ſocijs cauſam dandi auferre uideamur. quòd ſi quem ſtatuæ magnopere delectant, & ſi quis earū honore & gloria ducitur: is hæc tamen conſtituat, neceſſe eſt: primum, auerti pecuniam domū non placere: deinde, ipſarum ſtatuarum modum quendam eſſe oportere: deinde illud certe, ab inuitis exigi non oportere. ac de auertēda pecunia, quæro abs te, utrū ipſæ ciuitates ſolitæ ſint ſtatuas tibi faciundas locare ei, cui poſſent optima conditione locare; an aliquem curatorem præficere, qui ſtatuis faciundis præeſſet; an tibi, an cui tu imperaſſes, adnumerare pecuniam? nam ſi per eos ſtatuæ fiebant, à quibus tibi iſte honos habebatur: audio. ſin Timarchidi pecunia numerabatur: deſine, quæſo, ſimulare, te, cum in manifeſto furto teneare, gloriæ ſtudioſum, ac monimentorum fuiſſe. quid uero modum ſtatuarum haberi nullum placet? atqui habeatur neceſſe eſt: etenim ſic

conſiderate. Syracuſana ciuitas (ut eam potiſſimum nominem) dedit ipſi ſtatuam: eſt honos. & patri: bella hæc pietatis, & quæſtuoſa ſimulatio. & filio: ferri hoc poteſt: hunc enim puerum non oderant. uerum quoties, & quot nominibus à Syracuſanis ſtatuas auferes? ut in foro ſtatuerent, abſtuliſti: ut in curia, coegiſti: ut pecuniã cõferrent in eas ſtatuas, quæ Romæ ponerētur, imperaſti: ut ijdem darent homines aratorũ nomine, dederunt: ut ijdem pro parte in cõmune Siciliæ conferrēt, etiã id contulerunt. una ciuitas cum tot nominibus pecuniã cõtulerit, idemq; hoc ciuitates cæteræ fecerint; nõ res ipſa uos admonet, ut putetis modũ aliquem huic cupiditati cõſtitui oportere? quòd ſi hoc uolũtate ſua nulla ciuitas fecit; ſi omnes imperio, metu, ui, malo adductæ tibi pecuniã ſtatuarum nomine contulerunt: per deos immortales, num cui dubiũ eſſe poterit, quin, etiã ſi quis ſtatuerit accipere ad ſtatuas licere, idem tamē ſtatuat eripere certe nõ licere? primum igitur in hanc rem teſtē totam Siciliam citabo: quæ mihi una uoce ſtatuarũ nomine magnã pecuniam coactam eſſe demonſtrat: nã Legationes omniũ ciuitatum in poſtulatis cõmunibus, quæ ferè omnia ex tuis iniurijs nata ſunt, etiam hoc ediderũt, ut ſtatuas ne cui, niſi cum is de prouincia deceſſiſſet, pollicerentur. tot Prætores in Sicilia fuerũt: toties apud maiores noſtros Siculi ſenatum adierunt, toties hac memoria: tamen huiuſce noui poſtulati genus, atque principium tua Prætura attulit: quid enim tam nouum nõ ſolum re, ſed genere ipſo poſtulandi? nam cætera, quæ ſunt in ijſdem poſtulatis, de iniurijs tuis, ſunt noua, ſed tamē nõ nouo modo poſtulantur. rogãt & orant Siculi

patres conſcriptos, ut noſtri magiſtratus poſthac decumas lege Hieronica uendant. tu primus cōtra uendideras:audio. ne,in cellam quod imperatur,æſtiment: hoc quoque propter tuos ternos denarios nūc primū poſtulatur:ſed genus iſtud poſtulandi nō eſt nouum. ne abſentis nomen recipiatur: ex Sthenij calamitate,& tua natum eſt iniuria.cætera nō colligam. ſunt omnia Siculorum poſtulata eiuſmodi,ut crimina collecta in unum te reū eſſe uideātur.quæ tamen omnia nouas iniurias habent,ſed poſtulationū formulas uſitatas.hoc poſtulatum de ſtatuis ridiculum eſſe uideatur ei,qui rem,ſentētiāq; non perſpiciat: poſtulant.n.non,ut ne cogantur ſtatuere:quid igitur? ut ipſis ne liceat. quid eſt hoc? petis à me,quod in tua poteſtate eſt,ut id tibi facere ne liceat? pete potius,ne quis te inuitū polliceri, aut facere cogat. nihil ergo,inquit:negabūt enim omnes ſe coegiſſe. ſi me ſaluū eſſe uis,mihi impone iſtā uim,ut omnino mihi ne liceat polliceri.ex tua Prætura primū nata eſt hæc poſtulatio.qua cū utuntur,hoc ſignificant,atque adeo aperte oſtēdūt,ſeſe pecuniā metu,ac malo coactos, inuitiſſimos cōtuliſſe.quid,ſi hoc nō dicant?tibi non neceſſe ſit ipſi id confiteri? uide, & perſpice, qua defenſione ſis uſurus: iam intelliges,hoc tibi de ſtatuis confitendum eſſe: mihi enim renūciatur,ita conſtitui à tuis patronis hominibus ingenioſis cauſam tuā,& ita eos abs te inſtitui,& doceri,ut quiſque ex prouincia Sicilia grauior homo,atq; honeſtior teſtimoniū uehemētius dixerit,ſicuti Siculi multi primarij uiri multa dixerūt,te ſtatim hoc iſtis tuis defenſoribus dicere:inimicus eſt propterea,ꝙ arator eſt. itaq; uno genere opinor circūſcribere habetis in animo genus

hoc aratorū,quòd eos inſenſo animo,atque inimico ueniſſe dicatis,quia fuerit in decumis iſte uehemẽtior.ergo aratores inimici,omnes aduerſarij:nemo eorū eſt , quin periſſe te cupiat.omnino præclare te habes,cum is ordo, atque id genus hominū,quod optimū,atq; honeſtiſſimū eſt,à quo uno et ſumma Reip.et illa prouincia maxime cōtinetur,tibi eſt inimiciſſimū.uerū eſto,alio loco de aratorū animo,& iniurijs uidero:nunc , quod mihi abs te datur,id accipio,eos tibi eſſe inimiciſſimos. nempe ita dicis:propter decumas.concedo:non quæro,iure , an iniuria ſint inimici.quid ergo illæ ſibi ſtatuæ equeſtres inauratæ uolunt,quæ populi R.oculos,animosq; maxime offendũt,propter ædem Vulcani?nam ſcriptū eſſe uideo, quandã ex his ſtatuã aratores dediſſe . ſi honoris cauſa ſtatuam dederunt,inimici non ſunt.credamus teſtibus: tum enim honori tuo, nunc iam religioni ſuæ cōſulunt. ſin autem metu coacti dederunt,confitear neceſſe eſt,te in prouincia pecuniã ſtatuarū nomine per uim, ac metum coegiſſe.utrum tibi cōmodum eſt,elige. equidem libenter hoc iam crimen de ſtatuis relinquam,ut mihi tu illud concedas,quod tibi honeſtiſſimum eſt,aratores tibi ad ſtatuã honoris tui cauſa uoluntate ſua contuliſſe.da mihi hoc:iam tibi maximam partem defenſionis præcideris:nō enim poteris aratores tibi iratos eſſe,atque inimicos dicere.ò cauſam ſingularem: ò defenſionẽ miſerã, ac perditã:nolle hoc accipere reū ab accuſatore,& eum reum,qui Prætor in Sicilia fuerit ; aratores ei ſtatuam ſua uoluntate ſtatuiſſe,aratores de eo bene exiſtimare, amicos eſſe,ſaluū eſſe cupere.metuit,ne hoc uos exiſtimetis:obruitur enim aratorū teſtimonijs.utar eo,quod da=

tur. certe ita nobis hoc iudicandum eſt; eos, qui iſti inimiciſſimi ſunt, ut ipſe exiſtimari uult, ad iſtius honores, atque monimẽta pecuniã nõ uolũtate ſua cõtuliſſe. atque ut hoc tamen facillime intelligi poſſit; quẽ uoles eorũ teſtiũ, quos produxero, qui in Sicilia teſtes ſint, ſiue ciuem R. uelis, ſiue Siculũ, rogato, & eũ, qui tibi inimiciſſimus eſſe uidebitur, qui ſe ſpoliatũ à te dicet, ecquid ſuo nomine in tuã ſtatuã contulerit? neminẽ reperies, qui neget: etenim omnes dederunt. quenquã igitur putas dubitaturum, quin is, quẽ inimiciſſimũ tibi eſſe oporteat, qui abs te grauiſſimas iniurias acceperit, pecuniã ſtatuæ nomine dederit ui, atque imperio adductus, nõ officio, ac uolũtate? et huius ego pecuniæ iudices, quæ permagna eſt, impudẽtiſſimeq; coacta ab inuitis, nõ habui rationẽ, neq; habere potui, quantũ ab aratoribus, quantũ ab negotiatoribus, qui Syracuſis, qui Agrigẽti, qui Panormi, qui Lilybæi negotiãtur, eſſet coactũ, quoniã intelligitis ipſius quoque cõfeſſione ab inuitiſſimis coactã eſſe. Venio nũc ad ciuitates Siciliæ: de quibus facillime iudiciũ fieri uolũtatis poteſt. an etiã Siculi inuiti cõtulerunt? non eſt probabile: etenim ſic C. Verrem Præturã in Sicilia geſſiſſe conſtat, ut, cum utriſq; ſatisfacere nõ poſſet, & Siculis, et togatis, officij potius in ſocios, quàm ambitionis in ciues rationem duxerit. itaq; cum nõ ſolũ patronũ iſtius inſulæ, ſed etiã ſothera inſcriptũ uidi Syracuſis. hoc quantũ eſt? ita magnum, ut latino uno uerbo exprimi nõ poſſit. is eſt nimirũ ſother, qui ſalutẽ dedit. huius nomine etiã dies feſti agitãtur, pulchra illa Verrea, nõ quaſi Marcellea, ſed pro Marcelleis, quæ illi iſtius iuſſu ſuſtulerũt. huius fornix in foro Syracuſis eſt, in quo nudus filius ſtat: ipſe aũt ex

æquo nudatam ab ſe prouinciam proſpicit. huius ſtatuæ omnibus locis erectæ ſunt, quæ hoc demonſtrare uidentur, propemodum non minus multas ſtatuas iſtum poſuiſſe Syracuſis, quàm abſtuliſſe. huic etiam Romæ uidemus in baſi ſtatuarũ maximis literis inciſum, à communi Sicilia datas. quamobrem qui hoc probari poteſt cuiquam, tantos honores habitos eſſe ab inuitis? hic tibi etiã multo magis, quã ante in aratoribus, uidendum, & conſiderandum eſt, quid uelis. magna res eſt. utrum tibi Siculos publice priuatimq; amicos, an inimicos exiſtimari uis? ſi inimicos, quid te futurum eſt? quò confugies? ubi nitere? modo aratorum, honeſtiſſimorum hominum, et locupletiſſimorum, maximum numerum abs te abalienaſti. nunc de Siculis ciuitatibus quid ages? dices, tibi Siculos eſſe amicos? qui poteris? qui, quod nullo in homine antea fecerunt, ut in eũ publice teſtimonium dicerent, cum præſertim ex ea prouincia condẽnati ſint complures, qui ibi Prætores fuerunt, duo ſoli abſoluti; huc conueniunt cum literis, ueniunt cum mandatis, ueniunt cum teſtimonijs publicis. qui ſi te publice laudarent, tamen id more potius ſuo, quàm merito tuo facere uiderentur: hi cum de tuis factis publice conqueruntur, non ne hoc indicant, tantas eſſe iniurias, ut multo maluerint de ſuo more decedere, quàm de tuis moribus non dicere? confitendum eſt igitur tibi neceſſario, Siculos inimicos eſſe, qui quidem & in te grauiſſima poſtulata Conſulibus ediderunt, & me, ut hanc cauſam, ſalutis ſuæ defenſionem ſuſciperem, obſecrarunt: qui cum à Prætore prohiberentur, à quatuor Quæſtoribus impedirentur: omnium minas, atq; omnia pericula præ-

ſalute ſua leuia duxerũt: qui priore actione ita teſtimonia grauiter, uehementerq́; dixerũt, ut Artemonẽ Centuripinum Legatum, & publice teſtem Q. Hortenſius accuſatorem, nõ teſtem eſſe diceret: etenim cum propter uirtutem, & fidem cum Androne homine honeſtiſſimo & certiſſimo, tum etiam propter eloquentiam Legatus à ſuis ciuibus electus eſt, ut poſſet multas iſtius, & uarias iniurias quamapertiſſime uobis, planiſſimeq́; explicare. dixerũt Haleſini, Catinenſes, Tyndaritani, Ennenſes, Herbitenſes, Agyrinẽſes, Netinenſes, Segeſtani. numerare omnes non eſt neceſſe. ſcitis, quàm multi, & quàm multa priore actione dixerunt. nunc & illi, & reliqui dicent. omnes denique hoc in hac cauſa intelligent, hoc animo eſſe Siculos, ut, ſi in iſtum animaduerſum nõ ſit, ſibi relinquendas domos, ac ſedes ſuas, & ex Sicilia decedendũ, atque adeo fugiendũ eſſe arbitrentur. hos homines, tu perſuadebis, ad honores, atque amplitudinẽ tuam pecunias maximas uoluntate ſua cõtuliſſe? credo, qui te in tua ciuitate incolumẽ eſſe nollent, ij monimenta tuæ formæ, ac nominis in ſuis ciuitatibus eſſe cupiebant. res declarauit, ut cupierint. iandudum enim mihi nimiũ tenuiter Siculorum erga te uoluntatis argumenta colligere uideor, utrũ ſtatuas uoluerint tibi ſtatuere, an coacti ſint. de quo homine auditum eſt unquam, quod tibi accidit, ut eius in prouincia ſtatuæ in locis publicis poſitæ, partim etiam in ædibus ſacris, per uim, per uniuerſam multitudinẽ deijcerentur? tot homines in Aſia nocentes, tot in Africa, tot in Hiſpania, Gallia, Sardinia, tot in ipſa Sicilia fuerũt: ecquo de homine hoc unquam audiuimus? nouum eſt iudices: in Siculis quidem, & in

omnibus

omnibus Græcis mõſtri ſimile. nõ crederẽ hoc de ſtatuis, niſi iacentes, reuulſasq; uidiſſem: propterea quòd apud omnes Græcos hic mos eſt, ut honorẽ hominibus habitũ in monimentis huiuſmodi, nonnulla religione deorũ, cõſecrari arbitrentur. itaque cũ Rhodij bellum illud propè ſoli ſuperius cum Mithridate rege geſſerint, omnesq; eius copias, acerrimumq; eius impetum à mœnibus, litoribus, claſſibusq; ſuis exceperint, cum & regis inimici præter cæteros eſſent: ſtatuam eius, quæ erat apud ipſos in celeberrimo urbis loco, ne tũ quidẽ in ipſis urbis periculis attigerũt. forſitan uix cõuenire uideretur; quẽ ipſum hominem cuperent euertere, eius effigiem, ſimulacrumq; ſeruare. ſed tamẽ uidebam, apud eos cũ eſſẽ, et religionem eſſe quandã in his rebus à maioribus traditã, & hoc diſputare; cum ſtatua ſe eius habuiſſe temporis rationẽ, quo poſita eſſet; cũ homine uero, quo gereret bellũ, atq; hoſtis eſſet. uidetis igitur conſuetudinẽ, religionemq; Græcorũ, quæ monimenta hoſtium in bello ipſo ſoleat defendere, eã ſumma in pace Prætoris populi R. ſtatuis præſidio nõ fuiſſe. Taurominitani, quorũ eſt ciuitas fœderata, homines quietiſſimi, qui maxime ab iniurijs noſtrorũ magiſtratuum remotiſſimi conſueuerant eſſe præſidio fœderis, hi tamẽ iſtius euertere ſtatuam non dubitarũt. qua ablata, baſin tamen in foro manere uoluerunt, ꝙ grauius in iſtum fore putabant, ſi ſcirent homines ſtatuam eius à Taurominitanis eſſe deiectam, quàm ſi nullam unquam poſitam arbitrarentur. Tyndaritani deiecerunt in foro, et eadem de cauſa equum inanem reliquerũt. Leontini, miſera in ciuitate, atque inani, tamẽ iſtius in gymnaſio ſtatua deiecta eſt.

nam quid ego de Syracuſanis loquar, quod non eſt proprium Syracuſanorum, ſed & illorum commune, et cõuẽtus illius, ac propè totius prouinciæ? quãta illuc multitudo, quanta uis hominũ conueniſſe dicebatur, tum, cum ſtatuæ ſunt illius deiectæ, atque euerſæ: at quo loco? celeberrimo, ac religioſiſſimo, ante ipſum Iouẽ, in primo aditu, ueſtibuloq; tẽpli. ꝙ niſi Metellus hoc tã grauiter egiſſet, atq; illã imperio, edictoq; prohibuiſſet: ueſtigium ſtatuarũ iſtius in tota Sicilia nullum eſſet relictũ. atq; ego hoc non uereor, ne quid horũ non modo impulſu, uerum omnino aduentu meo factũ eſſe uideatur. omnia iſta ante facta ſunt, nõ modo quã ego Siciliã, uerum etiam quã iſte Italiã attigit. dum ego in Sicilia ſum, nulla ſtatua deiecta eſt. poſteaquam illinc diſceſſi, quæ ſunt geſta, cognoſcite. Centuripinorum ſenatus decreuit, populuſq; iuſſit, ut quæ ſtatuæ C. Verris ipſius & patris, & filij eſſent, eas Quæſtores demoliendas locarent; dumq; ea demolitio fieret, ſenatores triginta nõ minus adeſſent. uidete grauitatem ciuitatis, et dignitatẽ. neque eas in urbe ſua ſtatuas eſſe uoluerũt, quas inuiti per uim, atque imperiũ dediſſent: neque eius hominis, in quem ipſi cum grauiſſimo teſtimonio, quod nunꝗ antea, Romã mandata legatoſq; miſiſſent: et id grauius eſſe putauerunt, ſi publico cõſilio, quã ſi per uim multitudinis factũ uideretur. cũ hoc conſilio ſtatuas Centuripini publice ſuſtuliſſent, audit Metellus, grauiter fert, euocat ad ſe Centuripinum magiſtratum, et Decem primos: niſi reſtituiſſent ſtatuas, uehemẽter ijs minatur. illi ad ſenatũ renunciãt: ſtatuæ, quæ iſtius cauſæ nihil prodeſſent, reponuntur. hic ego aliud alij concedo: Metello

homini ſapiēti prorſus nō poſſum ignoſcere, ſi quid ſtul te facit. quid? ille hoc putabat Verri criminoſum fore, ſi eius ſtatuæ eſſent deiectæ? quod ſæpe uento, aut aliquo caſu fieri ſolet. nō erat in hoc neque crimen ullum, neque reprehenſio. ex quo igitur crimen, atque accuſatio naſcitur? ex hominum iudicio, et uoluntate. ego, ſi Metellus ſtatuas reponere Cēturipinos nō coegiſſet, hæc dicerem. uidete iudices, quantum, & quàm acerbum dolorem ſociorum, atque amicorum animis inuſſerint iſtius iniuriæ, cum Centuripinorum amiciſſima, & fide liſſima ciuitas, quæ tantis officijs cum populo R. coniuncta eſt, ut non ſolum Remp. noſtram, ſed etiam in quouis homine priuato nomen ipſum Romanorum ſemper dilexerit, ea publico cōſilio, atque auctoritate iudicarit, C. Verris ſtatuas eſſe in urbe ſua non oportere. recitarem decreta Centuripinorum: laudarem illam ciuitatem: id quod ueriſſime poſſem: commemorarem decem millia ciuium Centuripinorum, fortiſſimorum, fideliſſimorumq; ſociorum, eos omnes ſtatuiſſe monimentum iſtius in ſua ciuitate nullum eſſe oportere. hæc tum dicerē, ſi ſtatuas Metellus non repoſuiſſet. uelim quærere nunc ex ipſo Metello, quidnā ſua ui, et auctoritate mihi ex hac oratione præciderit. eadem opinor omnia conuenire: neq; enim, ſi maxime ſtatuæ deiectæ eſſent, eas ego uobis poſſem iacentes oſtendere: hoc uno uterer, ciuitatem tam grauē ſtatuas iudicaſſe C. Verris demoliendas. hoc mihi Metellus nō eripuit: hoc etiā addidit, ut quererer, ſi mihi uideretur, tam iniquo iure ſocijs, atque amicis imperari, ut ijs ne in ſuis quidem beneficijs libero iudicio uti liceret: ut uos rogarem, ut coniecturam

faceretis,qualem in ijs rebus in me L. Metellũ fuiſſe putaretis,in quibus rebus obeſſe mihi poſſet,cum in hac re tã aperta cupiditate fuerit,in qua nihil obfuit. ſed ego Metello nõ iraſcor:neque ei ſuã purgationẽ eripio, qua ille apud omnes utitur,ut nihil malitioſe,neque cõſulto feciſſe uideatur.iam igitur eſt ita perſpicuũ, ut negare non poſſis,nullã tibi ſtatuam uoluntate cuiuſquam datam,nullam pecuniam ſtatuarũ nomine niſi ui expreſſam & coactam.quo quidem in crimine non illud ſolũ intelligi uolo , te ad ſtatuas HS C X X millia coegiſſe ; ſed multo etiã illud magis , quod ſimul demonſtrandũ eſt,quantum odium in te aratorum, quãtum omnium Siculorũ ſit,et fuerit.in quo quæ ueſtra defenſio futura ſit , coniectura aſſequi non queo . Oderunt Siculi : togatorũ enim cauſa multa feci . at hi quidem acerrimi , inimiciſſimiq; ſunt.inimicos habeo ciues R . ꝗ ſociorum commoda,ac iura defendi . at ſocij in hoſtiũ numero ſe abs te habitos queruntur. aratores inimici ſunt propter decumas.quid?qui agros immunes liberoſq; arant , cur oderũt?cur Haleſini ? cur Centuripini ? cur Segeſtani ? cur Halicyenſes?quod genus hominũ, quẽ numerũ,quẽ ordinẽ proferre poſſis,qui te nõ oderit, ſiue ciuiũ R. ſiue Siculorũ : ut etiã ſi cauſam,cur te oderint, non poſſim dicere,tamen illud dicendũ putem, quem oẽs mortales oderint,eũ quoque uobis odio eſſe oportere.an hoc dicere audebis : utrũ de te aratores,utrũ denique Siculi uniuerſi bene exiſtiment,ad rem id nõ pertinere?neque tu hoc dicere audebis,neque,ſi cupies,licebit.eripiũt tibi iſtam orationem contemnendorũ Siculorũ , atq; aratorum ſtatuæ illæ equeſtres,quas tu paulo ante, quàm ad

Vrbē uenires, poni inſcribiq́; iuſſiſti, ut omnium inimi corum animos, accuſatorumq́; tardares: quis enim tibi moleſtus eſſet, aut quis appellare auderet, cum uideret ſtatuas ab negotiatoribus, ab aratoribus, à communi Siciliæ? quod eſt aliud in illa prouincia genus humanum? nullum. ergo ab uniuerſa prouincia, generatimq́; à ſingulis eius partibus nō ſolum diligitur, ſed etiā ornatur. quis hunc attingere audeat? potes igitur dicere, nihil tibi obeſſe oportere aratorum, negotiatorū, Siculorumq́; omnium teſtimonia, cum eorum nominibus in ſtatuarum inſcriptione poſitis omnem te ſperaris inuidiā, atq; infamiam tuam extinguere poſſe? an quorum auctoritate tu ſtatuas cohoneſtare tuas conatus es, eorum ego dignitate accuſationem meam comprobare non potero? niſi forte, ꝙ apud publicanos gratioſus fuiſti, in ea re ſpes te aliqua conſolatur: quæ gratia ne quid tibi prodeſſe poſſet, ego mea diligentia perfeci: ut etiam obeſſe deberet, tu tua ſapientia curaſti: etenim rem totam iudices breuiter cognoſcite. In ſcriptura Siciliæ pro magiſtro eſt quidā L. Carpinatius: qui et ſui quæſtus cauſa, & fortaſſe ꝙ ſociorum intereſſe arbitrabatur, bene penitus in iſtius familiaritatē ſeſe dedit. is cum Prætorem circum omnia fora ſectaretur, neque ab eo unquā diſcederet; in eam iam uenerat familiaritatem, conſuetudinemq́; in uendendis iſtius decretis, et iudicijs, tranſigēdisq́; negotijs, ut propè alter Timarchides numeraretur. hoc erat etiam capitalior, ꝙ idem pecuniam ijs, qui ab iſto aliquid mercabantur, fœnori dabat. ea autē fœneratio erat huiuſmodi iudices, ut etiā hic quæſtus huic cederet: nā quas pecunias ijs ferebat expenſes, quibuſ-

cũ cõtrahebat, aut ſcribæ iſtius, aut Timarchidi, aut etiã iſti ipſi referebat acceptas. idẽ præterea pecunias iſtius extraordinarias grandes ſuo nomine fœnerabatur. hic primo Carpinatius, ante quam in iſtius tantã familiaritatẽ perueniſſet, aliquoties ad ſocios literas de iſtius iniurijs miſerat. Canuleius uero, qui in portu Syracuſis operas dabat, furta quoque iſtius permulta nominatim ad ſocios perſcripſerat ea, quæ ſine portorio Syracuſis erãt exportatã: portũ autem, et ſcripturas eadem ſocietas habebat. ita factũ eſt, ut eſſent permulta, quæ ex ſocietatis literis dicere in iſtũ, ac proferre poſſemus. uerũ accidit, ut Carpinatius, qui iã cũ iſto ſumma cõſuetudine, præterea rõne coniunctus eſſet, crebras poſtea literas ad ſocios de iſtius ſummis officijs in rem cõmunẽ, beneficijsq; mitteret: etenim tũ iſte omnia, quæcũque Carpinatius poſtulabat, facere, ac decernere ſolebat: tũ ille etiã plura ſcribebat ad ſocios, ut, ſi poſſet, quæ antea ſcripſerat, ea planè extingueret. ad extremũ uero, cũ iſte iam decedebat, eiuſmodi literas ad eos miſit, ut huic frequentes obuiã prodirẽt, gratiasq; agerent; facturos eſſe, ſi quid impaſſet, ſtudioſe pollicerẽtur: itaq; ſocij fecerunt: uetere inſtituto publicanorũ, nõ quo iſtũ ullo honore dignum arbitrarentur, ſed ꝙ ſua intereſſe putabant, ſe memores, gratosq; exiſtimari, gratias iſti egerunt: Carpinatiũ ſæpe ad ſe de eius officijs literas miſiſſe dixerũt. iſte cum reſpõdiſſet, ea ſe libenter feciſſe, operasq; Carpinatij magnopere laudaſſet: dat amico ſuo cuidam negotium, qui tum magiſter erat eius ſocietatis, ut diligenter caueret, atque proſpiceret, ne quid eſſet in literis ſociorũ, quod contra ſuũ caput, atque exiſtimationẽ ua=

lere poſſet. itaque ille, multitudine ſociorum remota, Decumanos conuocat: rē defert. ſtatuerūt illi, atq; decernūt, ut eæ literæ, quibus exiſtimatio C. Verri læderetur, remouerētur, operáq; daretur, ne ea res C. Verri fraudi eſſe poſſet. ſi oſtēdo, hoc decreuiſſe Decumanos; ſi planū facio, hoc decreto remotas eſſe literas: quid expectatis amplius? poſſum ne rem magis iudicatā afferre? magis reū condemnatū in iudiciū adducere? at quorū iudicio cōdemnatū? nempe eorū, quos ij, qui ſeueriora iudicia deſiderant, arbitrētur res iudicare oportere: publicanorum iudicio: quos uidelicet nūc populus iudices poſcit: de quibus, ut eos iudices habeamus, legē ab homine non noſtri generis, nō ex equeſtri loco profecto, ſed nobiliſſimo promulgatā uidemus. Decumani, hoc eſt principes, & quaſi ſenatores publicanorum, remouendas de medio literas cenſuerūt. habeo ex ijs, qui affuerunt, quos producam, homines honeſtiſſimos, ac locupletiſſimos, iſtos principes equeſtris ordinis, quorum ſplendorem uel maxime iſtius, qui legem promulgauit, oratio, & cauſa nitatur. uenient in medium: dicent, quid ſtatuerint: profecto ſi recte homines noui, non mentiētur: literas enim communes de medio remouere potuerunt, fidem ſuā et religionem remouere nō poſſunt. ergo equites R. te ſuo iudicio condemnari noluerunt. uos nūc, utrum illorum iudiciū, an uoluntatem ſequi malis, conſiderate. at uide, quid te amicorum tuorum ſtudium, quid tuum conſiliū, quid ſociorū uolūtas adiuuet. dicā paulo amplius: neque. n. iā uereor, ne quis hoc me magis accuſatorie, q̄ libere dixiſſe arbitretur. ſi iſtas literas nō decreto Decumanorū magiſtri remouiſſent, tātū poſſem in te dicere,

quantum in literis inueniſſem. nunc decreto iſto facto, literiſq; remotis, tantum mihi licet dicere, quantum poſſum; tãtum iudici ſuſpicari, quantum uelit. dico te maximum pondus auri, argenti, eboris, purpuræ, plurimã ueſtẽ Melitenſem, plurimam ſtragulam, multã Deliacam ſuppellectilẽ, plurima uaſa Corinthia, magnum numerũ frumenti, uim mellis maximã Syracuſis exportaſſe: his pro rebus, ꝙ portorium non eſſet datum, literas ad ſocios miſiſſe L. Canuleium, qui in portu opas daret. ſatis ne magnum hoc crimen uidetur? nullum, opinor, maius. quid defendet Hortenſius? poſtulabit, ut literas Canuleij proferã? crimen huiuſmodi, niſi literis confirmetur, inane eſſe dicet? clamabo, literas remotas eſſe de medio, decreto ſociorum erepta mihi eſſe iſtius indicia, ac monimẽta furtorum. aut hoc contendat nunquã eſſe factum: aut omnia tela excipiat, neceſſe eſt. negas eſſe factum? placet mihi iſta defenſio: deſcẽdo: æqua enim cõditio, æquumq; certamẽ proponitur. producã teſtes, & producam plures eodem tempore. quoniam tum, cum actum eſt, unà fuerunt, nunc quoq; unà ſunt. cum interrogabuntur, obligẽtur nõ ſolum iuriſiurandi, atque exiſtimationis ꝑiculo, ſed etiam cõmuni inter ſe conſciẽtia. ſi planum fit, hoc ita, quẽadmodum dico, eſſe factũ: nõ poteris dicere Hortẽſi, nihil in iſtis fuiſſe literis, quod Verrem læderet. nõ modo id non dices, ſed ne illud quidem tibi dicere licebit, tantum, quantum ego dicã, non fuiſſe. ergo hoc ueſtro conſilio, & gratia perfeciſtis, ut, quẽadmodum paulo ante dixi, et mihi ſumma facultas ad accuſandum daretur, et iudicibus libera poteſtas ad credẽdum. qđ cum ita ſit, nihil fingam tamẽ, meminero

me nó ſumpſiſſe, quē accuſarē; ſed recepiſſe, quos defen- derē; uos ex me cauſam non à me prolatā, ſed ad me delatā audire oportere; me Siculis ſatis eſſe facturum, ſi, quæ cognoui in Sicilia, quæ accepi ab ipſis, diligenter expoſuero; populo R. ſi nullius uim, nullius potentiam pertimuero; uobis, ſi facultatē uere atq; honeſte iudican di fide et diligētia mea fecero; mihi in eo, ſi ne minimū quidem de eo curriculo uitæ, quod mihi ſemper propoſi tum fuit, deceſſero. quapropter nihil eſt, quod metuas, ne quid mecum fingā: etiam, quod lætere, habes: mul- ta enim, quæ ſcio abs te eſſe cōmiſſa, ꝙ aut nimium tur pia, aut parum credibilia ſunt, prætermittam: tantum agā de hoc toto nomine ſocietatis, ut uerū ſcire poſſitis. quærā, decretum ne ſit. cum id inuenero, quæram remo tæ ne ſint literæ. cum id quoque cōſtabit, uos iā me taci to intelligetis. ſi illi, qui hoc iſtius cauſa decreuerunt, equites R. nunc ijdē in eum iudices eſsēt, iſtum ſine du- bio condēnarēt, de quo literas eas, quæ iſtius furta indi- carēt, et ad ſe miſſas, et ſuo decreto remotas ſcirent eſſe. quem igitur ab ijs equitibus R. qui iſtius cauſa cupiunt omnia, qui ab eo benigniſſime tractati ſunt, condēnari neceſſe eſſet: is à uobis iudices nulla ui, aut rõne abſol ui poteſt. ac ne forte ea, quæ remota de medio, atq; ere- pta uobis ſunt, omnia ita cōdita fuiſſe, atq; ita abdite la tuiſſe uideātur, ut hac diligentia, quam ego à me expe ctari maxime puto, nihil horum inueſtigari, nihil aſſe- qui potuerit: quæ cōſilio aliquo, aut rõne inueniri potue runt, inuēta ſunt iudices: manifeſtis in rebus hominem iam teneri uidebitis. nā ꝙ in publicanorum cauſis uel plurimum ætatis meæ uerſor, uehemēterq; illum ordinē

obſeruo: ſatis cõmode mihi uideor eorũ conſuetudinem uſu, tractandoq́; cognouiſſe. itaq;, ut hoc cõperi, remotas eſſe literas ſocietatis; habui rõnem annorũ, per quos iſte in Sicilia fuiſſet: deinde quæſiui, quod erat inuentu facillimum, qui per eoſdem annos magiſtri iſtius ſocietatis fuiſſent: ſciebã enim hanc magiſtrorum, qui tabulas haberẽt, conſuetudinẽ eſſe, ut, cũ tabulas nouo magiſtro traderẽt, exempla literarum ipſi habere non nollent. itaque ad L. Vibium equitẽ R. uirum primarium, quem reperiebam magiſtrũ fuiſſe eo ipſo anno, qui mihi maxime quærendus erat, primum ueni. ſanè homini præter opinionem improuiſo incidi. ſcrutatus ſum quæ potui, et quæſiui omnia: inueni duos ſolos libellos ab L. Canuleio miſſos ſocijs ex portu Syracuſis, in quibus erat ratio ſcripta mẽſium cõpluriũ, rerũ exportatarũ iſtius nomine ſine portorio: itaque obſignaui ſtatim. erant hæc ex eo genere, quod ego maxime genus ex ſociorum literis reperire cupiebã. uerũ tantũ inueni iudices, quod apud uos quaſi excẽpli cauſa proferre poſſem. ſed tamẽ quidquid erit in his libellis, quantulũcunq; uidebitur eſſe, hoc quidem certe manifeſtũ erit. de cæteris ex hoc coniecturam facere debebitis. recita mihi quæſo hũc primũ libellum, deinde illum alterũ libellum Canuleij. iam nõ quæro, unde CCCC amphoras mellis habueris, unde tantam Melitẽſem ueſtem, unde quinquaginta tricliniorũ lectos, unde tot candelabra: non inquã iam quæro, unde hæc habueris, ſed, quò tibi tantũ opus fuerit, id quæro. mitto de melle: ſed tantum ne Melitenſium, quaſi etiam amicorũ uxores; tantum lectorum, quaſi etiam omnium iſtorum uillas ornaturus eſſes? cũ hæc pauco=

rum menſium ratio in his libellis ſit, facite ut uobis trieñ
nij totius ueniat in mentẽ. ſic contendo, ex his paruis li=
bellis apud unum magiſtrũ ſocietatis repertis uos iam
cõiectura aſſequi poſſe, cuiuſmodi prædo iſte in illa pro
uincia fuerit, quàm multas cupiditates, quàm uarias,
quã infinitas habuerit, quantam pecuniã non ſolũ nu=
meratam, uerũ etiam huiuſcemodi in rebus poſitã con=
fecerit. quæ nobis alio loco planius explicabuntur. nunc
hoc attẽdite. his exportationibus, quæ recitatæ ſunt, ſcri
bit HS LX *ſocios perdidiſſe ex uiceſima portorij Syra=*
cuſis. pauculis igitur mẽſibus, ut hi puſilli & contempti
libelli indicãt, furta Prætoris, quæ eſſent HS *duodecies,*
ex uno oppido ſolo exportata ſunt. cogitate nunc, cũ il=
la ſit hæc inſula, quæ undiq; exitus maritimos habeat,
quid ex cæteris locis exportatũ putetis, quid Agrigento,
quid Lilybeo, quid Panormo, quid Thermis, quid Hale=
ſa, quid Catina, quid ex cæteris oppidis, quid uero Meſ=
ſana, quẽ iſte ſibi locũ maxime tutũ arbitrabatur, ubi
animo ſemper ſoluto, liberoq; erat, ꝙ ſibi iſte Mamerti=
nos delegerat, ad quos omnia, quæ aut diligentius ſeruã
da, aut occultius exportãda erant, deportaret. his inuẽ=
tis libellis, cæteri remoti, & diligentius ſunt reconditi.
nos tamen, ut omnes intelligant hoc nos ſine cupiditate
agere, his ipſis libellis cõtenti ſumus. nũc ad ſociorũ tabu
las accepti et expenſi, quas remouere honeſte nullo mo=
do potuerunt, & ad amicum tuum Carpinatium re=
uertemur. Inſpiciebamus Syracuſis à Carpinatio confe=
ctas tabulas ſocietatis, quæ ſignificabant, multis no=
minibus eos homines uerſuram à Carpinatio feciſſe,
qui pecuniam Verri dediſſent. erit uobis luce clarius

iudices,cum eos ipſos produxero,qui dederunt : intelligetis enim,illa tẽpora,per quæ,cum eſſent in periculo, pretio ſeſe redemerunt, cum ſocietatis tabulis nõ ſolum Conſulibus,uerum etiam menſibus conuenire. cum hæc maxime cognoſceremus,et iam in manibus tabulas haberemus:repente aſpicimus lituras eiuſmodi, quaſi quædam uulnera tabularum recentia. ſtatim ſuſpitione offenſi,ad ea ipſa nomina oculos,animumq́; trãſtulimus. erant acceptæ pecuniæ à C. Verrutio, ſic tamẽ,ut uſque alterum,r,literæ conſtarent integræ, reliquæ omnes eſſent in litura. alterum,tertium,quartum,ꝑmulta erant eiuſmodi nomina. cum manifeſta res,tum flagitioſa tabularum,atq; inſignis turpitudo teneretur,quærere incœpimus de Carpinatio,quiſnã eſſet is Verrutius, qui cum tãtæ pecuniæ rationẽ haberet. hærere homo,auerſari,rubere. ꝙ lege excipiuntur tabulæ publicanorum, quo minus Romã deportentur, ut res quãmaxime clara,ac teſtata eſſe poſſet; in ius ad Metellum Carpinatium uoco, tabulasq́; ſocietatis in forum defero. fit maximus cõcurſus hominũ,&,ꝙ erat Carpinatij nota cum iſto Prætore ſocietas,ac fœneratio, ſumme expectabant oẽs,quid in tabulis contineretur. rem ad Metellum defero:me tabulas perſpexiſſe ſociorum : in his tabulis magnam rationem C. Verrutij permultis nominibus eſſe : meq́; hoc perſpicere ex Conſulum mẽſiumq́; rõne, hunc Verrutium neq; ante aduentum C. Verris, neque poſt deceſſionẽ quidquã eum Carpinatio rationis habuiſſe. poſtulo,mihi reſpõdeat,qui ſit iſte Verrutius, mercator, an arator,an pecuarius? in Sicilia ſit,an deceſſerit? clamare omnes ex conuentu, neminem unquam ex Sicilia

ſuiſſe Verrutium.ego inſtare,ut mihi reſponderet , ubi eſſet?quis eſſet?unde eſſet ? cur ſeruus ſocietatis, qui tabulas confecerit,ſemper in Verrutij nomine certo ex loco mendoſus eſſet ? atque hæc poſtulabam;non quo illũ cogi putarem oportere,ut ea mihi reſponderet inuitus; ſed ut omnibus iſtius furta,illius flagitiũ, utriuſque audacia ꝑſpicua eſſe poſſet.itaque illũ iniuriæ metu, conſcientiaq́; peccati mutũ,atque exanimatũ, ac uix uiuũ relinquo: tabulas in foro ſumma hominum frequentia exſcribo : adhibentur in exſcribendo de conuentu uiri primarij:literæ,lituræq́; omnes aſſimulatæ,expreſſæ, de tabulis in libros trãſferuntur.hæc omnia ſumma cura, et diligentia recognita,& collata, & ab hominibus honeſtiſſimis obſignata ſunt . ſi Carpinatius tum mihi reſpondere noluit:reſponde mihi nunc tu Verres,quẽ eſſe hunc tuum penè gentilẽ Verrutium putes . fieri nõ poteſt,ut,quẽ uideo te Prætore in Sicilia fuiſſe,& quẽ ex ipſa rõne intelligo locupletem fuiſſe,eum tu in tua prouincia nõ cognoris.atq; adeo,hoc ne longius,aut obſcurius eſſe poſſit,procedite in medium,explicate deſcriptionem,imaginemq́; tabularum , ut omnes mortales iſtius auaritiæ non iam ueſtigia , ſed ipſa cubilia uidere poſſint . Videtis Verrutium? uidetis primas literas integras? uidetis extremam partem nominis,caudam illam Verris,tanquã in luto, demerſam eſſe in litura ? ſic habent ſe tabulæ iudices,ut uidetis.quid expectatis ? quid quæritis amplius ? tu ipſe Verres quid ſedes ? quid moraris ? nã aut exhibeas nobis Verrutium neceſſe eſt,aut te eſſe Verrutium fateare . laudantur oratores ueteres Craſſi illi,& Antonij,ꝙ crimina diluere dilucide, quòd

copioſe reorum cauſas defendere ſolebant. nimirum illi non ingenio ſolum his patronis, ſed fortuna etiam præſtiterunt: nemo enim tunc ita peccabat, ut defenſioni locum non relinqueret: nemo ita uiuebat, ut nulla eius uitæ pars ſummæ turpitudinis eſſet expers: nemo ita in manifeſto peccato tenebatur, ut, cum impudens fuiſſet in facto, tum impudentior uideretur, ſi negaret. nunc uero quid faciat Hortenſius? auaritiæ ne crimina frugalitatis laudibus deprecetur? at hominem flagitioſiſſimum, libidinoſiſſimum, nequiſſimumq; defendit. an ab hac eius infamia nequitiæ ueſtros animos in aliam partem fortitudinis commemoratione traducat? at homo inertior, ignauior, magis uir inter mulieres nequã, impura inter uiros muliercula, proferri non poteſt. at mores commodi. quis contumacior? quis inhumanior? quis ſuperbior? at hæc ſine cuiuſquam malo. quis acerbior? quis inſidioſior? quis crudelior unquam fuit? in hoc homine, atque in eiuſmodi cauſa quid facerent omnes Craſſi, & Antonij? tantum, opinor, Hortenſi ad hãc cauſam non accederent, ne in alterius impudentia ſui pudoris exiſtimationem amitterent: liberi enim ad cauſas, ſolutiq; ueniebant; neque committebant, ut, ſi impudentes in defendendo eſſe noluiſſent, ingrati in deſerendo exiſtimarentur.

ACCVSATIONIS IN C. VERREM LIBER V. ORATIO VIII.

OMNES, qui alterũ iudices, nullis impulſi inimicitijs, nulla priuatim læſi iniuria, nullo præmio adducti, in iudiciũ Reip. cauſa uocant, prouidere debent, nõ ſolum quid oneris in præſentia tollant, ſed etiam quantum in omnem uitam negotij ſuſcipere conentur: legẽ enim ſibi ipſi indicunt innocentiæ, cõtinentiæ, uirtutumq; omnium, qui ab altero rationẽ uitæ repoſcunt, atque eo magis, ſi id, ut ante dixi, faciũt nulla re cõmoti alia, niſi utilitate cõmuni. nam qui ſibi hoc ſumpſit, ut corrigat mores aliorum, ac peccata reprehendat: quis huic ignoſcat, ſi qua in re ipſe ab religione officij declinarit? quapropter hoc etiam magis ab omnibus eiuſmodi ciuis laudandus, ac diligendus eſt, qui non ſolum Reip. ciuẽ improbum remouet, uerum etiam ſe ipſum eiuſmodi fore profitetur, ac præſtat, ut ſibi nõ modo cõmuni uolũtate uirtutis, atq; officij, ſed etiam ut quadam magis neceſſaria ratione recte ſit, honeſteq; uiuendũ. ita hoc iudices ex homine clariſſimo, atque eloquentiſſimo L. Craſſo ſæpe auditũ eſt, cum ſe nullius rei tam pœnitere diceret, quàm ꝙ C. Carbonem unquam in iudiciũ uocauiſſet: minus enim liberas omnium uolũtates rerum habebat, et uitam ſuã pluribus, quã uellet, obſeruari oculis arbitrabatur. atque ille ijs præſidijs ingenij, fortunæq; munitus, tamẽ hac cura cõtinebatur, quam ſibi nõ dum confirmato conſilio, ſed ineũte ætate

ſuſceperat: quo minus etiam perſpicitur eorum uirtus & integritas, qui ad hanc rē adoleſcētuli, quā qui iam firmata ætate deſcēdunt. illi enim, antequā potuerunt exiſtimare, quanto liberior uita ſit eorum, qui neminē accuſarint, gloriæ cauſa, atque oſtentationis accuſant: nos, qui iam, & quid facere, & quantulum iudicare poſſemus, oſtēdimus; niſi facile cupiditates noſtras teneremus, nunquā ipſimet nobis præcideremus iſtam licentiā, libertatemq; uiuendi. atque hoc ego plus oneris habeo, quā qui cæteros accuſarunt (ſi onus eſt id appellandum, quod cum lætitia feras, ac uoluptate) ueruntamē hoc ego amplius ſuſcepi, quā cæteri, ꝙ ita poſtulatur ab omnibus, ut ab ijs ſe abſtineāt maxime uitijs, in quibus alterum reprehenderunt. furem aliquem, aut rapacem accuſaris: uitanda tibi ſemper erit omnis auaritiæ ſuſpicio. maleficum quempiam adduxeris, aut crudelem: cauendum erit ſemper, ne qua in re aſperior, aut inhumanior fuiſſe uideare. corruptorē, adulterum: prouidēdum diligēter, ne quod in uita ueſtigium libidinis appareat. omnia poſtremo, quæ uindicaris in altero, tibi ipſi uehemēter fugiēda ſunt: etenim nō modo accuſator, ſed ne obiurgator quidē ferendus eſt is, qui, quod in altero uitium reprehēdit, in eo ipſe deprehēditur. ego in uno homine omnia uitia, quæ poſſunt in homine perdito, nefarioq; eſſe, reprehendo: nullum eſſe uitium libidinis, ſceleris, audaciæ, quod nō in unius iſtius uita pſpicere poſſitis. ego in iſto reo legem hanc iudices mihi ſtatuo, uiuendū ita eſſe, ut iſti nō modo factis dictiſq; omnibus, ſed etiā oris, oculorumq; illa cōtumacia, ac ſuperbia, quā uidetis, diſſimillimus eſſe, ac ſemꝑ fuiſſe uidear. patior nō

moleſte

moleſte iudices, eam uitã, quæ mihi ſua ſponte antea iucunda fuerit, nunc iam mea lege, & conditione neceſſariam quoque futurã. & in hoc homine ſæpe à me quæris Hortẽſi, quibus inimicitijs, aut qua iniuria adductus ad accuſandũ deſcenderim? mitto iam rationem officij mei, neceſſitudinisq́; Siculorũ: de ipſis tibi inimicitijs reſpondeo. an tu maiores ullas inimicitias putas eſſe, quã cõtrarias hominũ ſentẽtias, ac diſſimilitudines ſtudiorũ, & uoluntatum? fidem ſanctiſſimam in uita qui putat, poteſt ei non inimicus eſſe, qui Quæſtor Conſulem ſuũ, conſilijs cõmiſſis, pecunia tradita, rebus omnibus creditis, ſpoliare, relinquere, prodere, oppugnare auſus ſit? pudorem & pudicitiã qui colit, poteſt animo æquo iſtius quotidiana adulteria, meretriciam diſciplinam, domeſticum lenociniũ uidere? qui religiones deorum immortalium retinere uult, ei, qui fana ſpoliarit omnia, qui ex tenſarũ orbitis prædari ſit auſus, inimicus nõ eſſe qui poteſt? qui iure æquo omnes putat eſſe oportere, is tibi non infeſtiſſimus ſit, cum cogitet uarietatem, libidinemq́; decretorum tuorũ? qui ſociorum iniurijs, prouinciarumq́; incommodis doleat, is in te nõ expilatione Aſiæ, uexatione Pamphyliæ, ſqualore & lacrymis Siciliæ concitetur? qui ciuiũ R. iura, ac libertatem ſanctam apud omnes haberi uult, is non tibi plus etiã, quã inimicus, eſſe debeat, cũ tua uerbera, cum ſecures, cum cruces ad ciuium R. ſupplicia fixas recordetur? an, ſi qua in re contra rem meã decreſſet aliquid iniuria, iure me ei inimicum eſſe arbitrarer: cum omnia contra omnium bonorum rem, cauſam, rationem, utilitatẽ, uoluntatemq́; fecerit, quæris cur ei ſim inimicus, cui populus R. infeſtus ſit? qui præſertim

plus etiã,quã pars uirilis poſtulat, pro uoluntate populi R.oneris,ac muneris ſuſcipere debeam.quid illa, quæ leuiora uidentur eſſe,non cuiuſuis animũ poſſunt mouere?quòd ad tuã ipſius amicitiã,cæterorumq́; omniũ maiorum,atq; nobilium faciliorem aditum iſtius habet nequitia,& audacia,quã cuiſquã noſtrum uirtus, & integritas.odiſtis hominum nouorum induſtrias: deſpicitis eorum frugalitatẽ:pudorem contemnitis:ingenium uero,& uirtutem depreſſam:extinctamq́; cupitis:Verrem amatis.ita credo,ſi nõ uirtute,non induſtria, non innocentia,non pudore,nõ pudicitia,at ſermone,at literis, at humanitate eius delectamini.nihil horũ eſt:cõtraq́; ſunt omnia cum ſummo dedecore,ac turpitudine, tum ſingulari ſtultitia,atque inhumanitate oblita. huic homini ſi cuius domus patet,utrum ea patere,an hiare, ac poſcere aliquid uidetur ? hunc ueſtri ianitores,hunc cubicularij diligũt:hunc liberti ueſtri,hunc ſerui,ancillæq́; amãt:hic cum uenit,extra ordinẽ uocatur,hic ſolus introducitur; cæteri ſæpe frugaliſſimi homines excludũtur. ex quo intelligi poteſt,eos uobis eſſe cariſſimos,qui ita uixerũt,ut ſine ueſtro præſidio ſalui eſſe non poſſint.quid? hoc cuiquam ferendum putas eſſe,nos ita uiuere in pecunia tenui,ut prorſus nihil acquirere uelimus,ut dignitatẽ noſtram,populiq́; R.beneficia non copijs, ſed uirtute tueamur;iſtũ rebus omnibus undique ereptis impune eludẽtem circũfluere,atq; abundare?huius argento domos ueſtras,huius ſignis,& tabulis forum,comitiumq́; ornari? præſertim cũ uos ueſtro marte his rebus omnibus abundetis.Verrem eſſe,qui ueſtras uillas ſuis manubijs ornet? Verrem eſſe,qui cum L,Mummio certet ? ut plures hic

ſociorū urbes, quā ille hoſtium ſpoliaſſe uideatur; plures hic ſolus uillas ornamentis fanorum, quam ille fana ſpolijs hoſtium ornaſſe. & is erit ob eā rem uobis charior, ut cæteri libentius ſuo periculo ueſtris cupiditatibus ſeruiant? uerū hæc dicentur alio loco, & dicta ſunt. nunc proficiſcemur ad reliqua, ſi pauca ante erimus à uobis iudices deprecati. ſuperiore omni oratione perattētos ueſtros animos habuimus. id fuit nobis gratum admodum, ſed multo erit gratius, ſi reliqua uoletis attendere: propterea quòd in his omnibus, quæ antea dicta ſunt, erat quædā ex ipſa uarietate, ac nouitate rerum, ac criminum delectatio: nunc tractare cauſam inſtituimus frumentariam, quæ magnitudine iniuriæ ferè criminibus cæteris antecellit, iucūditatis in agendo, & uarietatis minus habebit. ueſtra autem auctoritate, & prudentia digniſſimum eſt iudices, in audiendo diligentiam non minus religioni tribuere, quàm uoluptati. In hac cauſa frumentaria cognoſcenda, hæc uobis proponite iudices, uos de rebus fortuniſq; Siculorum omnium, de ciuium R. qui arant in Sicilia, bonis, de uectigalibus à maioribus traditis, de uita uictuq; populi R. cognituros. quæ ſi magna, atque adeo maxima uobis uidentur, quā uarie, & quā copioſe dicantur, expectare nolite. neminem ueſtrum præterit iudices, omnem utilitatem, opportunitatemq; prouinciæ Siciliæ, quæ ad commoda populi R. adiuncta ſit, conſiſtere in re frumentaria maxime: in cæteris rebus adiuuamur ex illa prouincia, hac uero alimur, ac ſuſtinemur. ea cauſa tripartita iudices erit in accuſatione: primum enim de decumano, deinde de empto dicemus frumento, poſtremo de æſtimato. inter

Siciliam, cæteraſq; prouincias iudices in agrorum uectigaliũ rationibus hoc intereſt, quòd cæteris aut impoſitũ uectigal eſt certum, quod ſtipendiarium dicitur, ut Hiſpanis, & pleriſq; Pœnorum, quaſi uictoriæ præmiũ, ac pœna belli; aut cenſoria locatio conſtituta eſt, ut Aſiæ lege Sempronia. Siciliæ ciuitates ſic in amicitiã, fidemq; recepimus, ut eodem iure eſſent, quo fuiſſent: eadem cõditione populo R. parerẽt, qua ſuis antea paruiſſent. perpaucæ Siciliæ ciuitates ſunt bello à maioribus noſtris ſubactæ: quarũ ager cũ eſſet publicus populi R. factus, tamen illis eſt redditus. is ager à Cenſoribus locari ſolet. fœderatæ ciuitates duæ ſunt, quarum decumæ uenire nõ ſoleãt; Mamertina, & Taurominitana. quinque præterea ſine fœdere immunes ciuitates, ac liberæ; Centuripina, Haleſina, Segeſtana, Halycienſis, Panormitana. præterea, omnis ager Siciliæ ciuitatum decumanus eſt, itemq; ante imperium populi R. ipſorũ Siculorũ uolũtate, & inſtitutis fuit. uidete nunc maiorum ſapiẽtiã: qui, cum Siciliã tam opportunum ſubſidium belli, atq; pacis ad Remp. adiunxiſſent, tanta cura Siculos tueri, & retinere uoluerunt, ut non modo eorum agris uectigal nouum nullum imponerent, ſed ne legem quidem uẽditionis decumarum, ne'ue uẽdundis aut tempus aut locum cõmutarẽt, ut certo tempore anni, ut ibidem in Sicilia, deniq; ut lege Hieronica uenderẽt. uoluerunt eos in ſuis rebus ipſos intereſſe, eorum animos nõ modo lege noua, ſed ne nomine quidẽ legis nouo cõmoueri. ita decumas lege Hieronica ſemper uendendas cẽſuerunt, ut ijs iucundior eſſet muneris illius functio, ſi eius regis, qui Siculis cariſſimus fuit, non ſolum inſtituta cõmutato imperio,

uerum etiam nomẽ maneret. hoc iure ante Verrem Prætorem Siculi ſemper uſi ſunt. hic primus inſtituta omnium, conſuetudinem à maioribus traditam, conditionem amicitiæ, ius ſocietatis cõuellere, & cõmutare auſus eſt. qua in re primum illud reprehendo, & accuſo, cur in re tam ueteri, tam uſitata quidquam noui feceris? ingenio aliquid aſſecutus es? tot homines ſapientiſſimos, qui illã prouinciam ante te tenuerunt, prudentia, conſilioq́; uiciſti? eſt tuum, eſt ingenij prudentiæq́; tuæ. do hoc tibi, & concedo: ſcio te Romæ, cũ Prætor eſſes, edicto tuo poſſeſſiones hæreditatum ad alienos, à primis hæredibus ad ſecundos, à legibus ad libidinem tuam tranſtuliſſe: ſcio te edicta ſuperiorum omniũ correxiſſe, & poſſeſſiones hæreditatum nõ ſecundum eos, qui proferrent, ſed ſecundum eos, qui dicerent teſtamentum factũ, dediſſe: easq́; res nouas abs te prolatas, & inuentas magno tibi quæſtui fuiſſe ſcio: eundemq́; te memini cenſorias quoque leges in ſartis tectis exigendis tollere, & commutare, ne is redimeret, cuia res eſſet; ne pupillo tutores, propinquiq́; conſulerent, quo minus fortunis omnibus euerteretur; exiguam diẽ præfiniri operi, qua cæteros ab negotio excluderes, ipſe in tuo redemptore nullã certam diem obſeruares. quamobrem nouã legem te in decumis ſtatuiſſe non miror, hominem in edictis prætorijs, in cenſorijs legibus tam prudentẽ, tam exercitatum. non inquã miror, te aliquid excogitaſſe: ſed quòd tua ſpõte, iniuſſu populi, ſine ſenatus auctoritate iura prouinciæ Siciliæ mutaris, id reprehẽdo, id accuſo. L. Octauio & C. Cottæ Coſs. ſenatus permiſit, ut uini, & olei decumas, & frugum minutarum, quas ante Quæſtores in Sicilia uen-

dere conſueſſent, Romæ uenderēt, legemq; his rebus, quā ipſis uideretur, edicerent. cum locatio fieret, publicani poſtularunt, quaſdam res ut ad legem adderent, neque tamen à cenſorijs cæteris legibus recederent. contradixit is, qui caſu tū Romæ fuit, tuus hoſpes Verres, hoſpes inquā, & familiaris tuus Sthenius hic Thermitanus. Conſules cauſam cognouerunt: cum uiros primarios, atque ampliſſimos ciuitatis multos in conſilium aduocaſſent, de conſilij ſententia pronunciarunt, ſe lege Hieronica uēdituros. ita ne uero? prudentiſſimi uiri, ſumma auctoritate præditi, quibus ſenatus legum dicendarum in locandis uectigalibus omnem poteſtatē permiſerat, populusq; R. idem iuſſerat; Siculo uno recuſante, cū amplificatione uectigalium nomē Hieronicæ legis mutare noluerūt. tu homo minimi conſilij nullius auctoritatis, iniuſſu populi, ac ſenatus, tota Sicilia recuſante, cum maximo detrimento, atq; adeo exitio uectigalium totā Hieronicā legem ſuſtuliſti. at quā legem corrigit iudices, atque adeo totam tollit? acutiſſime, ac diligentiſſime ſcriptam: quæ omnibus cuſtodijs ſubiectum aratorem decumano tradit, ut neque in ſegetibus, neque in areis, neq; in horreis, neq; in amouendo, neque in aſportando frumento grano uno poſſet arator ſine maxima pœna fraudare decumanum. ſcripta lex ita diligenter eſt, ut eum ſcripſiſſe appareat, qui alia uectigalia nō haberet: ita acute, ut Siculum: ita ſeuere, ut tyrannum. qua lege Siculis tamen arare expediret: nam ita diligenter conſtituta ſunt iura decumani, ut tamen ab inuito aratore plus decuma nō poſſit auferri. cum hæc eſſent ita conſtituta, Verres tot annis, atque adeo ſeculis inuentus eſt, qui hæc non com=

mutarit, ſed euerterit, eaq́; , quæ iam diu ad ſalutem ſociorum, utilitatemq́; Reip. compoſita, comparataq́; eſſent, ad ſuos improbiſſimos quæſtus conuerteret: qui primum certos inſtituerit, nomine decumanos, re uera miniſtros, ac ſatellites cupiditatum ſuarum: per quos oſtendam ſic prouinciam per triennium uexatam, atq; uaſtatam iudices, ut eam multis annis multorum innocentia, ſapiētiaq́; recreare nequeamus. eorum omnium, qui decumani uocabantur, princeps erat Q. ille Apronius, quē uidetis: de cuius improbitate ſingulari grauiſſimarum Legationum querimonias audiſtis. aſpicite iudices uultum hominis, & aſpectum, & ex ea contumacia, quam hic in perditis rebus retinet, illos eius ſpiritus, Sicilienſes quos fuiſſe putetis, cogitate, ac recordamini. hic eſt Apronius, quē in prouincia tota Verres, cū undiq; nequiſſimos homines cōquiſiſſet, & cum ipſe ſecum ſui ſimiles duxiſſet nō parum multos, nequitia, luxuria, audacia ſui ſimillimum iudicauit. itaque iſtos inter ſe perbreui tempore non res, non ratio, non commendatio aliqua, ſed ſtudiorū turpitudo, ſimilitudoq́; cōiunxit. Verris mores improbos, impurosq́; noſtis: fingite uobis, ſi poteſtis, aliquē, qui in omnibus iſti rebus par ad omnium flagitiorū nefarias libidines eſſe poſſit: is erat Apronius ille: qui, ut ipſe non ſolum uita, ſed etiam corpore, atque ore ſignificat, immenſa aliqua uorago eſt, aut gurges uitiorū, turpitudinumq́; omniū. hunc in omnibus ſtupris, hūc in fanorum expilationibus, hūc in impuris cōuiuijs principē adhibebat: tātaq́; habebat morū ſimilitudo cōiunctionē, atq; cōcordiā, ut Apronius, qui alijs inhumanus, ac barbarus, iſti uni cōmodus, ac diſertus uideretur; ut

quē omnes odiſſent,neq; uidere uellent, ſine eo iſte eſſe nō poſſet;ut, cū alij ne cōuiuijs quidē ijſdē,quibus Apronius, hic ijſdem etiā poculis uteretur;poſtremo ut odor Aproni teterrimus oris,& corporis,quem,ut aiunt, ne beſtiæ quidem ferre poſſent,uni iſti ſuauis, & iucūdus uideretur.ille erat in tribunali proximus,in cubiculo ſolus,in cōuiuio dominus,ac tum maxime,cum, accubante prætextato Prætoris filio, in conuiuio ſaltare nudus cœperat. hunc,uti dicere inſtitui, principem Verres ad euertendas fortunas aratorum,uexandas,diripiendasq́; eſſe uoluit:huius audaciæ,nequitiæ, crudelitati fideliſſimos ſocios, optimosq́; ciues ſcitote hoc Prætore traditos iudices,atq; addictos fuiſſe,nouis inſtitutis,& edictis,tota Hieronica lege,quemadmodū antea dixi, reiecta & repudiata. primum edictum iudices audite præclarum: quātum decumanus edidiſſet aratorem ſibi decumæ dare oportere,ut tantū arator decumano dare cogeretur. quo modo? quātum popoſcerit Apronius,dato.quid eſt hoc?utrum,Prætoris inſtitutum in ſocios,an in hoſtes uictos inſani edictum,atq; imperium tyrāni? ego tātundem,quātum ille popoſcerit?poſcet omne,quantum exarauero.quid omne?immo plus etiā,inquit,ſi uol . quid tū?quid cenſes? aut dabis,aut cōtra edictū feciſſe dānabere.per deos immortales,quid eſt hoc? uериſimile.n.non eſt.ſic mihi perſuadeo iudices; tametſi omnia in iſtū hominē cōuenire putetis,tamē hoc uobis falſum uideri:ego enim,cū hoc tota Sicilia diceret,tamē affirmare nō auderē,ſi hæc edicta nō ex ipſius tabulis totidem uerbis recitare poſſē,ſicuti faciā.da,quæſo,ſcribæ. recitet ex codice.Recita edictū de profeſſione.Negat me recitare totū:

nam id nutu ſignificare uidetur. quid prætereo? an illud, ubi caues tamen Siculis, et miſeros reſpicis aratores? edicis enim, te in decumanum, ſi plura ſuſtulerit quàm debitum ſit, in octuplum iudicium daturum eſſe. nihil mihi placet prætermitti. recita hoc quoque, quod poſtulat, totum. Recita edictum de iudicio in octuplũ. Iudicio ut arator decumanum pſequatur? miſerum, atque iniquũ, ex agro homines traduci in forum, ab aratro ad ſubſellia, ab uſu rerum ruſticarum ad inſolitam litem, atque iudicium. cum omnibus in aliјs uectigalibus, Aſiæ, Macedoniæ, Hiſpaniæ, Galliæ, Africæ, Sardiniæ, ipſius Italiæ, quæ uectigalia ſunt; cum in his inquam rebus omnibus publicanus petitor, ac pignerator, nõ ereptor, neque poſſeſſor ſoleat eſſe: tu de optimo, de iuſtiſſimo, de honeſtiſſimo genere hominum, hoc eſt de aratoribus, ea iura conſtituebas, quæ omnibus aliјs eſſent contraria. utrum eſt æquius, decumanum petere, an aratorem repetere? iudicium integra re, an perdita fieri? eum, qui manu quæſierit, an eum, qui digito licitus ſit, poſſidere? quid, qui in ſingulis iugis arant, qui ab opere ipſi non recedunt, quo in numero magnus ante te Prætorẽ numerus, magna multitudo Siculorum fuit: quid facient? cum dederint Apronio, quid popoſcerit, relinquent arationes? relinquent larem familiarem ſuũ? uenient Syracuſas? ut te Prætore uidelicet æquo iure Apronium, delicias ac uitam tuam, iudicio recuperatorio perſequantur. uerum eſto: reperietur aliquis fortis, experiens arator: qui cum tantum dederit Decumano, quãtum ille deberi dixerit, iudicio repetat, & pœnam octupli perſequatur. expecto uim edicti, ſeueritatem Prætoris: faueo aratori, cupio

octupli damnari Apronium. quid tandem poſtulat ara=tor? nihil, niſi ex edicto iudicium in octuplū. quid Apronius? nō recuſat. quid Prætor? iubet Recuperatorū reijcere decurias. ſcribamus, quas decurias. de cohorte mea reijcies, inquit. quid? iſta cohors quorum hominum eſt? Voluſij aruſpicis, & Cornelij medici, & horum canum, quos tribunal meū uides lambere. nam de conuētu nullum unquā iudicem, nec Recuperatorem dedit: iniquos decumanis omnes dicebat eſſe, qui unā agri glebam poſſiderent. ueniendū erat ad eos contra Aproniū, qui nondum etiam Aproniani cōuiuij crapulam exhalaſſent. ò præclarum, & cōmemorandum iudicium: ò ſeuerū edictum: ò tutum perfugium aratorū. atq; ut intelligatis, cuiuſmodi iſta iudicia in octuplum, cuiuſmodi iſtius de cohorte Recuperatores exiſtimati ſint; ſic attendite. ecquem putatis decumanū hac licētia permiſſa, ut tātum ab aratore, quātū popoſciſſet, auferret, plus, quàm deberetur, popoſciſſe? cōſiderate cū ueſtris animis uoſmet ipſi, ecquē putetis: præſertim cum id non ſolum ſine auaritia, ſed etiam impudentia accipere potuerit. multos, neceſſe eſt. at ego omnes dico, plus, quā decumas, abſtuliſſe. cedo mihi unum ex triennio Præturæ tuæ, qui octupli damnatus ſit. damnatus? immo uero in quem iudicium ex edicto tuo poſtulatum ſit. nemo erat uidelicet aratorum, qui iniuriam ſibi factam queri poſſet: nemo decumanorum, qui grano amplius, ſibi quàm deberetur, deberi profeſſus eſſet. immo uero cōtra, rapiebat, & aſportabat quantū à quoque uolebat, Apronius: omnibus autē locis aratores ſpoliati, ac uexati querebantur: neque tamē ullum iudicium reperietur. quid eſt hoc? uiri for=

teſ,honeſti,gratioſi, tot Siculi,tot equites R. ab homine nequiſſimo,ac turpiſſimo læſi,pœnā octupli ſine ulla dubitatione cōmiſſam nō perſequebantur? quæ cauſa? quæ ratio eſt,una illa iudices,quam uidetis; quòd ultro etiā illuſos ſe et irritos ab iudicio diſceſſuros uidebāt:etenim quod eſſet iudiciū,cum è Verris turpiſſimo,flagitioſiſſimoq́; comitatu tres Recuperatorum nomine aſſediſſent, aſſeclæ iſtius,nō à patre ei traditi,ſed à meretricula commendati? ageret uidelicet cauſam arator: nihil ſibi frumenti ab Apronio relictū:bona ſua etiā direpta,ſe pulſatum,uerberatumq́; diceret.conferrēt uiri boni capita: de comeſſatione loquerētur inter ſe,ac de mulieribus,ſi quas à Prætore abeuntes poſſent deprehendere : res agi uideretur. ſurrexiſſet Apronius,noua dignitas publicani,nō,ut decumanus,ſqualoris plenus , ac pulueris , ſed unguētis oblitus,uino uigilijsq́; languidus:omnia primo motu,ac ſpiritu ſuo,uini,unguēti,corporis odore cōpleſſet:dixiſſet hæc,quæ uulgo dicere ſolebat,nō ſe decumas emiſſe,ſed bona fortunasq́; aratorū;non ſe decumanum eſſe Aproniū,ſed Verrē alterum,dominum illorū,ac tyrānum.quæ cū dixiſſet, illi uiri optimi de cohorte iſtius Recuperatores nō de abſoluendo Apronio deliberarent, ſed quærerent,quo modo petitorem ipſum Apronio permiſiſſent,ut quantū uellet,poſceret; quantum popociſſet,auferret.hoc tibi defenſionis ad iudicium tuum comparabas? habuiſſe te edictum , Recuperatores daturum in octuplum? ſi mehercule ex omni copia conuentus Syracuſani ſplendidiſſimorum hominum , honeſtiſſimorumq́; faceres poteſtatem aratori , non modo reijciendi, ſed etiam ſumendi Recuperatores : tamen hoc nouum

genus iniuriæ ferre nemo poſſet:te, cum tuos omnes fru
ctus publicano tradidiſſes, & rem de manibus amiſiſſes,
tum bona tua repetere, ac perſequi lite, atque iudicio? cũ
uero uerbo iudiciũ ſit in edicto, re quidem uera tuorum
comitium, hominum nequiſſimorũ, colluſio cũ decuma-
nis ſocijs tuis, atque adeo procuratoribus: tamen audes il
lius iudicij mentionem facere? præſertim cum id nõ mo
do oratione mea, ſed etiã re ipſa refellatur: cum in tan-
tis incõmodis aratorum, iniurijsq; decumanorum nullũ
ex iſto præclaro ædicto non modo factum, ſed ne poſtu-
latum quidẽ iudicium inueniatur. erit tamen in arato-
res lenior, quàm uidetur. nã qui in decumanos octupli
iudiciũ ſe daturum edixit, idem habuit in edicto, ſe in
aratorẽ in quadruplum daturũ. quis hunc audet dice-
re aratoribus infeſtum, aut inimicũ fuiſſe? quãto lenior
eſt, quàm in publicanũ. edixit, ut, quod decumanus edi-
diſſet ſibi dari oportere, id ab aratore magiſtratus Sicu-
lus exigeret. quid dereliquit iudicij, quod in aratorẽ da-
ri poſſet? nõ malum eſt, inquit, eſſe iſtam formidinem, ut
cum exactum ſit ab aratore, tamen, ne ſe cõmoueat, reli
quus metus iudicij ſit. ſi iudicio à me uis exigere, remo-
ue Siculum magiſtratũ. ſi hanc uim adhibes, quid opus
eſt iudicio? quis porrò erit, qui non malit decumanis tuis
dare quod poſcent, quàm ab aſſeclis tuis quadrupli con-
demnari? illa uero præclara eſt clauſula edicti, quòd o-
mniũ cõtrouerſiarum, quæ eſſent in aratorem, & decu-
manũ, ſi uter uelit, edicit ſe Recuperatores daturum: pri
mũ, quæ poteſt eſſe cõtrouerſia, cũ is, qui petere debet, au
fert? & cum is, nõ quantum debetur, ſed quantum com
modum eſt, auferat? ille autem, unde ablatum eſt, iudi-

cio ſuũ recuperare nullo modo poteſt? deinde in hoc homo lynceus, etiã callidus, ac ueterator eſſe uult, quòd ita ſcribit: ſi uter uolet, Recuperatores dabo. quã lepide ſe furari putat. utriq; facit poteſtatẽ. ſed utrum ita ſcripſerit: ſi uter uolet, an, ſi Decumanus uolet: nihil intereſt: arator. n. tuos iſtos Recuperatores nunquid uolet? quid? illa cuiuſmodi ſunt, quæ ex tempore ab Apronio admonitus edixit? Q. Septitio honeſtiſſimo homine, equiteq; R. reſiſtente Apronio, & affirmante ſe plus decuma non daturũ, exoritur peculiare edictum repẽtinum, ne quis frumẽtum de area tolleret, antequã cum decumano pactus eſſet. ferebat hãc quoq; iniquitatẽ Septitius, & imbri frumentum corrumpi in area patiebatur: cum illud edictum repente uberrimũ, & quæſtuoſiſſimũ naſcitur: ut ante Cal. Sext. omnes decumas ad aquam deportatas haberent. hoc edicto nõ Siculi (nam eos quidem iam ſuperioribus edictis ſatis perdiderat, atque afflixerat) ſed illi ipſi equites R. qui ſuũ ius retinere ſe cõtra Apronium poſſe erãt arbitrati, ſplẽdidi homines, & alijs Prætoribus gratioſi, uincti Apronio tarditi ſunt: attendite enim, cuiuſmodi edicta ſunt. ne tollat, inquit, ex area, niſi erit pactus. ſatis hæc magna uis eſt ad inique paciſcẽdũ: malo enim plus dare, quã nõ mature ex area tollere. at iſta ui Septitium, & nõnullos Septitij ſimiles nõ coercet: qui ita dicunt: ne tollam potius, quã paciſcar. his hoc apponitur. deportatum habeas ante Cal. Sext. deportabo igitur. niſi pactus eris, nõ cõmouebis. ſic deportandi dies præſtituta tollere cogebat ex area: cohibitio tollendi, niſi pactus eſſet, uim adhibebat pactioni, nõ uoluntatem. iam uero illud nõ ſolum contra legem Hieronicam, nec ſolum con-

tra conſuetudinem ſuperiorum, ſed etiam contra omnia iura Siculorū, quæ habēt à ſenatu, populoq́; R. ne extra ſuum forum uadimonium promittere cogantur. ſtatuit iſte, ut arator decumano, quod uellet decumanus, uadimoniū promitteret: ut hic quoque Apronio, cū ex Leontino uſque Lilybæum aliquē uadaretur, ex miſeris aratoribus calūniandi quæſtus accederet. quāquam illa fuit ad calūniam ſingulari cōſilio reperta ratio, quòd edixerat, ut aratores iugera ſationum ſuarum profiterentur. quæ res cū ad pactiones iniquiſſimas magnam uim habuit, ſicut oſtendemus, nec ad ullā utilitatem Reip. pertinuit: tum uero ad calumnias, in quas omnes incideret, quos uellet Apronius: ut enim quiſque contra uolūtatē eius dixerat, ita in eum iudiciū de profeſſione iugerum poſtulabatur. cuius iudicij metu magnus à multis frumenti numerus ablatus, magnæq́; pecuniæ coactæ ſunt: non quo iugerū numerū uere profiteri eſſet difficile, aut amplius etiā profiteri, (quid enim in eo periculi eſſe poſſet?) ſed cauſa erat iudicij poſtulandi, quòd ex edicto profeſſus nō eſſet. iudiciū autē quod fuerit iſto Prætore, ſi, quæ cohors, & qui comitatus fuerit, meminiſtis, ſcire debetis. quid igitur eſt, quod ex hac iniquitate nouorum edictorū intelligi uelim iudices? iniuriam ne factam ſocijs? at uidetis. auctoritatem ſuperiorum repudiatā? non audebit negare. tantū Apronium iſto Prætore potuiſſe? cōfiteatur, neceſſe eſt. ſed uos fortaſſe, quod uos lex cōmonet, id in hoc loco quæretis, nū quas ex hiſce rebus pecunias ceperit. docebo, cepiſſe maximas, omneſq́; eas iniquitates, de quibus antea dixi, ſui quæſtus cauſa irrupiſſe conuincam, ſi prius illud propugnaculum, quo contra

omnes meos impetus uſurum ſe putat, ex defenſione eius deiecero. magno, inquit, decumas uẽdidi. quid ais? an tu decumas homo audaciſſime, atq; amentiſſime uẽdidiſti? tu partes eas, quas te ſenatus populusq; R. uoluit, an fructus integros, atq; adeo bona, fortunasq; aratorũ omnes uendidiſti? ſi palã præco iuſſu tuo prædicaſſet, non decumas frumenti, ſed dimidias uenire partes; & ita emptores acceſſiſſent, ut ad dimidias partes emendas; ſi pluris uendidiſſes tu dimidias, quã cæteri decumas: cuinã mirũ uideretur? quid uero? ſi præco decumas pronũciauit, re uera, hoc eſt lege, edicto, cõditione plus etiã quã dimidiæ uenierũt: tamẽ hoc tibi præclarũ putabis, te pluris, quod nõ licebat, quã cæteros, quod oportebat, uendidiſſe? pluris uendidi decumas, quã cæteri. quibus rebus id aſſecutus es? innocentia? aſpice ædem Caſtoris: deinde, ſi audes, fac mentionẽ innocentiæ. diligentia? codicis lituras tui contemplare in Sthenij Thermitani nomine: deinde aude te dicere diligentem. ingenio? qui teſtes interrogari priore actione nolueris, & ijs tacitũ os tuũ præbere malueris; quãuis & te, & patronos tuos ingenioſos eſſe dicito. quare igitur id, quod ais, aſſecutus es? magna eſt enim laus, ſi ſuperiores conſilio uiciſti, poſterioribus exemplum atq; auctoritatẽ reliquiſti. tibi fortaſſe idoneus fuit nemo, quẽ imitarere. at te uidelicet inuẽtorẽ rerũ optimarũ, ac principẽ imitabũtur omnes. quis aratorũ te Prætore decumã dedit? quis duas? quis nõ maximo ſe affectũ beneficio putauit, cũ tribus decumis pro una defungeretur? præter paucos, qui propter ſocietatẽ furtorum tuorũ nihil omnino dederũt. uide, inter importunitatẽ tuã, ſenatusq; bonitatem quid interſit. ſenatus, cum tempori-

bus Reip.cogitur,ut decernat,ut alteræ decumæ exigantur; ita decernit, ut pecunia pro his decumis ſoluatur aratoribus,ut,quod plus ſumitur quã debetur,id emi,nõ auferri putetur.tu, cũ tot decumas nõ S.C.ſed nouis edictis tuis,nefarijsq; inſtitutis exigeres,& eriperes,magnũ te feciſſe arbitrabere,ſi pluris uendideris,quã L.Hortenſius pater iſtius Q. Hortenſij,quã Cn.Pompeius, quàm M.Marcellus:qui ab æquitate,ab lege, ab inſtitutis non receſſerunt.an tibi unius anni,aut biennij ratio habẽda fuit, ſalus prouinciæ, commoda rei frumentariæ, ratio Reip.in poſterũ fuit negligenda? cũ ita rem conſtitutam accepiſſes,ut & populo R.ſatis frumenti ex Sicilia ſuppeditaretur,& aratoribus tamẽ arare,atq; agros colere expediret.quid effeciſti? quid aſſecutus es?ut Prætore te neſcio quid ad decumas accederet,deſerendas arationes, relinquẽdasq; curaſti.ſucceſſit tibi L.Metellus.tu innocẽtior,quã Metellus?tu laudis & honoris cupidior?tibi.n. Cõſulatus quærebatur,Metello paternus honor,& auitus negligebatur. multo minoris uẽdidit, nõ modo quã tu,ſed etiã quã qui ante te uẽdiderũt.quæro,ſi ipſe excogitare nõ poterat,quẽadmodũ quãplurimo uenderet: ne tua qdẽ recẽtia proximi Prætoris ueſtigia perſequi poterat, ut tuis præclaris,abs te principe inuẽtis,& excogitatis,edictis,atq; inſtitutis uteretur?ille uero tũ ſe Metellũ minime fore putaſſet,ſi te ulla in re imitatus eſſet. q ab urbe Roma,quod nemo unquã poſt hominũ memoriã fecit,cũ ſibi in prouinciã proficiſcẽdũ putaret, literas ad Siciliæ ciuitates miſit, per quas hortatur,& rogat, ut arẽt,ut ſerãt in beneficio populi R.hoc petit aliquãto ante aduentũ ſuũ:& ſimul oſtẽdit ſe lege Hieronica uẽditurum,

turũm, hoc eſt in omnĩ ratione decumarum nihil iſti ſi=mile facturũ. atque hæc nõ cupiditate aliqua ſcribit ad ductus, ut in aliená prouinciam mittat literas ante tem pus, ſed cõſilio, ne, ſi tempus ſationis præterijſſet, granũ in prouincia Sicilia nullũ haberemus. cognoſcite Metelli literas. Recita epiſtolá L. Metelli. *hæ literæ iudices L. Metelli, quas audiſtis, hoc, quantum eſt, ex Sicilia fru=menti hornotini exarauerunt. glebam cõmoſſet in agro decumano Siciliæ nemo, ſi Metellus hanc epiſtolá non miſiſſet. quid, Metello diuinitus hoc uenit in mẽtem, an ab Siculis, qui Romam frequentiſſimi cõuenerant, nego tiatoribusq; Siciliæ doctus eſt? quorũ quanti conuentus ad Marcellos antiquiſſimos Siciliæ patronos, quanti ad Cn. Pompeium Cos. deſignatum, cæterosq; illius prouin=ciæ neceſſarios fieri ſoliti ſint, quis ignorat? quod quidẽ iudicium nullo unquam de homine factũ eſt, ut abſens accuſaretur ab ijs palàm, quorũ in bona, liberosq; ſum=mum imperium, poteſtatemq; haberet. tãta uis erat in=iuriarũ, ut homines quiduis perpeti, quá nõ de iſtius pra uitate, & iniurijs deplorare, & conqueri mallent. quas literas cum ad omnes ciuitates propè ſuppliciter miſiſſet Metellus, tamen antiquũ modum ſationis nulla ex par=te exequi potuit: diffugerant. n. permulti, id quod oſten dam: non ſolũ arationes, ſed etiá ſedes ſuas patrias iſtius iniurijs exagitati reliquerant. nõ mehercule criminis au gendi cauſa dicá iudices: ſed quem accepi ipſe oculis, ani moq; ſenſum, hunc uere apud uos, & ut potero planiſſi me exponam. nam cum quadriennio poſt in Siciliam ueniſſem, ſic mihi affecta uiſa eſt, ut eæ terræ ſolent, in quibus bellum acerbum, diuturnumq; uerſatũ eſt. quos*

ego campos antea,colleſq; nitidiſſimos,uiridiſſimoſq; ui diſſem,hos ita uaſtatos nunc,ac deſertos uidebã,ut ager ipſe cultorem deſiderare,ac lugere dominũ uideretur. Herbitenſis ager, Ennenſis, Murgentinus, Aſſorinus, Macharenſis, Agyrinenſis ita relictus erat ex maxima parte,ut non ſolum iugerũ,ſed etiã dominorum multitudinem quæreremus. Aetnenſis uero ager,qui ſolebat eſſe cultiſſimus,&,quod caput eſt rei frumentariæ, cãpus Leontinus,cuius antea ſpecies hæc erat,ut, cum obſitum uidiſſes,annonæ caritatẽ non uererere; ſic erat deformis,atq; horridus, ut in uberrima Siciliæ parte Siciliam quæreremus:labefactarat enim uehemẽter aratores iam ſuperior annus, proximus uero funditus euerterat.tu mihi etiam audes mentionẽ facere decumarum? tu in tanta acerbitate,in tot,et tãtis iniurijs, cũ in arationibus,et in earum rerum iure prouincia Sicilia conſiſtat; euerſis funditus aratoribus, relictis agris, cum in prouincia tam locuplete,ac referta non modo rem, ſed ne ſpem quidem ullam reliquam cuiquã feceris,aliquid te populare putabis habere,cũ dices te pluris, quã cæteros,decumas uendidiſſe? quaſi uero aut populus R. hoc uoluerit,aut ſenatus hoc tibi mandauerit,ut, cũ omnes aratorum fortunas decumarum nomine eriperes, in poſterum fructu illo,commodoq; rei frumentariæ populũ R.priuares; deinde, ſi quã partem tuæ prædæ ad ſummam decumarũ addidiſſes, bene de populo R. meritus uiderere. atq; hæc perinde loquor,quaſi in eo ſit iniquitas eius reprehendenda, ꝙ propter gloriæ cupiditatem, ut aliquos ſumma decumarum uinceret,acerbiorem legem,duriora edicta interpoſuerit,omnium ſuperiorum

auctoritatem repudiarit. magno tu decumas uēdidiſti. quid, ſi doceo te nō minus domū tuā auertiſſe, quā Romam miſiſſe decumarum nomine? quid habet populare ratio tua, cum ex prouincia populi R. *æquā partem tu tibi ſumpſeris, atque populo* R. *miſeris? quid, ſi, duabus partibus, doceo, te amplius frumēti abſtuliſſe, quā populo* R. *miſiſſe? tamen ne putamus patronū tuum in hoc crimine ceruiculam iactaturum, & populo ſe ad coronam daturum? hæc uos antea iudices audiſtis, uerū fortaſſe ita audiſtis, ut auctorē rumorem haberetis, ſermonemq́; omnium. cognoſcite nunc innumerabilem pecuniam frumentario nomine ereptā, ut ſimul illam quoq; eius uocem improbam agnoſcatis; qui ſe uno quæſtu decumarum omnia ſua pericula redempturum eſſe dicebat.* Audiuimus hoc iandiu iudices: *nego quenquam eſſe ueſtrū, quin ſæpe audierit, ſocios iſtius fuiſſe decumanos. nihil aliud arbitror in iſtum falsò eſſe dictum ab ijs, qui male de iſto exiſtimarint, niſi hoc. nā ſocij putādi ſunt, quos inter res cōmunicata eſt. ego rem totam, fortunasq́; aratorū omnes iſtius fuiſſe dico:* Apronium, Veneriosq́; *ſeruos, quod iſto* Prætore *fuit nouum genus publicanorum, cæterosq́; decumanos, procuratores iſtius quæſtus, & miniſtros rapinarum dico fuiſſe. quo modo hoc doces? quo modo ex locatione illa colūnarū docui iſtum eſſe prædatum? opinor ex eo maxime, ꝙ iniquā legem, nouamq́; dixiſſet: quis enim unquā conatus eſt iura omnia, et conſuetudinem omnium commutare cū uituperatione, ſine quæſtu? pergam, atque inſequar longius. iniqua lege uendebas, quo pluris uenderes. cur, iam addictis, & uenditis decumis, cum iam ad*

ſummam decumarum nihil, ad tuum quæſtum multũ poſſet accedere, ſubito atque ex tempore noua naſcebantur edicta? nam ut uadimonium decumano, quocunq; is uellet, promitteretur; ut ex area, niſi pactus eſſet, arator ne tolleret; Cal. Sext. decumas deportatas haberent: hæc omnia, uẽditis decumis, anno tertio te edixiſſe dico. quæ ſi Reip. cauſa faceres, in uendundo eſſent pronunciata: quia tua cauſa faciebas, quod erat imprudentia prætermiſſum, id quæſtu, ac tempore admonitus reprehẽdiſti. illud uero cui probari poteſt, te ſine tuo quæſtu, ac maximo quæſtu, tantã tuam infamiã, tantũ capitis tui, fortunarumq́; periculum neglexiſſe? ut, cum totius Siciliæ quotidie gemitus, querimoniaſq; audires; cũ, ut ipſe dixiſti, reum te fore putares; cum huiuſce iudicij diſcrimen ab opinione tua nõ abhorreret, paterere tamẽ aratores indigniſſimis iniurijs uexari, ac diripi. profecto, quanquam es ſingulari crudelitate, & audacia, tamen abs te totã alienari prouinciã, tot honeſtiſſimos tibi inimiciſſimos fieri nolles, niſi hanc rõnem, & cogitationem ſalutis tuæ, pecuniæ cupiditas, ac præſens illa præda ſuperaret. etenim; quoniã ſummã, et numerũ iniuriarum iudices uobis non poſſum exponere, ſigillatim autẽ de uniuſcuiuſq; incõmodo dicere infinitũ eſt; genera ipſa iniuriarũ, quæſo, cognoſcite. Nympho eſt Cẽturipinus, homo nauus, et induſtrius, experientiſſimus, ac diligentiſſimus arator. is cum arationes magnas conductas haberet, quod homines etiã locupletes, ſicut ille eſt, in Sicilia facere conſueuerũt; eaſq; magna impenſa, magno inſtrumẽto tueretur; tãta ab iſto iniquitate oppreſſus eſt; ut non modo arationes relinqueret, ſed etiam ex Sicilia

profugeret, Romamq; cum multis unà ab iſto eiectis ueniret. fecit, ut decumanus Nymphonem uocaret ex edicto illo præclaro: quod nullá ad aliam rem, niſi ad huiuſmodi quæſtus, pertinebat: numerũ iugerum profeſſum non eſſe. Nympho cũ ſe uellet æquo iudicio defendere, iſte uiros optimos Recuperatores dat, eundem illũ medicum Cornelium (is eſt Artemidorus Pergamenus, qui in ſua patria dux iſti quondam, & magiſter ad deſpoliandum Dianæ templum fuit) & aruſpicem Voluſianum, & Valeriũ præconem. Nympho, antequã planè conſtitit, condẽnatur. quanti, fortaſſe quæritis. nulla erat edicti pœna certa. frumenti eius omnis, quod in areis eſſet. ſic Apronius decumanus non decumã debitam, nõ frumentum remotũ, atque celatum, ſed tritici ſeptem millia medimnũ ex Nymphonis arationibus edicta pœna, nõ redemptionis aliquo iure tollit. Xenonis Meneni, nobiliſſimi hominis, uxoris fundus erat colono locatus: colonus, ꝙ decumanorum iniurias ferre nõ poterat, ex agro profugerat. Verres in Xenonẽ iudiciũ dabat illud ſuum damnatoriũ de iugerum profeſſione. Xenon ad ſe pertinere negabat, fundũ eũ locatũ eſſe dicebat. dabat iſte iudiciũ; ſi pateret iugera eiuſmodi fundi eſſe plura, quàm colonus eſſet profeſſus, tũ Xeno damnaretur. dicebat ille, nõ modo non araſſe ſe id, quod in ſatis erat, ſed nec dominũ eius eſſe fundi, nec locatorem; uxorem eſſe, eam ipſam ſuum negotiũ gerere, ipſam locauiſſe. defendebat Xenonem homo ſummo ſplẽdore, & ſumma auctoritate præditus M. Coſſetius. iſte nihilo minus iudiciũ HS LXXX dabat. ille tametſi Recuperatores de cohorte latronũ ſibi parari uide-

bat:tamen iudiciũ accepturum ſe eſſe dicebat. tum iſte magna uoce Venerijs imperat,ut Xenonem adirent; dũ res iudicaretur,hominem ut aſſeruarent; cum indicatũ ſit,ad ſe adducant.et illud ſimul dixit,ſe nõ putare illũ, ſi propter diuitias pœnas damnationis contemneret,etiã uirgas contemnere. hac ille ui, & hoc metu adductus tantum decumanis,quantum iſte imperauit,exoluit.

Polemarchus eſt Murgentinus,uir bonus, atque honeſtus. is,cum pro iugeribus quinquaginta, medimna D C C decumæ imperarentur, ꝙ recuſabat, domum ad iſtum in ius deductus eſt; et,cum iſte etiam cubaret, in cubiculum introductus eſt; quod,niſi mulieri,& decumano, patebat alij nemini. ibi cum pugnis & calcibus conciſus eſſet, qui D C C medimnis decidere noluiſſet, mille promiſit. Eubulides eſt Groſphus Centuripinus, homo cũ uirtute,& nobilitate domi ſuæ,tum etiam pecunia princeps. huic homini iudices honeſtiſſimæ ciuitatis honeſtiſſimo,non modo frumenti ſcitote,ſed uitæ,& ſanguinis tantum relictum eſſe,quantum Apronij libido tulit: nã ui, malo, plagis adductus eſt,ut frumenti daret,non quantũ haberet,ſed quantũ cogeretur. Soſtratus,& Numenius, et Nymphodorus eiuſdem ciuitatis,cũ ex agris tres fratres cõſortes profugiſſent,ꝙ ijs plus frumenti imperabatur,ꝗ quantum exararant; hominibus coactis, in eorum arationes Apronius uenit, omne inſtrumentum diripuit, familiam abduxit, pecus abegit.poſtea,cum ad eum Nymphodorus ueniſſet Aetnã, & oraret, ut ſibi ſua reſtituerentur; hominem corripi,ac ſuſpendi iuſſit in oleaſtro quadam, quæ eſt arbor indices in foro.tãdiu pepẽdit in arbore ſocius, amicuſq;

populi R. in ſociorum urbe, ac foro colonus, aratorq́; ue=ſter, quandiu uolũtas Apronij tulit. Genera iandu=dum innumerabilem iniuriarum iudices ſingulis nomi nibus profero: infinitã multitudinem iniuriarum præ=termitto. uos ante oculos, animosq́; ueſtros tota Sicilia decumanorum hos impetus, aratorum direptiones, hu=ius importunarum, Apronij regnũ proponite. contẽpſit Siculos: nõ duxit homines: nec ipſos ad perſequendũ ue=hemẽtes fore, & uos eorum iniurias leuiter laturos exi=ſtimauit. eſto: falſam de illis habuit opinionem, malã de uobis. uerũtamen, cũ de Siculis male mereretur, ciues R. coluit, his indulſit, eorũ uoluntati & gratiæ deditus fuit. iſte ciues R.? at nullis inimicior, aut infeſtior fuit. mitto uincla, mitto carcerem, mitto uerbera, mitto ſe=cures, crucem denique illam prætermitto, quam iſte ciui bus R. teſtem humanitatis in eos, ac beneuolentiæ ſuæ uoluit eſſe: mitto inquam hæc omnia, atque in aliud dicendi tempus reijcio: de decumis, de ciuium R. condi=tione in arationibus diſputo. qui quemadmodum eſſent accepti iudices, audiſtis ex ipſis: bona ſibi erepta eſſe di=xere. uerũ hæc, quoniã huiuſmodi caſus affuit, ferenda ſunt, nihil ualuiſſe æquitatẽ, nihil conſuetudinẽ: dãna denique iudices nulla tanta ſunt, quæ non uiri fortes magno, & libero animo effecti ferenda arbitrentur. quid, ſi equitibus R. non obſcuris, neque ignotis, ſed ho=neſtis, et illuſtribus manus ab Apronio, iſto Prætore, ſi=ne ulla dubitatione afferebantur? quid expectatis? quid à me amplius dicendum putatis? an id agendum, ut eo celerius de iſto tranſigamus, quo maturius ad Aproniũ poſſimus, id quod ego illi iam in Sicilia pollicitus ſum,

uenire? qui C. Matriniũ iudices, ſumma uirtute hominem, ſumma induſtria, ſumma gratia, Leontinis in publico biduũ tenuit. atque ab Apronio iudices, homine in dedecore nato, ad turpitudinẽ educato, ad Verris flagitia, libidinesq; accõmodato, equitem R. ſcitote biduum cibo, tectoq; prohibitũ, biduum Leontinis in foro custodijs AproniJ retẽtũ, atq; ſeruatum, neq; ante dimiſſum, quàm ad conditiones eius depactus eſt. Nam quid ego de Q. Lollio iudices dicã, equite R. ſpectato, atq; honeſto? clara res eſt, quã dicturus ſum, tota Sicilia celeberrima, atque notiſſima: qui cum araret in Aetnẽſi, cum is ager Apronio cum cæteris agris eſſet traditus, equeſtri uetere illa & auctoritate, & gratia fretus affirmauit, ſe decumanis plus, quàm deberet, non daturum. refertur eius ſermo Apronio. enimuero iſte ridere, ac mirari Lollium nihil de Matrinio, nihil de cæteris rebus audiſſe. mittit ad hominẽ Venerios: (hoc quoq; attẽdite, apparitores à Prætore aſſignatos habuiſſe decumanum: ſi mediocre argumentum uideri poteſt, iſtum decumanorum nomine ad ſuos quæſtus eſſe abuſum) adducitur à Venerijs, atq; adeo attrahitur Lollius, cõmode, cum Apronius e palæſtra rediſſet, & in triclinio, quod in foro Aetnæ ſtrauerat, decubuiſſet. ſtatuitur Lollius in illo tẽpeſtiuo gladiatorum cõuiuio. nõ mehercule, quæ loquor, crederẽ iudices, tametſi uulgo audierã, niſi mecum ipſe ſenex, cũ mihi, atq; huic uoluntati accuſationis meæ lacrymans gratias ageret, ſumma cum auctoritate eſſet locutus. ſtatuitur, ut dico, eques R. propè annos LXXXX natus in Apronij cõuiuio, cum interea Apronius caput, atque os ſuum unguẽto pfricaret. qd eſt Lolli, inquit? tu, ni

ſi malo coactus, recte facere neſcis? homo, quid ageret; taceret, reſpōderet; quid faceret deniq;, illa auctoritate, et ætate præditus neſciebat. Apronius interea cœnā, ac pocula poſcebat. ſerui autē eius, qui et moribus iiſdē eſſent, quibus dominus, et eodem genere, ac loco nati, præter oculos Lollij hæc omnia ferebant. ridere conuiuæ, cachinnari ipſe Apronius. niſi forte exiſtimatis, eum in uino, ac luxu non riſiſſe, qui nūc in periculo, ac exitio ſuo riſum tenere non poſſit. ne multa iudices: his contumelijs ſcitote Q. Lollium coactum ad Apronij leges, conditionesq; ueniſſe. Lollius ætate, et morbo impeditus, ad teſtimonium dicendum uenire nō potuit. quid opus eſt Lollio? nemo hoc neſcit: nemo tuorum amicorum, nemo abs te interrogatus, nunc ſe primum hoc dicet audire. M. Lollius filius eius, adoleſcēs lectiſſimus, præſto eſt: huius uerba auditis. nam Q. Lollius eius filius, qui Calidium accuſauit, adoleſcēs et bonus, & fortis, & in primis diſertus, cum his iniurijs cōtumelijsq; cōmotus in Siciliam eſſet profectus, in itinere occiſus eſt. cuius mortis cauſam fugitiui ſuſtinēt: re quidē uera nemo in Sicilia dubitat, quin eo ſit occiſus, ꝙ habere clauſa non potuerit ſua cōſilia de Verre. iſte porrò nō dubitabat, quin is, qui antea alium ſtudio adductus accuſaſſet, ſibi aduenièti præſto eſſet futurus, cum eſſet parètis iniurijs, & domeſtico dolore cōmotus. iā ne intelligitis iudices, quæ peſtis, quæ immanitas in ueſtra antiquiſſima, fideliſſima, proximaq; prouincia uerſata ſit? iam uidetis, quā ob cauſam Sicilia tot hominum antea furta rapinas iniquitates, ignominiasq; perpeſſa, nō potuerit nouum, ac ſingulare, atq; incredibile genus iniuriarum, cōtumelia

rumq; ferre? iam omnes intelligunt, cur uniuerſa pro=uincia defenſorem ſuæ ſalutis eum quæſiuit, cuius iſte fidei, diligentiæ, perſeuerantiæ nulla ratione eripi poſſit. tot iudicijs interfuiſtis: tot homines nocētes et improbos accuſatos & ueſtra et ſuperiorū memoria ſcitis eſſe: ecquē uidiſtis, ecquē audiſtis in tantis furtis, in tam apertis, in tanta audacia, tanta impudentia eſſe uerſatum? Apronius ſtipatorios Venerios ſecum habebat: ducebat eos circum ciuitates: publice ſibi conuiuia parari, ſterni triclinia etiam in foro iubebat, eò uocari homines honeſtiſſimos, nō ſolū Siculos, ſed etiam equites R. ut, quocū inire cōuiuiū nemo unquam, niſi turpis, impuruſq;, uoluiſſet, ad eius cōuiuiū ſpectatiſſimi, atque honeſtiſſimi uiri tenerentur. hæc tu omnium mortalium profligatiſſime, ac pditiſſime cū ſcires, cum audires quotidie, cum uideres; ſi ſine tuo maximo quæſtu fierent, cū tanto periculo tuo fieri paterere, atque cōcederes? et tantū apud te quæſtus Apronij, tātum eius ſermo inquinatiſſimus, & blanditiæ flagitioſæ ualuerunt, ut nūquam animū tuum cura tuarum fortunarum, cogitatioq; tangeret? cernitis iudices, quod, & quantum incendium decumanorum impetu nō ſolum per agros, ſed etiam per reliquas fortunas aratorum, nō ſolum per bona, ſed etiam per iura libertatis, & ciuitatis iſto Prætore peruaſerit. uidetis pendere alios ex arbore, pulſari autem alios, & uerberari, porrò alios in publico cuſtodiri, deſtitui alios in conuiuio, condēnari alios à medicō, & præcone Prætoris, bona tamen interea nihilo minus eorum omnium ex agris auferri, ac diripi. quid? eſt hoc populi R. imperium? populi R. leges? iudicia? ſocij fideles? prouin=

cia ſuburbana? nõ ne omnia potius eiuſmodi ſunt, quæ, ſi Athenius uiciſſet, in Sicilia non feciſſet? non inquã iudices eſſet ullam partem iſtius nequitiæ fugitiuorum inſolentia cõſecuta. priuatim hoc modo. quid publice? ciuitates quemadmodum tractata ſunt? audiſtis permulta indicia, & teſtimonia ciuitatum, & reliquarum audietis. ac primũ de Agyrinenſi populo fideli, & illuſtri breuiter cognoſcite. Agyrinenſis eſt in primis honeſta ciuitas Siciliæ, hominũ ante hunc Prætorem locupletiũ, ſummorumq́; aratorum. eius agri decumas cũ emiſſet idem Apronius, Agyriũ uenit. qui cum eò cũ apparitoribus, ideſt cum minis, ac ui ueniſſet, poſcere pecuniam grandẽ cœpit, ut accepto lucro diſceret. nolle ſe negotij, quidquam habere dicebat, ſed accepta pecunia quamprimũ aliam ciuitatem occurrere. ſunt homines Siculi nõ contẽnendi, ſi per noſtros magiſtratus liceat, ſed homines & ſatis fortes, & ſatis planè frugi, ac ſobrij, & in primis hæc ciuitas, de qua loquor iudices. itaq; homini in primis improbiſſimo reſpõdent Agyrinẽſes, ſeſe decumas ei, quẽadmodũ deberent, daturos, lucrũ, cum ille magno præſertim emiſſet, non addituros. Apronius certiorem facit iſtũ, cuia res erat, quid rei eſſet. ſtatim, tanquã cõiuratio aliqua Agyrij contra Remp. facta, aut Legatus Prætoris pulſatus eſſet, ita Agyrio magiſtratus, & Quinqueprimi accitu iſtius euocantur. ueniũt Syracuſas: præſto eſt Apronius: ait eos ipſos, qui ueniſsẽt, contrà edictũ Prætoris feciſſe. quærebant, quid? reſpõdebat, ſe ad Recuperatores eſſe dicturũ. iſte, æquiſſimus homo, formidinem illam ſuam miſeris Agyrinenſibus inijciebat, Recuperatores ſe de cohorte ſua daturũ minabatur.

Agyrinēſes uiri fortiſſimi iudicium ſe paſſuros eſſe dicebant.ingerebat iſte Artemidorū medicum Cornelium, pictorem Tlepolemū,& eiuſmodi Recuperatores: quorum ciuis R.nemo erat,ſed Græci ſacrilegi, iampridem improbi,repēte Cornelij.uidebāt Agyrinenſes, quidquid ad eos Recuperatores Apronius attuliſſet,illum perfacile probaturū : condēnari cum iſtius inuidia, infamiáq; malebant,quàm ad eius conditiones, pactionesq; accedere.quærebāt,quæ in uerba Recuperatores daret:reſpondebat,ſi pateret aduerſus edictū feciſſe, quæ in iudicio dicturum eſſe dicebat.iniquiſſimis uerbis,improbiſſimis Recuperatoribus,conflictari malebant, quàm quidquā cum iſto ſua uolūtate decidere.ſummittebat iſte Timarchidem,qui moneret eos,ſi ſaperent,ut tranſigerēt. pernegabant.quid ergo?in ſingulos HS quinquagenis millibus dānari mauultis? malle dicebant. tum iſte clare omnibus audiētibus,qui dānatus erit,inquit, uirgis ad necē cædetur. hic illi flentes rogare,atque orare cœperunt,ut ſibi ſuas ſegetes, fructusq; oēs,arationesq; uacuas Apronio tradere liceret,ut ipſi ſine ignominia, moleſtiáq; diſcederēt.hac lege iudices decumas uēdidit Verres.dicat licet Hortenſius,ſi audet,magno Verrem uendidiſſe.hæc conditio fuit iſto Prætore maratorū,ut ſecum præclare agi arbitrarētur, ſi uacuos agros Apronio tradere liceret:multas enim cruces propoſitas effugere cupiebant. quantū Apronius edidiſſet deberi, tantum ex edicto dandū erat.etiā ne ſi plus edidiſſet, quàm quantum natū eſſet? etiā. quo modo? magiſtratus ex ipſius edicto exigere debebāt.at arator repetere poterat. uerum Artemidoro Recuperatore.quid, ſi minus arator

dediſſet, quàm popoſciſſet Apronius? iudicium in aratorem in quadruplum. ex quo iudicũ numero? ex cohorte Prætoris, præclara, honeſtiſſimorũ. quid amplius? minus te iugerũ profeſſum eſſe dico: Recuperatores reijce, ꝙ aduerſum edictum feceris. ex quo numero? ex eadem cohorte. quid erit extremum? ſi damnatus eris, (nam dubitatio dãnationis illis Recuperatoribus quæ poterat eſſe?) uirgis te ad necem cædi neceſſe erit. his legibus, his cõditionibus, erit quiſquã tam ſtultus, qui decumas ueniſſe arbitretur? qui aratori nouem partes reliquas factas eſſe exiſtimet? qui nõ intelligat, iſtum ſibi quæſtui, prædæq; habuiſſe bona, poſſeſſiones, fortunas aratorũ? uirgarum metu Agyrinẽſes, quod imperatum eſſet, facturos ſe eſſe dixerunt. accipite nunc, quid imperarit: et diſſimulate, ſi poteſtis, uos intelligere, ipſum Prætorẽ, quod tota Sicilia perſpexerit, redemptorem decumarũ, atque adeo aratorum dominum, ac regem fuiſſe. imperat Agyrinenſibus, ut decumas ipſi publice accipiant, Apronio lucrum dent. ſi magno emerat: quoniã tu es, qui diligentiſſime pretium exquiſiſti, qui, ut ais, magno uendidiſti, quare putabas emptori lucrum addi oportere? eſto: putabas. quamobrem imperabas, ut adderent? quid eſt aliud capere, et cõciliare pecunias, in quo te lex tenet, ſi hoc non eſt, ui, atque imperio cogere inuitos lucrum dare alteri, hoc eſt pecuniã dare? age, quid tum? ſi Apronio, delicijs Prætoris, lucelli aliquid iuſſi ſunt dare, putate Apronio datum, ſi Apronianum lucellum, ac non Prætoria præda uobis uidebitur. imperas, ut decumas accipiant, Apronio dent lucrum, tritici medimna XXXIIII. quid eſt hoc? una ciuitas ex uno agro ple=

bis Romanæ propè mẽſtrua cibaria Prætoris imperio donare Apronio cogitur. tu magno decumas uẽdidiſti? cũ tantum lucri decumano ſit datum, profectò, ſi pretium exquiſiſſes diligẽter, tum, cũ uendebas, X medimna potius addidiſſent, quã HS D C poſtea. magna præda uidetur. audite reliqua, & diligẽter attendite, quo minus miremini Siculos re neceſſaria coactos auxiliũ à patronis, à Cõſulibus, ab ſenatu, ab legibus, à iudicijs petiuiſſe. ut probaret Apronius hoc triticũ, imperat Agyrinenſibus Verres, uti in medimna ſingula dẽtur Apronio HS III. quid eſt hoc? tãto numero frumenti in lucri nomẽ imperato, expreſſo, nummi præterea exigẽtur, ut probetur frumentũ? an poterat nõ modo Apronius, ſed quiuis, exercitui ſi metiundũ eſſet, improbare Siculum frumentũ, quod illi ex area, ſi uellet, admetiri licebat? frumenti tantus numerus imperio tuo datur, et cogitur. nõ eſt ſatis. nũmi præterea imperãtur. dantur. parũ eſt. pro decumis hordei, alia pecunia cogitur. iubes HS XXX lucri dari. ita ab una ciuitate ui, minis, impio, iniuriaq; Prætoris eripiuntur tritici medimna XXXIII, et præterea HS LX. an hæc obſcura ſunt? aut, ſi omnes homines uelint, obſcura eſſe poſſunt? quæ tu palàm egiſti: in cõuentu imperaſti: omnibus inſpectantibus coegiſti: qua de re Agyrinenſes magiſtratus, & Quinqueprimi quos tui quæſtus cauſa euocaſti, acta, et imperia tua domum ad ſenatũ ſuum renunciauerunt: quorũ renũciatio legibus illorũ, literis publicis mandata eſt: quorũ Legati, homines nobiliſſimi, Romæ ſunt, qui hoc idẽ pro teſtimonio dixerũt. cognoſcite Agyrinẽſiũ publicas literas, deinde teſtimonium publicũ ciuitatis. Recita literas pu=

blicas. TESTIMONIVM PVBLICVM. animaduertiſtis in hoc teſtimonio iudices, Apollodorum, cui Pyragi cognomen eſt, principem ſuæ ciuitatis, lacrymantem teſtari, ac dicere, nunquã, poſt populi R. nomen ab Siculis auditũ, et cognitũ, Agyrinenſes contra quenquã infimum ciuem R. dixiſſe, aut feciſſe quippiã; qui nunc contra Prætorẽ populi R. magnis iniurijs, & magno dolore publice teſtimonium dicere cogerẽtur. uni mehercule huic ciuitati Verres obſiſtere tua defenſione nõ potes: tãta auctoritas eſt in eorum hominum fidelitate, tãtus dolor iniuriæ, tãta religio in teſtimonio. uerum non una te, ſed uniuerſæ ſimillibus afflictæ incõmodis, legationibus, ac teſtimonijs publicis pſequẽtur. etenim deinceps uideamus, Herbitẽſis ciuitas honeſta, et antea copioſa, quẽadmodum ſpoliata ab iſto, ac uexata ſit. at quorũ hominum? ſummorum aratorum, remotiſſimorum à foro, iudicijs, et cõtrouersijs: quibus parcere, et cõſulere homo impuriſſime, et qđ genus hominum ſtudioſiſſime cõſeruare debuiſti. primo anno uenierunt eius agri decumæ tritici medimna XVIII. accẽſus iſtius, itẽ miniſter in decumis, cum emiſſet, et præfecti nomine cum ueniſſet Herbitã cum Venerijs, locusq; ei publice, quò diuerteretur, datus eſſet: coguntur Herbitẽſes ei lucri dare tritici modium XXXVII millia, cum decumæ ueniſſent tritici modium XVIII. atq; hoc triticum lucri coguntur dare publice cum iã priuatim aratores ex agris ſpoliati, atq; exagitati decumanorũ iniurijs profugiſsẽt, anno ſecũdo cũ emiſſet Apronius decumas tritici modiũ XXV millibus, et ipſe Herbitã cũ illa prædonis copia, manuq; ueniſſet: populus publice coactus eſt ei cõferre lucri tritici

modium XXVI, & acceſſionē HS MM. de acceſſione dubito an Apronio ipſi data ſit merces operæ, pretiumq́; impudentiæ. de tritici quidem numero tanto, quis poteſt dubitare, quin ad iſtum prædonem frumentarium, ſicut Agyrinēſe frumentū, peruenerit? Anno uero tertio in hoc agro conſuetudine uſus eſt regia. ſolere aiunt barbaros Reges Perſarū, ac Syrorū plures uxores habere, his aūt uxoribus ciuitates attribuere, hoc modo: hæc ciuitas mulieri redimiculū præbeat, hæc in collū, hæc in crines. ita populos habent uniuerſos nō ſolū conſcios libidinis ſuæ, uero etiā adminiſtros. eandē iſtius, qui ſe Regē Siculorū eſſe dicebat, licentiā, libidinemq́; fuiſſe cognoſcite. Aeſchrionis Syracuſani uxor eſt Pippa, cuius nomē iſtius nequitia tota Sicilia peruulgatū eſt. de qua muliere uerſus plurimi ſupra tribunal, et ſupra Prætoris caput ſcribebātur. hic Aeſchrio Pippæ uir adumbratus, in Herbitēſibus decumis nouus inſtituitur publicanus. Herbitenſes cū uiderent, ſi ad Aeſchrionem pretiū rediſſet, ſe ad arbitriū libidinoſiſſimæ mulieris ſpoliatū iri; liciti ſunt uſque eò, quoad ſe efficere poſſe arbitrabātur. ſupra adiecit Aeſchrio: neque.n. metuebat, ne Prætore Verre decumana mulier damno affici poſſet. addicitur medimnis MM. dimidio ferè pluris, quàm ſuperiore anno. aratores funditus euertebātur, et eo magis, ꝙ iā ſuperioribus annis exhauſti erant, ac penè perditi. intellexit iſte ita magno ueniſſe, ut amplius ab Herbitēſibus exprimi nō poſſet. demit de capite medimna DC: iubet in tabulas pro medimnis MMMVIII, referri DMMD & IIII. hordei decumas eiuſdem agri Docimus emerat. hic eſt Docimus, qui ad iſtum deduxerat Tertiam

Iſidori

Iſidori mimi filiam, ui abductam ab Rhodio tibicine. huius Tertiæ plus etiam, quã Pippæ, plus quã cæterarum, ac propè dicam tantum apud iſtum in Sicilienſi Prætura auctoritas ualuit, quãtum in urbana Chelidonis. ueniunt Herbitam duo Prætoris æmuli nõ moleſti, muliercularum deterrimarum improbiſſimi cognitores: incipiunt poſtulare, poſcere, minari: non poterant tamẽ, cum cuperent, Apronium imitari: Siculi Siculos nõ tam pertimeſcebant. cum omni ratione tamen illi calumniarẽtur, promittunt Herbitenſes uadimonium Syracuſas. eò poſteaquam uentũ eſt, coguntur Aeſchrioni, id eſt Pippæ, dare tantum, quantum erat de capite demptum, tritici modios MMMDC. mulierculæ publicanæ noluit ex decumis nimium lucri dare, ne forte ab nocturno ſuo quæſtu animum de uectigalia redimenda transferret. tranſactũ putabant Herbitenſes, cũ iſte, quid de hordeo, inquit, & Docimo amiculo meo? quid cogitatis? at hoc agebat in cubiculo iudices, atque in lectulo ſuo. negabãt illi ſibi quidquã eſſe mãdatum: nõ audio: numerate HS XV. quid facerent miſeri? aut quid recuſarent? præſertim cum in lectulo decumanæ mulieris ueſtigia uiderẽt recentia, quibus illum inflãmari ad perſeuerãdum intelligebant. ita ciuitas una ſociorum, atq; amicorum, duabus deterrimis mulierculis Verre Prætore uectigalis fuit. atq; ego nunc, eum frumẽti numerũ, & eas publice pecunias decumanis ab Herbitenſibus datas eſſe dico. quo illi frumento, & quibus pecunijs tamẽ à decumanorum iniurijs ciues ſuos nõ redemerũt: perditis enim, et direptis aratorũ bonis, hæc decumanis merces dabatur, ut aliquãdo ex eorũ agris, atque ex urbibus ãbirent. itaque cum

Philinus Herbitenſis,homo diſertus, & prudens,& domi nobilis,de calamitate aratorum,& de fuga,& de reliquorum paucitate publice diceret;animaduertiſtis iudices gemitum populi R.cuius frequentia huic cauſæ nunquã defuit.qua de paucitate aratorum alio loco dicam. nunc illud,quod penè præterij,non omnino relinquẽdũ uidetur. nam per deos immortales, quod de capite ipſo dempſit,quo tandem modo ferendum, uerũ etiam animaduertendum uidetur? unus adhuc fuit poſt Romam conditam (dij immortales faxint,ne ſit alter) cui Reſp. totam ſe tradidit,temporibus coacta,& malis domeſticis,L.Sylla.hic tantũ potuit, ut nemo illo inuito nec bona,nec patriam,nec uitam retinere poſſet:tãtum animi habuit ad audaciã,ut dicere in concione non dubitaret, bona ciuium R.cum uenderet, ſe prædam ſuã uendere. eius omnes res geſtas nõ ſolum obtinemus,uerum etiam propter malorum,incõmodorum, & calamitatum metum publica auctoritate defendimus: unũ hoc illius S.C.reprehenſum: decretumq; eſt,ut,quibus ille de capite dẽpſiſſet,ij pecunias in ærarium referrent. ſtatuit ſenatus;hoc ne illi quidem eſſe licitum,cui cõceſſerat omnia, à populo factarum, quæſitarumq; rerum ſummas imminuere.illum uiris fortiſſimis iudicarunt patres cõſcripti dimittere de ſumma non potuiſſe:te mulieri deterrimæ recte remiſiſſe ſenatores iudicabũt? ille,de quo lege populus R.iuſſerat,ut ipſius uolũtas populo R. eſſet pro lege,tamen in hoc uno genere ueterum religione legum reprehẽditur:tu,qui omnibus legibus implicatus tenebare,libidinẽ tibi tuã pro lege, eſſe uoluiſti? in illo reprehenditur,quòd ex ea pecunia remiſerit,quã ipſe quæſie=

rat:tibi concedetur,qui de capite uectigalium populi R. remiſiſti?atq; in hoc genere audaciæ multo etiam impudentius in decumis Segeſtenſium uerſatus eſt.quas cum addixiſſet eidẽ illi Docimo, hoc eſt tritici modiũ quinq; millia,& acceſſionem aſcripſiſſet HS M D; coegit Segeſtenſes à Docimo tantidem publice accipere. id quod ex Segeſtenſium publico teſtimonio cognoſcite. Recita teſtimonium publicum. Audiſtis, quanti decumas acceperit à Docimo ciuitas, tritici modium quinq; millia,& acceſſionem.cognoſcite nunc, quanti ſe uẽdidiſſe retulerit. LEX DECVMIS VENDVNDIS C. VERRE PR. hoc nomine uidiſtis tritici modium MMM de capite eſſe dempta.quæ cum de populi R. uictu,de uectigalium neruis, de ſanguine detraxiſſet ærarij;Tertiæ mimæ condonauit.utrum,impudentius à ſocijs abſtulit,an turpius meretrici dedit? an improbius populo R. ademit? an audacius tabulas publicas commutauit? ex horum ſeueritate te ulla uis, aut ulla largitio eripiet?ſed ſi eripuerit,non intelligit hæc, quæ iandudum loquor,ad aliã quæſtionem,atque ad peculatus iudicium pertinere.itaque hoc mihi reſeruabo genus integrum totũ:ad illã,quã inſtitui,cauſam frumenti,ac decumarum reuertar.Qui cũ agros maximos, ac feraciſſimos per ſe ipſum,hoc eſt per Aproniũ Verrem alterũ,depopularetur; ad minores ciuitates,habebat alios, quos, tanquã canes,immitteret,nequã homines, & improbos, quibus aut frumentũ,aut pecuniã publice cogebat dari.

A. Valentinus eſt in Sicilia interpres,quo iſte interprete nõ ad linguã græcã,ſed ad furta,& flagitia uti ſolebat.fit interpres hic,homo leuis,atque egens,repente de-

cumanus:emit agri Liparenſis miſeri, atque ieiuni decumas tritici medimnis DC. Liparens uocantur : ipſi accipere decumas, & numerare Valẽtio cogũtur lucri HS XXX millia. per deos immortales, utrum tibi ſumes ad defenſionẽ? tanto ne minoris tibi decumas uendidiſſe, ut ad medimna DC, HS XXX millia lucri ſtatim ſua uoluntate ciuitas adderet, hoc eſt tritici medimna II millia: an, cum magno decumas uẽdidiſſet, te expreſſiſſe ab inuitis Liparenſibus hanc pecuniam? ſed quid ego ex te quæro, quid defenſurus ſis, potius, quã cognoſcã ex ipſa ciuitate quid geſtum ſit? Recita teſtimonium publicũ Liparenſium: deinde, quẽadmodũ Valẽtio nummi ſint dati. TESTIMONIVM PVBLICVM, QVO MODO SOLVTVM SIT LITERIS PVBLICIS. etiam ne hæc tam parua ciuitas, tam procul à manibus tuis, atque à cõſpectu remota, ſeiuncta à Sicilia in inſula inculta tenuiq; poſita, cumulata aliis tuis maioribus iniuriis, in hoc quoque frumentario genere prædæ tibi, et quæſtui fuit? quã tu totã inſulam cuidam tuorum ſodalium, ſicut aliquod munuſculum, condonaras, ab hac etiam hæc frumentaria lucra tanquã à mediterraneis exigebãtur? itaque qui tot annis agellos ſuos ante te Prætorẽ redimere à piratis ſolebant, iidem ſe ipſos à te pretio impoſito redemerunt. quid ergo? à Tiſſenſibus, perpauca & tenui ciuitate, & aratoribus laborioſiſſimis, frugaliſſimisq; hominibus, non ne plus lucri nomine eripitur, quàm quantum frumenti omnino exararãt? ad quos tu decumanum Diognetũ Venerium miſiſti, nouum genus publicani. cur hoc auctore non Romæ ſerui publici ad uectigalia accedant? anno ſecundo Tiſ-

ſenſes HS XXI. lucri dare coguntur inuiti: tertio anno HS MM modium tritici lucri Diogneto Venerio dare coacti ſunt. hic Diognetus, qui ex publicis uectigalibus tanta lucra facit, uicarium nullũ habet, nihil omnino peculij. uos etiã nunc dubitate, ſi poteſtis, utrum tantum numerũ tritici Venerius apparitor iſtius ſibi acceperit, an huic exegerit. atq; hæc ex publico Tiſſenſiũ teſtimonio cognoſcite. TESTIMONIVM PVBLICVM TISSENSIVM. obſcure iudices Prætor ipſe decumanus eſt? cum eius apparitores frumentum à ciuitatibus exigant, pecunias imperent, aliquãto plus ipſi auferant, quàm quantum populo R. decumarum nomine daturi ſunt. hæc æquitas in tuo imperio fuit, hæc Prætoris dignitas, ut ſeruos Venerios Siculorũ dominos eſſe uelles. hic delectus, hoc diſcrimen te Prætore fuit, ut aratores in ſeruorũ numero eſſent, ſerui in publicanorũ.

Quid Ameſtratini miſeri? impoſitis ita magnis decumis, ut ipſis reliqui nihil fieret, non ne tamen numerare pecunias coacti ſunt? addicuntur decumæ M. Cæſio, cum adeſſent legati Ameſtratini. ſtatim cogitur Heraclius Legatus numerare HS XXII. quid hoc eſt? quæ eſt iſta præda? quæ uis? quæ direptio ſociorum? ſi erat Heraclio ab ſenatu mandatum, ut emeret: emiſſet. ſi nõ erat: qui poterat ſua ſponte pecuniam numerare? Cæſio renũciat ſe dediſſe. cognoſcite renunciationem ex literis. Recita ex literis publicis. quo S. C. erat hoc Legato permiſſum? nullo. cur fecit? coactus eſt. quis hoc dicit? tota ciuitas. Recita teſtimonium publicum. ab hac eadem ciuitate anno ſecundo ſimili ratione extortam eſſe pecuniam, et Sex. Vennonio datam, ex eodem teſtimonio co=

gnouiſtis. at Ameſtratinos, homines tenues, cũ eorũ decumas med. DCCC uendidiſſes, Banobali Venerio (cognoſcite nomina publicanorum) cogis eos plus lucri addere, quàm quanti uenierant, cũ magno ueniſſent. dant Banobali med. DCCC, HS M D. profecto nunquam iſte tã amens fuiſſet, ut ex agro populi R. plus frumenti ſeruo Venerio, quàm populo R. tribui pateretur, niſi omnis ea præda ſerui nomine ad iſtũ ipſum perueniret. Petrini, cũ eorum decumæ magno addictæ eſſent, tamen inuitiſſimi P. Neuio Turpioni, improbiſſimo homini, qui iniuriarum Sacerdote Prætore damnatus eſt, HS VII dare coacti ſunt. ita ne diſſolute decumas uendidiſti, ut, cum medimnum XV millibus ueniſſent, hoc eſt HS XXXXV, lucri decumano HS MMM darentur? at permagno decumas eius agri uẽdidi. uidelicet gloriatur nõ Turpioni lucrum datum, ſed Petrinis pecuniæ ereptæ. Quid Halycienſes, quorũ incolæ decumas dant, ipſi agros immunes habent? non ne huic eidem Turpioni, cum decumæ C med. ueniſſent, HS XV dare coacti ſunt? ſi id, quod maxime uis, poſſes probare, hæc ad decumanos lucra ueniſſe, nihil te attigiſſe: tamen hæ pecuniæ per uim atq; iniuriam tuam captæ, & conciliatæ, tibi fraudi, & damnationi eſſe deberent. cum uero hoc nemini perſuadere poſſis, te tam amẽtem fuiſſe, ut Apronium, ac Turpionem, ſeruos homines, tuo, liberorumq; tuorum periculo diuites fieri uelles: dubitaturũ quẽquã exiſtimas, quin illis emiſſarijs hæc tibi omnis pecunia quæſita ſit? Segeſtam itẽ ad immunẽ ciuitatẽ Venerius Symmachus decumanus immititur. is ab iſto literas affert, ut ſibi, cõtra iura omnia, contraq; legem Rupiliam, extra forum ua-

dimonium promittant aratores. audite literas, quas ad Segeſtanos miſerit. LITERAE C. VERRIS. hic Venerius quemadmodum aratores eluſerit, ex una pactione hominis honeſti, gratioſiq́; cognoſcite: in eodem enim genere ſunt cætera. Diocles eſt Panormitanus, Phimes cognomine, homo illuſtris, ac nobilis arator. is agrum in Segeſtano (nam commercium in eo agro Panormitanis eſt) conductum habebat HS ſex millibus pro decuma cum pulſatus à Venerio eſſet, dedit HS ſexdecim millia, & D C. LIIII. id ex tabulis ipſius cognoſcite. NOMEN DIOCLIS PANORMITANI. huic eidem Symmacho Anneius Brochus ſenator, homo eo ſplendore, ea uirtute, qua omnes exiſtimatis, nummos præter frumentum coactus eſt dare.

Venerio ne ſeruo te Prætore talis uir, ſenator populi Rom. quæſtui fuit? hunc ordinem ſi dignitate antecellere non exiſtimabas, ne hoc quidem ſciebas, iudicare? antea, cum equeſter ordo iudicaret, improbi & rapaces magiſtratus in prouincijs inſeruiebant publicanis, ornabant eos, quicunque in operis erant: quemcunque equitem R. in prouincia uiderant, beneficijs, ac liberalitate proſequebantur: neque tantum illa res nocentibus proderat, quantum obfuit multis, cum aliquid contra utilitatem eius ordinis, uoluntatemq́; feciſſent. retinebatur hoc tum neſcio quo modo quaſi communi conſilio ab illis diligenter, ut, qui unum equitem R. contumelia dignum putaſſet, ab uniuerſo ordine malo dignus iudicaretur. tu ſic ordinem ſenatorium deſpexiſti, ſic ad iniurias libidinesq́; tuas omnia coæquaſti, ſic habuiſti ſtatutum cum animo, ac deliberatum,

omnes,qui habitarent in Sicilia, aut qui Siciliã te Præ=
tore attigiſſent,iudices reijcere?ut illud nõ cogitares,ta=
mẽ ad eiuſdẽ ordinis homines te iudices eſſe uenturum?
in quibus , ſi ex ipſorũ domeſtico incommodo nullus do
lor inſideret,tamẽ eſſet illa cogitatio,in alterius iniuria
ſeſe deſpectos,dignitatemq́; ordinis contemptam,et abie
ctam.quod mehercule iudices mihi non mediocriter fe=
rendum uidetur:habet enim quendam aculeum contu=
melia,quem pati prudentes,ac uiri boni difficillime poſ
ſunt.ſpoliaſti Siculos: ſolent.n.inulti eſſe in iniurijs ſuis
prouinciales.uexaſti negotiatores:inuiti enim Romã ra=
roq́; decedunt. equitem R. ad Apronij iniurias dediſti:
quid enim iam nocere poſſunt,quibus nõ licet iudicare?
quid,cũ ſenatores ſummis iniurijs afficis?quid aliud di=
cis,niſi hoc?cedo mihi etiam iſtum ſenatorẽ: ut hoc am=
pliſſimum nomen ſenatorum nõ modo ad inuidiam im
peritorum,ſed etiã ad cõtumeliam improborum natum
eſſe uideatur : neque hoc in uno fecit Anneio,ſed in o=
mnibus ſenatoribus;ut ordinis nomẽ nõ tãtum ad hono
rem,quãtum ad ignominiam ualeret. in C.Caſſio, uiro
clariſſimo,& fortiſſimo,cum is eo ipſo tempore , primo
iſtius anno Cõſul eſſet,tãta improbitate uſus eſt,ut,cum
eius uxor fœmina primaria paternas haberet arationes
in Leontino, frumẽtum omne in decumas auferre iuſſe
rit.hunc tu in hac cauſa teſtem Verres habebis ; quoniã,
iudicem ne haberes,prouidiſti.uos autem iudices putare
debetis,eſſe quiddam nobis inter nos cõmune, atque con
iunctum.multa ſunt impoſita huic ordini munera,mul
ti labores, multa pericula, non ſolum legum, ac iudicio
rum,ſed etiam rumorum , ac temporum.ſic eſt hic ordo

quaſi propoſitus, atque editus in altum, ut ab omnibus uentis inuidiæ circunſtari poſſe uideatur. in hac miſera, & indigna cõditione uitæ ne hoc quidem retinebimus iudices, ut magiſtratibus noſtris, in obtinẽdo iure noſtro, ne contemptiſſimi, ac deſpectiſſimi eſſe uideamur? Thermitani miſerunt, qui decumas emerent agri ſui. magni ſua putabant intereſſe, publice potius quamuis magno emi, quàm in aliquem iſtius emiſſarium indicere. appoſitus erat Venuleius quidam, qui emeret. is liceri nõ deſtitit. illi, quoad uidebatur ferri aliquo modo poſſe, contẽderunt, poſtremo liceri deſtiterunt. addicitur Venuleio tritici mod. VII C. *Legatus Poſſidorus renunciat. cum omnibus hoc intolerandum uideretur, tamen Venuleio dantur, ne accedat, tritici mod.* VI. *præterea* HS MM *millia. ex quo facile apparet, quæ merces decumani, quæ Prætoris præda eſſe uideatur. cedo Thermitanorum mihi literas, & teſtimonium.* TABVLAE THERMITANORVM, ET TESTIMONIVM. *Imacharẽſes, iam omni frumẽto ablato, iam omnibus iniurijs tuis exinanitos, tributum ferre miſeros, ac perditos coegiſti, ut Apronio darent* HS XX *millia, recita decretum de tributis, & publicum teſtimonium.* S.C. DE TRIBVTO CONFERENDO, TESTIMONIVM IMACHARENSIVM. *Ennenſes, cum decumæ ueniſſent agri Ennenſis medimnum* MMMCC, *Apronio coacti ſunt dare tritici mod.* LXXMMMM, & HS III *millia. quæſo attendite quantus numerus frumenti cogatur ex omni agro decumano. nam per omnes ciuitates, quæ decumas debent, percurrit oratio mea: & in hoc genere nũc iudices uer-*

Agyrineſes uiri fortiſſimi iudicium ſe paſſuros eſſe dicebant. ingerebat iſte Artemidorũ medicum Cornelium, pictorem Tlepolemũ, & eiuſmodi Recuperatores: quorum ciuis R. nemo erat, ſed Græci ſacrilegi, iampridem improbi, repẽte Cornelij. uidebãt Agyrinenſes, quidquid ad eos Recuperatores Apronius attuliſſet, illum perfacile probaturũ: condẽnari cum iſtius inuidia, infamiaq́; malebant, quàm ad eius conditiones, pactionesq́; accedere. quærebãt, quæ in uerba Recuperatores daret: reſpondebat, ſi pateret aduerſus edictũ feciſſe, quæ in iudicio dicturum eſſe dicebat. iniquiſſimis uerbis, improbiſſimis Recuperatoribus, conflictari malebant, quàm quidquã cum iſto ſua uolũtate decidere. ſummittebat iſte Timarchidem, qui moneret eos, ſi ſaperent, ut tranſigerẽt. pernegabant. quid ergo? in ſingulos HS quinquagenis millibus dãnari mauultis? malle dicebant. tum iſte clare omnibus audiẽtibus, qui dãnatus erit, inquit, uirgis ad necẽ cædetur. hic illi flentes rogare, atque orare cœperunt, ut ſibi ſuas ſegetes, fructusq́; oẽs, arationesq́; uacuas Apronio tradere liceret, ut ipſi ſine ignominia, moleſtiaq́; diſcederẽt. hac lege iudices decumas uẽdidit Verres. dicat licet Hortenſius, ſi audet, magno Verrem uendidiſſe. hæc conditio fuit iſto Prætore aratorũ, ut ſecum præclare agi arbitrarẽtur, ſi uacuos agros Apronio tradere liceret: multas enim cruces propoſitas effugere cupiebant. quantũ Apronius edidiſſet deberi, tantum ex edicto dandũ erat. etiã ne ſi plus edidiſſet, quàm quantum natũ eſſet? etiã. quo modo? magiſtratus ex ipſius edicto exigere debebãt. at arator repetere poterat. uerum Artemidoro Recuperatore. quid, ſi minus arator

dediſſet, quàm popoſciſſet Apronius? iudicium in aratorem in quadruplum. ex quo iudicū numero? ex cohorte Prætoris, præclara, honeſtiſſimorū. quid amplius? minus te iugerū profeſſum eſſe dico: Recuperatores reijce, ꝗ aduerſum edictum feceris. ex quo numero? ex eadem cohorte. quid erit extremum? ſi damnatus eris, (nam dubitatio dānationis illis Recuperatoribus quæ poterat eſſe?) uirgis te ad necem cædi neceſſe erit. his legibus, his cōditionibus, erit quiſquā tam ſtultus, qui decumas ueniſſe arbitretur? qui aratori nouem partes reliquas factas eſſe exiſtimet? qui nō intelligat, iſtum ſibi quæſtui, prædæq; habuiſſe bona, poſſeſſiones, fortunas aratorū? uirgarum metu Agyrinēſes, quod imperatum eſſet, facturos ſe eſſe dixerunt. accipite nunc, quid imperarit: et diſſimulate, ſi poteſtis, uos intelligere, ipſum Prætorē, quod tota Sicilia perſpexerit, redemptorem decumarū, atque adeo aratorum dominum, ac regem fuiſſe. imperat Agyrinenſibus, ut decumas ipſi publice accipiant, Apronio lucrum dent. ſi magno emerat: quoniā tu es, qui diligentiſſime pretium exquiſiſti, qui, ut ais, magno uendidiſti, quare putabas emptori lucrum addi oportere? eſto: putabas. quamobrem imperabas, ut adderent? quid eſt aliud capere, et cōciliare pecunias, in quo te lex tenet, ſi hoc non eſt, ui, atque imperio cogere inuitos lucrum dare alteri, hoc eſt pecuniā dare? age, quid tum? ſi Apronio, delicijs Prætoris, lucelli aliquid iuſſi ſunt dare, putate Apronio datum, ſi Apronianum lucellum, ac non Prætoria præda uobis uidebitur. imperas, ut decumas accipiant, Apronio dent lucrum, tritici medimna XXXIIII. quid eſt hoc? una ciuitas ex uno agro ple=

bis Romanæ propè mēſtrua cibaria Prætoris imperio donare Apronio cogitur. tu magno decumas uēdidiſti? cū tantum lucri decumano ſit datum, profectò, ſi pretium exquiſiſſes diligēter, tum, cū uendebas, X medimna potius addidiſſent, quā HS D C poſtea. magna præda uidetur. audite reliqua, & diligēter attendite, quo minus miremini Siculos re neceſſaria coactos auxiliū à patronis, à Cōſulibus, ab ſenatu, ab legibus, à iudicijs petiuiſſe. ut probaret Apronius hoc triticū, imperat Agyrinenſibus Verres, uti in medimna ſingula dētur Apronio HS III. quid eſt hoc? tāto numero frumenti in lucri nomē imperato, expreſſo, nummi præterea exigētur, ut probetur frumentū? an poterat nō modo Apronius, ſed quiuis, exercitui ſi metiundū eſſet, improbare Siculum frumentū, quod illi ex area, ſi uellet, admetiri licebat? frumenti tantus numerus imperio tuo datur, et cogitur. nō eſt ſatis. nūmi præterea imperātur. dantur. parū eſt. pro decumis hordei, alia pecunia cogitur. iubes HS XXX lucri dari. ita ab una ciuitate ui, minis, impio, iniuriáq; Prætoris eripiuntur tritici medimna XXXIII, et præterea HS LX. an hæc obſcura ſunt? aut, ſi omnes homines uelint, obſcura eſſe poſſunt? quæ tu palàm egiſti: in cōuentu imperaſti: omnibus inſpectantibus coegiſti: qua de re Agyrinenſes magiſtratus, & Quinqueprimi quos tui quæſtus cauſa euocaſti, acta, et imperia tua domum ad ſenatū ſuum renunciauerunt: quorū renūciatio legibus illorū, literis publicis mandata eſt: quorū Legati, homines nobiliſſimi, Romæ ſunt, qui hoc idē pro teſtimonio dixerūt. cognoſcite Agyrinēſiū publicas literas, deinde teſtimonium publicū ciuitatis. Recita literas pu-

blicas. TESTIMONIVM PVBLICVM. animaduertiſtis in hoc teſtimonio iudices, Apollodorum, cui Pyragi cognomen eſt, principem ſuæ ciuitatis, lacrymantem teſtari, ac dicere, nunquã, poſt populi R. nomen ab Siculis auditũ, et cognitũ, Agyrinenſes contra quenquã infimum ciuem R. dixiſſe, aut feciſſe quippiã; qui nunc contra Prætorẽ populi R. magnis iniurijs, & magno dolore publice teſtimonium dicere cogerẽtur. uni mehercule huic ciuitati Verres obſiſtere tua defenſione nõ potes: tãta auctoritas eſt in eorum hominum fidelitate, tãtus dolor iniuriæ, tãta religio in teſtimonio. uerum non una te, ſed uniuerſæ ſimillibus afflictæ incõmodis, legationibus, ac teſtimonijs publicis pſequẽtur. etenim deinceps uideamus, Herbitẽſis ciuitas honeſta, et antea copioſa, quẽadmodum ſpoliata ab iſto, ac uexata ſit. at quorũ hominum? ſummorum aratorum, remotiſſimorum à foro, iudicijs, et cõtrouersijs: quibus parcere, et cõſulere homo impuriſſime, et qđ genus hominum ſtudioſiſſime cõſeruare debuiſti. primo anno uenierunt eius agri decumæ tritici medimna XVIII. accẽſus iſtius, itẽ miniſter in decumis, cum emiſſet, et præfecti nomine cum ueniſſet Herbitã cum Venerijs, locusq; ei publice, quò diuerteretur, datus eſſet: coguntur Herbitẽſes ei lucri dare tritici modium XXXVII millia, cum decumæ ueniſſent tritici modium XVIII. atq; hoc triticum lucri coguntur dare publice cum iã priuatim aratores ex agris ſpoliati, atq; exagitati decumanorũ iniurijs profugiſſẽt, anno ſecũdo cũ emiſſet Apronius decumas tritici modiũ XXV millibus, et ipſe Herbitã cũ illa prædonis copia, manuq; ueniſſet: populus publice coactus eſt ei cõferre lucri tritici

modium XXVI, & acceſſionẽ HS M M. de acceſſione dubito an Apronio ipſi data ſit merces operæ, pretiumq; impudentiæ. de tritici quidem numero tanto, quis poteſt dubitare, quin ad iſtum prædonem frumentarium, ſicut Agyrinẽſe frumentũ, peruenerit? Anno uero tertio in hoc agro conſuetudine uſus eſt regia. ſolere aiunt barbaros Reges Perſarũ, ac Syrorũ plures uxores habere, his aũt uxoribus ciuitates attribuere, hoc modo: hæc ciuitas mulieri redimiculũ præbeat, hæc in collũ, hæc in crines. ita populos habent uniuerſos nõ ſolũ conſcios libidinis ſuæ, uero etiã adminiſtros. eandẽ iſtius, qui ſe Regẽ Siculorũ eſſe dicebat, licentiã, libidinemq; fuiſſe cognoſcite. Aeſchrionis Syracuſani uxor eſt Pippa, cuius nomẽ iſtius nequitia tota Sicilia peruulgatũ eſt. de qua muliere uerſus plurimi ſupra tribunal, et ſupra Prætoris caput ſcribebãtur. hic Aeſchrio Pippæ uir adumbratus, in Herbitẽſibus decumis nouus inſtituitur publicanus. Herbitenſes cũ uiderent, ſi ad Aeſchrionem pretiũ rediſſet, ſe ad arbitriũ libidinoſiſſimæ mulieris ſpoliatũ iri; liciti ſunt uſque eò, quoad ſe efficere poſſe arbitrabãtur. ſupra adiecit Aeſchrio: neque.n. metuebat, ne Prætore Verre decumana mulier damno affici poſſet. addicitur medimnis M M. dimidio ferè pluris, quàm ſuperiore anno. aratores funditus euertebãtur, et eo magis, ꝙ iã ſuperioribus annis exhauſti erant, ac penè perditi. intellexit iſte ita magno ueniſſe, ut amplius ab Herbitẽſibus exprimi nõ poſſet. demit de capite medimna DC: iubet in tabulas pro medimnis M M M V I I I, referri D M M D & I I I I. hordei decumas eiuſdem agri Docimus emerat. hic eſt Docimus, qui ad iſtum deduxerat Tertiam

Iſidori mimi filiam, ui abductam ab Rhodio tibicine. huius Tertiæ plus etiam, quã Pippæ, plus quã cæterarum, ac propè dicam tantum apud iſtum in Sicilienſi Prætura auctoritas ualuit, quãtum in urbana Chelidonis. ueniunt Herbitam duo Prætoris æmuli nõ moleſti, muliercularum deterrimarum improbiſſimi cognitores: incipiunt poſtulare, poſcere, minari: non poterant tamẽ, cum cuperent, Apronium imitari: Siculi Siculos nõ tam pertimeſcebant. cum omni ratione tamen illi calumniarẽtur, promittunt Herbitenſes uadimonium Syracuſas. eò poſteaquam uentũ eſt, coguntur Aeſchrioni, id eſt Pippæ, dare tantum, quantum erat de capite demptum, tritici modios MMMDC. mulierculæ publicanæ noluit ex decumis nimium lucri dare, ne forte ab nocturno ſuo quæſtu animum de uectigalia redimenda transferret. tranſactũ putabant Herbitenſes, cũ iſte, quid de hordeo, inquit, & Docimo amiculo meo? quid cogitatis? at hoc agebat in cubiculo iudices, atque in lectulo ſuo. negabãt illi ſibi quidquã eſſe mãdatum: nõ audio: numerate HS XV. quid facerent miſeri? aut quid recuſarent? præſertim cum in lectulo decumanæ mulieris ueſtigia uiderẽt recentia, quibus illum inflãmari ad perſeuerãdum intelligebant. ita ciuitas una ſociorum, atq; amicorum, duabus deterrimis mulierculis Verre Prætore uectigalis fuit. atq; ego nunc, eum frumẽti numerũ, & eas publice pecunias decumanis ab Herbitenſibus datas eſſe dico. quo illi frumento, & quibus pecunijs tamẽ à decumanorum iniurijs ciues ſuos nõ redemerũt: perditis enim, et direptis aratorũ bonis, hæc decumanis merces dabatur, ut aliquãdo ex eorũ agris, atque ex urbibus abirent. itaque cum

Philinus Herbitenſis, homo diſertus, & prudens, & domi nobilis, de calamitate aratorum, & de fuga, & de reliquorum paucitate publice diceret; animaduertiſtis iudices gemitum populi R. cuius frequentia huic cauſæ nunquã defuit. qua de paucitate aratorum alio loco dicam. nunc illud, quod penè præterij, non omnino relinquẽdũ uidetur. nam per deos immortales, quod de capite ipſo dempſit, quo tandem modo ferendum, uerũ etiam animaduertendum uidetur? unus adhuc fuit poſt Romam conditam (dij immortales faxint, ne ſit alter) cui Reſp. totam ſe tradidit, temporibus coacta, & malis domeſticis, L. Sylla. hic tantũ potuit, ut nemo illo inuito nec bona, nec patriam, nec uitam retinere poſſet: tãtum animi habuit ad audaciã, ut dicere in concione non dubitaret, bona ciuium R. cum uenderet, ſe prædam ſuã uendere. eius omnes res geſtas nõ ſolum obtinemus, uerum etiam propter malorum, incõmodorum, & calamitatum metum publica auctoritate defendimus: unũ hoc illius S. C. reprehenſum: decretumq́; eſt, ut, quibus ille de capite dẽpſiſſet, ij pecunias in ærarium referrent. ſtatuit ſenatus, hoc ne illi quidem eſſe licitum, cui cõceſſerat omnia, à populo factarum, quæſitarumq́; rerum ſummas imminuere. illum uiris fortiſſimis iudicarunt patres cõſcripti dimittere de ſumma non potuiſſe: te mulieri deterrimæ recte remiſiſſe ſenatores iudicabũt? ille, de quo lege populus R. iuſſerat, ut ipſius uolũtas populo R. eſſet pro lege, tamen in hoc uno genere ueterum religione legum reprehẽditur: tu, qui omnibus legibus implicatus tenebare, libidinẽ tibi tuã pro lege, eſſe uoluiſti? in illo reprehenditur, quòd ex ea pecunia remiſerit, quã ipſe quæſie-

rat: tibi concedetur, qui de capite uectigalium populi R. *remiſiſti? atq; in hoc genere audaciæ multo etiam impudentius in decumis* Segeſtenſium *uerſatus eſt. quas cum addixiſſet eidē illi* Docimo, *hoc eſt tritici modiū quinq; millia, & acceſſionem aſcripſiſſet* HS M D; *coegit* Segeſtenſes *à* Docimo *tantidem publice accipere. id quod ex* Segeſtenſium *publico teſtimonio cognoſcite.* Recita *teſtimonium publicum.* Audiſtis, *quanti decumas acceperit à* Docimo *ciuitas, tritici modium quinq; millia, & acceſſionem. cognoſcite nunc, quanti ſe uēdidiſſe retulerit.* LEX DECVMIS VENDVNDIS. C. VERRE PR. *hoc nomine uidiſtis tritici modium* MMM *de capite eſſe dempta. quæ cum de populi* R. *uictu, de uectigalium neruis, de ſanguine detraxiſſet ærarij;* Tertiæ *mimæ condonauit. utrum, impudentius à ſocijs abſtulit, an turpius meretrici dedit? an improbius populo* R. *ademit? an audacius tabulas publicas commutauit? ex horum ſeueritate te ulla uis, aut ulla largitio eripiet? ſed ſi eripuerit, non intelligit hæc, quæ iandudum loquor, ad aliā quæſtionem, atque ad peculatus iudicium pertinere. itaque hoc mihi reſeruabo genus integrum totū: ad illā, quā inſtitui, cauſam frumenti, ac decumarum reuertar.* Qui *cū agros maximos, ac feraciſſimos per ſe ipſum, hoc eſt per* Aproniū Verrem *alterū, depopularetur; ad minores ciuitates, habebat alios, quos, tanquā canes, immitteret, nequā homines, & improbos, quibus aut frumentū, aut pecuniā publice cogebat dari.*

A. Valentinus *eſt in* Sicilia *interpres, quo iſte interprete nō ad linguā græcā, ſed ad furta, & flagitia uti ſolebat. fit interpres hic, homo leuis, atque egens, repente de-*

cumanus: emit agri Liparenſis miſeri, atque ieiuni decumas tritici medimnis DC. Liparens uocantur: ipſi accipere decumas, & numerare Valẽtio cogũtur lucri HS XXX millia. per deos immortales, utrum tibi ſumes ad defenſionẽ? tanto ne minoris tibi decumas uendidiſſe, ut ad medimna DC, HS XXX millia lucri ſtatim ſua uoluntate ciuitas adderet, hoc eſt tritici medimna II millia: an, cum magno decumas uẽdidiſſet, te expreſſiſſe ab inuitis Liparenſibus hanc pecuniam? ſed quid ego ex te quæro, quid defenſurus ſis, potius, quã cognoſcã ex ipſa ciuitate quid geſtum ſit? Recita teſtimonium publicũ Liparenſium: deinde, quẽadmodũ Valẽtio nummi ſint dati. TESTIMONIVM PVBLICVM, QVO MODO SOLVTVM SIT LITERIS PVBLICIS. etiam ne hæc tam parua ciuitas, tam procul à manibus tuis, atque à cõſpectu remota, ſeiuncta à Sicilia in inſula inculta tenuiq; poſita, cumulata alijs tuis maioribus iniurijs, in hoc quoque frumentario genere prædæ tibi, et quæſtui fuit? quã tu totã inſulam cuidam tuorum ſodalium, ſicut aliquod munuſculum, condonaras, ab hac etiam hæc frumentaria lucra tanquã à mediterraneis exigebãtur? itaque qui tot annis agellos ſuos ante te Prætorẽ redimere à piratis ſolebant, ijdem ſe ipſos à te pretio impoſito redemerunt. quid ergo? à Tiſſenſibus, perpauca & tenui ciuitate, & aratoribus laborioſiſſimis, frugaliſſimisq; hominibus, non ne plus lucri nomine eripitur, quàm quantum frumenti omnino exararãt? ad quos tu decumanum Diognetũ Venerium miſiſti, nouum genus publicani. cur hoc auctore non Romæ ſerui publici ad uectigalia accedant? anno ſecundo Tiſ-

ſenſes HS XXI. lucri dare coguntur inuiti: tertio anno HS MM modium tritici lucri Diogneto Venerio dare coacti ſunt. hic Diognetus, qui ex publicis uectigalibus tanta lucra facit, uicarium nullũ habet, nihil omnino peculij. uos etiã nunc dubitate, ſi poteſtis, utrum tantum numerũ tritici Venerius apparitor iſtius ſibi acceperit, an huic exegerit. atq; hæc ex publico Tiſſenſiũ teſtimonio cognoſcite. TESTIMONIVM PVBLICVM TISSENSIVM. obſcure iudices Prætor ipſe decumanus eſt? cum eius apparitores frumentum à ciuitatibus exigant, pecunias imperent, aliquãto plus ipſi auferant, quàm quantum populo R. decumarum nomine daturi ſunt. hæc æquitas in tuo imperio fuit, hæc Prætoris dignitas, ut ſeruos Venerios Siculorũ dominos eſſe uelles. hic delectus, hoc diſcrimen te Prætore fuit, ut aratores in ſeruorũ numero eſſent, ſerui in publicanorũ.

Quid Ameſtratini miſeri? impoſitis ita magnis decumis, ut ipſis reliqui nihil fieret, non ne tamen numerare pecunias coacti ſunt? addicuntur decumæ M. Cæſio, cum adeſſent legati Ameſtratini. ſtatim cogitur Heraclius Legatus numerare HS XXII. quid hoc eſt? quæ eſt iſta præda? quæ uis? quæ direptio ſociorum? ſi erat Heraclio ab ſenatu mandatum, ut emeret: emiſſet. ſi nõ erat: qui poterat ſua ſponte pecuniam numerare? Cæſio renũciat ſe dediſſe. cognoſcite renunciationem ex literis. Recita ex literis publicis. quo S. C. erat hoc Legato permiſſum? nullo. cur fecit? coactus eſt. quis hoc dicit? tota ciuitas. Recita teſtimonium publicum. ab hac eadem ciuitate anno ſecundo ſimili ratione extortam eſſe pecuniam, et Sex. Vennonio datam, ex eodem teſtimonio co=

gnouiſtis. at Ameſtratinos,homines tenues,cũ eorũ decumas med. DCCC uendidiſſes, Banobali Venerio (cognoſcite nomina publicanorum) cogis eos plus lucri addere,quàm quanti uenierant,cũ magno ueniſſent. dant Banobali med. DCCC, HS M D.profecto nunquam iſte tã amens fuiſſet,ut ex agro populi R. plus frumenti ſeruo Venerio,quàm populo R.tribui pateretur,niſi omnis ea præda ſerui nomine ad iſtũ ipſum perueniret. Petrini,cũ eorum decumæ magno addictæ eſſent, tamen inuitiſſimi P. Neuio Turpioni,improbiſſimo homini,qui iniuriarum Sacerdote Prætore damnatus eſt, HS VII dare coacti ſunt. ita ne diſſolute decumas uendidiſti, ut,cum medimnum XV millibus ueniſſent,hoc eſt HS XXXXV, lucri decumano HS MMM darentur?at permagno decumas eius agri uẽdidi. uidelicet gloriatur nõ Turpioni lucrum datum, ſed Petrinis pecuniæ ereptæ. Quid Halycienſes,quorũ incolæ decumas dant,ipſi agros immunes habent?non ne huic eidem Turpioni,cum decumæ C med.ueniſſent, HS XV dare coacti ſunt? ſi id, quod maxime uis,poſſes probare,hæc ad decumanos lucra ueniſſe,nihil te attigiſſe:tamen hæ pecuniæ per uim atq; iniuriam tuam captæ,& conciliatæ,tibi fraudi,& damnationi eſſe deberent.cum uero hoc nemini perſuadere poſſis,te tam amẽtem fuiſſe,ut Apronium,ac Turpionem,ſeruos homines,tuo,liberorumq́; tuorum periculo diuites fieri uelles:dubitaturũ quẽquã exiſtimas,quin illis emiſſarijs hæc tibi omnis pecunia quæſita ſit? Segeſtam itẽ ad immunẽ ciuitatẽ Venerius Symmachus decumanus immititur.is ab iſto literas affert,ut ſibi, cõtra iura omnia,contraq́; legem Rupiliam,extra forum ua-

dimonium promittant aratores. audite literas, quas ad Segeſtanos miſerit. LITERAE C. VERRIS. *hic Venerius quemadmodum aratores eluſerit, ex una pactione hominis honeſti, gratioſiq; cognoſcite: in eodem enim genere ſunt cætera.* Diocles *eſt* Panormitanus, Phimes *cognomine, homo illuſtris, ac nobilis arator. is agrum in* Segeſtano *(nam commercium in eo agro* Panormitanis *eſt) conductum habebat* HS *ſex millibus pro decuma cum pulſatus à* Venerio *eſſet, dedit* HS *ſexdecim millia, &* D C L I I I I. *id ex tabulis ipſius cognoſcite.* NOMEN DIOCLIS PANORMITANI. *huic eidem* Symmacho Anneius Brochus *ſenator, homo eo ſplendore, ea uirtute, qua omnes exiſtimatis, nummos præter frumentum coactus eſt dare.*

Venerio ne ſeruo te Prætore *talis uir, ſenator populi* Rom. *quæſtui fuit? hunc ordinem ſi dignitate antecellere non exiſtimabas, ne hoc quidem ſciebas, iudicare? antea, cum equeſter ordo iudicaret, improbi & rapaces magiſtratus in prouincijs inſeruiebant publicanis, ornabant eos, quicunque in operis erant: quemcunque equitem* R. *in prouincia uiderant, beneficijs, ac liberalitate proſequebantur: neque tantum illa res nocentibus proderat, quantum obfuit multis, cum aliquid contra utilitatem eius ordinis, uoluntatemq; feciſſent. retinebatur hoc tum neſcio quo modo quaſi communi conſilio ab illis diligenter, ut, qui unum equitem* R. *contumelia dignum putaſſet, ab uniuerſo ordine malo dignus iudicaretur. tu ſic ordinem ſenatorium deſpexiſti, ſic ad iniurias libidinesq; tuas omnia coæquaſti, ſic habuiſti ſtatutum cum animo, ac deliberatum,*

quaſi propoſitus, atque editus in altum, ut ab omnibus uentis inuidiæ circunſtari poſſe uideatur. in hac miſera, & indigna cōditione uitæ ne hoc quidem retinebimus iudices, ut magiſtratibus noſtris, in obtinēdo iure noſtro, ne contemptiſſimi, ac deſpectiſſimi eſſe uideamur? Thermitani miſerunt, qui decumas emerent agri ſui. magni ſua putabant intereſſe, publice potius quamuis magno emi, quàm in aliquem iſtius emiſſarium indicere. appoſitus erat Venuleius quidam, qui emeret. is liceri nō deſtitit. illi, quoad uidebatur ferri aliquo modo poſſe, contēderunt, poſtremo liceri deſtiterunt. addicitur Venuleio tritici mod. VII C. Legatus Poſſidorus renunciat. cum omnibus hoc intolerandum uideretur, tamen Venuleio dantur, ne accedat, tritici mod. VI. præterea HS MM millia. ex quo facile apparet, quæ merces decumani, quæ Prætoris præda eſſe uideatur. cedo Thermitanorum mihi literas, & teſtimonium. TABVLAE THERMITANORVM, ET TESTIMONIVM. Imacharēſes, iam omni frumēto ablato, iam omnibus iniurijs tuis exinanitos, tributum ferre miſeros, ac perditos coegiſti, ut Apronio darent HS XX millia, recita decretum de tributis, & publicum teſtimonium. S.C. DE TRIBVTO CONFERENDO, TESTIMONIVM IMACHARENSIVM. Ennenſes, cum decumæ ueniſſent agri Ennenſis medimnum MMMCC, Apronio coacti ſunt dare tritici mod. LXXMMM, & HS III millia. quæſo attendite quantus numerus frumenti cogatur ex omni agro decumano. nam per omnes ciuitates, quæ decumas debent, percurrit oratio mea: & in hoc genere nūc iudices uer=

ſor,in quo non ſigillatim aratores euerſi bonis omnibus ſunt, ſed publice decumanis lucra data ſunt, ut aliquādo ex eorum agris,atque urbibus expleti,atque ſaturati cum hoc cumulo quæſtus decederent. Calatinis quā obrem imperaſti anno tertio, ut decumas agri ſui, quas Calatæ dare conſueuerant,Ameſtrati M. Cæſio decumano darēt?quod neq; ante te Prætorem illi fecerunt,neq; tu ipſe hoc ita ſtatueras antea per biennium.Theomnaſtus Syracuſanus in agrum Muticenſem cur abs te immiſſus eſt? qui aratores ita uexauit,ut illi in alteras decumas,id quod in alijs quoque ciuitatibus oſtendā, triticum emere neceſſario propter inopiam cogerentur. Iam uero ex Hyblenſiū pactionibus intelligetis, quæ pactæ ſint cum decumano Cn.Sergio,ſexies tantum,quàm quantum ſatum ſit,ablatum eſſe ab aratoribus. Recita ſationes & pactiones ex literis publicis. recita ex literis publicis. Cognoſcite pactiones Menenorū cum Venerio ſeruo.Recita ex literis publicis. cognoſcite itē profeſſiones ſationum, & pactiones Menenorū. Recita ex literis publicis. Patiemini iudices,à ſocijs, ab aratoribus populi R.ab ijs,qui uobis laborāt,uobis ſeruiunt,qui ita plebem Romanā ab ſeſe ali uolunt,ut ſibi, ac liberis ſuis tantum ſuperſit,quo ipſi ali poſſint;ab his per ſummam iniuriam,per ſummas contumelias plus aliquanto ablatum eſſe,quàm natum ſit? ſentio iudices moderandum mihi eſſe iam orationi meæ, fugiēdamq; ueſtram ſatietatem:non uerſabor in uno genere diutius, & ita cætera de oratione mea tollam, ut in cauſa relinquam. audietis Agrigentinorum,fortiſſimorum uirorum,diligentiſſimorumq;, querimonias: cognoſcetis iudices En=

tellinorum,ſummi laboris,ſummæq; induſtriæ,dolorem & iniurias:Heracliēſium,Icilienſium,Aetnenſium,Solē-tinorum incommoda proferentur:Catinenſium, locuple tiſſimorum hominum,amiciſſimorumq;, agros uexatos ab Apronio cognoſcetis. Tyndaritanam nobiliſſimam ci uitatem, Cephaleditanam,Halentinam,Apollonienſem, Eggynam,Capitinā,perditas eſſe hac iniquitate decuma norum intelligetis:Murgentinis,Aſſorinis, Elorinis, En-nenſibus, Letinis nihil omnino relictum : Ciratarinos, Acherinos,paruarum ciuitatum homines,omnino abie-ctos eſſe,ac perditos:omnes deniq; agros decumanos per triennium populo R. ex parte decuma,C.Verri ex omni reliquo uectigales fuiſſe : & pleriſque aratoribus nihil omnino ſuperfuiſſe : quibus quod tum aut remiſſum, aut relictum ſit,id fuiſſe tantum, quantum ex eo , quo iſtius auaritia contenta fuit,redundarit . duarum mihi ciuitatum reliquos feci agros iudices ferè optimos,ac no biliſſimos,Aetnenſium,& Leontinorum.horum agrorū ego miſſos faciam quæſtus triennij:unum annum eligā, quo facilius id,quod inſtitui , explicare poſſim. ſumam annum tertium , quòd & recentiſſimus eſt , & ab iſto ita adminiſtratus,ut,cū ſe certe deceſſurum uideret, nō laboraret,ſi aratorem nullū in Sicilia omnino eſſet reli cturus.agri Aetnenſis , & Leōtini decumas agemus.at-tendite iudices diligēter.agri ſunt feraces,annus tertius, decumanus Apronius.de Aetnenſibus perpauca dicam: dixerunt enim ipſi priore actione publice : memoria tenetis,Artemidorum Aetnenſem , legationis eius prin-cipem, publice dicere, Apronium ueniſſe Aetnam cum Venerijs , uocaſſe ad ſe magiſtratum , imperaſſe , ut

in foro ſibi medio lecti ſternerentur: quotidie ſolitũ eſſe nõ modo in publico, ſed etiam de publico conuiuari: cũ in eis cõuiuijs ſymphonia caneret, maximisq́; poculis miniſtraretur, retinere ſolitũ eſſe aratores, atque ab ijs non modo per iniuriam, ſed etiam per contumeliam tãtum exprimi frumenti, quantum Apronius imperaſſet. audiſtis hæc iudices: quæ nunc ego omnia prætereo, ac relinquo. nihil de luxuria Apronij loquor, nihil de inſolẽtia, nihil de ſingulari nequitia, ac turpitudine: tantum de quæſtu, ac lucro dicam unius agri, et unius anni, quo facilius uos coniecturam de triennio, & de tota Sicilia facere poſſitis. ſed mihi Aetnenſium breuis eſt oratio: ipſi enim uenerunt: ipſi publicas literas deportarunt: docuerunt uos, quid lucelli fecerit homo nõ malus, familiaris Prætoris, Apronius. id quæſo ex ipſorũ teſtimonio cognoſcite. Recita teſtimoniũ Aetnenſium. *quid ais? dic, dic quæſo clarius, ut populus R. de ſuis uectigalibus, de ſuis aratoribus, de ſuis ſocijs, atque amicis audiat.* L. MEDIMNA. *per deos immortales unus ager uno anno* CCC *millia mod. tritici, & præterea* L. *millia lucri dat Apronio? tanto ne minoris decumæ uenierunt, quàm fuerũt: an, cũ ſatis magno ueniſſent, hic tantus tamẽ frumenti, pecuniæq́; numerus ab aratoribus per uim ablatus eſt? utrum enim horum dixeris, in eo culpa, & crimẽ hærebit. nam illud quidem non dices: quod utinam dicas: ad Aproniũ nõ perueniſſe tantum. ita te nõ modo publicis tenebo, ſed etiã priuatis aratorũ pactionibus, ac literis: ut intelligas, nõ te diligẽtiorem in faciẽdis furtis fuiſſe, quàm me in deprehendendis. hoc tu feres? hoc quiſquã defendet? hoc hi, ſi aliter de te ſtatuere uoluerint, ſuſti-*

nebunt? uno aduentu, ex uno agro Q. Apronium, præter eam, quam dixi, pecuniam numeratam, CCC *millia mod. tritici lucri nomine ſuſtuliſſe? quid? hoc Aetnēſes ſoli dicunt? immo etiam Centuripini, qui agri Aetnenſis multo maximā partem poſſidēt. quorum Legatis, hominibus nobiliſſimis, Androni, et Arthemoni ſenatus eā mādata dedit, quæ publice ad ciuitatem ipſorū pertinebāt. de ijs iniurijs, quas ciues Centuripini non in ſuis, ſed in aliorū finibus acceperunt, ſenatus & populus Centuripinus Legatos noluit mittere: ipſi aratores Cēturipini, qui numerus eſt in Sicilia maximus, honeſtiſſimorum, & locupletiſſimorū, tres Legatos ciues ſuos delegerunt, ut eorum teſtimonio non unius agri, ſed propè totius Siciliæ calamitates cognoſceretis: arāt. n. tota Sicilia ferè Centuripini: & hoc in te grauiores, certioresq́; teſtes ſunt, q̄ cæteræ ciuitates ſuis ſolum incōmodis commouentur, Centuripini, quòd in omnibus ferè finibus habent poſſeſſiones, etiā cæterarum ciuitatum dāna, ac detrimenta ſenſerunt. uerū, ut dixi, ratio certa eſt Aetnenſium, et publicis, & priuatis literis conſignata mea diligentia. penſum magis in Leontino agro eſt exigēdum, propter hanc cauſam, q̄ ipſi Leontini publice non ſanè me multum adiuuerunt: neq; enim eos iſto Prætore hæ decumanorum iniuriæ læſerunt, potius etiam adiuuerunt. mirum fortaſſe hoc uobis, aut incredibile uideatur, in tantis aratorū incommodis Leontinos, qui principes rei frumentariæ fuerunt, expertes incōmodorum, atq; iniuriarum fuiſſe. hoc cauſæ eſt iudices, quòd in agro Leontino, præter unam Mnaſiſtrati familiā, glebam Leontinorum poſſidet nemo. itaque Mnaſiſtrati, hominis honeſtiſſimi, atque opti*

mi uiri teſtimonium iudices audietis. cæteros Leontinos*, quibus nõ modo* Apronius *in agris, ſed ne tempeſtas quidem ulla nocere potuit, expectare nolite: etenim nõ modo incõmodi nihil ceperunt, ſed etiã in* Apronianis *illis rapinis, in quæſtu ſunt compẽdioq; uerſati. quapropter, quoniã me* Leõtina *ciuitas, atq; legatio propter eã, quã dixi, cauſam defecit: mihimet ineunda ratio, & uia reperienda eſt, qua ad* Apronij *quæſtũ, ſiue adeo qua ad iſtius ingentẽ immanemq; prædã poſſim peruenire. agri* Leõtini *decumæ anno tertio uenierũt tritici medimnis* XXXVI, *hoc eſt tritici mod.* CCXVI, *magno iudices, magno: neq;.n. hoc poſſum negare: itaque neceſſe eſt, aut dãnum, aut certe nõ magnum lucrum feciſſe decumanũ: hoc enim ſolet uſu uenire ijs, qui magno redemerũt. quid, ſi oſtẽdo in hac una emptione lucri fieri tritici modios* C*? quid, ſi* CC*? quid, ſi* CCCC*? dubitabitis etiam, cui iſta tãta præda quæſita ſit? iniquũ me eſſe quiſpiã dicet, qui ex lucri magnitudine cõiecturã faciã furti, atque prædæ. quid, ſi doceo iudices, eos, qui* CCCC *millia mod. lucri faciũt, dãnum facturos fuiſſe, ſi, ut tua iniquitas fuit, ex cohorte* Recuperatores *non intercederent? num quis poterit in tanto lucro, tantáq; iniquitate dubitare, quin propter iniquitatẽ tam magnos quæſtus feceris, propter magnitudinẽ quæſtus improbus eſſe uolueris? quo modo igitur hoc aſſequar, iudices, ut ſciã, lucri quantum factum ſit? nõ ex* Apronij *tabulis: quas ego cũ cõquirerem, nõ inueni: & cũ in ius ipſum eduxi, expreſſi, ut, conficere tabulas ſe, negaret. ſi mentiebatur. quamobrem remouebat, ſi hæ tabulæ nihil tibi erãt obfuturæ? ſi omnino nullas confecerat literas: ne id qui-*

dem ſatis ſignificabat, illum nõ ſuum negotium geſſiſſe? ea eſt enim ratio decumarum, ut ſine plurimis literis cõfici non poſſit: ſingula enim nomina aratorum, & cum ſingulis pactiones decumarũ, literis perſequi, & cõficere neceſſe eſt. iugera profeſſi ſunt aratores omnes imperio, atque inſtituto tuo. non opinor quenquã minus eſſe profeſſum, quã quãtum araſſet, cũ tot cruces, tot iudicia, tot ex cohorte Recuperatores proponerẽtur. in iugere Leontini agri medimnum ferè tritici ſeritur, perpetua, atque æquabili ſatione: ager efficit, cum octauo bene ut agatur; uerũ, ut omnes dij adiuuent, cũ decimo. quod ſi quãdo accidit, tum fit, ut tantum decumæ ſit, quantũ ſeueris, hoc eſt, ut, quot iugera ſunt ſata, totidem medimna decumæ debeãtur. hoc cum ita eſſet, primum illud dico, pluribus millibus medimnũ ueniſſe decumas agri Leontini, quã quot millia iugerum ſata erant in agro Leontino. quòd ſi fieri non poterat, ut plus quã decem medimna ex iugere ararẽt; medimnum autem ex iugere decumano dari poterat, cum ager, id quod perraro euenit, cũ decumo extuliſſet: quæ erat ratio decumani, ſi quidem decumæ, ac non bona ueniebant aratorũ, ut pluribus aliquanto medimnis decumas emeret, quàm iugera erant ſata? in Leontino iugerum ſubſcriptio, ac profeſſio non eſt plus XXX, decumæ XXXVI medimnum uenierunt. errauit, an potius inſaniuit Apronius? immò tum inſaniſſet, ſi aratoribus, quod deberẽt, licitum eſſet, & nõ, quod Apronius imperaſſet, neceſſe fuiſſet dare. ſi oſtendo, minus tribus medimnis in iugerũ neminẽ dediſſe decumæ: concedes opinor, ut cum decumo fructus arationis perceptus ſit, neminem minus tribus decumis

dediſſe. atque hoc in beneficij loco petitum eſt ab Apronio, ut iugera ſingula ternis medimnis decidere liceret. nã cum à multis quaterna, etiã quina exigerentur; multis autem non ſolum granũ ullum, ſed ne paleæ quidem ex omni fructu, atque ex annuo labore relinquerentur: tum aratores Centuripini, qui numerus in agro Leontino maximus eſt, unum in locum cõuenerunt, hominem ſuæ ciuitatis in primis honeſtum, ac nobilem Andronem Cẽturipinum legarunt ad Aproniũ, eundem, quem hoc tempore ad hoc iudicium Legatum & teſtẽ Cẽturipina ciuitas miſit; ut is apud eum cauſam aratorum ageret, ab eoq́; peteret, ut ab aratoribus Cẽturipinis ne amplius in iugera ſingula, quã terna medimna exigeret. hoc uix ab Apronio in ſummo beneficio, pro ijs, qui etiam tum incolumes erant, impetratum eſt. id cum impetrabatur hoc uidelicet impetrabatur, ut pro ſingulis decumis ternas decumas dare liceret. quòd ſi tua res nõ ageretur à te potius poſtularent, ne amplius quàm ſingulas, quã ab Apronio, ut ne plus, quàm ternas decumas darẽt. nunc, ut hoc tẽpore ea, quæ regie, ſeu potius tyrannice ſtatuit in aratores Apronius, prætermittã, neque eos appellem, à quibus omne frumẽtum eripuit, & quibus nihil nõ modo de fructu, ſed ne de bonis quidẽ ſuis reliqui fecit: ex his ternis medimnis, quod beneficij, gratiæq́; cauſa conceſſit, quid lucri fiat, cognoſcite. profeſſio eſt agri Leontini ad iugera XXX mil. hæc ſunt ad tritici medimna XC ideſt tritici mod. D XL millia. deductis tritici mod. CCXVI, quanti decumæ uenierunt, reliqua tritici CCCXXIIII, adde totius ſummæ D XL millia mod. tres quinquageſimas, ideſt tritici mod. XXXII CCCC.

CCCC. ab omnibus enim ternæ, præterea quinquageſimæ exigebantur. ſunt hæc iã ad HS CCCXL. mod. tritici. at ego CCCC lucri facta eſſe dixeram: non enim duco in hac ratione eos, quibus ternis medimnis non eſt licitum decidere. uerũ ut hac ipſa ratione ſummã mei promiſſi cõpleam, ad ſingula medimna multi HS duo, multi HS quinque acceſſionis cogebãtur dare: qui minimũ, ſingulos nũmos. hoc minimũ ut ſequamur, quoniã XC medimnas duximus; accedant eò nouo, peſſimoq; exemplo ad HS XC mil. hic mihi etiam dicere audebit, magno ſe decumas uendidiſſe, cũ ex eodẽ agro dimidio ipſe plus abſtulerit, quã populo R. miſerit. CCXVI decumas agri Leõtini uẽdidiſti: ſi ex lege, magno: ſi, ut lex eſſet libido tua, paruo: ſi, ut, quæ dimidiæ eſſent, decumæ uocarẽtur, paruo uẽdidiſti: multo enim pluris fructus annui Siciliæ uenire potuerũt, ſi id te ſenatus, aut populus R. facere uoluiſſet: etenim ſæpe decumæ tãti uenierũt, cum lege Hieronica uenirent, quanti nunc lege Verrea uenierũt. cedo mihi C. Norbani decumas uenditas. C. NORBANI DECVMAE VENDITAE AGRI LEONTINI. atque tum neque iudicium de modo iugerum dabatur: neque enim erat Artemidorus Cornelius Recuperator: neque ab aratore magiſtratus Siculus tantũ exigebat, quantũ decumanus ediderat: nec beneficium petebatur à decumano, ut in iugera ſingula ternis medimnis decidere liceret: nec nummorum acceſſionem cogebatur arator dare, nec ternas quinquageſimas frumẽti addere: & tamen populo R. magnus frumenti numerus mittebatur. quid uero iſtæ ſibi quinquageſimæ? quid porrò nummorum acceſſio-

nes uolũt?quo id iure,atq; adeo quo id potius ore feciſti?nũmos dabat arator.quo modo?aut unde?qui,ſi largiſſimus eſſe uellet,cumulatiore menſura uteretur, ut antea ſolebãt facere in decumis,cum æqua lege,& cõditione ueniebãt.is nummũ dabat. unde? de frumento? quaſi habuiſſet te Prætore,quod uẽderet.de uiuo igitur erat aliquid reſecandum,ut eſſet,unde Apronio ad illos fructus arationum hoc corollarium nummorum adderetur.iam id porrò utrum libẽtes,an inuiti dabant? libentes?amabant credo Aproniũ.inuiti? qua re,niſi ui, et malo cogebãtur?iam iſte homo amentiſſimus in uendundis decumis nummorum faciebat acceſſiones ad ſingulas decumas:neq; multũ, bina aut terna millia addebat.fiunt per trienniũ HS fortaſſe D millia. hoc neque exemplo cuiuſquã,neque ullo iure fecit: neque eã pecuniam retulit: neque,hoc paruũ crimen quemadmodum defenſurus ſit,homo quiſquã unquã excogitauit. quod cum ita ſit,audes dicere te magno decumas uendidiſſe? cum ſit perſpicuum,te bona,fortunasq; aratorum, non populi R.ſed tui quæſtus cauſa uẽdidiſſe.ut, ſi quis uillicus ex fundo,cui HS dena merces eſſet, exciſis arboribus,ac uenditis,demptis tegulis,inſtrumento,pecore abalienato,domino XX millia nummum pro X miſerit, ſibi alia præterea centũ cõfecerit; primo dominus ignarus incõmodi ſui gaudeat,uillicoq; delectetur, ꝙ tanto ſibi plus mercedis ex fundo refectum ſit; deinde cum audierit,eas res,quibus fundi fructus, & cultura continentur,amotas,& uenditas, ſummo ſupplicio uillicum afficiat,et ſecum male actũ putet: item populus R. cum audit pluris decumas uẽdidiſſe C.Verrem, quàm inno-

centiſſimũ hominem,cui iſte ſucceſſit,C.Sacerdoté, putat ſe bonũ in arationibus,fructibusq́; ſuis habuiſſe cuſtodé,ac uillicum; cum ſenſerit iſtum omne inſtrumentum aratorum,omnia ſubſidia uectigalium uendidiſſe. omnem ſpem poſteritatis auaritia ſua ſuſtuliſſe,arationes,et agros uectigales uaſtaſſe,atque exinaniſſe, ipſum maximos quæſtus,prædasq́; feciſſe,intelliget ſecũ actum eſſe,peſſime,iſtum autem ſummo ſupplicio dignum exiſtimabit.unde ergo hoc intelligi poteſt?ex hoc maxime, ꝙ ager decumanus prouinciæ Siciliæ propter iſtius auaritiam deſertus eſt.neque id ſolũ actum eſt, uti ij minus multis iugis arent,ſi qui in agris remanſerũt; ſed etiã, ut permulti locupletes homines,magni, & naui aratores,agros latos,ac fertiles deſererent,totasq́; arationes de relinquerẽt.id adeo ſciri facillime poteſt ex literis publicis ciuitatum: propterea ꝙ lege Hieronica numerus aratorũ quotannis apud magiſtratus publice ſubſcribitur.

Recita tandem,quot acceperit aratores agri Leontini Verres. OCTVAGINTA TRES. quot anno tertio profiteantur. TRIGINTA DVO. unum & quinquaginta aratores ita uideo deiectos,ut his ne uicarij quidem ſucceſſerint. quot aratores adueniente te fuerũt agri Muticẽſis,uideamus ex literis publicis.CENTVM OCTVAGINTA OCTO. quid?anno tertio?CENTVM ET VNVS. octuaginta ſeptẽ aratores unus ager iſtius iniuria deſiderat,atq; adeo noſtra Reſp.quoniã illa populi R.uectigalia ſunt, hunc tot patrũfamilias numerũ deſiderat,et repoſcit.ager Herbitẽſis primo anno habuit aratores ducẽtos quinquaginta ſeptẽ,tertio centũ uiginti. hinc centũ triginta ſeptẽ pa-

treſfamilias extorres profugerũt. Agyrinenſis ager, quorũ hominũ? quã honeſtorũ? quã locupletũ? ducẽtos quinquaginta aratores habuit primo anno Præturæ tuæ. quot tertio anno? octuagintã, quẽadmodũ Legatos Agyrinẽſes recitare ex publicis literis audiſtis. pro dij immortales, ſi ex prouincia tota centum ſeptuaginta eieciſſes, poſſes ne ſeueris iudicibus ſaluus eſſe? unus ager Agyrinenſis centum ſeptuaginta aratoribus inanior cum ſit, uos coniecturã totius prouinciæ non facietis? atque hoc peræque in omni agro decumano reperietis: quibus aliquid tamen reliqui fuerit ex magno patrimonio, eos in agris, minore inſtrumẽto, minus multis iugis, remãſiſſe, ꝙ metuebant, ſi receſſiſſent, ne reliquas fortunas omnes amitterent: quibus autem iſte nihil reliqui, quod perderent, fecerat, eos planè non ſolum ex agris, uerum ex ciuitatibus ſuis profugiſſe. illi ipſi, qui remanſerant, uix decuma pars aratorũ relicturi agros omnes erãt, niſi ad eos Metellus Roma literas miſiſſet, decumas lege Hieronica uenditurũ; & niſi ab ijs hoc petiuiſſet, ut ſererent quamplurimum: quod illi ſemper ſua cauſa fecerant, cum eos nemo rogaret, quandiu intelligebãt ſeſe ſibi, et populo R. non Verri, & Apronio ſerere, impẽdere, laborare. iam uero Iudices, ſi Siculorum fortunas negligitis; ſi, quemadmodum ſocij populi R. à magiſtratibus noſtris tractentur, non laboratis: at uos communẽ populi R. cauſam ſuſcipite, atque defendite. eiectos aratores eſſe dico: agros uectigales uexatos, atq; exinanitos à Verre: populatã, uexatamq; prouinciã: hæc omnia doceo ciuitatũ, & priuatis primariorũ uirorum teſtimonijs. quid uultis amplius? num expectatis, dũ L. Metellus, is,

qui multos in iſtū teſtes imperio, & poteſtate deterruit, idē abſens de iſtius ſcelere, improbitate, audacia teſtimoniū dicat? nō, opinor. at is optime, qui ſucceſſit iſti, potuit cognoſcere. ita eſt, uerū amicitia impeditur. at debet nos certiores facere, quo pacto ſe habeat prouincia. debet, ueruntamē non cogitur. num quis in Verrem L. Metelli teſtimoniū requirit? nemo. num quis poſtulat? non, opinor. quid, ſi teſtimonio L. Metelli, ac literis hæc omnia uera eſſe docebo? quid dicetis? utrū, Metellū falſum ſcribere, an amicū lædendi eſſe cupidum? an Prætorem, quemadmodum prouincia affecta ſit, neſcire? Recita literas L. Metelli, quas ad Cn. Pōpeiū, et M. Craſſum Coſs. quas ad M. Mūmiū Præt. quas ad Quæſtores Vrbis miſit. EPISTOLA L. METELLI. DECVMAS FRVMENTI LEGE HIERONICA VENDIDI. cum ſcribit ſe lege Hieronica uendidiſſe, quid ſcribit? ita ſe uendidiſſe, ut omnes præter Verrē. cū ſcribit ſe lege Hieronica uēdidiſſe, quid ſcribit? ſe, per iſtū erepta, Siculis maiorū noſtrorū beneficia, ius ipſorū, cōditionē ſocietatis, amicitiæ, fœderū reddidiſſe. dicit, quāti cuiuſq; agri decumas uēdiderit. deinde quid ſcribit? Recita de epiſtola reliqua. SVMMA DATA EST OPERA À ME, VT QVAM PLVRIMO DECVMAS VENDEREM. cur igitur Metelle nō ita magno uendidiſti? quia deſertas arationes, inanes agros, prouinciā miſerā, perditamq; offendi. quid? id ipſum, quod ſatū eſt, qua rōne quiſquā, qui ſereret, inuētus eſt? Recita literas. ait ſe miſiſſe, et cōfirmaſſe, ſuā interpoſuiſſe auctoritatē. tātū quod aratoribus Metellus obſides nō dedit, ſe in nulla re Verri ſimi

lem futurũ. at quid eſt tãdẽ, in quo ſe laboraſſe dicat? Recita. VT ARATORES, QVI RELIQVI ERANT, QVAMPLVRIMVM SERERENT. qui reliqui? quid hoc eſt? reliqui, quo ex bello? qua ex uaſtitate? quænã in Sicilia tãta clades, aut quod bellũ tam diuturnum, tam calamitoſum te Prætore uerſatum eſt, ut is, qui tibi ſucceſſerit, reliquos aratores collegiſſe, et recreaſſe uideatur? cũ bellis Carthaginenſibus Sicilia uexata eſt, et poſt noſtram, patrumq́; memoriam cum bis in ea prouincia magnæ fugitiuorum copiæ uerſatæ ſint; tamẽ aratorũ internicio facta nulla eſt. tum ſemente probibita, aut meſſe amiſſa, fructus annuus interibat: tamẽ incolumis numerus manebat dominorũ, atque aratorũ. tum qui M. Leuino, aut P. Rupilio, aut M. Aquilio Prætoribus in eam prouinciam ſucceſſerãt, aratores reliquos non colligebant. tanto ne plus Verres cum Apronio prouinciæ Siciliæ calamitatis importauit, quàm aut Haſdrubal cum Pœnorũ exercitu, aut Athenio cum fugitiuorum maximis copijs, ut temporibus illis, ſimul atq; hoſtis ſuperatus eſſet, ager araretur omnis, neq; aratori Prætor per literas ſupplicaret, neq; eũ præſens oraret, ut quãplurimũ ſereret; nunc aũt ne poſt abitum quidem huius importuniſſimæ peſtis quiſquam reperiretur, qui ſua uoluntate araret? pauci eſſent reliqui, qui L. Metelli auctoritate in agros, atque ad ſuũ larem familiarẽ redirent? his te literis homo audaciſſime atque amentiſſime iugulatũ ſentis? nõ uides, cũ, is, qui tibi ſucceſſit, aratores reliquos appellet, hoc eũ diſerte ſcribere, reliquos hos eſſe, nõ ex bello, neque ex aliqua huiuſmodi calamitate, ſed ex tuo ſcelere, importũitate,

auaritia, crudelitate? Recita cætera. TAMEN PRO EO, VT ET TEMPORIS DIFFICVLTAS, ARATORVMQVE PENVRIA TVLIT. *aratorum, inquit, penuria. ſi ego accuſator toties de re eadē dicerem, uererer ne animos ueſtros offendere iudices. clamat Metellus: Niſi literas miſiſſem: non eſt ſatis: Niſi præſens cōfirmaſſem: ne id quidē ſatis eſt. Reliquos, inquit, aratores. reliquos? propè lugubri uerbo calamitatem prouinciæ Siciliæ ſignificat. addit: Aratorū penuria. expectate etiam iudices, ſi poteſtis, auctoritatem accuſationis meæ. dico aratores iſtius auaritia eiectos: ſcribit Metellus reliquos ab ſe eſſe cōfirmatos. dico agros relictos, arationesq́; deſertas eſſe: ſcribit Metellus aratorū eſſe penuriam. hoc cum ſcribit, illud oſtendit, deiectos, eiectos, fortunis omnibus expulſos eſſe populi R. ſocios, atq; amicos. quibus ſi qua calamitas propter iſtū ſaluis uectigalibus noſtris accidiſſet, animaduerte re in eum uos oportebat, præſertim cum ea lege iudicaretis, quæ ſociorum cauſa eſſet conſtituta. cum uero per ditis, profligatisq́; ſocijs uectigalia populi R. ſint diminuta, res frumentaria, commeatus, copiæ, ſalus urbis, atque exercituum noſtrorum in poſteritatem iſtius auaritia interierit: ſaltem cōmoda ueſtra reſpicite, ſi ſocijs fideliſſimis proſpicere non laboratis. Atque ut intelligatis, ab iſto præ lucro, prædaq́; præſenti nec uectigalium, nec poſteritatis habitam eſſe rationē: cognoſcite, quid ad extremū ſcribat Metellus. in reliquum tem pus ait ſe uectigalibus proſpexiſſe. nō ſcriberet ſe uectigalibus proſpexiſſe, niſi hoc uellet oſtendere, te uectigalia perdidiſſe: quid enim erat, quod uectigalibus*

proſpiceret Metellus in decumis, & in tota re frumenta ria, ſi iſte nõ uectigalia populi R. ſuo quæſtu peruertiſ ſet? atq; ipſe Metellus, qui uectigalibus proſpicit, qui reliquos aratores colligit, quid aſſequitur, niſi hoc? ut arẽt, ſi qui poſſunt, quibus aratrũ ſaltẽ aliquod ſatelles iſtius Apronius reliquũ fecit; qui tamẽ in agris ſpe, atque expectatione Metelli remanſerũt. quid cæteri Siculi? ꝗd ille maximus numerus aratorũ, qui non modo ex agris eiecti ſunt, ſed etiã ex ciuitatibus ſuis, ex prouincia, deniq; bonis, fortunisq́; omnibus ereptis profugerũt; quã ratione ij reuocabuntur? quot Prætorum innocentia, ſapientiaq́; opus eſt, ut illa aratorum multitudo aliquando in ſuis agris, ac ſedibus collocetur? ac ne miremini tãtam multitudinem profugiſſe, quantam ex literis publicis, aratorumq́; profeſſionibus cognouiſtis; ſcitote, tantã acerbitatem iſtius, tantũ ſcelus in aratores fuiſſe, (incredibile dictu eſt iudices: ſed et factũ, & tota Sicilia peruulgatum) ut homines propter iniurias, licentiamq́; decumanorum mortem ſibi ipſi conſciuerint. Centuripinũ Dioclem, hominem locupletem, ſuſpẽdiſſe ſe conſtat, quo die ſit ei nunciatũ Apronium decumas redemiſſe. Dyrrachinum, primum ciuitatis, eadem ratione mortem oppetiſſe, dixit apud uos homo nobiliſſimus Archonidas Elorinus, cũ audiſſet tantum decumanũ profeſſum eſſe ex edicto iſtius ſibi deberi, quantũ ille bonis ſuis omnibus efficere non poſſet. hæc tu, tametſi omniũ hominũ diſſolutiſſimus, crudeliſſimusq́; ſemper fuiſti, tamen nũquam perpeterere, ꝙ illi gemitus, luctusq́; prouinciæ ad tui capitis periculum pertinebant, non inquam perpeterere, ut homines iniuriæ tuæ remedium morte, ac ſu=

ſpendio quærerent, niſi ea res ad quæſtum, & ad prædam tuã pertineret. quid? illud perpeterere? attẽdite iudices: omnibus enim neruis mihi cõtendendũ eſt, atq; in hoc laborandum, ut omnes intelligant, quàm improbam, quàm manifeſtam, quàm cõfeſſam rẽ pecunia redimere conẽtur. graue crimen eſt hoc, & uehemẽs, & poſt hominum memoriam iudiciáq; de pecuniis repetũdis cõſtituta grauiſſimũ, Prætorem *populi* R. *ſocios habuiſſe decumanos. nõ hoc nunc primũ audit priuatus de inimico, reus ab accuſatore: iã antea in ſella ſedens* Prætor, *cum prouinciã* Siciliam *obtineret, cũ ab omnibus non ſolũ, id quod cõmune eſt, propter imperiũ, ſed etiam, id quod iſtius præcipuũ eſt, propter crudelitatem metueretur, millies audiuit, cum eius animum ad perſequendũ nõ negligentia tardaret, ſed cõſcientia ſceleris, auaritiæq; ſuæ frenaret: loquebãtur enim decumani palàm, & præter cæteros is, qui apud iſtum plurimũ poterat, maximosq; agros populabatur,* Apronius, *perparuũ ex illis magnis lucris ad ſeſe peruenire,* Prætorem *eſſe ſocium. hoc cũ palàm decumani tota prouincia loquerẽtur, tuumq; nomen in re tã turpi, nefariaq; interponerẽt; nihil ne tibi uenit in mentẽ exiſtimationi tuæ conſulere? nihil denique capiti, ac fortunis tuis prouidere? cũ tui nominis terror in auribus, animisq; aratorũ uerſaretur; cum decumani aratoribus ad pactiones faciendas non ſuã uim, ſed tuũ ſcelus, ac nomen opponerent: ecquod iudiciũ* Romæ *tam diſſolutũ, tam perditũ, tam nummariũ fore putaſti, quo ex iudicio te ulla ſalus ſeruare poſſet? cum planũ fieret, decumis contra inſtituta legis, conſuetudinemq; omniũ uenditis, in aratorũ bonis*

fortuniſq; diripiẽdis decumanos dictitaſſe tuas eſſe partes, tuã rem, tuã prædam, idq́; te tacuiſſe, & , cum diſſimulare non poſſes, potuiſſe tamen perpeti, & perferre; quòd magnitudo lucri obſcuraret periculi magnitudinem, pluſq́; aliquãto apud te pecuniæ cupiditas, quàm iudicij metus poſſet. eſto: cætera negare non potes. ne illud quidem tibi reliquum feciſti, ut hoc poſſes dicere, nihil eorum te audiſſe, nihil ad tuas aures de infamia tua perueniſſe. quærebantur cum luctu, & gemitu aratores. tu id neſciebas? fremebat tota prouincia nemo id tibi renũciabat? Romæ querimoniæ de tuis iniurijs, cõuentuſq́; habebantur. ignorabas hæc? ignorabas hæc omnia? quid? cum palàm Syracuſis te audiente, maximo conuentu, P. Rubrius Q. V. Apronium ſponſione laceſſiuit, ni Apronius dictitaret, te ſibi in decumis eſſe ſocium, hæc te uox non perculit? non perturbauit? non, ut capiti, et fortunis tuis proſpiceres, excitauit? tacuiſti, ſedaſti etiã lites illorũ, et, ſponſio illa ne fieret, laboraſti. pro dij immortales, hoc aut innocẽs homo perpeti potuiſſet, aut, quãuis nocẽs, qui modo iudicia Romæ fore putaret, nõ aliqua ſe ſimulatione exiſtimationi hominũ uindicaſſet? quid eſt hoc? ſponſio fit de capite, ac fortunis tuis: tu ſedes, et quieſcis? nõ pſequeris? nõ perſeueras? nõ perquiris, cui dixerit Apronius? quis audierit? unde hoc natũ? quẽadmodũ prolatũ ſit? ſi quis tibi ad aurẽ acceſſiſſet, et dixiſſet Aproniũ dictitare, te ſibi eſſe ſociũ: cõmoueri te oportuit, uocare Aproniũ, nec illum ante tibi ſatisfacere, quàm tu omniũ exiſtimationi ſatisfeciſſes. cũ uero in foro celeberrimo, tãta frequẽtia, hoc uerbo, et ſimulatione Apronio, re uera tibi obiectum eſſet: tu un

quam tantā plagam tacitus accipere potuiſſes, niſi hoc ita ſtatuiſſes, in re tā manifeſta quidquid dixiſſes, te deterius eſſe facturū? Quæſtores, Legatos, Præfectos ſuos, Tribunos multi miſſos fecerūt, & de prouincia decedere iuſſerunt, ꝙ eorum culpa ſe minus cōmode audire arbitrarentur; aut ꝙ peccare illos aliqua in re iudicarēt. tu Apronium, hominem uix liberum, contaminatum, perditum, flagitioſum, qui nōn modo animum integrū, ſed ne animā quidem puram cōſeruare potuiſſet, eū in tāto tuo dedecore nō profecto ne uerbo quidē grauiore appellaſſes, neq; apud te tā ſancta religio ſocietatis fuiſſet, ut tui capitis periculum negligeres, niſi rem tam notam eſſe omnibus, & tam manifeſtā uideres. cum eodē Apronio poſtea P. Scandilius eques R. quem uos omnes noſtis, eandem ſponſionem de ſocietate fecit, quam Rubrius facere uoluerat. inſtitit, oppreſſit, nō remiſit: facta eſt ſpōſio HS V mil. cœpit Scandilius Recuperatores, aut iudicem poſtulare. ſatis ne uobis Prætori improbo circundati cancelli uidētur in ſua prouincia, immo uero in ſella, ac tribunali, ut aut de ſuo capite iudiciū fieri patiatur præſens, ac ſedēt, aut cōfiteatur ſe omnibus iudicijs cōuinci neceſſe eſt? ſpōſio eſt, ni te Apronius in decumis ſociū eſſe dicat: prouincia tua eſt: ades: abs te iudiciū poſtulatur. quid facis? quid decernis? Recuperatores dicis te daturū. bene agis. tametſi qui erūt tātis ceruicibus Recuperatores, qui audeāt in prouincia, cū Prætor adſit, non ſolū contra uoluntatē eius, ſed etiā contra fortunas iudicare? uerū eſto, manifeſta res eſt: cū nemo eſſet, quin hoc ſe audiſſe liquido diceret; locupletiſſimus quiſq; certiſſimus teſtis eſſet: nemo erat Sicilia tota, qui

neſciret decumas eſſe Prætori;nemo,qui nõ audiſſet,ita Aproniũ dictitaſſe. præterea conuentus honeſtus Syracuſis,multi equites R.uiri primarij,ex qua copia Recuperatores reijci oporteret,qui aliter iudicare nullo modo poſſent. inſtat Scãdilius poſcere Recuperatores. tum iſte,homo innocẽs,qui illã ſuſpicionẽ leuare,atque ab ſe remouere cuperet,Recuperatores dicit ſe de cohorte ſua daturũ.prò deũ hominumq; fidem, quẽ ego accuſo? in quo meam induſtriã,ac diligentiã ſpectari uolo? quid eſt,quod ego dicẽdo,aut cogitando efficere, aut aſſequi debeam? teneo in medijs uectigalibus populi R. in ipſis fructibus prouinciæ Siciliæ furem manifeſto auertentem rem frumentariam omnẽ, pecuniam maximam: teneo inquã ita,ut negare nõ poſſit: nam quid hic dicet? ſpõſio facta eſt cum cognitore tuo Apronio de fortunis tuis omnibus, ni ſociũ tibi in decumis eſſe dictitaret.expectant oẽs,quantæ tibi ea res curæ ſit, quemadmodum hominũ exiſtimationi te,atque innocentiã tuã probari uelis.hic tu medicũ,& aruſpicẽ, & præconem tuũ Recuperatores dabis? aut etiam illũ ipſum, quẽ tu in cohorte tua Caſſianũ iudicem habebas, ſi qua res maior eſſet,Papiriũ Potamonem,hominem ſeuerum,ex uetere illa equeſtri diſciplina?Scãdilius poſtulare de cõuẽtu Recuperatores. tum iſte negat ſe de exiſtimatione ſua cuiquã,niſi ſuis,cõmiſſurum.negotiatores putãt eſſe turpe,id forum ſibi iniquum eiurare,ubi negotientur. Prætor prouinciam ſuam totã ſibi iniquã eiurat. ò impudentiam ſingularẽ.hic poſtulat ſe Romæ abſolui, qui in ſua prouincia iudicauit ſe abſolui nullo modo poſſe, qui plus exiſtimet apud lectiſſimos ſenatores pecuniã,q̃

apud tres negotiatores metũ ualere. Scandilius uero negat ſeſe apud Artemidorum Recuperatorem uerbũ eſſe facturũ, et tamẽ auget, atque onerat te bonis conditionibus, ſi tu uti uelis. ſi ex prouincia Sicilia tota ſtatuas idoneũ iudicem, aut Recuperatorem nullum poſſe reperiri, poſtulat à te, ut Romã reijcias. hic enimuero tu exclamas hominem improbũ, qui poſtulet ibi de tua exiſtimatione iudiciũ fieri, ubi te inuidioſum eſſe intelligebat: negas te Romã reiecturũ: negas de conuentu Recuperatores daturũ, cohortem tuã proponis. Scandilius rẽ ſe totam relicturũ dicit, et ſuo tempore eſſe rediturum, quid tu ibi tũ? quid facis? Scãdiliũ cogis: quid? ſponſionem acceptam facere? impudenter tollis expectatum exiſtimationis tuæ iudiciũ. nõ facis. quid ergo? Apronio permittis, ut, quos uelit, de cohorte ſumat Recuperatores? indignũ, uni potius ex iniquis ſumẽdi, quã utriſq; ex æquis reijciẽdi, fieri poteſtatem. neutrum facis eorũ. quid ergo? eſt aliquid, quod improbius fieri poteſt: cogit enim Scãdiliũ quinque illa millia nummũ dare, atque adnumerare Apronio. quid potuit elegãtius facere Prætor cupidus exiſtimationis bonæ, qui ab ſeſe oẽm ſuſpicionẽ propulſaret, qui ſe eripere ex infamia cuperet? adductus erat in ſermonẽ, inuidiã, uituperationẽ dictitarat homo improbus, atq; improbus Apronius, ſociũ eſſe Prætorẽ: uenerat res in iudiciũ, atq; diſcrimen: poteſtas erat iſti, homini integro, atq; innocẽti, data, ut, in Apronium cũ animaduertiſſet, ſeſe grauiſſima leuaret infamia. quid excogitat pœnæ? quid animaduerſionis in Apronium? cogit Scandilium Apronio ob ſingularem improbitatem, atque audaciã, prædicationemq; nefariæ

ſocietatis, HS V millia mercedis nomine, ac præmij dare. quid interfuit homo audaciſſime, utrum hoc decerneres, an id, quod Apronius dictitabat, tu de te proferres, ac dictitares? quē hominem, ſi quis pudor in te, atq; adeo ſi quis metus fuiſſet, ſine ſupplicio dimittere nō debuiſti, hunc abs te ſine præmio diſcedere noluiſti. omnia ſimul intelligere potuiſtis iudices ex hoc uno crimine Scandiliano: primum, hoc non eſſe Romæ natum de ſocietate decumarum, non ab accuſatore fictum, non, ut ſolemus interdum in defenſionibus dicere, crimen domeſticū, ac uernaculum, non ex tempore periculi tui conſtitutum, ſed uetus, excogitatū iā, et te Prætore iactatū, & nō ab inimicis Romæ cōpoſitum, ſed Romā de prouincia exportatū. ſimul intelligi poteſt illud iſtius in Apronium ſtudium, Apronij de iſto nō modo confeſſio, uerū etiam commemoratio. eodē accedit, ꝙ hoc quoque intelligere poteſtis, iſtum ſtatuiſſe in prouincia ſua, exiſtimationis ſuæ iudiciū extra cohortem ſuam committēdum fuiſſe nemini. ecquis eſt iudex, cui nō ab initio decumani criminis perſuaſum ſit, iſtum in aratorū bona, fortunasq; impetū feciſſe? quis hoc nō ex eo ſtatim iudicauit, quod oſtēdi, iſtum decumas noua lege, atque adeo nulla lege, contra omniū conſuetudinē, atque inſtituta uēdidiſſe? uerum, ut iſtos ego iudices tam ſeueros, tam diligentes, tam religioſos non haberem, ecquis eſt, ex iniuriarū magnitudine, improbitate decretorū, iudiciorū iniquitate qui hoc nō iandudū ſtatuerit, & indicarit? etiā ſanè, ſit aliquis diſſolutior in iudicando, legū, officij, Reip. ſociorū, atque amicorū negligentior. quid is? poſſit ne de iſtius improbitate dubitare, cum tanta lucra facta, tam

iniquas pactiones ui, et metu expreſſas cognouerit? cũ tã ta præmia ciuitates ui, atque imperio, uirgarũ, ac mortis metu non modo Apronio, atque eius ſimilibus, uerũ etiã Venerijs ſeruis dare coactas? q ſi quis ſociorũ incõmodis minus mouetur; ſi quem aratorũ fugæ, calamitates, exilia, ſuſpẽdia denique nõ permouẽt: nõ poſſum dubitare, quin is tamẽ, cum uaſtatã Siciliã, relictos agros ex ciuitatũ literis, & epiſtola L. Metelli cognouerit, ſtatuat fieri nõ poſſe, ut de iſto non ſeueriſſime iudicetur. erit etiã aliquis, qui hæc omnia diſſimulare, ac negligere poſſit. attuli ſpõſiones ipſo præſente factas de decumarum ſocietate, ab ipſo prohibitas iudicari. quid eſt, quod poſſet quiſquã manifeſtius hoc deſiderare? non dubito, quin uobis ſatisfecerim iud. uerũtamen progrediar lõgius; nõ mehercule quo magis hoc uobis perſuadeatur, quã iam perſuaſum eſſe cõfido; ſed ut ille aliquãdo impudentiæ ſuæ finẽ faciat, aliquãdo deſinat ea ſe putare poſſe emere, quæ ipſe ſemper habuit uenalia, fidẽ, iuſiurãdũ, ueritatẽ, officiũ, religionem; deſinãt amici eius ea dictitare, quæ detrimẽto, maculæ, inuidiæ, infamiæ nobis omnibus eſſe poſſint. at qui amici? ò miſerũ, atq; inuidioſum, offenſumq; paucorum culpa, atque indignitate ordinem ſenatorium. Albam Aemilium ſedentem in faucibus macelli loqui palàm, uiciſſe Verrem, emptos habere iudices, alium HS CCCC millibus, alium HS D; quem minimo, CCC? atque ei cũ reſponſum eſſet, fieri non poſſe, multos teſtes eſſe dicturos, me præterea cauſæ non defuturum: licet hercules, inquit, omnes omnia dicant: in illo niſi ita res manifeſta erit allata, ut reſponderi nihil poſſit, uicimus. bene agis Alba: ad tuam

ueniam, conditionem. nihil putas ualere in iudicijs cōiecturam, nihil ſuſpicionem, nihil anteactæ uitæ exiſtimationē, nihil bonorum uirorum teſtimonia, nihil ciuitatū auctoritates, ac teſtimonia, literas manifeſtas quæris. nō quæro iudices Caſſianos, ueterem iudiciorum ſeueritatem non requiro: ueſtram in hoc fidem, dignitatem, religionem in iudicando non imploro: Albam habebo iudicem, eum hominem, qui ſe ipſe ſcurram improbiſſimum exiſtimari uult, qui à ſcurris potius ſemp gladiator, quàm ſcurra appellatus ſit. afferam rem eiuſmodi in decumis, ut Alba fateatur, iſtum in re frumentaria, et in bonis aratorū aperte, palamq́; eſſe prædatum. Decumas agri Leōtini magno dicit ſe uendidiſſe. oſtēdi iā illud initio, non exiſtimandum magno uendidiſſe eum, qui uerbo decumas uendiderit, re, et conditione, et lege, et edicto, & licentia decumanorum decumas aratoribus nullas reliquas fecerit. etiā illud oſtendi, uendidiſſe alios magno decumas agri Leontini, cæterorumq́; agrorum, et lege Hieronica uendidiſſe, & pluris etiam, quā te, uendidiſſe, nec aratorem quenq̄ eſſe queſtum: nec. n. fuit, quod quiſquam queri poſſet, cum lege æquiſſime ſcripta ueniret. neque illud unquā aratoris interfuit, quāti decumæ uenirent: nō enim ita eſt, ut, ſi magno uenierint, plus arator debeat; ſi paruo, minus. ut frumēta nata ſunt, ita decumæ uenerūt. aratoris aūt intereſt, ita ſe frumēta habere, ut decumæ quamplurimo uenire poſſint. dū arator ne plus decuma det, expedit ei decumā eſſe quā maximā. uerū hoc, ut opinor, eſſe uis caput defenſionis tuæ, magno te decumas uēdidiſſe, agri uero Leontini, qui plurimū efficit, tritici mod. C C V I

millibus

millibus.ſi doceo,pluris aliquãto potuiſſe te uẽdere,neq; ijs uoluiſſe addicere,qui cõtra Apronium licerentur, & Apronio multo minoris,quã alijs potueris, tradidiſſe : ſi hoc doceo,poterit ne te Alba, tuus antiquiſſimus nõ ſo= lum amicus,uerum etiã amator,abſoluere?dico equitem R.hominem in primis honeſtum , Q. Minutium cũ ſui ſimilibus ad decumas agri Leontini tritici mod. non M, non MM,non MMM , ſed ad unas unius agri decumas tritici mod. XXX uoluiſſe addere, & ei poteſtatẽ emen di non eſſe factã,ne res abiret ab Apronio . negare hoc, niſi forte negare omnia conſtituiſti,nullo modo potes.pa làm res geſta eſt,maximo conuentu, Syracuſis : teſtis eſt tota prouincia;propterea quòd undique ad emendas de cumas ſolent eò conuenire.quod ſiue fateris,ſiue conuin ceris:quot & quã maximis in rebus teneare,non uides? primum,tuam rem illam,& prædã fuiſſe: nam niſi ita eſſet,cur tu Apronium malebas,quem omnes tuum pro curare in decumis negotium loquebantur,quàm Minu tium decumas agri Leontini ſumere?deinde,immẽſum, atq; infinitum lucrum eſſe factum:nam ſi DXXX mod. tritici tu commotus non eſſes , certe hoc idem lucri Mi= nutius Apronio libenter dediſſet, ſi ille accipere uoluiſ= ſet.quantam igitur illi ſpem prædæ propoſitam arbitra mur fuiſſe,qui tantum præſens lucrum nulla opera in= ſumpta cõtempſerit,atque deſpexerit? deinde ipſe Minu tius nunquam tanti habere uoluiſſet,ſi decumas tu lege Hieronica uenderes : ſed quòd tuis nouis edictis,& ini= quiſſimis inſtitutis plus aliquanto ſe,quã decumas,abla= turum uidebat,iccirco longius progreſſus eſt.ac Apronio ſemper plus etiam multo abs te permiſſum eſt,quã quod

edixeras. quantū igitur quæſtum putamus factum eſſe per eum, cui quiduis licitum ſit, cum tantum lucri uoluerit addere is, cui, ſi decumas emiſſet, idem nō liceret? poſtremo, illa quidem certe tibi præciſa defenſio eſt, in qua tu ſemper omnia tua furta, atq; flagitia latere poſſe arbitratus es; magno te decumas uēdidiſſe, plebi R. cōſuliſſe, annonæ proſpexiſſe. non poteſt hoc dicere is, qui negare non poteſt, ſe unius agri decumas XXX mod. minoris, quā potuerit, uendidiſſe: ut etiam, ſi tibi hoc concedam, Minutio ideo te nō tradidiſſe, quòd iam addixiſſes Apronio (aiunt. n. te ita dictitare: quod ego expecto, cupioq́; te illud defendere) uerum ut ita ſit; tamen nō poteſ hoc quaſi præclarū aliquid prædicare, magno te decumas uendidiſſe, cū fuiſſe fateare, qui multo pluris uoluerint emere. tenetur igitur iam iudices, & manifeſto tenetur auaritia, cupiditas hominis, ſcelus, improbitas, audacia. quid, ſi hæc, quæ dico, ipſius amici, defenſoresq; iudicarūt? quid uultis amplius? aduētu L. Metelli Prætoris, cum omnes eius comites iſte ſibi ſuo illo panchreſto medicamento amicos redemiſſet, aditum eſt ad Metellum: eductus eſt Apronius: eduxit uir primarius C. Gallius ſenator: à L. Metello, ut ex edicto ſuo iudicium daret in Aproniū, quòd per uim, aut metum abſtuliſſet, quā formulam Octauianam & Romæ Metellus habuerat, & habebat in prouincia, nō impetrat, cum hoc diceret Metellus, præiudiciū ſe de capite C. Verris per hoc iudicium nolle fieri. tota Metelli cohors, hominum non ingratorū, aderat Apronio. C. Gallius, homo noſtri ordinis, à ſuo familiariſſimo L. Metello iudiciū ex edicto nō poteſt impetrare. non reprehendo Metellū. pepercit homini ami=

co;& quemadmodum ipſum dicere audiui, neceſſario: non reprehendo inquam Metellum:ſed hoc miror, quo modo, de quo homine præiudicium noluerit fieri per Recuperatores, de hoc ipſo non modo præiudicarit, uerum grauiſſime, ac uehementiſſime iudicarit:primum enim, ſi Apronium abſolutum iri putaret, nihil erat, quod ullum præiudicium uereretur: deinde, ſi, condemnato Apronio, cõiunctam cum eo Verris cauſam omnes erant exiſtimaturi, Metellus quidem certe iam hoc iudicabat, eorum rem, cauſamq; eſſe coniunctam, qui ſtatuerit, Apronio condemnato, de iſto præiudicium futurum. & ſimul una res utrique rei eſt argumento; & aratores ui, & metu coactos Apronio multo plus, quàm debuerint, dediſſe;& Apronium iſtius rem ſuo nomine egiſſe, cum L. Metellus ſtatuerit, non poſſe Apronium condemnari, quin ſimul de iſtius ſcelere, atque improbitate iudicaretur. Venio nunc ad epiſtolã Timarchidis, liberti iſtius, & accenſi. de qua cum dixero, totum hoc crimen decumanum perorabo. hæc epiſtola eſt iudices, quam nos Syracuſis in ædibus Apronij, cum literas conquireremus, inuenimus. miſſa eſt, ut ipſa ſignificat, ex itinere, cum Verres iam de prouincia deceſſiſſet, Timarchidis manu ſcripta. Recita epiſtolam Timarchidis. TIMARCHIDES VERRIS ACCENSVS APRONIO SALVTEM DICIT. iam hoc quidem non reprehendo, quòd aſcripſit, accenſus: cur enim ſibi hoc ſcribæ ſoli ſumant? L. Papirius ſcriba. uolo ego hoc eſſe commune accenſorum, lictorum, uiatorum. FAC DILIGENTIAM ADHIBEAS, QVOD AD EXISTIMATIONEM

PRAETORIS ATTINET. *commendat Apronio Verrem,& hortatur ut inimicis eius reſiſtat. bono præſidio munitur exiſtimatio tua, ſi quidem in Apronij conſtituitur diligentia, atque auctoritate.* HABES VIRTVTEM, ATQVE ELOQVENTIAM. *quam copioſe laudatur Apronius à Timarchide? quàm magnifice? cui ego non putem illum placere oportere, qui tantopere Timarchidi probatus ſit?* HABES, SVMPTVM VNDE FACIAS. *neceſſe eſt, quod redundaret de ueſtro frumentario quæſtu, ad illũ potiſſimũ, per quem agebatis, defluxiſſe.* SCRIBAS, APPARITORES RECENTES ARRIPE: CVM L. VVLTEIO, QVI PLVRIMVM POTEST, CAEDE, CONCIDE. *uidete, quàm ualde malitiæ ſuæ cõfidat Timarchides, qui etiam Apronio improbitatis præcepta det. iam hoc, cæde, concide, nõ uerba domo patroni depromere uidetur ad omne genus nequitiæ accommodata?* VOLO MIHI FRATERCVLO TVO CREDAS: *conſorti quidem in lucris, atq; furtis, gemino, & ſimillimo nequitia, improbitate, audacia.* IN COHORTE CHARVS HABEARE. *quid eſt hoc, in cohorte? quò pertinet? Apronium doces? quid? in ueſtram cohortem te monitore, an ſua ſponte peruenerat?* QVOD CVIQVE OPVS SIT, OPPONE. *qua impudentia putatis eum in dominatione fuiſſe, qui in fuga tam improbus ſit? ait, omnia pecunia effici poſſe: dare, profundere, opponere, ſi uelis uincere. non hoc mihi tam moleſtum eſt Apronio ſuadere Timarchidem, quã quòd hoc idem patrono ſuo præcipit.* TE POSTVLANTE

OMNES VINCERE SOLENT. *Verre quidem* Prætore, *nõ* Sacerdote, *non* Peduceo, *non ipſo* Metello. SCIS METELLVM SAPIENTEM ESSE. *hoc uero ferri iam non poteſt, irrideri uiri optimi* L. Metelli *ingenium, & contemni, ac deſpici à fugitiuo* Timarchide. SI VVLTEIVM HABEBIS, OMNIA LVDIBVNDVS PERFICIES. *hic uehementer errat* Timarchides, *qui aut* Vulteium *pecunia corrumpi putet poſſe, aut* Metellum *unius arbitratu gerere* Præturam. *ſed errauit cõiectura domeſtica. quia multos per ſe, & per alios multa ludibũdos libidinoſe apud* Verrẽ *effeciſſe uidit; ad omnes, eoſdem patere aditus arbitrabatur. facilius uos efficiebatis ludibũdi, quæ uolebatis à* Verre, *quòd multa eius ludorũ genera noratis.* INCVLCATVM EST METELLO ET VVLTEIO, TE ARATORES EVERTISSE. *quis iſtuc* Apronio *attribuebat, cum aratorem aliquem euerterat? aut* Timarchidi, *cum ob iudicãdum, aut decernendum, aut imperandum aliquid, aut remittendum pecuniam acceperat? aut* Seſtio *lictori, cũ aliquem innocentem ſecuri percuſſerat? nemo. omne ei* Verri *tunc attribuebant, quẽ nunc condemnari uolunt.* OBTVDERVNT EIVS AVRES, TE SOCIVM PRAETORIS FVISSE. *uides ne, hoc quàm clarum ſit, & fuerit? cum etiam* Timarchides *hoc metuat, concedes, non hoc crimen nos in te confingere, ſed iampridem ad crimen aliquam defenſionem libertum quærere? libertus, & accenſus tuus, & tibi, ac liberis tuis omnibus in rebus coniunctus, ac proximus, ad* Apronium *ſcribit, uulgo eſſe ab omnibus ita*

demonſtratū Metello, tibi Apronium in decumis ſocium fuiſſe. FAC SCIAT IMPROBITATEM ARATORVM. IPSI SVDABVNT, SI DII VOLENT. quod iſtuc per deos immortales, aut qua de cauſa excitatū eſſe dicamus in aratores tam infeſtum odium, atq; tantum? quantam iniuriam fecerunt Verri aratores, ut eos etiam libertus, et accēſus eius tam irato animo, his literis inſequatur? neq; ego huius fugitiui iudices epiſtolam uobis recitaſſem, niſi ut ex ea totius familiæ præcepta, & inſtituta, & diſciplinam cognoſceretis. uidetis, ut moneat Aproniū, quibus rebus, ac muneribus inſinuet in familiaritatem Metelli, Vulteiū corrumpat? ſcribas, accenſumq́; pretio deliniat? ea præcipit, quæ uidit: ea monet alienum hominē, quæ domi di dicit ipſe. uerum in hoc errat uno, ꝙ eaſdem exiſtimat uias ad omnium familiaritates eſſe munitas. quāquam merito ſum iratus Metello, tamen hæc, quæ uera ſunt, dicam. Apronius ipſum Metellum nō pretio, ut Verrem, non cōuiuio, non muliere, non ſermone incauto, atq; improbo poſſet corrumpere. quibus rebus non ſenſim, atq; moderate ad iſtius amicitiam arrepſerat, ſed breui tempore totum hominem, totamq́; eius Præturam poſſederat. cohortē autem Metelli quam uocat, quid erat quod corrumperet? ex qua Recuperatores nulli dabantur. nam quòd ſcribit Metelli filium puerum eſſe, uehementer errat: nō enim ad omnes Prætorū filios iidē aditus ſunt. ò Timarchide, Metelli eſt filius in prouincia, non puer, ſed adoleſcens bonus, ac pudens, dignus illo loco, ac nomine. ueſter ille puer prætextatus in prouincia quemadmodum fuiſſet, non dicerem, ſi pueri eſſe illi culpam, ac nō

patris exiſtimarem. tu ne, cum te, ac tuam uitam noſſes, in Siciliam tecum grandem prætextatum filium ducebas? ut etiam ſi natura puerum à paternis uitijs, atque à generis ſimilitudine abduceret, cõſuetudo tamẽ eũ, & diſciplina degenerare nõ ſineret. fac enim fuiſſe in iſto C. Lælij, M. Catonis materiẽ, atque indolem: quid ex eo boni ſperari, atque effici poteſt, qui in patris luxurie ſic uixerit, ut nullum unquã pudicum, neque ſobrium conuiuium uiderit? qui in epulis quotidianis adulta ætate per triennium inter impudicas mulieres, & intemperãtes uiros uerſatus ſit? nihil unquam à patre audiuit, quo pudentior, aut melior eſſet? nihil unquam patrem agere uidit, quod cum imitatus eſſet, nõ, id quod turpiſſimum eſt, ſimilis patri putaretur? quibus in rebus nõ ſolum filio, uerum etiã Reip. feciſti iniuriam: ſuſceperas enim liberos non ſolum tibi, ſed etiam patriæ, qui nõ modo tibi uoluptati, ſed etiã qui aliquãdo uſui Reip. eſſe poſſent. eos inſtituere, atq; erudire ad maiorum inſtituta, atque ciuitatis diſciplinam, non ad tuas turpitudines debuiſti. eſſet inerti, atque impuro, & improbo parente nauus, et pudens, & probus filius: haberet aliquid abs te Reſp. muneris. nunc pro te Verrem ſubſtituiſti alterũ ciuitati: niſi hoc forte deterior eſt, ſi fieri poteſt, ꝙ tu eiuſmodi euaſiſti non in hominis luxurioſi, ſed tantum in furis, ac diuiſoris diſciplina educatus. quid iſto feſtiuius fore arbitramur, qui eſt tuus natura filius, conſuetudine diſcipulus, uoluntate ſimilis? quem ego iudices quamuis bonũ, fortemq; facile paterer euadere: non enim me inimicitiæ commouent, ſi quæ mihi cum iſto futuræ ſint: nam ſi in omnibus rebus innocens fuero, meiq; ſimilis, quid

mihi iſtius inimicitiæ nocebũt? ſin aliqua in re Verri ſimilis fuero, non magis mihi deerit inimicus, quàm Verri defuit: etenim iudices eiuſmodi Reſp. debet eſſe, & erit, ſeueritate iudiciorũ cõſtituta, ut inimicus neq; deeſſe nocẽti poſſit, neque obeſſe innocẽti. quapropter nulla res eſt, quamobrẽ ego iſtũ nolim ex paternis probris, ac uitijs emergere: id quod tametſi iſti difficile eſt, tamen haud ſcio an fieri poſſit, præſertim ſi, ut nunc fit, cuſtodes amicorum eum ſectabuntur, quoniam pater tam negligens, ac diſſolutus eſt. uerum huc longius, quàm uolũtas fuit, ab epiſtola Timarchidis digreſſa eſt oratio mea: qua recitata, concluſurum me eſſe crimen decumarum dixerã: ex quo intellexiſtis, innumerabilem frumenti numerũ per triennium auerſum à Rep. eſſe, abreptumq; aratoribus. ſequitur, ut de frumento empto uos iudices doceã, maximo, atq; impudentiſſimo furto: de quo dum certa, & pauca, & magna dicam breuiter, attendite. Frumentũ emere in Sicilia debuit Verres ex S.C. & ex lege Terentia, & Caſſia frumentaria. emundi duo genera fuerunt, unũ certarum decumarum, alterũ, quod præterea ciuitatibus æqualiter eſſet diſtributum. illius decumani tantũ, quãtũ ex primis decumis fuiſſet, huius imperati tritici mod. DCCC millia: pretiũ autẽ cõſtitutũ decumano in modios ſingulos HS terni, imperato HS IIII. ita in frumentum imperatum HS duodetricies in annos ſingulos Verri decernebatur, quod aratoribus ſolueret; in alteras decumas fermè ad nonagies. ſic per triennium ad hãc frumenti emptionem Sicilienſem propè centies & tricies erogatum eſt. hãc pecuniam tantã, datam tibi ex ærario inopi, atque exhauſto, datam ad

frumentum, hoc eſt ad neceſsitatem ſalutis, & uitæ, datam ut Siculis aratoribus, quibus tanta onera Reſp. imponeret, ſolueretur, abs te ſic laceratam eſſe dico, ut poſſim illud probare, ſi uelim, omnem te hanc pecuniã domum tuam auertiſſe: etenim ſic hanc rem totam adminiſtraſti, ut hoc, quod dico, probari æquiſsimo iudici poſſit. ſed ego habebo ratione͂ auctoritatis meæ: meminero, quo animo, quo cõſilio ad cauſam publicam acceſſerim: non agam tecũ accuſatorie: nihil fingam: nihil probari uelim me dicente, quod nõ ante mihimet ipſi probatum ſit. in hac pecunia publica iudices hæc inſunt tria genera furtorum. primum, eam, cum poſita eſſet apud eas ſocietates, unde erat attributa, binis centeſimis fœneratus eſt: deinde, permultis ciuitatibus pro frumento nihil ſoluit omnino: poſtremo ſi cui ciuitati ſoluit, tantum detraxit, quantum cõmodum fuit, nulli, quod debitũ eſt, reddidit. ac primum, hoc ex te quæro. tu, cui publicani è Carpinatii literis gratias egerunt, pecunia publica ex ærario erogata, ex uectigalibus populi R. ad emendũ frumentũ attributa fuerit ne tibi quæſtui? penſitarit ne tibi binas cẽteſimas? credo te negaturũ: turpis enim eſt, & periculoſa confeſsio. mihi autem hoc perarduũ eſt demonſtrare: quibus enim teſtibus? publicani tractati honorifice ſunt: tacebunt. literæ eorũ decreto decumanorũ remotæ ſunt. quo me igitur uertã? rem tam improbam, crimen tantæ audaciæ, tantæq; impudentiæ propter inopiam teſtiũ, ac literarum prætermitam? non faciam iudices: utar teſte: quo? P. Vectio Chilone, homine equeſtris ordinis honeſtiſſimo, atque ornatiſsimo: qui iſti ita amicus et neceſſarius eſt, ut etiã ſi uir bonus nõ eſſet, tamen, quod contra iſtũ

diceret, graue uideretur; ita uir bonus eſt, ut, etiã ſi inimiciſſimus iſti eſſet, tamen eius teſtmonio credi oporteret. admiratur, & expectat, quidnam Vectius dicturus ſit. nihil dicet ex tempore, nihil ex ſua uoluntate, nihil, ut ei utrũuis licuiſſe uideatur. miſit in Siciliã literas ad Carpinatiũ, cum eſſet magiſter ſcripturæ, & ſex publicanorum: quas ego Syracuſis apud Carpinatiũ in literarũ allatarum libris, Romæ in literarũ miſſarũ apud magiſtrum Tullium familiarẽ tuum inueni: quibus ex literis impudentiam fœnerationis quæſo cognoſcite. LITERAE MISSAE L. VECTII, L. SERVILII, C. ANTISTITIS, MAGISTRORVM. præſto ſe tibi ait futurũ Vectius, & obſeruaturum quẽadmodum rationes ad ærarium referas: ut, ſi hanc ex fœnore populo pecuniã non retuleris, reddas ſocietati. poſſumus hoc teſte, poſſumus P. Seruilij, & C. Antiſtitis, magiſtrorum, primorũ hominũ, atq; honeſtiſſimorũ, poſſumus auctoritate ſocietatis, cuius literis utimur, quod dicimus obtinere, an aliqua firmiora, aut grauiora quærẽda ſunt? Vectius tuus familiariſſimus, Vectius tuus affinis, cuius ſororẽ habes in matrimonio, tuæ frater uxoris Vectius, frater tui Quæſtoris, impudentiſſimum tuũ furtum, certiſſimumq; peculatum: nã quo alio nomine pecuniæ publicæ fœneratio eſt appellanda? * Recita reliqua. * Scribam tuũ dicit Verres huius perſcriptorẽ fœnerationis fuiſſe. ei quoque magiſtri minãtur in literis. & caſu ſcribæ tum duo magiſtri fuerunt cũ Vectio. binas centeſimas ab ſe ablatas ferundum non putãt: & recte non putant: quis enim hoc fecit unquam, quis deniq; conatus eſt facere, aut poſſe fieri cogitauit, ut, cum

ſenatus publicanos uſura ſæpe iuuiſſet, magiſtratus à publicanis pecuniam pro uſuris auderet auferre? certe huic homini ſpes nulla ſalutis eſſet, ſi publicani, hoc eſt ſi equites R. iudicarēt. minor eſſe cura nunc iudices uobis
* diſceptantibus debet, & tanto minor, quanto eſt honeſtius alienis iniurijs, quàm re ſua commoueri. quid ad hæc reſpondere cogitas? utrum, factum negabis, an tibi hoc licitum eſſe defendes? negare qui potes? an ut tanta auctoritate literarum, tot teſtibus publicanis conuincare? licuiſſe uero qui? ſi mehercule te tuam pecuniam, non populi R. in prouincia fœneratum docerem, tamen effugere non poſſes: ſed publicā, ſed ob frumentum decretā, ſed à publicanis fœnore accepto, hoc licuiſſe cuiquam probabis? quo non modo cæteri, ſed ipſe nihil audacius, improbiusq; feciſti. non mehercule hoc, quod omnibus ſingulare uidetur, de quo mihi deinceps dicendum eſt, poſſum iudices dicere audacius eſſe, aut impudentius, quòd permultis ciuitatibus pro frumento nihil ſoluit omnino: maior hæc præda fortaſſe eſt, ſed illa impudentia certe non minor. & quoniam de illa fœneratione ſatis dictū eſt, nunc de hac tota pecunia auerſa quæſo cognoſcite. Siciliæ ciuitates multæ ſunt iudices ornatæ, atque honeſtæ. ex quibus in primis numeranda eſt ciuitas Haleſina: nullā enim reperietis aut officijs fideliorē, aut copijs locupletiorem, aut auctoritate grauiorem. huic iſte annos ſingulos cū ſexaginta tritici millia modiū imperauiſſet, pro tritico nummos abſtulit, quāti erat in Sicilia triticum: quos de publico nummos acceperat, retinuit omnes. obſtupui indices, cum hoc mihi primum Haleſæ demonſtrauit in ſenatu Haleſinorū homo

ſummo ingenio,ſumma prudentia, ſumma auctoritate præditus Haleſinus Aenias: cui ſenatus dederat publice cauſam,ut mihi, fratriq; meo gratias ageret, & ſimul qui nos ea,quæ ad iudicium pertinerent,doceret.demõſtrat hanc iſtius cõſuetudinem,ac rationem fuiſſe; cum omnis frumenti copia decumarum nomine penes iſtum eſſet redacta,ſolitum eſſe iſtum pecuniam cogere à ciuitatibus,frumentum improbare; quantum frumẽti Romam eſſet mittendum,tantũ de ſuo quæſtu,ac de ſua copia frumenti mittere. poſco rationes: inſpicio literas: uideo frumenti granum Haleſinos, quibus LX millia modium imperata erant,nullum dediſſe, pecuniam Volcatio,Timarchidi,ſcribæ dediſſe.reperio genus huiuſcemodi iudices prædæ,ut Prætor, qui frumentũ emere debebat,nõ emat,ſed uẽdat;pecunias,quas ciuitatibus diſtribuere debebat,eas omnes auertat,atque auferat.nõ mihi iam furtũ,ſed monſtrum,ac prodigium uidebatur, ciuitatum frumentum improbare, pretium ei frumento conſtituere; quod conſtituiſſet, id ciuitatibus auferre; quod à populo R. accepiſſet, tenere. quo uultis eſſe in uno furto peccatorum gradus? ut,ſi ſingulis inſiſtere uelim,progredi iſte nõ poſſet.improbas frumentũ Siculum. quid? ipſe quod mittis? peculiarem habes aliquam Siciliam,quæ tibi ex alio genere frumentũ ſuppeditare poſſit?cum ſenatus deeernit, ut ematur in Sicilia frumentum,aut populus iubet;hoc,ut opinor,intelligit,ex Sicilia Siculũ frumentũ apportari oportere. tu,cum ciuitatũ Siciliæ uulgo omne frumentũ improbas,num ex Aegypto,aut ex Syria frumentũ Romam mittis? improbas Haleſinũ, Cephaleditanũ, Thermitanũ,Ameſtratinum,

Tindaritanum, Herbitenſe, multarum præterea ciuitatum. quid accidit tandẽ, ut horũ populorũ agri frumentum eiuſmodi te Prætore ferrent, quod nũquam antea? ut neque tibi, neque populo R. poſſet probari; præſertim cũ ex iiſdem agris, eiuſdemq; anni frumẽtũ ex decumis Romam mãcipes aduexiſſent. quid acciderat, ut ex eodẽ horreo decumanũ probaretur, emptum non probaretur? dubiũ ne eſt, quin iſta omnis improbatio cogendæ pecuniæ cauſa nata ſit? eſto: improbas Haleſinum: habes ab alio populo, quod probes: eme illud, quod placet: miſſos fas eos, quorum frumentum improbaſti. ſed ab iis, quos repudias, exigis tantum pecuniæ, quantum ad eũ numerum frumenti ſatis ſit, quẽ ciuitati imperas. dubium eſt, quid egeris? in medimna ſingula uideo ex literis publicis tibi Haleſinos HS quinos denos dediſſe. oſtẽdam ex tabulis locupletiſſimorum aratorum, eodẽ tempore neminem in Sicilia pluris frumentum uendidiſſe. quæ ergo iſta ratio, aut quæ potius amentia, frumentum improbare id, quod ex eo loco ſit, ex quo ſenatus, et populus R. emi uoluerit? ex eo aceruo, ex quo partẽ tu idem decumarum nomine probaris? deinde à ciuitatibus pecunias ad emendum frumentum cogere, cum ex ærario acceperis? utrum te lex Terentia Siculorũ pecunia frumentum emere à Siculis, an populi R. pecunia frumẽtum ab Siculis emere iuſſit? iam uero ab iſto omnẽ illam ex ærario pecuniam, quã his oportuit ciuitatibus pro frumento dari, lucrifactam uidetis. accipis enim HS XV pro medimno: tanti enim eſt illo tempore medimnum. retines HS XII: tanti enim eſt frumentum Siciliense ex lege æſtimatũ. quid intereſt, utrũ hoc feceris, an frumen-

tum non improbaris,ſed frumento probato,& accepto, pecuniã publicam tenueris omnem,neque quidquã ulli diſſolueris ciuitati?cum æſtimatio legis eiuſmodi ſit, ut cæteris temporibus tolerabilis Siculis,te Prætore etiã grata eſſe debuerit:eſt enim modius lege HS III æſtimatus: fuit autem te Prætore,ut tu in multis epiſtolis ad amicos tuos gloriaris,HS II. ſed fuerit HS III: quoniam tu tantum à ciuitatibus in modios ſingulos exegiſti.cum,ſi ſolueres Siculis tantum,quantum te populus R.iuſſerat, aratoribus fieri gratiſſimum poſſet,tu non modo eos accipere,quod oportebat,noluiſti,ſed etiam dare, quod nõ debebant,coegiſti: atque hæc ita geſta eſſe iudices cognoſcite ex literis publicis ciuitatũ,& ex teſtimonijs publicis:in quibus nihil fictum, nihil ad tempus accõmodatũ intelligatis.omnia,quæ dicimus,rationibus populorũ nõ interpoſitis,neque perturbatis,neque repentinis, ſed certis,inſtitutis,ordine relata, atque confecta ſunt. Recita rationes Haleſinorũ. cui pecuniã datam dicit? dic, dic etiam clarius. VOLCATIO, TIMARCHIDE, MEVIO. quid eſt Verres? ne illam quidem tibi defenſionem reliquã feciſti,mancipes in iſtis rebus eſſe uerſatos,mãcipes frumẽtum improbaſſe,mancipes pretio,cum ciuitatibus decidiſſe,& eoſdem abs te illarũ ciuitatũ nomine pecunias abſtuliſſe,deinde ipſos ſibi frumentũ coemiſſe,nihil hæc ad te pertinere.mala mehercule,ac miſeradefenſio,Prætorẽ hoc dicere:ego frumentũ neque attigi,neque aſpexi;mancipibus poteſtatẽ probandi,improbandiq; permiſi:mancipes à ciuitatibus pecunias extorſerunt;ego autem,quã pecuniã populis dare debui, mancipibus dedi:mala eſt hæc quidem,ut dixi, defenſio cri-

minis; ſed tamen hac ipſa tibi, ſi uti cupias, nõ licet: uetat te Volcatius, tuæ, tuorumq; deliciæ, mentionẽ mancipis facere. Timarchides autem, columen familiæ ueſtræ, premit fauces defenſionis tuæ: cui ſimul, & Volcatio pecunia à ciuitate numerata eſt. iã uero ſcriba tuus annulo aureo ſuo, quẽ ex his rebus inuenit, iſta te ratione uti non ſinet. quid igitur eſt reliquũ? niſi uti fateare, te Romam frumentũ emptum Siculorũ pecunia miſiſſe, publicam pecuniam domũ tuam conuertiſſe. ò cõſuetudo peccandi quantam habes iucunditatem in improbis, & audacibus, cũ pœna abfuit, & licẽtia conſecuta eſt. iſte in hoc genere peculatus non nunc primum inuenitur, ſed nũc demũ tenetur. uidimus huic ab ærario pecuniã numerari Quæſtori ad ſumptum exercitus conſularis: uidimus paucis poſt menſibus & exercitũ, & conſulẽ ſpoliatum. illa omnis pecunia latuit in illa caligine, ac tenebris, quæ totã Remp. tum occupauerat. iterum geſſit hæreditariam Quæſturam cum Dolabella: magnam pecuniã auertit: ſed eius rationẽ cum damnatione Dolabellæ permiſcuit. cõmiſſa eſt pecunia tanta Prætori: non reperietis hominẽ timide, nec leuiter hæc improbiſſima lucra ligurientem: deuorare omnem pecuniam publicam nõ dubitauit. ita ſerpit illud inſitũ in natura malũ conſuetudine peccãdi libera, finem ut audaciæ ſtatuere ipſe ſibi nõ poſſit. tenetur igitur aliquando, & in rebus tum maximis, tum manifeſtis tenetur. atque in eã fraudẽ mihi uidetur diuinitus incidiſſe, nõ ſolũ ut eas pœnas, quas proxime meruiſſet, ſolueret, ſed ut illa etiã ſcelera eius in Carbonẽ, & in Dolabellã uindicarẽtur. etenim noua quoq; alia res extitit iudices in hoc crimine, quæ tollat

omnem dubitationem ſuperioris illius decumani crimi=
nis.nam,ut illud miſſum faciam,permultos aratores in
alteras decumas,& in hæc DCCC millia modium, quod
emptum populo R.darent,nõ habuiſſe,ſed à tuo procu=
ratore,hoc eſt ab Apronio,emiſſe;ex quo intelligi poteſt,
nihil te aratoribus reliqui feciſſe: ut hoc præterea,quod
in multis eſt teſtimonijs expoſitum:poteſt illo quidquam
eſſe certius,in tua poteſtate,atque in tuis horreis omne
frumẽtũ Siciliæ per trienniũ, atque omnes fructus agri
decumani fuiſſe?cum enim à ciuitatibus pro frumento
pecuniam exigebas,unde erat frumentũ, quod Romam
mitteres,ſi tu id nõ omne clauſum,et cõpreſſum poſſide
bas?itaque in eo frumento primus tibi ille quæſtus fuit
ipſius frumenti,quod erat ereptum ab aratoribus:alter,
ꝙ id frumẽtum improbiſſime partum,nõ ſemel,ſed bis,
neq; uno, ſed duobus pretijs unum & idẽ frumentũ uẽ
didiſti,ſemel ciuitatibus HS XV in medimnum, iterum
populo R.à quo HS XII in medimna pro eodem illo fru
mento abſtuliſti.at enim frumentum Centuripinorũ, et
Agrigentinorũ,& nõnullorũ fortaſſe præterea probaſti,
et his populis pecuniã diſſoluiſti.ſint aliquæ ciuitates in
eo numero,quarũ frumentum improbare nolueris.quid
tandem?his ciuitatibus omnis ne pecunia, quæ pro fru=
mento debita eſt,diſſoluta eſt? unũ mihi reperi nõ popu
lum,ſed aratorẽ:uide,quære,circunſpice,ſi quis forte eſt
ex ea prouincia,in qua tu trienniũ præfuiſti, qui te no=
lit periſſe:unum inquam da mihi ex illis aratoribus,qui
uel ad ſtatuam pecuniam contulerunt,qui ſibi dicat pro
frumento omne eſſe,quod oportuerit,ſolutum.confirmo
iudices,neminem eſſe dicturum.ex omni pecunia,quam

aratoribus

aratoribus ſoluere debuiſti,certis nominibus deductiões fieri ſolebant,primum pro ſpectatione,& collybo, deinde pro neſcio quo cærario.hæc omnia iudices nõ rerum certarũ, ſed furtorum improbiſſimorum ſunt uocabula . nam collybus eſſe qui poteſt , cum utantur oẽs uno genere nummorum?cærariũ uero quid uocas? quo modo hoc nomẽ ad rationes magiſtratus, quo modo ad pecuniam publicam allatum eſt ? nam illud genus tertiũ deductiones erat eiuſmodi,quaſi non modo liceret , ſed etiã oporteret,nec ſolum oporteret,ſed planè neceſſe eſſet.ſcribæ nomine de tota pecunia binæ quinquageſimæ detrahebantur.quis tibi hoc cõceſſit,quæ lex,quæ ſenatus auctoritas,quæ porrò æquitas,ut tantã pecuniã ſcriba tuus auferret ſiue de aratorum bonis, ſiue de populi R. uectigalibus ? nam ſi poteſt iſta pecunia ſine aratorũ iniuria detrahi : populus R.habeat,præſertim in tantis ærarij anguſtijs . ſin aũt & populus id uoluit,& æquũ ita eſt , ſolui aratoribus : tuus apparitor parua mercede populi conductus,de aratorum bonis prædabitur ? et in hac cauſa ſcribarũ ordinem in me concitabit Hortenſius ? & eorum commoda à me labefactari , atque oppugnari iniuria dicet?quaſi uero hoc ſcribis ullo exemplo ſit,aut ullo iure cõceſſum.quid ego uetera repetam? aut quid eorũ ſcribarũ mentionẽ faciã, quos cõſtat ſanctiſſimos homines,atque innocentiſſimos fuiſſe? non me fugit iudices,uetera exẽpla pro fictis fabulis iam audiri,atque haberi.in his tẽporibus uerſabor miſeris,ac perditis.nuper Hortẽſi Quæſtor fuiſti.quid tui ſcribæ fecerint,tu potes dicere. ego de meis hoc dico : cũ in eadem iſta Sicilia pro frumento ciuitatibus pecuniã ſoluerem,

mecum duos frugaliſſimos homines ſcribas haberem, L. Mamilium, & L. Sergiũ? nõ modo iſtas duas quinquageſimas, ſed omnino nummũ nullũ cuiquam eſſe deductum. dicerem, hoc mihi totum eſſe attribuendum iudices, ſi illi unquam à me hoc poſtulaſſent, ſi unquam omnino cogitaſſent. quamobrem ſcriba deducat, ac non potius multo, qui adduxerit? tabellarius, cuius aduentu certiores facti petiuerũt? præco, qui adeſſe iuſſit? uiator, ac Venerius, qui fiſcũ ſuſtulit? quæ pars operæ, aut opportunitatis in ſcriba eſt, cur ei nõ modo merces tanta detur, ſed cur cũ eo tantæ pecuniæ partitio fiat? ordo eſt honeſtus. quis negat? aut quid ea res ad hanc rẽ pertinet? eſt uero honeſtus, ꝙ eorum hominum fidei tabulæ publicæ, periculáq; magiſtratuum committuntur. itaq; ex ijs ſcribis, qui digni ſunt illo ordine, patribusfamilias, uiris bonis, atque honeſtis, percontamini, quid ſibi iſtæ quinquageſimæ uelint: iam omnes intelligetis nouã rem totã, atq; indignã uideri. ad eos me ſcribas reuoca, ſi placet: noli hos colligere, qui nũmulis corrogatis de nepotum donis, ac de ſcenicorum corollarijs, cum decuriam emerunt, ex primo ordine exploſorum in ſecundum ordinem ciuitatis ſe ueniſſe dicunt. eos ſcribas tecũ diſceptatores huius criminis habebo, qui iſtos ſcribas eſſe moleſte ferũt. tametſi, cum in eo ordine uideamus eſſe multos nõ idoneos, qui ordo induſtriæ propoſitus eſt, & dignitati; mirabimur turpes, aliquot in eo eſſe, quo cuiuis licet pretio peruenire? tu ex pecunia publica HS terdecies ſcribam tuum permiſſu tuo cum abſtuliſſe fateare, reliquã tibi ullam defenſionem putas eſſe? hoc ferre quenquã poſſe, hoc quenquã denique nũc tuorum ad=

uocatorũ animo æquo audire arbitrare? qua in ciuitate C. Catoni, clariſſimo uiro, cõſulari homini, HS X VIII millibus lis æſtimata ſit; in eadem ciuitate apparitori tuo eſſe conceſſum, ut HS uno nomine terdecies auferret? hinc ille eſt annulus aureus, quo tu iſtum in cõcione donaſti. quæ tua donatio ſingulari impudentia prædita, noua Siculis omnibus, mihi uero incredibilis uidebatur: ſæpe enim noſtri imperatores ſuperatis hoſtibus, optime Rep. geſta ſcribas ſuos annulis aureis in cõcione donarũt: tu uero quibus rebus geſtis, quo hoſte ſuperato, concionem donandi cauſa aduocare auſus es? neque enim ſolum ſcribam tuum annulo, ſed etiã uirum fortiſſimum, ac tui diſſimillimum, Q. Rubrium, excellẽti uirtute, auctoritate, copijs corona, et phaleris, & torque donaſti; M. Coſſutium, ſanctiſſimum uirũ, atque honeſtiſſimum; M. Caſtritiũ, ſummo ſplendore, ingenio, gloria præditum. quid hæc ſibi horum trium ciuium R. dona uoluerunt? Siculos præterea potentiſſimos, nobiliſſimosq; donaſti. qui non, quemadmodum ſperaſti, tardiores fuerunt, ſed ornatiores tuo iudicio ad teſtimonia dicunda uenerũt. quibus ex hoſtium ſpolijs, de qua uictoria, qua ex præda, aut manubijs hæc abs te donatio conſtituta eſt? an quòd te Prætore, paucorum aduentu myoparonum, claſſis pulcherrima, Siciliæ propugnaculum, præſidiumq; prouinciæ, piratarum manibus incenſa eſt? an quòd ager Syracuſanus prædonum incendijs te Prætore uaſtatus eſt? an quòd forum Syracuſanum nauarchorum ſanguine redundauit? an quòd in portu Syracuſano piraticus myoparo nauigauit? nihil poſſum reperire, quamobrem te in iſtam

amentiam incidiſſe arbitrer: niſi forte id egiſti, ut homi
nibus ne obliuiſci quidem rerum tuarum male geſtarū
liceret. annulo eſt aureo ſcriba donatus: & ad eā dona=
tionem concio eſt aduocata. quod erat os tuum, cum ui
debas in concione eos homines, quorum ex bonis iſte an
nulus aureus donabatur, qui ipſi annulos aureos poſue
rant, liberisq́; ſuis detraxerāt, ut eſſet unde ſcriba tuus
hoc tuū munus, ac beneficiū tueretur? quæ porrò præfa
tio tuæ donationis fuit? illa ſcilicet uetus, atque impe=
ratoria? quādo tu quidē in prælio, in bello, in re milita=
ri: cuius ne mentio quidē te Prætore ulla facta eſt. an
illa? quandoquidē tu nulla unquam mihi in cupidita=
te, ac turpitudine defuiſti, omnibusq́; in ijſdem flagitijs
mecum et in legatione, & in Prætura, et hic in Sicilia
uerſatus es; ob haſce res, quoniā te locupletaui, hoc an=
nulo aureo dono. uera hæc fuiſſet oratio: non enim iſte
annulus aureus abs te datus, iſtum uirum, ſed hominem
locupletem eſſe declarat. ita eundem annulum ab alio
datum teſtem uirtutis duceremus, abs te donatum co=
mitem pecuniæ iudicamus. Dictum iudices eſt de de=
cumano frumento: dictū de empto: extremum et reli=
quū eſt de æſtimato. quod tum magnitudine pecuniæ,
tum iniuriæ genere quēuis debet cōmouere, & uero eo
magis, ꝙ ad hoc crimen non ingenioſa aliqua defenſio,
ſed improbiſſima confeſſio comparatur. nam cū ex S.C.
& ex legibus frumentum ei in cellam ſumere liceret,
idq́; frumentū ſenatus ita æſtimaſſet, quaternis HS tri=
tici modium, binis ordei: iſte numero ad ſummā tritici
adiecto, tritici modios ſingulos cum aratoribus denarijs
ternis æſtimauit. non eſt in hoc crimē Hortenſi, ne for=

te ad hoc meditere, multos ſæpe uiros bonos, et fortes, et innocentes cum aratoribus, & cum ciuitatibus frumentum, in cellam quod ſumi oporteret, æſtimaſſe, & pecuniã pro frumento abſtuliſſe. ſcio, quid ſoleat fieri: ſcio, quid liceat. nihil, quod antea fuerat in cõſuetudine bonorum, nũc in iſtius facto reprehenditur: hoc reprehendo; ꝙ, cum in Sicilia HS II modius eſſet, ut iſtius epiſtola ad te miſſa declarat, ſummum HS ternis, id quod & teſtimonijs omnibus, & tabulis aratorum planum factum antea eſt; tum iſte pro tritici modijs ſingulis ternos ab aratoribus denarios exegit. hoc crimen eſt: ut intelligas nõ ex æſtimatione, neque ex ternis denarijs pendere crimẽ, ſed ex coauctione annonæ, atque æſtimationis. etenim hæc æſtimatio nata eſt iudices initio non ex Prætorũ, aut Conſulum, ſed ex aratorũ, atque ciuitatũ cõmodo: nemo enim fuit initio tam impudens, qui, cũ frumentum deberetur, pecuniam poſceret. certe hoc ab aratore primum eſt profectum, aut ab ea ciuitate, cui imperabatur. cum aut frumentum uendidiſſet, aut ſeruare uellet, aut in eum locum, quò imperabatur, frumẽtum portare nollet; petiuit in beneficij loco, & gratiæ, ut ſibi pro frumento, quanti frumentum eſſet, dare licere. ex huiuſcemodi principio, atque ex liberalitate, atq; accommodatione magiſtratuum, conſuetudo æſtimationis introducta eſt. ſecuti ſunt auariores magiſtratus: qui tamen in auaritia ſua non ſolum uiam quæſtus inuenerunt, uerũ etiam exitum, ac rationem defenſionis inſtituerunt. ſemper ad ultima, ac difficillima loca apportãdum frumentum imperare, ut uecturæ difficultate ad quam uellent æſtimationẽ peruenirẽt. in hoc genere fa-

cilior eſt exiſtimatio, quam reprehenſio: ideo quod eum, qui hoc facit, auarum poſſumus exiſtimare, crimen in eo conſtituere non tam facile poſſumus: quod uidetur concedendum magiſtratibus noſtris eſſe, ut ijs, quo loco uelint, frumentum accipere liceat. itaque hoc eſt, quod multi fortaſſe fecerunt, et ita multi, ut ij, quos innocentiſſimos meminimus, aut audiuimus, non fecerint. quæro nunc à te Hortenſi, cum utris tandem iſtius factum collaturus es? cum ijs credo, qui benignitate adducti per beneficium, et gratiam ciuitatibus conceſſerunt, ut nummos pro frumento darent. ita credo; petiſſe ab iſto aratores, ut, cum HS ternis tritici modium uendere non poſſent, pro ſingulis modijs ternos denarios dare liceret. an, quoniam hoc non audes dicere, illuc confugies? uecturæ difficultate adductos, ternos denarios dare maluiſſe. cuius uecturæ? quo ex loco? in quem locum ne portarent? Philomelo ne Epheſum? uideo, quid inter annonam intereſſe ſoleat: uideo, quot dierum uia ſit: uideo Pilomelenſibus expedire, quanti Epheſi ſit frumentum, tantum dare potius in Phrygia, quam Epheſum portare, aut ad emendum frumentum Epheſum pecuniam, & Legatos mittere. in Sicilia uero quid eiuſmodi? Enna mediterranea eſt maxime. ego, ut ad aquam tibi, id quod ſummi iuris eſt, frumentum Ennenſes metiantur, uel Plutiam, uel Haleſam, uel Catinam, loca inter ſe maxime diuerſa; eodem die, quo iuſſeris, deportabunt. tametſi ne uectura quidem opus eſt: nam totus quæſtus hic iudices æſtimationis ex annonæ natus eſt uarietate: hoc enim magiſtratus in prouincia aſſequi poteſt, ut ibi accipiat, ubi eſt cariſſimum. ideo ualet iſta ratio æſtimationis in Aſia, ualet in Hiſpania, ualet in ijs

prouincijs,in quibus unum pretiũ frumento eſſe non ſolet. in Sicilia uero quid cuiuſquã intererat,quo loco daret? neque enim portandũ erat: & quò quiſque uehere iuſſus eſſet,ibi tantidem frumentum emeret,quanti domi uendidiſſet. quamobrẽ ſi quid Hortenſi docere uis, aliquid ab iſto ſimile æſtimatione,atq; à cæteris,eſſe factũ;doceas oportet,aliquo in loco Siciliæ Prætore Verre ternis denarijs tritici modiũ fuiſſe. uide,quã tibi defenſionem patefecerim,ꝙ iniquam in ſocios, ꝙ remotam ab utilitate Reip. ꝙ ſeiunctam à uoluntate, atque ſententia legis. tu, cum tibi ego frumentum in meis agris, atque in mea ciuitate,denique cũ in ijs locis, in quibus es,uerſaris,rẽ geris,prouinciã adminiſtras, paratus ſim dare;angulũ mihi aliquẽ eligas prouinciæ reconditũ, ac derelictum? iubeas ibi me metiri,quò portare nõ expediat?ubi emere nõ poſſum? improbum facinus iudices, nõ ferendum,nemini lege cõceſſum, ſed fortaſſe adhuc in nullo etiam uindicatũ. tamen ego hoc,quod ferri nego poſſe,Verri iudices cõcedo, et largior. ſi ullo in loco eius prouinciæ frumentũ tãti fuit,quãti iſte æſtimauit: hoc crimen in iſtum reum ualere oportere nõ arbitror. uerum enimuero,cum eſſet HS binis, aut etiam ternis quibuſuis in locis prouinciæ, duodenos ſeſtertios exegiſti. ſi mihi tecũ neq; de annona, neque de æſtimatione tua poteſt eſſe controuerſia,quid ſedes? quid expectas? qui defendes? utrum tibi pecuniæ conciliatæ uidentur aduerſum leges,aduerſum Remp. cum maxima ſociorũ iniuria,an uero id recte,ordine, è Rep. ſine cuiuſquam iniuria factũ eſſe defendes? cũ tibi ſenatus ex ærario pecuniã prõpſiſſet,et ſingulos tibi denarios adnumeraſſet,

quos tu pro ſingulis modijs aratoribus ſolueres : quid facere debuiſti ? ſi, quod L. Piſo ille Frugi, qui legẽ de pecunijs repetũdis primus tulit: cũ emiſſes, quãti eſſet ; quod ſuparet pecuniæ, retuliſſes. ſi, ut ambitioſi homines, aut benigni: cũ pluris ſenatus æſtimaſſet, quàm quanti eſſet annona ; ex ſenatus æſtimatione, non ex annonæ rõne ſoluiſſes : ſin, ut plerique faciũt, in quo etiã erat aliquis quæſtus , ſed is honeſtus, atq; cõceſſus : frumentũ, quoniã uilius erat, ne emiſſes : ſumpſiſſes id nũmorũ, quod tibi ſenatus cellæ nomine cõceſſerat. hoc uero quid eſt? quam habet rõnem, nõ quæro æquitatis, ſed ipſius improbitatis, atq; impudẽtiæ? neque enim eſt ferè quidquam, quod homines palàm facere audeãt in magiſtratu, quãuis improbi, quin eius facti ſi nõ bonã, at aliquam rationẽ afferre ſoleant. hoc quid eſt ? uenit Prætor: frumentum, inquit, me abs te emere oportet. optime. modiũ denario: benigne, ac liberaliter: nã ego tribus HS non poſſum uendere. mihi frumento nõ opus eſt: nummos uolo. non ſperaueram, inquit arator, me ad denarios peruenturũ : ſed, ſi ita neceſſe eſt, quãti frumentũ ſit, conſidera. uideo eſſe binis HS. quid ergo à me tibi nummorum dari poteſt, cum ſenatus tibi quaternos nũmos dederit? quid poſcit, attẽdite : & uos quæſo ſimul iudices æquitatẽ Prætoris attẽdite. quaternos HS, quos mihi ſenatus decreuit, et ex ærario dedit, ego habebo, et in ciſtã trãſferã ex fiſco. quid poſtea? quid? pro ſingulis modijs, quos tibi impero, tu mihi octonos HS dato : qua rõne ? quid quæris rationem ? non tantam rõnem res habet, quantam utilitatẽ, atque prædã. dic, inquit ille, planius. ſenatus te uoluit mihi nũmos dare, me tibi frumẽtũ metiri :

tu eos nũmos,quos mihi ſenatus dare uoluit, ipſe habebis?à me,cui ſingulos denarios dari oportuit. binos auferſ?et huic prædæ,ac direptioni cellæ nomen imponis? hæc deerat iniuria,et hæc calamitas aratoribus te Prætore,qua reliquis fortunis omnibus euerterẽtur. nã quid eſſe reliqui poterat ei, qui per hãc iniuriam non modo frumentum omne amittere,ſed etiam omne inſtrumentum uendere cogeretur? quò enim ſe uerteret non habebat.ex quo fructu nũmos,quos tibi daret,inueniret? decumarum nomine tantum erat ablatum,quantũ uoluntas tulerat Apronij:pro alteris decumis,emptoq; frumento aut nihil datũ,aut tantum datum, quantum reliqui ſcriba fecerat,aut ultro etiam, id quod didiciſtis, ablatũ.cogãtur etiam nũmi ab aratore.quo modo? quo iure?quo exẽplo? nam cum fructus diripiebantur aratorũ,atq; omni lacerabãtur iniuria; uidebatur id perdere arator,quod aratro ipſe quæſiſſet, in quo elaboraſſet,quod agri,ſegeteſq; extuliſſent. quibus iniurijs grauiſſimis tamen illud erat miſerũ ſolatium, ꝙ id perdere uidebatur,quod alio Prætore,eodem ex agro reparare poſſet.nũmos uero ut daret arator,quos nõ aratro,ac manu quærit; boues,& aratrũ ipſum,et omne inſtrumentũ uẽdat,neceſſe eſt. nõ enim debetis hoc cogitare: habet idẽ in nũmis: habet idẽ in urbanis prædijs. nam cũ aratori onus aliquod imponitur; nõ hominis, ſi quæ ſunt præterea,facultates,ſed arationis ipſius uis, ac ratio cõſideranda eſt,quid ea ſuſtinere,quid pati,quid efficere poſſit,ac debeat.quanquã illi quoque ſunt homines ab iſto omni ratione exinaniti, ac perditi: tamẽ hoc uobis eſt ſtatuendũ,quid aratorem ipſum arationis no=

mine muneris in Remp. fungi, ac ſuſtinere uelitis. impo nitis decumas, patiuntur: alteras, tēporibus ueſtris ſer= uiendū putant, dent emptum præterea: dabunt, ſi uo= letis. hæc quàm ſint grauia, & quid his rebus detractis poſſit ad dominos puri, ac reliqui peruenire, credo uos ex ueſtris rebus ruſticis coniectura aſſequi poſſe. addite nūc eodē iſtius edicta, inſtituta, iniurias: addite Apronij, Veneriorumq; ſeruorū in agro decumano regna, ac ra= pinas: q̄q̄ hæc omitto: de cella loquor. placet ne uobis in cellam magiſtratibus noſtris frumentum Siculos gratis dare? quid hoc indignius? quid iniquius? atqui hoc ſcitote aratoribus hoc Prætore optandum, ac petendum fuiſſe. Soſitenus eſt Entellinus, homo cū primis ciuitatis prudēs, & domi nobilis; cuius uerba audiſtis; qui ad hoc iudiciū Legatus publice cum Artemone, et Meniſco, primarijs uiris miſſus eſt. is cū in ſenatu Entellino mul= ta mecū de iſtius iniurijs ageret, hoc dixit, ſi hoc de cel= la, atque hac æſtimatione cōcederetur, uelle Siculos ſena tui polliceri frumētum in cellam gratis, ne poſthac tan= tas pecunias magiſtratibus noſtris decerneremus. perſpi= cere uos certo ſcio, Siculis quantopere hoc expediat, non ad æquitatis cōditionem, ſed ad minima malorum eli= genda. nam qui mille modiū Verri ſuæ partis in cellam gratis dediſſet, duo millia nummū, aut ſummū tria de diſſet; idē nunc pro eodē numero frumenti HS VIII millia dare coactus eſt. hoc arator aſſequi per trienniū certo fructu ſuo nō potuit: uendiderit inſtrumentum, neceſſe eſt. ꝙ ſi hoc munus, & uectigal aratio tolera re, hoc eſt Sicilia ferre, ac pati poteſt: populo R. ferat po= tius, quàm noſtris magiſtratibus. magna eſt pecunia,

magnum præclarumq; uectigal. ſi modo id ſalua prouincia, ſi ſine iniuria ſociorũ percipere poſſitis, nihil detraho. magiſtratibus tantundem detur in cellam, quantum ſemper datum eſt. quod præterea Verres imperat, id, ſi facere nõ poſſunt, recuſent; ſi poſſunt, populi R. potius hoc ſit uectigal, ꝙ præda Prætoris. deinde cur in uno genere ſolo frumenti iſta æſtimatio conſtituitur? ſi eſt æqua, et ferẽda; populo R. Sicilia decumas det, pro ſingulis tritici modijs ternos denarios; ſibi habeat frumentũ. data tibi pecunia eſt Verres; una, qua frumentum tibi emeres in cellam; altera, qua frumentum emeres à ciuitatibus, quod Romã mitteres. tibi datam pecuniã domi retines: et præterea pecuniã permagnam tuo nomine aufers. fac idem in eo frumẽto, quod ad populũ R. pertinet: exige eadẽ æſtimatione pecuniã à ciuitatibus, & refer quã accepiſti: tũ refertius erit ærarium populi R. ꝙ unquam fuit. at enim iſtã rem in publico frumento Sicilia non ferret, hanc rem in meo frumento tulit. proinde quaſi aut æquior ſit iſta æſtimatio in tuo, ꝙ in populi R. cõmodo: aut ea res, quam ego dico, & ea, quã tu feciſti, inter ſe genere iniuriæ, non magnitudine pecuniæ differãt. uerũ iſtã ipſam cellam ferre nullo modo poſſunt. ut omnia remittãtur; ut omnibus iniurijs, et calamitatibus, quas te Prætore tulerunt, in poſterum liberentur; iſtam ſe cellam, atque iſtam æſtimationem negãt ullo modo ferre poſſe. multa Sophocles Agrigentinus apud Cn. Pompeiũ Cos. nuper homo diſertiſſimus, et omni doctrina, et uirtute ornatiſſimus pro tota Sicilia de aratorum miſerijs grauiter, ac copioſe dixiſſe, ac deploraſſe dicitur. ex quibus hoc ijs, qui aderant (nam

magno conuentu acta res eſt) indigniſſimum uidebatur: qua in re ſenatus optime, ac benigniſſime cum aratoribus egiſſet, large, liberaliterq́; æſtimaſſet, in ea re prædari Prætorē, bonis euerti aratores, et id nō modo fieri, ſed ita fieri, quaſi liceat, cōceſſumq́; ſit. quid ad hæc Hortēſius? falſum eſſe crimē? hoc nunquā dicet. nō magnam hac rōne pecuniā captā? ne id quidem dicet. non iniuriā factā Siculis, atq; aratoribus? qui poterit dicere? quid igitur dicet? feciſſe alios? quid eſt hoc? utrum crimini defenſio, an comitatur exilio quæritur? tu in hac Rep. atq; in hac hominū libidine, & , ut adhuc habuit ſe ſtatus iudiciorum, etiam licentia, non ex iure, non ex æquitate, nō ex lege, non ex eo, quod licuit, ſed ex eo, quod aliquis fecerit, id, quod reprehenditur, recte factū eſſe defendes? fecerunt aliqui alia quàm multa. cur in hoc uno crimine iſto genere defenſionis uteris? ſunt quædam omnino in te ſingularia, quæ in ullum alium hominem dici, neque conuenire poſſint: quædam tibi cum multis cōmunia. ergo ut omittā tuos peculatus, ut ob ius dicundum pecunias acceptas, ut eiuſmodi cætera, quæ forſitā: alij quoque etiā fecerint: illud, in quo te grauiſſime accuſaui, ꝙ ob iudicandam rem pecuniā accepiſſes, eadem iſta ratione defendes, feciſſe alios? ut ego aſſentiar arationi, defenſionē tamen non probabo: potius enim te, damnato, cæteris anguſtior locus improbitatis defendendæ relinquetur, quàm, te abſoluto, alij, quod audaciſſime fecerūt, recte feciſſe exiſtimentur. lugent omnes prouinciæ: queruntur omnes liberi populi: regna denique iā omnia de noſtris cupiditatibus, & iniurijs expoſtulant: locus intra Oceanum iam nullus eſt

neque tã longinquus, neque tam reconditus, quò nõ per hæc tempora noſtrorum hominũ libido, iniquitasq; perſuaſerit: ſuſtineri iam populus R. omnium nationũ nõ uim, non arma, non bellũ, ſed luctum, lacrymas, querimonias non poteſt. in eiuſmodi re, ac moribus, ſi is, qui erit adductus in iudiciũ, cum manifeſtis in flagitijs tenebitur, alios eadẽ feciſſe dicet: illi exẽpla non deerunt, Reip. ſalus deerit, ſi improborum exemplis improbi iudicio, ac periculo liberabũtur. placent uobis hominum mores? placet ita geri magiſtratus, ut geruntur? placet ſocios ſic tractari, quod reſtat, ut per hæc tempora tractatos uidetis? cur hæc à me opera cõſumitur? quid ſedetis? cur nõ in media oratione mea conſurgitis, atque diſceditis? uultis autem iſtorũ audacias, ac libidines aliqua ex parte reſecare? deſinite dubitare, utrũ ſit utilius, propter multos improbos uni parcere, an unius improbi ſupplicio multorum improbitatẽ coercere. tametſi quæ iſta ſunt exẽpla multorum? nam cũ in cauſa tãta, cum in crimine maximo dici à defenſore cœptũ eſt, factitatũ eſſe aliquid: expectãt ij, qui audiũt, exempla ex uetere memoria, et monimentis, ac literis, plena dignitatis, plena antiquitatis: hæc plurimũ ſolent et auctoritatis habere ad probandũ, et iucunditatis ad audiendum. Africanos mihi, et Catones, et Lælios cõmemorabis? & eos feciſſe idẽ dices? quãuis res nõ placeat, tamẽ contra hominũ auctoritatẽ pugnare non potero. an cũ eos non poteris proferre, hos recentes, Q. Catulum patrem, C. Marium, Q. Scæuolam, M. Scaurum, Q. Metellum? qui omnes prouincias habuerunt, & frumentum cellæ nomine imperauerũt. magna eſt hominum auctoritas,

et tanta,ut etiã delicti ſuſpicionem tegere poſſit. nõ habes ne ex his quidem hominibus,qui nuper fuerũt, nullũ auctorẽ iſtius æſtimatiõis.quò me igitur, aut ad quæ exẽpla reuocas? ab illis hominibus, qui tũ uerſati ſunt in Rep.cũ et optimi mores erãt, & hominũ exiſtimatio grauis habebatur,et iudicia ſeuera fiebant,ad hanc hominũ licentiã, & libidinẽ me abducis? & in quos aliquid exempli populus R.ſtatui putat oportere, ab ijs tu defenſionis exempla quæris? nõ fugio ne hos quidẽ mores,dummodo ex his ea,quæ probat populus R. exẽpla, nõ ea quæ cõdemnat,ſequamur.nõ circũſpiciã, nõ quærã foris,cũ habeas iudices principes ciuitatis, P. Seruilium,Q. Catulum: qui tãta auctoritate ſunt,tantis rebus geſtis,ut in illo antiquorũ,& clariſſimorũ hominũ, de quibus antea dixi,numero reponãtur. exẽpla quærimus,et ea nõ antiqua.modo uterq; horũ exercitum habuit.quære Hortenſi, quoniam te recentia exẽpla delectant,quid fecerint. ita ne uero? Q. Catulus frumẽto eſt uſus,pecuniã nõ coegit: P. Seruilius quinquennium exercitui cũ præeſſet, et iſta ratione innumerabilem pecuniã facere poſſet,nõ ſtatuit ſibi quidquã licere, quod non patrẽ ſuũ,non auũ Q. Metellum facere uidiſſet: C. Verres reperietur,qui,quod expediat, id licere dicat? quod nemo niſi improbus fecerit,id aliorũ exẽplo ſe feciſſe defendat? at in Sicilia factitatũ eſt. quæ eſt iſta conditio Siciliæ? cur,quæ optimo iure propter uetuſtatem, fidelitatem,propinquitatẽ eſſe debet, huic præcipua lex iniuriæ definitur? ſed in iſta ipſa Sicilia nõ quærã exẽplum foris,hoc ipſo ex cõſilio utar exemplis.C.Marcelle te appello: Siciliæ prouinciæ, cũ eſſes pro Conſule,præ=

ſuiſti: num quæ in tuo imperio pecuniæ cellæ nomine coactæ ſunt? neque ego hoc in tua laude pono. alia ſunt tua facta, atq; cōſilia ſumma laude digna, quibus illam tu prouinciā afflictā, & perditā erexiſti, atq; recreaſti: nā hoc de cella ante Lepidus quidē fecerat, cui tu ſucceſſiſti. quæ ſunt tibi igitur exēpla in Sicilia cellæ, ſi hoc crimen non modo Marcelli facto, ſed ne Lepidi quidem potes defendere? an me ad M. Antonij æſtimationē frumēti, exactionemq́; pecuniæ reuocaturus es? ita, inquit, ad M. Antonij: hoc enim mihi ſignificaſſe, & annuiſſe uiſus eſt. ex omnibus ne igitur populi R. Prætoribus, Conſulibus, imperatoribus M. Antonium delegiſti, & eius unum improbiſſimum factum, quod imitarere? & hic utrū mihi difficile eſt dicere, an his exiſtimare, ita ſe in illo infinito imperio M. Antonium geſſiſſe, ut multo iſti pniciosius ſit dicere, ſe in re improbiſſima uoluiſſe Antonium imitari, quā ſe poſſit defendere, nihil in uita ſe M. Antonio ſimile feciſſe? homines in iudicijs ad crimen defendendū, non quid fecerit quiſpiā, proferre ſolent, ſed quid probarint. Antoniū, cum multa contra ſociorū ſalutem, multa contra uoluntatem prouinciarum & faceret, & cogitaret, in medijs eius iniurijs, & cupiditatibus mors oppreſſit. tu mihi, quaſi eius omnia facta, atque cōſilia ſenatus populuſq; R. iudices cōprobarint, ita Antonij exēplo iſtius audaciā defendis. at idem fecit Sacerdos. hominem innocentem, & ſumma prudentia præditum nominas: ſed tum idem feciſſe erit exiſtimādus, ſi eodem conſilio fecerit. nam genus æſtimationis ipſum à me nunquā eſt reprehenſum: ſed eius æquitas aratorum cōmodo, & uoluntate perpenditur. nō poteſt

reprehendi illa æſtimatio, quæ aratori nõ modo incõmoda non eſt, ſed etiã grata eſt. Sacerdos ut in prouinciam uenit, frumentũ in cellã imperauit. cũ eſſet ante nouũ tritici mod. HS X V, petiuerũt ab eo ciuitates ut æſtimaret. remiſſior aliquanto eius fuit æſtimatio, quã annona: nam æſtimauit denarijs I I I. uides eandem æſtimationem propter temporis diſſimilitudinem in illo laudis cauſam habere, in te criminis? in illo beneficij, in te iniuriæ? eodẽ tempore Antonius I I I denarijs æſtimauit poſt meſſem, ſumma in uilitate, cũ aratores frumentũ dare gratis malebant, et aiebat, ſe tantidem æſtimaſſe, quanti Sacerdotẽ: neq; mẽtiebatur: ſed eadẽ iſta æſtimatione alter ſubleuarat aratores, alter euerterat. ꝙ niſi omnis frumenti ratio ex temporibus eſſet, et annona, non ex numero, neque ex ſumma conſideranda: nunq̃ tam grati hi ſeſquimodij Q. Hortenſi fuiſſent: quos tu cum ad mẽſuræ tam exiguã rõnem populi R. in capita deſcripſiſſes, gratiſſimũ omnibus feciſſe: caritas enim annonæ faciebat, ut iſtuc, quod re paruũ uidebatur, tempore magnũ uideretur. idem iſtuc ſi in uilitate populo R. largiri uoluiſſes, deriſum tuũ beneficiũ eſſet, atq; contemptũ. noli igitur dicere, iſtum idem feciſſe, quod Sacerdotẽ: quoniã non eo tempore, neque ſimili fecit anno. dicito potius, quoniã habes auctorẽ idoneum; quod Antonius uno aduentu, & uix mẽſtruis cibarijs fecerit, id iſtum per triennium feciſſe: & iſtius innocentiam M. Antonij facto, atque auctoritate defendito. nam de Sex. quidẽ Peduceo, fortiſſimo, atq; innocẽtiſſimo uiro, quid dicitis? de quo quis unquam arator queſtus eſt? aut quis nõ ad hoc tempus innocentiſſimam omnium,

diligentiſſimamq;

diligētiſſimamq́; Præturam illius hominis exiſtimauit? biennio prouinciam obtinuit, cum alter annus in uilitate, alter in ſumma caritate fuerit: num aut in uilitate nummū arator quiſquā dedit, aut in caritate de æſtimatione frumēti queſtus eſt? at uberiora cibaria facta ſunt caritate. credo: neque id eſt nouum, neq; reprehēdendū. modo C. Sentiū uidimus, hominem uetere illa, ac ſingulari innocentia præditum, propter caritatem frumenti, quæ fuerat in Macedonia, permagnam ex cibarijs pecuniam reportare. quamobrem nō ego inuideo tuis cōmodis, ſi qua ad te lege uenerūt: iniuriam queror: improbitatem arguo: auaritiā in crimen, & in iudicium uoco. quòd ſi ſuſpiciones inijcere uoletis, ad plures homines, et ad plures prouincias crimen hoc pertinere: nō ego iſtam defenſionem ueſtrā pertimeſcā, ſed me omnium prouinciarum defenſorem eſſe profitebor: etenim hoc dico, & magna uoce dico: ubicunque hoc factū eſt, improbe factum eſt: quicunq; hoc fecit, ſupplicio dignus eſt. nā per deos immortales uidete iudices, et proſpicite animis, quid futurum ſit. multi magnas pecunias ab inuitis ciuitatibus, atque ab inuitis aratoribus iſta ratione cellæ nomine coegerūt: (omnino ego neminē uideo, præter iſtū: ſed do hoc uobis, & cōcedo, eſſe multos) in hoc homine rem adductam in iudiciū uidetis: quid facere poteſtis? utrū, cum iudices ſitis de pecunia capta, conciliata, tantā pecuniam captam negligere, an, cum lex ſociorum cauſa rogata ſit, ſociorum querimonias nō audire? uerum hoc quoq; uobis remitto: negligite præterita, ſi uultis: ſed, ne reliquas ſpes turbetis, atq; omnes prouincias euertatis, id prouidete; ne auaritiæ, quæ ante hac occultis itineribus,

atque anguſtijs uti ſolebat, auctoritate ueſtra uiā pate=
faciatis illuſtrem, atq; latam. nam ſi hoc probatis, & ſi
hoc licere, pecunias iſto nomine capi, iudicatis: certe hoc,
quod adhuc nemo niſi improbiſſimus fecit, poſthac ne=
mo niſi ſtultiſſimus nō faciet. improbi ſunt, qui pecunias
contra leges cogunt: ſtulti, qui, quod licere iudicatū eſt,
prætermittūt. deinde iudices uidete, quā infinitā ſitis ho
minibus licentiam pecuniarum eripiendarum daturi. ſi,
ternos denarios qui coegit, erit abſolutus: quaternos, de=
nos denique, aut uicenos coget alius: quæ erit repreben=
ſio? in quo primū iniuriæ gradu reſiſtere incipiet ſeueri=
tas iudicis? quotus erit iſte denarius, qui nō ſit ferendus?
& in quo primū æſtimationis iniquitas, atq; improbitas
reprehendatur? nō enim à uobis ſumma, ſed genus æſti=
mationis eſt comprobatū: neq; hoc poteſtis iudicare, ter=
nis denarijs æſtimare licere: ubi enim ſemel ab annonæ
ratione, & ab aratorum uoluntate res ad Prætoris libi=
dinem translata eſt, nō eſt iā in lege, atque in officio, ſed
in uoluntate hominū, atque auaritia poſitus modus æſti
mandi. quapropter ſi uos ſemel in iudicādo finem æqui
tatis, & legis tranſieritis, ſcitote uos nullū cæteris in æſti
mando finem improbitati, & auaritiæ reliquiſſe. uidete
igitur, quàm multa ſimul à uobis poſtulentur. abſoluite
eum, qui ſe fateatur maximas pecunias cum ſumma ſo=
ciorum iniuria cepiſſe. non ſatis. ſunt alij quoque cōplu=
res, qui idem fecerint. abſoluite etiā illos, ſi qui ſunt: ut
uno iudicio quamplurimos improbos liberetis. ne id qui=
dem ſatis eſt. facite, ut cæteris poſthac idē liceat. licebit.
at hoc parū eſt. permittite, ut liceat: quāti quiſque uelit,
tāti æſtimet. æſtimabit. uidetis iam profecto iudices, hac

æſtimatione à uobis comprobata, neque modum poſthac auaritiæ cuiuſquã, neque pœnam improbitatis futurã. quas ob res, quid agis Hortẽſi? Conſul es deſignatus: prouinciã ſortitus es: de æſtimatione cum dices frumenti, ſic te audiemus, quaſi id, quod ab iſto recte factum eſſe defendes, te facturum profiteare, & quaſi, quod iſti licitũ eſſe dices, uehemẽter cupias tibi licere. atqui ſi id licebit; nihil eſt, quod putetis quẽquã poſthac commiſſurum, ut de pecunijs repetundis condemnari poſſit: quantã enim quiſque concupierit pecuniam, tantã licebit per cellæ nomen æſtimationis magnitudine conſequatur. at enim eſt quiddã, quod etiã ſi palàm in defendendo nõ dicit Hortenſius, tamen ità dicit, ut uos id ſuſpicari, & cogitare poſſitis: pertinere hoc ad commodum ſenatorium, pertinere ad utilitatem eorũ, qui iudicent, qui in prouincijs cum poteſtate, aut cum legatione ſe futuros aliquando arbitrẽtur. præclaros uiros exiſtimas iudices non habere; quos alienis peccatis conceſſuros putes, quo facilius ipſos peccare liceat. ergo id uolumus populum R. id prouincias, id ſocios, nationesq; exteras exiſtimare, ſi ſenatores iudicent, hoc certe unũ genus infinitæ pecuniæ per ſummã iniuriã cogendæ nullo modo poſſe reprehendi? quod ſi ita eſt: quid poſſumus contra illum Prætorem dicere, qui quotidie templũ tenet, qui Remp. ſiſtere negat poſſe, ni ad equeſtrẽ ordinẽ iudicia referãtur? quòd ſi ille hoc unũ agitare cœperit, eſſe aliquod genus cogẽdæ pecuniæ ſenatorũ cõmune, et iã propè cõceſſum ordini, quo genere ab ſocijs maxima pecunia per ſummã iniuriã auferatur, neque ullo modo ſenatorijs iudicijs reprehẽdi poſſe, idq;, dũ equeſter ordo iudicaret, nunquã eſſe cõmiſſum:

quis obſtet, quis erit tã cupidus ueſtri, tam fauor ordinis, qui de transferendis iudicijs poſſit recuſare? atque utinã poſſet aliqua ratione hoc crimen, quamuis falſa, modo humana, atque uſitata, defendere. minore periculo ueſtro, minore periculo prouinciarũ omnium iudicaretis. negaret hic æſtimatione ſe uſum. uos id crediſſe homini, nõ factum cõprobaſſe uideremini. nullo modo negare poteſt: urgetur à tota Sicilia: nemo eſt ex tanto numero aratorum, à quo pecunia cellæ nomine nõ ſit exacta. uellem etiam hoc poſſet dicere, nihil ad ſe iſtam rationẽ pertinere, per Quæſtores rem frumentariã eſſe adminiſtratam. ne id quidem ei licebit dicere: propterea ꝙ ipſis literæ recitãtur ad ciuitates de ternis denarijs miſſæ. quæ eſt igitur defenſio? feci, quod arguis: coegi pecunias maximas cellæ nomine: ſed hoc mihi licuit: uobis, ſi proſpicitis, licebit. periculoſum prouincijs, genus iniuriæ cõfirmari iudicio. pernicioſum noſtro ordini, populũ R. exiſtimare, nõ poſſe eos homines, qui ipſi legibus teneantur, leges in iudicãdo religioſe defendere. Atque iſto Prætore iudices non ſolum æſtimandi frumenti modus non fuit, ſed ne imperandi quidem: neq; enim id, quod debebatur, ſed quãtum cõmodum fuit, imperauit. ſummam faciã uobis ex publicis literis, & teſtimonijs ciuitatum frumẽti in cellam imperati. reperietis quinquies tanto iudices amplius iſtum, quã quãtum ei in cellã ſumere licitũ ſit, ciuitatibus imperaſſe. quid ad hanc impudentiam addi poteſt, ſi & æſtimauit tãti, ut homines ferre non poſſent, & tanto plus, quàm erat ei conceſſum legibus, imperauit? quapropter cognita tota re frumentaria iudices, iam facillime perſpicere poteſtis, amiſſam

eſſe populo R. Siciliam, fructuoſiſſimã atque opportuniſſimã prouinciam, niſi eam uos iſtius damnatione recuperatis: quid eſt enim Sicilia, ſi ei agri cultionem ſuſtuleris, & ſi aratorũ numerum, ac nomẽ extinxeris? quid enim poteſt eſſe in calamitate reſidui, quod non ad miſeros aratores iſto Prætore per ſummã iniuriam, ignominiamq; peruenerit? quibus, cũ decumas dare deberẽt, uix ipſis decumæ relictæ ſunt: cũ pecunia deberetur, ſoluta nõ eſt: cum optima æſtimatione ſenatus frumẽtum eos in cellam dare uoluiſſet, etiam inſtrumẽta agrorum uendere coacti ſunt. dixi iã antea iudices, ut has omnes iniurias tollatis, tamen ipſam rationẽ arandi ſpe magis, & iucunditate quadã, quàm fructu, atq; emolumẽto teneri: etenim ad incertum caſum, & euẽtũ certus quotannis labor, & certus ſumptus impẽditur. annona porrò pretium, niſi in calamitate fructuũ, non habet. ſi autem ubertas in percipiendis fructibus fuit, conſequitur uilitas in uẽdendis: ut aut male uendendum intelligas, ſi proceſſit; aut male perceptos fructus, ſi recte licet uendere. totæ autem res ruſticæ eiuſmodi ſunt, ut eas nõ ratio, neq; labor, ſed, res incertiſſima, uenti, tempeſtatesq; moderentur. hinc cũ unæ decumæ lege, & cõditione trahãtur, alteræ nouis inſtitutis propter annonæ rationem imperentur, ematur præterea frumẽtum quotannis publice, poſtremo etiam in cellam magiſtratibus, et Legatis imperetur: quid, aut quantum præterea eſt, quod aut liberũ poſſit habere ille arator, ac dominus in poteſtate, ſuorum fructuum, aut in ipſis fructibus ſolutum? quòd ſi hæc ferũtur omnia; ſi uobis potius, ac populo R. quàm ſibi, & ſuis commodis, opera, ſumptu, labore deſeruiũt:

etiam ne hæc noua debent edicta, & imperia Prætorum, & Apronij dominationem, & Veneriorum ſeruorum furta, rapinasq́; perferre? etiam ne frumentum pro empto gratis dare? etiam ne, in cellam cum cupiant gratis dare ultro, pecuniam grandem dare? etiam ne hæc tot detrimenta, atque damna cum maximis iniurijs, contumelijsq́; perferre? itaque hæc iudices, quæ pati nullo modo potuerunt, non pertulerunt. arationes tota Sicilia deſertas, atque à dominis relictas eſſe cognoſcitis: neque quidquam aliud agitur hoc iudicio, niſi ut antiquiſſimi ſocij, fideliſſimiq́; Siculi, coloni populi R. atque aratores, ueſtra ſeueritate, & diligentia, me duce, atque auctore in agros, atque in ſedes ſuas reuertantur.

ACCVSATIONIS IN C. VERREM LIBER VI. ORATIO IX.

ENIO nunc ad iſtius, quemadmodum ipſe appellat, ſtudium; ut amici eius, morbum, & inſaniam; ut Siculi, latrociniū. ego, quo nomine appellem, neſcio. rem uobis proponam: uos eam ſuo nominis pondere pēditote. genus ipſum prius cognoſcite iudices: deinde fortaſſe nō magnopere quæretis, quo nomine appellandum putetis. Nego in Sicilia tota, tam locuplete, tam uetere prouincia, tot oppidis, tot familijs, tam copioſis, ullum argenteum uas, ullum Corinthium, aut Deliacum fuiſſe: nego ullam gemmam, aut margaritam fuiſſe, aut quidquam ex auro, aut ebore factum, ſignum ullum æneum, marmoreum, eburneum: nego ullam picturā neque in tabulis, neq; textilem fuiſſe, quin quæſierit, inſpexerit; quod placitum ſit, abſtulerit. magnum uideor dicere. attendite, etiam quemadmodum dicam: non enim uerbi, neque criminis cauſa augendi complector omnia. cum dico nihil iſtum eiuſmodi rerū in tota prouincia reliquiſſe: latine me ſcitote, nō accuſatorie loqui. etiam planius: nihil in ædibus cuiuſquam, ne in oppidis quidem, nihil in locis communibus, ne in fanis quidem, nihil apud Siculum, nihil apud ciuem R. denique nihil iſtum, quod oculos, animūq; accenderit, neq; priuati, neque publici, neque profani, neque ſacri tota in Sicilia reliquiſſe. unde igitur potius incipiam, quàm ab ea ciuitate, quæ tibi una in amore, atque in delicijs

fuit? aut ex quo potius numero, quàm ex ipſis laudatoribus tuis? facilius enim perſpicietur, qualis apud eos fueris, qui te oderunt, qui accuſant, qui perſequũtur; cũ apud tuos Mamertinos inueniere improbiſſima ratione eſſe prædatus. C. Heius eſt Mamertinus (omnes hoc mihi facile cócedent, qui Meſſanã acceſſerunt) omnibus rebus in illa ciuitate ornatiſſimus. huius domus eſt uel optima Meſſanæ, notiſſima quidem certe, & noſtris hominibus apertiſſima, maximeq; hoſpitalis. ea domus ante aduentũ iſtius ſic ornata fuit, ut urbi quoque eſſet ornamento: nam ipſa Meſſana, quæ ſitu, mœnibus, portuq; ornata ſit, ab ijs rebus, quibus iſte delectatur, ſanè uacua, atque nuda eſt. erat apud Heium ſacrarium cũ magna dignitate in ædibus, à maioribus traditum, perantiquũ; in quo ſigna pulcherrima quatuor ſummo artificio, ſumma nobilitate, quæ non modo iſtum hominé ingenioſum, atq; intelligentem, uerũ etiam quemuis noſtrum, quos iſte idiotas appellat, delectare poſſent: unum Cupidinis marmoreum, Praxitelis. nimirũ didici etiam, dum in iſtum inquiro, artificum nomina. idem opinor artifex eiuſdem modi Cupidinem fecit illũ, qui eſt Theſpijs: propter quem Theſpiæ uiſuntur: nam alia uiſendi cauſa nulla eſt. itaq; ille L. Mummius, cum Theſpijs ea, quæ ad ædé Felicitatis ſunt, cæteraq; profana ex illo oppido ſigna tolleret, hunc marmoreum Cupidinem, quòd erat conſecratus, nó attigit. uerum ut ad illud ſacrariũ redeam: ſignum erat hoc, quod dico, Cupidinis è marmore. ex altera parte Hercules egregie factus ex ære. is dicebatur eſſe Myronis, ut opinor, & certe. item ante hoſce deos erant tabulæ, quæ cuiuis ſacrarij religionem

ſignificare poſſent. erant ænea præterea duo ſigna non maxima, uerũ eximia uenuſtate, uirginali habitu, atq; ueſtitu, quæ manibus ſublatis ſacra quædam more Athenienſium uirginũ repoſita in capitibus ſuſtinebant. Canephoræ ipſæ uocabantur. ſed earũ artificẽ quẽ? quẽnã? recte admones. Polycletum eſſe dicebant. Meſſanam ut quiſque noſtrũ uenerat, hæc uiſere ſolebat: omnibus hæc ad uiſendum patebant quotidie: domus erat nõ domino magis ornamẽto, quàm ciuitati. C. Claudius, cuius Aedilitatem magnificentiſſimã ſcimus fuiſſe, uſus eſt hoc Cupidine tandiu, dum forum dijs immortalibus, populoq́; R. habuit ornatum: & cũ eſſet hoſpes Heiorũ, Mamertini autem populi patronus, ut illis benignis uſus eſt ad cõmodandum, ſic ipſe diligens fuit ad reportandum. nuper homines nobiles eiuſmodi, iudices: ecquid dico, nuper? immo uero modo, ac planè paulo ante uidimus, qui forũ, ac baſilicas non ſpolijs prouinciarũ, ſed ornamentis amicorũ, cõmodis hoſpitum, nõ furtis nocentium ornarent: qui tamen ſigna, atq; ornamẽta ſua cuique reddebant, nõ, ablata ex urbibus ſociorũ quatridui cauſa per ſimulationem Aedilitatis, domum deinde, atque ad ſuas uillas auferebant. hæc omnia, quæ dixi, ſigna iudices ab Heio de ſacrario Verres abſtulit; nullũ inquam horũ reliquit, neque aliud ullum tamen, præter unum peruetus lignenm, Bonã Fortunam, ut opinor, eam iſte domi ſuæ habere noluit. prò deũ hominumq; fidem, quid hoc eſt? quæ hæc cauſa? quæ hæc impudentia eſt? quæ, dico, ſigna, antequam abs te ſublata ſunt, nemo Meſſanã cum imperio uenit, quin uiderit. tot Prætores, tot Conſules in Sicilia tum in pace, tum etiam in bello fuerunt: tot ho-

mines cuiuſque modi: nõ loquor de integris, innocẽtibus, religioſis: tot cupidi, tot improbi, tot audaces: quorum nemo ſibi tam uehemens, tam potens, tã nobilis uiſus eſt, qui ex illo ſacrario quidquam poſcere, aut tollere, aut attingere auderet. Verres, quod ubique erit pulcherrimũ, auferet? nihil habere præterea cuiquam licebit? tot domus locupletiſſimas domus iſtius una capiet? iccirco nemo ſuperiorum attigit, ut iſte tolleret? ideo C. Claudius Pulcher retulit, ut C. Verres poſſet auferre? at nõ requirebat ille Cupido lenonis domum, ac meretriciã diſciplinam: facile illo ſacrario patrio continebatur: Heio ſe à maioribus relictum eſſe ſciebat: ad hæreditatem ſacrorũ non quærebat meretricis hæredem. ſed quid ego tam uehemẽter inuehor? uerbo iam uno repellar. emi, inquit. ò dij immortales, præclaram defenſionem. mercatorem cum imperio, ac ſecuribus in prouinciam miſimus, qui omnia ſigna, tabulas pictas, omne argentũ, aurũ, ebur, gẽmas coemeret, nihil cuiquã relinqueret: hæc enim mihi ad omnia defenſio patefieri uidetur, emiſſe. primũ, ſi id, quod uis, tibi ego concedã, ut emeris, quoniam in toto hoc genere hac una defenſione uſurus es: quæro, cuiuſmodi tu iudicia Romæ putaris eſſe, ſi tibi hoc quẽquam conceſſurũ putaſti, te in Prætura, ac imperio tot res, tam pretioſas, omnes denique res, quæ alicuius pretij fuerint, tota ex prouincia coemiſſe? uidete maiorum diligentiã, qui nihil dum etiã iſtiuſmodi ſuſpicabãtur, ueruntamen ea, quæ paruis in rebus accidere poterãt, prouidebãt. neminẽ, qui cum poteſtate, aut legatione in prouinciã eſſet profectus, tam amentem fore putarunt, ut emeret argentum; dabatur enim de publico: ut ueſtem; præbe=

batur enim legibus:mancipium putauerunt: quo & omnes utimur,& non præbetur à populo. ſanxerunt,ne quis emeret mancipiũ,niſi in demortui locũ. ſi quis Romæ eſſet demortuus?immo,ſi quis ibidem:nõ enim te inſtruere domum tuam uoluerunt in prouincia,ſed illum uſum prouinciæ ſupplere. quæ fuit cauſa, cur tam diligenter nos in prouincijs ab emptionibus remouerẽt?hæc indices, quòd putabant ereptionem eſſe,nõ emptionem, cũ uenditori ſuo arbitratu uendere nõ liceret.in prouincijs,intelligebant,ſi is,qui eſſet cũ imperio , ac poteſtate, quod apud quenque eſſet,emere uellet,idq́; ei liceret;fore,uti,quod quiſque uellet,ſiue eſſet uenale, ſiue nõ eſſet,quãti uellet,auferret.dicet aliquis: noli iſto modo agere cũ Verre: *noli eius facta ad antiquæ religionis rationẽ exquirere:concede,ut impune emerit,modo ut bona ratione emerit,nihil ab inuito,nihil per iniuriam.ſic agã.ſi quid uenale habuit* Heius,*ſi id , quãti æſtimabat, tãti uendidit:deſino quærere,cur emeres.quid igitur nobis faciũdum eſt? num argumentis utendum in re eiuſmodi?quærendum eſt credo,* Heius *iſte num æs alienum habuerit,num auctionem fecerit:ſi fecit, num tãta difficultas eum rei nummariæ tenuerit, tanta egeſtas,tãta uis oppreſſerit,ut ſacrarium ſuum ſpoliaret,ut deos patrios uenderet.at hominem uideo auctionem feciſſe nullam,uendidiſſe præter fructus ſuos nihil unquam : non modo in ære alieno nullo,ſed in ſuis nũmis multis eſſe, ac ſemper fuiſſe : ſi hæc contra, ac dico , eſſent omnia; tamen illum hæc, quæ tot annos in familia , ſacrarioq́; maiorum fuiſſent,uenditurum non fuiſſe. quid, ſi magnitudine pecuniæ perſuaſum eſt ei ? uериſimile non*

eſt, ut ille, homo tam locuples, tā honeſtus religioni ſuæ, monimentisq́; maiorum pecuniā anteponeret. ſunt iſta: ueruntamen abducuntur homines nōnunquā etiā ab inſtitutis ſuis magnitudine pecuniæ. uideamus, quāta iſta pecunia fuit. quæ potuerit Heium, hominem maxime locupletē, minime auarum, ab humanitate, & pietate, ab religione deducere. ita iuſſiſti, opinor, ipſum in tabulas referre: hæc omnia ſigna Praxitelis, Myronis, Polycleti HS VI mil. Verri uendita ſunt. Recita ex tabulis. Iuuat me, hæc præclara nomina artificū, quæ iſti ad cœlum ferunt, Verris æſtimatione ſic concidiſſe. Cupidinem Praxitelis HS MDC. profecto hinc natum eſt: malo emere, quàm rogare. dicet aliquis: quid? tu iſta permagno æſtimas? ego uero ad meam rationem, uſumq́; non æſtimo: ueruntamen à uobis ita arbitror ſpectari oportere, quāti hæc eorum iudicio, qui ſtudioſi ſunt harū rerum, æſtimentur, quāti uenire ſoleant, quāti hæc ipſa, ſi palàm libereq́; uenirēt, uenire poſſent, denique ipſe Verres quanti æſtimet: nunquā enim, ſi denarijs quadringentis Cupidinem illum putaſſet, commiſiſſet, ut propter eum in ſermonem hominum, atque in tantā uituperationē ueniret. quis ueſtrum igitur neſcit, quāti hæc æſtimentur? in auctione ſignum æneum non magnum HS CXX millibus uenire non uidimus? quid, ſi uelim nominare homines, qui aut nō minoris, aut etiā pluris emerint; non ne poſſum? etenim qui modus eſt in his rebus cupiditatis, idem eſt æſtimationis: difficile eſt enim finē facere pretio, niſi libidini feceris. uideo igitur Heium neque uolūtate, neq; difficultate aliqua tēporis, neq; magnitudine pecuniæ adductū eſſe, ut hæc ſigna uenderet,

teq́; iſta ſimulatione emptionis, ui, metu, imperio, faſcibus ab homine eo, quem unà cum cæteris ſocijs non ſolũ poteſtati tuæ, ſed etiam fidei populus R. commiſerat, eripuiſſe atq; abſtuliſſe. quid mihi tã optandum iudices poteſt eſſe in hoc crimine, quã ut hæc eadem dicat ipſe Heius? nihil profecto. ſed ne difficilia optemus. Heius eſt Mamertinus. Mamertina ciuitas iſtũ publice communi cõſilio ſola laudat: omnibus iſte cæteris Siculis odio eſt: ab his ſolis amatur. eius autem legationis, quæ ad iſtum laudandum miſſa eſt, princeps eſt Heius: etenim eſt primus ciuitatis: ne forte, dum publicis mandatis ſeruiat, de priuatis iniurijs reticeat. hæc cum ſcirem, & cogitarem, cõmiſi tamen me iudices Heio: produxi eũ prima actione: neque id tamen ullo periculo feci: quid enim poterat Heius reſpondere, ſi eſſet improbus? ſi ſui diſſimilis? ſigna illa domi ſuæ eſſe, non apud Verrem? qui poterat quidquam eiuſmodi dicere? ut homo turpiſſimus eſſet, impudentiſſimeq́; mẽtiretur, hoc diceret, illa ſe habuiſſe uenalia, eaq́; ſeſe, quanti uoluerit, uẽdidiſſe. homo domi ſuæ nobiliſſimus, qui uos de religiõe ſua, ac dignitate uere exiſtimare maxime uellet, primo dixit, ſe iſtũ publice laudare, quòd ſibi ita mandatum eſſet; deinde, neque ſe habuiſſe illa uenalia, neq; ulla cõditione, ſi, utrũ uellet, liceret, adduci unquã potuiſſe, ut uẽderet illa, quæ in ſacrario fuiſſent à maioribus ſuis relicta, & tradita. quid ſedes Verres? quid expectas? quid te à Centuripina ciuitate, à Catinenſi, ab Haleſina, Tyndaritana, Ennenſi, Agyrinenſi, cæteriſq; Siciliæ ciuitatibus circũueniri, atque opprimi dicis? tua te altera patria, quemadmodum dicere ſolebas, Meſſana circunuenit, tua inquã Meſſana

tuorum adiutrix ſcelerum, libidinum teſtis, prædarum, ac furtorum receptrix: adeſt enim uir ampliſſimus eius ciuitatis, Legatus huiuſce iudicij cauſa domo miſſus, princeps laudationis tuæ, qui te publice laudat: ita.n.mandatum, atq; imperatũ eſt. tametſi rogatus de Cybea, tenetis memoria, quid reſponderit: ædificatã publicis operis publice coactis, eiq; ædificandæ publice Mamertinum ſenatorem præfuiſſe. idem ad uos priuatim iudices cõfugit: utitur hac lege, qua iudicium eſt cõmunis, & priuatæ rei ſociorũ. tametſi lex eſt de pecunijs repetundis, ille ſe negat pecuniam repetere, quã ereptam non tãtopere deſiderat, ſacra ſe maiorum ſuorum repetere abs te dicit: deos penates à te patrios repoſcit. ecqui pudor eſt? ecquæ religio Verres? ecqui metus? habitaſti apud Heium Meſſanæ: res illũ diuinas apud deos in ſuo ſacrario propè quotidie facere uidiſti. nõ mouetur pecunia: denique, quæ ornamenti cauſa fuerũt, non requirit: tibi habe Canephoras: deorũ ſimulacra reſtitue. quæ quia dixit, quia tẽpore dato modeſte apud uos ſocius, amicusq; populi R. quæſtus eſt; quia religioni ſuæ non modo in dijs patrijs repetundis, ſed etiam in ipſo iureiurando, ac teſtimonio proximus fuit: hominem miſſum ab iſto ſcitote eſſe Meſſanã de Legatis unũ, illũ ipſum, qui naui iſtius ædificandæ publice præfuit, qui à ſenatu peteret, ut Heius ignominia afficeretur. homo amẽtiſſime quid putaſti? te impetraturũ? quãti is à ciuibus ſuis fieret, quãti auctoritas eius haberetur, ignorabas? uerũ fac te imperauiſſe: fac aliquid grauius in Heium ſtatuiſſe Mamertinos: quantam putas auctoritatẽ laudationis eorũ futuram, ſi in eum, quem cõſtet uerum pro teſtimonio dixiſſe, pœnam

conſtituerent? tametſi quæ eſt iſta laudatio, cũ laudator interrogatus lædat neceſſe eſt? quid? iſti laudatores tui non'ne teſtes mei ſunt? Heius eſt laudator: læſit grauiſſime. producã cæteros: reticebunt: quæ poterunt, libenter: dicent, quæ neceſſe erit, ingratis. negent iſti onerariam nauem maximã ædificatã eſſe Meſſanæ? negent, ſi poſſint: negent ei naui faciũdæ ſenatorẽ Mamertinũ publice præfuiſſe? utinam negent, ſunt etiã cætera: quæ malo integra reſeruare, ut quãminimũ ſit illis tẽporis ad meditandũ, cõfirmandumq́; periuriũ. hæc tibi laudatio procedat in numerũ. hi te homines auctoritate ſua ſubleuẽt: qui te neque debent adiuuare, ſi poſſint; neque poſſunt, ſi uelint: quibus tu priuatim iniurias plurimas, cõtumeliasq́; impoſuiſti: quo in oppido multas familias totas in perpetuũ infames tuis ſtupris, flagitijſq́; feciſti. at publice cõmodaſti. nõ ſine magno quidẽ Reip. prouinciæq́; Siciliæ detrimẽto. tritici modiũ LX millia empta populo R. dare debebãt, & ſolebant. abs te ſolo remiſſum eſt. Reſp. detrimentũ fecit, quòd per te imperij ius una in ciuitate imminutũ eſt: Siculi, quòd ipſum hoc nõ de ſumma frumẽti detractũ eſt, ſed translatũ in Cẽturipinos, & Haleſinos, immunes populos; & hoc plus impoſitũ, quã ferre poſſent. nauẽ imperare ex fœdere debuiſti: remiſiſti in triẽniũ. militẽ nullũ unquã popoſciſti per tot annos: feciſti item uti prædones ſolẽt: qui cum cõmunes hoſtes ſint omniũ, tamen aliquos ſibi inſtituunt amicos, quibus non modo parcant, uerum etiam præda quos augeant, et eos maxime, qui habent oppidum oportuno loco, quò ſæpe adeundum ſit nauibus, nonnunquam etiam neceſſarios Phaſelis illa, quam cepit P. Seruilius, non fuerat urbe

ante Cilicum, atq; prædonum: Lycij illá Græci homines incolebant: ſed quòd erat eiuſmodi loco, atque ita proiecta in altum, ut & exeuntes è Cilicia prædones ſæpe ad eá neceſſario deuenirent, et, cũ ex hiſce ſe locis reciperét, eodé deferrentur; aſciuerunt illud ſibi oppidum piratæ, primo cómercio, deinde etiá ſocietate. Mamertina ciuitas improba antea nó erat, etiá erat inimica improborum: quæ C. Catonis illius, qui Conſul fuit, impediméta retinuit: at cuius hominis? clariſſimi, potentiſſimiq;: qui tamé, cum Conſul fuiſſet, condemnatus eſt. ita ne uero? C. Cato, duorũ hominũ clariſſimorũ nepos, L. Pauli, & M. Catonis, & P. Africani ſororis filius: quo dánato, tum cum ſeuera iudicia fiebant, HS XVIII millibus lis æſtimata eſt: huic Mamertini irati nó fuerũt, qui maiorem ſumptum, quàm quanti Catonis lis æſtimata eſt, in Timarchidis prandium ſæpe fecerunt? uerũ hæc ciuitas iſti prædoni, ac piratæ Sicilienſi Phaſelis fuit. huc omnia undique deportabátur, apud iſtos relinquebantur: quod celari opus erat, habebant ſepoſitum, ac reconditum: per iſtos: quæ uolebat, in nauem clam imponenda, occulte exportanda curabat: nauem deniq; maximam, quá onuſtam furtis in Italiá mitteret, apud iſtos faciendam, ædificandamq; curauit. pro hiſce rebus uacatio data eſt ab iſto ſumptus, laboris, militiæ, rerum denique omniũ. per triennium ſoli nó modo in Sicilia, uerum, ut opinio mea fert, his quidem temporibus in omni orbe terrarum uacui, expertes, ſoluti, ac liberi fuerunt ab omni ſumptu, moleſtia, munere. hinc illa Verrea nata ſunt. hinc in cóuiuium Sex. Cominiũ protrahi iuſſit, in quem ſcyphum de manu iacere conatus eſt, quem obtorta gula de conuiuio

uiuio in uincula, atque in tenebras abripi iuſſit. hinc illa crux, in quã ciuem R. iſte multis inſpectantibus ſuſtulit: quã non auſus eſt uſquã defigere, niſi apud eos, quibuſcum omnia ſcelera ſua, ac latrocinia cõmunicaſſet. laudatum etiã uos quenquam uenire audetis? qua auctoritate? utrum, quam apud ſenatorium ordinem, an quã apud populum R. habere debetis? ecquæ ciuitas eſt, non modo in prouincijs noſtris, uerũ in ultimis nationibus, aut tam potens, aut tam libera, aut etiã tam immanis, ac barbara; Rex denique ecquis eſt, qui ſenatorem populi R. tecto, ac domo nõ inuitet? qui honos nõ homini ſolũ habetur, ſed primũ populo R. cuius beneficio nos in hũc ordinẽ uenimus; deinde ordinis auctoritati, quæ niſi grauis erit apud ſocios atque exteras nationes, ubi erit imperij nomen, & dignitas? Mamertini me publice nõ inuitauerũt. me cũ dico, leue eſt. ſenatorẽ populi R. ſi non inuitauerunt, honorem debitum detraxerunt non homini, ſed ordini. nã ipſi Tullio patebat domus locupletiſſima, & ampliſſima C. Põpeij Baſilici, quò, etiam ſi eſſet inuitatus à uobis, tamẽ diuertiſſet: erat etiã Percenniorum, qui nunc item Pompeij ſunt, domus honeſtiſſima: quò L. frater meus ſumma illorum uoluntate diuertit. ſenator populi R. quod in uobis fuit, in ueſtro oppido iacuit, et pernoctauit in publico. nulla hoc alia ciuitas unquam cõmiſit. amicũ enim noſtrũ in iudicium uocabas. tu, quid ego priuatim negotij gerã, interpretabere in minuendo honore ſenatorio? uerũ hæc tum queremur, ſi quid de uobis per eum ordinem agetur, qui ordo à uobis adhuc ſolis contẽptus eſt. in populi R. quidẽ conſpectum quo ore uos cõmiſiſtis? nec prius illam cru=

cem, quæ etiã nũc ciuis R. ſanguine redundat, quæ fixa eſt, ad portũ, urbemq́; ueſtrã, reuelliſtis, neque in profundum abieciſtis, locumq́; illum omnem expiaſtis, quã Romam, atque in horũ conuentũ adiretis? in Mamertinorum ſolo fœderato, atque pacato monumentũ iſtius crudelitatis conſtitutũ eſt? ueſtra ne urbs electa eſt, ad quã cum adirent ex Italia, crucem ciuis R. prius, quã quenquam amicum uiderent populi R? quam uos Rheginis, quorũ ciuitati inuidetis, item incolis ueſtris, ciuibus R. oſtẽdere ſoletis, quo minus ſibi arrogent, minusq́; uos deſpiciant, cum uideant ius ciuitatis illo ſupplicio eſſe mactatum. Verum hæc emiſſe te dicis. quid illa Attalica, tota Sicilia nominata, ab eodẽ Heio peripetaſmata emere oblitus es? licuit eodẽ modo, ut ſigna: quid. n. actum eſt? an literis peperciſti? uerũ hominem amentẽ hoc fugit. minus clarũ putauit fore, quod de armario, quàm quod de ſacrario eſſet ablatũ. at quo modo abſtulit? nõ poſſum dicere planius, quàm ipſe apud uos dixit Heius. cum quæſiſſem, nũquid aliud de bonis eius perueniſſet ad Verrẽ: reſpondit, iſtum ad ſe miſiſſe, ut ſibi mitteret Agrigentũ peripetaſmata. quæſiui, an miſiſſet: reſpondit id, quod neceſſe erat, ſcilicet dicto audientem fuiſſe Prætori, miſiſſe. rogaui, perueniſſent ne Agrigentũ: dixit, perueniſſe. quæſiui, an domũ reuertiſſent? negauit adhuc reuertiſſe. riſus populi, atq; admurmuratio omniũ facta eſt. hic tibi in mẽtem nõ uenit, iubere, ut hæc quoq; referret HS D ſe tibi uẽdidiſſe: metuiſti, ne æs alienũ tibi creſceret, ſi HS VI millibus D tibi cõſtarent ea, quæ tu facile poſſes uendere HS CC millibus. fuit tanti, mihi crede: haberes, quod defenderes: nemo quæreret,

quanti illa res eſſet: ſi modo te poſſes docere emiſſe, facile cui uelles tuā cauſam, & factum probares. nunc de peripetaſmatis quemadmodum te expedias, non habes. quid? à Philarcho Centuripino, homine locuplete, ac nobili, phaleras pulcherrime factas, quæ Regis Hieronis fuiſſe dicūtur, utrum tandē abſtuliſti, an emiſti? in Sicilia quidē cū eſſem, ſic à Centuripinis, ſic à cæteris audiebā: nō enim parum res erat clara. tam te has phaleras à Philarcho Centuripino abſtuliſſe dicebant, quàm alias item nobiles ab Ariſto Panormitano, quàm tertias à Cratippo Tyndaritano. etenim ſi Philarchus uēdidiſſet, nō ei, poſtea quàm reus factus es, redditurū te promiſiſſes. quod quia uidiſti plures ſcire: cogitaſti, ſi ei reddidiſſes, te minus habiturum, rem nihilo minus teſtatā futurā: non reddidiſti. dixit Philarchus pro teſtimonio, ſe, quòd noſſet tuum iſtum morbum, ut amici tui appellant, cupiſſe te celare de phaleris: cum abs te appellatus eſſet, negaſſe habere ſeſe: apud aliū quoque eas habuiſſe depoſitas, ne quà inuenirētur: tuā tantam fuiſſe ſagacitatem, ut eas per illum ipſum inſpiceres, ubi erāt depoſitæ: tū ſe deprehenſum negare non potuiſſe: ita ab ſe inuito ablatas phaleras gratis. iam, ut hæc omnia reperire, ac perſcrutare ſolitus ſit iudices, eſt operæ pretium cognoſcere. Cybiratæ ſunt fratres quidam, Tlepolemus, & Hiero: quorum alterum fingere opinor è cera ſolitum eſſe, alterū eſſe pictorem. hoſce opinor Cybiræ, cum in ſuſpicionē ueniſſent ſuis ciuibus, fanū expilaſſe Apollinis, ueritos pœnam iudicij, ac legis, domo profugiſſe. ꝙ Verrem artificij ſui cupidū cognouerant, tum, cum iſte, id quod ex teſtibus didiciſtis, Cybiram cū

inanibus ſyngraphis uenerat: domo profugiẽtes ad eum ſe exules, cũ iſte eſſet in Aſia, cõtulerunt. habuit ſecum eos ab illo tẽpore: & in Legationis prædis, atque furtis multũ illorum opera, conſilioq; uſus eſt. hi ſunt illi, quibus in tabulis retulit ſeſe Q. Tadius dediſſe iuſſu iſtius Græcis pictoribus: quos ſibi iã bene cognitos, et re probatos ſecum in Siciliam duxit. quò poſteaquã uenerũt, mirandũ in modum canes uenaticos diceres: ita odorabantur omnia, et peruestigabant, ut, ubi quidquid eſſet, aliqua ratione inuenirent. aliud minitando, aliud pollicendo, aliud per ſeruos, aliud per liberos, per amicũ aliud, aliud per inimicũ inueniebãt. quidquid illis placuerat, perdendum erat. nihil aliud optabant, quorum poſcebatur argentum, niſi ut Hieroni & Tlepolemo diſpliceret. uere mehercules hoc iudices dicam. memini Pamphilũ Lilybætanum, hoſpitem meum, & amicum, nobilem hominem, mihi narrare: cũ iſte ab ſeſe Hydriam Boeti manu factam, præclaro opere, et grandi pondere, per poteſtatem abſtuliſſet, ſe ſanè triſtem, & conturbatum domum reuertiſſe, q uas eiuſmodi, quod ſibi à patre, & à maioribus eſſet relictũ, quo ſolitus eſſet uti ad feſtos dies, ad hoſpitũ aduentum, à ſe eſſet ablatum. cum ſederem, inquit, domi triſtis, accurrit Venerius, iubet me ſcyphos ſigillatos ad Prætorem ſtatim afferre. permotus ſum, inquit. binos habebã: iubeo promi utroſque, ne quid plus mali naſceretur, et mecũ ad Prætoris domum ferri. eò cũ uenio, Prætor quieſcebat, fratres illi Cybiratæ inambulabãt. qui ſimul ut me uiderunt, ubi ſunt Pãphile, inquiũt, ſcyphi? oſtẽdo triſtis. laudãt. incipio queri, me nihil habiturũ, quod alicuius eſſet pretij, ſi etiam ſcyphi

eſſent ablati, tũ illi, ubi me conturbatũ uident, quid uis nobis dare, ut iſti ne auferãtur abs te? ne multa, HS C C me, inquit, popoſcerũt: dixi me C. daturũ. uocat interea Prætor: ſcyphos poſcit. tum illos cœpiſſe Prætori dicere, putaſſe ſe, id quod audiſſent, alicuius pretij ſcyphos eſſe Pamphili: luteũ negotiũ eſſe, nõ dignũ, quod in ſuo argẽto Verres haberet. ait ille, idem ſibi uideri. ita Pamphilus ſcyphos optimos aufert. & mehercules ego antea, tametſi hoc neſcio quid nugatoriũ ſciebam eſſe, iſta intelligere, tamen mirari ſolebã, iſtũ in his ipſis rebus aliquem ſenſum habere, quem ſcirẽ nulla in re quidquam ſimile hominis habere. tum primũ intellexi, ad eam rẽ iſtos fratres Cybiratas fuiſſe, ut iſte in furando manibus ſuis, oculis illorũ uteretur. at ita ſtudioſus eſt huius præclaræ exiſtimationis, ut putetur in hiſce rebus intelligẽs eſſe, ut nuper (uidete hominis amentiam) poſteaquã eſt cõperendinatus, cum iam pro damnato, mortuoq; eſſet, ludis Circenſibus mane apud L. Siſennã, uirum primarium, cum eſſent triclinia ſtrata, argentumq; expoſitum in ædibus, cum pro dignitate L. Siſennæ domus eſſet plena hominum honeſtorum, acceſſerit ad argentum, contemplari unũquodque otioſe, et conſiderare cœperit. mirari ſtultitiam alij, q in ipſo iudicio eius ipſius cupiditatis, cuius inſimularetur, ſuſpicionẽ augeret: alij amentiam, cui cõperendinato, cum tã multi teſtes dixiſſent, quidquam illorũ ueniret in mentẽ. pueri autem Siſennæ, credo qui audiuiſſent quæ in iſtũ teſtimonia eſſent dicta, oculos de iſto nuſquam deijcere, neque ab argẽto digitũ diſcedere. eſt boni iudicis, paruis ex rebus cõiecturã facere uniuſcuiuſque et cupiditatis, et incõtinentiæ.

qui reus lege,& reus comperendinatus,re, & opinione hominũ penè damnatus,temperare non potuerit maximo conuentu, quin L. Siſennæ argentũ tractaret, & conſideraret, hunc in prouincia Prætorem quiſquam putabit à Siculorum argento cupiditatem, aut manus abſtinere potuiſſe? Verum uti Lilybæum,unde digreſſa eſt,oratio reuertatur:Diocles eſt Pãphili gener illius, à quo Hydria ablata eſt, Popillius cognomine. ab hoc abaci uaſa omnia,ut expoſita fuerant,abſtulit. dicat ſe licet emiſſe.etenim hic propter magnitudinẽ furti ſunt, opinor,literæ factæ, iuſſit Timarchidem æſtimare argẽtum,quo modo? quo,qui unq̃ tenuiſſime in donatione hiſtrionum æſtimauit.tametſi iandudum erro,qui tam multa de tuis emptionibus uerba faciam,& quæram, utrũ emeris,& quo modo,et quanti emeris: quod uerbo tranſigere poſſum.ede mihi ſcriptũ: quid argẽti in prouincia Sicilia pararis,unde quidque,aut quãti emeris.quid fit?quanquã non debebã ego abs te has literas poſcere: me enim tabulas tuas habere,et proferre oportebat. uerũ negas te horum annorum aliquot cõfeciſſe.cõpone hoc,quod poſtulo,de argẽto:de reliquo uidero. nec ſcriptũ habeo: nec poſſum edere. quid futurũ igitur eſt?quid exiſtimas hoſce iudices facere poſſe? domus plena ſignorũ pulcherrimorũ iam etiam ante Præturam,multa ad uillas tuas poſita, apud amicos multa depoſita,multa alijs data,atq; donata: tabulæ nullũ indicant emptũ: omne argentũ ablatum ex Sicilia eſt: nihil cuiquã,quod ſuum dici uellet,relictum. fingitur improba defenſio,Prætorem omne id argentum coemiſſe:tamẽ id ipſum tabulis demonſtrari nõ poteſt: ſi quas

tabulas profers,in his,quid habeas, quo modo habeas, ſcriptum nō eſt:horū aūt tēporū cū te plurimas res emiſſe dicas,tabulas omnino nullas proferas; nō ne te et prolatis,et nō prolatis tabulis cōdēnari neceſſe eſt? tu à M. Celio,equite R.lectiſſimo adoleſcente, quæ uoluiſti uaſa argētea Lilybæi abſtuliſti:tu P.Cacurij,promptiſſimi hominis,et experientis,et in primis gratioſi,ſupellectilē oēm auferre non dubitaſti:tu maximā,et pulcherrimā menſam citreā à Q. Lutatio Diodoro,qui Q. Catuli beneficio à L.Sylla ciuis R. factus eſt,omnibus ſciētibus Lilybæi abſtuliſti.non tibi obijcio, ꝙ hominem digniſſimū tuis moribus,Apolloniū Niconis filiū Drepanitanū, qui nūc A.Clodius uocatur,omni argento optime facto ſpoliaſti,ac depeculatus es.taceo: nō.n. putat ille ſibi iniuriam factā,propterea ꝙ homini iā perdito,et collū in laqueū inſerēti ſubueniſti,quū pupillis Drepanitanis bona patria erepta cū illo partitus es.gaudeo etiā, ſi quid ab illo abſtuliſti,et abs te nihil rectius factū eſſe dico.à Liſone uero Lilybætano,primo homine,apud quē diuerſatus es,Apollinis ſignū ablatū certe eſſe nō oportuit.at dices te emiſſe.ſcio:HS M:ita opinor:ſcio inquā:proferā literas:et tamen id factū non oportuit.à pupillo Heio, cui C.Marcellus tutor eſt,à quo pecuniā grandē eripueras,ſcaphia cum emblematis Lilybæi utrum empta eſſe dicis,an cōfiteris erepta? ſed quid ego iſtius in eiuſmodi rebus mediocres iniurias colligo,quæ tantūmodo in furtis iſtius,& damnis eorum,à quibus auferebat,uerſata eſſe uideātur?accipite,ſi uultis,iudices rem eiuſmodi,ut amentiā ſingularē,ut furorē iam, non cupiditatē eius perſpicere poſſitis. Melitēſis Diodorus eſt:qui apud uos

antea teſtimoniũ dixit.is Lilybæi multos iam annos ha=
bitat,homo et domo nobilis,& apud eos,quò ſe cõtulit,
propter uirtutẽ ſplendidus, & gratioſus. de hoc Verri
dicitur, habere eũ ꝑbona toreumata, in his pocula duo
quædã,quæ Heraclia nominãtur,Mentoris manu ſum=
mo artificio facta. quod ubi iſte audiuit, ſic cupiditate
inflãmatus eſt non ſolũ inſpiciundi,uerũ etiam auferen
di,ut Diodorũ ad ſe uocaret,ac poſceret.ille,qui illa non
inuitus haberet,reſpondit ſe Lilybæi non habere,Melitæ
apud quendam propinquũ ſuum reliquiſſe. tum iſte
cõtinuo mittit homines certos Melitã: ſcribit ad quoſdã
Melitenſes,ut ea uaſa perquirãt: rogat Diodorũ, ut ad
illum ſuum propinquum det literas.nihil ei lõgius uide
batur,ꝗ dum illud uideret argentum. Diodorus,homo
frugi,ac diligens,qui ſua ſeruare uellet, propinquo ſuo
ſcribit,ut iis,qui à Verre ueniſſent,reſponderet, illud ar
gentũ ſe paucis illis diebus miſiſſe Lilybæũ: ipſe interea
recedit.abeſſe ab domo pauliſper maluit,quàm præſens
illud optime factũ argentũ amittere. quod ubi audiuit
iſte:uſq; eò eſt cõmotus,ut ſine ulla dubitatione inſani=
re omnibus,ac furere uideretur: quia nõ potuerat argẽ
tum eripere,ipſe à Diodoro erepta ſibi uaſa optime fa=
cta dicebat,minitari abſenti Diodoro, uociferare palã,
lacrymas interdum uix tenere.Eriphylam accepimus in
fabulis ea cupiditate,ut,cum uidiſſet monile,ut opinor,
ex auro, & gemmis,pulchritudine eius incenſa ſalutẽ
uiri proderet. ſimilis iſtius cupiditas,hoc etiam acrior,
atque inſanior,ꝙ illa cupiebat id,quod uiderat, huius li
bidines non ſolum oculis,ſed etiã auribus excitabantur.
conquiri Diodorum tota prouincia iubet. ille ex Sicilia

caſtra iam mouerat, & uaſa collegerat. homo, ut aliquo modo illum in prouinciarum reuocaret, hanc excogitauit rationem: ſi hæc ratio potius, quam amentia nominanda eſt: apponit de ſuis canibus quendam, qui dicat ſe Diodorum Melitenſem rei capitalis reum uelle facere primo mirum omnibus uideri, Diodorum reum, hominem quietiſſimum, ab omni non modo facinore, uerum etiã minimi errati ſuſpicione remotiſſimũ: deinde eſſe perſpicuum, fieri omnia illa propter argentum. iſte non dubitat iubere, nomẽ deferri. & tum primum opinor iſtum abſentis nomen recepiſſe: reclamat Sicilia tua, propter cælati argenti cupiditatem reos fieri rerum capitalium, neque ſolum præſentes reos fieri, ſed etiam abſentes. Diodorus Romæ ſordidatus circum patronos, atque hoſpites curſare, rem omnibus narrare. literæ mittuntur iſti à patre uehementes, ab amicis itẽ; uideret, quid ageret de Diodoro, quò progrederetur; rẽ claram eſſe, et inuidioſam; inſanire hominẽ; periturũ hoc uno crimine, niſi cauiſſet. iſte etiam tum patrem ſi nõ in parentis, at in hominum numero putabat: ad iudiciũ nondum ſe ſatis inſtruxerat: primus annus erat prouinciæ, nõ, ut in Sthenio, iã refertus pecunia: itaque furor eius paululum nõ pudore, ſed metu, ac timore repreſſus eſt: condẽnare Diodorum nõ audet, abſentẽ de reis eximit. Diodorus interea Prætore iſto propè trienniũ prouincia, domoq; caruit. cæteri non ſolũ Siculi, ſed etiã ciues R. hoc ſtatuerant; quoniam iſte tantum cupiditate progrederetur, nihil eſſe, quod qſquã putaret ſe, quod iſti paulo magis placeret, conſeruare, aut domi ſuæ retinere poſſe. poſtea uero quàm intellexerunt, iſti uirum fortem,

quẽ ſumme prouincia expectabat, Q. Arrium non ſuc cedere: ſtatuerunt ſe nihil tã clauſum, neque tã recon ditum poſſe habere, quod non iſtius cupiditati apertiſſi mum, promptiſſimumq; eſſet. tum iſte ab equite R. ſplẽ dido, & gratioſo, Cn. Calidio, cuius filium ſciebat ſena= torem populi R. & iudicẽ eſſe, equuleos argenteos no= biles, qui Q. Maximi fuerãt, aufert. imprudẽs huc in= cidi iudices: emit enim, nõ abſtulit. nollẽ dixiſſe. iacta bit ſe, & in his equitabit equuleis. emi: pecuniã ſolui. credo, etiã tabulæ proferentur. eſt tãti. cedo tabulas. dilue ſanè crimẽ hoc Calidianũ, dum ego tabulas aſpice re poſſim. uerũtamen quid erat, quod Calidius Romæ quereretur, ſe, cũ tot annos in Sicilia negotiaretur, abs te ſolo ita eſſe contemptum, ita deſpectum, ut etiam cũ cæteris Siculis diſpoliaretur; ſi emeras? quid erat, quod confirmabat, ſe abs te argentum eſſe repetiturum, ſi tibi ſua uolũtate uẽdiderat: tu porrò poſſes facere, ut Cn. Calidio nõ redderes? præſertim cum is L. Siſenna defen= ſore tuo tam familiariter uteretur, cum et cæteris fami liaribus Siſennæ reddidiſſes. denique nõ opinor negatu rũ eſſe te, homini honeſto, ſed nõ gratioſiori quàm Cn. Calidius eſt, L. Cordio argentum per Potamonem ami= cum tuum reddidiſſe. qui quidẽ cæterorũ cauſam apud te difficiliorẽ fecit. nam cũ te cõpluribus confirmaſſes reddíturũ; poſteaquam Cordius pro teſtimonio dixit te ſibi reddidiſſe, finem reddendi feciſti, ꝙ intellexiſti te, præda de manibus amiſſa, teſtimonium tamen effugere nõ poſſe. Cn. Calidio equiti R. per omnes Prætores licuit argentum habere bene factum: licuit poſſe domeſticis copijs, cum magiſtratum, aut aliquem ſuperiorem inui

taſſet, ornare, & apparare conuiuium. multi domi Cn. Calidij cum imperio, ac poteſtate fuerunt: nemo inuentus eſt tam amens, qui illud argentum tam præclarum, ac tã nobile eriperet; nemo tam audax, qui poſceret; nemo tam impudens, qui poſtularet, ut uenderet: ſuperbũ eſt enim iudices, & non ferendum, dicere Prætorem in prouincia homini honeſto, locupleti, ſplendido, uende mihi uaſa cælata: hoc eſt enim dicere, nõ es dignus tu, qui habeas, quæ tã bene facta ſint: meæ dignitatis iſta ſunt. tu dignior Verres, q̃ Calidius? qui, ut non conferã uitam, atque exiſtimationẽ tuã cũ illius, (neque enim eſt conferenda) hoc ipſum conferam, quo tu te ſuperiorem fingis; quòd HS LXXX millia diuiſoribus, ut Prætor renũciarere, dediſti; trecenta accuſatori, ne tibi odioſus eſſet. ea re contẽnis equeſtrem ordinem, ac deſpicis? ea re indignum tibi uiſum eſt, quidq̃, quod tibi placeret, Calidium potius habere, q̃ te? iactat ſe iandudum de Calidio: narrat omnibus, ſe emiſſe. nũ etiam de L. Papirio, uiro primario, locuplete, honeſtoq; equite R. thuribulum emiſti? qui pro teſtimonio dixit, te, cum inſpiciendũ popoſciſſes, auulſo emblemate remiſiſſe: ut intelligatis, in homine intelligentiã eſſe, non auaritiam; artificij cupidum, non argenti fuiſſe. nec ſolũ in Papirio fuit hac abſtinentia: tenuit hoc inſtitutum in thuribulis omnibus, quæcũque in Sicilia fuerũt. incredibile eſt autem, q̃ multa, & q̃ præclara fuerint. credo tum, cum Sicilia florebat opibus, & copijs, magna artificia fuiſſe in ea inſula: nam domus erat ante iſtum Prætorem nulla paulo locupletior, qua in domo hæc non eſſent, etiã ſi præterea nihil eſſet argenti: patella grandis, cũ

ſigillis ac ſimulacris deorũ, patera, qua mulieres ad res diuinas uterentur, thuribulum. hæc autem omnia anti quo opere, & ſummo artificio facta: ut hoc liceret ſuſpicari, fuiſſe aliquando apud Siculos peræqua propor tione cætera; ſed quibus multa fortuna ademiſſet, tamẽ apud eos remãſiſſe ea, quæ religio retinuiſſet. dixit iudices, multa fuiſſe ferè apud Siculos oẽs: ego idẽ confir mo, nunc ne unum quidem eſſe. quid hoc eſt? quod mon ſtrum, quod prodigiũ in prouinciam miſimus? non ne uobis id egiſſe uidetur, ut nõ unius libidinẽ, nõ ſuos ocu los, ſed omniũ auariſſimorum inſanias, cum Romã reuertiſſet, expleret? qui ſimul atque in oppidum quoppiã uenerat, immittebãtur illi cõtinuo Cybiratici canes, qui inueſtigabãt, et perſcrutabãtur omnia. ſi quod erat grãde uas, et maius opus inuentũ, læti auferebant. ſi minus eiuſmodi quippiã uenari poterãt, illa quidẽ certe pro le puſculis capiebãtur, patellæ, pateræ, thuribula. hic quos putatis fletus mulierũ, quas lamẽtationes fieri ſolitas eſſe in hiſce rebus? quæ forſitan uobis paruæ eſſe uidean tur, ſed magnũ & acerbũ dolorẽ cõmouent, mulierculis præſertim, cũ eripiuntur è manibus ea, quibus ad res di uinas uti cõſueuerũt, quæ à ſuis acceperũt, quæ in fami lia ſemper fuerunt. hic nolite expectare, dum ego hoc crimen agam hoſtiatim: ab Aeſchilo Tindaritano iſtum paterã abſtuliſſe, à Thraſone itẽ Tindaritano patellam, à Nymphodoro Agrigentino thuribulũ. cũ teſtes ex Sici lia dabo; quẽ uolet, eligat, quem ego interrogem de pa tellis, pateris, thuribulis: non modo oppidum nullum, ſed ne domus quidem ulla paulo locupletior expers hu ius iniuriæ reperietur. qui cum in conuiuiũ ueniſſet, ſi

quidquã cælati aſpexerat,manum abſtinere iudices non poterat.Cn.Pompeius eſt Philo: qui fuit Tindaritanus. is cœnã iſti dabat apud uillã in Tindaritano.fecit,quod Siculi non audebant.ille,ciuis R. q̃ erat, impunius id ſe facturũ putauit.appoſuit patellam,in qua ſigilla erant egregia.iſte cõtinuo ut uidit, nõ dubitauit illud inſigne penatiũ,hoſpitaliumq; deorum ex hoſpitali menſa tollere: ſed tamẽ,quod antea de iſtius abſtinentia dixerã, ſigillis auulſis reliquũ argentum ſine ulla auaritia reddidit.quid?Eupolemo Calactino,homini nobili, Lucullorum hoſpiti,ac perfamiliari, qui nunc apud exercitum cum L. Lucullo eſt,non idẽ fecit? cœnabat apud eum. argentum illi cæterum purum appoſuerat,ne purus ipſe relinqueretur,duo pocula nõ magna,ueruntamen cũ emblematis.hic quaſi feſtiuũ acroama ne ſine corollario de cõuiuio diſcederet,ibidẽ conuiuis inſpectantibus emblemata auellenda curauit. neque ego nũc iſtius facta omnia enumerare conor: neq; opus eſt: nec fieri ullo modo poteſt.tantũmodo uniuſcuiuſq; de uaria improbitate generis indicia apud uos,et exẽpla profero: neq;.n. ita ſe geſſit in his rebus,tanquam rõnem aliquãdo eſſet redditurus; ſed prorſus ita,quaſi aut reus nunquã eſſet futurus,aut, quo plura abſtuliſſet, eo minore periculo in iudiciũ eſſet uẽturus,qui hæc,quæ dico.iam nõ occulte,nõ per amicos,atque interpretes,ſed palàm de loco ſuperiore ageret pro imperio,& poteſtate. Catinam cum ueniſſet,oppidum locuples,honeſtum,copioſum, Dionyſiarchum ad ſe Pardiorum, hoc eſt ſummum magiſtratum,uocari iubet. ei palàm imperat,ut omne argentũ, quod apud quenque eſſe Catinæ,conquirendũ curaret,

& ad ſe transferundum. Philarchum Centuripinũ, primarium hominem genere, uirtute, pecunia, non hoc idẽ iuratũ dicere audiſtis? ſibi iſtum negotiũ dediſſe, atq; imperauiſſe, ut Cẽturipis, in ciuitate totius Siciliæ multo maxima, et locupletiſſima, omne argentum cõquireret, et ad ſe cõportari iuberet. Agyrio ſimiliter iſtius imperio uaſa Corinthia per Apollodorum, quẽ teſtem audiſtis, Syracuſas deportata ſunt. illa uero optima, ꝙ, cum Haluntium ueniſſet Prætor laborioſus, & diligens, ipſe in oppidum accedere noluit, ꝙ erat difficili aſcenſu, atque arduo: Archagathũ Haluntinũ, hominem non ſolũ domi ſuæ, ſed tota Sicilia in primis nobilem, uocari iuſſit: ei negotium dedit, ut quidquid Halunti eſſe argẽti cælati, aut ſi quid etiam Corinthiorum, ut omne ſtatim ad mare ex oppido deportaretur. aſcendit in oppidum Archagathus: homo nobilis, qui à ſuis & amari, et diligi uellet, ferebat grauiter, illam ſibi ab iſto prouinciam datam: nec, quid faceret, habebat: pronũciat, quid ſibi imperatum eſſet: iubet omnes proferre, quæ haberent. metus erat ſummus: ipſe enim tyrannus nõ diſcedebat longius: Archagathum, et argentũ in lectica cubans ad mare infra oppidũ expectabat. quem cõcurſum factũ in oppido putatis? quẽ clamorẽ? quẽ porrò fletum mulierum? qui uiderent; equũ Troianũ introductũ, urbem captam eſſe dicerẽt. efferri ſine thecis uaſa, extorqueri alia de manibus mulierũ; effringi multorũ fores, reuelli clauſtra: quid.n. putatis? ſcuta ſi quãdo conquiruntur à priuatis in bello, ac tumultu, tamẽ homines inuiti dãt, etſi ad ſalutem cõmunem dari ſentiũt, ne quem putetis ſine maximo dolore argentum cælatum domo, quod al

ter eriperet, protuliſſe. omnia deferuntur. Cybiratæ fratres uocãtur, pauca improbãt, quæ probarent, ijs cruſtæ, aut emblemata detrahuntur. ſic Halũtini, excuſſis delicijs, cũ argẽto puro domũ reuerterũt. quod unquã iudices huiuſcemodi euerriculũ ulla in prouincia fuit? auertere aliquid de publico quãobſcuriſſime per magiſtratũ ſolebãt. etiã aliquid de priuato nonnunq̃ occulte auferebãt. et illi tamẽ condẽnabãtur. et, ſi quæritis (ut egomet mihi detrahã) illos ego accuſatores puto fuiſſe, qui huiuſmodi hominum furta odore, aut aliquod leuiter preſſo ueſtigio perſequebãtur. nã nos quidẽ quid facimus in Verre, quẽ in luto uolutatũ totius corporis ueſtigijs inuenimus? permagnũ eſt in eũ dicere aliquid, qui præteriẽs, lectica pauliſper depoſita, non ꝑ præſtigia, ſed palã per poteſtatẽ, uno imperio, hoſtiatim, totum oppidum cõpilarit? attamẽ, ut poſſit ſe dicere emiſſe, Artagatho imperat, ut aliquid illis, quorũ argentũ fuerat, nummorũ dicis cauſa daret. inuenit Artagathus paucos, qui uellẽt accipere: his dedit. eos nũmos tamen iſte Artagatho nõ reddidit. uoluit Romæ petere Artagathus: Cn. Lentulus Marcellinus diſſuaſit, ſicut ipſum dicere audiſtis. atque hac tota de re audiſtis Artagathi, & Lentuli teſtimonium. & ne forte hominẽ exiſtimetis hanc tantam uim emblematum ſine cauſa coacervare uoluiſſe, uidete quanti uos, quanti exiſtimationẽ populi R. quanti leges, et iudicia, quanti teſtes Siculos, negotiatoresq; fecerit. poſteaquam tantam multitudinem collegerat emblematum, ut ne unũ quidem cuiquã reliquiſſet; inſtituit officinã Syracuſis. in regiam maximam palàm artifices omnes, cælatores, ac uaſcularios

conuocari iubet: et ipſe ſuos cõplures habebat. eò conducit magnam hominũ multitudinem. menſes octo cõtinuos opus his nõ defuit, cum uas nullum fieret niſi aureum. tum illa, ex patellis, et thuribulis quæ uellerat, ita ſcite in aureis poculis illigabat, ita apte in ſcyphis aureis includebat, ut ea ad illam rem nata eſſe diceres. ipſa tamen Prætor, qui ſua uigilãtia pacẽ in Sicilia dicit fuiſſe, in hac officina maiorem partem diei cum tunica pulla ſedere ſolebat, et pallio. hæc ego iudices non auderem proferre, ni uererer, ne forte plura de iſto ab alijs in ſermone, quàm à me in iudicio audiſſe uos diceretis: quis enim eſt, qui de hac officina, qui de uaſis aureis, qui de iſtius pallio, tunica pulla nõ audierit? quem uoles de cõuentu Syracuſanorũ uirum bonũ nominato. producã. nemo erit, quin hoc ſe aut uidiſſe, aut audiſſe dicat. ò tẽpora: ò mores. nihil nimiũ uetus proferã. ſunt ueſtrum iudices quã multi, qui L. Piſonẽ cognouerũt, huius L. Piſonis, qui Prætor fuit, patrẽ. is cũ eſſet in Hiſpania Prætor, qua in prouincia occiſus eſt, neſciò quo pacto, dum armis exercetur, annulus aureus, quẽ habebat, fractus eſt, et cõminutus. cum uellet ſibi annulum facere, aurificem iuſſit uocari in foro, ad ſellam, Cordubæ: & ei palàm appendit aurũ, hominem in foro ſellam iubet ponere, & facere annulum omnibus præſentibus. nimiũ fortaſſe dicet aliquis hũc diligentem. hactenus reprehẽdat, ſi quis uolet: nihil amplius, uerũ fuit ei cõcedendũ: filius enim L. Piſonis erat eius, qui primus de pecunijs repetũdis legẽ tulit. ridiculũ eſt nunc de Verre me dicere, cũ de Piſone Frugi dixerim. uerũtamẽ, quantũ interſit, uidete. iſte cũ aliquot abacorum faceret uaſa aurea, non

laborauit,

laborauit,quin nō modo in Sicilia, uerum etiam Romæ in iudicio audiret.ille in auri ſemuncia totam Hiſpaniā ſcire uoluit,unde Prætori annulus fieret. nimirū ut hic nomen ſuum comprobauit,ſic ille cognomē.nullo modo poſſum omnia iſtius facta aut memoria conſequi, aut oratione complecti. genera ipſa cupio breuiter attingere.ut hic modo me commonuit Piſonis annulus,quod totum effluxerat. Quàm multis iſtum putatis hominibus honeſtis de digitis annulos aureos abſtuliſſe? nunquā dubitauit,quotieſcūq; alicuius aut gemma,aut annulo delectatus eſt. incredibilem rem dicam,ſed tam claram,ut ipſum negaturum nō arbitrer.cum Valentio eius interpreti epiſtola Agrigenti allata eſſet,caſu ſignum iſte animaduertit in cretula:placuit ei:exqſiuit, unde eſſet epiſtola: reſpōdit,Agrigēto. iſte literas,ad quos ſolebat,miſit,ut is annulus ad ſe primo quoq; tempore afferretur. ita literis iſtius patrifamilias L.Titio cuidam ciui R.annulus de digito detractus eſt.illa uero eius cupiditas incredibilis eſt: nam ut in ſingula conclauia,quæ iſte non modo Romæ,ſed omnibus in uillis habet, tricenos lectos optime ſtratos cum cæteris ornamentis conuiuij quæreret,nimium multa cōparare uideretur. nulla domus in Sicilia locuples fuit, ubi iſte non textrinam inſtituerit. mulier eſt Segeſtana perdiues, & nobilis,Lamia nomine.per trienniū iſti plena domo telarum ſtragulam ueſtem confecit,nihil non conchylio tinctum.Attalus, homo pecunioſus,nec uulgo Lilybæi,Chritolaus Ennæ,Syracuſis Aeſchrio,Cleomenes,Theomnaſtus,Pelori Archonides,Megiſtus.uox me citius defecerit,quàm nomina.ipſe dabat purpuram tantum:amici operas:credo:iam enim

non libet omnia criminari: quaſi hoc mihi nō ſatis ſit ad crimen, habuiſſe tā multum, quod daret: uoluiſſe deportare tā multa: hoc deniq; quod concedit, amicorum operis eſſe in huiuſcemodi rebus uſum. iam uero lectos æratos, & candelabra ænea num cui præter iſtum Syracuſis per trienniū facta, eſſe exiſtimatis? emebat, credo. ſed tātum uos certiores iudices facio, quid iſte in prouincia Prætor egerit, ne cui forte nimiū negligens fuiſſe uideatur, neque ſe ſatis, cum poteſtatem habuerit, inſtruxiſſe & ornaſſe. Venio nunc ad furtum, non ad auaritiā, non ad cupiditatem, ſed ad eiuſmodi facinus, in quo omnia nefaria contineri mihi, atque ineſſe uideantur: in quo dij immortales uiolati, exiſtimatio, atq; auctoritas nominis populi R. imminuta, hoſpitium ſpoliatum ac proditum, abalienati ſcelere iſtius à nobis omnes Reges amiciſſimi, nationesq;, quæ in eorum regno, ac ditione ſunt: nā Reges Syriæ, Regis Antiochi filios pueros, ſcitis Romæ nuꝑ fuiſſe, qui uenerāt nō propter Syriæ regnū: nam id ſine controuerſia obtinebant, ut à patre, & à maioribus acceperant: ſed regnum Aegypti ad ſe, & ad Selinem matrem ſuam pertinere arbitrabantur. hi poſtquam temporibus populi R. excluſi, per ſenatum agere, quæ uoluerant, non potuerunt: in Syriam in regnū patrium profecti ſunt. eorū alter, qui Antiochus uocatur, iter per Siciliam facere uoluit: itaque iſto Prætore uenit Syracuſas. hic Verres hæreditatem ſibi ueniſſe arbitratus eſt, quòd in eius regnū, ac manus uenerat is, quē iſte & audierat multa ſecū præclara habere, & ſuſpicabatur. mittit homini munera ſatis large, hæc ad uſum domeſticum, uini, olei, quod uiſum erat, etiam tritici, quod

ſatis eſſet,de his decumis. deinde ipſum Regem ad cœnā uocauit.exornat ample,magnificeq́; triclinium:exponit ea,quibus abundabat,plurima,ac pulcherrima uaſa argentea:namq; hæc aurea nondū fecerat. omnibus curat rebus inſtructum & paratū ut ſit cōuiuium.quid multa?Rex ita diſceſſit,ut & iſtum copioſe ornatum, & ſe honorifice acceptum arbitraretur. uocat ad cœnam deinde ipſe Prætorem,exponit ſuas copias omnes, multum argentū,non pauca etiam pocula ex auro : quæ,ut mos eſt regius,& maxime in Syria , gemmis erant diſtincta clariſſimis.erat etiam uas uinarium ex una gemma per grandi,trulla excauata,cum manubrio aureo : de qua, credo,ſatis idoneum,ſatis grauem teſtem Q. Minutium dicere audiſtis.iſte unumquodq; uas in manus ſumere, laudare,mirari. Rex gaudere Prætori populi R. ſatis iucundum,& gratum illud eſſe conuiuium.poſteaquā inde diſceſſum eſt,cogitare iſte nihil aliud,q̄, id quod ipſa res declarauit,niſi quemadmodum Regem ex prouincia ſpoliatum,expilatumq́; dimitteret.mittit rogatum uaſa ea,quæ pulcherrima apud illum uiderat:ait ſe ſuis cælatoribus uelle oſtendere : Rex,qui iſtum non noſſet , ſine ulla ſuſpicione libētiſſime dedit. mittit etiā trullā gemmeā rogatū , uelle eā ſe diligētius cōſiderare.ea quoq; ei mittitur.nūc reliquū iudices attendite,de quo et uos audiſtis,& populus R.nō nunc primū audiet,& in exteris nationibus uſq; ad ultimas terras peruagatū eſt.cādelabrum è gēmis clariſſimis,opere mirabili perfectū, Reges hi,quos dico , Romā cū attuliſſent,ut in Capitolio ponerent,quòd nōdū etiā perfectum tēplum offenderāt,neq; ponere,neque uulgo oſtendere , ac proferre uoluerunt;

ut & magnificentius uideretur:cum ſuo tempore in cella Iouis Optimi Maximi poneretur;& clarius,cum pulchritudo eius recens ad oculos hominũ,atq; integra perueniret.ſtatuerũt id ſecum in Syriam reportare, ut, cũ audiſſent ſimulacrum Iouis Optimi Maximi dedicatũ, Legatos mitterẽt,qui cum cæteris rebus illud quoq; eximium,atque pulcherrimum donum in Capitoliũ afferrent. peruenit res ad iſtius aures neſcio quo modo:nam Rex id cælatum uoluerat:nõ quo quidquam metueret, aut ſuſpicaretur,ſed ut ne multi illud ante perciperent oculis,quàm populus R.iſte petit à Rege,& eũ pluribus uerbis rogat,uti ad ſe mittat : cupere ſe dicit inſpicere, neq; ſe alijs uidendi poteſtatem eſſe facturũ.Antiochus, qui animo & puerili eſſet,et regio,nihil de iſtius improbitate ſuſpicatus eſt:imperat ſuis,ut id in Prætoriũ inuolutum quamocultiſſime deferrent. quò poſteaquam attulerunt,inuolucriſq́; reiectis conſtituerunt:iſte clamare cœpit,dignam rem eſſe regno Syriæ, dignam regio munere,dignam Capitolio:etenim erat eo ſplendore,qui ex clariſſimis,& plurimis gẽmis eſſe debebat ; ea uarietate operum,ut ars certare uideretur cũ copia; ea magnitudine,ut intelligi poſſet, nõ ad hominum apparatum, ſed ad ampliſſimi templi ornamentum eſſe factũ.quod cum ſatis iam perſpexiſſe uideretur,tollere incipiunt,ut referrent.iſte ait, ſe uelle illud etiam atque etiam cõſiderare,nequaquam ſe eſſe ſatiatũ.iubet illos diſcedere, & candelabrũ relinquere . ſic illi tum inanes ad Antiochũ reuertuntur. Rex primo nihil metuere, nihil ſuſpicari. dies unus,alter,plures : nõ referri.tũ mittit Rex ad iſtũ: ſi ſibi uideatur,ut reddat.iubet iſte poſterius ad ſe reuer

ti.mirum illi uideri.mittit iterũ.nõ redditur.ipſe homi-nem appellat:rogat,ut reddat.os hominis,inſignemq́; im pudentiam cognoſcite.quod ſciret, quodq́; ex ipſo Rege audiſſet in Capitolio eſſe ponendum,quod Ioui Optimo Maximo,quod populo R.ſeruari uideret,id ſibi ut dona ret,rogare,& uehementer petere cœpit.cum ille ſe et re ligione Iouis Capitolini,& hominũ exiſtimatione impe diri diceret, ꝙ multæ nationes teſtes eſſent illius operis, ac muneris:iſte homini minari acerrime cœpit. ubi ui-det eũ nihilo magis minis,quàm precibus permoueri:re-pente hominem de prouincia iubet ante noctem diſcede re: ait ſe cõperiſſe,ex eius regno piratas in Siciliam eſſe uenturos. Rex maximo conuentu Syracuſis,in foro, ne quis forte me in crimine obſcuro uerſari,atq; affingere aliquid ſuſpicione hominũ arbitretur, in foro inquã Sy racuſis flens,deos,hominesq́; cõteſtãs clamare cœpit,cãde labrũ factũ è gẽmis,quod in Capitolium miſſurus eſſet, quod in templo clariſſimo,populo R.monimentũ ſuæ ſo cietatis,amicitiæq́; eſſe uoluiſſet,id ſibi C. Verrem abſtu liſſe.de cæteris operibus ex auro,& gemmis,quæ ſua pe nes illum eſſent, ſe nõ laborare:hoc ſibi eripi, miſerum eſſe,& indignũ:id etſi antea iam mente,& cogitatione ſua,fratriſq́; ſui cõſecratũ eſſet; tamen tũ ſe in illo con-uentu ciuiũ R.dare,donare,dicare,conſecrare Ioui Opti mo Maximo, teſtemq́; ipſum Iouem ſuæ uolũtatis,ac re ligionis adhibere.quæ uox?quæ latera? quæ uires huius unius criminis querimoniã poſſint ſuſtinere? Rex Antio chus,qui Romæ ante oculos omniũ noſtrũ biẽnium ferè comitatu regio,atq; ornatu fuiſſet,is cũ amicus,et ſocius populi R.eſſet,amiciſſimo patre,auo,maioribus,antiquiſ

ſimis,& clariſſimis Regibus,opulentiſſimo, & maximo regno, præceps è prouincia populi R. exturbatus eſt. quemadmodum hoc accepturas nationes exteras, quemadmodum huius tui facti famam in regna aliorum,atque in ultimas terras peruenturam putaſti, cum audierint à Prætore populi R. in prouincia uiolatum Regem, ſpoliatum hoſpitem,eiectum ſocium populi R.atq; amicum? nomen ueſtrũ populiq́; R. odio,atq; acerbitati ſcitote nationibus exteris iudices futurum,ſi iſtius hæc tanta iniuria impunita diſceſſerit. ſic omnes arbitrabũtur, præſertim cum hæc omnino fama de noſtrorum hominum auaritia,& cupiditate percrebuerit; non iſtius ſolius hoc eſſe facinus,ſed eorum etiam,qui approbarint. multi Reges, multæ liberæ ciuitates,multi priuati opulẽti,ac potentes habent profecto in animo Capitolium ſic ornare,ut templi dignitas, imperijq́; noſtri nomẽ deſiderat.qui ſi intellexerint,interuerſo regali hoc dono,grauiter uos tuliſſe:grata fore uobis,populoq́; R.ſua ſtudia,ac dona arbitrabũtur.ſin hoc uos in Rege tam nobili, in re tam eximia,in iniuria tam acerba neglexiſſe audierint: non erunt tam amentes,ut operá,curam, pecuniam impendant in eas res, quas uobis gratas fore non arbitrentur.hoc loco Q. Catule te appello: loquor enim de tuo clariſſimo,pulcherrimoq́; monimẽto. non iudicis ſolum ſeueritatem in hoc crimine,ſed propè inimici,atq; accuſatoris uim ſuſcipere debes:tuus eſt.n.honos in illo templo ſenatus populiq́; R.beneficio:tui nominis æterna memoria ſimul cũ templo illo cõſecratur.tibi hæc cura ſuſcipienda,tibi hæc opera ſumenda eſt,ut Capitoliũ, quo modo magnificentius eſt reſtitutum, ſic copioſius orna-

tũ ſit, quàm fuit; ut illa flãma diuinitus extitiſſe uideatur, nõ quæ deleret Iouis Optimi Maximi templum, ſed quæ præclarius magnificentiusq; depoſceret. audiſti Q. Minutium Rufum dicere, domi ſuæ diuerſatum eſſe Antiochum Regem Syracuſis, ſe illud ſcire ad iſtum eſſe delatum, ſe ſcire non redditum. audiſti, & audies omni è conuentu Syracuſano qui ita dicant, ſeſe audientibus illud Ioui Optimo Maximo dicatum eſſe ab Rege Antiocho, & conſecratũ. ſi iudex non eſſes, & hæc ad te delata res eſſet; te potiſſimũ hoc perſequi, te petere, & agere oporteret. quare non dubito, quo animo iudex huius criminis eſſe debeas, qui apud aliũ iudicẽ multo acrior, quàm ego ſum, actor, accuſatorq; eſſe deberes. uobis aũt iudices quid hoc indignius, aut quid minus ferendũ uideri poteſt? Verres ne habebit domi ſuæ cãdelabrum Iouis Optimi Maximi è gemmis auroq; perfectum? cuius fulgore collucere, atque illuſtrari Iouis Optimi Maximi templum oportebat, id apud iſtum in eiuſmodi cõuiuijs cõſtituetur, quæ domeſticis ſtupris, flagitijſq; flagrabunt? in iſtius lenonis turpiſſimi domo ſimul cum cæteris Chelidonis hæreditarijs ornamentis Capitolij ornamenta ponentur? quid huic ſacri unquam fore, aut quid fuiſſe religioſi putatis, qui nunc tanto ſcelere ſe obſtrictum eſſe nõ ſentiat? qui in iudiciũ ueniat, ubi ne precari quidem Iouem Optimũ Maximum, atq; ab eo auxilium petere more omnium poſſit? à quo etiam dij immortales ſua repetunt in eo iudicio, quod hominibus ad ſuas res repetũdas eſt conſtitutum. miramur Athenis Mineruam, Deli Apollinem, Iunonem Sami, Pergæ Dianam, multos præterea ab iſto deos tota Aſia, Græciaq; uiolatos, qui à

Capitolio manus abſtinere nõ potuerit? quod priuati homines de ſuis pecunijs ornant, ornaturiq́; ſunt id C. Verres ab Regibus ornari nõ eſt paſſus. itaq; hoc nefario ſcelere cõcepto, nihil poſtea tota in Sicilia neque ſacri, neq; religioſi eſſe duxit. ita ſeſe in ea prouincia per triẽnium geſſit, ut ab iſto nõ ſolum hominibus, uerum etiam dijs immortalibus bellum indictum putaretur. Segeſta eſt oppidum peruetus in Sicilia iudices, quos ab Aenea fugiente à Troia, atq; in hæc loca ueniente conditum eſſe demonſtrant. itaq; Segeſtani nõ ſolum perpetua ſocietate, atq; amicitia, uerum etiam cognatione ſe cum populo R. coniunctos eſſe arbitrantur. hoc quondã oppidum, cum illa ciuitas cũ Pœnis ſuo nomine, ac ſua ſponte bellaret, à Carthaginenſibus ui captum, atque deletum eſt, omniaq́;, quæ ornamẽto urbi eſſe poſſent, Carthaginem ſunt ex illo loco deportata. fuit apud Segeſtanos ex ære ſimulachrum Dianæ, tũ ſumma, atque antiquiſſima præditum religione, tũ ſingulari opere, artificioq́; perfectũ. hoc translatum Carthaginẽ locũ tantum, hominesq́; mutarat, religionem quidem priſtinam cõſeruabat: nã propter eximiã pulchritudinem etiam hoſtibus digna, quã ſanctiſſime colerent, uidebatur. aliquot ſeculis poſt P. Scipio bello Punico tertio Carthaginem cepit. qua in uictoria (uidete hominis uirtutem, & diligentiam, ut & domeſticis præclariſſimæ uirtutis exemplis gaudeatis, et eo maiore odio dignam iſtius incredibilem audaciam iudicetis) cõuocatis Siculis omnibus, quòd diutiſſime, ſæpiſſimeq́; Siciliam uexatã à Carthaginẽſibus eſſe cognorat, iubet omnia conquiri, ſibi pollicetur magnæ curæ fore, ut omnia ciuitatibus, quæ cuiuſq; fuiſſẽt, reſtituerẽtur.

tum illa, quæ quondam fuerant Himera ſublata, de quibus antea dixi, Thermitanis ſunt reddita. tum alia Gellenſibus, alia Agrigẽtinis, in quibus etiã ille nobilis Taurus, quem crudeliſſimus omnium tyrannorum Phalaris habuiſſe dicitur, quò uiuos ſupplicij cauſa demittere homines, & ſubijcere flammam ſolebat. quẽ Taurum Scipio cum redderet Agrigẽtinis, dixiſſe dicitur, æquũ eſſe illos cogitare, utrum eſſet Siculis utilius, ſuis ne ſeruire, an populo R. obtemperare, cum idem monimentũ & domeſticæ crudelitatis, & noſtræ manſuetudinis haberẽt. illo tempore Segeſtanis maxima cum cura hæc ipſa Diana, de qua diximus, redditur: reportatur Segeſtã: in ſuis antiquis ſedibus ſumma cum gratulatione ciuiũ, & lætitia reponitur. hæc erat poſita Segeſtæ, ſanè excelſa in baſi, in qua grandibus literis P. Africani nomen erat inciſum, eumq́; Carthagine capta reſtituiſſe perſcriptum. colebatur à ciuibus: ab omnibus aduenis uiſebatur. cũ Quæſtor eſſem, nihil mihi ab illis eſt demonſtratũ prius. erat admodum amplum, & excelſum ſignum cum ſtola: ueruntamen inerat in illa magnitudine ætas, atque habitus uirginalis: ſagittæ pendebãt ab humero: ſiniſtra manu retinebat arcum: dextra ardentem facem præferebat. hanc cum iſte ſacrorum omnium hoſtis, religionumq́; prædo uidiſſet; quaſi ipſa illa face percuſſus eſſet, ita flagrare cupiditate, atq; amentia cœpit: imperat magiſtratibus iſte, ut eam demoliantur, & ſibi dent: nihil ſibi gratius oſtendit futurum. illi uero dicere, id ſibi nefas eſſe, ſeq́; cum ſumma religione, tum ſummo metu legum, & iudiciorum teneri. iſte tum petere ab illis, tũ minari, tum ſpem, tum metum oſtendere. opponebãt illi

interdum nomen Africani: donum populi R. illud eſſe dicebãt: nihil ſe in eo poteſtatis habere, quod imperator clariſſimus, urbe hoſtium capta, monimentum uictoriæ populi R. eſſe uoluiſſet. cũ iſte nihilo remiſſius, atq; etiã multo uehementius inſtaret quotidie: res agitur in ſenatu: uehementer ab omnibus reclamatur: itaque illo tempore, ac primo iſtius aduentu pernegatur. poſtea quidquid erat oneris in nautis remigibusq; exigendis, in frumẽto imperãdo, Segeſtanis præter cæteros imponebat aliquãto amplius, quàm ferre poſſent. præterea magiſtratus eorũ euocabat: optimũ, & nobiliſſimũ quẽque ad ſe accerſebat: circũ omnia prouinciæ fora rapiebat: ſigillatim unicuiq; calamitati fore ſe denunciabat: uniuerſam ſe funditus illã euerſurũ eſſe ciuitatem minabatur. itaque aliquãdo multis malis, magnóq; metu uicti Segeſtani, Prætoris imperio parendũ eſſe decreuerũt. magno cũ luctu, & gemitu totius ciuitatis, multis cũ lacrymis, & lamentatione uirorum, mulierumq; omnium, ſimulacrũ Dianæ tollendum locatur. uidete, quãta religione fuerit. apud Segeſtanos repertũ eſſe iudices ſcitote neminem neque liberum, neque ſeruum, neque ciuem, neq; peregrinum, qui illud ſignũ auderet attingere. barbaros quoſdã Lilybæo ſcitote aduocatos eſſe operarios. hi deniq; illud, ignari totius negotij, ac religionis, mercede accepta ſuſtulerunt. quod cum ex oppido exportaretur, quem cõuentum mulierum factum eſſe arbitramini? quem fletum maiorum natu? quorum nõnulli etiam illum diem memoria tenebant, cum illa eadem Diana Segeſtã Carthagine reuecta, uictoriam populi R. reditu ſuo nuntiaſſet. quàm diſſimilis hic dies illi tempori uidebatur. tum im=

perator populi R. uir clariſſimus deos patrios reportabat Segeſtanis, ex urbe hoſtium recuperatos: nũc ex urbe ſociorũ Prætor eiuſdem populi turpiſſimus, atq; impuriſſimus eoſdem illos deos nefario ſcelere auferebat. quid hoc tota Sicilia eſt clarius, quàm omnes Segeſtanas matronas, & uirgines conueniſſe, cum Diana exportaretur ex oppido? unxiſſe unguentis? cõpleſſe coronis, & floribus? thure odoribusq; incenſis uſque ad agri fines proſecutas eſſe? hanc tu tantam religionem ſi tum in imperio propter cupiditatem, atq; audaciam non pertimeſcebas, ne nunc quidem in tanto tuo, liberorumq; tuorũ periculo perhorreſcis? quem tibi aut hominem, inuitis dijs immortalibus, aut uero deum, tantis eorum religionibus uiolatis, auxilio futurum putas? tibi illa Diana in pace, atque in otio religionem nullam attulit? quæ cum duas urbes, in quibus locata fuerat, captas incenſasq; uidiſſet, bis ex duorum bellorum flãma, ferroq; ſeruata eſt: quæ Carthaginenſium uictoria loco mutato, religionem tamen non amiſit: P. Africani uirtute, religionem ſimul cum loco recuperauit. quo quidem ſcelere ſuſcepto, cum inanis eſſet baſis, & in ea P. Africani nomen inciſum, res indigna, atque intoleranda uidebatur omnibus, nõ ſolum religiones eſſe uiolatas, uerũ etiam P. Africani, uiri fortiſſimi, rerum geſtarum gloriam, memoriam uirtutis, monimenta uictoriæ C. Verrem ſuſtuliſſe. quod cum iſti renunciaretur de baſi, ac literis, exiſtimauit homines in obliuionem totius negotij eſſe uenturos, ſi etiam baſim tanquam indicem ſui ſceleris ſuſtuliſſet: itaq; tollendã iſtius imperio locauerunt. quæ uobis locatio ex publicis Segeſtanorum literis priore actione recitata eſt. te nunc

P.Scipio,te inquam lectiſſimum,ornatiſſimumq́; adole=
ſcentem appello:abs te officium tuum,debitũ generi,& nomini,requiro,& flagito.cur pro iſto,qui laudẽ,hono remq́; familiæ ueſtræ depeculatus eſt,pugnas? cur eum defenſum eſſe uis?cur ego tuas partes ſuſcipio?cur tuum onus ſuſtineo?cur M.Tullius P. Africani monimenta re quirit: P.Scipio eum,qui illa ſuſtulit, defendit?cũ mos à maioribus traditus ſit,ut monimenta maiorum ita ſuo= rũ quiſq; defendat,ut ea ne ornari quidem nomine alie no ſinat:tu iſti aderis, qui non obtruſit aliqua ex parte monimenta P.Scipionis,ſed funditus ſuſtulit,at deleuit? quiſnam igitur per deos immortales tuebitur P.Scipio= nis memoriã mortui?quis monimenta,atque iudicia uir tutis,ſi tu ea relinquis,ac deſeris?neque ſolum ſpoliata il la patiere,ſed etiam eorũ ſpoliatorem, uexatoremq́; de= fendes?adſunt Segeſtani clientes tui, ſocij populi R. atq; amici:certiorem te faciunt,P.Africanum Carthagine de leta ſimulacrum Dianæ maioribus ſuis reſtituiſſe, idq́; apud Segeſtanos eius imperatoris nomine poſitum,ac de dicatum fuiſſe,hoc Verrem demoliendum,& aſportan= dum,nomenq́; omnino P.Scipionisdelẽdum, tollẽdumq́; curaſſe.orãt te,atq; obſecrant,ut ſibi religionem, generi tuo laudem,gloriamq́; reſtituas:ut,quod ex urbe hoſtiũ per P.Africanum recuperarint,id per te ex prædonis do mo conſeruare poſſint. quid aut his reſpondere honeſte potes,aut illi facere,niſi ut te,ac fidem tuam implorent? adſunt,& implorant. potes domeſticæ laudis amplitudi nem Scipio tueri:potes:omnia in te ſunt,quæ aut fortu na hominibus, aut natura largitur. non præcerpo fru= ctum officij tui : non alienam mihi laudem appeto: non

eſt pudoris mei, P. Scipione florentiſſimo adoleſcente ui- uo, & incolumi, me propugnatorem monimentorum P. Scipionis, defenſoremq́; profiteri. quamobrem ſi ſuſcipis domeſticæ laudis patrociniũ, me non ſolum ſilere de ue- ſtris monimentis oportebit, ſed etiam lætari, P. Africani eiuſmodi eſſe fortunas mortui, ut eius honos ab ijs, qui ex eadẽ familia ſint, defendatur, neq; ullum aduentitiũ requiratur auxiliũ. ſi iſtius amicitia te impediet; ſi hoc, quod abs te poſtulo, minus ad officium tuum pertinere arbitrabere: ſuccedam ego uicarius tuo munere: ſuſci- piam partes, quas alienas eſſe arbitrabar, ne iſta præcla- ra nobilitas deſinat queri populum R. hominibus nouis, atque induſtrijs libenter honores mãdare, ſemperq́; man- daſſe. non eſt quærẽdum, in ea ciuitate, quæ propter uir tutem omnibus nationibus imperat, uirtutem plurimũ poſſe. ſit apud alios imago P. Africani: ornẽtur alij mor- tui uirtute, ac nomine. talis ille uir fuit, ita de populo R. meritus eſt, ut non uni familiæ, ſed uniuerſæ ciuitati cõ mendatus eſſe debeat. eſt aliqua mea pars uirilis, quòd eius ciuitatis ſum, quã ille amplam, illuſtrẽ, claramq́; red didit: præcipue quòd in his artibus pro mea parte uer- ſor, quarum ille princeps fuit, æquitate, induſtria, tẽperã tia, defenſione miſerorum, odio improborũ: quæ cogna- tio ſtudiorum, & artium propemodum non minus eſt coniuncta, quàm iſta, qua uos delectamini, generis, et no minis. repeto abs te Verres monimentũ P. Africani: cau- ſam Siculorum, quam ſuſcepi, relinquo: iudicium de pe- cunijs repetundis ne ſit hoc tempore: Segeſtanorum iniu riæ negligantur: baſis P. Africani reſtituatur: nomen inuictiſſimi imperatoris incidatur: ſignum pulcherri-

mum Carthagine *captum reponatur.hæc abs te non* Si=*culorum defenſor,non tuus accuſator,non* Segeſtani *po ſtulant , ſed is,qui laudem, gloriamq́; P.Africani tuen=dam,conſeruandamq́; ſuſcepit.nõ uereor,ne hoc officiũ meum* P.Seruilio *iudici non probem : qui cum res ma=ximas geſſerit,monimentaq́; ſuarum rerum maxime cõ ſtituat,atque in his elaboret;profecto uolet hæc non ſo=lum ſuis poſteris,uerũ etiam omnibus uiris fortibus, & bonis ciuibus defendenda , non ſpolianda improbis tra=dere.non uereor,ne tibi* Q. Catule *diſpliceat,cuius am=pliſſimum in orbe terrarum , clariſſimumq́; monimen=tum eſt,quamplurimos eſſe cuſtodes monimentorum, et putare omnes bonos alienæ gloriæ defenſionem ad offi=cium ſuum pertinere.& quidem cæteris iſtius furtis,at que flagitijs ita moueor,ut ea reprehendenda tantũ pu tem.hic uero tantum dolore afficior,ut nihil mihi indi=gnius ferendum uideatur.* Verres *Africani monimentis domum ſuam plenam ſtupri,plenam flagitij,plenam de decoris ornabit?* Verres *temperatiſſimi,ſanctiſſimiq́; ui=ri monimentum,* Dianæ *ſimulacrum uirginis in ea do=mo collocabit,in qua ſemper meretricum lenonumq́; fla gitia uerſantur ?* At *hoc ſolum Africani monimentum uiolaſti?quid?à* Tindaritanis *non eiuſdem* Scipionis *be=neficio poſitum ſimulacrum* Mercurij *pulcherrime fa=ctum ſuſtuliſti . at quemadmodum , dij immortales, quàm audacter,quàm libidinoſe,quàm impudenter. au diſtis nuper dicere* Legatos Tindaritanos,*homines hone=ſtiſſimos, ac principes ciuitatis;* Mercurium *, qui ſacris anniuerſarijs apud eos, ac ſumma religione coleretur; quem* P.Africanus Carthagine *capta* Tindaritanis *non*

ſolum ſuæ uictoriæ, ſed etiam illorum fidei, ſocietatiſq; monimentum, atq; indiciũ dediſſet, huius ui, ſcelere, imperioq́; eſſe ſublatum. qui, ut primum in illud oppidum uenit, ſtatim, tanquam ita fieri non ſolum oporteret, ſed etiam neceſſe eſſet, tanquam hoc ſenatus mãdaſſet, populuſq; R. iuſſiſſet, ita, continuo ſignum ut demolirentur, & Meſſanam deportarent, imperauit. quod cum illis, qui aderant, indignum; qui audiebãt, incredibile uideretur: non eſt ab iſto primo illo aduentu perſeueratum. diſcedens mandat Prodagoro Sopatro, cuius uerba audiſtis, ut demoliatur. cum recuſaret, uehemẽter minatur.. ita tum ex illo oppido proficiſcitur. Prodagorus refert rem ad ſenatum: uehemẽter undiq; reclamatur. ne multa: iterum iſte aliquanto poſt ad illos uenit, quærit continuo de ſigno. reſpondetur ei, ſenatum non permittere; pœnam capitis conſtitutã, ſi iniuſſu ſenatus quiſquam attigiſſet: ſimul religio commemoratur. tũ iſte, quam mihi religionem narras? quam pœnam? quem ſenatum? uiuum te nõ relinquam: moriere uirgis, niſi ſignum traditur. Sopater iterum flens ad ſenatũ defert iſtius cupiditatem, minaſq; demonſtrat. ſenatus Sopatro reſponſum nullum dat, ſed cõmotus, perturbatuſq; diſcedit. ille Prætoris accerſitus nuntio, rem demonſtrat, negat ullo modo fieri poſſe. atque hæc (nihil enim prætermittendum de iſtius impudentia uidetur) agebantur in cõuẽtu palã, de ſella, ac de loco ſuperiore. erat hiems ſumma, tempeſtas, ut ipſum Sopatrũ dicere audiſtis, perfrigida, imber maximus, cum iſte imperat lictoribus, ut Sopatrum de porticu, in qua ipſe ſedebat, præcipitem in forũ deijciant, nudumq; conſtituant. uix erat hoc planè etiã

imperatum,cum illum ſpoliatum,ſtipatumq́; lictoribus uideres.omnes ideo putabãt,ut miſer, atque innocẽs uirgis cæderetur.fefellit hæc homines opinio. uirgis iſte cæderet ſine cauſa ſociũ populi R.atque amicũ? non uſque eò improbus:non omnia ſunt in eo uno uitia:nunquam fuit crudelis.leniter hominem clementerq́; accepit.equeſtres ſunt medio in foro Marcellorum ſtatuæ,ſicuti ferè cæteris in oppidis Siciliæ.ex quibus iſte C.Marcelli ſtatuã delegit:cuius officia in illa ciuitate,totáq; prouincia recentiſſima erant,& maxima. in ea Sopatrum,hominẽ tum domi nobilem,tum ſummo magiſtratu præditum, diuaricari,ac deligari iubet.quo cruciatu ſit affectus,uenire in mentem neceſſe eſt omnibus,cũ eſſet uinctus nudus in aere,in imbri, in frigore.neq; tamẽ finis huic iniuriæ,crudelitatiq́; fiebat,donec populus,atque uniuerſa multitudo atrocitate res, miſericordiáq; cõmota,ſenatũ clamore coegit, ut ei ſimulacrũ illud Mercurij pollicere tur. clamabant fore,ut ipſi ſeſe dij immortales ulciſcerẽtur,hominem interea perire innocentẽ non oportere. tum frequẽs ſenatus ad iſtum uenit, pollicetur ſignum. ita Sopater de ſtatua C.Marcelli,cum iã penè obriguiſſet,uix uiuus aufertur.non poſſum diſpoſite iſtũ accuſare,ſi cupiam. opus eſt non ſolũ ingenio,uerum etiam artificio quodam ſingulari.unũ hoc crimẽ uidetur eſſe,& à me pro uno ponitur: de Mercurio Tindaritano plura ſunt : ſed ea quo pacto diſtinguere, ac ſeparare poſſim, neſcio.eſt pecuniarũ captarum, quòd ſignum à ſocijs pecuniæ magnæ ſuſtulit:eſt peculatus,quòd publice populi R.ſignũ,de præda hoſtium captum,poſitum imperatoris noſtri nomine,nõ dubitauit auferre. eſt maieſtatis,quòd

imperij

imperij noſtri gloriæ,rerumq; geſtarũ monimenta euertere,atque aſportare auſus eſt . eſt ſceleris, ꝙ religiones maximas uiolauit . eſt crudelitatis,ꝙ in hominem innocentem,in ſociũ noſtrũ,atque amicũ,nouũ,ac ſingulare ſupplicij genus excogitauit . illud uero quid ſit,iã non queo dicere:quo nomine appellem,neſcio: ꝙ in C.Marcelli ſtatua . quid eſt hoc ? patronus ne quòd erat?quid tum ? quò id ſpectat ? utrum ea res ad opẽ,an ad calamitatem cliẽtium,atque hoſpitũ ualere debebat? an ut hoc oſtenderes,contra uim tuam in patronis præſidij nihil eſſe?quis hoc nõ intelligeret,in improbi præſentis imperio maiorem eſſe uim,ꝗ̃ in bonorum abſentiũ patrocinio?an uero ex hoc illa tua ſingularis ſignificatur inſolentia,ſuperbia,contumacia ? detrahere uidelicet aliquid te de magnitudine Marcellorũ putaſti?itaq; nunc Siculorũ Marcelli nõ ſunt patroni,Verres in eorũ locũ ſubſtitutus eſt . quã in te tantam uirtutem eſſe,aut dignitatem arbitratus es, ut conarere clientelam tã illuſtrem,tam ſplendidæ prouinciæ traducere ad te,auferre à certiſſimis,antiquiſſimisq; patronis ? tu iſta ſtultitia , nequitia,inertia,non modo totius Siciliæ , ſed unius tenuiſſimi Siculi cliẽtelã tueri potes ? tibi Marcelli ſtatua pro patibulo in cliẽtes Marcellorũ fuit?tu ex illius honore in eos ipſos,qui honorẽ illi habuerant,ſupplicia quærebas?quid poſtea ? quid tandẽ tuis ſtatuis fore arbitrabare?an uero id,quod accidit? nã Tindaritani ſtatuam iſtius,quam ſibi propter Marcellos,altiore etiam baſi poni iuſſerat,deturbarũt,ſimul ac ſucceſſũ iſti audierunt. dedit igitur tibi fortuna Siculorum C. Marcellum iudicem,ut,cuius ad ſtatuam Siculi te Prætore alligabãtur,

eius religioni te eũdem uinctũ, aſtrictumq; dedamus. ac primo iudices hoc ſignum Mercurij dicebat iſte Tyndaritanos C. Marcello huic Aeſernino uendidiſſe: atque hoc ſua cauſa etiam Marcellũ ipſum ſperabat eſſe dictur ũ. quod mihi nunquã ueriſimile uiſum eſt, adoleſcentem illo loco natũ, patronũ Siciliæ, nomen ſuũ iſti ad tranſlationem criminis commodaturum. uerũtamẽ ita res mihi tota præuiſa, atque præcauta eſt, uti, ſi maxime eſſet inuẽtus, qui in ſe ſuſcipere iſtius culpã, crimenq; cuperet, tamẽ is proficere nihil poſſet: eos. n. teſtes deduxi, et eas literas deportaui, ut de iſtius facto dubiũ nemini eſſet poſſet. publicæ literæ ſunt, deportatũ eſſe Mercuriũ Meſſanã ſumptu publico: dicũt, quanti: præfuiſſe huic negotio publice Legatũ Poleã. quid is? ubi eſt? præſto eſt: teſtis eſt. Proagori Sopatri iuſſu. quis eſt hic? qui ad ſtatuã aſtrictus eſt. quid is? ubi eſt? teſtis eſt. uidiſtis hominẽ, et uerba eius audiſtis. demoliendum curauit Demetrius Gymnaſiarchus, ꝙ is ei loco præerat. quid? hoc nos dicimus? immo uero ipſe præſens: Romæ, nuper iſtũ eſſe pollicitũ, ſeſe id ſignũ Legatis eſſe redditurum, ſi eius rei teſtificatio tolleretur, cautumq; eſſet eos teſtimoniũ non eſſe dicturos. dixit hoc apud uos Zoſippus, & Hiſmenias, homines nobiliſſimi, et principes Tindaritanæ ciuitatis. Quid Agrigẽto? nõ ne eiuſdẽ P. Scipionis monimẽtum, ſignum Apollinis pulcherrimũ, cuius in femine literulis minutis argenteis nomẽ Myronis erat inſcriptum, ex Aeſculapij religioſiſſimo fano ſuſtuliſti? quod iſte iudices cũ clàm feciſſet, cum ad ſuum ſcelus illud, furtumq; nefarios quoſdam homines improbos duces, atque adiutores adhibuiſſet: uehementer cõ=

mota ciuitas eſt. uno eodem tempore Agrigentini beneficium Africani, religionem domeſticam, ornamẽtum urbis, indicium uictoriæ, teſtimonium ſocietatis requirebät. itaque ab illis, qui principes in ea ciuitate erant, præcipitur, & negotiũ datur Quæſtoribus, & Aedilibus, ut noctu uigilias agerẽt ad ædes ſacras: etenim iſte Agrigenti (credo propter multitudinem illorum hominum, atque uirtutem; & quòd ciues R. uiri fortes, ac ſtrenui, & honeſti permulti in illo oppido, coniunctiſſimo animo cum ipſis Agrigentinis uiuunt, ac negotiantur) non audebat palàm tollere, aut poſcere, quæ placebant. Herculis templum eſt apud Agrigentinos, non longe à foro, ſanè ſanctum apud illos, & religioſum. ibi eſt ex ære ſimulacrum ipſius Herculis: quo non facile quidquã dixerim me uidiſſe pulchrius (tametſi nõ tam multum in iſtis rebus intelligo, quàm multa uidi) uſque eò iudices, ut rictus eius, ac mentum paulo ſit attritius, quòd in precibus, & gratulationibus non ſolum id uenerari, uerum etiam oſculari ſolent. ad hoc templum, cum eſſet iſte Agrigenti, duce Timarchide repente nocte intempeſta ſeruorum armatorum fit cõcurſus, atque impetus. clamor à uigilibus, faniq; cuſtodibus tollitur. qui primo cum obſiſtere, ac defendere conarentur, male mulctati clauis, ac fuſtibus repelluntur. poſtea conuulſis repagulis, effractisq; ualuis, demoliri ſignum, ac uectibus labefactare conantur. interea ex clamore fama tota urbe percrebuit, expugnari deos patrios, non hoſtium aduentu, neque repentino prædonũ impetu, ſed ex domo, atque cohorte Prætoria manũ fugitiuorũ inſtructã, armatamq; ueniſſe.

nemo Agrigenti neque ætate tā affecta, neq; uiribus tā infirmis fuit, qui non illa nocte eo nuncio excitatus ſur rexerit, telumq́;, quod cuique ſors offerebat, arripuerit. itaq; breui tēpore ad fanū ex urbe tota concurritur. ho ra amplius iam in demoliendo ſigno permulti homines moliebātur: illud interea nulla lababat ex parte, cum alij uectibus ſubiectis conarentur cōmouere, alij deliga tū omnibus mēbris rapere ad ſe funibus. repēte Agrigē-tini concurrunt: fit magna lapidatio: dant ſeſe in fugā iſtius præclari imperatoris nocturni milites. duo tamen ſigilla perparuula tollunt, ne omnino inanes ad iſtum prædonē religionum reuerterentur. nunq̄ tam male eſt Siculis, *quin aliquid facete, & cōmode dicant, uelut in hac re. aiebant in labores* Herculis *non minus hunc im maniſſimum* Verrem, *q̄ illum aprum* Erymanthium *re ferri oportere. hanc uirtutem* Agrigentinorum *imitati ſunt* Aſſorini *poſtea, uiri fortes, et fideles, ſed nequaquā ex tam ampla, neque tā ex nobili ciuitate.* Chryſas *eſt amnis, qui per* Aſſorinorum *agros fluit. is apud illos habetur deus, & religione maxima colitur. fanum eius eſt in agro, propter ipſam uiā, qua* Aſſoro *itur* Ennā: *in eo* Chryſæ *eſt ſimulacrum præclare factū è marmore. id iſte poſcere* Aſſorinos *propter ſingularē eius fani re-ligionem non auſus eſt.* Tlepolemo *dat,* Hieroniq; *ne-gotium illi noctu facta manu, armatiq; ueniunt: fores ædis effringūt: æditui, cuſtodesq; mature ſentiūt: ſignū, quod erat notum uicinitati, buccina datur: homines ex agris cōcurrunt: eijcitur, fugaturq́;* Tlepolemus: *neq; quidquam ex fano* Chryſæ, *præter unum perparuulū ſignum ex ære, deſideratum eſt.* Matris *magnæ fanū*

apud Enguinos eſt: iam enim mihi nō modo breuiter unoquoque dicendū eſt, ſed etiam prætereunda uidentur eſſe permulta, ut ad maiora iſtius, & illuſtriora in hoc genere furta, et ſcelera ueniamus. in hoc fano loricas, galeasq; æneas, cælatas opere Corinthio, hydriasq; grādes, ſimili in genere, atque eadē arte perfectas, idē ille P. Scipio, uir omnibus rebus præcellētiſſimus, poſuerat, & ſuū nomē inſcripſerat. quid iam de iſto plura dicam, aut queras? omnia illa iudices abſtulit: nihil in religioſiſſimo fano, præter ueſtigia uiolatæ religionis, nomenq; P. Scipionis, reliquit: hoſtiū ſpolia, monimēta imperatorū, decora, atque ornamēta fanorum, poſthac his præclaris nominibus amiſſis, in inſtrumēto, ac ſuppelle-ctili C. Verris numerabūtur. tu uidelicet ſolus uaſis Corinthijs delectaris? tu illius æris tēperationē, tu operum liniamenta ſolertiſſime perſpicis? hæc Scipio ille nō intelligebat, homo doctiſſimus, atque humaniſſimus? tu ſine ulla bona arte, ſine humanitate, ſine ingenio, ſine literis intelligis, et iudicas? uide, ne ille non ſolū temperātia, ſed etiam intelligētia te, atque iſtos, qui ſe elegantes dici uolunt, uicerit: nā quia, ꝗ pulchra eſſent, intelligebat, iccirco exiſtimabat ea non ad hominū luxuriem, ſed ad ornatum fanorū, atque oppidorum eſſe facta, ut poſteris noſtris monimēta religioſa eſſe uideātur. audite etiā ſingularem eius iudices cupiditatē, audaciā, amentiam, in ijs præſertim ſacris polluendis, quæ non modo manibus attingi, ſed ne cogitatione quidem uiolari fas fuit. Sacrarium Cereris eſt apud Catinenſes, eadem religione qua Romæ, qua in cæteris locis, qua propè in toto orbe terrarū. in eo ſacrario intimo fuit ſignum Cereris per-

antiquum : quod uiri,non modo cuiuſmodi eſſet, ſed ne eſſe quidē ſciebant:aditus enim in id ſacrariū nō eſt uiris: ſacra per mulieres,ac uirgines cōfici ſolent.hoc ſi=gnū noctu clàm iſtius ſerui ex illo religioſiſſimo, atque antiquiſſimo fano ſuſtulerūt.poſtridie ſacerdotes Cere=ris,atque illius fani antiſtitæ,maiores natu, probatæ,ac nobiles mulieres,rem ad magiſtratus ſuos deferūt. om=nibus acerbū,indignū,luctuoſum denique uidebatur. tum iſte permotus illa atrocitate negotij,ut ab ſe ſcele=ris iſtius ſuſpicio remoueretur, dat hoſpiti ſuo cuidā ne gotium,ut aliquem reperiret, quem ea feciſſe inſimula ret,daretq; operā ut is eo crimine dānaretur,ne ipſe eſ ſet in crimine.res nō procraſtinatur:nā cū iſte Catinam profectus eſſet,ſerui cuiuſdā nomen defertur : is accu=ſatur : ficti teſtes in eū dantur:rem cūctus ſenatus Ca=tinenſium legibus iudicat. ſacerdotes uocantur : ex his quæritur ſecreto in curia,quid eſſet factū,quemadmo=dum arbitrarentur ſignum eſſe ablatum. reſpondēt il=læ,Prætoris in illo loco ſeruos eſſe uiſos.res,quæ eſſet an tea nō obſcura, ſacerdotū teſtimonio perſpicua eſſe cœ=pit.itur in conſiliū : ſeruus ille innocens omnibus ſentē tijs abſoluitur, quo facilius uos hunc omnibus ſentētijs condemnare poſſetis : quid enim poſtulas Verres? quid ſperas?quid ſpectas? quem tibi aut deorū, aut hominū auxilio putas futurum : eò ne tu ſeruos ad ſpoliandum fanum immittere auſus es,quò liberos adire ne orandi quidem cauſa fas erat? his ne rebus manus afferre nō dubitaſti. à quibus etiam oculos cohibere te religionū iura cogebāt? tametſi ne oculis quidem captus in hanc fraudē tā ſceleratā,ac tam nefariā decidiſti: nā id con=

cupiſti,quod nunquam uideras: id inquam adamaſti, quod antea nõ aſpexeras. auribus tu tantã cupiditatẽ concepiſti,ut eã non metus,non religio,nõ deorũ uis,nõ hominum exiſtimatio contineret. at ex uiro bono credo audieras,et bono auctore. qui id poteſt? qui ne ex uiro quidẽ audire potueris. audiſti igitur ex muliere; quoniã id uiri neque uidiſſe,neque noſſe poterãt. qualẽ porrò illã fœminã fuiſſe putatis iudices,q̃ pudicam, quæ cum Verre loqueretur? q̃ religioſam,quæ ſacrariũ ſpoliandi oſtenderet rõnem? at minime mirũ, quæ ſacra per ſummam caſtimonĩam uirorũ,ac mulierũ fiãt, eadem per iſtius ſtuprum,ac flagitiũ eſſe uiolata. quid ergo? hoc ſolum auditione expetere cœpit,cũ id ipſe nõ uidiſſet? immo uero alia cõplura. ex quibus eligam ſpoliationẽ nobiliſſimi,atq; antiquiſſimi fani: de qua priore actione teſtes dicere audiſtis. nunc eadẽ illa quæſo audite,& diligenter,ſicut adhuc feciſtis,attendite. Inſula eſt Melita iudices,ſatis lato ab Sicilia mari, periculoſoq́; diſiũcta: in qua eſt eodẽ nomine oppidũ, quò iſte nunquam acceſſit. quod tamen iſti textrinũ per triennium ad muliebrem ueſtem conficiẽdam fuit. ab eo oppido non longe,in promontorio fanum eſt Iunonis antiquũ: quod tãta religione ſemper fuit, ut non modo illis Punicis bellis,quæ in his ferè locis nauali copia geſta, atque uerſata ſunt, ſed etiam in hac prædonum multitudine ſemper inuiolatũ, ſanctumq́; fuerit. quin etiã hoc memoriæ proditũ eſt,claſſe quõdam Maſiniſſæ Regis ad eũ locum appulſa, præfectum regiũ dentes eburneos incredibili magnitudine è fano ſuſtuliſſe,et eos in Africã portaſſe,Maſiniſſæq; donaſſe: Regẽ quidẽ primo

delectatũ eſſe munere: poſt, ubi audiſſet unde eſſent, ſtatim certos homines in quinqueremi miſiſſe, qui eos dẽtes reportarẽt. itaque in his inſcriptũ literis punicis fuit, Regẽ Maſiniſſam imprudentẽ accepiſſe, re cognita reponẽdos, reſtituendosq; curaſſe. erat præterea magna uis eboris, multa ornamẽta, in quibus eburneæ uictoriæ antiquo opere, ac ſumma arte perfectæ. hæc iſte omnia, ne multis morer, uno impetu, atque uno nũcio per ſeruos Venerios, quos eius rei cauſa miſerat, tollẽda, atque aſportãda curauit. prò dij immortales, quẽ ego hominẽ accuſo? quẽ legibus, ac iudiciali iure perſequor? de quo uos ſentẽtiã per tabellã feretis? dicũt Legati Melitẽſes publice, ſpoliatum templum eſſe Iunonis, nihil iſtũ in religioſiſſimo fano reliquiſſe, quem in locum claſſes hoſtium ſæpe acceſſerint, ubi piratæ ferè quotãnis hiemare ſolebãt: quod neque prædo uiolarit antea, neque hoſtis attigerit, id ab uno iſto ſic ſpoliatũ eſſe, ut nihil omnino ſit relictũ. hic nũc aut iſte reus, aut ego accuſator, aut hoc iudiciũ appellabitur? criminibus enim coarguitur, aut ſuſpicionibus in iudiciũ uocatur? dij ablati, fana uexata, nudatæ urbes reperiuntur. earum aũt rerum nullam ſibi iſte neque inficiandi rationẽ, neque defendendi facultatẽ reliquit: omnibus in rebus coarguitur à me, cõuincitur à teſtibus, urgetur cõfeſſione ſua, manifeſtis in maleficijs tenetur, et manet etiã, ac tacitus facta mecũ ſua recognoſcit. nimiũ mihi diu uideor in uno genere uerſari criminũ: ſentio iudices occurrẽdũ eſſe ſatietati auriũ, animorumq; ueſtrorũ. quãobrẽ multa prætermittam. ad ea aũt, quæ dicturus ſum, reficite uos quæſo iudices ꝑ deos immortales, ꝑ eos ipſos, de quo=

rũ religione iãdiu dicimus,dũ id eius facinus cõmemo-ro,& proſero,quo prouincia tota cõmota eſt. de quo ſi paulo altius ordiri,ac repetere memoriã religionis uidebor,ignoſcite. rei magnitudo me breuiter perſtringere atrocitatẽ criminis nõ ſinit. Vetus eſt hæc opinio iudices,quæ cõſtat ex antiquiſſimis Græcorũ literis,atq; monimẽtis;inſulã Siciliã totã eſſe Cereri,et Liberæ cõſecratam.hoc cũ cæteræ gentes ſic arbitrantur, tum ipſis Siculis tã perſuaſum eſt,ut animis eorũ inſitũ,atque innatum eſſe uideatur: nam & natas eſſe has in his locis deas,et fruges in ea terra primũ repertas arbitrãtur,et raptam eſſe Liberã, quã eandem Proſerpinam uocãt, ex Ennenſium nemore; qui locus,ꝙ in media eſt inſula ſitus,umbilicus Siciliæ nominatur.quã cũ inueſtigare, et conquirere Ceres uellet, dicitur inflãmaſſe tædas ijs ignibus,ꝗ ex Aetnæ uertice erũpunt:quas ſibi cum ipſa præferret, orbem omnium peragraſſe terrarum. Enna autem,ubi ea,quæ dico,geſta eſſe memorantur,eſt loco præcelſo,atq; edito:quo in ſummo eſt æquata agri planities,et aquæ perẽnes: tota uero omni aditu circuncisa,atque dirempta eſt. quã circa lacus,luciq; ſunt plurimi,et lectiſſimi flores omni tempore anni:locus ut ipſe raptum illũ uirginis,quem iam à pueris,accepimus,declarare uideatur: etenim propter eſt ſpelunca quædã, conuerſa ad aquilonẽ,infinita altitudine, qua Ditẽ patrem fuerũt repente cũ curru extitiſſe, abreptamq; ex eo loco uirginẽ ſecũ aſportaſſe,et ſubito nõ longe à Syracuſis penetraſſe ſub terras, lacumq; in eo loco repẽte extitiſſe: ubi uſque ad hoc tẽpus Syracuſani feſtos dies anniuerſarios agunt,celeberrimo uirorũ, mulierumq;

conuentu. propter huius opiniones uetuſtatem, ꝙ eorum his locis ueſtigia, ac propè incunabula reperiuntur deorũ, mira quædã tota Sicilia priuatim, ac publice religio eſt Cereris Ennenſis: etenim multa ſæpe prodigia uim eius, numenq́; declarant, multis ſæpe in difficillimis rebus præſens auxiliũ eius oblatũ eſt: ut hæc inſula ab ea nõ ſolũ diligi, ſed etiã, incoli, cuſtodiriq́; uideatur. nec ſolũ Siculi, uerũ etiã cæteræ gentes, nationesq́; Ennenſem Cererẽ maxime colunt. etenim ſi Athenienſium ſacra ſumma cupiditate expetuntur, ad quos Ceres in illo errore ueniſſe dicitur, frugesq́; attuliſſe: quantã eſſe religionem conuenit eorum, apud quos eã natam eſſe, & fruges inueniſſe conſtat? itaq; apud patres noſtros atroci, ac difficili Reip. tempore, cum Tib. Graccho occiſo magnorum periculorũ metus ex oſtentis portenderetur, P. Mutio, L. Calphurnio Coss. aditum eſt ad libros Sibyllinos: in quibus inuentũ eſt, Cererem antiquiſſimam placari oportere. tũ ex ampliſſimo collegio Decemuirali ſacerdotes populi R. cũ eſſet in urbe noſtra Cereris pulcherrimum, & magnificentiſſimum templum, tamen uſque Ennam profecti ſunt: tãta enim erat auctoritas, et uetuſtas illius religionis, ut, cũ illuc irent, non ad ædem Cereris, ſed ad ipſam Cererem proficiſci uiderentur. non obtundam diutius aures ueſtras: iandudum uereor, ne oratio mea aliena ab iudiciorum ratione, et quotidiana dicendi conſuetudine eſſe uideatur. hoc dico, hanc ipſam Cererem, antiquiſſimam, religioſiſſimam, principem omnium ſacrorum, quæ apud omnes gentes, nationesq́; fiunt, à C. Verre ex ſuis templis, ac ſedibus eſſe ſublatã. qui acceſſiſtis Ennam, uidi-

ſtis ſimulacrum Cereris è marmore, & in altero templo Liberæ. ſunt ea perampla, atque præclara, ſed non ita antiqua. ex ære fuit quoddã modica amplitudine, ac ſingulari opere, cũ facibus, perantiquũ, omnium illorum, quæ ſunt in eo fano, multo antiquiſſimum. id ſuſtulit: ac tamen eo contentus nõ fuit. ante ædem Cereris in aperto, ac propatulo loco ſigna duo ſunt, Cereris unum, alterum Triptolemi, et pulcherrima, & perampla. his pulchritudo periculo, amplitudo ſaluti fuit, ꝙ eorum demolitio, atque aſportatio perdifficilis uidebatur. inſiſtebat in manu Cereris dextra ſimulacrum pulcherrime factum Victoriæ. hoc iſte è ſigno Cereris auellendum, aſportandumq; curauit. qui tandem iſtius animus eſt nunc in recognitione ſcelerum ſuorum, cũ ego ipſe in commemoratione eorũ non ſolum animo cõmouear, uerum etiam corpore perhorreſcam? uenit enim mihi fani, loci, religionis illius in mentẽ: uerſantur ante oculos omnia; dies ille, quo ego Ennam cum ueniſſem, præſto mihi ſacerdotes Cereris cum infulis, ac uerbenis fuerunt; concio, conuentusq; ciuiũ, in quo ego cum loquerer, tanti fletus, gemitusq; fiebãt, ut acerbiſſimus tota urbe luctus uerſari uideretur. nõ illi decumarũ imperia, non bonorũ direptiones, non iniqua iudicia, non importuniſſimas iſtius libidines, non uim, nõ contumelias, quibus operti, oppreſſi erãt, conquerebantur: Cereris numen, ſacrorum uetuſtatem, fani religionem, iſtius ſceleratiſſimi, atque audaciſſimi ſupplicio expiari uolebant: omnia ſe cætera pati, ac negligere dicebant: hic dolor erat tantus, ut Verres alter Orcus ueniſſe Ennam, & non Proſerpinam aſportaſſe, ſed ipſam

abripuiſſe Cererem uideretur: etenim urbs illa, nõ urbs uidetur, ſed fanum Cereris eſſe: habitare apud ſeſe Cererem Ennenſes arbitrantur: ut mihi non ciues illius ciuitatis, ſed omnes ſacerdotes, omnes accolæ, atq; antiſtites Cereris eſſe uideantur. Ennæ tu ſimulacrũ Cereris tollere audebas? Ennæ tu de manũ Cereris Victoriã diripere, & deam deæ trahere conatus es? quorum nihil uiolare, nihil attingere auſi ſunt, in quibus erãt omnia, quæ ſceleri propiora ſunt, q̃ religioni. tenuerũt enim P. Popilio, P. Rupilio Coſs. illum locum ſerui, fugitiui, barbari, hoſtes: ſed neque tã ſerui illi dominorum, quàm tu libidinũ: neque tã fugitiui illi à dominis, quàm tu à iure, & à legibus: neque tã barbari lingua, & natione illi, quàm tu natura, & moribus: neque illi tã hoſtes hominibus, quàm tu dijs immortalibus. quæ deprecatio eſt igitur ei reliqua, qui indignitate ſeruos, temeritate fugitiuos, ſcelere barbaros, crudelitate hoſtes uicerit? audiſtis Theodorũ, & Numiniũ, & Nicaſionẽ Legatos Ennenſes publice dicere, ſeſe à ſuis ciuibus hæc habere mãdata, ut ad Verrem adirent, & eum ſimulacrum Cereris, & Victoriæ repoſcerent: id ſi impetraſſent, tum ut morem ueterem Ennenſiũ conſeruarent, publice in eũ, tametſi uexaſſet Siciliã, tamẽ, quoniã hæc à maioribus conſtituta accepiſſent, teſtimonium ne quod dicerẽt: ſin aũt ea nõ reddidiſſet, tum ut iudicio adeſſent, tum uti de eius iniurijs iudices docerent, ſed multo maxime de religione quererentur. quas illorum querimonias nolite per deos immortales aſpernari, nolite contemnere, ac negligere iudices. aguntur iniuriæ ſociorum: agitur uis legum: agitur exiſtimatio, ueritaſq; iudiciorum. quæ

ſunt omnia permagna, uerum illud maximum: tanta religione obſtricta tota prouincia eſt, tanta ſuperſtitio ex iſtius facto mentes omniũ Siculorum occupauit, ut, quæcũque accidãt publice, uel priuatim incõmoda, propter eã cauſam ſcelere iſtius euenire uideãtur: audiſtis Cẽturipinos, Agyrinẽſes, Catinẽſes, Herbitẽſes, Ennenſes, cõplures alios publice dicere, quæ ſolitudo eſſet in agris, quæ uaſtitas, quæ fuga aratorum, quàm deſerta, quàm inculta, quàm relicta omnia. ea tametſi iſtius multis, et uarijs iniurijs acciderũt, tamẽ hæc una cauſa in opinione Siculorum plurimum ualet, ꝙ Cerere uiolata, omnes cultus, fructusq; Cereris in his locis interijſſe arbitrantur. medemini religioni ſociorũ iudices: conſeruate ueſtrã auctoritatẽ; neque enim hæc exterma nobis eſt religio, neq; aliena. ꝙ ſi eſſet; ſi ſuſcipere eã nolletis, tamẽ in eo, qui uiolaſſet, ſancire uos uelle oporteret. nũc uero in cõmuni omniũ gẽtium religione, inq; his ſacris, quæ maiores noſtri ab exteris nationibus adſcita, atq; accerſita coluerunt; quæ ſacra, ut erant re uera, ſic appellari Græca uoluerũt: negligentes, ac diſſoluti ſi cupiamus eſſe, qui poſſumus? Vnius etiam urbis omnium pulcherrimæ, atque ornatiſſimæ Syracuſarum direptionẽ cõmemorabo, & in mediũ proferam iudices, ut aliquãdo totam huius generis orationẽ cõcludam, ac definiã. nemo ferè ueſtrum eſt, quin, quemadmodum captæ ſint à M. Marcello Syracuſæ, ſæpe audierit, nonnunquã etiam in annalibus legerit. cõferte hanc pacem cum illo bello, huius Prætoris aduentum cum illius imperatoris uictoria, huius cohortẽ impurã cum illius exercitu inuicto, huius libidines cum illius continentia: ab illo, qui cepit,

conditas,ab hoc,qui conſtitutas accepit,captas dicetis Sy
racuſas. ac iam illa omitto, quæ diſperſe à me multis
locis dicẽtur,ac dicta ſunt: forum Syracuſanorũ,quod
introitu Marcelli purum à cæde ſeruatũ eſt, id aduen=
tu Verris Siculorum innocentium ſanguine redũdaſ=
ſe: portũ Syracuſanorum,qui tum & noſtris claſſibus,
et Carthaginenſiũ clauſus fuiſſet, eum iſto Prætore Cili
cum myoparoni,prædonibusq; patuiſſe. mitto adhibitã
uim ingenuis, matresfamilias uiolatas,quæ tũ urbe ca=
pta cõmiſſa nõ ſunt neque odio hoſtili,neque licẽtia mi
litari,neque more belli,neque iure uictoriæ: mitto inq̃
hæc omnia,quæ ab iſto per trienniũ perfecta ſunt. ea,
quæ cõiũcta cũ illis rebus ſunt,de quibus antea dixi,co
gnoſcite. Vrbẽ Syracuſas maximã eſſe Græcarũ urbiũ,
pulcherrimamq; omnium,ſæpe audiſtis. eſt iudices ita,
ut dicitur: nã & ſitu eſt cũ munito, tũ ex omni aditu
uel terra uel mari præclaro ad aſpectum: & portus ha
bet prope in ædificatione,aſpectuq; urbis incluſos: qui
cum diuerſos inter ſe aditus habeant,in exitu cõiungũ
tur,& cõfluunt. eorũ coniunctione pars oppidi,quæ ap
pellatur Inſula,mari diſiuncta anguſto, ponte rurſum
adiũgitur,et continetur. ea tãta eſt urbs,ut ex quatuor
urbibus maximis cõſtare dicatur. quarũ una eſt ea,quã
dixi,Inſula: quæ duobus portubus cincta,in utriuſque
portus oſtium,aditumq; proiecta eſt: in qua domus eſt,
quæ Regis Hieronis fuit,qua Prætores uti ſolent. in ea
ſunt ædes ſacræ cõplures,ſed duæ,quæ longe cæteris an
tecellũt;Dianæ una,& altera, quæ fuit ante iſtius ad=
uentũ ornatiſſima,Mineruæ. in hac Inſula extrema eſt
fons aquæ dulcis,cui nomẽ Arethuſa eſt,incredibili ma

gnitudine, pleniſſimus piſcium: qui fluctu totus operiretur, niſi munitione, ac mole lapidum à mari diſiunctus eſſet. Altera aũt eſt urbs Syracuſis: cui nomẽ Acradina eſt: in qua forum maximũ, pulcherrimæ porticus, ornatiſſimũ Prytaneũ, ampliſſima eſt curia, templumq; egregium Iouis Olympij: cæteræq; urbis partes una lata uia perpetua, multisq; trãſuerſis diuiſæ, priuatis ædificijs cõtinẽtur. Tertia eſt urbs, quæ, ꝙ in ea parte Fortunæ fanũ antiquũ fuit, Tyche nominata eſt: in qua & gymnaſiũ ampliſſimũ eſt, & cõplures ædes ſacræ: coliturq; ea pars, & habitatur frequentiſſime. Quarta aũt eſt urbs: quæ, quia poſtrema ædificata eſt, Neapolis nominatur: quã ad ſummam theatrũ eſt maximũ: præterea duo templa ſunt egregia, Cereris unũ, alterũ Liberæ, ſignumq; Apollinis, qui Theſmotes uocatur, pulcherrimum, & maximũ: quod iſte ſi portare potuiſſet, non dubitaſſet auferre. nunc ad Marcellũ reuertar, ne hæc à me ſine cauſa cõmemorata eſſe uideãtur. qui cũ tam præclaram urbem ui, copijsq; cepiſſet, non putauit ad laudem populi R. hoc pertinere, hanc pulchritudinẽ, ex qua præſertim nihil periculi oſtenderetur, delere, et extinguere. itaque ædificijs omnibus, publicis et priuatis, ſacris, et profanis ſic pepercit, quaſi ad ea defendẽda cum exercitu, non expugnanda ueniſſet. in ornatu urbis habuit uictoriæ rõnem, habuit humanitatis. uictoriæ putabat eſſe, multa Romã deportare, quæ ornamento urbi eſſe poſſent: humanitatis, non planè ſpoliare urbẽ, præſertim quã conſeruare uoluiſſet. in hac partitione ornatus non plus uictoria Marcelli populo R. appetiuit, quàm humanitas Syracuſanis reſeruauit.

Romam quæ aſportata ſunt, ad ædẽ Honoris, atque Virtutis, itemq́; alijs in locis uidemus. nihil in ædibus, nihil in hortis poſuit, nihil in ſuburbano. putauit, ſi urbis ornamẽta domum ſuam nõ contuliſſet, domum ſuã urbi ornamẽto futurã. Syracuſis aũt permulta, atque egregia reliquit, deum uero nullum uiolauit, nullũ attigit. conferte Verrem: nõ ut hominem cum homine cõparetis, ne qua tali uiro mortuo fiat iniuria; ſed ut pacẽ cũ bello, leges cum ui, forum, et iuriſdictionem cum ferro, & armis, aduentũ, & comitatum cum exercitu, & uictoria cõferatis. Aedes Mineruæ eſt in inſula, de qua ante dixi: quã Marcellus non attigit, quã plenam, atq; ornatam reliquit. quæ ab iſto ſic ſpoliata, atque direpta eſt, nõ ut ab hoſte aliquo, qui tamen in bello religionũ, et cõſuetudinis iura retineret, ſed ut à barbaris prædonibus uexata eſſe uideatur. pugna erat equeſtris Agathoclis Regis in tabulis picta præclare. his aũt tabulis interiores templi parietes ueſtiebãtur: nihil erat ea pictura nobilius: nihil Syracuſis, quod magis uiſendũ putaretur. has tabulas M. Marcellus, cũ omnia illa uictoria ſua profana feciſſet, tamen religione impeditus non attigit. iſte, cum illa iam propter diuturnam pacẽ, fidelitatemq́; populi Syracuſani ſacra, religioſaq́; accepiſſet; omnes eas tabulas abſtulit; parietes, quorum ornatus tot ſecula mãſerat, tot bella effugerat, nudos ac deformatos reliquit. & Marcellus, qui, ſi Syracuſas cepiſſet, duo tẽpla ſe Romæ dedicaturũ uouerat, id, quod erat ædificaturus, ijs rebus ornare, quas ceperat, noluit: Verres, q nõ Honori, neq; Virtuti, ut ille, ſed Veneri, et Cupidini uota deberet, is Mineruæ tẽplũ ſpoliare cõatus eſt. ille deos,

deorum

deorum ſpolijs ornare noluit : hic ornamenta Mineruæ uirginis in meretriciā domum trāſtulit. uiginti & ſeptē præterea tabulas pulcherrime pictas ex eadē æde ſuſtulit: in quibus erāt imagines Siciliæ Regum, ac tyrannorum: quæ non ſolum pictorum artificio delectabant, ſed etiā commemoratione hominum, & cognitione formarum. ac uidete, quanto tetrior hic tyrannus Syracuſanis fuerit, quàm quiſquam ſuperiorum, cum illi tamē ornarint templa deorum immortalium, hic etiam deorū monimenta, atq; ornamēta ſuſtulerit. iam uero quid ego de ualuis illius templi cōmemorem? uereor, ne, hæc qui non uiderunt, omnia me nimis augere, atq; ornare arbitrentur. quod tamen nemo ſuſpicari debet, tam eſſe me cupidum, ut tot uiros primarios uelim, præſertim ex iudicū numero, qui Syracuſis fuerint, qui hæc uiderint, eſſe temeritati, & mendacio meo conſcios. cōfirmare hoc liquido iudices poſſum, ualuas magnificētiores ex auro atq; ebore perfectiores nullas unquam ullo tēpore fuiſſe. incredibile dictu eſt, q̄ multi Græci de ualuarum harum pulchritudine ſcriptum reliquerint. nimirū forſitan hæc illi mirentur, atque efferant. eſto. ueruntamen honeſtius eſt Reip. noſtræ iudices ea, quæ illis pulchra eſſe uideantur, imperatorē noſtrū in bello reliquiſſe, quàm Prætorē in pace abſtuliſſe. ex ebore diligentiſſime perfecta argumenta erāt in ualuis: ea detrahēda curauit omnia. Gorgonis os pulcherrimū, crinitum anguibus, reuellit, atque abſtulit: & tamē indicauit, ſe nō ſolum artificio, ſed etiā pretio, quæſtuq; duci: nā bullas omnes aureas ex his ualuis, quæ erant & multæ, & graues, nō dubitauit auferre : quarum iſte non opere delactabatur, ſed pondere.

itaq; eiuſmodi ualuas reliquit, ut, quæ olim ad ornandũ templũ erant maxime, nunc tantũ ad claudendũ factæ eſſe uideãtur. etiam ne gramineas haſtas? uidi. n. uos in hoc non minime, cum teſtes dicerent, cõmoueri: ꝙ erant huiuſmodi, ut ſemel uidiſſe ſatis eſſet, in quibus neq; manu factum quidquã, neq; pulchritudo erat ulla, ſed tantũ magnitudo incredibilis: de qua uel audire ſatis eſſet: nimium, uidere plus q̃ ſemel. etiã ne id concupiſti? nam Sappho, quæ ſublata de Prytaneo eſt, dat tibi iuſtã excuſationẽ, propè ut concedendum, atq; ignoſcendũ eſſe uideatur. M. Syllanionis opus tam perfectum, tam elegãs, tam elaboratũ quiſquã non modo priuatus, ſed populus potius haberet, q̃ homo elegantiſſimus, atque eruditiſſimus Verres? nimirũ cõtra dici nihil poteſt: noſtrũ. n. unuſquiſq;, qui tam beati, quàm iſte eſt, nõ ſumus, tã delicati eſſe nõ poſſumus: ſi quando aliquid iſtiuſmodi uidere uolet, eat ad ædem Felicitatis, ad monimentum Catuli, in porticum Metelli: det operam, ut admittatur in alicuius iſtorum Tuſculanum: ſpectet eorum ornatum, ſi quid iſte ſuorum Aedilibus accõmodauit: Verres hæc habeat domi: Verres ornamentis fanorum, atque oppidorum habeat plenam domũ, uillas refertas. etiam ne huius operarij ſtudia, ac delicias iudices perferetis? qui ita natus eſt, ita educatus, ita factus & animo, & corpore, ut multo appoſitior ad deferenda, quàm ad auferẽda ſigna eſſe uideatur. atque hæc Sappho ſublata quantũ deſiderium ſui reliquerit, dici uix poteſt: nã tum ipſa fuit egregie facta, tum epigrãma græcum pernobile inciſum habuit in baſi: quod iſte eruditus homo, & Græculus, q hæc ſubtiliter iudicat, qui ſolus intelligit, ſi unam literã

græcam ſciſſet, certe non ſuſtuliſſet: nunc. n. quod inſcriptum eſt inani in baſi, declarat quid fuerit, & id ablatū indicat quid? ſignum Pæanis ex æde Aeſculapij præclare factum, ſacrum, & religioſum nō ſuſtuliſti? quod omnes propter pulchritudinem uiſere, propter religionē colere ſolebant. quid? ex æde Liberi ſimulacrum Ariſtei non tuo imperio palàm ablatum eſt? quid? ex æde Iouis religioſiſſimum ſimulacrū Iouis Imperatoris, quem Græci Vrion nominant, pulcherrime factum non ne abſtuliſti? quid? ex æde Liberi paruū illud caput pulcherrimū, quod uiſere ſolebamus, num dubitaſti tollere? atque ille Pæan ſacrificijs anniuerſarijs ſimul cum Aeſculapio apud illos colebatur. Ariſteus, qui, ut Græci ferūt, Liberi filius, inuentor olei eſſe dicitur, unà cum Libero patre apud illos eodem erat in templo conſecratus. Iouem aūt Imperatorem quāto honori in ſuo templo fuiſſe arbitramini? hinc colligere poteſtis, ſi recordari uolueritis, quanta religione fuerit eadem ſpecie, atq; forma ſignū illud, quod ex Macedonia captū, in Capitolio poſuerat Flaminius. etenim tria ferebantur in orbe terrarum ſigna Iouis Imperatoris uno in genere pulcherrime facta: unū, illud Macedonicum, quod in Capitolio uidemus: alterum in Ponti ore, & anguſtijs: tertium, quod Syracuſis ante Verrem Prætorem fuit. illud Flaminius ita ex æde ſua ſuſtulit, ut in Capitolio, hoc eſt in terreſtri domicilio Iouis, poneret. quod autem eſt ad introitum Ponti, id, cum tam multa ex illo mari bella emerſerint, tam multa porrò in Pontum inuecta ſint, uſque ad hanc diem integrum, inuiolatumq; ſeruatū eſt. hoc tertium, quod erat Syracuſis, quod M. Marcellus armatus, et uictor uiderat,

quod religioni conceſſerat,quod ciues,atq; incolæ Syracuſani colere,aduenæ non ſolū uiſere,uerū etiā uenerari ſolebant,id Verres ex templo Iouis ſuſtulit. ut ſæpius ad M.Marcellū reuertar iudices,ſic habetote,plures eſſe à Syracuſanis iſtius aduentu deos, quàm uictoria Marcelli homines deſideratos. etenim ille requiſiſſe dicitur etiā Archimedē illū,ſummo ingenio hominē,ac diſciplina;eumq; cum audiſſet interfectum, permoleſte tuliſſe. iſte omnia,quæ requiſiuit;nō ut ſeruaret, uerum ut aſportaret,requiſiuit.iam illa,quia leuiora uidebuntur,ſi hoc loco dicerentur,ideo præteribo,quòd iſte menſas Delphicas è marmore,crateras ex ære pulcherrimas,uim maximam uaſorum Corinthiorū ex omnibus ædibus ſacris Syracuſis abſtulit. itaq; iudices,ij,qui hoſpites ad ea,quæ uiſenda ſunt,ducere ſolent,& unūquidq; oſtēdere,quos illi Myſtagogos uocant; conuerſam iam habent demonſtrationem ſuā:nam ut ante demonſtrabant,quid ubiq; eſſet; ita nunc,quid undique ablatū ſit,oſtendunt.quid tū? mediocri ne tandē dolore eos affectos eſſe arbitramini?non ita eſt iudices: primū,quòd omnes religione mouentur, & deos patrios,quos à maioribus acceperunt,colendos ſibi diligenter,& retinendos eſſe arbitrantur: deinde hic ornatus,hæc opera,atque artificia,ſigna,tabulæ pictæ Græcos homines nimio opere delectāt.itaq; ex illorū querimonijs intelligere poſſumus, hæc illis acerbiſſima uideri,quæ forſitan nobis leuia, & contēnenda eſſe uideātur.mihi credite iudices(tametſi uoſmet ipſos hæc eadē audire certo ſcio)cū multas acceperint per hoſce annos ſocij,atque exteræ nationes calamitates,& iniurias, nullas Græci homines grauius tulerūt,nec ferunt,q̄ hu=

iuſcemodi ſpoliationes fanorũ, atq; oppidorum. licet iſte dicat, emiſſe ſe, ſicuti ſolet dicere: credite mihi iudices, nulla unquam ciuitas tota Aſia, & Græcia ſignum ullum, tabulam pictam, nullum deniq; ornamentum urbis ſua uoluntate cuiquã uendidit: niſi forte exiſtimatis, poſteaquam iudicia ſeuera Romæ fieri deſierint, Græcos homines hæc uẽdere cœpiſſe: quæ tum non modo non uendebant, cum iudicia fiebant, uerũ etiam coemebãt: niſi arbitramini L. Craſſo, Q. Scæuolæ, C. Claudio, potẽtiſſimis hominibus, quorum Aedilitates ornatiſſimas uidimus, cõmercium iſtarũ rerũ cum Græcis hominibus non fuiſſe; his, qui poſt iudiciorum diſſolutiones Aediles facti ſunt, fuiſſe. acerbiorem etiã ſcitote eſſe ciuitatibus falſam iſtã, & ſimulatam emptionem, quàm ſi quis clàm ſurripiat, aut eripiat palàm, atque auferat: nã turpitudinem ſummam eſſe arbitrantur, referri in literas publicas, pretio adductam ciuitatem, & pretio paruo ea, quæ accepiſſet à maioribus, uendidiſſe, atque alienaſſe: etenim mirãdũ in modum Græci rebus iſtis, quas nos contemnimus, delectantur. itaque maiores noſtri facile patiebãtur, hæc eſſe quãplurima apud ſocios, ut imperio noſtro quãornatiſſimi, florentiſſimiq; eſſent. apud eos autem, quos uectigales, aut ſtipendiarios fecerant, tamen hæc relinquebãt, ut illi, q̃bus ea iucũda ſunt, quæ nobis leuia uidebãtur, haberent hæc oblectamẽta, et ſolatia ſeruitutis. quid arbitramini Rheginos, qui iã ciues R. ſunt, mereri uelle, ut ab ijs marmorea Venus illa ne auferatur? quid Tarẽtinos, ut ne Europam in Tauro ſedentẽ amittant? ut Satyrũ, qui apud illos in æde Veſtæ eſt? ut cætera? quid Theſpienſes, ut Cupidinis ſignũ, propter quod unũ uiſuntur

Theſpiæ? quid Gnidios,ut Venerem marmoream? quid, ut pictam,Coos? quid Epheſios,ut Alexandrum?quid Cyzicenos,ut Aiacem,aut Medeam?quid Rhodios,ut Ialyſium?quid Atheniēſes,ut ex marmore Iacchum,aut Parthalum pictum,aut ex ære Myronis buculā? lōgum eſt, & nō neceſſarium cōmemorare,quæ apud quoſq; uiſenda ſunt tota Aſia,& Græcia. uerum illud eſt,quamobrem hæc cōmemorarim; quòd exiſtimare uos hoc uolo, mirum quendā dolorem accidere ijs,ex quorum urbibus hæc auferantur.atq; ut cæteros omittamus,de ipſis Syracuſanis cognoſcite:ad quos ego cum ueniſſem, ſic primo exiſtimabam,ut Romæ ex iſtius amicis acceperam, ciuitatem Syracuſanam propter Heraclij hæreditatem non minus eſſe iſti amicam,quàm Mamertinam propter prædarum,ac furtorum omnium ſocietatem: ſimul & uerebar,ne mulierum nobiliū,& formoſarum gratia,quarum iſte arbitrio Præturam per triēnium geſſerat, uirorumq́;,quibuſcum illæ nuptæ erant,nimia in iſtum non lenitudine,ſed etiam liberalitate oppugnarer,ſi quid ex literis Syracuſanorum cōquirerem: itaq; Syracuſis cum ciuibus R.erā:eorum tabulas exſcribebā,iniurias cognoſcebā: cum diutius in negotio,curaq; fuerā; ut requieſcerem,curamq; animi remitterem, ad Carpinatij præclaras tabulas reuertebar:ubi cū equitibus R.ex illo conuentu honeſtiſſimis illos Verrutios,de quibus ante dixi, explicabā:à Syracuſanis prorſus nihil adiumenti neque publice, neq; priuatim expectabā,neque erat in animo poſtulare.cum hæc agerē,repente ad me uenit Heraclius is,qui tum magiſtratum Syracuſis habebat, homo nobilis,qui ſacerdos Iouis fuiſſet:qui honos apud Syracuſanos

eſt ampliſſimus. agit mecũ, & cum fratre meo, ut, ſi nobis uideretur, adiremus ad eorum ſenatũ: frequẽtes eſſe in curia: ſe iuſſu ſenatus à nobis petere, ut ueniremus. primo nobis fuit dubiũ, quid ageremus. deinde cito uenit in mentẽ, nõ eſſe uitandum nobis illum conuentũ, & locum. itaq; in curiã uenimus. honorifice ſanè cõſurgitur. nos rogatu magiſtratus aſſedimus. incipit is loqui, qui et auctoritate, & ætate, &, ut mihi uiſum eſt, uſu rerũ antecedebat, Diodorus Timarchides. cuius omnis oratio hãc habuit primo ſententiã: ſenatũ populumq; Syracuſanũ moleſte, grauiterq; ferre, quòd ego, cũ in cæteris Siciliæ ciuitatibus ſenatũ populũq; docuiſſem, quid eis utilitatis, quid ſalutis afferrẽ, & cũ ab omnibus mãdata, Legatos, literas, teſtimoniáq; ſumpſiſſem, in illa ciuitate nihil eiuſmodi facerẽ. reſpõdi, neq; Romæ in cõuẽtu Siculorũ, cũ à me auxiliũ cõmuni omniũ Legationũ cõſilio petebatur, cauſáq; totius ad me Siciliæ deferebatur, Legatos Syracuſanorũ affuiſſe; neque me poſtulare, ut quidquã cõtra C. Verrẽ decerneretur in ea curia, in qua inauratã C. Verris ſtatuã uiderẽ. quod poſteaquã dixi, tãtus eſt gemitus factus aſpectu ſtatuæ, & cõmemoratione, ut illud in curia poſitũ monimẽtũ ſcelerũ, nõ beneficiorũ uideretur. tũ pro ſe quiſq;, quãtũ dicendo aſſequi poterat, docere me cœpit ea, quæ paulo ante cõmemoraui: ſpoliatã urbẽ, fana direpta, de Heraclij hæreditate, quã palæſtritis cõceſſiſſet, multo maximã partẽ ipſum abſtuliſſe: neque poſtulandũ fuiſſe, ut ille palæſtritas diligeret, qui etiã inuentorẽ olei deũ ſuſtuliſſet: neq; illã ſtatuã eſſe ex pecunia publica, neque publice datã; ſed eos, qui hæreditatis diripiẽdæ participes fuiſſent, faciẽdã ſtatuẽdáq; curaſſe:

eoſdē Romæ fuiſſe Legatos, illius adiutores improbitatis, ſocios furtorū, conſcios flagitiorum: eo minus mirari me oportere, ſi illi cōmuni Legatorū uolūtati, & ſaluti Siciliæ defuiſſent. ubi eorū dolorē ex illius iniurijs nō modo minorem, ſed propè maiorē, q̄ cæterorum Siculorum, eſſe cognoui, tū meū animū in illos, tū mei cōſilij, negotij totius ſuſcepti cauſam, rationēq; propoſui: tū eos hortatus ſum, ut cauſæ cōmuni, ſalutiq; ne deeſſent, ut ei illā laudationē, quā ſe ui, ac metu coactos paucis illis diebus decreſſe dicebant, tollerent. itaque, iudices, Syracuſani hæc faciunt iſtius clientes, atq; amici: primum mihi literas publicas, quas in ærario ſanctiore cōditas habebāt, proferūt: in quibus oſtendūt omnia, quæ dixi ablata, eſſe perſcripta, & plura etiā, quàm ego potui dicere: perſcripta autem hoc modo, quòd ex æde Mineruæ hoc & illud abeſſet, quòd ex æde Iouis, quòd ex æde Liberi. ut quiſque eis rebus tuendis, cōſeruandiſq; præfuerat, ita perſcriptū erat, cū rationem ex lege redderet, &, quæ acceperat, deberet tradere, petiſſe, ut ſibi, quòd hæ res abeſſent, ignoſceretur: itaque omnes liberatos diſceſſiſſe, & eſſe ignotū omnibus. quas ego literas obſignādas publico ſigno, deportandaſq; curaui. de laudatione autē ratio ſic reddita eſt: primū cum à Verre literæ aliquanto ante aduētū meū de laudatione ueniſſent, nihil eſſe decretū: deinde, cum quidā ex illius amicis cōmonerent, oportere decerni, maximo eſſe clamore, & cōuitio repudiatos; & poſtea quā meus aduentus appropinquarit, imperaſſe eum, qui ſummā poteſtatem haberet, ut decernerent: decretū ita eſſe, ut multo plus illi laudatio mali, quàm boni poſſit afferre. id adeo iudices, ut mihi ab illis demonſtratum eſt, ſic

uos ex me cognoſcite. mos eſt Syracuſis, ut, ſi qua de re ad ſenatũ referatur, dicat ſentẽtiã, qui uelit. nominatim nemo rogatur. & tamẽ, ut quiſque honore, & ætate antecedit, ita primus ſolet ſua ſpõte dicere, idq́; à cæteris ei cõceditur. ſi quando taceant omnes, tũc ſortito coguntur dicere. cum hic mos eſſet, refertur ad ſenatũ de laudatione Verris. in quo primum, ut aliquid eſſet moræ, multi interpellant: de Sex. Peduceo, qui de illa ciuitate, totáq; prouincia optime meritus eſſet, ſeſe antea, cũ audiſſent ei negotium faceſſitũ, cumq́; eum publice pro plurimis eius, & maximis meritis laudare cuperent, à C. Verre prohibitos eſſe: iniquum eſſe, tametſi Peduceus eorũ laudatione iam non uteretur, tamen nõ id prius decernere, quod aliquãdo uoluiſſent, quàm quod tũ cogerentur. cõclamant omnes, & approbãt ita fieri oportere. refertur de Peduceo. ut quiſque ætate, & honore antecedebat, ita ſentẽtiã dixit ex ordine. id adeo ex ipſo S. C. cognoſcite: nã principiũ ſentẽtiæ perſcribi ſolet. Recita. QVÒD VERBA FACTA SVNT DE SEX. PEDVCEO. dicit, qui primi ſuaſerint. decernitur. refertur deinde de Verre. dic, quæſo, quo modo? QVÒD VERBA FACTA SVNT DE C. VERRE. quid poſtea ſcriptum eſt? CVM SVRGERET NEMO, NEQVE SENTENTIAM DICERET. quid hoc eſt? SORS DVCITVR. quamobrem? nemo erat uoluntarius laudator Præturæ tuæ? defenſor periculorũ tuorũ? præſertim cũ inire à Prætore gratiam poſſet? nemo. ipſi illi tui conuiuæ, conſiliarij, & conſcij, uerbum facere non audebant. in qua curia ſtatua tua ſtabat, & nuda filij, in ea nemo fuit, quem ne

nudus quidem filius in nuda prouincia commoueret. atque etiam hoc me docet, eiuſmodi S.C. ſeſe feciſſe laudationem. ui omnes intelligere poſſent, non laudationem, ſed potius irriſionem eſſe illam, quæ commonefaceret iſtius turpem, calamitoſamq; Præturã. etenim ſcriptum eſſe ita; QVOD iſte uirgis neminem cæcidiſſet; à quo cognoſcitis nobiliſſimos homines, atque innocentiſſimos ſecuri eſſe percuſſos: QVOD uigilanter prouinciã adminiſtraſſet; cuius omnes uigilias in ſtupris conſtat, adulterijsq; eſſe conſumptas. hoc autem ſcriptum etiam, quod proferre non auderet reus, accuſator recitare non deſineret, QVOD prædones procul ab inſula Sicilia prohibuiſſet Verres, quos etiam intra Syracuſanam Inſulã recepiſſet. quæ poſteaquam ex illis cognoui, diſceſſi cum fratre è curia, ut nobis abſentibus, ſi quid uellent, decernerent. decernunt ſtatim: primum ut L. fratri hoſpitiũ publice fieret, quòd is eandem uoluntatem erga Syracuſanos ſuſcepiſſet, quam ego ſemper habuiſſem. id nõ modo tum ſcripſerunt, uerum etiam in ære inciſum nobis tradiderunt. ualde hercle te Syracuſani tui, quos crebro commemorare ſoles, diligunt: qui cum accuſatore tuo ſatis iuſtam cauſam coniungendæ neceſſitudinis putant, quòd te accuſaturus ſit, & quòd ad inquirendum in te uenerit. poſtea decernitur, ac non uarie, ſed propè coniũctis ſententijs, ut laudatio, quæ C. Verri decreta eſſet, tolleretur. at uero, cum iam non ſolum diſceſſio facta eſſet, ſed etiam perſcriptum, atque in tabulas relatum, Prætor appellatur. at quis appellat? magiſtratus aliquis? nemo. ſenator? ne id quidem. Syracuſanorum aliquis? minime. quis igitur Prætorem appellat? qui Queſtor iſtius fue=

rat, Cæcilius. ò rem ridiculam : ò deſertum hominẽ : ò deſperatum, ac relictum: à magiſtratu Siculo, ne S.C. Siculi homines facere poſſent, ne ſuũ ius, ſuis moribus, ſuis legibus obtinere poſſent, non amicus iſtius, nõ hoſpes, nõ denique aliquis Siculus, ſed Quæſtor Prætorem appellat. quis hoc uidit? aut quis audiuit? Prætor æquus, & ſapiens dimitti iubet ſenatũ. cõcurrit ad me maxima multitudo. primum ſenatores clamare, eripi ſibi ius, eripi libertatem: populus ſenatum laudare, gratias agere, ciues R. à me nuſquã diſcedere. quo quidem die nihil ægrius factum eſt multo labore meo, quàm ut manus ab illo appellatore abſtinerentur. cum ad Prætorẽ in ius adiſſemus, excogitat ſanè diligenter, & caute, quid decernat: nam antequã uerbum facerẽ, de ſella ſurrexit, atq; abijt. itaque tũ de foro, cum iã adueſperaſceret, diſceſſimus. poſtrĩ die mane ab eo poſtulo, ut Syracuſanis liceret S.C. quod pridie feciſſent, mihi reddere. ille enimuero negat: et ait indignũ facinus eſſe, quòd ego in ſenatu Græco uerba feciſſem, quòd quidem apud Græcos græce locutus eſſem: ferri nullo modo poſſe. reſpondi homini, ut potui, ut uolui, ut debui. tum multa, tum etiam hoc me memini dicere: facile eſſe perſpicuum, quantum inter hunc & illum Numidicum uerum & germanũ Metellum intereſſet: illum noluiſſe ſua laudatione iuuare L. Lucullum ſororis uirum, quicum optime conueniſſet; hunc homini alieniſſimo à ciuitatibus laudationes per uim, & metũ comparare. quod ubi intellexi, multum apud illum recẽtes nuncios, multum tabulas non cõmendatitias, ſed tributarias ualuiſſe; admonitu ipſorum Syracuſanorum impetum in eas tabulas facio, in quibus ſingula perſcripta

erant.ecce autem noua turba,atq; rixa:ne tamen iſtum omnino Syracuſis ſine amicis,ſine hoſpitibus planè nu=dũ eſſe,ac deſertũ putetis.retinere cœpit tabulas Theõnaſtus quidam , homo ridicule inſanus: quem Syracuſani Theoractum uocant: qui illic eiuſmodi eſt,ut eum pue=ri ſectentur,ut omnes,cum loqui cœperit,irrideãt.huius tamen inſania,quæ ridicula eſt alijs,mihi tũ moleſta ſa=nè fuit. nam cum ſpumas ageret in ore,arderent oculi, uoce maxima,uim me ſibi afferre, clamaret:copulati in ius peruenimus.hic ego poſtulare cœpi, ut mihi tabulas obſignare,ac deportare liceret:ille cõtra . inſtare ego, o=mnium mihi tabularũ,& literarũ fieri poteſtatem opor tere:contrà,ille furioſus urgere,nihil ad ſe noſtras leges pertinere.Prætor intelligens,negare ſibi placere,quod S. C.ratum eſſe nõ deberet,id me Romam deportare.quid multa? niſi uehemẽtius homini minatus eſſem,niſi legũ ſanctionem,pœnamq́; recitaſſem;tabularũ mihi poteſtas facta non eſſet.ille autẽ inſanus,qui pro iſto contra me uehementiſſime declamaſſet, poſtquã impetrauit,credo ut in gratiã mecũ rediret,libellũ mihi dat,in quo iſtius furta Syracuſana perſcripta erant : quæ ego antea iam ab illis cognoram,& acceperã.laudent te ſanè iam Ma=mertini,qui ex tanta prouincia ſoli ſunt,qui te ſaluũ ue lint:ita tamen laudent,ut Heius,qui eius princeps Lega tionis eſt,adſit : ita laudent,ut ea,quæ rogati erũt,mihi parati ſint reſpõdere.ac ne ſubito à me opprimãtur,hæc ſum rogaturus,nauem debeãt ne ? fatebuntur:præbue=rint ne Prætore C. Verre ? negabunt : ædificauerint ne nauẽ onerariã maximã publice,quã Verri dederunt?ne gare nõ poterũt , frumentũ ne ab his ſumpſerit Verres,

quod populo R. mitteret, ſicuti ſuperiores? negabunt. quid militum, aut nautarum per triennium dederunt? nullum datum dicent. fuiſſe Meſſanam omnium iſtius furtorum, ac prædarum receptricem? negare non poterunt. permulta multis nauibus illinc exportata? hanc denique nauem maximam à Mamertinis datam, onuſtā cum iſto Prætore profectam? fatebuntur. quamobrem tibi habe ſanè iſtam laudationem Mamertinam: Syracuſanam quidem ciuitatē, ut abs te affecta eſt, ita in te eſſe animatam uidemus: apud quos etiam Verrea illa flagitioſa ſublata ſunt: etenim minime conueniebat, ei deorū honores haberi, qui ſimulachra deorū ſuſtuliſſet. etiam mehercule illud in Syracuſanis merito reprehēderetur, ſi, cum diem feſtum ludorum de faſtis ſuis ſuſtuliſſet celeberrimū, & ſanctiſſimum, quòd eo ipſo die Syracuſæ à Marcello captæ eſſe dicuntur; iidem diē feſtum Verris nomine agerent, cum iſte Syracuſanis, quæ ille calamitoſus dies reliquerit, ademiſſet. at uidete hominis impudentiam, atq; arrogantiam iudices, qui non ſolum Verrea hæc turpia, ac ridicula ex Heraclij pecunia conſtituerit, uerum etiam Marcellea tolli imperarit; ut ei ſacra facerent, quotannis, cuius opera omnium annorum ſacra, deosq; patrios amiſerant; eius autem familiæ dies feſtos tollerent, per quam cæteros quoque feſtos dies recuperarant.

ACCVSATIONIS IN C. VER= REM LIBER VII. ORATIO X.

EMINI *uideo dubium eſſe iudices,*
quin apertiſſime C. Verres *in* Sicilia *ſa*
n *cra,profanaq́; omnia & priuatim, &*
publice ſpoliarit,uerſatusq́; ſit ſine ulla
non modo religione,uerum etiam diſſi
mulatione in omni genere furandi,atq; prædandi . ſed
quædam mihi magnifica,& præclara eius defenſio oſtē
ditur: cui quēadmodum reſiſtam,multo mihi antea eſt
iudices prouidendum: ita enim cauſa conſtituitur, pro=
uinciam Siciliam *uirtute eius, et uigilātia ſingulari du*
bijs,formidoloſisq́; temporibus à fugitiuis,atq; à belli pe
riculis tutam eſſe ſeruatam.quid agam iudices?quò ac=
cuſationis meæ rationem conferam? quò me uertam ad
omnes enim meos impetus,quaſi murus quidā,boni no=
men imperatoris opponitur.noui locum:uideo,ubi ſe ia
ctaturus ſit Hortenſius *belli pericula,tempora* Reip.*im=*
peratorū penuriam cōmemorabit . tum deprecabitur à
uobis,tum etiam pro ſuo iure contendet , ne patiamini
talem imperatorem populo R.Siculorum *teſtimonijs eri*
pi,ne ue obteri laudem imperatoriam criminibus auari
tiæuelitis.non poſſum diſſimulare iudices. timeo,ne C.
Verres *propter hanc uirtutem eximiam in re militari*
omnia,quæ fecit,impune fecerit:uenit enim mihi in mē
tem,in iudicio M.Aquilij *quantum auctoritatis, quātū*
momenti oratio M.Antonij *habuiſſe exiſtimata ſit:qui,*
ut erat in dicendo non ſolum ſapiens , ſed etiam fortis,

cāuſa propè perorata, ipſe arripuit M. Aquilium, conſtituitq́; in cōſpectu omnium, tunicamq́; eius à pectore abſcidit, ut cicatrices populus R. iudicesq́; aſpicerent aduerſo corpore exceptas. ſimul et de illo uulnere, quod ille in capite ab hoſtiū duce acceperat, multa dixit, eoq́; adduxit eos, qui erant iudicaturi, uehementer ut uererētur, ne, quem uirum fortuna ex hoſtium telis eripuiſſet, cū ſibi ipſe non peperciſſet, hic non ad populi R. laudē, ſed ad iudicū crudelitatem uideretur eſſe ſeruatus. hæc eadem nunc ab illis defenſionis ratio, uiáq́; tentatur: idem quæritur. ſit fur, ſit ſacrilegus, ſit flagitiorum omniū, uitiorumq́; princeps: at eſt bonus imperator, & felix, & ad dubia Reip. tempora reſeruādus. nō agam ſummo iure tecum: non dicam id, quod debeam forſitan obtinere; cum iudicium certa lege ſit conſtitutū, nō quid in re militari fortiter feceris, ſed quemadmodum manus ab alienis pecunijs abſtinueris, abs te doceri oportere. nō inquā ſic agam: ſed ita quæro, quemadmodum te uelle intelligo, quæ tua opera, & quanta fuerit in bello. quid dices? an bello fugitiuorum Siciliam uirtute tua liberatam? magna laus, & honeſta oratio: ſed tamen quo bello? nos enim poſt id bellum, quod M. Aquilius confecit, ſic accepimus, nullum in Sicilia fugitiuorum bellum fuiſſe. at in Italia fuit. fateor: & magnam quidem, ac uehemens. num igitur ex eo bello partem aliquam laudis appetere conaris? num tibi illius uictoriæ gloriam cum M. Craſſo, aut Cn. Pompeio cōmunicādam putas? non arbitror hoc etiam deeſſe tuæ impudentiæ, ut quidquam eiuſmodi dicere audeas. obſtitiſti uidelicet, ne ex Italia tranſire in Siciliam fugitiuorum copiæ poſſent. ubi? quando? qua

ex parte? cum aut nauibus, aut ratibus conarentur accedere? nos enim nihil unquam prorſus audiuimus: & illud audiuimus, M. Craſſi fortiſſimi uiri uirtute, conſilioq́; factum, ne ratibus coniunctis freto fugitiui ad Meſſanam tranſire poſſent. à quo illi conatu nõ tantopere prohibendi fuiſſent, ſi ulla in Sicilia præſidia ad illorum aduentum oppoſita putarẽtur. at cum in Italia bellum tam propè à Sicilia, tamen in Sicilia non fuit? quid mirum? ne cum in Sicilia quidem fuit, eodem interuallo pars eius belli in Italiã ulla peruaſit. etenim propinquitas ad utram partem hoc loco profertur? utrum, aditum facilem hoſtibus, an contagionẽ imitandi eius belli periculoſam fuiſſe? aditus omnis hominibus ſine ulla facultate nauium nõ modo diſiunctus, ſed etiam clauſus fuit: ut illis, quibus Siciliam propinquam fuiſſe dicis, facilius fuerit ad Oceanum peruenire, q̃ ad Peloridem accedere. contagio autẽ iſta ſeruilis belli cur abs te potius, q̃ ab ijs omnibus, qui cæteras prouincias obtinerũt, prædicatur? an quòd in Sicilia iam ante bella fugitiuorum fuerunt? at ea ipſa cauſa eſt, cur ipſa prouincia minimo in periculo ſit, & fuerit: nam poſteaquam illinc M. Aquilius deceſſit, omnium inſtituta, atque edicta Prætorũ fuerunt eiuſmodi, ut ne quis cum telo ſeruus eſſet. uetus eſt quod dicam, & propter ſeueritatem exempli nemini fortaſſe ueſtrum inauditum: L. Domitium Prætorem in Sicilia, cum aper ingens ad eum allatus eſſet, admiratum requiſiſſe, quis eum percuſſiſſet: cum audiſſet, paſtorem cuiuſdam fuiſſe, eum ad ſe uocari iuſſiſſe, illum cupide ad Prætorem, quaſi ad laudẽ, atque ad præmiũ accurriſſe: quæſiſſe Domitiũ, qui tantam beſtiam percuſſiſſet? illum

reſpondiſſe, uenabulo: ſtatim deinde iuſſu Prætoris in crucē eſſe ſublatū. durū hoc fortaſſe uideatur: neq; ego ullam in partem diſputo: tantū intelligo, maluiſſe Domitium crudelem in animaduertēdo, q̄ in prætermittēdo diſſolutū uideri. ergo his inſtitutis prouinciæ, iā tū, cum bello fugitiuorum tota Italia arderet, homo non acerrimus, nec fortiſſimus, Cn. Norbanus in ſummo otio fuit, perfacile enim ſeſe Sicilia tuebatur, ne quod in ipſa, bellū poſſet exiſtere. etenim cum nihil tam cōiunctū ſit, quàm negotiatores noſtri cū Siculis uſu, re, ratione, concordia; & cū ipſi Siculis res ſuas ita conſtitutas habeant, ut his pacem expediat eſſe; imperium aūt populi R. ſic diligant, ut id imminui, aut commutari minime uelint; cumq́; hæc ab ſeruorum bello pericula & Prætorum inſtitutis, & dominorū diſciplina prouiſa ſint: nullum eſt malum domeſticum, quod ex ipſa prouincia naſci poſſit. quid igitur? nulli ne motus in Sicilia ſeruorū Verre Prætore? nullæ ne cōſenſiones factæ eſſe dicūtur? nihil ſanè, quod ad ſenatum populumq́; R. peruenerit: nihil, quod iſte Romam publice conſcripſerit. & tamē cœptū eſſe in Sicilia moueri aliquot locis ſeruitium ſuſpicor. id adeo non tā ex re, q̄ ex iſtius factis, decretiſq́; cognoſco. ac uidete, q̄ nō inimico animo ſim acturus. ego ipſe hæc, quæ ille quærit, quæ adhuc nunquā audiſtis, commemorabo, & proferā. In Tricalino, quem locū fugitiui iam ante tenuerūt, Leonidæ cuiuſdam Siculi familia in ſuſpicionem uocata eſt cōiurationis. res delata ad iſtum. ſtatim, ut par fuit, iuſſu eius homines, qui nominati erant, cōprehenſi ſunt, adductiq́; Lilybæum: domino denunciatum eſt, ut adeſſet: cauſa dicta damnati

ſunt.quid deinde?quid cęſetis? furtũ fortaſſe, aut prę=dã expectatis aliquã? nolite uſquequaque eãdẽ quęre=re.in metu belli,furandi qui locus poteſt eſſe? etiam ſi quã hic fuit in hac re occaſio,prætermiſſa eſt. tũ potuit à Leonida nummorum aliquid auferre,cum denũcia=uit,ut adeſſet. fuit nũdinatio aliqua,& iſti non noua, ne cauſam diceret. etiam alter locus,ut abſoluerentur. damnatis quidem ſeruis,quæ prædãdi poteſt eſſe ratio? produci ad ſuppliciũ neceſſe eſt:teſtes enim ſunt, qui in conſilio fuerũt: teſtes publicæ tabulæ: teſtis ſplendidiſſi ma ciuitas Lilybætana:teſtis honeſtiſſimus, maximusq́; conuentus ciuiũ R.nihil poteſt.producẽdi ſunt: itaque producuntur,& ad palum alligantur.etiamnum mihi expectare uidemini iudices,quid deinde factũ ſit,ꝙ iſte nihil unquã fecit ſine aliquo quæſtu,atque præda.quid in eiuſmodi re fieri potuit?quod cõmodum eſt?expecta te facinus q̃ uultis improbum:uincam tamen expecta=tionem omniũ.nomine ſceleris, coniurationisq́; dãna=ti,ad ſupplicium traditi,ad palũ alligati,repente mul=tis millibus hominũ inſpectantibus ſoluti ſunt,& Leo=nidæ illi domino redditi.quid hoc loco potes dicere ho=mo amẽtiſſime?niſi id,quod ego nõ quæro,quod deniq; in re tã nefaria,tametſi dubitari nõ poteſt,tamen, ne ſi dubitetur quidẽ,quæri oporteat; quid,aut quantũ,aut quo modo acceperis.remitto tibi hoc totũ,atq; iſta te cu ra libero: neque.n.metuo,ne hoc cuiq̃ perſuadeatur, ut,ad quod facinus nemo,præter te,ulla pecunia addu ci potuerit,id tu gratis ſuſcipere conatus ſis.uerũ de iſta furãdi,prædãdiq́; rõne nihil dico: de hac imperatoria iã tua laude diſputo.q̃d ais bone cuſtos,defenſorq́; pro=

uinciæ?tu quos ſeruos arma capere,ac bellũ facere in Si
cilia uoluiſſe cognoras ; et de cõſilij ſentẽtia iudicaras,
hos ad ſuppliciũ iã more maiorũ traditos, et ad palum
alligatos,ex media morte eripere,ac liberare auſus es,
ut quã dãnatis ſeruis crucẽ fixeras, hanc indemnatis ci
uibus R.reſeruares? perditæ ciuitates, deſperatis omni=
bus rebus,hos ſolẽt exitus exitiales habere,ut dãnati in
integrũ reſtituãtur,uincti ſoluãtur,exules reducãtur,
res iudicatæ reſcindantur.quæ cum accidunt,nemo eſt,
quin intelligat ruere illã Remp.hæc ubi ueniunt,nemo
eſt,qui ullã ſpem ſalutis reliquam eſſe arbitretur. atq;
hæc ſicubi facta ſunt,facta ſunt,ut homines populares,
aut nobiles ſupplicio,aut exilio leuarentur.ut nõ ab ijs
ipſis,qui iudicaſſent,ut nõ ſtatim,ut non eorum facino
rum damnati,quæ ad uitam,& fortunas omnium per
tinerent.hoc uero nouũ,& eiuſmodi eſt,ut magis pro=
pter reum,quã propter rem ipſam credibile eſſe uideatur,
ut homines ſeruos,ut ipſe qui iudicarat,ut ſtatim è me
dio ſupplicio dimiſerit;ut eius facinoris dãnatos ſeruos,
quod ad omniũ liberorum caput,& ſanguinem perti=
neret. ò præclarũ imperatorem,nec iam cum M. Aqui
lio fortiſſimo uiro,ſed uero cũ Paulis,Scipionibus, Ma=
rijs conferendum. tãtum ne uidiſſe in metu,periculoq;
prouinciæ?cum ſeruitiorum animos in Sicilia ſuſpenſos
propter bellũ Italiæ fugitiuorum uideret?ne quis ſe cõ=
mouere auderet,quantum terroris iniecit? comprehẽdi
iuſſit: quis non pertimeſcat? cauſam dicere dominos:
quid ſeruis tã formidoloſum? feciſſe uideri, pronũcia=
uit.exortã uidetur flãmã paucorũ dolore,ac mortẽ re=
ſtinxiſſe.quid deinde ſequitur?uerbera,atq; ignes,et illa

extrema ad ſupplicium damnatorum, metũ cæterorũ, cruciatus, & crux. hiſce omnibus ſupplicij ſunt liberati. quis dubitet, quin ſeruorum animos ſumma formidine oppreſſerit, cũ uiderent ea facilitate Prætorẽ, ut ab eo ſeruorum, ſceleris, cõiurationisq; damnatorum, uita uel ipſo carnifice internuncio redimeretur. quid? hoc in Apollonienſi Ariſtodamo? quid? in Leonte Magarenſi non idẽ feciſti? quid? iſte motus ſeruorũ, belliq; ſubita ſuſpicio utrum tibi tandem diligentiã cuſtodiendæ prouinciæ, an nouam rationem improbiſſimi quæſtus attulit? Halyciẽſis Eumenidæ, nobilis hominis, et honeſti, magnæ pecuniæ uillicus cũ impulſu tuo inſimulatus eſſet, HS L X à domino accepiſti. quod nuper ipſe iuratus docuit, quemadmodũ geſtum eſſet. ab equite R. C. Matrinio abſente, cũ is eſſet Romæ, ꝙ eius uillicos, paſtoresq; tibi in ſuſpicionem ueniſſe dixeras, HS centum abſtuliſti. dixit hoc L. Flauius, qui tibi eam pecuniã numerauit, procurator C. Matrinij: dixit ipſe C. Matrinius: dicet clariſſimus uir Cn. Lentulus Cenſor, qui Matrinij honoris cauſa, recenti negotio ad te literas miſit, mittendasq; curauit. quid? de Apollonio Diocli filio Panormitano, cui Gemino cognomẽ eſt, præteriri poteſt? ecquid hoc tota Sicilia clarius? ecquid indignius? ecquid manifeſtius proferri poteſt? quẽ is, uti Panormũ uenit, ad ſe uocari, & de tribunali citari iuſſit, concurſu magno, frequentiaq; conuentus. homines ſtatim loqui, mirari, ꝙ Apollonius homo pecunioſus tãdiu ab iſto maneret integer: excogitauit: neſcio q̃d attulit: profecto homo diues, repẽte à Verre nõ ſine cauſa citatur: expectatio ſumma omnium, quidnã id eſſet: cũ exanimatus ſubito ipſo ac-

currit cum adoleſcente filio:nã pater grandis natu ian=
diu lecto tenebatur.nominat iſte ſeruũ,quem magiſtrũ
pecoris eſſe diceret: eum dicit coniuraſſe,& alias fami
lias concitaſſe. is omnino ſeruus in familia nõ erat. eũ
ſtatim exhiberi iubet. Apollonius affirmat ſeruũ ſe o=
mnino illo nomine habere neminẽ.iſte hominem arripi
à tribunali,& in carcerẽ coniici iubet.ille clamare, cũ
raperetur,nihil ſe miſerum feciſſe,nihil cõmiſiſſe, pecu
niam ſibi eſſe in nominibus,numeratã in præſentia nõ
habere. hæc cum maxime ſumma hominum frequẽtia
teſtificaretur,ut quiuis intelligere poſſet,eũ, ꝙ pecuniã
non dediſſet,iccirco illa tã acerba iniuria affici,cũ ma=
xime,ut dico,hoc de pecunia clamaret,in uincla conie=
ctus eſt. uidete conſtantiam Prætoris,& eius Prætoris,
qui nunc reus nõ ita defendatur, ut mediocris Prætor;
ſed ita laudetur, ut optimus imperator. cum ſeruorũ
bellum metueretur; quo ſupplicio dominos indẽnatos
afficiebat,hoc ſeruos dãnatos liberabat. Apollonium,lo
cupletiſſimum hominem,qui,ſi fugitiui bellum in Sici
lia facerẽt,ampliſſimas fortunas amitteret: belli fugiti
uorum nomine,indicta cauſa,in uincla coniecit:ſeruos,
quos ipſe cũ conſilio belli faciendi cauſa conſenſiſſe iu=
dicauit,eos ſine cõſilij ſententia,ſua ſponte,omni ſuppli
cio liberauit.quid,ſi ab Apollonio aliquid cõmiſſum eſt,
quamobrem iure in eum animaduerteretur:tamen ne
hanc rem ſic agemus,ut crimini,aut inuidiæ reo pute=
mus eſſe oportere,ſi quo de homine ſeuerius iudicauit?
non agã tã acerbe:nõ utar iſta accuſatoria conſuetudi=
ne,ſi quod eſt factum clẽmenter,ut diſſolute factũ cri=
miner; ſi quid uindicatũ ſeuere eſt,ut ex eo crudelita=

tis inuidiã colligam. non agam iſta rõne: tua ſequar iudicia: tuã defendam auctoritatem, quoad tu uoles. ſimul ac tute cœperis tua iudicia reſcindere, mihi ſuccẽſere deſinito: meo.n.iure contendam, eum, qui ſuo iudicio condẽnatus ſit, iuratorum iudicũ ſententijs damnari oportere. non defendã Apollonij *cauſam, amici, atque hoſpitis mei, ne tuũ iudicium uidear reſcindere: nihil de hominis frugalitate, uirtute, diligẽtia dicã: prætermittam illud etiã, de quo antea dixi, fortunas eius ita cõſtitutas fuiſſe familia, pecore, uillis, pecunijs creditis, ut nemini minus expediret, ullũ in* Sicilia *tumultũ, aut bellum cõmoueri: nõ dicã ne illud quidem; ſi maxime in culpa fuerit* Apollonius, *tamen in hominẽ honeſtiſſimũ, ciuitatis honeſtiſſimæ, tã grauiter animaduerti cauſa indicta non oportuiſſe: nullã inuidiam in te ne ex illis quidẽ rebus concitabo; cum eſſet talis uir in carcere, in tenebris, in ſqualore, in ſordibus, tyrãnicis interdictis tuis patri exacta ætate, et adoleſcẽti filio adeundi ad illum miſerum poteſtatem nunquam eſſe factam: etiam illud præteribo; quotieſcunque* Panormũ *ueneris illo anno, et ſex mẽſibus (nã tandiu fuit in carcere* Apollonius) *toties ad te ſenatũ* Panormitanũ *adiſſe ſupplicem cũ magiſtratibus, ſacerdotibusq; publicis, orãtem, atque obſecrantem, ut aliquando ille miſer, atque innocens calamitate illa liberaretur. relinquam hæc omnia: quæ ſi uelim perſequi, facile oſtendã, tua crudelitate in alios, oẽs tibi aditus miſericordiæ iudicum iam pridem eſſe præcluſos. omnia igitur iſta concedã, & remittã: præuideo enim, quid ſit defenſurus* Hortenſius. *fatebitur, apud iſtũ neque ſenectutẽ patris, neque ado-*

leſcẽtiam filij, neque lacrymas utriuſque plus ualuiſſe, quàm utilitatẽ, ſalutemq́; prouinciæ. dicet, Remp. adminiſtrari ſine metu, ac ſeueritate nõ poſſe. quæret, quã obrem faſces Prætoribus præferantur, cur ſecures datæ, cur carcer ædificatus, cur tot ſupplicia ſint in improbos more maiorũ conſtituta. quæ cũ omnia grauiter, ſeuereq́; dixerit: quærã, cur hunc eundẽ Apollonium Verres idẽ, repente, nulla noua re allata, nulla defenſione, ſine cauſa de carcere emitti iuſſerit: tãtumq́; in hoc crimine ſuſpicionis eſſe affirmabo, ut iã ipſis iudicibus ſine mea argumentatione coniecturam facere permittam, quod hoc genus prædandi, quàm improbũ, quàm indignũ, quamq́; ad magnitudinẽ quæſtus immenſum, infinitumq́; eſſe uideatur: nã quæ iſte in Apollonio fecit, ea primũ breuiter cognoſcite quot, & quãta ſint: deinde hæc expẽdite, atque æſtimate pecunia: reperietis, iccirco hæc in uno homine pecunioſo tot conſtituta, ut cæteris formidines ſimiliũ incõmodorũ, atq; exẽpla periculorũ proponerẽtur. primũ inſimulatio eſt repẽtina, capitalis, atq; inuidioſi criminis. ſtatuite, quãti hoc putetis, et quàm multos redemiſſe. deinde crimen ſine accuſatore, ſententia ſine conſilio, damnatio ſine defenſione. æſtimate harum rerum omnium pretia: et cogitate, in his iniquitatibus unũ hæſiſſe Apolloniũ, cæteros profecto multos ex his incõmodis pecunia ſe liberaſſe. poſtremo tenebræ, uincla, carcer, incluſum ſuppliciũ, atque à conſpectu parentum, ac liberum, denique à libero ſpiritu, & communi luce ſeclũſum. hæc uero, quæ uel uita redimi recte poſſunt, æſtimare pecunia nõ queo. hæc omnia ſero redemit Apollonius, iam mœrore, ac miſerijs

perditus: ſed tamen cæteros docuit, ante iſtius auaritiæ, ac ſceleri occurrere. niſi uero exiſtimatis, hominem pecunioſiſſimũ ſine aliqua cauſa quæſtus iniectum ad tã incredibile crimen, aut ſine eadem cauſa repẽte è carcere emiſſum, aut hoc prædãdi genus ab iſto in illo uno adhibitũ, ac tentatũ, & nõ per illum omnibus pecunioſis Siculis metum propoſitum, & iniectum. cupio mihi iudices ab illo ſubijci, quoniã de militari eius gloria dico, ſi quid forte prætereo: nam mihi uideor de omnibus iam rebus eius geſtis dixiſſe, quæ quidem ad belli fugitiuorũ pertinerent ſuſpicionẽ: certe nihil ſciens prætermiſi. habetis hominis cõſilia, diligentiã, uigilantiã, cuſtodiã, defenſionemq́; prouinciæ. ſumma illuc pertinet, ut ſciatis, quoniã plura genera ſunt imperatorum, ex quo genere iſte ſit. ne diutius in tãta penuria uirorũ fortium talem imperatorem ignorare poſſitis; non ad Q. Maximi ſapientiã, neq; ad illius ſuperioris Africani in re gerẽda celeritatẽ, neque ad huius, qui poſtea fuit, ſingulare conſilium, neque ad Pauli rõnem, ac diſciplinã, neque ad C. Marij uim, atque uirtutem, ſed ad aliud genus imperatorum, ſanè diligenter retinendũ, & conſeruandum, quæſo, cognoſcite. itinerũ primũ laborem, qui uel maximus eſt in re militari iudices, et in Sicilia maxime neceſſarius, accipite q̃ facilem ſibi iſte, & iucundum ratione, conſilioq́; reddiderit. primum temporibus hibernis ad magnitudinẽ frigorũ, et ad tempeſtatũ uim, ac imbriũ præclarũ ſibi hoc remediũ cõparat. urbẽ Syracuſas elegerat: cuius hic ſitus, atq; hæc natura eſſe loci, cœliq́; dicitur, ut nullus unq̃ dies tã magna, turbulentaq́; tẽpeſtate fuerit, quin aliquo tempore ſolẽ eius

diei homines uiderẽt. hic ita uiuebat iſte bonus impera
tor hibernis menſibus, ut eum non facile nõ modo ex=
tra tectũ,ſed ne extra lectum quidem quiſquã uideret.
ita diei breuitas cõuiuijs,noctis lõgitudo ſtupris,& fla=
gitijs conterebatur. eum autem uer eſſe cœperat,cuius
initiũ iſte nõ à fauonio,neque ab aliquo aſtro notabat,
ſed,cum roſam uiderat,tũc incipere uer arbitrabatur;
dabat ſe labori,atq; itineribus:in quibus uſq; eò ſe præ
bebat patiẽtem, atque impigrum,ut eum nemo unq̃ in
equo ſedentẽ uideret. nam,ut mos fuit Bithyniæ Regi
bus, lectica octophoro ferebatur: in qua puluinus erat
perlucidus,Melitenſi roſa farctus. ipſe autem coronam
habebat unam in capite,alterã in collo:reticulumq́; ad
nares ſibi apponebat tenuiſſimo lino,minutis maculis,
plenũ roſæ.ſic confecto itinere,cũ ad aliquod oppidum
uenerat, eadem lectica uſque in cubiculũ deferebatur.
eò ueniebant Siculorum magiſtratus, ueniebãt equites
R.id quod ex multis iuratis audiſtis: cõtrouerſiæ ſecre
to deferebantur: paulo poſt palàm decreta auferebanto
tur.deinde,ubi pauliſper in cubiculo pretio,nõ æquita=
te iura deſcripſerat;Veneri iam,& Libero reliquũ tem
pus deberi arbitrabatur. quo loco mihi nõ prætermittẽ
da uidetur præclari imperatoris egregia, ac ſingularis
diligentia.nã ſcitote eſſe oppidum in Sicilia nullum,ex
ijs oppidis, in quibus Prætores conſiſtere, & conuentũ
agere ſolẽt,quo in oppido non iſti ex aliqua familia nõ
ignobili delecta ad libidinẽ mulier eſſet.itaque nõnul=
læ ex eo numero in cõuiuiũ adhibebãtur palàm.ſi quæ
caſtiores erãt,ad tempus ueniebãt,lucem, cõuentumq́;
uitabãt.erant autem conuiuia non illo ſilentio Præto=

rũ,atque imperatorum; neq; eo pudore, qui in magiſtratuũ cõuiuijs uerſari ſolet; ſed cũ maximo clamore, atque conuitio.nõnunq̃ etiam res ad manus, atque ad pugnã ueniebat: iſte enim, Prætor ſeuerus, ac diligẽs, qui populi R.legibus nunq̃ paruiſſet, illis diligenter legibus,quæ in poculis ponebantur,obtemperabat.itaque erãt exitus eiuſmodi,ut alius inter manus è cõuiuio,tã quã è prælio,auferretur,alius tãquã occiſus relinqueretur,plerique fuſi ſine mẽte,ac ſine ullo ſenſu iacerent; quiuis ut,cũ aſpexiſſet,nõ ſe Prætoris conuiuiũ, ſed ut Cãnenſem pugnã nequitiæ uidere arbitraretur.cũ uero æſtas ſumma eſſe iam cœperat, quod tẽpus omnes Siciliæ ſemper Prætores in itineribus cõſumere cõſueuerũt, propterea ꝙ tum putant obeundam eſſe maxime prouinciam,cum in areis frumenta ſunt, ꝙ et familiæ congregantur,& magnitudo ſeruitij perſpicitur,& labor operis maxime offenditur,& frumenti copia cõmonet, tempus anni nõ impedit: tum inquã, cum concurſant cæteri Prætores, iſte nouo quodã ex genere imperator, pulcherrimo Syracuſarum loco ſtatiua ſibi caſtra faciebat:nã in ipſo aditu,atq; ore portus,ubi primũ ex alto ſinus ad urbẽ ab litore inflectitur, tabernacula carbaſeis intẽta uelis collocabat. huc ex illa domo prætoria, quæ Regis Hieronis fuit, ſic emigrabat, ut per eos dies nemo iſtum extra illum locũ uidere poſſet.in eum autem ipſum locũ aditus erat nemini,niſi qui aut ſocius, aut miniſter libidinis eſſe poſſet. huc omnes mulieres, quibuſcum iſte cõſueuerat,conueniebãt. quarũ incredibile eſt quanta multitudo fuerit Syracuſis. huc homines digni iſtius amicitia, digni uita illa,conuiuijſq; ue

niebãt.inter eiuſmodi uiros,ac mulieres adulta ætate filius uerſabatur : ut eum, etiã ſi natura à parentis ſimilitudine abriperet,cõſuetudo tamen,ac diſciplina patri ſimilem eſſe cogeret. huc Tertia *illa ꝑducta per dolũ, atque inſidias ab* Rhodio *tibicine,maximas in iſtius caſtris effeciſſe turbas dicitur, cũ indigne pateretur uxor* Cleomenis Syracuſani,*nobilis mulier, itemq;* Aeſchrionis *honeſto loco nata, in cõuentũ ſuũ mimi* Iſidori *filiã ueniſſe . iſte aũt* Annibal,*qui in ſuis caſtris uirtute putaret oportere,non genere certari,ſic hanc* Tertiã *dilexit,ut eã ſecũ ex prouincia exportaret . ac per eos dies cum iſte cũ pallio purpureo, talariq; tunica uerſaretur in cõuiuijs muliebribus,nõ offendebãtur homines in eo, neque moleſte ferebãt,abeſſe à foro magiſtratũ, nõ ius dici,nõ iudicia fieri : lucum illum litoris percrepare totum mulierũ uocibus,cantuq; ſymphoniæ,in foro ſilentium eſſe ſummũ cauſarũ,atque iuris, non ferebãt homines moleſte:nõ enim ius abeſſe uidebatur à foro,neque iudicia,ſed uis,& crudelitas,et bonorũ acerba, atque indigna direptio.hunc tu igitur imperatorem eſſe defendis* Hortẽſi? *huius furta,rapinas,cupiditatẽ, crudelitatem, ſuperbiam, ſcelus,audaciam,rerũ geſtarum magnitudine,atq; imꝑatorijs laudibus tegere conaris? hic ſcilicet eſt metuẽdũ,ne ad exitũ defenſionis tuæ uetus illa* Antoniana *dicendi ratio,atq; auctoritas proferatur : ne excitetur* Verres,*ne denudetur à pectore,ne cicatrices pop.*R.*aſpiciat, ex mulierũ morſu ueſtigia libidinis,atq; nequitiæ.dij faciãt,ut rei militaris,ut belli mẽtionẽ facere audeas: cognoſcẽtur.n.omnia iſtius æra illa uetera:ut,nõ ſolũ in imperio, uerũ etiã in ſtipẽdijs*

qualis fuerit, intelligatis. renouabitur prima illa militia, cũ iſte è foro abduci, nõ, ut ipſe prædicat, perduci ſolebat. aleatoris Placentini caſtra cõmemorabuntur: in quibus cum frequens fuiſſet, tamẽ ære dirutus eſt. multa eius in ſtipendijs damna proferentur: quæ ab iſto ætatis fructu diſſoluta, et cõpenſata ſunt. iam uero, cum in eiuſmodi patiẽtia turpitudinis, aliena, nõ ſua ſatietate obduruiſſet, qui uir fuerit, quot præſidia, ꝗ munita pudoris, et pudicitiæ, ui, & audacia ceperit, quid me attinet dicere, aut cõiungere cum iſtius flagitio cuiuſquã præterea dedecus? non faciã iudices. omnia uetera prætermittã: duo ſola recentia ſine cuiuſquã infamia ponam, ex quibus coniecturam facere de omnibus poſſitis: unũ illud, quod ita fuit illuſtre, notumq; omnibus; ut nemo tam ruſticanus homo L. Lucullo, et M. Cotta Coſs. Romã ex ullo municipio uadimonij cauſa uenerit, quin ſciret iura omnia populi R. nutu, atq; arbitrio Chelidonis meretriculæ gubernari: alterũ, ꝙ, cũ paludatus exiſſet, uotáq; pro imperio ſuo, cõmuniq; populi R. nuncupaſſet, noctu ſtupri cauſa lectica in Vrbẽ introferri ſolitus eſt ad mulierem, nuptam uni, propoſitam omnibus, cõtra fas, cõtra auſpicia, cõtra omnes diuinas, atque humanas religiones. ò dij immortales, quin intereſt inter mentes hominum, & cogitationes. ita mihi meã uoluntatem, ſpemq; reliquæ uitæ ueſtra, populiq; R. exiſtimatio cõprobet, ut ego, quos adhuc mihi magiſtratus populus R. mandauit, ſic eos accepi, ut me omniũ officiorũ obſtringi religione arbitrarer. ita Quæſtor ſum factus, ut mihi honorem illum tum nõ ſolum datum, ſed etiã creditum, ac cõmiſſum putarem. ſic obtinui Quæſturã

in prouincia Sicilia, ut omnium oculos in me unum cõ iectos arbitrarer, ut me, Quæſturamq; meam quaſi in aliquo orbis terræ theatro uerſari exiſtimarēt, ut omnia ſemp, quæ iucũda uidētur eſſe, nõ modo his extraordinarijs cupiditatibus, ſed etiã ipſi naturæ, ac neceſſitati denegarem. nunc ſum deſignatus Aedilis: habeo rationem, quid à populo R. acceperim: mihi ludos ſanctiſſimos maxima cũ cerimonia Cereri, Libero, Liberæq; faciendos, mihi Florã matrem populo, plebiq; R. ludorum celebritate placandã, mihi ludos antiquiſſimos, qui primi Romani ſunt nominati, maxima cũ dignitate, ac religione, Ioui, Iunoni, Mineruæq; eſſe faciũdos, mihi ſacrarũ ædium procurationem, mihi totã urbem tuendã eſſe cõmiſſam: ob earum rerum laborem, & ſolicitudinem fructus illos datos, antiquiorem in ſenatu ſententiæ dicẽdæ locum, togam prætextã, ſellam curulem, ius, imagines ad memoriã, poſteritatemq; prodendã. ex his ego rebus omnibus iudices, ita mihi deos omnes propitios eſſe uelim, ut, tametſi mihi iucũdiſſimus eſt honos populi, tamẽ nequaq̃ tantũ capio uoluptatis, quantũ ſolicitudinis, et laboris: ut hæc ipſa Aedilitas, nõ quia neceſſe fuerit, alicui candidato data, ſed, quia ſic oportuerit, recte collocata, & iudicio populi digno in loco poſita eſſe uideatur. tu cũ eſſes Prætor renũciatus, quoquomodo, (mitto enim, et prætereo, quid tũ ſit actum) ſed cum eſſes renũciatus, ut dixi, nõ ipſa præconis uoce excitatus es, qui te totiẽs ſeniorũ, iuniorumq; cẽturijs illo honore affici pronũciauit, ut hoc putares, aliquã Reip. partem tibi creditã? annũ tibi illum unũ domo carendum eſſe meretricis? cum tibi ſorte obtigiſſet, ut ius dice

res; quantum negotij, quid oneris haberes, nunquã cogitaſti; neque illud rationis habuiſti, ſi forte expergefacere te poſſes, eã prouinciam, quã tueri ſingulari ſapiẽtia, atque integritate difficile eſſet, ad ſummã ſtultitiã, nequitiamq́; ueniſſe. itaq; non modo domo tua Chelidonem in Prætura extrudere noluiſti, ſed in Chelidonis domũ Præturam tuam totã detuliſti. ſecuta prouincia eſt: in qua tibi unquã uenit in mentem, nõ tibi iccirco faſces, et ſecures, & tantã imperij uim, tãtamq́; ornamentorũ omnium dignitatẽ datam, ut earũ rerum ui, & auctoritate omnia repagula iuris, pudoris, & officij perfringeres, ut omniũ bona prædam tuã duceres, nullius res tuta, nullius domus clauſa, nullius uita ſepta, nullius pudicitia munita contra tuã cupiditatẽ, et audaciã poſſet eſſe: in qua tu te ita geſſiſti, ut, cũ omnibus teneare rebus, ad bellum fugitiuorum cõfugias: ex quo iam intelliges, nõ modo tibi nullam defenſionẽ, ſed maximam uim criminũ exortam. niſi forte Italici belli fugitiuorũ reliquias, atque illud Thempſanũ incõmodum proferes: ad quod recẽs cũ te peropportune fortuna obtuliſſet, ſi quid in te uirtutis, atq; induſtriæ fuiſſet; idẽ, qui ſemper fueras, inuẽtus es. cũ ad te Valentini ueniſſent, & pro his homo diſertus, & nobilis M. Marius loqueretur, ut negotiũ ſuſciperes, ut, cũ penes te prætoriũ imperiũ, ac nomen eſſet, ad illam paruam manũ extinguendã ducem te, principemq́; præberes: non modo id refugiſti, ſed eo ipſo tempore, cũ eſſes in litore, Tertia illa tua, quã tecũ deportabas, erat in omniũ cõſpectu. ipſis aũt Valentinis ex tam illuſtri, nobiliq; municipio, tãtis de rebus reſpõſum nullum dediſti, cum eſſes cum tu

nica pulla, & pallio. quid hunc proficiſcentem, quid in ipſa prouincia feciſſe exiſtimatis, qui cū iam ex prouincia non ad triumphū, ſed ad iudicium decederet, ne illā quidē infamiā fugerit, quā ſine ulla uoluptate capiebat? ò diuina ſenatus frequentis in æde Bellonæ admurmuratio. memoria tenetis iudices; cū adueſperaſceret, et paulo ante eſſet de hoc Thempſano incōmodo nūciatū, cū inueniretur nemo, qui in illa loca cum imperio mitteretur, dixiſſe quendā, Verrē eſſe non longe à Thēpſa, ꝙ ualde uniuerſi admurmurarint, quàm palàm principes contradixerint: & is tot criminibus, teſtimonijſq; conuictus, in eorū tabellis ſpem ſibi aliquam ponit, quorum omniū palàm, cauſa incognita, uoce damnatus eſt? ēſto: nihil ex fugitiuorum bello, aut ſuſpicione belli laudis adeptus eſt, ꝙ neque bellum eiuſmodi, neq; belli periculū fuit in Sicilia, neque ab iſto prouiſum eſt, ne quod eſſet. at uero cōtra bellum prædonū claſſem habuit ornatam, diligentiamq; in eo ſingularē: itaque iſto Prætore præclare defenſa prouincia eſt. ſic de bello prædonū, ſic de claſſe Sicilienſi iudices dicā, ut hoc iam ante confirmē, in hoc uno genere omnes ineſſe culpas iſtius maximas auaritiæ, maieſtatis, demētiæ, libidinis, crudelitatis. hæc dū breuiter expono, quæſo, ut feciſtis adhuc diligenter attēdite. Rem naualem primum ita dico eſſe adminiſtratam: non uti prouincia defenderetur, ſed ut claſſis nomine pecunia quæreretur. ſuperiorum Prætorum conſuetudo cum hæc fuiſſet, ut naues ciuitatibus, certuſq; numerus nautarū, militumq; imperaretur, maximæ, et locupletiſſimæ ciuitati Mamertinæ nihil horū impauiſti. ob quā rē quid tibi Mamertini clā dederint

pecunia,poſt uidebitur,ex ipſorũ literis,& teſtibus quæ remus.nauẽ uero Cybeã maximã,triremis inſtar, pulcherrimã,atque ornatiſſimã, palàm ædificatã ſumptu publico,ſciente Sicilia,per magiſtratum,ſenatumq́; Mamertinũ,tibi datã,donatamq́; eſſe dico. hæc nauis onuſta præda Siciliẽſi, cũ ipſa quoq; eſſet ex præda, ſimul cum iſte decederet, appulſa Veliam eſt cum plurimis rebus,et ijs,quas ante Romam mittere cum cæteris furtis noluit,quòd erant chariſſimæ,maximeq́; eum delectabãt.eam nauem nuper egomet uidi Veliæ, multiq́; alij uiderũt,pulcherrimam,atque ornatiſſimã iudices. quæ quidem omnibus,qui eam aſpexerant,proſpectare iam exilium,atque explorare fugã domini uidebatur. quid mihi hoc loco reſpõdebis? niſi forte id,quod tametſi probari nullo modo poteſt, tamen dici quidem in iudicio de pecunijs repetũdis neceſſe eſt,de tua pecunia cõſtare ædificatam eſſe eam nauẽ.aude hoc ſaltẽ dicere, quod neceſſe eſt.noli metuere Hortẽſi,ne quæram, qui licuerit ædificare nauẽ ſenatori.antiquæ ſunt iſtæ leges, & mortuæ,quemadmodũ tu ſoles dicere,quæ uetant. fuit iſta reprehenſio quondam,fuit iſta ſeueritas in iudicijs, ut iſtam rem accuſator in magnis criminibus obijciendam putaret.quid enim tibi naue opus fuit? qui ſi quò publice proficiſcereris,et præſidij,et uecturæ cauſa ſumptu publico nauigia præberentur. priuatim autem nec proficiſci quoquã potes, nec accerſere res tranſmarinas ex ijs locis,in quibus tibi habere,mercari nihil licet. deinde cur quidquã cõtra leges paraſti? ualeret hoc crimẽ in illa ueteri ſeueritate, ac dignitate Reip. nunc non modo te hoc crimine non arguo,ſed ne illa quidẽ com-

muni

muni uituperatione reprehẽdo. poſtremo tu tibi hoc nũquam crimino ſum, nunquam inuidioſum fore putaſti, celeberrimo loco palàm tibi ædificari onerariam nauem in ea prouincia, quã tu cum imperio obtinebas? quid eos loqui, qui uidebant; quid exiſtimare eos, qui audiebãt, arbitrabare? inanẽ te nauẽ eſſe in Italiã deducturum? nauiculariam te, cum Romam ueniſſes, eſſe facturum? ne illud quidẽ quiſquam poterat ſuſpicari, te habere in Italia maritimum fundum, & ad fructus deportandos onerariam nauem cõparare: eiuſmodi de te uoluiſti ſermonem eſſe omnium, palàm ut loquerentur, te illam nauem parare, quæ prædam ex Sicilia deportaret, & quæ ad ea furta, quæ reliquiſſes, cõmearet? uerũ hæc omnia, ſi doces nauem de tua pecunia ædificatam, remitto, atque concedo. ſed hoc homo amentiſſime non intelligis priore actione ab iſtis ipſis tuis Mamertinis laudatoribus eſſe ſublatum: nam dixit Heius princeps ciuitatis, princeps iſtius Legationis, quæ ad tuã laudationem miſſa eſt, nauem tibi operis publicis Mamertinorum eſſe ædificatã, eiq; faciendæ ſenatorẽ Mamertinum publice præfuiſſe. reliqua eſt materies: hanc Rheginis, ut ipſi dicunt, (tametſi tu negare non potes) publice, quòd Mamertini materiẽ non habẽt, imperauiſti. ſi, & ex quo fit nauis, & qui faciũt, imperio tibi tuo, nõ pretio præſto fuerunt: ubi tãdem iſtuc latet, quod tu de tua pecunia dicis impẽſum? at Mamertini in tabulis nihil habent. primum uideo potuiſſe fieri, ut ex ærario nihil darẽt: (etenim uel Capitolium, ſicut apud maiores noſtros factũ eſt, publice gratis coactis fabris, operiſq; imperatis exædificari, atq; effici potuit) deinde id, quod perſpicio, & quod oſtẽdã, cum

iſtos produxero, ipſorum ex literis, multas pecunias iſti, erogatas in operũ locationes falſas, atq; inanes, eſſe perſcriptas: nam illud minime mirũ eſt, Mamertinos, à quo ſummũ beneficium acceperant, quẽ ſibi amiciorẽ, quàm populo R. eſſe cognouerant, eius capiti literis ſuis pepercisse. ſed ſi argumento eſt, Mamertinos pecunias tibi non dediſſe, quia ſcriptum nõ habent: ſit argumẽto, tibi gratis cõſtare nauem, quia, quid emeris, aut quid locaueris, ſcriptum proferre non potes. at. n. iccirco nauẽ Mamertinis nõ imperaſti, quòd ſunt fœderati. dij approbent. habemus hominẽ in Fœcialium manibus educatum, unum præter cæteros in publicis religionibus fœderũ ſanctum, & diligentem. omnes, qui ante te Prætores fuerũt, dedãtur Mamertinis, quòd ijs nauem cõtra pactionem fœderis imperarint. ſed tamẽ tu ſancte homo, ac religioſe cur Taurominitanis item fœderatis nauẽ imperaſti? an hoc probabis, in æqua cauſa populorum, ſine pretio uarium ius, & diſparem cõditionem fuiſſe? quid, ſi eiuſmodi eſſe hæc duo fœdera duorum populorum iudices doceo, ut Taurominitanis nominatim cautum, & exceptũ ſit fœdere, ne nauẽ dare debeant; Mamertinis in ipſo fœdere ſanctum, atq; perſcriptum ſit, uti nauẽ dare neceſſe ſit? iſtum autem contra fœdus & Taurominitanis imperaſſe, & Mamertinis remiſiſſe? num cui dubiũ poterit eſſe, quin Verre Prætore plus Mamertinis Cybea, quàm Taurominitanis fœdus opitulatum ſit? recitẽtur fœdera. iſto igitur tuo, quẽadmodũ ipſe prædicas, beneficio, ut res indicat, pretio, atque mercede, minuiſti maieſtatem Reip. minuiſti auxilia populi R. minuiſti copias maiorum uirtute, ac ſapiẽtia cõparatas: ſuſtuliſti ius imperij, cõditio-

nem ſociorum, memoriã fœderis. qui ex fœdere ipſo nauem uel uſq; ad Oceanum, ſi imperaſſemus, ſumptu, periculoq; ſuo armatam, atq; ornatam mittere debuerũt; hi, ne in freto ante ſua tecta, & domos nauigarent, ne ſua mœnia, portuſq; defenderẽt, pretio abs te ius fœderis, & imperij cõditionem emerunt. quid cenſetis in hoc fœdere faciũdo uoluiſſe Mamertinos impẽdere laboris, operæ, pecuniæ, ne hæc biremis aſcriberetur, ſi id ullo modo poſſent à noſtris maioribus impetrare? nam cum hoc munus imperaretur tã graue ciuitati, inerat neſcio quo modo in illo fœdere ſocietatis quaſi quædam nota ſeruitutis. quod tũ recentibus ſuis officijs, integra re, nullis populi R. difficultatibus à maioribus noſtris fœdere aſſequi nõ potuerunt, id nunc nullo nouo officio ſuo, tot annis poſt, iure imperij noſtri quotãnis uſurpato, ac ſemper retento, ſumma in difficultate nauiũ, à C. Verre pretio aſſecuti ſunt. at non hoc ſolum aſſecuti, ne nauẽ darent: ecquem nautam, ecquẽ militem, qui aut in claſſe, aut in præſidio eſſet, te Prætore per triẽnium Mamertini dederunt? deniq; cum ex S.C. itemq; ex lege Terentia, & Caſſia frumẽtũ æquabiliter emi ab omnibus Siciliæ ciuitatibus oporteret, id quoq; munus leue, atq; cõmune Mamertinis remiſiſti. dices frumentũ Mamertinos nõ debere. quo modo nõ debere? an, ut ne uenderẽt? non enim erat hoc genus frumẽti ex eo genere, quod exigeretur; ſed ex eo, quod emeretur. te igitur auctore, et interprete, ne foro quidem, & cõmeatu Mamertini populum R. iuuare debuerũt. quæ tandẽ ciuitas fuit, quæ deberet? qui publicos agros arãt, certũ eſt qd ex lege cẽſoria dare debeãt. cur ijs quidq̃ præterea ex alio genere imperauiſti?

quid Decumani? nūquid præter ſingulas decumas ex le
ge Hieronica debēt? cur ijs quoque ſtatuiſti, quantum ex
hoc genere frumenti empti darent? qui ſunt immunes, ij
certe nihil debent. at ijs nō modo imperaſti, uerum etiā,
quo plus darent, q̄ poterant, hæc ſexagena millia modiū,
quæ Mamertinis remiſeras, addidiſti. neq; hoc dico, cæte=
ris non recte imperatum eſſe. Mamertinis, qui erant in
eadem cauſa, & quibus ſuperiores omnes Prætores, item
ut cæteris, imperarant pecuniam, qui ex S.C. & ex lege
diſſoluerant, his dico nō recte remiſſum. & ut hoc bene
ficium, quemadmodum dicitur, trabali clauo figeret, cū
conſilio cauſam Mamertinorum cognoſcit, & de conſilij
ſententia Mamertinis ſe frumentum non imperare pro
nunciat. audite decretum mercenarij Prætoris ex ipſius
cōmentario; & cognoſcite, quanta in ſcribēdo grauitas,
quanta in conſtituendo iure ſit auctoritas. Recita cō=
mētarium. Libenter ait ſe facere: itaq; perſcribit. quid, ſi
hoc uerbo non eſſes uſus, libenter? nos uidelicet inuitum
te quæſtū facere putaremus. Ac de conſilij ſententia. præ
clarum recitari conſilium iudices audiſtis. utrum uobis
conſilium recitari tandem Prætoris uidebatur, cum au=
diebatis nomina, an prædonis improbiſſimi ſocietas, atq;
comitatus? en fœderum interpretes, ſocietatis pactores,
religionis auctores. nunquam in Sicilia frumentum pu
blice eſt emptum, quin Mamertinis pro portione impera
retur, antequam hoc delectum præclarumq; conſilium
iſte dedit, ut ab his nūmos acciperet, ac ſui ſimilis eſſet.
itaq; tantum ualuit iſtius decreti auctoritas, quantum
debuit eius hominis, qui, à quibus frumentum emere de
buiſſet, ijs decretum uendidiſſet: nam ſtatim L. Metellus,

ut iſti succeſſit, ex C. Sacerdotis, & Sex. Peducei inſtituto, ac literis frumentum Mamertinis imperauit. tum illi intellexerūt, ſe id, quod à malo auctore emiſſent, diutius obtinere nō poſſe. age porrò, tu, qui te tā religioſum exiſtimari uoluiſti interpretem fœderum, cur Tauromini-tanis frumentum, cur Netinis imperaſti? quarū ciuitatū utraq; fœderata eſt. ac Netini quidem ſibi non defuerūt: nā ſimul ac pronūciaſti, libenter te Mamertinis quidem remittere; te adierunt, & eandē ſuam cauſam fœderis eſſe docuerūt. tu aliter decernere in eadem cauſa non potuiſti: pronuncias, Netinos frumentum dare non oportere: & ab his tamē exigis. cedo mihi eiuſdem Prætoris literas & rerū decretarum, & frumenti imperati, & rerū decretarū tritici empti. quid potius in hac tāta, ac tā turpi incōſtantia ſuſpicari poſſumus iudices, quàm id, quod neceſſe eſt, aut iſti à Netinis pecuniam, cū poſceret, non datā, aut id eſſe actum, ut intelligerent Mamertini, bene ſe apud iſtū tā multa pretia, ac munera collocaſſe, cum idem alij iuris ex eadem cauſa nō obtinerent? hic mihi etiā audebit mentionē facere Mamertinæ laudationis. in qua q̄ multa ſint uulnera, quis eſt ueſtrum iudices quin intelligat? primū, ut in iudicijs, qui decē laudatores dare non poteſt, honeſtius eſt ei nullū dare, quàm illum quaſi legitimū numerum conſuetudinis nō explere. tot in Sicilia ciuitates ſunt, quibus tu per triennium præfuiſti: arguūt cæteræ: paucæ, & paruæ metu repreſſæ ſilēt: una laudat. hoc quid eſt, niſi intelligere, quid habeat utilitatis uera laudatio? ſed tamē ita Verres prouinciæ præfuiſti, ut hac utilitate neceſſario tibi ſit carendū. deinde, id quod alio loco ante dixi, quæ eſt iſta tandem

laudatio, cuius laudationis Legati principes & publice tibi nauem ædificatam, et priuatim ſe ipſos abs te ſpoliatos, expilatosq; eſſe dixerunt? poſtremo quid aliud iſti faciunt, cum te ſoli ex Sicilia laudant, niſi teſtimonio nobis ſunt, te omnia ſibi eſſe largitum, quæ tu de Rep. noſtra detraxeris? quæ colonia eſt in Italia tā bono iure, quod tā immune municipium, quod per hos annos tā cōmoda uacatione ſit uſum omniū rerū, quàm Mamertina ciuitas per triennium? ſoli, ex fœdere quod debuerūt, nō dederūt: ſoli iſto Prætore omniū rerū immunes fuerunt: ſoli in iſtius imperio ea conditione uitæ fuerūt, ut populo R. nihil darent, Verri nihil denegarent. Verum ut ad claſſem, quo ex loco ſum digreſſus, reuertar: accepiſti à Mamertinis nauem contra legem, remiſiſti contra fœdera. ita in una ciuitate bis improbus fuiſti; cū & remiſiſti, quod nō oportebat; & accepiſti, quod nō licebat. exigere te oportuit nauem, quæ contra prædones, non quæ cū præda nauigaret; quæ defenderet, ne prouincia ſpoliaretur, non quæ noua prouinciæ ſpolia portaret. Mamertini tibi & urbem, quò furta undique portares; & nauem, qua exportares, præbuerūt. illud tibi oppidum receptaculū prædæ fuit: illi homines teſtes, cuſtodesq; furtorū: illi tibi, & locum furtis, & furtorum uehiculum cōparauerunt. itaq; ne tum quidem, cum claſſem auaritia, ac nequitia tua perdidiſti, nauem Mamertinis imperare auſus es. quo tempore in tāta inopia nauium, tātáq; calamitate prouinciæ, etiā ſi precario eſſent rogandi, tamē ab ijs impetraretur. reprimebat. n. tibi et imperādi uim, & rogandi conatum præclara illa non populo R. reddita biremis, ſed Prætori donata Cybea. ea fuit merces im

perij,auxilium iuris,cōſuetudinis,fœderis. habetis unius ciuitatis firmū auxilium amiſſum, ac uenditum pretio. cognoſcite nunc nouam prædandi rationem ab hoc primum excogitatam. Sumptum omnem in claſſem frumento,ſtipēdio, cæteriſq; rebus nauarcho ſuo quæq; ciuitas ſemper dare ſolebat. is neque,ut accuſaretur à nautis,cōmittere audebat, & ciuibus ſuis rationem referre debebat:in illo omni negotio non modo labore, ſed etiā periculo ſuo uerſabatur. erat hoc,ut dico,factitatū ſemper,nec ſolum in Sicilia, ſed in omnibus prouincijs, etiā in ſociorū,& Latinorum ſtipendio,ac ſumptu,tum cum illorum auxilijs uti ſolebamus. Verres poſt imperium cōſtitutum primus imperauit,ut ea pecunia omnis à ciuitatibus ſibi adnumeraretur, ut is eam pecuniam tractaret,quem ipse præfeciſſet. cui poteſt eſſe dubium,quamobrem & omnium conſuetudinem ueterem primus immutaris,& tantā utilitatem per alios tractandæ pecuniæ neglexeris,& tantā difficultatem cum crimine,moleſtiam cū ſuſpicione ſuſceperis? deinde alij quæſtus inſtituuntur, ex uno genere naudli uidete quàm multi: accipere à ciuitatibus pecunias,ne nautas darent:pretio certo miſſos facere nautas:miſſorū omne ſtipendium lucrari:reliquis,quod deberet,non dare. hæc omnia ex ciuitatū teſtimonijs cognoſcite. Recita teſtimonia ciuitatū. hūccine hominē? hāccine impudentiā iudices? hāccine audaciam? ciuitatibus pro numero militū pecuniarū ſummas deſcribere:certo pretio ſexcentenos nūmos nautarum miſſioni conſtituere. quos qui dederat, commeatum totius æſtatis abſtulerat. iſte,quod & nautæ nomine pro ſtipendio,frumentoq; acceperat, lucrabatur. ita

quæſtus duplex unius miſſione fiebat. atque hæc homo amentiſſimus in tanto prædonũ impetu, tãtoq́; periculo prouinciæ ſic palàm faciebat, ut et ipſi prædones ſcirent, & tota prouincia teſtis eſſet. cũ, propter iſtius hanc tantã auaritiam, nomine claſſis, eſſent in Sicilia re quidem uera naues inanes, quæ prædam Prætori, nõ quæ prædonibus metum afferrent: tamen, cũ P. Ceſecius, & P. Tadius decem nauibus his ſemiplenis nauigarẽt, nauẽ quandam piratarum præda refertã non ceperunt, ſed abduxerunt onere ſuo planè captã, atque depreſſam. erat ea nauis plena iuuentutis formoſiſſimæ, plena argenti facti, atque ſignati, multa cum ſtragula ueſte. hæc una nauis ex claſſe noſtra non capta eſt, ſed inuenta ad Megaridem: qui locus eſt non longe à Syracuſis. quod ubi iſti nunciatũ eſt; tametſi noctu cum mulierculis iacebat ebrius, erexit ſe tamẽ, & ſtatim Quæſtori, Legatoq́; ſuo cuſtodes miſit cõplures, ut omnia ſibi integra quàprimũ exhiberentur. appellitur nauis Syracuſas: expectatur ab omnibus: ſupplicium ſumi de captiuis putatur. iſte, quaſi præda ſibi aduecta, nõ prædonibus captis, ſi qui ſenes, aut deformes erãt, eos in hoſtium numero ducit: qui aliquid formæ, ætatis, artificijq́; habebãt, abducit omnes: nõnullos ſcribis ſuis, filio, cohortiq́; diſtribuit: ſymphoniacos ſex cuidã amico ſuo Romã muneri miſit. nox illa tota exinanienda naui conſumitur. archipiratam ipſum uidet nemo: de quo ſuppliciũ ſumi oportuit: hodieq́; omnes ſic habent perſuaſum (quid eius ſit, uos coniectura quoque aſſequi debetis) iſtũ clàm à piratis ob hunc archipiratam pecuniam accepiſſe. coniectura eſt. iudex eſſe bonus nemo poteſt, qui ſuſpicione certa nõ mouetur.

hominem noſtis, conſuetudinemq́; omnium tenetis; qui ducẽ prædonum aut hoſtium ceperit, quàm libẽter eum palàm ante oculos omniũ eſſe patiatur. hominẽ in tanto conuentu Syracuſis uidi neminem iudices, qui archipiratam captum uidiſſe ſe diceret, cum omnes, ut mos eſt, ut ſolet fieri, concurrerent, quærerent, uidere cuperent. quid accidit, cur tantopere iſte homo occultaretur, ut eũ ne caſu quidem quiſquam aſpicere poſſet? homines maritimi Syracuſis, qui ſæpe iſtius ducis nomẽ audiſſent, ſæpe timuiſſent, cũ eius cruciatu, atq; ſupplicio paſcere oculos, animumq́; exaturare uellent; poteſtas aſpiciendi nemini facta eſt. unus plures prædonum duces uiuos cepit P. Seruilius, quàm omnes antea. ecquãdo igitur iſto fructu quiſquam caruit, ut uidere piratam captum non liceret? at cõtra, quacunque iter fecit, hoc iucundiſſimum ſpectaculũ omnibus uinctorũ, captorũq́; hoſtium præbebat: itaq; ei concurſus undiq; fiebãt, ut non modo ex ijs oppidis, quà ducebãtur, ſed etiã ex finitimis uiſendi cauſa cõuenirent. ipſe autẽ triũphus quãobrẽ omniũ triumphorum gratiſſimus populo R. fuit, atq; iucundiſſimus? quia nihil eſt uictoria dulcius: nullũ eſt autem teſtimoniũ uictoriæ certius, quã, quos ſæpe metueris, eos te uinctos ad ſupplicium duci uidere. hoc tu quamobrem non feciſti? quamobrem ita iſte pirata celatus eſt, quaſi eum aſpicere nefas eſſet? quãobrem ſupplicium nõ ſumpſiſti? quã ob cauſam hominem reſeruaſti? ecquem audiſti in Sicilia ante captum archipiratam, qui non ſecuri percuſſus ſit? unum cedo auctorem tui facti: unius profer exemplum. uiuum tu archipiratam ſeruabas, quem per triumphũ credo, quem ante currum tuũ duceres: neque

enim quidquã erat iam reliquum, niſi ut claſſe populi R. pulcherrimã amiſſa, prouinciaq́; lacerata, triumphus naualis tibi decerneretur. age porrò, cuſtodiri ducẽ prædonum nouo more, quàm ſecuri feriri omnium exẽplo, magis placuit. quæ ſunt iſtæ cuſtodiæ? apud quos homines? quemadmodum eſt aſſeruatus? Lautumias Syracuſanas omnes audiſtis, pleriq; noſtis. opus eſt ingens, magnificum, Regum, ac tyrãnorum: totum eſt ex ſaxo in mirandã altitudinem depreſſo, & multorũ operis penitus exciſo. nihil tam clauſum ad exitus, nihil tã ſeptum undique, nihil tam tutum ad cuſtodias nec fieri, nec cogitari poteſt. in has Lautumias, ſi qui publice cuſtodiendi ſunt, etiam ex cæteris oppidis Siciliæ deduci imperantur. eò quòd multos captiuos ciues R. coniecerat, & quòd eodem cæteros piratas cõtrudi imperarat; intellexit, ſi hũc ſubdititium archipiratã in eandẽ cuſtodiã dediſſet, fore, ut à multis illis in Lautumijs uerus ille dux quæreretur. itaq; hominem huic optimæ, tutiſſimæq; cuſtodiæ nõ audet cõmittere. deniq; Syracuſas totas timet. amandat hominem: quo? Lilybæum fortaſſe? uideo: tamen homines maritimos nõ planè reformidat. minime iudices. Panormum igitur? audio: quanquã Syracuſis, quoniã in Syracuſano captus erat, maxime ſi minus ſupplicio affici, at cuſtodiri oportebat. ne Panormũ quidem. quid igitur? quò putatis? ad homines à Piratarũ metu, & ſuſpicione alieniſſimos, à nauigando, rebusq; maritimis remotiſſimos, ad Cẽturipinos, homines maxime mediterraneos, ſummos aratores, qui nomen nunquam timuiſſent maritimi prædonis, unum te Prætore horruiſſent Apronium terreſtrem archipiratam. & ut quiuis facile per-

ſpiceret, id ab iſto actum eſſe, ut ille ſuppoſitus facile & libenter ſe illum, qui nõ erat, eſſe ſimularet; imperat Cẽturipinis, ut is uictu, cæteriſq; rebus quamliberaliſſime, cõmodiſſimeq; habeatur. interea Syracuſani, homines periti, et humani, qui nõ modo ea, quæ perſpicua eſſent, uidere, uerũ etiam occulta ſuſpicari poſſent; habebãt rationem omnes quotidie piratarũ, qui ſecuri ferirentur; quã multos eſſe oporteret, ex ipſo nauigio, quod erat factum ſex remorum numero, coniiciebant.. iſte, quòd omnes, qui artificij aliquid habuerãt, aut formæ, remouerat, atque abduxerat; reliquos ſi, ut conſuetudo eſt, uniuerſos ad palum alligaſſet, clamorem populi fore ſuſpicabatur, cum tãto plures abducti eſſent, quàm relicti. propter hãc cauſam cũ inſtituiſſet alios alio tempore producere, tamen in tãto cõuentu nemo erat, quin rationem, numerumq; haberet, & reliquos non deſideraret ſolũ, ſed etiã poſceret, & flagitaret. cum maximus numerus deeſſet, tũ iſte homo nefarius in eorũ locũ, quos domum ſuam de piratis abduxerat, ſubſtituere, & ſupponere cœpit ciues R. quos in carcerẽ antea coniecerat. quorũ alios Sertorianos milites fuiſſe inſimulabat, et ex Hiſpania fugientes ad Siciliã appulſos eſſe dicebat: alios, qui à prædonibus erant capti, cum mercaturas facerent, aut aliquam ob cauſam nauigarent, ſua uolũtate cum piratis fuiſſe arguebat. itaque alij ciues R. ne cognoſcerẽtur, capitibus obuolutis è carcere ad palũ, atq; ad necem rapiebãtur: alij, cũ à multis ciuibus R. recognoſcerẽtur, ab omnibus defenderentur, ſecuri feriebãtur. quorũ ego de acerbiſſima morte, crudeliſſimoq; cruciatu dicã, cũ eum locũ tractare cœpero; & ita dicã, ut, ſi me in ea queri=

monia,quã ſum habiturus de iſtius crudelitate,& de ciuiũ R.indigniſſima morte,nõ modo uires,uerũ etiã uita deficiat,id mihi præclarum,& iucundũ putem.hæc igitur eſt geſta res, hæc uictoria præclara : myoparone piratico capto,dux liberatus : ſymphoniaci Romam miſſi: formoſi homines,& adoleſcentes, & artifices domũ abducti:in eorum locum,& ad eorum numerum ciues R. hoſtilẽ in modum cruciati,& necati: omnis ueſtis ablata : omne aurum,& argentum & ablatum, & auerſum. at quemadmodum ipſe ſeſe induit priore actione? qui tot dies tacuiſſet,repente in M.Annij hominis ſplendidiſſimi teſtimonio,cũ is ciues R.dixiſſet,& archipiratam negaſſet ſecuri eſſe percuſſum,exiluit,conſciẽtia ſceleris,& furore ex maleficijs cõcepto excitatus : dixit ſe, quòd ſciret ſibi crimini datũ iri, pecuniã accepiſſe,neq; de uero archipirata ſumpſiſſe ſupplicium,ideo ſecuri nõ percuſſiſſe: domi eſſe apud ſeſe archipiratas dixit duos. ô clemẽtiam populi R.ſeu potius patientiam miram, ac ſingularem. ciuẽ R. ſecuri eſſe percuſſum Annius eques R.dicit : taces. archipiratam.negat : fateris. fit in eo gemitus omnium,& clamor,cum tamen à præſenti ſupplicio tuo ſe cõtinuit populus R.& repreſſit,& ſalutis tuæ rationẽ iudiciũ ſeueritati reſeruauit. qui ſciebas tibi crimini datum iri?quamobrem ſciebas? quamobrem etiam ſuſpicabare ? inimicum habebas neminem. ſi haberes,tamen non ita uixeras , ut metũ iudicij propoſitum habere deberes.an te,id quod fieri ſolet, conſciẽtia timidum, ſuſpicioſumq; faciebat?qui igitur,cum eſſes in imperio, iam tum iudicium,et crimen horrebas:reus cum tot teſtibus coarguare,potes de damnatione dubitare? uerum

ſi crimen hoc metuebas, ne quis abs te ſuppoſitum eſſe diceret, qui pro archipirata ſecuri feriretur: utrum tandem tibi ad defenſionem firmius fore putaſti, in iudicio coactu, atq; efflagitatu meo producere ad ignotos tanto poſt eum, quem archipiratam eſſe diceres, an recenti re, Syracuſis apud notos, inſpectãte Sicilia penè tota, ſecuri ferire? uide, quid interſit, utrum faciendum fuerit. in illo reprehenſio nulla eſſe potuit: hic defenſio nulla eſt. itaq; illud ſemper omnes fecerunt: hoc quis ante te, quis præter te fecerit, quæro. piratam uiuum tenuiſti, quẽ ad finem? dum cum imperio fuiſti? quamobrem? quã ob cauſam? quo exemplo? cur tandiu? cur inquam ciuibus R. quos piratæ ceperant, ſecuri ſtatim percuſſis, ipſis piratis lucis uſurã tam diuturnã dediſti? uerũ eſto: ſit tibi illud liberũ omne tempus, quod cũ imperio fuiſti. etiã ne priuatus? etiã ne reus? etiã ne penè dãnatus hoſtium duces priuata in domo retinuiſti? unum, alterum menſem, propè annũ deniq; domi tuæ piratæ, à quo tempore capti ſunt, quoad per me licitum eſt, fuerũt, hoc eſt quoad per M. Acilium Glabrionem licitum eſt; qui, poſtulante me, produci, atque in carcerem condi imperauit. quod eſt huiuſce rei ius? quæ conſuetudo? quod exemplum? hoſtem acerrimum, atq; infeſtiſſimum populi R. ſeu potius cõmunẽ hoſtem gentium, nationumq; omniũ quiſquam omnium mortalium priuatus intra mœnia domi ſuæ retinere poterit? quid, ſi pridie, quàm à me tu coactus es confiteri, ciuibus R. ſecuri percuſſis prædonum ducem uiuere, apud te habitare; ſi inquam pridie domo tua profugiſſet; ſi aliquam manum contra populum R. facere potuiſſet: quid diceres? apud me habitauit: me-

cum fuit: ego illum ad iudiciũ meum, quo faciliums crimen inimicorum diluere poſſem, uiuũ, atq; incolumem reſeruaui. ita ne uero? tu tua pericula cõmuni periculo defendes? tu ſupplicia, quæ debentur hoſtibus uictis, ad tuum, non ad populi R. tempus conferes? populi R. hoſtis priuatis cuſtodijs aſſeruabitur? at etiam qui triumphant, eoq; diutius uiuos hoſtium duces ſeruant, ut his per triumphum ductis pulcherrimum ſpectaculum, fructumq; uictoriæ populus R. percipere poſſit; tamẽ, cum de foro in Capitolium currũ flectere incipiunt, illos duci in carcerem iubẽt, idemq; dies & uictoribus imperij, & uictis uitæ finem facit. eſt nunc, credo, cuiquam dubium, quin tu id cõmiſſurus non fueris; præſertim cum ſtatuiſſes, ut ais, tibi cauſam eſſe dicendã; ut ille archipirata non potius ſecuri feriretur, quã, quod erat ante oculos poſitum, tuo periculo uiueret. ſi enim eſſet mortuus; tu, qui crimen ais te metuiſſe, quæro cui probares? cum conſtaret iſtum Syracuſis ab nullo uiſum eſſe archipiratam, ab omnibus deſideratũ; cum dubitaret nemo, quin abs te pecunia liberatus eſſet; cum uulgo loquerentur, ſuppoſitum in eius locũ, quẽ pro illo probare uelles; cum tute faſſus eſſes, te id crimẽ tanto ante metuiſſe: ſi eum diceres eſſe mortuũ, quis te audiret? nũc cum uiuũ iſtum neſcio quem produces, tamen ne id credi uoles? quid, ſi aufugiſſet, ſi uincla rupiſſet, ita ut Nico ille nobiliſſimus pirata fugit, quem P. Seruilius, quã felicitate ceperat, eadem recuperauit; quid diceres? uerum hoc erat: ſi ille ſemel uerus archipirata ſecuri percuſſus eſſet, pecuniam illam nõ haberes: ſi hic falſus eſſet mortuus, aut profugiſſet, non eſſet difficile alium in ſuppoſiti locum ſuppo

nere. plura dixi, quàm uolui, de illo archipirata: & tamen ea, quæ certiſſima ſunt huius criminis argumenta, prætermiſi: uolo enim mihi totum eſſe crimen hoc integrum. eſt certus locus, certa lex, certū tribunal, quò hoc reſeruetur. hac tanta præda auctus, mancipijs, argento, ueſte locupletatus, nihilo diligentior ad claſſem ornandam, milites reuocandos, alendosq; eſſe cœpit, cum ea res nō ſolum prouinciæ ſaluti, uerū etiā ipſi prædæ eſſe poſſet: nā æſtate ſumma, quo tempore cæteri Prætores obire prouinciam, & cócurſare conſueuerunt, aut etiam in tanto prædonū metu, & periculo ipſi nauigare, eo tempore ad luxuriam, libidinesq; ſuas domo ſua regia, quæ Regi Hieronis fuit, qua Prætores uti ſolent, contentus nō fuit: tabernacula, quemadmodum conſueuerat temporibus æſtiuis, quod antea iam demonſtraui, carbaſeis intēta uelis collocari iuſſit in litore: quod eſt litus in inſula Syracuſis poſt Arethuſæ fontem, propter ipſum introitum atque oſtium portus, amœno ſanè, & ab arbitris remoto loco. hic dies æſtiuos ſexaginta Prætor populi R. cuſtos, defenſorq; prouinciæ ſic uixit, ut muliebria quotidie conuiuia eſſent, uir accumberet nemo præter ipſum, & prætextatum filium. tametſi recte ſine exceptione dixeram, uirum, cum iſti eſſent, neminem fuiſſe. nōnunquā etiam libertus Timarchides adhibebatur: mulieres autē nuptæ nobiles, præter unā mimi Iſidori filiā, quā iſte propter amorem ab Rhodio tibicine abduxerat, Pippa quædam, uxor Aeſchrionis Syracuſani: de qua muliere plurimi uerſus, qui in iſtius cupiditatē facti ſunt, tota Sicilia percelebrantur. erat Nice, facie eximia, ut prædicatur, uxor Cleomenis Syracuſani. hāc Cleomenes uir ama

bat,uerũtamẽ huius libidini aduerſari nec poterat, nec audebat:& ſimul ab iſto donis,beneficijſq; plurimis deuinciebatur.illo autem tempore iſte,tametſi ea eſt hominis impudentia,quã noſtis,ipſe tamen,cum uir eſſet Syracuſis,uxorẽ eius parum poterat animo ſoluto,ac libero tot in acta dies ſecum habere . itaque excogitat rem ſingularem.naues,quibus Legatus præfuerat , Cleomeni tradit:claſſi populi R.Cleomenem Syracuſanum præeſſe iubet,atq; imperat.hoc eo facit, ut ille nõ ſolum abeſſet à domo,tum cũ nauigaret; ſed etiam libenter cum magno honore,beneficioq; abeſſet; ipſe autem remoto,atq; ablegato uiro,nõ liberius , quàm ante, (quis enim unquam iſtius libidini obſtitit?) ſed paulo ſolutiore tamen animo ſecum illam haberet,ſi non tanquam uirum , at tanquã æmulum remouiſſet.accipit nauem ſociorũ,atq; amicorum Cleomenes Syracuſanus . quid primum aut accuſem , at quærar iudices ? Siculo ne homini Legati, Quæſtoris,Prætoris denique poteſtatem,honorem,auctoritatem dari ? ſi te impediebat iſta conuiuiorum,mulierumq; occupatio : ubi Quæſtores ? ubi Legati ? ubi ternis denarijs æſtimatũ frumentũ? ubi muli ? ubi tabernacula?ubi tot,tantaq; ornamẽta magiſtratibus,& Legatis à ſenatu,populoq; R. permiſſa,& data? denique ubi præfecti,& Tribuni tui ? ſi ciuis R. dignus iſto negotio nemo fuit,quid ciuitates, quæ in amicitia,fideq; populi R.perpetuo mãſerãt?ubi Segeſtana? ubi Cẽturipina ciuitas? quæ tum officijs,fide,uetuſtate,tũ etiam cognatione populi R.nomẽ attingũt. ò dij immortales.quid, ſi harũ ipſarũ ciuitatũ militibus, nauibus, nauarchis Syracuſanus Cleomenes iuſſus eſt imperare?non omnis honos ab

iſto

iſto dignitatis,æquitatis,officij ſublatus eſt? ecquod in Sicilia bellũ geſſimus,quin Centuripinis ſocijs, Syracuſanis hoſtibus uteremur? atq; hæc omnia ad memoriã uetuſtatis,nõ ad contumeliã ciuitatis referri uolo. itaq; ille uir clariſſimus,ſummusq; imperator M. Marcellus, cuius uirtute captæ, miſericordia cõſeruatæ ſunt Syracuſæ,habitare in ea parte urbis,quæ inſula eſt,Syracuſanũ neminem uoluit. hodie inquã Syracuſanũ in ea parte habitare nõ licet: eſt.n.locus, quẽ uel pauci poſſunt defendere. cõmittere igitur cũ non fideliſſimis hominibus noluit: ſimul ꝙ ab illa parte urbis nauibus aditus ex alto eſt. quamobrem qui noſtros exercitus ſæpe excluſerant, ijs clauſtra loci cõmittenda non exiſtimauit. uide,quid interſit inter tuã libidinem, maiorumq; auctoritatẽ;inter amorẽ,furoremq; tuũ,et illorũ conſiliũ,atq; prudentiã. illi aditũ litoris Syracuſanis ademerunt:tu maritimũ imperium conceſſiſti.illi habitare in eo loco Syracuſanũ,quò naues accedere poſſent, noluerunt:tu claſſi, et nauibus Syracuſanũ præeſſe uoluiſti. quibus illi urbis ſuæ partem ademerũt, ijs tu noſtri imperij partẽ dediſti: & quorum ſociorum opera Syracuſani nobis dicto audientes ſunt,eos Syracuſanis dicto audiẽtes eſſe iuſſiſti. egreditur Centuripina quadriremi Cleomenes è portu:ſequitur Segeſtana nauis,Tyndaritana,Herbitẽſis,Heracliẽſis,Apolloniẽſis,Halũtina,præclara claſſis in ſpeciẽ, ſed inops,& infirma propter dimiſſionẽ propugnatorum,atque remigũ. tandiu in imperio ſuo claſſem iſte Prætor diligẽs uidit,quãdiu cõuiuium eius flagitioſiſſimum præteruecta eſt. ipſe autẽ, qui uiſus multis diebus nõ eſſet,tum ſe tamen in cõſpe

ctũ nautis pauliſper dedit.ſtetit ſoleatus Prætor populi R.cũ pallio purpureo,tunicáq; talari,muliercula nixus in litore.iam hoc ipſo iſtũ ueſtitu Siculi,ciuesq; R. permulti ſæpe uiderunt. poſteaq̃ paulum prouecta claſſis eſt,et Pachynũ quinto die deniq; appulſa eſt:nautæ fame coacti,radices palmarũ agreſtium, quarum erat in illis locis,ſicut in magna parte Siciliæ,multitudo, colligebãt, & his miſeri,perditiq; alebãtur.Cleomenes aũt, qui alterũ ſe Verrẽ cum luxuria,atque nequitia, tum etiam imperio putaret,ſimiliter totos dies,in litore tabernaculo poſito,perpotabat.ecce aũt repẽte, ebrio Cleomene,eſurientibus cæteris,nunciatur piratarum naues eſſe in portu Ediſſæ:nam ita is locus nominatur. noſtra autem claſſis erat in portu Pachyni.Cleomenes autem, ꝙ erat terreſtre præſidium non re,ſed nomine,ſperabat ĳs militibus,quos ex eo loco deduxiſſet,explere ſe numerũ nautarũ,& remigũ poſſe.reperta eſt eadẽ iſtius hominis auariſſimi ratio in præſidĳs,quæ in claſſibus: nã erãt perpauci reliqui,cæteriq; dimiſſi. princeps Cleomenes in quadriremi Cẽturipina malum erigi,uela fieri, præcidi anchoras imperauit:et ſimul, ut ſe cæteri ſequerentur, ſignum dari iuſſit.hæc Centuripina nauis erat incredibili celeritate uelis: nã ſcire iſto Prætore nemo poterat,quid quæque nauis remis facere poſſet: etſi in hac quadriremi propter honorẽ,et gratiã Cleomenis minime multi remiges,& milites deerant.euolarat iam è conſpectu ferè fugiens quadriremis, cum etiã tunc cæteræ naues ſuo in loco moliebãtur.erat animus in reliquis: q̃q̃ erant pauci, quoquo modo ſeſe res habebat, pugnare tamen ſe uelle clamabant,&,quod reliquum

uitæ,uiriumq́; fames fecerat, id ferro potiſſimũ redde=
re uolebant. ꝙ ſi Cleomenes non tanto ante fugiſſet,
aliqua tamen ad reſiſtendum ratio fuiſſet: erat enim ſo
la illa nauis conſtrata,& ita magna, ut propugnaculo
cæteris poſſet eſſe: quæ,ſi in prædonũ pugna uerſare=
tur,urbis inſtar habere inter illos piraticos myoparones
uideretur. ſed tunc inopes relicti à duce, præfectoq́;
claſſis,eundũ neceſſario curſum tenere cœperũt. Pelorũ
uerſus,ut ipſe Cleomenes,ita cæteri nauigabant. neque
ita tamen tam prædonũ fugiebant impetum, quàm
imperatorẽ ſequebantur. tũ ut quiſque in fuga poſtre
mus,ita in periculo princeps erat: poſtremã enim quan
que nauẽ piratæ primã adoriebantur. ita prima Halũ=
tinorũ nauis capitur: cui præerat Halũtinus homo no=
bilis Philarchus: quẽ ab illis prædonibus Locrenſes po=
ſtea publice redemerunt: ex quo uos priore actione iu
rato rem oẽm,cauſamq́; cognoſtis. deinde Apollonienſis
nauis capitur,et eius præfectus Anthropinus occiditur.
hæc dum aguntur,interea Cleomenes iam ad Pelori li=
tus peruenerat,iam ſeſe in terram è naui eiecerat,qua=
driremem q́; in ſalo fluctuantem reliquerat. reliqui
præfecti nauiũ,cum in terrã imperator exiſſet, cũ ip=
ſi neq; repugnare,neque mari effugere ullo modo poſ=
ſent, appulſis ad Pelorum nauibus Cleomenem perſecu
ti ſunt. tunc prædonum dux Heracleo,repente,præter
ſpem, non ſua uirtute, ſed iſtius auaritia, nequitiaq́;
uictor, claſſem pulcherrimam populi R. ius litus ex=
pulſam, & eiectam, cum primum adueſperaſceret,
inflammari, incendiq́; iuſſit. ò tempus miſerum, at=
que acerbum prouinciæ Siciliæ: ò caſum illum multis

innocentibus calamitoſum, atque funeſtũ: ò iſtius nequitiam, ac turpitudinẽ ſingularẽ. una atque eadem nox erat, qua Prætor amoris turpiſſimi flãma, ac claſſis populi R. prædonũ incendio conflagrabat. affertur nocte intẽpeſta grauis huiuſce mali nuncius Syracuſas: curritur ad Prætoriũ, quò iſtum è conuiuio illo præclaro reduxerant paulo ante mulieres cũ cantu, atque ſymphonia. Cleomenes, quanq̃ nox erat, tamen in publico eſſe nõ audet. includit ſe domi: neq; aderat uxor, quæ cõſolari hominẽ in malis poſſet. huius autem præclari imperatoris ita erat ſeuera domi diſciplina, ut in re tãta, in tam graui nũcio nemo admitteretur, nemo eſſet, qui auderet aut dormiẽtem excitare, aut interpellare uigilantẽ. iam uero, re ab omnibus cognita, cõcurſabat urbe tota maxima multitudo: nõ.n. ſicut antea cõſuetudo erat, prædonũ aduentum ſignificabat ignis è ſpecula ſublatus, aut tumulo, ſed flãma ex ipſo incendio nauium & calamitatẽ acceptam, & periculum reliquũ nunciabat. cũ Prætor quæreretur, & cõſtaret ei neminem nunciaſſe: fit ad domũ eius cum clamore concurſus, atque impetus. tũ iſte excitatus exit: audit rem oẽm ex Timarchide: ſagũ ſumit. lucebat iam ferè: procedit in mediũ, uini, ſomni, ſtupri plenus. excipitur ab omnibus eiuſmodi clamore, ut ei Lãpſaceni periculi ſimilitudo uerſaretur ante oculos. hoc etiã maius hoc uidebatur, ꝗ in odio ſimili multitudo hominũ hæc erat maxima. tũ iſtius acta cõmemorabatur, tũ flagitioſa illa conuiuia: tũ appellabantur à multitudine mulieres nominatim: tũ quærebatur ex ipſo palàm, tot dies cõtinuos, per quos nunquã uiſus eſſet, ubi fuiſſet? quid egiſſet? tũ

imperator ab iſto præpoſitus Cleomenes flagitabatur:neque quidquam propius eſt factum, q̃ ne illud Vticenſe exemplum de Adriano tranferretur Syracuſas, ut duo ſepulcra duorum Prætorum improborũ, duabusq; in prouincijs conſtituerentur. uerũ habita eſt à multitudine ratio temporis,habita eſt tumultus, habita etiã dignitatis,exiſtimationisq; cõmunis, ꝗ is eſt conuentus Syracuſis ciuiũ R. ut non modo illa prouincia, uerum etiam hac Rep.digniſſimus exiſtimetur.confirmant ipſi ſe,cum is etiã tũ ſemiſomnis ſtuperet: arma capiunt: totũ forum, atq; Inſulam, quæ eſt urbis magna pars, complent. unam illam ſolã noctem prædones ad Pelorum commorati, cũ fumantes etiam noſtras naues reliquiſſent,accedere incipiũt ad Syracuſas. qui uidelicet ſæpe audiſſent, nihil eſſe pulchrius, quàm Syracuſarũ mœnia,ac portus; ſtatuerãt ſeſe, ſi ea Verre Prætore nõ uidiſſent,nũquam eſſe uiſuros. ac primo ad illa æſtiua Prætoris accedũt,ipſam illam ad partem litoris,ubi iſte per eos dies tabernaculis poſitis caſtra luxuriæ collocarat.quem poſteaq̃ inanem locũ offenderũt, & Prætorem commouiſſe ex eo loco caſtra ſenſerũt; ſtatim ſine ullo metu in portũ ipſum penetrare cœperũt. cum in portũ dico iudices,(explanandũ eſt enim diligentius eorum cauſa,qui locũ ignorãt) in urbem dico, atque in urbis intimã partem ueniſſe piratas:nõ enim portu illud oppidum clauditur,ſed urbe portus ipſe cingitur,et cõcluditur; nõ ut alluãtur à mari mœnia extrema, ſed influat in urbis ſinum portus.hic te Prætore Heracleo archipirata cum quatuor myoparonibus paruis ad arbitrium ſuum nauigauit. prò dij immortales;pirati=

cus myoparo, cum imperium populi R. nomen, ac faſces eſſent Syracuſis, uſque ad forum & ad oẽs urbis crepidines acceſſit: quò neque Carthaginenſium glorioſiſſimæ claſſes, cum mari plurimũ poterant, multis bellis ſæpe conatæ, unq̃ aſpirare potuerunt; neque populi R. inuicta ante te Prætorẽ gloria illa naualis, unquam tot Punicis, Siciliẽſibusq́; bellis penetrare potuit: qui locus eiuſmodi eſt, ut ante Syracuſani in mœnibus ſuis, in urbe, in foro hoſtẽ armatũ, ac uictorẽ, quàm in portu ullã hoſtium nauẽ uiderent. hic te Prætore prædonum nauiculæ peruagatæ ſunt, quò Atheniẽſiũ claſſis ſola poſt hominũ memoriam CCC nauibus ui, ac multitudine inuaſit: quæ in eo ipſo portu, loci ipſius, portusq́; natura uicta, atque ſuperata eſt: hic primũ opes illius ciuitatis uictæ, cõminutæ, depreſſæq́; ſunt: in hoc portu Atheniẽſiũ nobilitatis, imperij, gloriæ naufragium factũ exiſtimatur: eò ne pirata penetrauit, quò ſimul atque adiſſet, non modo à latere, ſed etiam à tergo magnam partem urbis relinqueret? Inſulã totam præteruectus eſt: quæ eſt urbis magna pars Syracuſis ſuo nomine, ac mœnibus: quo in loco maiores, ut ante dixi, Syracuſanum quenquã habitare uetuerunt, ꝙ, qui illã partem urbis tenerent, in eorum poteſtatem portum futurum intelligebant. at quemadmodũ eſt peruagatus? radices palmarum agreſtium, quas in noſtris nauibus inuenerat, iaciebat, ut omnes iſtius improbitatem, & calamitatem Siciliæ poſſent cognoſcere. Siculos ne milites, aratorũ ne liberos, quorum patres tãtum labore ſuo frumenti exarabant, ut populo R. totiq́; Italiæ ſuppeditare poſſent, eos ne in inſula Cereris natos, ubi primum fruges inuẽ

tæ eſſe dicuntur, eo cibo eſſe uſos, à quo maiores eorum cæteros quoq; frugibus inuentis remouerũt? te Pretore Siculi milites palmarum ſtirpibus, prædones Siculo frumento alebãtur. ò ſpectaculũ miſerum, atque acerbũ: ludibrio eſſe urbis gloriã, populi R. nomen; hominum conuẽtu, atq; multitudine, piratico myoparone, in portu Syracuſano de claſſe populi R. triumphum agere piratã, cum Prætoris nequiſſimi, inertiſſimiq; oculos prædonum remi reſpergerent. poſteaquam è portu piratæ nõ metu aliquo affecti, ſed ſatietate exierant, tũ cœperunt quærere homines cauſam illius tantæ calamitatis: dicere omnes, & palàm diſputare, minime eſſe mirandum, ſi militibus, remigibusq; dimiſſis, reliquis egeſtate, & fame perditis, Prætore tot dies cum mulierculis perpotante, tãta ignominia, et calamitas eſſet accepta. hæc autem iſtius uituperatio, atque infamia cõfirmabatur eorum ſermone, qui à ſuis ciuitatibus illis nauibus præpoſiti fuerãt: qui ex illo numero reliqui Syracuſas claſſe amiſſa refugerant. dicebãt, quos ex ſua quiſque naui miſſos ſciret eſſe. res erat clara: neque ſolũ argumentis, ſed etiam certis teſtibus iſtius audacia tenebatur. homo certior fit, agi nihil in foro, & conuentu toto die, niſi hoc quæri à nauarchis, quemadmodum claſſis eſſet amiſſa: illos reſpondere, & docere unumquenque, miſſione remigum, fame reliquorum, Cleomenis timore, et fuga. quod poſteaquam iſte cognouit, hanc rationem habere cœpit. cauſam ſibi dicendam eſſe ſtatuerat iam ante, quàm hoc uſu uenerit, ita ut ipſum priore actione dicere audiſtis. uidebat, illis nauarchis teſtibus, tantum hoc crimen ſuſtinere ſe nullo modo poſſe;

conſilium capit primo ſtultum, ueruntamen clemens: Cleomenem, & nauarchos ad ſe uocari iubet: ueniunt. accuſat eos, q huiuſmodi de ſe ſermones habuerint: rogat, ut id facere deſiſtāt, et in ſua quiſque naui dicat ſe tantū habuiſſe nautarum, quantum oportuerit, neque quenquā eſſe dimiſſum. illi enimuero ſe oſtēdūt, quod uellet, eſſe facturos. iſte nō procraſtinat: aduocat amicos ſtatim: quærit ex his ſigillatim, quot quiſq; nautas habuerit: reſpōdit unuſquiſq;, ut erat præceptū. iſte in tabellas refert: obſignat ſignis amicorum prouidens homo, ut cōtra hoc crimen, ſi quādo opus eſſet, hac uidelicet teſtificatione uteretur. deriſum credo eſſe hominem amentē à ſuis conſiliarijs, & admonitū, haſce ei tabulas nihil profuturas, etiam plus ex nimia Prætoris diligentia ſuſpicionis in eo crimine futurū. etiam iſte erat hac ſtultitia multis in rebus uſus, ut publice quoq;, quæ uellet, in ciuitatū literis & tolli, et referri iuberet. quæ omnia nūc intelligit ſibi nihil prodeſſe, poſteaquam certis literis, teſtibus, auctoritatibusq; cōuincitur. ubi hoc uidet, illorū confeſſionem, teſtificationē ſuā, tabellas ſibi nullo adiumento futuras; init cōſilium, nō improbi Prætoris, (nā id quidem eſſet ferēdum) ſed importuni, atque amentis tyrāni: ſtatuit, ſi hoc crimen extenuare uellet, (nā omnino tolli poſſe nō arbitrabatur) nauarchos oēs teſtes ſui ſceleris uita eſſe priuandos. occurrebat illa ratio: quid Cleomeni fiet? potero ne animaduertere in eos, quos dicto audientes eſſe iuſſi? miſſum facere eū, cui imperiū, poteſtatemq; permiſi? potero ne eos afficere ſupplicio, qui Cleomenē ſecuti ſunt? ignoſcere Cleomeni, qui ſecū fugere, & ſe conſequi iuſſit? potero ne in eos

eſſe uehemẽs,qui naues inanes non modo habuerũt,ſed etiã apertas? in eum diſſolutus,qui ſolus habuerit conſtratam nauẽ,& minus exinanitam? pereat Cleomenes unà.ubi fides?ubi execrationes?ubi dextræ,complexusq;?ubi illud contuberniũ muliebris militiæ in illo delicatiſſimo litore? fieri nullo modo poterat, quin Cleomeni parceretur.Cleomenem uocat.dicit ei, ſe ſtatuiſſe animaduertere in oẽs nauarchos, ita ſui periculi rationes ferre,ac poſtulare.tibi uni parcã;& totius iſtius culpæ crimẽ,uituperationemq; incõſtantiæ potius ſuſcipiã, quàm aut in te ſim crudelis,aut tot, tã graues teſtes uiuos,incolumesq; eſſe partiar.agit gratias Cleomenes:approbat conſilium:dicit,ita fieri oportere. admonet tamen illud,quod iſtũ fugerat, in Phalargũ Centuripinũ nauarchum non poſſe animaduerti, propterea quòd ſe cũ fuiſſet unà in Centuripina quadriremi. quid ergo? iſte,homo ex eiuſmodi ciuitate, adoleſcẽs nobiliſſimus, teſtis relinquetur?in præſentia,inquit Cleomenes: quoniam ita neceſſe eſt: ſed poſt aliquid uidebimus,ne iſte nobis obſtare poſſit.hæc poſteaquã acta, & conſtituta ſunt,procedit iſte repẽte è prætorio inflãmatus ſcelere, furore,crudelitate,in forũ uenit, nauarchos uocari iubet.qui nihil metuerent,nihil ſuſpicarentur,ſtatim accurrunt.iſte hominibus miſeris,innocentibusq; iniјci cathenas imperat.implorare illi fidẽ populi R. &, quare id faceret, rogare. tunc iſte hoc cauſæ dicit, ꝙ claſſem prædonibus prodidiſſent.fit clamor, et admiratio populi,tantã eſſe in homine impudentiã,atq; audaciam, ut aut alijs cauſã calamitatis attribueret, quæ omnis propter auaritiã ipſius accidiſſet,aut, cum ipſe prædonum

ſocius putaretur,alijs proditionis crimẽ inferret: dein=de,hoc quintodecimo die crimen eſſe natum,poſtquam claſſis eſſet amiſſa. cum hæc fierẽt; quærebatur,ubi eſſet Cleomenes:nõ quo illũ ipſum,cuiuſmodi eſſet,quiſq; ſupplicio propter illud incõmodum dignũ putaret: nã quid Cleomenes facere potuit, (nõ enim poſſum quen=quã inſimulare falsò) quid inquam magnopere potuit Cleomenes facere,iſtius auaritia nauibus exinanitis?at=que eũ uident ſedere ad latus Prætoris,& ad aurem fa miliariter,ut ſolitus erat,inſuſurrare. tum uero omni bus indigniſſimũ uiſum eſt,homines honeſtiſſimos, ele=ctos ex ſuis ciuitatibus,in ferrũ,atq; in uincla cõiectos, Cleomenẽ propter flagitiorũ, ac turpitudinis ſocietatẽ familiariſſimũ eſſe Prætoris. apponitur his tamẽ accu=ſator Næuius Turpio quidã,qui C. Sacerdote Prætore iniuriarũ dãnatus eſt,homo bene appoſitus ad iſtius au daciã:quẽ iſte in decumis,in rebus capitalibus, in omni columnia præcurſorẽ habere ſolebat,& emiſſariũ. ue=niunt Syracuſas parẽtes,propinquiq; miſerorum adole ſcentiũ, hoc repentino calamitatis ſuæ cõmoti nuncio: uinctos aſpiciunt cathenis liberos ſuos, cum iſtius auari tiæ pœnã collo,& ceruicibus ſuis ſuſtinerent: adſunt, defendunt,proclamant.fidem tuam,quæ nuſquã erat, nec unquã fuit,implorant. patet aderat Dexio Tynda ritanus,homo nobiliſſimus, hoſpes tuus,cuius tu domi fueras,quẽ hoſpitem appellaras.eũ cum illa auctorita=te,& miſeria uideres præditũ,nõ te eius lacrymæ, non ſenectus,nõ hoſpitij ius, atque nomen à ſcelere aliq̃ ad partẽ humanitatis reuocare potuit.ſed quid ego hoſpi=tij iura in hac tã immani bellua cõmemoro? qui Sthe=

nium Thermitanum,hoſpitem ſuum, cuius domũ per hoſpitium exhauſit,& exinaniuit,abſentem in reos retulerit, cauſa indicta capite dãnarit; ab eo nũc hoſpitiorum iura,atque officia quæramus? cum homine.n. crudeli nobis res eſt,an cũ fera, atq; immani bellua? te patris lacrymæ de innocẽtis filij periculo nõ mouebant? cum patrem domi reliquiſſes,filium tecum haberes; te neque præſens filius de liberorũ charitate,neque abſens pater de indulgẽtia patria cõmonebat? cathenas habebat hoſpes tuus Ariſteus,Dexionis filius.quid ita?prodiderat claſſem. quod ob præmiũ? deſeruerat exercitũ. quid Cleomenes? ignauus fuerat: at eum tu ob uirtutem corona aurea donaras. dimiſerat nautas: at ab omnibus tu mercedẽ miſſionis acceperas. Alter parẽs ex altera parte erat Herbitẽſis Eubulida, homo domi ſuæ clarus,& nobilis:qui quia Cleomenẽ in defendendo filio læſerat,nudus penè eſt deſtitutus.quid erat autem, quod quiſquã diceret,aut defenderet? Cleomenem nominare nõ licet.at cauſa cogit.moriere,ſi appellaris.nũquam enim iſte eſt cuiquã mediocriter minatus. at remiges non erãt. Prætorẽ tu accuſas? frange ceruicem. ſi neque Prætorẽ, neque Prætoris æmulũ appellare licebit,cũ in his duobus tota cauſa ſit; quid futurũ eſt? Dicit etiã cauſam Heraclius Segeſtanus, homo domi ſuæ ſummo loco natus. audite,ut ueſtra humanitas poſtulat,iudices:audietis.n.de magnis incõmodis,iniurijsq; ſociorũ.hũc ſcitote fuiſſe Heracliũ in ea cauſa, qui propter grauem morbum oculorum tum nõ nauigarit,& iuſſu eius,qui poteſtatẽ habuit, in commeatu Syracuſis remiſerit. iſte certe neque prodidit claſſem,neq; metu

perterritus fugit, neque exercitum deſeruit: etenim tūc eſſet hoc animaduerſum, cū claſſis Syracuſis proficiſcebatur. is tamen in eadē cauſa fuit, quaſi eſſet in aliquo manifeſto ſcelere deprehenſus, in quem ne falsò quidē cauſa cōferri criminis potuit. fuit in illis nauarchis Heracli enſis quidā Furius, (nam habent illi nonnulla huiuſcemodi latina nomina) homo, quandiu uixit, domi ſuæ, nō ſolū poſt mortē tota Sicilia clarus, & nobilis. in quo homine tantum animi fuit, non ſolum ut iſtum libere læderet, (nam id quidem, quoniam moriendum uidebat, ſine periculo ſe facere intelligebat) uerum, morte propoſita, cū lacrymans in carcere mater noctes, dieſq; aſſideret, defenſionē cauſæ ſuæ ſcripſit: quam nunc, nemo eſt in Sicilia, quin habeat, quin legat, quin tui ſceleris, et crudelitatis ex illa oratione cōmonefiat. in qua docet, quot à ciuitate ſua nautas acceperit, quot, et quātique dimiſerit, quot ſecū habuerit: itē de cæteris nauibus dicit. quæ cum apud te diceret, uirgis oculi uerberabātur. ille, morte propoſita, facile dolorē corporis patiebatur, clamabat, id quod ſcriptū reliquit, facinus eſſe indignū, plus impudiciſſimæ mulieris apud te de Cleomenis ſalute, q̃ de ſua uita lacrymas matris ualere. deinde etiā illud uideo eſſe dictum, quod, ſi recte uos populus R. cognouit, nō falsò ille iam in ipſa morte de uobis prædicauit: non poſſe Verrē teſtes interficiendo crimina ſua extinguere: grauiorē apud ſapientes iudices ſe fore ab inferis teſtem, quàm ſi uiuus in iudiciū produceretur: tum, auaritiæ ſolum, ſi uiueret; nunc, cū ita eſſet necatus, ſceleris, audaciæ, crudelitatis teſtem fore: iam illa præclara, non teſtium modo cateruas, cum

tua res ageretur, ſed tũ à dijs Manibus innocentiũ pœnas, ſceleratorumq́; furias in tuũ iudicium eſſe uenturas: ſeſe ideo leuiorem caſum ſuũ fingere, ꝙ iam ante aciem ſecurium tuarũ, Seſtijq́; tui carnificis uultum, & manum uidiſſet, cũ in cõuentu ciuium R. iuſſu tuo ſecuri ciues R. ferirẽtur. ne multa iudices, libertatẽ quã uos ſocijs dediſtis, hac ille in acerbiſſimo ſupplicio miſerrimæ ſeruitutis abuſus eſt. condẽnat oẽs de conſilij ſententia: tamen neque iſte in tanta re, tot hominum, totq́; ciuium cauſa P. Vectiũ ad ſe accerſit Quæſtorem ſuũ, cuius conſilio uteretur, neque P. Ceruiũ, talẽ uirũ, Legatum, qui, quia Legatus iſto Prætore in Sicilia fuit, primus ab iſto iudex reiectus eſt; ſed de latronum, hoc eſt de comitum ſuorum ſententia condemnat oẽs. hic cuncti Siculi, fideliſſimi, atq; antiquiſſimi ſocij, plurimis affecti beneficijs à maioribus noſtris, grauiter cõmouẽtur, & de ſuis periculis, fortuniſq́; omnibus pertimeſcunt. illam clementiam, manſuetudinemq́; noſtri imperij in tantam crudelitatem, inhumanitatemq́; eſſe conuerſam? condẽnari tot homines uno tempore nullo crimine? defenſionem ſuorum furtorũ Prætorem improbum ex indigniſſima morte innocentiũ quærere? nihil addi iam uidetur iudices ad hanc improbitatem, amentiam, crudelitatemq́; poſſe: & recte nihil uidetur: nam, ſi cum aliorũ improbitate certet, longe omnes, multumq́; ſuperabit: ſed ſecum ipſe certat: id agit, ut ſemper ſuperius ſuũ facinus nouo ſcelere uincat. Phalargũ Centuripinum dixeram exceptũ eſſe à Cleomene, quòd in eius quadriremi Cleomenes uectus eſſet: tamẽ, quia pertimuerat adoleſcens, ꝙ eandem ſuam cauſam uidebat

eſſe,quam illorum,qui innocentes peribant,ad hominē accedit Timarchides: à ſecuri negat eſſe ei periculum uirgis ne cæderetur,monet ut caueat.ne multa: ipſum dicere adoleſcentem audiſtis,ſe ob hunc uirgarum metum pecuniam Timarchidi numeraſſe. leuia ſunt hæc in hoc reo crimina.metum uirgarum nauarchus nobiliſſimæ ciuitatis pretio redemit:humanū.alius,ne cōdénaretur,pecuniam dedit: uſitatum eſt. nō uult populus R.obſoletis criminibus accuſari Verrem: noua poſtulat:inaudita deſiderat:nō de Prætore Siciliæ,ſed de crudeliſſimo tyráno fieri iudiciū arbitratur.includūtur in carcerē condemnati. ſuppliciū conſtituitur in illos, ſumitur de miſeris parentibus nauarchorum: prohibentur adire ad filios ſuos,prohibentur liberis ſuis cibū, ueſtitumq; ferre.patres hi,quos uidetis,iacebāt in limine, matresq; miſeræ pernoctabant ad oſtiū carceris, ab extremo complexu liberū excluſæ: quæ nihil aliud orabāt,niſi ut filiorū extremū ſpiritū excipere ſibi liceret. aderat ianitor carceris,carnifex Prætoris,mors,terrorq; ſociorum, & ciuium, lictor Seſtius: cui ex omni gemitu,doloreq; certa merces cōparabatur.ut adeas, tantum dabis: ut cibum tibi introferre liceat,tantū:nemo recuſabat. quid, ut uno icto ſecuris afferā mortem filio tuo, quid dabis? ne diu crucietur? ne ſæpius feriatur? ne cum ſenſu doloris aliquo, aut cruciatu ſpiritus auferatur? etiā ob hanc cauſam pecuniam lictori dabatur. ò magnū,atque intolerandū dolorem: ò grauem, acerbamq; fortunam.non uitam liberū,ſed mortis celeritatem pretio redimere cogebantur parentes. atq; ipſi etiam adoleſcentes cū Seſtio de eadem plaga,& de uno

illo ictu loquebantur: idq; poſtremum parentes ſuos liberi ornabant, ut leuãdi cruciatus ſui gratia lictori pecunia daretur. multi, & graues dolores inuenti parentibus, & propinquis, multi, ueruntamen mors ſit extrema: non erit. eſt ne aliquid ultra, quò progredi crudelitas poſſit? reperietur: nam illorum liberi cũ erunt ſecuri percuſſi, ac necati, corpora feris obijcientur. hoc ſi luctuoſum eſt parenti, redimat pretio ſepeliendi poteſtatem. Onaſum Segeſtanum, hominem nobilem, dicere audiſtis, ſe ob ſepulturam Heraclij nauarchi pecuniam Timarchidi dinumeraſſe: hoc ne poſſis dicere; patres enim ueniunt amiſſis filijs irati. uir primarius, homo nobiliſſimus, dicit, neque de filio dicit, iam hoc, quis tum fuit Syracuſis, qui non audierit, quin ſciat, has per Timarchidem pactiones ſepulturæ cum uiuis etiam illis eſſe factas? non palàm cum Timarchide loquebantur? non omnes omnium propinqui adhibebãtur? non palàm uiuorum funera locabantur? quibus rebus omnibus actis, atque deciſis, producuntur è carcere, & deligantur ad palum. quis tam fuit illo tẽpore durus, & ferreus, quis tam inhumanus, præter unum te, qui non illorum ætate, nobilitate, miſeria cõmoueretur? ecquis fuit, quin lacrymaretur? quin ita calamitatem putaret illorum, ut fortunam tamen non alienam, periculum autem commune agi arbitraretur? feriuntur ſecuri. lætaris tu in omniũ gemitu, & triumphas: teſtes auaritiæ tuæ gaudes eſſe ſublatos. errabas Verres, & uehementer errabas, cum te maculas furtorum, et flagitiorũ tuorum, ſociorum innocentiũ ſanguine eluere arbitrabare: præceps amentia ferebare, qui te

existimares auaritiæ uulnera crudelitatis remediys poſ=
ſe ſanare: etenim q̄q̄ illi ſunt mortui ſceleris tui.teſtes,
tamē eorū propinqui neq; tibi,neque illis deſunt,tamē
ex illo ipſo numero nauarchorū aliqui uiuunt, & ad=
ſunt : quos,ut mihi uidetur,ab illorū innocentiū pœna
fortuna ad hāc cauſam reſeruauit.adeſt Philarchus Ha
luntinus: qui quia cum Cleomene nō fugit,oppreſſus à
prædonibus,et captus eſt:cui calamitas ſaluti fuit : qui
niſi captus à piratis eſſet,in hunc prædonē ſociorum in
cidiſſet.dicet is pro teſtimonio de miſſione nautarū, de
fame,de Cleomenis fuga.adeſt Cēturipinus Phalarchus,
in ampliſſima ciuitate ampliſſimo loco natus. eadē di=
cit:nulla in re diſcrepat.ꝑ deos immortales, iudices quo
tandē animo feretis ? aut hæc quemadmodum auditis?
utrum ego deſipio,& plus,q̄ ſatis opus eſt,doleo in tāta
calamitate,miſeriaq́; ſociorū,an uos quoq; hic acerbiſſi
mus innocentiū cruciatus,& mœror pari ſenſu doloris
afficit ? ego.n.cum Herbitēſem,cum Heracliēſem ſecu=
ri eſſe ꝑcuſſum dico,uerſatur mihi ante oculos indigni
tas calamitatis.eorū ne populorū ciues, eorū ne agrorū
colonos,ex quibus maxima uis frumenti quotānis plebi
Romanæ illorū operis,ac laboribus quæritur,qui à parē
tibus ſpe noſtri imperij,noſtræq; æquitatis ſuſcepti,edu=
catiq; ſunt,ad C. Verris nefariā immanitatē, et ad eius
ſecurē funeſtā eſſe ſeruatos?cū mihi Tyndaritani illius
uenit in mentē,cum Segeſtani,tū iura ſimul ciuitatū ,
atque officia conſidero.quas urbes P. Africanus etiā or
nandas eſſe ſpolijs hoſtium arbitratus eſt,eas C . Verres
non ſolum illis ornamētis, ſed etiam uiris nobiliſſimis
nefario ſcelere priuauit . en quod Tyndaritani libēter

prædicent:

prædicent. nos in ſeptẽdecim populis Siciliæ nõ eramus: nos ſemper in omnibus Punicis, Sicilienſibusq; bellis amicitiam fidemq; populi R. ſecuti ſumus: à nobis omnia populo R. ſemper & belli adiumenta, & pacis ornamenta adminiſtrata ſunt. Multũ uero hæc his iura profuerunt in iſtius imperio ac poteſtate. Veſtros quondam nautas contra Carthaginem Scipio duxit. at nunc naues cõtra prædones penè inanes Cleomenes ducit. Vobiſcum Africanus hoſtium ſpolia, & præmia laudis cõmunicauit. at nunc per me ſpoliati, naue à prædonibus abducta, ipſi in hoſtiũ numero, locoq; ducemini. Quid uero illa Segeſtanorum nõ ſolũ literis tradita, neq; cõmemorata uerbis, ſed multis officijs illorum uſurpata & cõprobata cognatio, quos tandem fructus huiuſce neceſſitudinis in iſtius imperio tulit? nempe hoc fuit iure iudices, ut ex ſinu patris nobiliſſimus adoleſcens, & è cõplexu matris ereptus innocens filius, iſtius carnifici Seſtio dederetur. cui ciuitati maiores noſtri maximos agros atque optimos cõceſſerunt, quã immunem eſſe uoluerũt; hæc tanta apud te cognationis, fidelitatis, uetuſtatis auctoritate, ne hoc quidẽ iuris obtinuit, ut unius honeſtiſſimi atque innocentiſſimi ciuis mortem & ſanguinem deprecaretur. Quò cõfugiẽt ſocij? quem implorabunt? qua ſpe denique, ut uiuere uelint, tenebuntur, ſi uos eos deſeritis? ad ſenatum deuenient, qui de Verre ſupplicium ſumat? nõ eſt uſitatũ, non ſenatoriũ. ad populum R. cõfugient? facilius eſt cauſa populi: legem enim ſe ſociorũ cauſa iuſſiſſe, & ei legi cuſtodes ac uindices præpoſuiſſe dicet. hic locus eſt igitur unus, quò perfugiant; hic portus, hæc arx, hæc ara ſociorum: quò quidem nunc nõ ita confugiunt, ut antea in

ſuis repetendis rebus ſolebant. non argentum, non aurũ non ueſtem, non mancipia repetunt, nõ ornamenta, quæ ex urbibus faniſq; erepta ſunt: metuunt homines imperiti, ne iã hæc populus R. concedat, & iam fieri uelit. patimur. n. iam multos annos, & ſilemus, cũ uideamus ad paucos omnes omnium nationum pecunias perueniſſe. quod eo magis ferre æquo animo, atque concedere uidemur, quia nemo iſtorum diſſimulat, nemo laborat, ut obſcura ſua cupiditas eſſe uideatur. in urbe noſtra pulcherrima atq; ornatiſſima quod ſignum, quæ tabula picta eſt, quæ non ab hoſtibus uictis capta, atq; apportata ſit? at iſtorum uillæ ſociorum fideliſſimorũ & plurimis, & pulcherrimis ſpolijs ornatæ refertæq; ſunt. ubi pecunias exterarum nationum eſſe arbitramini, quibus nunc omnes egẽt, cum Athenas, Pergamum, Cyzicum, Miletũ, Chion, Samon, totam deniq; Aſiam, Achaiam, Græciam, Siciliã iam in paucis uillis incluſas eſſe uidetis? ſed hæc, ut dico, omnia iam ſocij ueſtri relinquunt, & negligunt iudices. ne publice à populo R. ſpoliarentur, officijs ac fide prouiderunt: paucorum cupiditati, tum cum obſiſtere non poterãt, tamen ſufficere aliquo modo poterant: nũc uero iam adempta eſt non modo reſiſtendi, uerum etiã ſuppeditandi facultas: itaq; res ſuas negligunt: pecunias, quo nomine iudicium hoc appellatur, non repetũt, relinquunt, & negligunt: hoc iã ornatu ad uos confugiunt. aſpicite, aſpicite iudices ſqualorem, ſordeſq; ſociorum. eſt Sthenius hic Thermitanus cum hoc capillo, atque ueſte: domo ſua tota expilata, mentionẽ tuorum furtorum nõ facit: ſeſe ipſum abs te repetit, nihil amplius: totum enim tua libidine & ſcelere ex ſua patria, in qua multis uir

utibus & beneficijs princeps fuit, ſuſtuliſti. Dexio hic, quem uidetis, non quæ publice Tyndari, non quæ priuatim ſibi eripuiſti, ſed unicum miſer abs te filium optimum atque innocentiſſimum flagitat. non ex litibus æſtimatis tuis pecuniam domum, ſed ex tua calamitate cineri atque oſſibus filij ſui ſolatium uult aliquod reportare. Hic iam grandis natu Eubulida hoc tantum exacta ætate laboris itinerisq; ſuſcepit, non ut aliquid ex ſui bonis recuperaret, ſed ut quibus oculis cruentas ceruices filij ſui uiderat, iiſdem te condemnatum uideret. Si per L. Metellum licitum eſſet iudices, matres illorũ, uxores, ſororesq; ueniebant. quarum una, cum ego ad Heracliam noctu accederem, cum omnibus matronis eius ciuitatis, & cum multis facibus mihi obuiam uenit; & ita, me ſuam ſalutem appellans, te ſuum carnificem nominans, filij nomen implorans, mihi ad pedes miſera iacuit, quaſi ego excitare filium eius ab inferis poſſem. faciebant hoc idem in cæteris ciuitatibus grandes natu matres, & item paruuli liberi miſerorum: quorum utrorũq; ætas laborem & induſtriam meam, fidem & miſericordiam ueſtram requirebat. itaque ad me iudices præter cæteras hanc querimoniam Sicilia detulit lacrymis. ego ad hoc non gloria inductus acceſſi, ſed ne falſa damnatio, ne carcer, ne cathenæ, ne uerbera, ne ſecures, ne cruciatus ſociorum, ne ſanguis innocentium, ne denique etiam exanguium corpora mortuorum, ne mœror parentum, ac propinquorum magiſtratibus noſtris quæſtui poſſet eſſe. hunc ego ſi metum Siciliæ damnatione iſtius per ueſtram fidem & ſeueritatem deiecero iudices, ſatis officio meo, ſatis il-

lorum uoluntati, qui à me hoc petiuerunt, factum eſſe arbitrabor. Quapropter ſi quē forte inueneris, qui hoc nauale crimen conetur defendere, is ita defendat, illa cõmunia, quæ ad cauſam nihil pertinent, prætermittat: me culpam fortunæ aſſignare, calamitatem crimini dare, me amiſſionem claſſis obijcere, cum multi uiri fortes in cõmuni incertoq́; periculo belli & terra, & mari ſæpe offenderint. nullam tibi obijcio fortunam: nihil eſt, quod cæterorum res minus commode geſtas proferas: nihil eſt, quod multorum naufragia fortunæ colligas. ego naues inanes fuiſſe dico: remiges: nautasq́; dimiſſos: reliquos ſtirpibus uixiſſe palmarum: præfuiſſe claſſi populi R. Siculum, perpetuo ſocijs atque amicis Syracuſanũ: te illo tempore ipſo ſuperioribusq́; diebus omnibus in litore cum mulierculis perpotaſſe dico. harum rerum omnium auctores teſtesq́; produco. num tibi inſultare in calamitate, nũ intercludere perfugium fortunæ, nũ caſus bellicos exprobrare, aut obijcere uideor? tametſi ſolent ij fortunam ſibi obijci nolle, qui ſe fortunæ cõmiſerunt, qui in eius periculis ſunt ac uarietate uerſati. iſtius quidē calamitatis tuæ fortuna particeps nõ fuit: homines enim in prælijs, non in conuiuijs, belli fortunam tētare ac periclitari ſolēt: in illa autem calamitate non Martem fuiſſe cõmunem, ſed Venerē poſſumus dicere. quòd ſi fortunã obijci tibi non oportet, cur tu fortunæ illorum innocentium ueniam ac locum nõ dediſti? Etiã illud prædices licet; quòd ſuppliciũ more maiorũ ſumpſeris, ſecuriq́; percuſſeris, iccirco à me in crimen & inuidiam uocari. non in ſupplicio crimen meum uertitur: non ego ſecuri nego quenquam feriri debere: non ego metum ex re militari,

non ſeueritatem imperij, non pœnam flagitij tolli dico oportere: fateor, nō modo in ſocios, ſed etiam in ciues mi litesq́; noſtros perſæpe eſſe ſeuere ac uehemẽter uindica tum. quare hæc quoq; prætermittas licet. ego culpā non in nauarchis, ſed in te fuiſſe demōſtro: pretio milites re= migesq́; dimiſiſſe arguo. hoc nauarchi reliqui dicūt, hoc Netinorum *fœderata ciuitas publice dicit, hoc* Herbitẽ= *ſes, hoc* Ameſtratini, *hoc* Ennenſes, *hoc* Agyrinenſes, Tyn daritani, Locrenſes *publice dicunt: tuus deniq; teſtis, tuus imperator, tuus hoſpes* Cleomenes *hoc dicit, ſeſe in terrā eſſe egreſſum, uti* Pachyno *è terreſtri præſidio milites col ligeret, quos in nauibus collocaret. quod certe non feciſ= ſet, ſi ſuū numerū naues haberent: ea eſt enim ratio in= ſtructarū ornatarumq́; nauium, ut nō modo plures, ſed ne ſinguli quidẽ poſſint accedere.* Dico *præterea, illos ip= ſos reliquos nautas fame atq; inopia rerum omnium cō fectos fuiſſe ac perditos. dico, aut omnes extra culpam fuiſſe: aut, ſi uni attribuenda culpa ſit, in eo maximam fuiſſe, qui optimā nauem, plurimos nautas haberet, ſum mū imperium obtineret: aut ſi omnes in culpa fuerint, non oportuiſſe* Cleomenẽ *conſtitui ſpectatorem illorum mortis atq; cruciatus, dico etiam, in illo ſupplicio merce dem lacrymarum, mercedẽ uulneris atque plagæ, merce dem funeris ac ſepulturæ conſtitui nefas fuiſſe.* Quapro *pter ſi mihi reſpondere uoles, hæc dicito, claſſem inſtru= ctam atq; ornatam fuiſſe, nullum propugnatorem ab= fuiſſe, nullū uacuum tranſtrū fuiſſe, remigi rẽ frumen= tariam eſſe ſuppeditatam, mẽtiri nauarchos, mentiri tot & tam graues ciuitates, mentiri etiam* Siciliam *totam, proditum eſſe te à* Cleomene, *qui ſe dixerit exiſſe in ter*

ram,ut Pachyno deduceret milites: animū illis,non copias defuiſſe:Cleomenem acerrime pugnantem ab his relictum eſſe,atque deſertum:nūmum ob ſepulturam datum nemini. quæ ſi dices, tenebere. ſin alia dices; quæ à me dicta ſunt,non refutabis. Hic tu etiam dicere audebis,Eſt in iudicibus ille familiaris meus, eſt paternus amicus ille? nō,ut quiſque maxime eſt,quicum tibi aliquid ſit; ita tui huiuſcemodi criminis maxime eū pudet? Paternus amicus eſt. ipſe pater ſi iudicaret,per deos immortales quid facere poſſet,cum tibi hæc diceret? Tu in prouincia populi R. Prætor,cum tibi maritimum bellum eſſet adminiſtrandum,Mamertinis,ex fœdere quam deberent nauē,per triennium remiſiſti: tibi apud eoſdem priuatim nauis oneraria maxima publice eſt ædificata: tu à ciuitatibus pecunias claſſis nomine coegiſti: tu pretio remiges dimiſiſti: tu,cum nauis eſſet à Quæſtore, & ab Legato capta prædonum,archipiratam ab omniū oculis remouiſti: tu,qui ciues R. eſſe dicerentur,qui à multis cognoſcerentur,ſecuri ferire potuiſti: tu tuam domum piratas abducere,in iudicium archipiratam domo producere auſus es: tu in prouincia tā ſplendida, apud ſocios fideliſſimos,ciues R. honeſtiſſimos,in metu periculoq; prouinciæ dies continuos complures in litore conuiuijsq; iacuiſti: te per eos dies nemo domi tuæ conuenire,nemo in foro uidere potuit: tu ſociorū atq; amicorum ad ea conuiuia matresfamilias adhibuiſti: tu inter eiuſmodi mulieres prætextatū tuum filium,nepotē meum collocauiſti,ut ætati maxime lubricæ atq; incertæ exēpla nequitiæ parentis uita præberet: tu Prætor in prouincia cum tunica pallioq; purpureo uiſus es: tu,propter amorē libi

dinemq́; tuam, imperium nauium Legato populi R. ademiſti, Syracuſano tradidiſti: tui milites in prouincia Siciliæ frugibus, frumentoq́; caruere: tua luxuria, atque auaritia claſſis populi R. capta, & incenſa eſt: poſt Syracuſas cõditas quẽ in portũ nunquã hoſtis acceſſerat, in eo te Prætore primũ piratæ nauigauerunt: neq; hæc tot tãtaq́; dedecora diſſimulatione tua, neque obliuione hominũ ac taciturnitate tegere uoluiſti; ſed etiam nauium præfectos ſine ulla cauſa de cõplexu parẽtum ſuorũ, hoſpitumq́; tuorum ad mortẽ cruciatumq́; rapuiſti; neq; in parentũ luctu atq; lacrymis te mei nominis cõmemoratio mitigauit: tibi hominum innocẽtium ſanguis non modo uoluptati, ſed etiam quæſtui fuit. Hæc ſi tibi tuus parens diceret, poſſes ab eo ueniam petere? poſſes, ut tibi ignoſceret, poſtulare? Satis eſt factũ Siculis, ſatis officio ac neceſſitudini iudices, ſatis promiſſo muneri ac recepto. reliqua eſt ea cauſa iudices, quæ non iã recepta, ſed innata; neque delata ad me, ſed in anima ſenſuq́; meo penitus affixa atque inſita eſt: quæ non ad ſociorum ſalutem, ſed ad ciuium R. hoc eſt ad uniuſcuiuſq; noſtrum uitã & ſanguinem pertinet. in qua nolite à me, quaſi dubium ſit aliquid, argumẽta iudices expectare. omnia, quæ dicam de ſupplicio ciuium R. ſic erũt clara & illuſtria, ut ad ea probãda totã Siciliam teſtẽ adhibere poſſim. furor enim quidam, ſceleris & audaciæ comes, iſtius effrenatũ animũ, importunamq́; naturã tanta oppreſſit amẽtia, ut nũquã dubitaret in cõuẽtu palàm ſupplicia, quæ in cõuictos maleficij ſeruos cõſtituta ſunt, ea in ciues R. expromere. uirgis quàm multos ceciderit, quid ego cõmemorẽ? tãtũ breuiſſime dico iudices nullũ fuit omni-

no iſto Prætore in hoc genere diſcrimen. itaq; iam cõſue-tudine ad corpora ciuiũ R. etiam ſine iſtius nutu ferebatur manus ipſa lictoris. Nũ potes hoc negare Verres, in foro Lilybæi, maximo cõuentu, C. Seruilium ciuem R. è conuentu Panormitano ueterem negotiatorem, ad tribunal, ante pedes tuos, ad terrã uirgis & uerberibus abiectum? aude hoc primum negare, ſi potes. nemo Lilybæi fuit, quin uiderit; nemo in Sicilia, quin audierit. plagis confectũ dico à lictoribus tuis ciuem R. ante oculos tuos concidiſſe: ob quã cauſam dij immortales? tametſi iniuriam facio cõmuni cauſæ, & iuri ciuitatis: quaſi enim poſſit eſſe ulla cauſa, cur hoc cuiquam ciui R. iure accidat; ita quæro, quæ in Seruilio cauſa fuerit. ignoſcite in hoc uno iudices: in cæteris enim non magnopere cauſas requirã. locutus erat liberius de iſtius improbitate atque nequitia. quod iſti ſimul ac renunciatum eſt, hominẽ iubet Lilybæum uadimonium Venerio ſeruo promittere. promittit. Lilybæum uenitur. cogere eum cœpit, cũ ageret nemo, nemo poſtularet, HS duobus millibus ſponſionem facere cum lictore ſuo, ni furtis quæſtũ faceret. Recuperatores de cohorte ſua dicit daturum. Seruilius & recuſare, et deprecari, ne iniquis iudicibus, nullo aduerſario, iudicium capitis in ſe conſtitueretur. hæc cum maxime loqueretur, ſex lictores circunſiſtunt ualentiſſimi, & ad pulſandos uerberãdosq; homines exercitatiſſimi: cedunt acerrimo uirgis: denique proximus lictor, de quo ſæpe iam dixi, Seſtius, conuerſo bacillo oculos miſero tundere uehemẽtiſſime cœpit. itaque illi cum ſanguis os oculosq; compleſſet, concidit; cum illi nihilo minus iacenti latera tunderentur; ut aliquando ſpõdere ſe diceret.

ſic ille affectus,illinc tum pro mortuo ſublatus,breui po
ſtea eſt mortuus.iſte autem,homo Venerius, & affluens
omni lepore,& uenuſtate,de bonis illius in æde Veneris
argēteū Cupidinem poſuit. ſic etiam fortunis hominum
abutebatur ad nocturna uota cupiditatū ſuarum. nam
quid ego de cæteris ciuiū R. ſupplicijs ſigillatim potius,
quàm generatim,atque uniuerſe,loquar?carcer ille,qui
eſt à crudeliſſimo tyrāno Dionyſio factus Syracuſis,quæ
Lautumiæ uocantur,in iſtius imperio domicilium ciuiū
R.fuit.ut quiſque iſtius animū,aut oculos offenderat,in
Lautumias ſtatim conijciebatur.indignū hoc uideo uide
ri omnibus iudices; & id iā priore actione,cum hæc te
ſtes dicerent,intellexi:retineri.n.putatis oportere iura li
bertatis nō modo hic,ubi Tribuni pl.ſunt,ubi cæteri ma
giſtratus,ubi plenum forum iudiciorum,ubi ſenatus au
ctoritas,ubi exiſtimatio populi R.& frequētia; ſed ubi=
cunq; terrarū,& gentium uiolatū ius ciuium R.ſit,ſta=
tuitis id pertinere ad cōmunem cauſam libertatis,& di
gnitatis.in externorū hominum,& maleficiorū,ſcelera=
torumq;,in prædonum hoſtiumq; cuſtodias tu tantū nu
merū ciuium R.includere auſus es? nunquā ne tibi iudi
cij,nunquā concioni,nunquam huius tantæ frequētiæ,
quæ nūc animo te iniquiſſimo infeſtiſſimoq; intuetur,
uenit in mentē?nunquā tibi populi R.abſentis dignitas,
nunquā ſpecies ipſa huiuſcemodi multitudinis in oculis
animoq; uerſata eſt? nunquā te in horū conſpectum re=
diturum,nūquā in forum populi R.uenturum,nunquā
ſub legum et iudiciorum poteſtatem caſurum eſſe puta
ſti? at quæ erat iſta libido crudelitatis exercendæ? quæ
tot ſcelerum ſuſcipiendorum cauſa? nulla iudices, præ=

ter prædandi nouam ſingularemq; rationem. nam ut illi, quos à poetis accepimus, ſinus quoſdam obſediſſe maritimos, aut aliqua promontoria, aut prærupta ſaxa tenuiſſe dicuntur, ut eos, qui eſſent appulſi nauigijs, interficere poſſent: ſic iſte in omnia maria infeſtus ex omnibus Siciliæ partibus imminebat. quæcũq; nauis ex Aſia, quæ ex Syria, quæ Tyro, quæ Alexãdria uenerat, ſtatim certis indicibus & cuſtodibus tenebatur: uectores omnes in Lautumias conijciebantur: onera atq; merces in prætoriam domum deferebantur. uerſabatur in Sicilia longo interuallo alter, non Dionyſius ille, nec Phalaris (tulit. n. illa quondam inſula multos & crudeles tyrannos) ſed quoddam nouum mõſtrum, ex uetere illa immanitate, quæ in ijſdem locis uerſata eſſe dicitur: nõ enim Carybdin tã infeſtam, neq; Scyllam nautis, quàm iſtum in eodem freto fuiſſe arbitror: hoc etiam iſte infeſtior, quòd multo ſe pluribus & maioribus canibus ſuccinxerat. Cyclops alter, multo importunior. hic enim totam inſulam obtinebat: ille Aetnam ſolam, & eam Siciliæ partem tenuiſſe dicitur. at quæ cauſa tum ſubijciebatur ab ipſo iudices huius tã nefariæ crudelitatis? eadẽ, quæ nunc in defenſione cõmemorabitur. quicũque acceſſerant ad Siciliam paulo pleniores, eos Sertorianos milites eſſe, atque à Dianio fugere dicebat. illi ad deprecãdum periculum proferebant alij purpuram Tyriam, thus alij, atq; odores, ueſtem'q; lineam, gemmas alij, & margaritas, uina nõnulli Græca, uenaleſq; Aſiaticos: ut intelligeretur ex mercibus, quibus ex locis nauigarent. nõ intelligebãt, eas ipſas ſibi cauſas eſſe periculi, quibus adiumentis ſe ad ſalutem uti arbitrabantur. iſte. n. hæc eos ex piratarum ſo

cietate adeptos eſſe dicebat: ipſos in Lautumias abduci imperabat: naues eorum atq; onera diligenter aſſeruanda curabat. his inſtitutis cum cõpletus iam mercatorum carcer eſſet, tum illa fiebant, quæ L. Suetium, equitẽ R. lectiſſimum uirum, dicere audiſtis, quæ cæteros audietis. ceruices in carcere frangebãtur indigniſſime ciuium R. ut etiam illa uox, & illa imploratio, ciuis R. ſum, quæ ſæpe multis in ultimis terris opem inter barbaros & ſalutẽ tulit, ea mortem illis acerbiorem, & ſupplicium maturius ferret. quid eſt Verres? quid ad hæc cogitas reſpõdere? num mentiri me? num fingere aliquid? num augere crimen? num quid horum dicere iſtis defenſoribus tuis audes? cedo mihi quæſo ex ipſius ſinu literas Syracuſanorũ, quas iſte ad arbitriũ ſuum confectas eſſe arbitratur: cedo rationem carceris, quæ diligentiſſime cõficitur, quo quiſque die datus in cuſtodiã, quo mortuus, quo necatus ſit. LITERAE SYRACVSANORVM. Videtis ciues R. gregatim coniectos in Lautumias: uidetis indigniſſimo in loco coaceruatã multitudinẽ ueſtrorũ ciuiũ. quærite nũc ueſtigia, quibus exitus illorũ ex illo loco cõpareãt. nulla ſunt. omnes ne mortui? ſi ita poſſet defendere, tamen fides huic defenſioni nõ haberetur. ſed ſcriptũ extat in iiſdem literis, quod iſte, homo barbarus, ac diſſolutus, neq; attendere unquã, neq; intelligere potuit. ἐδικώθησαν, inquit, hoc eſt, ut Siculi loquũtur, ſupplicio affecti ac necati ſunt. ſi quis Rex, ſiqua ciuitas exterarũ gentiũ, ſiqua natio feciſſet aliquid in ciuẽ R. eiuſmodi, nõ ne publice uindicaremus? nõ bello perſequeremur? poſſemus hãc iniuriã ignominiãq; nominis R. inultã impunitãq; dimittere? quot bella maiores no

ſtros, & quãta ſuſcepiſſe arbitramini, quòd ciues R. iniuria affecti, quòd nauicularij retenti, quòd mercatores ſpoliati dicerentur? at ego, retentos, non queror: ſpoliatos, ferendum puto: nauibus, mancipijs, mercibus ademptis in uincula coniectos eſſe mercatores, & in uinculis ciues R. necatos eſſe, arguo. Si hæc apud Scythas dicerẽ, nõ hic in tanta multitudine ciuium R. nõ apud ſenatores lectiſſimos ciuitatis, non in foro populi R. de tot & tã acerbis ſupplicijs ciuiũ Romanorũ; tamẽ animos etiã barbarorũ hominũ permouerem: tanta. n. huius imperij amplitudo, tãta nominis R. dignitas eſt apud omnes nationes, ut iſta in noſtros homines crudelitas nemini conceſſa uideatur. nũ ego tibi ullam ſalutem, ullum perfugium putẽ, cũ te implicatũ ſeueritate iudicũ, circũretitũ frequentia populi R. eſſe uideã? ſi mehercules, id quod fieri intelligo nõ poſſe, ex his laqueis te exueris, ac te aliqua ui ac ratione explicaris, in illas tibi maiores plagas incidendum eſt, in quibus te ab eodem me, ſuperiore ex loco confici & concidi neceſſe eſt. cui ſi etiã, id quod defendit, uelim cõcedere: tamen illa ipſa defenſio non minus eſſe ei pernicioſa, quàm mea uera accuſatio, debeat. quid enim defendit? ex Hiſpania fugientes ſe excepiſſe, & ſupplicio affeciſſe dicit. quis tibi id permiſit? quo id iure feciſti? quis idem fecit? qui tibi id facere licuit? forũ plenũ, & baſilicas iſtorũ hominũ uidemus, & animo æquo uidemus: ciuilis enim diſſenſionis, & ſiue amẽtiæ, ſiue fati, ſeu calamitatis non eſt iſte moleſtus exitus: in quo reliquos ſaltem ciues incolumes licet cõſeruare. Verres ille uetus proditor Conſulis, tranſlator Quæſturæ, auerſor pecuniæ publicæ, tantũ ſibi auctoritatis in Rep.

ſuſcepit, ut quibus hominibus per ſenatum, per populũ R. per omnes magiſtratus in foro, in ſuffragijs, in hac urbe, in Rep. uerſari liceret, ijs omnibus mortem acerbam crudelemq́; proponeret, ſi fortuna eos ad aliquam partem Siciliæ detuliſſet. ad Cn. Pompeium, clariſſimum uirum, & fortiſſimum, permulti occiſo Perpenna ex illo Sertoriano numero militum confugerunt. quem nõ ille ſummo cum ſtudio ſaluũ incolumemq́; ſeruauit? cui ciui ſupplici non illa dextera inuicta & fidem porrexit, & ſpem ſalutis oſtendit? ita ne uero? quibus fuit portus apud eum, contra quem arma tulerunt; ijs apud te, cuius nullum in Rep. unquam monimentum fuit, mors & cruciatus erat conſtitutus? uide, quàm commodam defenſionem excogitaris. malo, malo mehercules, id quod tu defendis, his iudicibus populoq́; R. quàm id, quod ego inſimulo, probari. malo inquam, te iſti generi hominum, quàm mercatoribus, & nauicularijs, inimicũ atq; infeſtum putari. meum enim crimẽ auaritiæ te nimiæ coarguit: tua defenſio, furoris cuiuſdam, & immanitatis, & inauditæ crudelitatis, & penè nouæ proſcriptionis. ſed non licet me iſto tanto bono iudices uti, non licet: adſunt enim Puteoli toti; frequentiſſimi uenerunt ad hoc iudiciũ mercatores, homines locupletes, atq; honeſti, qui partim ſocios ſuos, partim libertos ab iſto ſpoliatos, in uincla coniectos, partim in uinclis necatos, partim ſecuri percuſſos eſſe dicent. hic uide quàm me ſis uſurus æquo. cũ ego P. Granium teſtem produxero, qui ſuos libertos à te ſecuri percuſſos eſſe dicat, qui à te nauem ſuam, merceſq́; repetat: refellito, ſi poteris: meum teſtem deſeram, tibi fauebo, te inquam adiuuabo: oſtendito, illos cum Ser

torio fuiſſe, à Dianio fugientes ad Siciliam eſſe delatos. nihil eſt, quod te malim probare. nullum .n. facinus, quod maiore ſupplicio dignũ ſit, reperiri, neq; proferri poteſt. reducã iterum equitem Ro. L. Flauiũ. ſi uoles, quoniam priore actione, ut patroni tui dictitant, noua quadã ſapientia; ut omnes intelligunt, cõſcientia tua, atq; auctoritate meorum teſtiũ, teſtẽ nullum interrogaſti: interrogetur Flauius, ſi uoles, quinã fuerit L. Herẽnius is, quem ille argentariã Lepti feciſſe dicit; qui cum amplius centum ciues R. haberet ex cõuentu Syracuſarũ, qui eũ non ſolum cognoſcerent, ſed etiã lacrymantes, ac te implorãtes defenderent, tamen à te inſpectantibus omnibus Syracuſanis ſecuri percuſſus eſt. hunc quoq; teſtem meum refelli, & illũ Herẽnium Sertorianũ fuiſſe abs te demõſtrari, et probari uolo. quid de illa multitudine dicemus eorum, qui capitibus inuolutis in piratarũ captiuorũq; numero producebantur, ut ſecuri ferirentur? quæ iſta noua diligentia? quã ob cauſam abs te excogitata? an te L. Flauij, cæterorumq; de L. Herennio uociferatio cõmouebat? an M. Annij, grauiſſimi atque honeſtiſſimi uiri, ſumma auctoritas paulo diligentiorẽ timidioremq; fecerat? qui nuper pro teſtimonio, non aduenam neſcio quẽ, nec alienum, ſed eum ciuẽ R. qui omnibus in illo cõuentu notus, qui Syracuſis natus eſſet, à te ſecuri percuſſum eſſe dixit. poſt hãc illorum uociferationem, poſt hanc cõmunem famã atque querimoniam non mitior in ſupplicio, ſed diligẽtior eſſe cœpit: capitibus inuolutis ciues R. ad necem producere inſtituit: quos tamẽ iccirco necabat palàm, quòd homines in cõuẽtu, id quod antea diximus, nimium diligenter prædonum numerum requirebant.

hæccine plebi R. te Prætore eſt conſtituta cõditio? hæc negotij gerendi ſpes? hoc capitis, uitæq; diſcrimen? parumne multa mercatoribus ſunt neceſſario pericula ſubeunda fortunæ, niſi etiã hæ formidines ab noſtris magiſtratibus, atque in noſtris prouincijs impendebunt? ad eam ne rem fuit hæc ſuburbana ac fidelis prouincia Sicilia plena optimorũ ſociorũ, et honeſtiſſimorũ ciuium R. quæ ciues R. omnes ſuis ipſa ſedibus libẽtiſſime ſemper accepit, ut, qui uſq; ex ultima Syria atque Aegypto nauigarẽt, qui apud barbaros propter togæ nomẽ in honore aliquo fuiſſent, qui ex prædonũ inſidijs, qui ex tempeſtatum periculis profugiſſent, in Sicilia ſecuri ferirentur, cum ſe iã domum ueniſſe arbitrarentur? nam quid ego de P. Gauio Cõſano municipe dicã iudices? aut qua ui uocis, qua grauitate uerborum, quo dolore animi dicã? tametſi dolor me non deficit: ut cætera mihi in dicẽdo digna re, digna dolore meo ſuppetãt, magis elaborandũ eſt. quod crimen eiuſmodi eſt, ut, cum primum ad me delatum eſt, uſurum me illo nõ putarẽ: tametſi .n. uериſſimum eſſe intelligebam, tamen credibile fore non arbitrabar. coactus lacrymis omniũ ciuium R. qui in Sicilia negotiãtur, adductus Valentinorum, hominum honeſtiſſimorũ, teſtimonijs, omniumq; Rhegynorũ, multorumq; equitum R. qui caſu tum Meſſanæ fuerunt, dedi tantum priore actione teſtium, res ut nemini dubia eſſe poſſet. quid nunc agam? cum iam tot horas de uno genere, ac de iſtius nefaria crudelitate dicam, cum propè omnem uim uerborũ eiuſmodi, quæ ſcelere iſtius digna ſunt, alijs in rebus cõſumpſerim, neq; hoc prouiderim, ut uarietate criminũ uos attentos tenerem, quemadmodum de tãta re dicam.

opinor, unus modus, atque una ratio eſt. rē in medio ponam: quæ tantum habet ipſa grauitatis, ut neque mea, quæ nulla eſt, neque cuiusq̃ ad inflāmandos ueſtros animos eloquentia requiratur. Gauius *hic, quem dico,* Conſanus, *cum illo numero ab iſto in uincula cōiectus eſſet, et neſcio qua ratione clàm è* Latomijs *profugiſſet,* Meſſanamq; *ueniſſet; qui propè iam* Italiam, *&* moenia Rhegynorū *uideret, & ex illo metu mortis ac tenebris, quaſi luce libertatis, & odore aliquo legum recreatus reuixiſſet, loqui* Meſſanæ *cœpit, & queri, ſe ciuem* R. *in uincla eſſe coniectum, ſibi recta iter eſſe* Romã, Verri *ſe præſto aduenienti futurū. nō intelligebat miſer, nihil intereſſe, utrū hæc* Meſſanæ, *an apud ipſum in prætorio loqueretur. nam, ut ante uos docui, hanc ſibi iſte urbem delegerat, quam haberet adiutricem ſcelerum, furtorum receptricem, flagitiorū omnium ſociam. itaque ad magiſtratum* Mamertinū *ſtatim deducitur* Gauius, *eoq; ipſo die caſu* Meſſanam Verres *uenit. res ad eum defertur, eſſe ciuem* R. *qui ſe* Syracuſis *in* Latomijs *fuiſſe quereretur: quem iam ingredientem nauem, &* Verri *nimis atrociter minitãtem, à ſe retractum eſſe, & aſſeruatū, ut ipſe in eū ſtatueret, quod uideretur. agit hominibus gratias, & eorum erga ſe beneuolentiã diligẽtiamq; collaudat. ipſe inflãmatus ſcelere & furore, in forum uenit. ardebant oculi: toto ex ore crudelitas eminebat: expectabãt omnes, quò tandem progreſſurus, aut quidnam acturus eſſet: cum repẽte hominem proripi, atque in foro medio nudari, ac deligari, & uirgas expediri iubet. clamabat ille miſer, ſe ciuem eſſe* R. *municipem* Cōſanum, *meruiſſe ſe cum* L. Pretio *ſplendidiſſimo equite* R. *qui* Panormi *negotiaretur,*

negotiaretur, ex quo hæc Verres ſcire poſſet. tum iſte ſe comperiſſe ait, eũ ſpeculandi cauſa in Siciliam ab duci bus fugitiuorũ eſſe miſſum: cuius rei neque index, neq; ueſtigium aliquod, neque ſuſpicio cuiquã eſſet ulla. de= inde iubet undiq; hominem proripi, uehementiſſimeq́; uerberari. Cedebatur uirgis in medio foro Meſſanæ ci= uis R. iudices, cũ interea nullus gemitus, nulla uox alia illius miſeri inter dolorẽ, crepitumq́; plagarũ audieba= tur, niſi hæc, ciuis R. ſum. hac ſe cõmemoratione ciuita= tis omnia uerbera depulſurum, cruciatũ à corpore deie ćturum arbitrabatur. is non modo hoc non perfecit, ut uirgarũ uim deprecaretur; ſed cũ imploraret ſæpius, uſurparetq́; nomẽ ciuitatis, crux, crux inquam infelici & erumnoſo, qui nunquam iſtam poteſtatem uiderat, comparabatur. ò nomẽ dulce libertatis: ò ius eximium noſtræ ciuitatis: ò lex Porcia, legesq́; Sẽproniæ: ò graui= ter deſiderata, et aliquando reddita plebi Romanæ Tri bunitia poteſtas: huccine tandẽ omnia reciderunt, ut ci uis R. in prouincia populi R. in oppido fœderatorũ, ab eo, qui beneficio populi R. faſces & ſecures haberet, deli gatus in foro uirgis cederetur? quid, cum ignes, canden= tesq́; laminæ, cæteriq; cruciatus admouebãtur? ſi te il= lius acerba imploratio, et uox miſerabilis nõ inhibebat; ne ciuiũ quidẽ Romanorum, qui tum aderant, fletu et gemitu maximo commouebare? in crucẽ tu agere au= ſus es quenquã, qui ſe ciuem R. eſſe diceret? nolui tam uehemẽter agere hoc prima actione iudices, nolui: uidi ſtis enim, ut animi multitudinis in iſtum dolore, & o= dio, & communis periculi metu concitarentur. ſtatui egomet mihi tum modũ orationi meæ, et C. Numitorio

equiti R. primario homini, teſti meo: & Glabrionē id, quod ſapiētiſſime fecit, facere lætatus ſum, ut repēte cō ſilio in medio teſtē dimitteret. etenim uerebatur, ne populus R. ab iſto eas pœnas ui repetiſſe uideretur, quas, ueritus eſſet, ne iſte legibus et ueſtro iudicio non eſſet perſoluturus. nunc quoniā iam exploratū eſt omnibus, quo loco cauſa tua ſit, & quid de te futurū ſit: ſic tecum agam. Gauiū iſtum, quem repentinum ſpeculatorem fuiſſe dicis, oſtendam in Lautumias Syracuſis à te eſſe coniectum: neque id ſolū ex literis oſtendā Syracuſanorū, ne poſſis dicere me, quia ſit aliquis in literis Gauius, hoc fingere & eligere nomē, ut hunc illū eſſe poſſim dicere; ſed ſecundū arbitriū tuum teſtes dabo, qui iſtum ipſum Syracuſis abs te in Lautumias coniectum eſſe dicant. producam etiā Cōſanos, municipes illius ac neceſſarios, qui te nūc ſero doceant, iudices non ſero, illum P. Gauium, quem tu in crucem egiſti, ciuem R. & municipem Cōſanum, non ſpeculatorem fugitiuorum fuiſſe. cum hæc omnia, quæ polliceor, cumulate tuis proximis plana fecero; tum iſtuc ipſum tenebo, quod abs te mihi datur; eo contentū me eſſe dicā. quid enim nuper tu ipſe, cū populi R. clamore atq; impetu perturbatus exiluiſti, quid inq̄ locutus es? illum, ꝙ moram ſupplicio quæreret, ideo clamitaſſe, ſe eſſe ciuē R. ſed ſpeculatorē fuiſſe. iā mei teſtes ueri ſunt. quid.n. dicit aliud C. Numitorius, quid M. & P. Cotij, nobiliſſimi homines, ex agro Taurominitano? quid Q. Luceius, qui argētariam Rhegij maximam fecit? quid cæteri? adhuc.n. teſtes ex eo genere à me ſunt dati, nō qui nouiſſe Gauiū, ſed qui ſe uidiſſe dicerēt, cum is, qui ſe ciuem R. eſſe cla

maret, in crucē ageretur. hoc tu Verres idem dicis, hoc tu confiteris, illum clamitaſſe ſe ciuem eſſe Romanum; apud te nomen ciuitatis ne tantū quidem ualuiſſe, ut dilationē aliquā crucis, ut crudeliſſimi teterrimiq; ſupplicij aliquā paruam moram ſaltem poſſet afferre. hoc teneo, hic hæreo iudices, hoc ſum cōtentus uno: omitto, ac negligo cætera: ſua cōfeſſione induatur ac iuguletur neceſſe eſt. qui eſſet, ignorabas? ſpeculatorē eſſe ſuſpicabare? nō quæro, qua ſuſpicione: tua te accuſo oratione. ciuē R. ſe eſſe dicebat. ſi tu apud Perſas, aut in extrema India deprehēſus Verres, ad ſupplicium ducerere; quid aliud clamitares, niſi te ciuē eſſe Romanū? et ſi tibi ignoto apud ignotos, apud barbaros, apud homines in extremis atq; ultimis gētibus poſitos, nobile & illuſtre apud oēs nomē tuæ ciuitatis profuiſſet: ille, qſquis erat, quē tu in crucē rapiebas, qui tibi eſſet ignotus, cū ciuē ſe R. eſſe diceret, apud te Prætorem ſi non effugium, ne moram quidem mortis mētione atque uſurpatione ciuitatis aſſequi potuit? homines tenues, obſcuro loco nati, nauigāt; adeūt ad ea loca, quæ nunq̄ antea uiderunt: ubi neque noti eſſe iјs, quò uenerūt, neque ſemper cum cognitoribus eſſe poſſunt: hac una tamen fiducia ciuitatis nō modo apud noſtros magiſtratus, qui & legum et exiſtimationis periculo cōtinentur; neque apud ciues ſolū Romanos, qui et ſermonis, & iuris, & multarū rerū ſocietate iūcti ſunt, fore ſe tutos arbitrātur; ſed, quocunque uenerint, hanc ſibi rem præſidio ſperant eſſe futurum. tolle hanc ſpem, tolle hoc præſidium ciuibus Romanis; cōſtitue, nihil eſſe opis in hac uoce, ciuis R. ſum; poſſe impune Prætorem, aut alium quemlibet ſupplicium,

quod uelit, in eũ conſtituere, qui ſe ciuem R. eſſe dicat, quod quis ignoret: iam oẽs prouincias, iam omnia regna, iam omnes liberas ciuitates, iam omnem orbẽ terrarũ, qui ſemper noſtris hominibus maxime patuit, ciuibus R. iſta defenſione præcluſeris. Quid, ſi L. Pretium, equitẽ R. qui tum in Sicilia, nominabat? etiã ne id magnum fuit, Panormum literas mittere, aſſeruaſſe hominem, cuſtodijs Mamertinorũ tuorum uinctũ, clauſum habuiſſe, dũ Panormo Pretius ueniret? cognoſceret hominẽ: aliquid de ſummo ſupplicio remitteres. ſi ignoraret: tũ, ſi ita tibi uideretur, hoc iuris in omnes conſtitueres, ut qui neq; tibi notus eſſet, neq; cognitorẽ locupletẽ daret, quãuis ciuis R. eſſet, in crucẽ tolleretur. Sed quid ego plura de Gauio? quaſi tu Gauio tũ fueris infeſtus, ac nõ nomini, generi, iuri ciuiũ hoſtis. nõ illi inquã homini, ſed cauſæ cõmuni libertatis inimicus fuiſti. qd enim attinuit, cũ Mamertini more atq; inſtituto ſuo crucem fixiſſent poſt urbem, in uia Pompeia, te iubere in ea parte figere, quæ ad fretũ ſpectaret, & hoc addere, quod negare nullo modo potes, quod omnibus audiẽtibus dixiſti palã, te iccirco illũ locũ deligere, ut ille, qui ſe ciuẽ R. eſſe diceret, ex cruce Italiã cernere ac domũ ſuã proſpicere poſſet? itaq; illa crux ſola iudices poſt cõditam Meſſanã illo in loco fixa eſt. Italiæ cõſpectus ad eam rem ab iſto delectus eſt, ut ille in dolore cruciatuq; moriens, peranguſto freto diuiſa ſeruitutis, ac libertatis iura cognoſceret; Italia aũt alumnũ ſuum, ſeruitutis extremo ſummoq; ſupplicio affectum uideret. Facinus eſt, uinciri ciuẽ R. ſcelus, uerberari: propè parricidiũ necari: quid dicam in crucẽ tollere? uerbo ſatis digno

tã nefaria res appellari nullo modo poteſt. nõ fuit his omnibus iſte cõtentus. ſpectet, inquit, patriã: in cõſpectu legũ libertatiſq; moriatur. nõ tu hoc loco Gauiũ, non unũ hominem neſcio quem ciuem R. ſed commu= nem libertatis, & ciuitatis cauſam in illum cruciatum, & crucẽ egiſti. iam uero uidete hominis audaciã. non ne eũ grauiter tuliſſe arbitramini, ꝙ illam ciuibus R. crucem nõ poſſet in foro, non in comitio, non in roſtris defigere? quod enim his locis in prouincia ſua celebrita te ſimillimũ, regione proximũ potuit, elegit: monimẽ tũ ſceleris audaciæq; ſuæ uoluit eſſe in cõſpectu Italiæ, ueſtibulo Siciliæ, præteruectione omnium, qui ultro ci= troq; nauigarẽt. Si hæc non ad ciues R. non ad aliquos amicos noſtræ ciuitatis, nõ ad eos, qui populi R. nomen audiſſent; deniq;, ſi non ad homines, uerũ ad beſtias, aut etiã, ut lõgius progrediar, ſi in aliqua deſertiſſima ſolitudine ad ſaxa et ad ſcopulos hæc cõqueri & deplo rare uellẽ: tamen omnia muta atque inanima, tanta & tã indigna rerũ atrocitate cõmouerentur. nũc ue= ro cum loquar apud ſenatores populi R. legum iudicio rumq; & iuris auctores, timere nõ debeo, ne non unus iſte ciuis R. illa cruce dignus, cæteri oẽs ſimili periculo indigniſſimi iudicentur. paulo ante iudices lacrymas in morte miſera atq; indigniſſima nauarchorũ nõ te= nebamus, & recte ac merito ſociorũ innocentium miſe ria cõmouebamur: quid nũc in noſtro ſanguine tandẽ facere debemus? nã ciuiũ R. omniũ ſanguis coniunctus exiſtimandus eſt, quoniã id & ſalutis omniũ ratio, & ueritas omnium poſtulat. omnes hoc loco ciues R. et qui adſunt, & qui ubicũque ſunt, ueſtrã ſeueritatẽ deſide=

rant,ueſtram fidem implorant,ueſtrũ auxilium requirunt: omnia ſua iura,cõmoda,auxilia, totã denique libertatẽ in ueſtris ſententijs uerſari arbitrantur. à me, tametſi ſatis habẽt,tamẽ,ſi res aliter acciderit,plus habebunt fortaſſe,q̃ poſtulant: nam & ſi qua uis iſtum de ueſtra ſeueritate eripuerit,id quod neque metuo iudices,neq; ullo modo fieri poſſe uideo: ſed ſi in hoc me ratio fefellerit;Siculi cauſam ſuã periſſe querẽtur, et mecum pariter moleſte ferẽt; populus quidem Romanus breui,quoniã mihi poteſtatem apud ſe agendi dedit,ius ſuũ,me agente, ſuis ſuffragijs ante Cal.Feb. recuperabit.ac ſi de mea gloria et amplitudine quæritis iudices; non eſt alienum meis rationibus,iſtũ mihi ex hoc iudicio ereptũ ad illud populi R.iudicium reſeruari. ſplendida eſt illa cauſa, probabilis mihi & facilis, populo grata atque iucunda. denique ſi uideor hic, id quod ego non quæſiui, de uno iſto uoluiſſe creſcere: iſto abſoluto, quod ſine multorum ſcelere fieri non poteſt, de multis mihi creſcere licebit. ſed mehercules ueſtra reiq; publicæ cauſa iudices nolo in hoc delecto conſilio tantũ flagitium eſſe commiſſum: nolo eos iudices, quos ego probarim atque delegerim, ſic in hac urbe notatos iſto abſoluto ambulare,ut nõ cæra, ſed cœno obliti eſſe uideantur. quãobrẽ te quoque Hortẽſi, quia monẽdi locus eſt,ex hoc loco moneo,uideas etiã atq; etiã,& conſideres,quid agas,quò progrediare,quem hominem, & qua ratione defendas.neque de illo quidq̃ tibi præfinio, quo minus ingenio mecũ atque omni dicendi facultate cõtẽdas: cætera, ſi qua putas te occultius extra iudiciũ,quæ ad iudiciũ ꝑtinẽt,facere poſſe;ſi quid artificio,

conſilio,potentia,gratia,copijs iſtius moliri cogitas: ma=
gnopere cēſeo deſiſtas; & illa,quæ tentata iā, & cœ=
pta ab iſto ſunt,à me aūt perueſtigata & cognita, mo=
neo ut extinguas, & lōgius progredi ne ſinas. magno
tuo periculo peccabitur in hoc iudicio,maiore quàm pu
tas.ꝙ enim te liberatū iam exiſtimationis metu,defun=
ctū honoribus,deſignatū Cōſulem cogites: mihi crede,
ornamenta iſta,& beneficia populi R. non minore ne=
gotio retinentur,quàm comparantur.tulit hæc ciuitas,
quoad potuit,quoad neceſſe fuit,regiam iſtam ueſtram
dominationem in iudicijs,& in omni Republica,tulit:
ſed quo die populo R.Tribuni pl. reſtituti ſunt, omnia
iſta uobis,ſi forte nondum intelligitis, adempta atque
erepta ſunt. omniū nunc oculi coniecti ſunt hoc ipſo
tempore in unūquenque noſtrū,qua fide ego accuſem,
qua religione hi iudicent,qua tu ratione defendas. de
omnibus nobis,ſi quis tantulū de recta regione deflexe
rit,nō illa tacita exiſtimatio, quā antea contēnere ſole=
batis,ſed uehemēs ac liberū populi R.iudiciū conſeque=
tur.nulla tibi Quinte cū iſto cognatio eſt,nulla neceſſi
tudo:quibus excuſationibus antea nimiū in aliquo iudi
cio ſtudiū tuū defendere ſolebas, earū habere in hoc ho
mine nullā potes.quæ iſte in prouincia palā dictitabat,
cū ea,quæ faciebat,tua ſe fiducia facere dicebat; ea ne
uera putentur,tibi maxime eſt prouidendū.ego mei iā
rōnem officij cōfido eſſe omnibus iniquiſſimis meis per
ſolutā.nā iſtū paucis horis primæ actionis omniū mor=
taliū ſentētijs cōdēnaui.reliquū iudiciū nō iā de mea fi
de,quæ perfecta eſt;neq; de iſtius uita,quæ dānata eſt;
ſed de iudicibus,et,uere ut dicā,de te futurū eſt.at quo

tempore futurũ eſt? (nã id maxime prouidendum eſt: etenim cũ omnibus in rebus, tũ in Rep. permagni momenti eſt ratio atque inclinatio temporum) nempe eo, cum populus R. aliud genus hominum atque alium ordinem ad res iudicãdas requirit: nempe ea lege de iudicijs iudicibusq; nouis promulgata, quã nõ is promulgauit, cuius nomine proſcriptã uidetis, ſed hic reus. hic inq̃ ſua ſpe atq; opinione, quã de uobis habet, legẽ illã ſcribendam promulgandamq; curauit. itaq;, cũ primo agere cœpimus, lex nõ erat promulgata; cũ iſte ueſtra ſeueritate permotus, multa ſigna dederat, quamobrem reſpõſurus non uideretur, mentio de lege nulla fiebat: poſteaquã iſte recreari & confirmari uiſus eſt, lex ſtatim promulgata eſt: cui legi cum ueſtra dignitas uehementer aduerſaretur, iſtius ſpes falſa & inſignis impudentia maxime ſuffragatur. Hic ſi quid erit cõmiſſum à quoquam ueſtrũ, quod reprehendatur: aut populus R. iudicabit de eo homine, quẽ iam antea iudicijs indignum putauit; aut ij, qui propter offenſionem iudiciorũ de ueteribus iudicibus lege uoua noui iudicet erunt conſtituti. mihi porrò, ut ego non dicam, quis omnium mortalium non intelligit, q̃ longe progredi ſit neceſſe? potero ſilere Hortenſi, potero diſſimulare, cum tantum Reſp. uulnus accepit, ut expilatæ prouinciæ, uexati ſocij, dij immortales ſpoliati, ciues R. cruciati & necati impune me actore eſſe uideantur? potero hoc onus tantũ aut in hoc iudicio deponere, aut diutius tacitus ſuſtinere? nõ agitanda res erit? nõ in mediũ proferẽda? non populi R. fides imploranda? nõ oẽs, qui tanto ſe ſcelere obſtrinxerint, ut aut fidẽ ſuã corrũpi paterẽtur, aut

iudiciū corrumperent,in diſcrimen ac iudicium uocandi? quæret aliquis fortaſſe: tantum ne igitur laborē, tantas inimicitias,tot hominū ſuſcepturus es? non ſtudio quidē hercule ullo,neque uoluntate: ſed non idem mihi licet,quod ijs,qui nobili genere nati ſunt; quibus omnia populi R.beneficia dormientibus deferuntur:lōge alia mihi lege in hac ciuitate,et conditione uiuendū eſt.uenit.n.mihi in mentē M.Catonis,hominis ſapientiſſimi: qui cū ſe uirtute,non genere populo R.cōmendari putaret,cū ipſe ſui generis initium ac nominis ab ſe gigni et propagari uellet, hominū potentiſſimorum ſuſcepit inimicitias,et maximis in laboribus uſq; ad ſummam ſenectutē ſumma cū gloria uixit.poſtea Q. Pōpeius,humili atque obſcuro loco natus,nō ne plurimis inimicitijs,maximisq́; ſuis piculis ac doloribus ampliſſimos honores eſt adeptus? modo L.Fimbriam,C.Marium, C. Celium uidimus non mediocribus inimicitijs ac laboribus cōtendere,ut ad iſtos honores peruenirent, ad quos uos per ludū & per negligentiā perueniſtis.hæc eadem eſt noſtræ nationis regio, & uia: horū nos hominū ſectā atque inſtituta perſequimur.uidemus, quāta ſit in inuidia,quantoq́; in odio apud quoſdā homines nobiles nouorū hominū uirtus,& induſtria; ſi tantulum oculos deiecerimus,præſto eſſe inſidias; ſi ullū locū aperuerimus ſuſpicioni aut crimini,accipiēdū eſſe ſtatim uulnus:eſſe nobis ſemp uigilādū, ſemp laborādū uidemus. inimicitiæ ſunt,ſubeātur:labores,ſuſcipiātur.etenim tacitæ magis et occultæ inimicitiæ timēdæ ſunt, quā indictæ et aptæ. hominū nobiliū nō ferè quiſq̃ noſtræ induſtriæ fauet:nullis noſtris officijs beneuolētiā illorū alli=

cere poſſumus: quaſi natura et genere diſiūcti ſint, ita diſſidēt à nobis animo ac uolūtate. quare quid habent eorū inimicitiæ periculi, quorū animos iā ante habueris inimicos & inuidos, ꝗ ullas inimicitias ſuſceperis? quamobrē mihi iudices optandū eſt illud, in hoc reo finē accuſandi facere, cū & populo R. ſatisfactum, & receptū officiū Siculis neceſſarijs meis erit perſolutum. deliberatū aūt eſt, ſi res opinionem meam, quam de uobis habeo, fefellerit, nō modo eos perſequi, ad quos maxime culpa corrūpēdi iudicij, ſed etiā illos, ad quos conſciētiæ cōtagio pertinebit. proinde ſiqui ſunt, qui in hoc reo aut potētes, aut audaces, aut artifices ad corrūpēdū iudiciū uelint eſſe; ita ſint parati, ut diſceptāte populo R. mecū ſibi rem uideāt futurā. & ſi me in hoc reo, quem mihi inimicū Siculi dederūt, ſatis uehementem, ſatis perſeuerantē, ſatis uigilantem eſſe cognorūt; exiſtimēt in ijs hominibus, quorū ego inimicitias populi R. ſalutis cauſa ſuſcepero, multo grauiorē, atque acriorem futurū. Nūc te Iupiter Optime Maxime, cuius iſte donū regale, dignū tuo pulcherrimo templo, dignū Capitolio, atq; iſta arce omniū nationū, dignū regio munere, tibi factū ab regibus, tibi dicatū atq; promiſſum, per nefariū ſcelus de regijs manibus extorſit; cuiuſq; ſanctiſſimū & pulcherrimum ſimulacrū Syracuſis ſuſtulit: teq; Iuno regina, cuius duo fana duabus in inſulis poſita ſociorū, Melitæ, et Sami, ſanctiſſima, et antiquiſſima, ſimili ſcelere idē iſte omnibus donis ornamētiſq; nudauit: teq; Minerua, quā itē iſte duobus in clariſſimis & religioſiſſimis tēplis expilauit; Athenis, cū auri grāde pōdus; Syracuſis, cū omnia præter tectū et parietes abſtu=

lit:teq; Latona, & Apollo, & Diana, quorum iſte Deli non fanũ, ſed, ut hominũ opinio, & religio fert, ſedem antiq̃, diuinumq́; domiciliũ nocturno latrocinio, atque impetu cõpilauit: etiam te Apollo, quẽ iſte Chio ſuſtulit: teq; etiam atque etiã Diana, quã Pergæ ſpoliauit, cuius ſimulacrũ ſanctiſſimũ Segeſtæ, bis apud Segeſtanos cõſecratũ, ſemel ipſorũ religione, iterũ P. Africani uictoria, tollendũ, aſportandumq́; curauit: teq; Mercuri, quẽ Verres in uilla, et in priuata aliqua palæſtra poſuit, P. Africanus in urbe ſociorũ, & in gymnaſio Tyndaritanorum iuuentutis illorum cuſtodem, & præſidẽ uoluit eſſe: teq; Hercules, quẽ iſte Agrigenti nocte intempeſta, ſeruorũ inſtructa & cõparata manu conuellere ex ſuis ſedibus, atque auferre conatus eſt: teq; ſanctiſſima mater Idæa, quã apud Enguinos auguſtiſſimo et religioſiſſimo in tẽplo ſic ſpoliatã reliquit, ut nũc nomen modo Africani, & ueſtigia uiolatæ religionis maneãt, monimẽta uictoriæ faniq; ornamẽta nõ extent: uosq́; omniũ rerũ forenſiũ, conſiliorũ maximorũ, legũ iudiciorumq́; arbitri, et teſtes, celeberrimo in loco Prætorij locati Caſtor, & Pollux, quorũ è templo quæſtum ſibi iſte, & prædã maximam improbiſſime cõparauit: omnesq́; dij, qui uehiculis tenſarum ſolennes cœtus ludorum initis, quorũ iter iſte ad ſuum quæſtum, nõ ad religionũ dignitatem faciendũ, exigendumq́; curauit: teq; Ceres, et Libera, quarũ ſacra, ſicut opiniones hominũ, ac religiones ferunt, longe maximis, atque occultiſſimis cerimonijs cõtinentur; à quibus initia uitæ atq; uictus, legum, morum, mãſuetudinis, humanitatis exempla hominibus, et ciuitatibus data, ac diſpertita eẽ dicũ

tur: quarũ ſacra populus R. à Græcis aſcita, & accepta, tãta religione & publice & priuatim tuetur, non ut ab alijs huc allata, ſed ut cæteris hinc tradita eſſe uideãtur: quæ ab iſto uno ſic polluta, et uiolata ſunt, ut ſimulacrũ Cereris unũ, quod à uiro nõ modo tãgi, ſed ne aſpici quidẽ fas fuit, è ſacrario Catinæ cõuellendũ auertẽdumq́; curauerit; alterũ aũt Ennæ ex ſua ſede, ac domo ſuſtulerit; quod erat tale, ut homines, cũ uiderẽt, aut ipſam uidere ſe Cererẽ, aut effigiem Cereris non humana manu factã eſſe, ſed cœlo delapſam arbitrarentur: uos etiã atq; etiã imploro & appello ſanctiſſimæ deæ, quæ illos Ennenſes lacus, lucosq́; colitis, cũctæq; Siciliæ, quæ mihi defendẽda tradita eſt, præſidetis; à quibus, inuẽtis frugibus, & in orbem terrarũ diſtributis, oẽs gentes, ac nationes ueſtri religione numinis cõtinentur: cæteros itẽ deos deasq́; oẽs imploro atq; obteſtor, quorum tẽplis & religionibus iſte nefario quodã furore & audacia inſtinctus bellũ ſacrilegũ ſemper, impiumq́; habuit indictũ, ut, ſi in hoc reo, atque in hac cauſa omnia mea cõſilia ad ſalutẽ ſociorũ, dignitatem populi R. fidem meã ſpectauerunt, ſi nullã ad rem, niſi ad officiũ & ueritatẽ, omnes meæ curæ, uigiliæ cogitationesq́; laborarũt; quæ mea mens in ſuſcipienda cauſa fuit, fides in agenda, eadẽ ueſtra in iudicanda ſit; deinde, uti C. Verrẽ, ſi eius omnia ſunt inaudita, & ſingularia facinora ſceleris, audaciæ, perfidiæ, libidinis, auaritiæ, crudelitatis, dignus exitus eiuſmodi uita, atq; factis ueſtro iudicio conſequatur; utq́; Reſp. meaq́; fides una hac accuſatione mea contenta ſit; mihiq́; poſthac bonos potius defendere liceat, quàm improbos accuſare neceſſe ſit.

PRO M. FONTEIO ORATIO, XI.

Deſunt permulta.

Hoc Prætore oppreſſam eſſet ære alieno Galliam. à quibus uerſuras tantarũ pecuniarum factas eſſe dicũt? à Gallis? nihil minus. à quibus igitur? à ciuibus R. qui negotiãtur in Gallia? cur eorum uerba non audimus? cur eorũ tabulæ nullæ proferuntur? inſector ultro, atque inſto accuſatori iudices: inſector, inquã, ac flagito teſtes. plus ego in hac cauſa laboris, & operæ cõſumo in poſcẽdis teſtibus, quàm cæteri defenſores in refutandis. audacter hoc dico iudices, nõ temere confirmo. referta Gallia negotiatorũ eſt, plena ciuiũ R. nemo Gallorum ſine ciue R. quidquam negotiJ gerit, nummus in Gallia nullus ſine ciuium R. tabulis cõmouetur. uidete, quò deſcendam iudices, q̃ longe uidear à cõſuetudine mea, & cautione, ac diligentia diſcedere. unæ tabulæ proferantur, in quibus ueſtigium ſit aliquod, quod ſignificet pecuniã Fonteio datã: unum ex toto negotiatorum, colonorum, publicanorũ, aratorum, pecuariorum numero teſtem producant: uere accuſatum eſſe concedam. prò dij immortales, quæ eſt hæc cauſa? quæ defenſio? prouinciæ Galliæ M. Fonteius præfuit, quæ conſtat ex ijs generibus hominum, & ciuitatum, qui, ut uetera mittã, partim noſtra memoria bella cum populo R. acerba, ac diuturna geſſerunt: partim modo ab noſtris imperato-

ribus ſubacti, modo bello domiti, modo triumphis ac monimentis notati, modo ab ſenatu agris urbibusq; mulctati ſunt: partim, qui cũ ipſo M. Fõteio ferrũ ac manus contulerunt, multoq; eius ſudore ac labore ſub populi R. imperium, ditionemq; ceciderunt. eſt in eadẽ prouincia Narbo Martius, colonia noſtrorũ ciuium, ſpecula populi R. ac propugnaculũ iſtis ipſis nationibus oppoſitum & obiectũ. eſt item urbs Maſſilia, de qua ante dixi, fortiſſimorũ fideliſſimorumq; ſociorum, qui Gallicorum bellorum pericula populo R. copijs, armisq; propulſarũt. eſt præterea numerus ciuiũ R. atque hominũ honeſtiſſimorum. huic prouinciæ, quæ ex hac gentium uarietate cõſtaret, M. Fõteius, ut dixi, præfuit: qui erant hoſtes, ſubegit: qui proximi fuerãt, eos ex ijs agris, quibus erant mulctati, decedere coegit. cæteris, qui iccirco magnis ſæpe erãt bellis ſuperati, ut ſemper populo R. parerent, magnos equitatus ad ea bella, quæ tũ in toto orbe terrarum ò populo R. gerebantur, magnas pecunias ad eorum ſtipendium, maximum frumenti numerum ad Hiſpanienſe bellum tolerandum imperauit. hæc qui geſſit, in iudiciũ uocatur: uos, qui in re non interfuiſtis, cauſam unà cũ populo R. cognoſcitis. dicunt cõtra, quibus inuitiſſimis imperatum eſt: dicunt, qui ex agris ex Cn. Põpeij decreto decedere ſunt coacti: dicunt, qui ex bello, cæde, & fuga nunc primũ audent contra M. Fonteiũ inermem conſiſtere. quid coloni Narbonenſes, quid uolunt? quid exiſtimant? hunc per uos uolunt, ſe per hunc incolumes exiſtimant eſſe. quid Maſſilienſiũ ciuitas? hunc præſentem ijs affecit honoribus, quos habuit ampliſſimos. uos aũt abſens orat atque obſecrat, ut

ſua religio, laudatio, auctoritatis aliquid apud ueſtros animos momēti habuiſſe uideatur. quid? ciuiū R. quæ uolūtas eſt? nemo eſt ex tāto numero, quin hūc optime de prouincia, de imperio, de ſocijs, et ciuibus meritū eſſe arbitretur. quoniā igitur uidetis, qui oppugnēt M. Fōteiū; cognoſcitis, qui defenſum uelint; ſtatuite nunc, quid ueſtra æquitas, quid populi R. dignitas poſtulet: utrum colonis ueſtris, negotiatoribus ueſtris, amiciſſimis atq; antiquiſſimis ſocijs et credere et cōſulere malitis; an ijs, quibus neq; propter iracundiā fidē, neq; propter infidelitatē honorē habere debetis. quid, ſi maiorē etiā hominum honeſtiſſimorū copiam affero, qui huius uirtuti, atque innocētiæ teſtimonio poſſint eſſe? tamen ne plus Gallorum conſenſio ualebit, q̄ ſumma auctoritas omniū? cū Galliæ Fonteius præeſſet, ſcitis iudices maximos populi R. exercitus in duabus Hiſpanijs, clariſſimosq; imperatores fuiſſe. quàm multi equites R. quàm multi Tribuni militū, quales, & quot, & quoties legati ad eos exercitus? præterea Cn. Pōpeius, maximus atque ornatiſſimus, hiemauit in Gallia, M. Fōteio imperāte. ſatis ne uobis multos, ſatis idoneos teſtes, et cōſcios uidetur ipſa fortuna eſſe uoluiſſe earū rerū, quæ M. Fōteio Prætore gererētur in Gallia? quē ex tanto hominū numero teſtē in hac cauſa producere poteſtis? quis eſt ex eo numero, qui uobis auctor placeat? eo nos iā laudatore et teſte utemur. dubitabitis etiā diutius iudices, quin illud, qđ initio uobis propoſui, ueriſſimū ſit? aliud ꝑ hoc iudiciū nihil agi, niſi ut M. Fōteio oppreſſo teſtimonijs eorū, quibus multa Reip. cauſa inuitiſſimis impata ſunt, ſegniores poſthac ad impandū cæteri ſint, cū uideāt

eos oppugnari,quibus oppreſſis populi R. imperiũ inco=
lume eſſe non poſſit.Obiectum eſt etiam,quæſtũ M. Fõ
teiũ ex uiarũ munitione feciſſe:ut aut ne cogeret mu=
nire : aut id,quod munitum eſſet,ne improbaret. ſi et
coacti ſunt munire omnes,& multorũ opera improba
ta ſunt : certe utrunque falſum eſt, & ob uacationem
pretium datum,cum immunis nemo fuerit ; & ob pro
bationem,cũ multa improbata ſint.quid, ſi hoc crimen
optimis hominibus delegare poſſumus,et ita,ut nõ cul=
pam in alios trãſferamus,ſed uti doceamus,eos iſti mu=
nitioni præfuiſſe,qui facile officium ſuũ & præſtare ,
& probare poſſunt?tamẽ ne uos omnia in M. Fonteiũ
iratis teſtibus freti conferetis? cum maioribus Reip.ne=
gotijs M.Fonteius impediretur,& cum ad Remp. perti
neret,uiã Domitiã munire:Legatis ſuis,primarijs uiris,
C.Annio Bellieno,& C.Fonteio negotium dedit.itaque
præfuerunt,imperauerunt pro dignitate ſua,quod ui=
ſum eſt,& probauerũt . quod uos, ſi nulla alia ex re ,
ex literis quidem ueſtris,quas ſcripſiſtis,& miſſis et alla
tis certe ſcire potuiſtis.quas ſi antea non legiſtis, nũc ex
nobis, quid de ijs rebus Fõteius ad Legatos ſuos ſcripſe=
rit,quid ad eũ illi reſcripſerint,cognoſcite.Literæ ad C.
Anniũ Legatum,ad C.Fonteium Legatum. Literæ à C.
Annio Legato,à C.Fõteio Legato. Satis opinor eſſe per=
ſpicuum iudices,hanc rõnem munitionis neque ad M.
Fonteium pertinere,et ab ijs eſſe tractatam,quos nemo
poſſit reprehendere.cognoſcite nũc de crimine uinario,
quod illi inuidioſiſſimum & maximũ eſſe uoluerunt.
Crimen à Pletorio iudices ita conſtitutum eſt : Fonteio
non in Gallia primũ ueniſſe in mentem, ut portorium

uini

uini inſtitueret, ſed in Italia hac propoſita ratione Roma profectum: itaque Titurium Toloſæ quaternos denarios in ſingulas uini amphoras portorij nomine exegiſſe, Crodimum Porcium & Numium ternos uictoriatos, Nulchalone ſerene Vmbinos & uictoriatos mille.
* atque in his locis ſe Crodimi & Nulchalone ab his portorium eſſe exactum, ſi qui Cobiamacho, qui uicus inter Toloſam & Narbonem eſt, diuerterentur, neque Toloſam ire uellent. Eleſiodolus tantum ſenos denarios ab ijs, qui ad hoſtem portarent, exegiſſet. uideo iudices eſſe crimen, & genere ipſo magnum: uectigal enim eſſe impoſitum fructibus noſtris dicitur, & pecuniã permagnã ratione iſta cogi potuiſſe confiteor, & inuidiam: uel maxime enim inimici hanc rem ſermonibus diuulgare uoluerũt. ſed ego ita exiſtimo, quo maius crimẽ ſit id, quod oſtendatur eſſe falſum, hoc maiorem ab eo iniuriam fieri, qui id confingat: uult enim magnitudine rei ſic occupare animos eorum, qui audiunt, ut difficilis aditus ueritati relinquatur.

Deſiderantur quæ de crimine uinario erant reliqua, nec non quæ ad bellum Vocontiorum, & diſpoſitionem hibernorum pertinebant.

At hoc Galli negant, actio rerum & uis argumento=
rum coargui poteſt. igitur teſtibus iudices non credere
cupidis, & iratis, & coniuratis, & ab religione remotis
non ſolũ poteſtis, ſed etiam debetis. etenim ſi, quia Galli
dicunt, iccirco M. Fonteius nocens exiſtimandus eſt: quid
mihi opus eſt ſapiente iudice? quid æquo quæſitore? quid
oratore nõ ſtulto? dicunt. n. Galli. negare non poſſumus.
hic ſi ingenioſi, & periti, & æqui iudicis has partes eſſe
exiſtimatis, ut, quoniã quidem teſtes dicunt, ſine ulla du
bitatione credendum ſit: ſalus ipſa uirorum fortium in=
nocentiam tueri non poteſt. ſin autem in rebus iudican=
dis non minimam partem ad unamquãq; rem exiſtimã
dam, momentoq; ſuo ponderandam ſapientia iudicis te=
net: næ multo ueſtræ maiores grauioresq; partes ſunt ad
cogitandum, quàm ad dicendũ meæ: mihi enim ſemper
unaquaq; de re teſtis non ſolum ſemel, uerũ etiam bre=
uiter interrogandus, & ſæpe etiam non interrogandus,
ne aut irato facultas ad dicendum data, aut cupido au=
ctoritas attributa eſſe uideatur. uos & ſæpius eandẽ rẽ
animis agitare, & diutius unoquoque de teſte cogitare
poteſtis. & ſi quem nos interrogare nolumus; quæ cauſa
nobis tacendi fuerit, exiſtimare debetis. quãobrem ſi hoc
iudices præſcriptum lege, aut officio putatis, teſtibus cre
dere: nihil eſt, cur alius alio iudice melior, aut ſapientior
exiſtimetur: unum eſt enim, & ſimplex auriũ iudicium,
& promiſcue, & cõmuniter ſtultis, ac ſapientibus ab na
tura datum. quid eſt igitur, ubi elucere poſſit prudẽtia?
ubi diſcerni ſtultus auditor, & credulus ab religioſo, &
ſapienti iudice? nimirum illud, in quo ea, quæ dicũtur à
teſtibus, coniectura, & cogitatione traduntur, quãta au

ctoritate,quanta animi æquitate,quanto pudore,quãta fide,quãta religione,quanto ſtudio exiſtimationis bonæ, quãta cura, quanto timore dicantur. an uero uos id in teſtimonijs hominum barbarorum dubitabitis,quod per ſæpe & noſtra,& patrum memoria ſapientiſſimi iudices de clariſſimis noſtræ ciuitatis uiris dubitandum non putauerunt? qui Cn. *&* Q. *Cepionibus,* L. *&* Q. *Metellis teſtibus in* Q. *Pompeium hominem nouum non crediderunt: quorũ uirtuti,generi,rebus geſtis fidem & auctoritatẽ in teſtimonio cupiditatis atq; inimicitiarũ ſuſpicio derogauit. ecquem hominem uidimus, ecquẽ uere cõmemorare poſſumus parem conſilio,grauitate,conſtãtia,cæteris uirtutibus, honoris,ingenij,rerum geſtarum ornamentis* M. Aemilio Scauro *fuiſſe? tamẽ huius, cuius iniurati nutu propè terrarũ orbis regebatur, iurati teſtimonio neq; in* C. Fimbriam, *neq; in* C. Mẽmium *creditum eſt. noluerunt ij,qui iudicabant,hanc patere inimicitijs uiam; quem quiſq; odiſſet,ut eũ teſtimonio poſſet tollere. quantus in* L. Craſſo *pudor fuerit,quod ingeniũ, quanta auctoritas,quis ignorat? tamẽ is,cuius etiã ſermo teſtimonij auctoritatẽ habebat,teſtimonio ipſo, quæ in* M. Marcellum *inimico animo dixit,probare non potuit.* Fuit, *fuit illis iudicibus diuinum ac ſingulare iudices conſilium,qui ſe non ſolum de reo,ſed etiam de accuſatore,de teſte iudicare arbitrabantur,quid fictum,quid fortuna ac tempore allatum,quid pretio corruptũ,quid ſpe,aut metu deprauatũ,quid à cupiditate aliqua, aut inimicitijs profectum uideretur. quæ ſi iudex nõ amplectetur omnia conſilio,non animo,ac mẽte circunſpiciet; ſi, quidquid ex illo loco dicetur, ex oraculo aliquo dici*

arbitrabitur: profectò ſatis erit id,quod dixi antea,non ſurdum iudicem huic muneri atq; officio præeſſe: nihil erit,quãobrem ille neſcio quis ſapiẽs homo , ac multarũ rerum peritus ad res iudicandas requiratur.an uero illi equites R.quos nos uidimus, qui nuper in Rep.iudicijsq; maximis floruerunt,habuerunt tantum animi,tantũ roboris,ut M.Scauro teſti nõ crederent:uos Belgarũ atque Allobrogum teſtimonijs non credere timetis? Si inimico teſti credi non oportuit, inimicior Marcello Craſſus,aut Fimbriæ Scaurus ex ciuilibus ſtudijs atq; obtrectatione domeſtica,quàm huic Galli?quorũ,qui optima in cauſa ſunt,equites,frumentum, pecuniã ſemel atq; iterum,ac ſæpius inuitiſſimi dare coacti ſunt:cæteri,partim ex ueteribus bellis agro mulctati,partim ab hoc ipſo,bello ſuperati,& oppreſſi. ſi,qui ob aliquod emolumẽtũ ſuũ cupidius aliquid dicere uidentur, ijs credi nõ conuenit:credo maius emolumẽtum Cepionibus & Metellis propoſitum fuiſſe ex Q. Pompeij dãnatione, cum ſtudiorũ ſuorum obtrectatorem ſuſtuliſſent,quàm cunctæ Galliæ ex M.Fonteij calamitate,in qua illa prouincia propè ſuam immunitatem ac libertatem poſitam eſſe arbitratur.an ſi homines ipſos ſpectare conuenit,id quod in teſte profectò ualere plurimum debet,nõ modo cum ſummis ciuitatis noſtræ uiris,ſed cum infimo ciue R. quiſquam ampliſſimus Galliæ cõparandus eſt?ſcit Induciomarus,quid ſit teſtimonium dicere ? mouetur eo timore,quo noſtrũ unuſquiſq;,cum in eum locum productus eſt?recordamini iudices,quantopere laborare ſoleatis, non modo quid dicatis pro teſtimonio,ſed etiam quibus uerbis utamini, ne quod minus moderate poſitũ,ne quod ab aliqua cupi

ditate prolapſum uerbũ eſſe uideatur. uultu denique la boratis, ne qua ſignificari poſſit ſuſpicio cupiditatis: ut et, cũ proditis, exiſtimatio ſit quædam tacita de uobis pudo ris, ac religionis; & cũ diſceditis, ea diligenter conſerua ta, ac retenta uideatur. credo hæc eadem Induciomarum in teſtimonio timuiſſe, aut cogitaſſe: qui primũ illud uer bum conſideratiſſimum noſtræ conſuetudinis, Arbitror, quo nos etiam tunc utimur, cũ ea dicimus iurati, quæ cõ perta habemus, quæ ipſi uidimus, ex toto teſtimonio ſuo ſuſtulit, atq; omnia ſe ſcire dixit. uerebatur enim uideli cet, ne quid apud uos populũq; R. de exiſtimatione ſua deperderet: ne qua fama cõſequeretur eiuſmodi, Inducio marũ talem uirum tam cupide, tam temere dixiſſe: non intelligebat, ſe in teſtimonio nihil præter uocem, & os, & audaciã neq; ciuibus ſuis, neq; accuſatoribus noſtris præſtare debere. an uero iſtas nationes religione iuſiurã di, ac metu deorũ immortalium in teſtimonijs dicẽdis cõ moueri arbitramini? quæ tantũ à cæterarum gentium more ac natura diſſentiunt, quòd cæteræ pro religioni bus ſuis bella ſuſcipiunt, iſtæ contra omnium religiones: illæ in bellis gerendis ab dijs immortalibus pacem, ac ue niam petunt, iſtæ cum ipſis dijs immortalibus bella geſ ſerunt. hæ ſunt nationes, quæ quondam tã longe ab ſuis ſedibus Delphos uſque ad Apollinem Pythium, atque ad oraculum orbis terræ uexandũ ac ſpoliandum profectæ ſunt. ab ijſdem gentibus ſanctis, & in teſtimonio religio ſis obſeſſum Capitolium eſt, atq; ille Iupiter, cuius nomi ne maiores noſtri ſanctam teſtimoniorum fidem eſſe uo luerunt. poſtremo, ijs quidquam ſanctum, ac religioſum uideri põt, qui etiã ſi quãdo aliquo metu adducti deos

placandos eſſe arbitrantur, humanis hoſtijs eorum aras
ac templa funeſtant? ut ne religionē quidem colere poſ-
ſint, niſi eā ipſam prius ſcelere uiolarint. quis. n. ignorat,
eos uſque ad hāc diem retinere illam immanē ac barba
ram conſuetudinem hominū immolādorū? quamobrem
quali fide, quali pietate exiſtimatis eſſe eos, qui etiā deos
immortales arbitrentur hominū ſcelere & ſanguine fa-
cillime poſſe placari? cum his uos teſtibus ueſtrā religio-
nem cōiungetis? ab his quidquā ſancte aut moderate di
ctum putabitis? hoc ueſtræ mentes tā caſtæ, tam integræ
ſibi ſuſcipient, ut, cum omnes Legati noſtri, qui illo triē-
nio in Galliam uenerūt; omnes equites R. qui in illa pro
uincia fuerūt; omnes negociatores eius prouinciæ, deni-
que omnes in Gallia, qui ſunt ſocij populi R. atque ami-
ci, M. Fonteiū incolumē eſſe cupiant, iurati priuatim &
publice laudent; uos tamen Gallis credere malitis? quid,
ut ſecuti eſſe uideamini? uolūtatem ne hominū? grauior
igitur uobis erit hoſtiū uolūtas, quàm ciuium? an digni-
tatem teſtiū? poteſtis igitur ignotos notis, iniquos æquis,
alienigenas domeſticis, cupidos moderatis, mercenarios
gratuitis, impios religioſis, inimiciſſimos huic imperio ac
nomini, bonis ac fidelibus & ſocijs & ciuibus anteferre?
an uero dubitatis iudices, quin inſitas inimicitias iſtæ gē
tes omnes & habeant, & gerāt cum populi R. nomine?
ſic exiſtimatis eos hic ſagatos brachatosq; uerſari animo
demiſſo atque humili, ut ſolent ij, qui affecti iniurijs, ad
opem iudicū ſupplices inferioresq; cōfugiunt? nihil ue-
ro minus. hi contra uagātur læti atque erecti paſſim to
to foro, cum quibuſdam minis, & barbaro atque imma
ni terrore uerborum. quod ego profecto non crederem,

niſi aliquoties ex ipſis accuſatoribus uobiſcum ſimul iudices audiſſem; cum præciperet, ut caueritis, ne, hoc abſoluto, nouum aliquod bellum Gallicum concitaretur. ſi M. Fonteium iudices in cauſa deficerent omnia; ſi turpi adoleſcentia, uita infami, magiſtratibus, quos ante oculos ueſtros geſſit, cõuictis uirorum bonorum teſtimonijs, legationibus flagitioſe obitis, inuiſus ſuis omnibus in iudiciũ uocaretur; ſi in eo iudicio colonorũ populi R. Narbonenſium, fideliſſimorum ſociorũ Maſſilienſium, ciuiũ R. omnium teſtimonijs tabuliſq; premeretur: tamen eſſet uobis magnopere prouidendum, ne quos ita afflictos à ueſtris patribus maioribuſq; accepiſſetis, ut contemnẽdi eſſent, eos pertimuiſſe, & eorum minis & terrore cõmoti eſſe uideremini. nũc uero, cum lædat nemo bonus, laudent omnes ueſtri ciues atque ſocij, oppugnent ij, qui ſæpiſſime hanc urbẽ & hoc imperiũ oppugnarunt; cũq; inimici M. Fonteij uobis ac populo R. minentur, amici ac propinqui ſupplicent uobis: dubitabitis non modo ueſtris ciuibus, qui maxime gloria ac laude ducũtur, uerũ etiam exteris nationibus ac gentibus oſtendere, uos in ſententijs ferendis ciui parcere, quã hoſti cedere, maluiſſe? magna mehercule cauſa iudices abſolutionis cum cæteris cauſis hæc eſt, ne qua inſignis huic imperio macula atque ignominia ſuſcipiatur, ſi hoc ita perlatum erit in Galliam, ſenatum, equiteſq; populi R. non teſtimonijs Gallorum, ſed minis commotos, rem ad illorum libidinem iudicaſſe. ita uero, ſi illi bellum facere conabuntur, excitandus nobis erit ab inferis C. Marius, qui Induciomaro iſti minaci atque arroganti par in belligerando eſſe poſſit: excitandus Cn. Domitius &

Maximus,qui nationem Allobrogum & reliquias ſuis iterum armis conficiat atque opprimat : aut, quoniam id quidem nõ poteſt, orãdus erit nobis amicus meus M. Pletorius,ut ſuos nouos cliẽtes à bello faciẽdo deterreat, ut eorum iratos animos,atq; horribiles impetus deprece=tur : aut , ſi non poterit, M.Fabium ſubſcriptorem eius rogabimus , ut Allobrogum animos mitiget , quoniam apud illos Fabiorum nomen ampliſſimum:ut uelint iſti aut quieſcere,id quod uicti ac ſubacti ſolent ; aut, cum minantur,intelligere,ſe populo R. non metum belli,ſed ſpem triumphi oſtendere. quòd ſi in turpi reo patiendũ nõ eſſet,ut quidquã iſti ſe minis profeciſſe arbitrarẽtur: quid faciendũ nobis in M.Fonteio arbitramini ? de quo homine iudices(iam.n.mihi uideor hoc propè cauſa dua bus actionibus perorata debere dicere) de quo uos homi ne iudices ne ab inimicis quidẽ ullũ fictũ probroſum nõ modo crimẽ,ſed ne maledictum quidem audiſtis. ecquis unquam reus,præſertim in hac uitæ ratione uerſatus,in honoribus petendis,in poteſtatibus,in imperijs gerẽdis,ſic accuſatus eſt,ut nullũ probrum, nullũ facinus,nulla tur pitudo,quæ à libidine,aut à petulantia,aut ab audacia nata eſſet,ab accuſatore obijceretur,ſi nõ uera,attamen ficta,cũ aliqua ratione ac ſuſpicione ? M.Aemiliũ Scau=rum ſummũ noſtræ ciuitatis uirum ſcimus accuſatum à M. Bruto . extant orationes , ex quibus intelligi poteſt, multa in illũ ipſum Scaurũ eſſe dicta, falſo,quis negat? uerũtamen ab inimico dicta,& obiecta.Quã multa M. Aquilius audiuit in ſuo iudicio?quã multa L.Cotta?de=niq; P.Rutilius ? qui etſi damnatus eſt,mihi uidetur ta=men inter uiros optimos atq; innocentiſſimos eſſe nume

randus. ille igitur ipſe, homo ſanctiſſimus, ac temperatiſſimus, multa audiuit in ſua cauſa, quæ ad ſuſpicionē ſtuprorum ac libidinem pertinerent. Extat oratio hominis, ut opinio mea fert, noſtrorum hominum longe ingenioſiſſimi, atque eloquentiſſimi, C. Gracchi: qua in oratione permulta in L. Piſonem turpia ac flagitioſa dicuntur: at in quem uirum? qui tanta uirtute atque integritate fuit, ut etiam illis optimis temporibus, cum hominē inuenire nequam neminem poſſes, ſolus tamē Frugi nominaretur: quem cum in concionem Gracchus uocari iuberet, & uiator quæreret, quem Piſonem? quod erant plures. cogis me, inquit, dicere inimicum meum Frugi. is igitur uir, quem ne inimicus quidem ſatis in appellādo ſignificare poterat, niſi ante laudaſſet; qui uno cognomine declarabatur, nō modo quis eſſet, ſed etiam qualis eſſet; tamen in falſam atq; iniquam probrorū inſimulationem uocabatur. M. Fonteius ita duabus actionibus accuſatus eſt, ut obiectū nihil ſit, quo ſignificari ueſtigium libidinis, petulantiæ, crudelitatis, audaciæ poſſit. nō modo nullum facinus huius protulerūt, ſed ne dictum quidem aliquod reprehenderunt. quòd ſi aut quantam uoluntatem habent ad hunc opprimendum, aut quantam ad maledicendum licentiam, tantum haberent aut ad ementiendum animi, aut ad fingendum ingenij, nō meliore fortuna ad probra nunc audienda Fonteius, quàm illi, de quibus antea commemoraui, fuiſſet. frugi igitur hominem iudices, frugi inquam, & in omnibus uitæ partibus moderatum ac temperantem, plenum pudoris, plenum officij, plenum religionis, uidetis poſitum in ueſtra fide ac poteſtate, atque ita, ut commiſſus ſit fidei,

permiſſus poteſtati. uidete igitur, utrum ſit æquius; hominem honeſtiſſimum, uirum fortiſſimum, ciuem optimum dedi inimiciſſimis, atq; immaniſſimis nationibus, an reddi amicis: præſertim cum tot res ſint, quæ ueſtris animis pro huius innocentis ſalute ſupplicent: primum generis antiquitas; quam Tuſculo ex clariſſimo municipio profectam, in monimentis rerum geſtarum inciſam ac notatam uidemus, tum autem continuæ Præturæ, quæ & cæteris ornamentis & exiſtimatione innocentiæ maxime floruerunt: deinde recens memoria parentis, cuius ſanguine non ſolum Aſculanorum manus, à qua interfectus eſt, ſed totum illud ſociale bellum macula ſceleris imbutum eſt: poſtremo ipſe cum in omnibus uitæ partibus honeſtus atque integer, tum in re militari cum ſummi conſilij, & maximi animi, tum uero uſu quoque bellorum gerendorum in primis eorum hominum, qui nunc ſunt, exercitus. quare ſi etiam monendi eſtis à me, quod non eſtis iudices, uideor hoc leuiter pro mea auctoritate uobis præcipere poſſe, ut ex eo genere homines, quorum cognita uirtus, induſtria, felicitas in re militari ſit, diligenter uobis retinendos exiſtimetis. fuit enim maior talium uirorum in hac Rep. copia: quæ cũ eſſet, tamen eorum non modo ſaluti, ſed etiam honori conſulebatur. quid nunc uobis faciendum eſt, ſtudijs militaribus apud iuuentutem obſoletis, hominibus autem ac ſummis ducibus partim ætate, partim ciuitatis diſcordijs hac Reip. calamitate conſumptis, cum tot bella aut à nobis neceſſario ſuſcipiantur, aut ſubito atq; improuiſa naſcantur. nõ ne & hominem ipſum ad dubia Reip. tempora reſeruandum, & cæteros ſtudio laudis ac uir=

tutis inflammandos putatis? recordamini, quos Legatos *nuper in bello* L. Iulius,*quos* P. Rutilius, *quos* L. Cato, *quos* Cn. Pompeius *habuerit: ſcietis fuiſſe tum* M. Cornutum, L. Cinnam, L. Sullam, *prætorios homines, belli gerendi peritiſſimos: præterea* C. Marium, P. Didium, Q. Catulum, P. Craſſum, *non literis homines ad rei militaris ſcientiam, ſed rebus geſtis ac uictorijs eruditos. age uero nunc inferte oculos in curiam, introſpicite penitus in omnes* Reip. *partes: utrum uidetis, nihil poſſe accidere, ut tales uiri deſiderandi ſint; an, ſi acciderit, eorum hominum copia populum* R. *abundare? quæ ſi diligenter attendetis, profecto iudices uirum ad labores belli impigrum, ad pericula fortem, ad uſum ac diſciplinam peritum, ad conſilia prudentem, ad caſum fortunamq; felicem, domi uobis ac liberis ueſtris retinere, quàm inimiciſſimis populi* R. *nationibus & crudeliſſimis tradere, & condemnare, maletis. at infeſtis propè ſignis inferuntur* Galli *in* Fonteium, *& inſtant atque urgent ſummo cum ſtudio, ſumma cum audacia: nos uero iudices nõ & multis & firmis præſidijs, uobis adiutoribus, iſti immani atq; intolerãdæ barbariæ reſiſtemus? primum obijcitur contra iſtorum impetus* Macedonia, *fidelis & amica populo* R. *prouincia: quæ cum ſe ac ſuas urbes non ſolum conſilio, ſed etiam manu* Fonteij *conſeruatam eſſe dicat, ut illa per hunc à* Thracum *aduentu ac depopulatione defenſa fuit, ſic ab huius nunc capite* Gallorum *impetus terroresq; depellit. conſtituitur ex altera parte ulterior* Hiſpania, *quæ profecto non modo religione ſua reſiſtere iſtorum cupiditati poteſt, ſed etiam ſceleratorum hominum periuria teſti*

moniȷs ac laudationibus ſuis refutare . atq; ex ipſa etiã Gallia fidelideſſima & grauiſſima auxilia ſumũtur. uenit huic ſubſidio miſero atq; innocenti Maſſilienſiũ cũcta ciuitas, quæ non ſolũ ob eã cauſam laborat, ut huic, à quo ipſa ſeruata eſt, parẽ gratiã referre uideatur, ſed etiã, quòd ea cõditione atque eo fato ſe in ijs terris collocatã eſſe arbitratur, ne quid noſtris hominibus iſtæ gẽtes nocere poſſint. pugnat pariter pro ſalute M. Fonteij Narbonẽſis colonia, quæ per hũc ipſa nuper obſidione hoſtiũ liberata, nũc eiuſdem miſerijs ac periculis cõmouetur. denique, ut oportet bello Gallico, ut maiorũ iura, moresq; præſcribũt, nemo eſt ciuis R. qui ſibi ulla excuſatione utẽdũ putet. omnes illius prouinciæ publicani, agricolæ, pecuarij, cæteri negotiatores uno animo M. Fonteium atq; una uoce defendunt. ꝙ ſi tãtas auxiliorum noſtrorũ copias Induciomarus ipſe deſpexerit, dux Allobrogũ cæterorũq; Gallorũ: num etiã de matris hũc cõplexu, lectiſſimæ miſerrimæq; fœminæ, uobis inſpectantibus auellet atq; abſtrahet? præſertim cum uirgo Veſtalis ex altera parte germanũ fratrem cõplexa teneat, ueſtramq; iudices ac populi R. fidem imploret: quæ pro uobis liberiſq; ueſtris tot annos in dijs immortalibus placãdis occupata eſt, ut ea nũc pro ſalute ſua, fratriſq; ſui animos ueſtros placare poſſit: cui miſeræ quod præſidiũ, quod ſolatium reliquũ eſt, hoc amiſſo? nã cæteræ fœminæ gignere ipſæ ſibi præſidia, & habere domi fortunarum omnium ſocium participemq; poſſunt: huic uero uirgini quid eſt præter fratrem, quod aut iucũdũ, aut charũ eſſe poſſit? nolite pati iudices, aras deorũ immortalium, Veſtæq; matris, quotidianis uirginis lamentationibus de ueſtro iudi

cio commoueri.proſpicite,ne ignis ille æternus,nocturnis Fonteiæ laboribus uigilijsq; ſeruatus, ſacerdotis Veſtæ lacrymis extinctus eſſe dicatur.tẽdet ad uos uirgo Veſtalis manus ſupplices eaſdẽ,quas pro uobis dijs immortalibus tendere cõſueuit.cauete,ne periculoſum ſuperbumq́; ſit, eius uos obſecrationẽ repudiare,cuius preces ſi dij aſpernarẽtur,hæc ſalua eſſe nõ poſſent. uidetis ne ſubito iudices uirũ fortiſſimũ M. Fonteium parentis & ſororis cõmemoratione lacrymas profudiſſe? qui nunquã in acie pertimuerit,qui ſe armatus ſæpe in hoſtium manũ multitudinẽq; immiſerit,cũ in eiuſmodi periculis eadẽ ſe ſolatia ſuis relinquere arbitraretur,quæ ſuus pater ſibi reliquiſſet;idem nunc perturbato animo pertimeſcit,ne nõ modo ornamento & adiumẽto non ſit ſuis, ſed etiã cũ acerbiſſimo luctu dedecus æternum miſeris atq; ignominiã relinquat.ò fortunã longe diſparem M.Fontei, ſi deligere potuiſſes,ut potius telis tibi Gallorũ,quàm periurijs intereũdũ eſſet:tũ.n.uitæ ſocia uirtus, mortis comes gloria fuiſſet:nunc uero qui eſt dolor?uictoriæ te atque imperij pœnas ad eorum arbitriũ ſufferre,qui aut uicti armis ſunt,aut inuitiſſimi paruerũt?à quo periculo defendite iudices ciuem fortem, atq; innocẽtem:curate,ut noſtris teſtibus plus,quàm alienigenis crediđiſſe uideamini; plus ſaluti ciuium,quàm hoſtiũ libidini cõſuluiſſe; grauiorem duxiſſe eius obſecrationem,quæ ueſtris ſacris præſit,quàm eorum audaciam, qui cum omnium ſacris delubriſq; bella geſſerunt.poſtremo proſpicite iudices,id quod ad dignitatem populi R.maxime pertinet,ut plus apud uos preces uirginis Veſtalis, quàm minæ Gallorũ ualuiſſe uideantur.

I, quantum in agro, locisq; deſertis au
dacia poteſt,tantum in foro, atq; in iu
dicijs impudentia ualeret, nõ minus in
cauſa cederet A. Cæcina Sex. Ebutij
impudentiæ, q̃ tum in ui faciẽda ceſſit
audaciæ.uerum & illud conſiderati hominis eſſe puta=
uit,qua de re iure decertari oporteret, armis non con=
tendere; & hoc conſtantis, quicum ui & armis certa=
re noluiſſet,eum iure iudicioq; ſuperare. ac mihi quidẽ
cum audax præcipue fuiſſe uidetur Ebutius in cõuocan
dis hominibus & armandis,tũ impudens in iudicio:non
ſolum quòd in iudiciũ uenire auſus eſt, (nam id quidẽ
tametſi improbe fit in aperta re, tamẽ malitia eſt iã uſi
tatũ) ſed quòd non dubitauit id ipſum,quod arguitur,
confiteri:niſi forte hoc rationis habuit,quoniam,ſi facta
uis nõ eſſet moribus,ſuperior in poſſeſſione retinẽda nõ
fuiſſet: quia contra ius moremq; facta ſit, A.Cæcinam
cum amicis metu perterritum profugiſſe: nũc quoq; in
iudicio,ſi cauſa more inſtitutoq; omniũ defendatur,nos
inferiores in agendo non futuros: ſin è conſuetudine re=
cedatur,ſe, quo impudentius egerit,hoc ſuperiorem di=
ſceſſurum.quaſi uero aut in iudicio poſſit idẽ improbi=
tas,quod in ui confidentia:aut nõ eo libentius tũ auda=
ciæ ceſſerimus,quo nũc impudẽtiæ facilius obſiſteremus.
itaq; longe alia ratione Recuperatores ad agendã cau=
ſam hac actione uenio, atq; initio uenerã:tum enim no
ſtræ cauſæ ſpes erat poſita in defenſione mea,nũc in cõ=
feſſione aduerſarij;tum in noſtris,nunc uero in illorum

teſtibus: de quibus ego antea laborabam, ne, ſi improbi eſſent, falſi aliquid dicerent; ſi probi exiſtimarentur, quod dixiſſent, probarent. nunc ſum animo æquiſſimo: ſi enim ſunt uiri boni, me adiuuant, cum id iurati dicunt, quod ego iniuratus inſimulo: ſin autem minus idonei, me non lædũt, cum, ſiue creditur ijs hoc ipſum, quod nos arguimus, ſiue fides non habetur, de aduerſarij teſtium fide derogatur. ueruntamen cum illorum cauſæ actionem conſidero, nõ uideo, quid impudẽtius dici poſſit: cum autem ueſtram in iudicando dubitationem, uereor, ne id, quod uidentur impudenter feciſſe, aſtute & callide fecerint: nam ſi negaſſent uim hominibus armatis eſſe factam, facile honeſtiſſimis teſtibus in re perſpicua tenerentur: ſin confeſſi eſſent, & id, quod nullo tempore iure fieri poteſt, tum ab ſe iure factum eſſe defenderent, ſperarunt id, quod aſſecuti ſunt, ſe iniecturos uobis cauſam deliberandi, & iudicandi iuſtam moram ac religionem. ſimul illud, quod indigniſſimum eſt, futurum arbitrati ſunt, ut in hac cauſa non de improbitate Sex. Ebutij, ſed de iure ciuili iudicium fieri uideretur. qua in re ſi mihi eſſet unius A. Cæcinæ cauſa agẽda, profiterer ſatis idoneũ eſſe me defenſorem, propterea quòd fidem meam diligẽtiamq; præſtarem: quæ cũ ſunt in actore cauſæ, nihil eſt, in re præſertim aperta ac ſimplici, quòd excellẽs ingeniũ requiratur. ſed cum de eo iure mihi dicendũ ſit, quòd pertineat ad omnes, quod cõſtitutum ſit à maioribus, cõſeruatum uſq; ad hoc tempus, quo ſublato non ſolũ pars aliqua iuris diminuta, ſed etiã uis ea, quæ iuri maxime eſt aduerſaria, iudicio cõfirmata eſſe uideatur; uideo ſummi ingenij cauſã eſſe; nõ uti

demõſtretur quod ante oculos eſt, ſed ne, ſi quis uobis error in tanta re ſit obiectus, omnes potius me arbitrentur cauſæ, quàm uos religioni ueſtræ defuiſſe. quanquã ego mihi ſic perſuadeo Recuperatores, non uos tam propter iuris obſcurã dubiamq; rationem bis iam de eadem cauſa dubitaſſe, quàm, quòd uidetur ad ſummam illius exiſtimationem hoc iudicium pertinere, moram ad condẽnandum acquiſiſſe, ſimul & illi ſpatiũ ad ſeſe colligendum dediſſe. quod quoniam iam in conſuetudinẽ uenit, & id uiri boni ueſtri ſimiles in iudicando faciunt, reprehendẽdum fortaſſe minus, querendũ uero magis etiam uidetur: ideo quòd omnia iudicia aut diſtrahendarũ cõtrouerſiarum, aut puniendorum maleficiorum cauſa reperta ſunt: quorum alterum leuius eſt, propterea quòd & minus lædit, & perſæpe diſceptatore domeſtico dijudicatur: alterum eſt uehementiſſimum, quòd & ad grauiores res pertinet, & non honorariã operam amici, ſed ſeueritatem iudicis ac uim requirit. quod eſt grauius, et cuius rei cauſa maxime iudicia conſtituta ſunt, id iam mala cõſuetudine diſſolutũ eſt. nã ut quæque res eſt turpiſſima, ſic maxima, & maturiſſime iudicãda eſt: at ea, in qua exiſtimationis periculum eſt, tardiſſime iudicatur. qui igitur conuenit, quæ cauſa fuerit ad conſtituẽdum iudicium, eandem moram eſſe ad iudicandum? ſi quis, quod ſpopondit, qua in re uerbo ſe uno obligauit, id non facit; maturo iudicio, ſine ulla religione iudicis cõdemnatur: qui per tutelam, aut ſocietatem, aut rem mãdatam, aut fiduciæ rationem fraudauit quempiam, in eo, quo delictum maius eſt, eo pœna eſt tardior: eſt enim turpe iudicium, & facto quidem turpe. uidete igi

tur

tur q̃ inique accidat, quia res indigna ſit, ideo turpem exiſtimationem ſequi; quia turpis exiſtimatio ſequatur, ideo rem indignam non iudicari. at ſi quis mihi hoc iudex, Recuperatorúe dicat: potuiſti .n. leuiore actione cõfligere: potuiſti ad tuũ ius faciliore et cõmodiore iudicio peruenire: quare aut muta actionẽ, aut noli mihi ĩſtare, ut iudicẽ: tamen is aut timidior uideatur, q̃ fortem, aut cupidior, q̃ ſapientem iudicem eſſe æquum eſt; ſi aut mihi præſcribat quemadmodũ meum ius perſequar, aut ipſe id, quod ad ſe delatũ ſit, non audeat iudicare. etenim ſi Prætor, is, qui iudicia dat, nũquam petitori præſtituit, qua actione illum uti uelit: uidete, quàm iniquũ ſit, cõſtituta iã re, iudicẽ, quid agi potuerit, aut quid poſſit, nõ quid actũ ſit, quærere. uerũtamẽ nimiæ ueſtræ benignitati pareremus, ſi alia ratione ius noſtrũ recuperare poſſemus: nũc uero quis eſt, qui aut uim armatis hominibus factam relinqui putet oportere, aut eius rei leuiorẽ actionẽ nobis aliquam demõſtrare poſſit? ex quo genere peccati, ut illi clamitãt, uel iniuriarum, uel capitis iudicia conſtituta ſunt, in eo poteſtis atrocitatem noſtram reprehendere? cum uideatis nihil aliud actũ, niſi poſſeſſionem per interdictum eſſe repetitam? uerũ ſiue uos exiſtimationis illius periculum, ſiue iuris dubitatio tardiores fecit adhuc ad iudicandũ, alterius rei cauſam uoſmetipſi iam uobis ſæpius prolato iudicio ſuſtuliſtis, alterius ego uobis hodierno die cauſam profecto auferã, ne diutius de cõtrouerſia noſtra, ac de communi iure dubitetis. Et ſi forte uidebor altius initiũ rei demõſtrandæ petiſſe, quàm me ratio iuris, & ius de quo iudiciũ eſt, & natura cauſæ coegerit; quæſo

uerſiasq; ſuſciperet, uerſabatur quoque eo tẽpore in his rationibus auctionis & partitionis, atque etiam ſe ipſe inferebat, et intrudebat, & in eã opinionem Ceſenniã adducebat, ut mulier imperita nihil putaret agi callide poſſe, ubi non adeſſet Ebutius. quam perſonam iam ex quotidiana cognoſcitis uita Recuperatores, mulierũ aſſentatoris, cognitoris uiduarum, defenſoris nimium litigioſi, conciti ad rixam, inepti ac ſtulti inter uiros, inter mulieres periti iuris & callidi: hanc perſonã imponite Ebutio: is.n. Ceſenniæ fuit Ebutius: ne forte quæratis, nũ propinquus? nihil alienius. amicus aut à patre, aut à uiro traditus? nihil minus. quis igitur? ille, quẽ ſupra deformaui, uoluntarius amicus mulieris, non neceſſitudine aliqua, ſed ficto officio, ſimulatáq; ſedulitate coniunctus, magis opportuna opera nonnunquam, ꝙ aliquando fideli. cum eſſet, ut dicere inſtitueram, cõſtituta auctiõ Romæ, ſuadebant amici cognatiq; Ceſenniæ id, quod ipſi quoque mulieri in mentem ueniebat: quoniam poteſtas eſſet emendi fundum illum Fulcinianum, qui fundo eius antiquo continens eſſet, nullã eſſe rationem, amittere eiuſmodi occaſionem, cũ præſertim pecunia ex partitione deberetur: nuſquã eam poſſe melius collocari. itaq; mulier facere conſtituit. mãdat, ut fundũ ſibi emat. cui tandẽ? cui putatis? an non in mẽtẽ uenit hominis illius ad hoc munus, & ad omnia mulieris negotia parati, ſine quo nihil ſatis caute, nihil ſatis callide agi poſſet? recte attẽditis. Ebutio negotiũ datur. adeſt ad tabulã, licetur Ebutius: deterrẽtur emptores multi, partim gratia Ceſenniæ, partim etiã pretio: fũdus addicitur Ebutio: pecuniã argẽtario promittit Ebu-

tius.quo teſtimonio nũc uir optimus utitur, ſibi emptũ eſſe.quaſi uero aut nos ei negemus addictũ,aut tũ quiſ quam fuerit,qui dubitarit,quin emeretur Ceſenniæ,cũ id plerique ſcirent,oẽs ferè audiſſent, hi cõiectura aſſequi poſſent,cũ pecunia Ceſenniæ ex illa hæreditate deberetur. eam porrò in præſidijs collocari maxime expediret,eſſent aũt prædia,quæ mulieri maxime conuenirent,ea uenirent,liceretur is, quẽ Ceſenniæ dare operã nemo miraretur,ſibi emere nemo poſſet ſuſpicari. hac emptione facta,pecunia ſoluitur à Ceſennia. cuius rei putat iſte rõnem reddi nõ poſſe, ꝙ ipſe tabulas auerterit: ſe aũt habere argẽtarij tabulas,in quibus ſibi expẽſa pecunia lata ſit,acceptaq́; relata: quaſi id aliter fieri oportuerit.cũ omnia ita facta eſſent,quẽadmodum nos defendimus,Ceſennia fundũ poſſedit,locauitq́;,neq; ita multo poſt A.Cæcinæ nupſit. ut in pauca cõferã,teſtamento facto mulier moritur. facit hæredẽ ex deunce, & ſemũcia Cæcinam,ex duabus ſextulis M. Fulcinium libertũ ſuperioris uiri, Ebutio ſextulam aſpergit. hanc ſextulam illa mercedẽ iſti eſſe uoluit aſſiduitatis,et moleſtiæ,ſi quam ſuſceperat.iſte autẽ hac ſextula ſe anſam retinere omnium cõtrouerſiarum putat.iam principio auſus eſt dicere,nõ poſſe hæredẽ eſſe Ceſenniæ Cæcinã, ꝙ is deteriore iure eſſet,quàm cæteri ciues, propter incõmodum Volaterranorũ,calamitatemq́; ciuilẽ. itaque homo timidus,imperitusq́;, qui neq; animi conſilij ſatis haberet,non putauit eſſe tãti hæreditatẽ,ut de ciuitate in dubiũ ueniret: cõceſſit credo Ebutio, quantum uellet de Ceſenniæ bonis ut haberet:immo,ut uiro forti ac ſapienti dignũ fuit, ita calumniam ſtultitiamq́; ob=

triuit, ac contudit. in poſſeſſione bonorũ cum eſſet, & cum ipſe ſextulam ſuam nimium exaggeraret, nomine hæredis arbitrum familiæ herciſcundæ poſtulauit. atque illis paucis diebus, poſteaquã uidet nihil ſe ab A. Cæcina poſſe litiũ terrore abradere, homini Romæ in foro denunciat, fundum illũ, de quo ante dixi, cuius iſtum emptorem demonſtraui fuiſſe mandato Ceſenniæ, ſuũ eſſe, ſeq́; ſibi emiſſe. quid ais? tuus ille fundus eſt, quẽ ſine ulla cõtrouerſia quadrienniũ, hoc eſt, ex quo tẽpore fundus uenijt, quoad uixit, poſſedit Ceſennia? uſus » enim inquit, eius et fructus fundi teſtamẽto uiri fuerat Ceſenniæ. cũ hoc nouæ litis genus tã malitioſe intenderet, placuit Cæcinæ de amicorũ ſententia conſtituere, quo die in eam præſentem ueniretur, & de fundo Cæcina moribus deduceretur. colloquũtur, dies ex utriuſque cõmodo ſumitur. Cæcina cum amicis ad diem uenit in caſtellũ Axiam: ex quo loco fundus is, de quo agitur, nõ lõge abeſt. ibi certior fit à pluribus, homines permultos liberos atque ſeruos coegiſſe & armaſſe Ebutium. cũ id partim mirarentur, partim non crederẽt, ecce ipſe Ebutius in caſtellũ uenit, denunciat Cæcinæ ſe armatos habere, abiturum eũ non eſſe, ſi acceſſiſſet. Cæcinæ placuit & amicis, quoad uideretur ſaluo capite fieri poſſe, experiri. tũ de caſtello deſcendunt, in fundum proficiſcũtur. uidetur temere cõmiſſum. uerũ, ut opinor, hoc fuit cauſæ: tam temere iſtum re commiſſurum, q̃ uerbis nunciabatur, nemo putauit. atque iſte ad oẽs introitus, quà adiri poterat non modo in eum fundũ, de quo controuerſia fuerat, ſed etiã in illum proximũ, de quo nihil ambigebatur, armatos homines opponit. itaq; pri-

mo cum in antiquum fundũ ingredi uellet, ꝙ eà proxime accedi poterat; frequẽtes armati obſtiterunt. quo loco depulſus Cæcina, tamen, quà potuit, ad eũ fundum profectus, ex quo ex cõuentu uim fieri oportebat. eius aũt fundi extremam partem oleæ directo ordine definiunt. ad eas cum accederetur, iſte cum omnibus copijs præſto fuit, ſeruumq́; ſuum nomine Antiochũ ad ſe uocauit, & clara uoce imperauit, ut eũ, qui illum olearũ ordinẽ intraſſet, occideret. homo mea ſentẽtia prudentiſſimus Cæcina, tamẽ in hac re plus mihi animi, quàm conſilij, uidetur habuiſſe: nam cũ & armatorum multitudinem uideret, & eam uocem Ebutij, quam commemoraui, audiſſet, tamẽ acceſſit propius, & iam ingrediens intra finẽ eius loci, quem oleæ terminabant, impetum armati Antiochi, cæterorumq́; tela atque incurſus refugit: eodẽ tempore ſe in fugam cõferunt unà amici aduocatiq́; eius metu perterriti, quemadmodum illorũ teſtem dicere audiſtis. his rebus ita geſtis, P. Dolabella Prætor interdixit, ut eſt conſuetudo, de ui hominibus armatis, ſine ulla exceptione, tantũ, ut, unde deieciſſet, reſtitueret. reſtituiſſe ſe dixit. ſpõſio facta eſt. hac de ſpõſione uobis iudicandũ eſt. Maxime fuit optandum Cæcinæ Recuperatores, ut cõtrouerſiæ nihil haberet: ſecũdo loco, ut ne cũ tã improbo homine: tertio, ut cũ tã ſtulto haberet: etenim nõ minus nos ſtultitia illius ſubleuat, q̃ lædit improbitas. improbus fuit, ꝙ homines coegit, armauit, coactis armatisq́; uim fecit. læſit in eo Cæcinam. ſubleuauit ibidẽ: nã in eas ipſas res, quas improbiſſime fecit, teſtimonia ſumpſit, et eis in cauſa teſtimonijs utitur. itaque mihi certum eſt Recuperatores, antequam

ad meam defenſionē, meoſq́; teſtes uenio, illius uti confeſſione et teſtimonijs. quid cōfitetur? atque ita libenter cōfitetur, ut non ſolū fateri, ſed etiam profiteri uideatur Recuperatores? *cōuocaui homines, coegi, armaui: terrore mortis ac pіculo capitis, ne accederes, obſtiti. ferro, inquit, ferro (et hoc dicit in iudicio) te reieci atq; perterrui. quid? teſtes quid aiūt?* P. Vectilius *propinquus* Ebutij *ſe* Ebutio *cū armatis ſeruis ueniſſe aduocatum. quid præterea? fuiſſe cōplures armatos. quid aliud? minatū eſſe* Ebutiū Cæcinæ. *quid ego de hoc teſte dicā, niſi hoc,* Recuperatores? *ut iccirco non minus ei credatis, ꝙ homo minus idoneus habetur, ſed ideo credatis, ꝙ ex illa parte id dicit, quod illi cauſæ maxime eſt alienū.* A. Terentius *alter teſtis non modo* Ebutium, *ſed etiam ſe ipſum arguit. in* Ebutium *hoc dicit, armatos homines fuiſſe. de ſe autem hoc prædicat,* Antiocho Ebutij *ſeruo imperaſſe, ut in* Cæcinam *aduenientem cum ferro inuaderet. quid loquar amplius hoc de homine? in quē ego dicere, cum rogarer à* Cæcina, *nunquam uolui, ne arguere illum rei capitalis uiderer: de eo dubito nūc, quo modo aut loquar, aut taceam, cum ipſe hoc de ſe iuratus prædicet. deinde* L. Celius *non ſolum* Ebutium *cum armatis dixit fuiſſe compluribus, uerū etiam cum aduccatis perpaucis eò ueniſſe* Cæcinam. *de hoc ego teſte detraham, cui æque atque meo teſti ut credatis, poſtulo?* P. Memmius *ſecutus eſt, qui ſuum non paruum beneficium commemorauit in amicos* Cæcinæ, *quibus ſeſe uiam per fratris ſui fundum dediſſe dixit, quà effugere poſſent, cum eſſent metu omnes perterriti. huic ego teſti gratias agam, quòd & in re miſe=*

ricordem ſe præbuit, et in teſtimonio religioſum. A. Attilius, *&* eius filius L. Attilius, *& armatos ibi fuiſſe, & ſe ſuos armatos adduxiſſe, dixerunt, etiam hoc amplius: cum* Ebutius Cæcinæ *malum minaretur, ibi tum* Cæcinam *poſtulaſſe, ut minoribus deductio fieret. hoc idem* P. Rutilius *dixit, & eo libẽtius dixit, ut aliquo in iudicio eius teſtimonio creditum putaretur. duo præterea teſtes nihil de ui, ſed de ipſa emptione fundi dixerũt,* P. Ceſennius *auctor fundi, nõ tã auctoritate graui, ꝗ corpore, & argentarius* Sex. Clodius, *cui nomen eſt* Phormio, *nec minus niger, nec minus confidens, quàm ille* Terentianus *eſt* Phormio: *nihil de ui dixerunt, nihil præterea, quod ad ueſtrũ iudicium pertineret.* Decimo *uero loco teſtis expectatus, & ad extremum reſeruatus dixit ſenator populi* R. *ſplendor ordinis, decus atque ornamentũ iudiciorum, exemplar antiquæ religionis* Fidiculanius Falcula: *qui cũ ita uehemens acerq́; ueniſſet, ut non modo* Cæcinam *periurio ſuo læderet, ſed etiã mihi uideretur iraſci; ita eum placidum mollemq́; reddidi, ut non auderet, ſicut meminiſtis, iterum dicecere, quot milia fundus ſuus abeſſet ab urbe: nam cum dixiſſet minus abeſſe* L I I I, *populus cum riſu acclamauit ipſa eſſe: meminerant enim oẽs, quantũ in Albiano iudicio accepiſſet. in eũ quid dicam? niſi id, quod negare non poſſit? ueniſſe in conſiliũ publicæ quæſtionis, cum eius conſilij iudex non eſſet: & in eo conſilio, cum cauſam non audiſſet, & poteſtas eſſet àmpliandi, dixiſſe, ſibi liquere: dum incognita re iudicare uoluiſſet, maluiſſe condemnare, quàm abſoluere: cum, ſi uno minus damnarent, condemnari reus non poſ-*

ſet, non ad cognoſcendam cauſam, ſed ad explendam damnationem præſto fuiſſe. utrum grauius aliquid in quempiam dici poteſt, quàm ad hominem condemnandum, quem nunquam uidiſſet, neque audiſſet, adductũ pretio eſſe? an certius quidquam obijci poteſt, quã quod is, cui obijcitur, ne nutu quidẽ infirmare conatur? uerũtamen in teſtis (ut facile intelligeretis eũ nõ adfuiſſe animo, cum ab illis cauſa ageretur, teſtesq́; dicerẽt, ſed tantiſper de aliquo reo cogitaſſe) cũ omnes ante eũ dixiſſent teſtes, armatos cũ Ebutio fuiſſe complures; ſolus dixit, nõ fuiſſe. uiſus eſt mihi primo ueterator intelligere præclare, quid cauſa optaret; & tantũmodo errare, ꝙ omnes teſtes infirmaret, qui ante eum dixiſſent: cum ſubito ecce idem qui ſolet, ſuos ſolos ſeruos armatos fuiſſe, dixit. quid huic tu homini facias? nõ ne concedas interdũ, ut excuſatione ſummæ ſtultitiæ, ſummæ improbitatis odium deprecetur? utrum Recuperatores his teſtibus non credidiſtis, cum, quid liqueret, nõ habuiſtis? at controuerſia non erat, quin uerum dicerent. an in coacta multitudine, in armis, in telis, in præſenti metu mortis, perſpicuo periculo cædis dubiũ uobis fuit, an eſſe uis aliqua uideretur, nec ne? quibus igitur in rebus uis intelligi poteſt, ſi in his non intelligetur? an uero illa defenſio uobis præclara uiſa eſt: non deieci, ſed obſtiti: non enim te ſum paſſus in fundũ ingredi, ſed armatos homines oppoſui: ut intelligeres, ſi in fundo pedem poſuiſſes, ſtatim tibi eſſe pereundũ. quid ais? is, qui armis perterritus, fugatus, pulſus eſt, nõ uidetur eſſe deiectus? poſterius de uerbo uidebimus: nunc rẽ ipſam ponamus, quam illi non negant; & eius rei ius, actionemq́; quæ-

ramus. Eſt hæc res poſita, quæ ab aduerſario non nega=
tur: Cæcinã, cũ ad conſtitutam diem, tempusq́; ueniſ=
ſet, ut ius ac deductio moribus fieret, pulſum prohibi=
tumq́; eſſe ui coactis hominibus & armatis. cũ hoc cõ=
ſtet, ego homo imperitus iuris, ignarus negotiorũ ac li=
tium, hãc puto me habere actionem, ut per interdictũ,
meũ ius teneã, atque iniuriam tuam perſequar. fac in
hoc errare me, nec ullo modo poſſe per hoc interdictũ
id aſſequi, quod uelim: te uti in hac re magiſtro uolo.
quæro, ſit ne aliqua huius rei actio, an nulla? conuoca=
ri homines propter poſſeſſionis controuerſiam nõ opor=
tet: armari multitudinẽ iuris retinẽdi cauſa non con=
uenit: nec iuri quidquam tam inimicum, quàm uis: nec
æquitati quidquam tam infeſtum eſt, quàm conuocati ho=
mines et armati. quod cũ ita ſit, resq́; eiuſmodi ſit, ut
in primis à magiſtratibus animaduertenda eſſe uidea=
tur: iterũ quæro, ſit ne eius rei aliqua actio, an nulla?
nullã eſſe dices? audire cupio, qui in pace et otio cũ ma
num fecerit, copias pararit, multitudinem hominũ coe=
gerit, armarit, inſtruxerit, homines inermes, qui ad con
ſtitutũ experiũdi iuris gratia ueniſſent, armis, uiris, ter
rore periculoq́; mortis repulerit, fugarit, auerterit, hoc
dicat, feci equidẽ, quæ dicis, omnia, & ea ſunt & tur=
bulẽta, et temeraria, & periculoſa: quid ergo eſt? im=
pune feci: nam, quid agas mecũ ex iure ciuili ac præ=
torio, nõ habes. ita ne uero Recuperatores? hoc uos au=
dietis? & apud uos dici patiemini ſæpius? cũ maiores
noſtri tanta diligẽtia prudentiaq́; fuerint, ut omnia o=
mnium non modo tantarum rerũ, ſed etiam tenuiſſi=
marum iura ſtatuerint, perſecutiq́; ſint, ut hoc genus

unum uel maximũ prætermitterent, ut, ſi qui me exire domo mea coegiſſet armis, habere actionẽ; ſi qui introi re prohibuiſſet, non haberem? nõdum de Cæcinæ cauſa diſputo, nondũ de iure poſſeſſionis noſtræ loquor, tã tũ de tua defenſione C. Piſo queror. quãdo ita dicis, & ita cõſtituis; ſi Cæcina, cũ in fundo eſſet, inde deiectus eſſet, tum per hoc interdictũ eũ reſtitui oportuiſſe; nũc uero deiectũ nullo modo eſſe inde, ubi nõ fuerit; hoc interdicto nihil nos aſſecutos eſſe: quæro, ſi te hodie domũ tuam redeuntẽ coacti homines & armati nõ modo limine tectoq; ædium tuarũ, ſed primo aditu ueſtibuloq; prohibuerint, quid acturus ſis? monet amicus meus te L. Calphurnius, ut idẽ dicas, quod ipſe antea dixit, iniuriarũ. quid ad cauſam poſſeſſionis? quid ad reſtituendum eũ, quem oportet reſtitui? quid denique ad ius ciuile, aut ad actoris actionẽ, et ad animaduerſionẽ ages? iniuriarũ? plus tibi ego largiar. nõ ſolum egeris, uerũ etiam condẽnaris licet: nunquid magis poſſidebis? actio enim iniuriarũ nõ ius poſſeſſionis aſſequitur, ſed dolorem imminutæ libertatis iudicio pœnaq; mitigat. Prætor interea Piſo tanta de re tacebit? quemadmodũ te reſtituat in ædes tuas, nõ habebit? qui dies totos aut uim fieri uetat, aut reſtitui factã iubet, qui de foſſis, de cloacis, de minimis aquarum itinerumq; controuerſijs interdicit, is repente obmuteſcet, in atrociſſima re quid faciat, nõ habebit? et C. Piſone domo tectiſq; ſuis prohibito, prohibito inquam per homines coactos et armatos, Prætor, quemadmodum more & exemplo opitulari poſſit, nõ habebit? quid enim dicet? aut quid tu tã inſigni accepta iniuria poſtulabis? unde ui prohibitus ſis,

nemo unquã interdixit. nouũ eſt,non dico inuſitatũ, uerum omnino inauditũ. unde deiectus? quid profi= cies,cum illi hoc reſpondebunt tibi,quod tu nũc mihi? armatos ſe tibi obſtitiſſe,ne in ædes accederes:deijci por rò nullo modo potuiſſe,qui nõ acceſſerit. deijcior ego, inquis,ſi quis meorũ deijcitur. omnino i.ã bene agis: à uerbis enim recedis,& æquitate uteris:nam uerba ipſa ſi ſequi uolumus,quomodo tu deijceris, cũ ſeruus tuus deijcitur? uerũ ita eſt,uti dicis: te deiectum debeo in= telligere,etiã ſi tactus non fueris: non ne? age nunc, ſi ne quidem tuorũ quiſquã loco motus erit, atque oẽs in ædibus adſeruati ac retenti,tu ſolus prohibitus & à tuis ædibus ui atque armis perterritus: utrũ hãc actio= nem habebis,qua nos uſi ſumus,an aliam quampiam? an omnino nullam? nullam eſſe actionem dicere in re tam inſigni,tamq; atroci,neque prudẽtiæ,neque aucto ritatis tuæ eſt. alia ſi qua forte eſt,quæ nos fugerit,dic quæ ſit:cupio diſcere. hæc ſi eſt,qua nos uſi ſumus:te iu dice uincamus,neceſſe eſt:non.n.uereor,ne hoc dicas,in eadẽ cauſa eodem interdicto te oportere reſtitui,Cæci= nam nõ oportere. etenim cui perſpicuũ non ſit,ad in= certũ reuocari bona,furtunas,poſſeſſiones omniũ,ſi ul= la ex parte ſententia huius interdicti diminuta,aut in firmata ſit? ſi auctoritate uir rũ taliũ, uis armatorũ hominum iudicio approbata uideatur, in quo iudicio non de armis dubitatũ, ſed de uerbis quæſitũ eſſe di= catur?is ne apud uos obtinebit cauſam ſuam,qui ſe ita defenderit:eieci ego te armatis hominibus,nõ deieci:ut tantũ facinus non in æquitate defenſionis, ſed in una litera latuiſſe uideatur? huiuſce rei uos ſtatuetis nullã

eſſe actionem? nulli experiundi ius conſtitutum? quòd obſtiterit armatis hominibus, qui multitudine coacta nō introitu, ſed omnino aditu quempiā prohibuerit? qd
* ergo? hoc quā habet uim? ut illa res aliquid aliqua ex parte differre uideatur, utrum: pedem cum intulero at que in poſſeſſionē ueſtigium fecero, tum expellar atq; deijciar; an in eadem ui atque ijſdem armis mihi ante occurratur, ne non modo intrare, uerum etiam aſpice re, aut aſpirare poſſim. qui hoc ab illo differt? ut ille cogatur reſtituere, qui ingreſſum expulerit; ille, qui ingredientē repulerit, nō cogatur? uidete per deos immor tales, quod ius nobis, quā conditionem uoſmetipſis, quā denique ciuitati legē conſtituere uelitis. huiuſce generis una eſt actio, per hoc interdictum, quo nos uſi ſumus, conſtituta. ea ſi nihil ualet, aut ſi ad hanc rem nō perti net, quid negligētius, aut quid ſtultius maioribus noſtris dici poteſt, qui aut tantæ rei prætermiſerint actionem, aut eam conſtituerint, quæ nequaquā ſatis uerbis cauſam & rationem iuris amplecteretur? periculoſum eſt diſſolui hoc interdictum: captioſum eſt omnibus rem ullā conſtitui eiuſmodi, quæ cum armis geſta ſit, reſcin di iure non poſſit: ueruntamen eſt turpiſſimum illud, tantæ ſtultitiæ prudentiſſimos homines condemnari, ut uos iudicetis huius rei interdictū atq; actionem in mē tē maioribus noſtris nō ueniſſe. queramur, inquit, licet, tamen hoc interdicto Ebutius non tenetur. quid ita? ꝙ uis Cæcinæ facta nō eſt. dici in hac cauſa poteſt, ubi arma fuerint, ubi coacta hominū multitudo, ubi inſtructi et certis locis cū ferro homines collocati, ubi minæ, pericula, terroreſq; mortis, ibi uim nō fuiſſe? nemo, inquit,

occiſus eſt, neque ſaucius. quid ais? cũ de poſſeſſionis cõ=
trouerſia, & de priuatorum hominum contentione iu
ris loquamur, tu uim negabis eſſe factam, ſi cædes et oc
ciſio facta nõ erit? ego exercitus maximos ſæpe pulſos et
fugatos eſſe dico terrore ipſo, impetuq; hoſtiũ, ſine cuiuſ
quam non modo morte, uerũ etiam uulnere. etenim Re
cuperatores non ea ſola uis eſt, quæ ad corpus noſtrum,
uitamq; peruenit, ſed etiã multo maior ea, quæ, pericu
lo mortis iniecto, formidine animum perterritum loco
ſæpe & certo de ſtatu dimouet: itaq; ſaucij ſæpe homi
nes, cum corpore debilitantur, animo tamẽ non cedũt,
neque eũ relinquũt locum, quẽ ſtatuerint defendere: at
alij pellũtur integri: ut nõ dubiũ ſit, quin maior adhibi
ta uis ei ſit, cuius animus ſit perterritus, q̃ illi, cuius cor
pus uulneratum ſit. ꝙ ſi ui pulſos dicimus exercitus eſ
ſe eos, qui metu ac tenui ſæpe ſuſpicione periculi fuge=
runt; & ſi non ſolũ impulſu ſcutorum, neq; conflictu
corporũ, neque ictu comminus, neq; cõiectione telorũ,
ſed ſæpe clamore ipſo militum, aut inſtructione, aſpe=
ctuq; ſignorũ magnas copias pulſas eſſe & uidimus, et
audiuimus: quæ uis in bello appellatur, ea in otio nõ ap
pellabitur? & quod uehemens in re militari putatur,
id leue in iure ciuili iudicabitur? & quod exercitus ar
matos mouet, id aduocationem togatorũ nõ uidebitur
mouiſſe? & uulnus corporis magis iſtam uim, q̃ terror
animi declarabit? & ſauciatio quæretur, cũ fugam fa=
ctã eſſe conſtabit? tuus enim teſtis hoc dixit, metu per=
territis noſtris aduocatis, locum, quà effugerent, demon
ſtraſſe. qui nõ modo ut fugerent, ſed etiam ipſius fugæ
tutam uiam quæſierunt, his uis adhibita nõ uidebitur?

quid igitur fugiebāt? propter metū? quid metuebant? uim uidelicet. poteſtis igitur principia negare, cū extrema cōceditis; fugiſſe perterritos confitemini: cauſam fugæ dicitis eandem, quam oēs intelligimus, arma, multitudinem hominū, incurſionem atque impetum armorū: hæc ubi conceduntur eſſe facta, ibi uis facta negabitur? at uero hoc quidem iam uetus eſt, & maiorum exemplo multis in rebus uſitatū; cum ad uim faciundam ueniretur, ſi quos armatos quàuis procul cōſpexiſſent, ut ſtatim teſtificati diſcederent, optime ſponſionē facere poſſent, ni aduerſus edictum Prætoris uis facta eſſet. ita ne uero? ſcire eſſe armatos, ſatis eſt ut uim factā probes: in manus eorū incidere, nō eſt ſatis? aſpectus armatorum ad uim probandam ualebit, incurſus & impetus nō ualebit? qui abierit, facilius ſibi uim factam probabit, quàm qui effugerit? at ego dico hoc: ſi, ut primo in caſtello Cæcinæ dixit Ebutius, ſe homines coegiſſe et armaſſe, neq; illū, ſi eò acceſſiſſet, abiturum, ſtatim Cæcina diſceſſiſſet; dubitare uos nō debuiſſe, quin Cæcinæ facta uis eſſet. ſi uero, ſimulac procul conſpexit armatos, receſſiſſet: eo minus dubitaretis: omnis enim uis eſt, quæ periculo aut decedere nos alicūde cogit, aut prohibet accedere. quod ſi aliter ſtatuetis; uidete, ne hoc uos ſtatuatis, qui uiuus diſceſſerit, ei uim nō eſſe factā; ne hoc omnibus in poſſeſſionū controuerſijs præſcribatis, ut cōfligendū ſibi et armis decertādū putent; ne, quēadmodū in bello pœna ignauis ab imperatoribus conſtituitur, ſic in iudicijs deterior cauſa ſit eorum, qui fugerint, quàm qui ad extremū uſque contenderint. cum de iure, & legitimis hominū controuerſijs loquimur, et

in his rebus uim nominamus, pertenuis uis intelligi debet. uidi armatos, quãuis paucos: magna uis eſt. deceſſi unius hominis telo pterritus: deiectus detruſusq; ſum. hoc ſi ita ſtatuetis, non modo non erit cur depugnare quisq̃ poſthac poſſeſſionis cauſa uelit, ſed ne illud quidem, cur repugnare. ſin aũt uim ſine cæde, ſine uulneratione, ſine ſanguine nullã intelligetis; ſtatuetis, homines poſſeſſionis cupidiores, quàm uitæ eſſe oportere, age uero, de ui te ipſum habebo iudicem Ebuti: reſponde, ſi tibi uidetur: in fundum Cæcina utrũ noluit tandem, an non potuit accedere? cũ te obſtitiſſe, & repudiaſſe dicis, certe hũc uoluiſſe concedis. potes igitur dicere non ei uim fuiſſe impedimẽto, cui, cum cuperet, eoq; conſilio ueniſſet, per homines coactos non ſit licitum accedere? ſi.n.id, quod maxime uoluit, nullo modo potuit: uis profecto quædã obſtiterit, neceſſe eſt: aut tu dic, quãobrem, cũ uellet accedere, nõ acceſſerit. iam uim factã negare non potes. deiectus queadmodũ ſit, qui non acceſſerit, id quæritur: dimoueri enim & depelli de loco neceſſe eſt eũ, qui deijciatur. id aũt accidere ei qui poteſt, qui omnino in eo loco, unde ſe deiectũ eſſe dicit, nunquã fuit? quòd ſi fuiſſet, & ex eo loco metu permotus fugiſſet, cum armatos uidiſſet, diceres ne eſſe deiectum? opinor. an tu, qui tam diligenter & tam callide uerbis cõtrouerſias, non æquitate dijudicas, & iura non utilitate cõmuni, ſed literis exprimis, poteris ne dicere deiectum eſſe eum, qui tactus non erit? quid, detruſum dices? nam eo uerbo antea Prætores hoc interdicto uti ſolebant. quid ais? poteſt ne detrudi quiſquam, qui non attingitur? non ne, ſi uerbum ſequi uolumus, hoc intelligamus

neceſſe

neceſſe eſt,eum detrudi, cui manus afferantur? neceſſe eſt inquã,ſi ad uerbum rem uolumus attingere,neminẽ ſtatu detruſum,qui non adhibita ui,manu demotus,& actus præceps intelligatur. deiectus uero qui poteſt eſſe quiſquam,niſi in inferiorem locum de ſuperiore motus? poteſt pulſus,fugatus, eiectus denique: illud uero nullo modo poteſt,deiectus eſſe quiſquã,non modo qui tactus non ſit,ſed ne æquo quidẽ & plano loco.quid ergo?hoc interdictum putamus eorum eſſe cauſa cõpoſitũ, qui ſe præcipitatos ex locis ſuperioribus dicerent?eos enim uere poſſumus dicere eſſe deiectos. an non,cum uoluntas,& conſilium,& ſententia interdicti intelligatur,impudentiam ſummam,aut ſtultitiam ſingularem putabimus,in uerborum errore uerſari,rem,& cauſam, & utilitatẽ communem nõ relinquere ſolum,ſed etiam prodere? an hoc dubium eſt,quin neq; uerborum tanta copia ſit, nõ modo in noſtra lingua, quæ dicitur eſſe inops,ſed ne in alia quidem ulla,res ut omnes ſuis certis ac proprijs uocabulis nominentur? neq; uero quidquam opus ſit uerbis,cum ea res,cuius cauſa uerba quæſita ſint, intelligatur.quæ lex,quod ſenatuſconſultum, quod magiſtratus edictum,quod fœdus, aut pactio,quod (ut ad priuatas res redeam)teſtamentum,quæ iudicia,aut ſtipulationes, aut pacti & ornamenti formula non infirmari,aut cõuelli poteſt,ſi ad uerba rem deflectere uelimus, cõſilium autẽ eorum,qui ſcripſerunt, & rationem, & auctoritatem relinquamus?ſermo hercule & familiaris,et quotidianus nõ cohærebit, ſi uerba inter nos aucupabimur. deniq; imperium domeſticũ nullum erit, ſi ſeruulis hoc noſtris cõceſſerimus,ut ad uerba nobis obediant, non ad

id,quod ex uerbis intelligi poſſit,obtemperent.exemplis nunc uti uidelicet mihi neceſſe eſt harum rerum omnium. non occurrit unicuiq; ueſtrũ aliud alij in omni genere exemplum,quod teſtimonio ſit,non ex uerbis totũ pendere ius,ſed uerba ſeruire hominum conſilijs, & auctoritatibus?ornate & copioſe L. Craſſus,homo lõge eloquentiſſimus, paulo ante quàm nos in forum uenimus, iudicio centumuirali hanc ſententiam defendit; & facile, cum contra eum prudentiſſimus homo Q. Mutius diceret,probauit omnibus, M.Curium,qui hæres inſtitutus eſſet ita, mortuo poſthumo filio,cum filius nõ modo non mortuus,ſed ne natus quidem eſſet, hæredem eſſe oportere.quid?uerbis ſatis hoc cautũ erat? minime.quæ res igitur ualuit?uolũtas.quæ ſi tacitis nobis intelligi poſſet,uerbis omnino non uteremur.quia non poteſt,uerba reperta ſunt,non quæ impedirent,ſed quæ indicarẽt uolũtatem. lex uſum & auctoritatẽ fundi iubet eſſe biennium.at utimur eodem iure in ædibus,quæ in lege non appellantur. ſi uia ſit immunita,iubet, quà uelit,agere iumentũ.poteſt hoc ex uerbis intelligi,licere, ſi uia ſit in Brutijs immunita,agere,ſi uelit,iumentum per M.Scauri Tuſculanum.actio eſt in actorem præſentem his uerbis:quandoquidem te in iure conſpicio.hac actione Appius ille cæcus uti non poſſet,ſi tam uere homines uerba conſectarentur,quàm rem,cuius cauſa uerba ſunt, non conſiderarent. teſtamẽto ſi recitatus hæres eſſet pupillus Cornelius,isq; iam annos XX.haberet, uobis interpretibus amitteret hæreditatem?ueniũt in mentem mihi permulta,uobis plura certo ſcio. uerum ne nimium multa complectamur,atq; ab eo, quod propoſitum eſt, longius

aberret oratio;hoc ipſum interdictum,de quo agitur,cõſideremus.intelligetis enim in eo ipſo,ſi in uerbis ius cõſtituamus,omnem utilitatem nos huius interdicti, dum uerſuti & callidi uolumus eſſe , amiſſuros. VNDE TV,AVT FAMILIA,AVT PROCVRATOR TVVS. Si me uillicus tuus ſolus deieciſſet;nõ familia deieciſſet,ut opinor,ſed aliquis de familia; recte igitur diceres te reſtituiſſe?quippe.quid enim facilius eſt, quàm probari ijs,qui latine ſciant, in uno ſeruulo familiæ nomen non ualere?ſi uero ne habeas quidẽ ſeruũ præter eũ,qui me deiecerit;clames uidelicet,ſi habeo familiã, à familia mea fateor te eſſe deiectũ. neq; dubium eſt, quin,ſi ad rem iudicandã uerbo ducimur,nõ re,familiã intelligamus,quæ cõſtet ex ſeruis pluribus;quin unus homo familia non ſit. uerbum certe hoc non modo poſtulat,ſed etiam cogit.at uero ratio iuris,interdictiq; uis,et Prætorum uoluntas,& hominum prudentium conſiliũ, & auctoritas reſpuat hanc defenſionem, & pro nihilo putet.quid ergo?iſti homines latine non loquuntur? immo uero tantũ loquuntur,quantum eſt ſatis ad intelligendam uoluntatem:cum ſibi hoc propoſuerint,ut, ſiue me tu deieceris,ſiue tuorum quiſpiam,ſiue ſeruorum,ſiue amicorum, ut ſeruos non numero diſtinguãt, ſed appellent uno familiæ nomine;de liberis autẽ,quiſquis eſt, procuratoris nomine appelletur:non quo omnes ſint aut appellentur procuratores, qui negotij noſtri aliquid gerant:ſed in hac re,cognita ſentẽtia interdicti,uerba exquiri omnia noluerunt:non enim alia cauſa eſt æquitatis in uno ſeruo , & in pluribus:non alia ratio iuris in hoc genere dũtaxat, utrũ me tuus procurator deiecerit

is,qui legitime procurator dicitur omnium rerum eius, qui in Italia nõ ſit, abſit'ue Reip.cauſa,quaſi quidã penè dominus,hoc eſt alieni iuris uicarius;an tuus colonus, aut uicinus,aut cliens,aut libertus,aut quiuis,qui illam uim,deiectionemq́; tuo rogatu,aut tuo nomine fecerit. quare ſi ad eum reſtituendum, qui ui deiectus eſt,eãdẽ uim habet æquitatis ratio:ea intellecta,certe nihil ad rẽ pertineret,quæ uerborum uis ſit,ac nominum.tam reſtitues,ſi tuus me libertus deiecerit,nulli tuo præpoſitus negotio,quàm ſi procurator deiecerit: non quo omnes ſint procuratores,qui aliquid noſtri negotij gerũt; ſed quòd in hac re quæri nihil attinet.tam reſtitues,ſi unus ſeruulus,quàm ſi familia deiecerit uniuerſa: nõ quo idem ſit ſeruulus,quod familia; uerum quia,non quibus uerbis quidq; dicatur,quæritur, ſed quæ res agatur. etiam ut iam longius à uerbo decedamus,ab æquitate ne tantulũ quidem:ſi tuus ſeruus nullus fuerit, & omnes alieni ac mercenarij,tamen & ipſi tuæ familiæ & genere & nomine continebuntur.Perge porrò hoc idem interdictum ſequi. HOMINIBVS COACTIS. neminem coegeris,ipſi cõuenerint ſua ſponte:certe cogit is,qui congregat homines & cõuocat.coacti ſunt ij,qui ab aliquo ſunt unum in locum congregati.ſi non modo conuocati non ſunt, ſed ne conuenerunt quidem,ſed ij modo fuerunt,qui etiam antea,non uis ut fieret,uerum colendi, aut paſcẽdi cauſa eſſe in agro cõſueuerant:defendes, homines coactos non fuiſſe; & uerbo quidem ſuperabis, me ipſo iudice; re autem ne conſiſtes quidẽ ullo iudice: uim enim multitudinis reſtitui uoluerunt, non ſolũ con * uocatæ multitudinis: ſed,quia plerunq;,ubi multitudi=

ne opus eſt,homines cogi ſolent, ideo de coactis compoſitum interdictum eſt:quod etiam ſi uerbo differre uidebitur,re tamen erit unũ, & omnibus in cauſis idem ualebit,in quibus perſpicitur una atq; eadem cauſa æquitatis. ARMATIS'VE. *quid dicemus?armatos, ſi latine loqui uolumus,quos appellare uere poſſumus? opinor eos,qui ſcutis,telisq; parati,ornatiq; ſunt. quid igitur?ſi glebis,aut ſaxis,aut fuſtibus aliquẽ de fundo præcipitem egeris,iuſſusq; ſis,quem hominibus armatis deieceris, reſtituere : reſtituiſſe te dices ? uerba ſi ualent, ſi cauſæ nõ ratione,ſed uocibus ponderantur: me auctore dicito : uinces profecto non fuiſſe armatos eos,qui ſaxa iacerent,quæ de terra ipſi tollerent:non eſſe arma ceſpites,neq; glebas:non fuiſſe armatos eos, qui prætereuntes ramum defringerent arboris:arma eſſe ſuis nominibus, alia ad tegendũ,alia ad nocendũ:quæ qui nõ habuerint, eos inermes fuiſſe uinces.uerũ, ſi quidem erit armorum iudicium,tum iſta dicito. iuris iudiciũ cũ erit,& æquitatis,caue in iſta tam frigida,tam ieiuna calumnia delitefcas : non.n. reperies quenquam iudicem,aut* Recupe*ratorem,qui, tanquam ſi arma militis inſpiciunda ſint, ita probet armatũ:ſed perinde ualebit, quaſi armatiſſimi fuerint,ſi reperientur ita parati fuiſſe, ut uim uitæ, aut corpori potuerint afferre:atque ut magis intelligas, quàm uerba nihil ualeant : ſi tu ſolus, aut quiuis unus cũ ſcuto,cũ gladio impetũ in me feciſſet,atq; ego ita deiectus eſſem,auderes ne dicere interdictũ eſſe de armatis hominibus,hic autem hominem armatum unũ fuiſſe?nõ opinor tam impudens eſſes. atqui uide , ne multo nunc ſis impudentior : nam tu quidem omnes mortales*

implorare poſſes, quòd homines in tuo negotio latine loqui obliuiſcerentur, quòd inermes armati iudicarentur, quòd, cum interdictũ eſſet de pluribus, cõmiſſa res eſſet ab uno, unus homo plures eſſe homines iudicarentur. uerum in his cauſis non uerba ueniunt in iudicium, ſed ea res, cuius cauſa uerba hæc in interdictũ coniecta ſunt. uim, quæ ad caput & ad uitam pertinet, reſtitui ſine ulla exceptione uoluerunt. ea fit plerunque per homines coactos armatosq́;. quæ ſi alio conſilio, eodem periculo facta ſit, eodem iure eſſe uoluerunt: nõ enim maior eſt iniuria, ſi tua familia, quàm ſi tuus uillicus; non ſi tui ſerui, quàm ſi alieni, ac mercenarij; nõ ſi tuus procurator, quàm ſi uicinus, aut libertus tuus; nõ ſi coactis hominibus, quàm ſi uoluntarijs, aut etiam aſſiduis, ac domeſticis: nõ ſi armatis, quàm ſi inermibus, qui uim haberent armatorum ad nocendum: nõ ſi pluribus, quàm ſi uno armato: quibus enim rebus plerũq; uis fit, eiuſmodi hæ res appellantur interdicto. ſi per alias res eadẽ facta uis eſt, ea, tametſi uerbis interdicti non concluditur, tamen ſententia iuris atque auctoritate retinetur. uenio nunc ad illud tuum: nõ deieci, ſi nõ ſiui accedere. puto te ipſum Piſo perſpicere, quanto iſta ſit anguſtior iniquiorq́; defenſio, quàm ſi illa uterere: nõ fuerunt armati, cum fuſtibus & ſaxis fuerunt. ſi mehercule mihi, non copioſo homini ad dicendũ, optio detur, utrum malim defendere, non eſſe deiectum eum, cui ui & armis ingredienti ſit occurſum; an armatos non fuiſſe eos, qui ſine ſcutis ac ſine ferro fuerint: omnino ad probandum utranque rem uideam infirmam nugatoriamq́; eſſe: ad dicendũ autem, in altera uidear mihi aliquid reperire poſſe, non

fuiſſe armatos eos, qui neq; ferri quidquam neque ſcutum ullum habuerint; hic uero hæream, ſi mihi defendendum ſit, eum, qui pulſus, fugatusq; ſit, non eſſe deiectum. atq; illud in tota defenſione tua mihi maxime mirum uidebatur, te dicere iuriſconſultorum auctoritati obtemperari non oportere. quod ego, tametſi non nunc primum, neque in hac cauſa ſolum audio, tamen admodum mirabar, abs te quamobrem diceretur: nam cæteri tum ad iſtam hortationem decurrunt, cum ſe in cauſa putant habere æquum & bonum, quod defendant: ſi contra uerbis & literis, &, ut dici ſolet, ſummo iure contenditur, ſolent eiuſmodi iniquitati & boni & æqui nomen dignitatemq; opponere. tũ illud, quod dicitur, ſummo iure irrident: tum aucupia uerborũ, & literarum tendiculas in inuidiam uocant: tum uociferantur, ex æquo & bono, non ex callido uerſutoq; iure rem iudicari oportere: ſcriptum ſequi, calumniatoris eſſe; boni iudicis, uoluntatem ſcriptoris, auctoritatemq; defendere. in iſta uero cauſa, cum tu ſis is, qui te uerbo, literaq; defendas, cum tuæ ſint eæ partes, unde deiectus es? an inde, quò prohibitus es accedere? eiectus, non deiectus: cum tua ſit hæc oratio, fateor me homines coegiſſe, fateor armaſſe, fateor tibi mortem eſſe minitatum, fateor hoc interdicto prætoris uindicari, ſi uoluntas & æquitas ualeat. ſed ego inuenio in interdicto uerbum unum, ubi deliteſcam. non deieci te ex eo loco, quem in locum prohibui ne uenires. in iſta defenſione accuſas eos, qui conſuluntur, ꝙ æquitatis cenſeant rationem, nõ uerbi haberi oportere. & hoc loco Sceuolam dixiſti cauſam apud centumuiros non tenuiſſe: quem

ego antea commemoraui, quòd idem faceret, quod tu nunc: tametſi ille in aliqua cauſa faciebat, tu in nulla facis: tamen probaſſe nemini quod defendit, quia uerbis oppugnare æquitatem uidebatur. cum id miror, te hoc in hac re alieno tempore, & cõtra quàm iſta cauſa poſtulaſſet, defendiſſe: tum illud uulgo in iudicijs, & nonnunquam ab ingenioſis hominibus defendi mihi mirum uideri ſolet, nec iuriſconſultis concedi, nec ius ciuile in cauſis ſemper ualere oportere: nam qui hoc diſputant, ſi id dicunt, non recte aliquid ſtatuere eos, qui conſulantur, non hoc debent dicere, iuri ciuili, ſed hominibus ſtultis obtemperari non oportere: ſin illos recte reſpondere concedunt, & aliter iudicari dicunt oportere, male iudicari oportere dicunt: neque enim fieri poteſt, ut aliud iudicari de iure, aliud reſponderi oporteat; nec ut quiſquam iuris numeretur peritus, qui id ſtatuat eſſe ius, quod non oporteat iudicari. at eſt aliquando contra iudicatum. primum, utrum recte, an perperam? ſi recte; id fuit ius, quod iudicatum eſt: ſin aliter; non dubium eſt, utrũ iudices, an iuriſconſulti uituperandi ſint. deinde, ſi de iure uario quippiam iudicatum eſt, non potius contra iuriſconſultos ſtatuunt, ſi aliter pronunciatum eſt ac Mutio placuit, quàm ex eorũ auctoritate, ſi, ut Manilius ſtatuebat, ſic eſt iudicatũ. etenim ipſe Craſſus non ita cauſam apud Centumuiros egit, ut contra iuriſcõſultos diceret, ſed ut hoc doceret, illud, quod Sceuola defendebat, non eſſe iuris; & in eam rẽ non ſolũ rationes afferret, ſed etiam Q. Mutio ſocero ſuo, multiſq; peritiſſimis hominibus auctoribus uteretur: nam qui ius ciuile contemnendum putat, is uincula reuellit non

modo iudiciorum, ſed etiam utilitatis, uitæq; communis. qui autem interpretes iuris uituperat, ſi imperitos iuris eſſe dicit, de hominibus nõ de iure ciuili detrahit: ſin peritis non putat eſſe obtemperandum, nõ homines lædit, ſed leges, ac iura labefactat. quod uobis uenire in mentẽ profecto neceſſe eſt: nihil enim in ciuitate tam diligenter, quàm ius ciuile, retinẽdum: etenim hoc ſublato, nihil eſt, quare exploratum cuiquam poſſit eſſe, quid ſuũ, aut quid alienũ ſit; nihil eſt, quod æquabile inter omnes, atque unũ omnibus eſſe poſſit. itaq; in cæteris cõtrouerſijs atq; iudicijs, cũ quæritur, aliquid factũ, nec ne ſit, uerũ an falſum proferatur, & fictus teſtis ſubornari ſolet, & imponi falſæ tabulæ, nonnunquam honeſto ac probabili nomine bono uiro iudici error obijci, improbo facultas dari, ut, cum ſciens perperam iudicarit, teſtamentum aut tabulas ſecutus eſſe uideatur. in iure nihil eſt eiuſmodi Recuperatores, *non tabulæ falſæ, non teſtis improbus: denique nimia iſta, quæ dominatur in ciuitate, potentia in hoc ſolo genere quieſcit; quid agat, quo modo aggrediatur iudicem, quà deniq; digitũ proferat, nõ habet. illud enim poteſt dici iudici ab aliquo nõ tam uerecundo homine, quàm gratioſo: iudica hoc factum eſſe, aut nunquã eſſe factum, uel cogitatũ. crede huic teſti: has comproba tabulas. hoc nõ poteſt. cui filius agnatus ſit, eius teſtamentum non eſſe ruptum, iudica; quod mulier ſine tutore auctore promiſerit, deberi. non eſt aditus ad huiuſcemodi res neque potentiæ cuiuſquam, neque gratiæ. deniq; quo maius hoc, ſanctiusq; uideatur, ne pretio quidem corrumpi iudex in eiuſmodi cauſa poteſt. iſte ueſter teſtis, qui auſus eſt dicere, feciſſe uideri*

eum , de quo ne cuius rei argueretur quidem ſcire potuiſſet, ipſe nunquam auderet iudicare, deberi uiro dotem, quam mulier nullo auctore dixiſſet. ò rem præclaram , uobiſq́; ob hoc retinendam Recuperatores. *quod enim eſt ius ciuile? quod neq; inflecti gratia, neque perfringi potentia, neq; adulterari pecunia poſſit. quòd ſi nō modo oppreſſum, ſed etiam diſertū, aut negligentius adſeruatum erit ; nihil eſt , quod quiſquam ſeſe habere certum , aut à patre accepturum , aut relicturum liberis arbitretur . quid enim refert , ædes, aut fundum relictum à patre, aut aliqua ratione habere bene partum, ſi incertum ſit , cum omnia tua iure mancipij ſint , ea poſſis ne retinere ? ſi parum ſit communitum ius ? ſi ciuili ac publica lege contra alicuius gratiam teneri nō poteſt ? quid inquam prodeſt fundum habere , ſi , quæ decentiſſime deſcripta à maioribus iura finium, poſſeſſionum, aquarum, itinerumq́; ſunt, hæc perturbari aliqua ratione, commutariq́; poſſunt ? mihi credite, maior hæreditas uenit unicuiq; noſtrū in ijſdem bonis à iure & à legibus, quàm ab ijs, à quibus illa ipſa bona relicta ſunt . nam ut perueniat ad me fundus, teſtamento alicuius fieri poteſt : ut retineam quod meum factum ſit, ſine iure ciuili non poteſt . fundus à patre relinqui poteſt : at uſucapio fundi, hoc eſt finis ſollicitudinis, ac periculi litium, nō à patre relinquitur, ſed à legibus. aquæ ductus , hauſtus, iter, actus, à patre, ſed rata auctoritas harum rerum omnium à iure ciuili ſumitur . quapropter non minus diligenter ea , quæ à maioribus accepiſtis , publica patrimonia iuris, quàm priuatæ rei ueſtræ retinere debetis ; non ſolum , quòd hæc iure ciuili ſe*

pta ſunt; ſed etiam, quòd patrimonium unius incom= modo dimittitur, ius amitti non poteſt ſine magno incommodo ciuitatis. in hac ipſa cauſa Recuperato= res, ſi hoc nos non obtinebimus, ui armatis homini= bus deiectum eſſe eum, quem ui armatis hominibus pulſum, fugatumq; eſſe conſtet: Cæcina rem non amit= tet, quam ipſam animo forti, ſi tempus ita ferret, amitteret: in poſſeſſionem in præſentia non reſtitue= tur, nihil amplius: populi R. cauſa, ciuitatis ius, bona, fortunæ, poſſeſſionesq; in dubium, incertumq; reuo= cabuntur: ueſtra auctoritate hoc conſtituetur, hoc præ= ſcribetur; quicum tu poſthac de poſſeſſione contendes, eum ſi ingreſſum modo deieceris, in prædium reſti= tuas oportebit: ſin autem ingredienti, cum armata mul titudine obuius fueris, & ita uenientem repuleris, fu= garis, auerteris, non reſtitues. tum ſtatueritis uim in cæde ſolum, non in animo libidinis: niſi cruor appa= reat, uim non eſſe factam; iniuriarum delictum eſſe: qui prohibitus ſit, niſi ex eo loco, ubi ueſtigium im= preſſerit, deijci neminem poſſe; iuris retinere ſenten= tiam, & æquitatem plurimum ualere oportere, an uer= bo ac litera ius omne torqueri, uos ſtatuite Recupe= ratores, utrum utilius eſſe uideatur. hoc loco percom= mode accidit, quòd non adeſt is, qui paulo ante affuit, & adeſſe nobis frequenter in hac cauſa ſolet, uir or= natiſſimus C. Aquilius: nam ipſo præſente, de uirtu= te eius & prudentia timidius dicerem, quòd & ipſe pu dore quodam afficeretur ex ſua laude, & me ſimilis ra= tio pudoris à præſentis laude tardaret. cuius auctoritati dictum eſt ab illa cauſa concedi nimiũ non oportere. nó

uereor,de tali uiro ne plus dicam,quàm uos aut ſentiatis, aut apud uos commemorari uelitis: quapropter hoc dicam,nunquam eius auctoritatem nimium ualere,cuius prudentiam populus R. in cauendo,non in decipiendo pſpexerit:qui iuris ciuilis rationem nunq̃ ab æquitate ſeiunxerit: qui tot annos ingenium, laborem, fidem ſuam populo R.promptam, expoſitamq; præbuerit: qui ita iuſtus & bonus uir eſt,ut natura,nõ diſciplina conſultus eſſe uideatur;ita peritus ac prudens,ut ex iure ciuili nõ ſcientia ſolum quædam,uerum etiam bonitas nata uideatur: cuius tantũ eſt ingenium, ita prompta fides,ut,quidquid inde haurias,purum,liquidũq; te haurire ſentias. quare permagnam initis à nobis gratiam, cum eum auctorem ueſtræ defenſionis eſſe dicitis. illud autem miror,cur uos aliquid contra me ſentire dicatis, cum eum auctorem uos pro me appelletis, ueſtrum nominetis.ueruntamen quid ait iſte ueſter auctor?Omnibus,quidquid uerbis actum pronunciatumq; ſit, conuenit.Ego ex iſto genere conſultorũ non nominem,ut opinor,iſtum ipſum,quo uos auctore rem iſtam agere, & defenſionem cauſæ conſtituere dicitis. qui cum iſtam diſputationem mecum ingreſſus eſſet,non poſſe probari quenquam eſſe deiectum,niſi ex eo loco,in quo fuiſſet: rem,& ſententiam interdicti mecum facere fatebatur, uerbo me excludi dicebat, à uerbo autẽ poſſe recedi nõ arbitrabatur.cum exemplis uterer multis,etiam illa materia æquitatis,ab uerbo & ab ſcripto plurimis ſæpe in rebus ius æqui boniq; rationem eſſe ſeiunctam,ſemperq; id ualuiſſe plurimum,quod in ſe auctoritatis habuiſſet æquitatiſq; plurimum: conſolatus eſt me,& oſtendit,in *

hac ipſa cauſa nihil eſſe quod laborarē: nam uerba ipſa ſponſionis facere mecum, ſi uellem diligenter attendere. quonam inquā modo? quia certe, inquit, deiectus eſt Cæcina ui hominibus armatis aliquo ex loco: ſi nō ex eo loco, quem in locum uenire uoluit, at ex eo certe, unde fugit. quid tum? Prætor, inquit, interdixit, ut, unde deiectus eſſet, eò reſtitueretur, hoc eſt quicūq; is locus eſſet, unde deiectus eſſet. Ebutius autem, qui fatetur aliquo ex loco deiectum eſſe Cæcinam, is, quo modo ſe reſtituiſſe dixit, neceſſe eſt malefecerit ſponſionem. quid eſt Piſo? placet tibi pugnare uerbis? placet cauſam iuris, & æquitatis, et non noſtræ poſſeſſionis, ſed omnino poſſeſſionum omniū conſtituere in uerbo? ego, quod mihi uideretur, quod à maioribus factitatum, quod horum auctoritate, quibus iudicandum eſt, dignum eſſet: oſtēdi, id uerum, id æquū, id utile omnibus eſſe: ſpectari, quo conſilio & qua ſententia, nō quibus quidq; uerbis eſſet actū. tu me ad uerbum uocas? non ante uenio, quàm recuſaro. nego oportere, nego obtineri poſſe, nego ullam rem eſſe, quæ aut comprehendi ſatis, aut caueri, aut excipi poſſit, ſi aut præterito aliquo uerbo, aut ambigue poſito, ſententia & re cognita non id quod intelligitur, ſed id quod dicitur, ualebit. quoniam ſatis recuſaui, uenio iam quò uocas. quæro abs te, ſim ne deiectus, non de Fulciniano fundo: neq; enim Prætor, ſi ex eo fundo eſſem deiectus, ita me reſtitui iuſſiſſet, ſed eò, unde deiectus eſſem. ſum ex proximi uicini fundo deiectus, quà adibam ad iſtum fundum: ſum de uia, ſum certe alicunde, ſiue de priuato, ſiue de publico: eò reſtitui ſum iuſſus. reſtituiſſe te dixiſti: nego me ex edicto Prætoris reſtitutum eſſe.

quid ad hæc dicimus? aut tuo, quemadmodum dicitur, gladio, aut noſtro defenſio tua conficiatur neceſſe eſt. ſi ad interdicti ſententiam confugis, & , de quo fundo actum ſit tum, cum Ebutius reſtituere iubebatur, id quærendum eſſe dicis, neque æquitatem rei uerbi laqueo capi putas oportere: in meis caſtris, præſidijsq; uerſaris: mea, mea eſt iſta defenſio: ego hoc uociferor, ego omnes homines deosq; teſtor, cum maiores uim armatam nulla iuris defenſione texerint, non ueſtigium eius, qui deiectus ſit, ſed factum illius, qui deiecerit, in iudicium uenire; deiectum eſſe, qui fugatus ſit; uim eſſe factam, cui periculum mortis ſit iniectum. iſtum locum fugis, & reformidas: & me ex hoc, ut ita dicam, campo æquitatis ad iſtas uerborum anguſtias, & ad omnes literarum angulos reuocas. in ijs ipſis intercludere inſidijs, quas mihi conaris opponere. non deieci, ſed eieci. peracutum hoc tibi uidetur: hic eſt mucro defenſionis tuæ: in eum ipſum cauſa tua incurrat, neceſſe eſt: ego enim tibi refero: ſi nō ſum ex eo loco deiectus, quò prohibitus ſum accedere; at ex eo ſum deiectus, quò acceſſi, unde fugi. ſi Prætor non diſtinxit locum, quò me reſtitui iuberet, et reſtitui iuſſit, non ſum ex edicto reſtitutus. uelim Recuperatores, hoc totum ſi uobis uerſutius, quàm mea conſuetudo defendendi fert, uidebitur, ſic exiſtimetis; primū, alium, nō me excogitaſſe; deinde, huius rationis non modo non inuētorem, ſed ne probatorem quidem eſſe me; idq; me non ad meam defenſionem attuliſſe, ſed illorū defenſioni retuliſſe: me pro meo poſſe iure dicere; neq; in hac re, quam ego protuli, quæri oportere, quibus uerbis Prætor interdixit, ſed de quo loco ſit actum, cū inter-

dixit;neque in ui armatorum ſpectari oportere, in quo loco ſit facta uis,uerum ſit ne facta: te uero nullo modo poſſe defendere; in qua re tu uelis, uerba ſpectari oportere; in qua re nolis,non oportere.ueruntamen ecquid mihi reſpondetur ad illud quod antea dixi,non ſolum re & ſententia,ſed uerbis quoque hoc interdictum ita eſſe compoſitum,ut nihil commutandum uideretur? attēdite diligenter quæſo Recuperatores: *eſt enim ueſtri ingenij,non meam,ſed maiorum prudentiam cognoſcere:non enim ſum id dicturus,quod ego inuenerim, ſed quod illos non fugerit.cum de ui interdicitur,duo genera cauſarum eſſe intelligebant, ad quæ interdictū pertineret; unum,ſi qui ex eo loco,in quo eſſet; alterum,ſi ab eo loco, quò ueniret, ui deiectus eſſet. & horum utrūq;,neque præterea quidquā,poteſt accidere* Recuperatores. *id adeo,ſi placet, conſiderate. ſi qui meam familiam de meo fundo deiecerit,ex eo me loco deiecerit. ſi qui mihi præſto fuerit cum armatis hominibus extra meum fundum, & me introire prohibuerit,non ex eo, ſed ab eo loco me deiecerit. ad hæc duo genera rerum, unum uerbum,quod ſatis declararet utraſq; res,inuenerunt,ut,ſiue ex fundo,ſiue à fundo deiectus eſſem,uno atq; eodē interdicto reſtituerer,* V N D E T V. *hoc uerbum,unde,utrunque declarat,& ex quo loco,& à quo loco.unde deiectus eſt* Cæcina? *ex urbe. unde deieciſti? ab urbe.unde deiecti* Galli? *à* Capitolio. *unde qui cum* Graccho *fuerunt? ex* Capitolio. *uidetis igitur hoc uno uerbo ſignificari res duas, & ex quo, & à quo loco. cum autem eo reſtitui iubet,ita iubet; ut, ſi* Galli *à maioribus noſtris poſtularent, ut eò reſtituerentur, un=*

de deiecti eſſent, & aliqua ui hoc aſſequi poſſent: non opinor eos in cuniculum, quà aggreſſi erant, ſed in Capitolium reſtitui oportere. hoc enim intelligitur: unde deieciſti, ſiue ex quo loco, ſiue à quo loco, eò reſtituas. hoc iam ſimplex eſt, in eum locnm reſtituas: ſiue ex hoc loco deieciſti, reſtitue in hunc locum: ſiue ab hoc loco, reſtitue in eum locum, non ex quo, ſed à quo deiectus. ut ſi qui ex alto, cùm ad patriam acceſſiſſet, tempeſtate ſubito reiectus optaret, ut cum eſſet à patria deiectus, eò reſtitueretur; hoc opinor optaret, ut à quo loco depulſus eſſet, in eum ſe fortuna reſtitueret, non in ſalum, ſed in ipſam urbem, quam petebat: ſic (quoniam uim uerborum neceſſario ſimilitudine rerum aucupamur) qui poſtulat, ut à quo loco deiectus eſt, hoc eſt unde deiectus eſt, eò reſtituatur. cum uerba nos eò ducunt, tum res ipſa hoc ſentire, atque intelligere cogit. etenim Piſo (redeo nunc ad illa principia defenſionis meæ) ſi quis te ex ædibus tuis ui hominibus armatis deiecerit, quid ages? opinor, hoc interdicto, quo nos uſi ſumus, perſequere. quid? ſi qui iam de foro redeuntem armatis hominibus domum tuam te introire prohibuerit, quid ages? utere eodem interdicto. cum igitur Prætor interdixerit, unde deiectus es, ut eò reſtituaris; tu hoc idem, quod ego dico, & quod perſpicuum eſt, interpretabere, cum illud uerbum unde, in utranque rem ualeat, eoq́; tu reſtitui ſis iuſſus, tam te in ædes tuas reſtitui oportere, ſi è ueſtibulo, quàm ſi ex interiore ædium parte deiectus ſis. ut uero iam Recuperatores nulla dubitatio ſit, ſiue rem, ſiue uerba ſpectare uultis, quin ſecundum nos

iudicetis;

iudicetis;exoritur hic, iam obrutis rebus omnibus et p̃ditis,illa defenſio,eũ deijci poſſe, qui tũ poſſideat; qui nõ poſſideat,nullo modo poſſe; itaque,ſi ego ſim à tuis ædibus deiectus,reſtitui nõ oportere; ſi ipſe ſis,oportere. numera,quã multa in iſta defenſione falſa ſint Piſo.ac primũ illud attende,te iam ex illa rõne eſſe depulſum, ꝙ negabas quenquam deijci poſſe, niſi qui in eo loco eſſet: nũc iam poſſe concedis:eum,qui nõ poſſideat, negas deijci poſſe.cur ergo aut in illud quotidianũ interdictũ,unde ille me ui deiecit,additur, cum ego poſſiderem, ſi deijci nemo poteſt,qui non poſſidet: aut in hoc interdictum,de hominibus armatis,non additur,ſi oportet quæri,poſſederit,nec ne? negas deijci niſi qui poſſideat.oſtendo, ſi ſine armatis,coactiſ'ue hominibus deiectus quiſquam ſit,eum,qui fateatur ſe deieciſſe,uincere ſponſionẽ,ſi oſtendat eũ non poſſediſſe. negas deijci niſi qui poſſideat. oſtendo,ex hoc interdicto de armatis hominibus,qui poſſit oſtẽdere nõ poſſediſſe eũ,qui deiectus ſit,condẽnari tamẽ ſponſionis neceſſe eſſe, ſi fateatur eſſe deiectũ.dupliciter homines deijciuntur, aut ſine coactis,armatiſ'ue hominibus,aut p̃ eiuſmodi rationẽ ac uim.ad duas diſſimiles res duo deuincta interdicta ſunt.in illa ui quotidiana non ſatis eſt poſſe docere ſe deiectũ,niſi oſtẽdere poſſit,cum poſſideret,tum deiectum.ne id quidem ſatis eſt,niſi docet ita ſe poſſediſſe, ut nec ui,nec clàm,nec precario poſſederit. itaque is, qui ſe reſtituiſſe dixit,magna uoce ſæpe confiteri ſolet, ſe ui deieciſſe: uerum illud addit, non poſſidebat: uel etiam,cum hoc ipſum conceſſit,uincit tamen ſpõſione, ſi planum facit,ab ſe illum aut ui,aut clàm,aut preca-

rio poſſediſſe.uidetis ne,quot defenſionibus eũ,qui ſine armis ac multitudine uim fecerit,uti poſſe maiores uo=luerunt? hunc uero,qui ab iure,officio,bonis moribus ad ferrum,ad arma,ad cædem confugerit,nudũ in cauſa deſtitutumq́; uidetis:ut, qui armatus de poſſeſſione contendiſſet,inermis planè de ſponſione certaret.ecquid igitur intereſt Piſo inter hæc interdicta?ecquid intereſt, utrum hoc additum,cum A.Cæcina poſſederit,nec ne? ecquid te ratio iuris,ecquid interdictorum diſſimilitu=do,ecquid auctoritas maiorum cõmouet? ſi eſſet addi=tum,de eo quæri oporteret.additum non eſt,tamẽ oportebit? atqui ego in hoc Cæcinã non defendo:poſſedit.n. Cæcina Recuperatores: et id tametſi extra cauſam eſt, percurram tamen breui,ut non minus hominẽ ipſum,q̃ ius cõmune defenſum uelitis. Ceſenniam poſſediſſe propter uſumfructum non negas.qui colonus habuit cõductum de Ceſennia fundum,cum idem ex eadem cõdu=ctione fuerit in fundo,dubium eſt,quin,ſi Ceſennia tũ poſſidebat,cum erat colonus in fundo, poſt eius mortẽ hæres eodem iure poſſederit?deinde,ipſe Cæcina,cũ cir=cuiret prædia,uenit in iſtum fundum,rõnes à colono accepit.ſunt in eã rem teſtimonia.poſtea cur Ebuti de iſto potius fundo,q̃ de alio,ſi quem habes,Cæcinæ denũcia=bas,ſi Cæcina non poſſidebat? ipſe porrò Cæcina cur ſe moribus deduci uolebat,idq́; tibi de amicorum, etiam de ipſius C.Aquilij ſententia reſponderat?at enim Sylla legem tulit.ut nihil de illo tempore,nihil de calamita=te Reip.querar,hoc tibi reſpondeo, adſcripſiſſe eundem Syllam in eandem legem,ſi quid ius non eſſet rogari, eius ea lege nihilum rogatum. quid eſt,quod ius nõ ſit,

quod populus iubere, aut uetare non poſſit? ut ne longius abeam, declarat iſta aſcriptio eſſe aliquid: nam niſi eſſet, hoc in omnibus legibus nõ adſcriberetur. ſed quæro abs te, putes ne, ſi populus iuſſerit me tuum, aut itẽ te meum ſeruum eſſe, id iuſſum ratum atque firmum futurum? perſpicis hoc nihil eſſe, ut in cæteris, quæ rogaui. primum illud concedis, non, quidquid populus iuſſerit, ratum eſſe oportere. deinde nihil rõnis affers, quãobrem, ſi libertas adimi nullo modo poſſit, ciuitas poſſit: nam & eodem modo de utraque re traditum nobis eſt: et ſi ſemel ciuitas adimi poteſt, retineri libertas non poteſt. qui enim poteſt iure Quiritum liber eſſe is, qui in numero Quiritum non eſt? atque ego hanc adoleſcentulus cauſam cum agerem contra hominem diſertiſſimum noſtræ ciuitatis Cottam, probaui. cum Arretinæ mulieris libertatem defenderem, et Cotta Decemuiris religionem inieciſſet, non poſſe ſacramentũ noſtrum iuſtum iudicari, ꝙ Arretinis adempta ciuitas eſſet; & ego uehementius contendiſſem, ciuitatem adimi nõ potuiſſe: Decemuiri prima actione non iudicauerunt; poſtea, re quæſita & deliberata, ſacramẽtum noſtrum iuſtum iudicauerunt. atque hoc et contradicente Cotta, et Sylla uiuo iudicatum eſt. iam uero in cæteris, ut omnes, qui in eadem cauſa ſunt, & lege agant; & ſuum ius perſequantur, et oẽs iure ciuili ſine cuiuſquam aut magiſtratus, aut iudicis, aut periti hominis, aut imperiti dubitatione utantur, quid ego cõmemorem? dubium nemini ueſtrum eſt. certe quæri hoc ſolere me non præterit (ut ex me ea, quæ tibi in mentem non ueniunt, audias) quemadmodum, ſi ciuitas adimi non poſſit, in colo

nias Latinas ſæpe noſtri ciues profecti ſint. aut ſua uoluntate, aut legis mulcta profecti ſunt: quam mulctam ſi ſufferre noluiſſent, tamen manere in ciuitate potuiſſent. quid? quem paterpatratus dedidit, aut ſuus pater populuſúe uendidit, quo is iure amittit ciuitatem? ut religione ciuitas ſoluatur, ciuis R. traditur: qui cum eſt acceptus, eſt eorum, quibus eſt deditus. ſi non accipiunt, ut Mancinũ Numantini, retinet integram cauſam, & ius ciuitatis. ſi pater uendidit, eũ, quem in ſuam poteſtatem ſuſceperat, ex poteſtate dimittit. iam populus cũ eum uendidit, qui miles factus nõ eſt, non adimit ei libertatem, ſed iudicat non eſſe eum liberũ, qui, ut liber ſit, adire periculum noluit. cum aũt incenſum uẽdidit, hoc iudicat; cũ ij, qui in ſeruitute iuſta fuerint, cenſu liberentur, eum, qui, cũ liber eſſet, cenſeri noluerit, ipſum ſibi libertatem abiudicaſſe. ꝙ ſi maxime ijſce rebus adimi libertas aut ciuitas poteſt, non intelligũt, qui hæc commemorant, ſi per has rõnes adimi maiores poſſe uoluerunt, alio modo noluiſſe: nã ut hæc ex iure ciuili protulerunt, ſic afferant uelim, quibus lege aut Romana ciuitas, aut libertas erepta ſit. nam quod ad exilium attinet, perſpicue intelligi poteſt quale ſit: exilium enim non ſupplicium eſt, ſed profugium portusq́; ſupplicij: nam qui uolunt pœnam aliq̃ ſubterfugere, aut calamitatem, eo ſolum uertunt, hoc eſt ſedem ac locũ mutant. itaque nulla in lege noſtra reperietur, ut apud cæteras ciuitates, maleficium ullum exilio eſſe mulctatum. ſed cum homines uincula, neces, ignominiasq́; uitant, quæ ſunt legibus conſtitutæ, confugiunt quaſi ad arã in exilium: qui ſi in ciuitate legis uim ſubire uellent, nõ prius

ciuitatem q̃ uitam amitterent: quia nolunt, non adimitur his ciuitas, ſed ab his relinquitur, atque deponitur: nam cum ex noſtro iure duarum ciuitatum nemo eſſe poſſit, tum amittitur hæc ciuitas denique, cum is, qui profugit, receptus eſt in exiliũ, hoc eſt in aliam ciuitatem. Non me præterit Recuperatores, tametſi de hoc iure multa prætereo, tamen me longius prolapſum eſſe, q̃ ratio ueſtri iudicij poſtularit. uerum id feci, non q̃ uos in hac cauſa hanc defenſionem deſiderare arbitrarer, ſed ut oẽs intelligerent, nec ademptam cuiquam ciuitatem eſſe, nec adimi poſſe. hoc cum eos ſcire uolui, quibus Sylla uoluit iniuriam facere, tum oẽs cæteros nouos, ueteresq; ciues: neque enim ratio afferri poteſt, cur, ſi cuiquam nouo ciui potuerit adimi ciuitas, non omnibus antiquiſſimis ciuibus poſſit. nã ad hanc quidẽ cauſam nihil hoc pertinuiſſe, primum ex eo intelligi poteſt, q̃ uos ea de re iudicare non debetis; deinde, q̃ Sylla ipſe ita tulit de ciuitate, ut non ſuſtulerit horum nexa atq; hæreditates: iubet enim eodem iure eſſe, quo fuerint Ariminenſes: quos quis ignorat duodecim coloniarum fuiſſe, & à populo R. hæreditates capere potuiſſe? q̃ ſi adimi ciuitas A. Cæcinæ lege potuiſſet, magis illam rõnem tamen oẽs boni quæreremus, quemadmodum ſpectatiſſimum, prudentiſſimumq; hominem, ſummo conſilio, ſumma uirtute, ſumma auctoritate domeſtica præditum, leuatum iniuria ciuem retinere poſſemus, q̃ uti nunc, cum de iure ciuitatis nihil potuerit deperdere, quiſquam exiſtat, niſi tui Sexte ſimilis & ſtultitia, & impudentia, qui huic ciuitatem ademptam eſſe dicat. qui quoniam Recuperatores ſuum ius non deſeruit, ne-

que quidquam illius audaciæ,petulantiæq; conceſſit,de relinquo cõmunem cauſam,populiq; R.ius in ueſtra fide ac religione depono. is homo ita ſe probatum uobis ueſtriq; ſimilibus ſemper uoluit, ut id nõ minus in hac cauſa laborarit; nec contenderit aliud, quàm ne ius ſuum diſſolute relinquere uideretur; nec minus uereretur,ne contemnere Ebutium, quàm ne ab eo contemptus eſſe exiſtimaretur. quapropter ſi quid extra iudicium eſt,quod homini tribuendum ſit, habetis hominẽ ſingulari pudore,uirtute cognita,& ſpectata fide ampliſſimũ, Etruriæ nomine totius in utraque fortuna cognitum multis ſignis et uirtutis,et humanitatis.ſi quid in contraria parte in homine offendendum ſit, habetis eum,ut nihil dicam amplius,qui ſe homines coegiſſe fateatur.ſin hominibus remotis de cauſa quæritis; cũ iudicium de ui ſit,is,qui arguitur, uim ſe hominibus armatis feciſſe fateatur; uerbo ſe,nõ æquitate defendere conetur; id quoq; ei uerbũ ipſum ereptũ eſſe uideatis; auctoritatem ſapientiſſimorum hominum facere nobiſcum; in iudicium non uenire, utrum Cæcina poſſederit,nec ne; tamẽ doceri poſſediſſe; multo etiam minus quæri,A.Cæcinæ fundus ſit,nec ne;me tamen id ipſum docuiſſe,fundum eſſe Cæcinæ: cum hæc ita ſint,ſtatuite,quid uos tempora Reip.de armatis hominibus, quid illius confeſſio de ui, quid noſtra deciſio de æquitate, quid ratio interdicti de iure admoneant, ut iudicetis.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL
MM NN OO PP QQ.

Omnes quaterniones præter QQ duernionem.

VENETIIS, APVD ALDI FILIOS.

M. D. L.

ALDI FILII

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE